IV E 72
BIBLIOTECA NAZIONALE DI TORINO

FAMIANI STRADAE
ROMANI
E SOCIETATE IESV
DE BELLO BELGICO
DECAS SECVNDA

Ab initio Præfecturæ

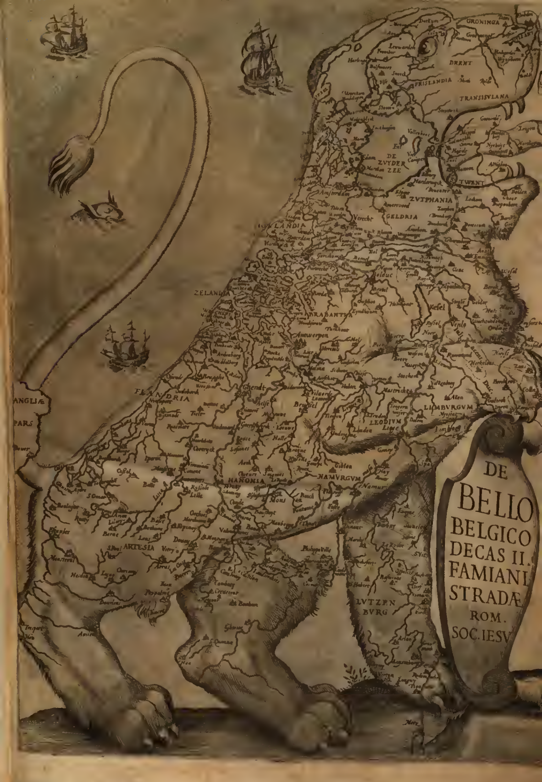
ALEXANDRI FARNESII
PARMAE PLACENTIAEQVE

DVCIS III

AN. MDLXXVIII

Vſque ad An. M D X C.

CVM PRIVILEGIIS

DE
BELLO
BELGICO
DECAS II.
FAMIANI
STRADÆ
ROM.
SOC. IESV
GRONINGA
DRENT
FRISLANDIA
TRANSISVLANA
DE ZVYDER ZEE
TWENT
ZVTPHANIA
GELDRIA
HOLLANDIA
ZELANDIA
BRABANTIA
FLANDRIA
ANGLIÆ PARS
HANONIA
NAMVRGVM
LEODIVM
LIMBVRGVM
ARTESIA
LVTZEN BVRG
Amsterdam
Antwerpen

NAZIONALE

SERENISS. PRINCIPI

RANVTIO II FARNESIO

PARMAE AC PLACENTIAE

DVCI SEXTO

FAMIANVS STRADA FEL.

NON magnoperè mihi verendùm arbitror SERENISSIME DVX, ne hanc Belgicæ hiſtoriæ partem non libenter accipias. Offert. eam tibi Odoardus parens tuus, quam diù expetitam, & antequàm in lucem ederetur, inſpectam, &, qua erat facilitate, probatam, tibi cum reliqua Imperij hereditate reliquit. Immò ipſe mihi videtur proauus tuus Alexander offerre illam tibi, in quo quaſi agnoſcat generoſos illos primæ ætatis ſuæ ſpiritus; &, quam ipſe præliarem indolem iam tum oſtendit, quum puer vndecennis in Belgico apud S. Quintinum exercitu, de auunculo Rege queſtus eſt, quòd inter aggreſſores non admiſſus, relinqueretur otioſus in caſtris; eamdem obſeruauerit in te indolem, ac martiales impetus, dum eiuſdem ferè ætatis puer auditus es indoluiſſe, quòd in militari expeditione parentem ſequi armatus prohiberere. hæc inquam in te rudimenta magnorum operum Alexander agnoſcens, indeque te ad hæc ipſa opera domeſtico hortamento deducturus, hìc tibi in Belgici martis campo ſpectandum imitandumque ſe præbet. Et verò tu, qui priſcorum belli Ducum, in

primiſque Macedonis Alexandri res geſtas, itinerum interualla, loca ſituſque præliorum obſeruare in eorum hiſtorijs, ac digito monſtrare adhuc puer, non ſine omnium admiratione, conſueueras; quanto iucundius hic Alexandri tui facta percurrens, nunc Antuerpiam cum Tyro committes: nunc foſſas hinc Druſianam & Corbuloniam, inde Farneſianam ſiue Parmam metieris: nunc Rhenano ponti pontem Scaldicum oppones: & vbique exempla relegens veterum Quiritium, expugnatos iterum Ambiuarites, Aduaticos in fidem receptos, Batauos potentià exutos, ſubactos Vbios, Neruios, Sicambros: iterata Cæſaris, Druſi, Germanici ad Moſam, Rhenumque prælia, atque victorias vno in Alexandro pariter agnoſces: tanto quidem ſolidiore voluptate, quanto hæc remotiora ſunt ab antiquitate plerumque obnoxià ſuſpicionibus fabularum, inque ſuorum laudes, nullo facilè redarguente, licentius effuſa. Vnum ſubuereri in mentem venit, ne meis hiſce ſcriptus annalibus Alexander minus à te agnoſcatur, vt intra eum Alexandrum, cuius ipſe ſpeciem altè conceptam animo geris, virtutemque, & palmas inhians meditaris. Ac fortè, vt olim Macedo ad Achillis tumulum ingemuiſſe dicitur, ac beatum illum prædicaſſe, quòd Homerum ſuarum laudum præconem nactus eſſet; tu quoque res vtriuſque Alexandri componens, quantum à ſcriptoris eloquentia fortunatum illum dices, tantum pro tuo ſuſpirabis, quòd à pari tuba præconium non habuerit. Sed ſecurus eſt gloriæ ſuæ Alexander. vtque nullius magniloquentià ambit aſſurgere, ita nec timet cuiuſquam ſtyli humilitate iacere. Quin potius attollet ille ſecum præcones ſuos, in eumdemque, quo vehitur ipſe, currum immortalitatis aſſumet. Inde mihi ſpes oborta, incommentatione glorioſi Principis aſpergendum me parte aliqua gloriæ, poſteris inuidendæ, quòd talem

ad

ad dicendum Achillem ſortitus ſim; qui non modò fabulatori poëtæ debere nihil velit, ſed etiam vltrò poſſit, à rerum non dubiè geſtarum magnitudine, conciliare ſcriptori ſuo fidem pariter, ac famam, E Collegio Romano, Kal. Nouembribus AN. DOM. MDCXLVII.

LE

LECTORI

ALLOCVTVS iam te, amice Lector, in primæ Decadis meæ veſtibulo, neceſſe non habebam hìc te rurſum remorari, niſi tua me humanitas cogeret, qua lucubrationes meas & editas legi abſte aſſiduè, & edendas expeti auidè ad legendum paſſim audio: nulla interim gloriatione mea, quando hanc qualemcumque famam, operis materia mihi conciliat, & tuus fauor. cui grates debere me ſicuti ſentio, ita profiteri palàm volui. Hæc præfatus, vnum alterumque habeo, quod te rogem. Primum, vt ſi qua Belgij loca non eo, quo nunc viſuntur, ſitu poſituque à me relata hìc leges, non continuò inſcitiæ, aut incuriæ ſcriptorem accuſes, memor à me ſcribi, vti res tunc erant ſuperiore ſæculo, à quo noſtra dein tempora variarunt, cùm alibi ſæpè, tùm præſertim in Belgio, cuius vrbes non magis aſſidua armorum iactatione Dominos ſubinde mutant, quàm hoſtili aquarum acceſſu receſſuue, nunc terræ, nunc amnium, iuris fiunt. S[illegible]berga quantum hodie diſtat à mari! quæ tamen ante annos ſexaginta mari adſidebat, portuſque percelebris habebatur. Alterum eſt, vt idem ferre iudicium velis de vrbium arciumque munitionibus: quarum ſi fortè nonnullas, quæ multus oppugnantium exercituum labor ac mora olim fuere, mutilatis nunc turribus ac molibus, expoſitas iniurijs hoſtium vides; cogita, vt hominum, ita & vrbium ſecari interdum brachia, artuſque comminui. At vero, (vt hoc quoque tecum communicem) in ijs, quæ inter narrandum, aliorum comparatione ſuperaddo, quæ tamen ſuperaddo quàm rariſſimè, nullius patrocinium anxiè mihi fatigandum exiſtimaui, magnis videlicet exemplis à culpæ ſuſpicione abſolutus. Sanè Corn. Tacitus poſtquàm ſcelus gregarij equitis enarraſſet, profeſſi occiſum à ſe fuiſſe in acie fratrem ſuum, auſique propterea præmium à belli Ducibus flagitare: non ſolùm id pari cum facinore comparauit,

quum

quum Pompeianus miles in pugna ad Ianiculum commiſſa aduerſus Cinnam, fratrem interemit, &, agnito ſcelere, ſibi mortem conſciuit; ſed etiam poſt collatum expenſumque vtriuſque factum, addidit: Hæc, aliaque ex veteri memoria repetita, quoties res, locuſque exempla recti, aut ſolatia mali poſcent, haud abſurdè memorabimus. *vti memoratum ab eo, atque ab alijs non rarò ſcriptoribus oſtendere, in promptu fuerit, niſi te feſtinantem diutius proloquendo ſiſtere, importunum arbitrarer.* *Lib.4. Hiſt.*

VIN-

VINCENTIVS CARAFA SOCIETATIS IESV
Præpoſitus Generalis.

CVM Secundam Decadem Hiſtoriarum de Bello Belgico P. Famiani Stradæ, noſtræ Societatis Sacerdotis, tres eiuſdem Societatis Theologi recognouerint, & in lucem edi poſſe probauerint, facultatem concedimus, vt typis mandetur, ſi ita Illuſtriſſ. & Reuerendiſſ. D. Vigeſgerenti, ac Reuerendiſſ. P. Magiſtro Sacri Palatij videbitur. Datum Romæ 21. Martij 1647.

Vincentius Carafa.

Loco ✠ Sigilli.

SE-

SEcundam Decadem de Bello Belgico, à R. P.Famiano Strada Societ. Ieſu non minus prudenter quàm eleganter ſcriptam legi, ita iubente Reuerendiſſ. P.F. Vincentio Candido Sac. Apoſt. Pal. Magiſtro. cum autem nihil in ea ſit Fidei aut moribus contrarium, publica luce digniſſimam eſſe iudico. Romæ ij. Nouembris 1646.

Valentinus Mangionius eiuſdem Societatis manu propria.

Impri-

Imprimatur, Si videbitur Reuerendiſs. P. Mag. Sacri Palatij Apoſtolici.

A. Sacratus Epiſc. Comacl. Vicesg.

Imprimatur,

Fr. Vincentius Candidus, Sacri & Apoſtolici Palatij Magiſter, Ordinis Prædicatorum.

D E

DE BELLO BELGICO DECADIS SECVNDAE

LIBER PRIMVS

1578 QVA tempeſtate Belgij præfecturam inijt Alexander Farneſius, Parmæ Placentiæque Princeps, fœderatorum Ordinum potentia perquàm ingens erat. Nam è ſeptendecim prouincijs fermè tres, eæque non magnæ, Hiſpano parebant. Et eorum exercitus, gliſcente in dies militum numerò, formidandus habebatur. Auxerant illum magna Ducum nomina, Matthias Archidux Auſtriæ, frater Rodulphi Cæſaris, ad regendas prouincias nuper accitus, expuncto, Fœderatorum calculis, Ioanne Auſtriaco: & Ioannes Caſimirus, Palatini Septemuiri filius, qui & ſuo in Catholicos odio, & aliena armatus ope, Belgis obtulerat ſe: & Franciſcus Hercules Alenconij Dux, Galliarum Regis frater, paulò ante mortem Auſtriaci, Belgium ingreſſus glorioſo cum titulo, *Defenſoris Belgarum* aduerſus iniurias externorum. In hoc autem, quem poſtremo dixi loco, momenti plus inerat, quòd vicinior à Gallis timor: & ipſe tanto incitatiùs expeditionem inibat, quanto aduerſa omnia expertus in Gallia, ſpes denique ſuas in belgico, quod offerebatur, imperio certiùs reponebat. Etenim euolutus ſpe, qua ſibi perſuaſerat, euocato ad Poloniæ regnum Henrico fratre, eamdem regni præfecturâ per Galliam potiturum, quam adminiſtrauerat Henricus, accenſus ignominiâ, facilè à Politicis actus eſt in Carolum Regem: ac modò reconciliatus Henrico à Polonia ad Galliæ regnum reuerſo, erectuſque in ſpem, Henrico in Poloniæ regimine, ſuccédendi: modò hac ſpe euaneſcente offenſus fratri, cuius potentiam ferre non poterat; diù propterea fluctuauit, nec ſibi, nec partibus conſtans. donec aduentu Monduceti ex Belgio, atque operâ Margaritæ Valeſiæ ſororis, ducem ſe Belgis imperium offerentibus tandem præbuit. Id qua ratione cœptum, perfectumque ſit, ego in præſentia, quoniam hiſtoriæ intereſt, in medium dabo.

Namurcum, Luccemburgû, Lunburgum.

STATVS fœderatarum prouinciarum,

auctus ab Archiduce Matthia,

Frider. Elector

& à Caſimiro,

Angla Regina,

& ab Alenconio:

& ab hoc maximè,

ob ſpem belgici Principatus:

Come-ſtabila-tu &c.

& ob aduerſa in Gallia.

Carol. IX.

Henricus Rex

Vxor Henrici Nauar. re.

OBSERVAVERAT in legatione ſua belgica Monducetus, aliquorum Procerum, ciuitatumque belgarum animos gallici impe-

NEGOTIVM tradendi prouinciæ Regis in Alenconij manus;

imperij perquàm cupidos. Id Henrico Regi referens, adiecit, Sibi certum videri, ſi qua à Gallis ope iuuarentur Belgæ, in prouincijs præſertim Galliæ finitimis; eos, excuſſo penitus Hiſpanorum iugo, in partes auidè tranſituros. Verùm ad hæc immoto Rege, ſatis domi ſuæ turbis Hugonotorum implicito, Alenconium aggreditur Monducetus, iuuenique ad omnem rumoris auram vota ſua circumagenti facilè perſuadet. Quippè ADVERSIS cum fluctibus colluctantes, quidquid offertur, ne hauriantur, arripiunt. Conſultantibus, vnde prima telæ fila ducerentur, obtulit ſe Margarita ſoror, ordiendo operi peropportuna. Hæc enim occaſionem circumſpiciens abeundi è Gallia, ne bello, quod inter Nauarræum Regem maritum, & Regem Galliæ fratrem mouebatur, intereſſet; decreuerat per ſpeciem curationis, ad Spadanas aquas in Belgium ire: facili ad ſororem dimittendam Rege, ne aulæ ſecreta per eam ad maritum deferrentur. Igitur commodum Alenconio viſum, ſi in eo itinere exploraret illa Belgarum mentes, aditumque fratri in eorum animos, ſimul & in prouincias adornaret. Erat profectò Margarita impoſito oneri vnicè facta. Nam & Alenconium flagrantiſſimè amabat, proque illo à Carolo, & Henrico fratribus diſſidente, perpetuò ſteterat: & ingenium illi vt experrectum & ſolers, ita promptum atque audax, inque aliorum familiaritatem plus interdum, quàm modeſtiam eius addeceret, blandè ſe, ac prælicenter inſinuans. certè in conciliandis ſibi hominum animis non alia facundior, ac violentior. Et oſtendit illa quidem in ea profectione quantum agendi dexteritate, dicendique vi poſſet: deuinctis ſibi, quòcunque diuerteret, belgarum Procerum voluntatibus, in eaſque ſemper aliquo amoris igniculo in Galliæ nomen diſſimulanter iniecto. Sed Montibus, vrbe Hannoniæ, diſſimulationem depoſuit, explorato Philippi Comitis Lalinij, qui Hannoniæ præerat, animo Hiſpanis infenſo, atque in Gallos iampridem verſo: eiuſque vxore. Margarita Lignya (quam viro concordem reperit) ſibi amantiſſimè adiuncta, & loco ſororis adſtricta. Quos inter, crebris arcaniſque colloquijs, ea demum iacta ſunt fundamenta, quæ poſtea, euocato in Belgium Alenconio, patuere. Nuſquam tamen, quàm Cameraci, confidentius apertiuſque tranſactum eſt. Moderabatur arci à Carolo V. Cameraco olim impoſitæ, fœderatis Ordinibus addictus, Balduinus Gaurius Inchij Dominus, pulſo inde per dolum Philippo Recourto Domino Licquij, regiarum partium. Hic veritus, ne ab Hiſpanis, ſi vires aliquando reſumerent: aut fortè à Fœderatis ipſis, obſoleſcente, vti fit, apud multitudinem

bene-

Marginal notes (left): cæptum à Legato gallico, & propoſitum Alenconio. / Miniſtram ſe offert Alenconio Margarita ſoror, rei tentandæ aptiſſima; / Et tentat per Belgium; / præſertim apud Lalinium, / & Inchium;

Marginal notes (right): 1578 / Henrij / Spà / Mons / Cãbrai / 1543 / Baron de Licques

1578 beneficiorum memoria, loco pelleretur; occupandam ſibi duxit noui Principis gratiam; quam Margarita prolixè obtulit, *Alicon.* longè maiora à fratre, ac propiora promittens, quàm quæ à Fœderatis expectare in commune poſſet: quibus ſimul omnibus ægrè ſatisfieri, & PLVS plerunque timendum ab vno, quem læſeris, quàm ſperandum à multis, quorum commodo inſeruieris. ipſum certè nunquam ſibi melius conſulturum aduerſus Hiſpanos, quàm patrocinio Gallorum. Nec pluribus opus fuit, Inchio de arce, quæ curæ ſuæ erat, deque vrbe per ſeſe in Gallos propenſa, omnia pollicente. Sic illa incendium latè fundens, nulli tunc miniſtrorum Regis intellecta Belgium peragrabat: maiorenè dicam Galli ſolertia, ea vtentis peregrinatione blandæ ſubdolæque feminæ, ad motus in Belgio ſecurius *Io: Auſtriacus* excitandos: an minore cura belgici Gubernatoris, cuius erat nimiam illam ſororis galli Regis, cum dubijs præſertim nutantibusque Belgis familiaritatem ſubuereri, ac per ſpeciem honorifici comitatus explorare? Sed hunc priuata nempe diſcrimina tunc auertebant ab obſeruandis vnius feminæ tentamentis: & illa inde confidentior vrgere deſtinata per Belgium ſatagebat. Donec audita reconciliatione mariti, Regiſque, epotis curſim Spadanis aquis, in Galliam, poſt menſes omnino duos, reuerſa eſt, obuio Alenconio fratre: qui lætus Margaritæ operà, atque *Baron de Mõtigni.* aggrediendæ rei auidus, inuitauit ad ſe Emmanuelem Montinij Dominum, Comitis Lalinij fratrem, conferendis conſilijs, firmandiſque. Et is præſto fuit, quatuor Hannoniæ Nobilibus comitatus, quorum vnus, ex Inchij litteris mandatiſque, Cameracenſem arcem Alenconio obtulit: Montinius autem reperiris, quæ cum Valeſia ſorore agitaſſent, ſpopondiſſe ferebatur, Comitem fratrem breui effecturum, vt in manus eius Hannonia traderetur. quos ille humaniſſimè complexus, ſpe facta, quamprimùm ſe ſatisfacturum ſecum votis ac munificentiæ in eos ſuæ, donatos ſingulos aureo numiſmate ſuam, ac ſororis effigiem præferente, in Belgium remiſit, omnia ad expeditionem quàm celerrimè paraturus. Et celeritatem iuuit Fœderatorum in Belgio diſcordia, ſuſpectis inter ſe Ducibus, diuerſaque ope fultis.

Cum vtroque rem conficit. — *Læto Alenconio,* — *qui cum Belgis telam orditur;* — *prompta occaſione diſcordijs Belgarum.*

PRINCIPIVM à Gandauenſibus factum. Hi Philippum Croyum Arescoti Ducem vix acceperant Flandriæ Præfectum, quum omnia ſibi de viri facilitate polliciti, petere inſtiterunt veterum priuilegiorum reſtitutionem, quibus eos exuerat Ca- *Car. v.* rolus Cæſar. negantem poſtquam varijs inſidijs appetiuere, in cuſtodiam tradunt; cauſantes, illum hoſtilia meditari: re vera

Diſcordiarũ initium à Gandauẽſibus, — *qui Gubernatorẽ ſuum in cuſtodiã trahunt.*

obſequentes Orangio, qui offenſus Areſchoto pridem erat, ob 1578
Archiducem Matthiam, operâ potiſſimùm Areſchoti, ad pro-
Templa ſpoliant: uinciarum regimen euocatum. Inde ad prædas conuerſi, tem-
plis ſacra ſupellectili ſpoliatis, ac Sacerdotibus vrbe eiectis, Ca-
Caſimirum ſibi Ducem eligunt. ſimirum caluinianum Principem ſibi Gubernatorem aſciſcunt,
euocantque. Et is non iam auxiliaris miles, ſed partes quoque
ſuas in partitione Belgij habiturus, properè accurrit, præſertim
pecuniâ deſtitutus, qua ſtatim ex Gandauenſium ſacerdotijs
Opponunt ſe illis Vvallones, inſtructus eſt. Diſplicebat Hannoniæ nobilitati, Vvalloniciſ-
que prouincijs mutata Gandauenſium, Flandrorumque Reli-
ob cauſas publicas, gio: verebanturque, ne Angliæ Regina, cuius ope nitebantur
Caſimiri arma, per ſpeciem auxilij, Belgio inhiaret. Vt verò
& priuatas. hanc iniuriam acrius ſentirent, multa priuatim euenere. Nem-
pè TVNC veris lacrymis defletur clades publica, vbi cum dome-
ſtico funere coniuncta eſt. Nam Valentinus Pardiæus Mottæ
Dominus, detectis inſidijs, quibus ab Orangio, ſubmiſſo per-
cuſſore, petebatur: & Vvallonum tribunatu exauthorati ab
Ordinibus Odoardus Borneuillius, & Gulielmus Hornius, hic
Heſius, ille Caprius à dominatu dicti: & Montinius, & Ra-
minguerius, & alij priuatis rationibus prouocati, Arteſiam,
Mox ſeparant ſe à Fœderatis: Hannoniam, ac dein Flandriam Gallicanam à partibus, vt
in loco dicam, abduxere: nouâque factione ab vtraque Hi- *Status Hollādi*
ſpanorum, Ordinumque diuerſa, ſeſe, quòd neutram proba-
ac tertiã Malecõtentorum factionem componunt. rent, *Malecontentos* appellauere, Gallorum imitatione. com- 1574
miſſiſque ſæpenumero prælijs cum Flandris, ac præcipuè cum
Gandauenſibus, apud quos multi Vvallonum Procerum ca-
pti detinebantur, dolo, ſicuti ferebant, Orangij; in Galliam
misère ad Ducem Alenconium, vti inter eos conuenerat, ac-
Tũ euocant Alẽconium è Gallia: cerſendum: quem præterea ſcirent à Caſimiro alienum, eòque
firmandæ idoneum factioni aduerſum Flandros Caſimiro præ-
fidentes. Nec verò Alenconius deliberandum putauit, an for-
tunam ſequeretur, reddituram fortaſſe in Belgio, quod in Gal-
lia, naſcendi ordine, ipſa præripuerat. præſertim quòd, qui ad
eum euocandum Pariſios miſſi fuerant, Vvallones (vt Hiſpa-
magnis promiſſis. nus Prolegatus, obſeruatis eorum conſilijs, ſcripſit ad Alexan- *I. Vargas Mexia. 31. Octobr.*
drum) ſpem ei feciſſe dicebantur Hannoniæ Comitatus. ſiue illi
ad iuuenem alliciendum, ex Lalinij Hannoniæ Præfecti deſigna-
tione prouinciam obtulerint: ſiue ipſe famam, & pretium ſui au-
xerit, quo accitus honorificentius crederetur. Sed neque is *Carolus*
Hannoniam obtinuit, neque diù in Belgio hæſit: Carolo An- *Dux Andegauẽ.*
degauenſi, Regis quoque Galliæ fratri non diſſimilis, qui olim
ad opem Belgis ferendam, pari cum promiſſo euocatus; re pa- 1254

riter

1578 riter inſecta, redire coactus eſt. Interim euulgata Alenconij profectione, quoniam conſenſus Henrici Regis ſuſpectabatur, non ſolùm hiſpanus apud Henricum Orator, ſed feſtinatus à Romano Pontifice Nuncius cum Rege, ipſoque cum Alenconio, de turbata prouinciarum pace queſtierant. Quibus tamen Henricus, quamuis graui conſtantique reſponſo, ſeparare ſe conatus eſſet à conſilio fratris, cum quo nunquam ſibi benè conueniſſet; non magnopere perſuaſerat, reputantibus, haud dubiè gratum eſſe Regi, iuuenem turbulentorum ducem procul habere, corruptiſque regnum humoribus per eam occaſionem exonerare. Quin & alij pro certo habebant, eam expeditionem adiuuari à Medicea Regis matre, clàm quidem inter initia, vti dubia, & culpæ obnoxia: ceterùm, ſi res procederet, VICTORIS nomen non erubeſcendum. At verò Alenconius, relictâ iam Galliâ, profectus cum paucis, in Hannoniâ, ac Montibus primaria Hannoniæ vrbe perquàm magnificè exceptus à Comite Lalinio prouinciæ Præfecto, atque ab Areſchoto Duce, è cuſtodia Gandauenſium elapſo; quum primùm aduenere ex *Gallia*, quas tum deſignauerat, copiæ, captis aliquot Hiſpanorum oppidis, agere ſuſceptas Defenſoris partes aggreſſus eſt. Atque hic erat rerum ſtatus, admoto Belgarum ad regimen Alexandro.

Fabius Myrtus Ep. Nazaren.

Mons.

De ea Alenconij profectione queruntur apud Henricum hiſpanus legatus,

& Pontificis Nuncius.

Conatur Rex ſatisfacere:

non perſuadet ipſe,

nec mater.

Alenconius in Belgium venit,

& excipitur ab Vvallonibus in Hannonia.

CONTINEBAT is, veluti obſeſſus, in caſtris apud Namurcum copias ſuas: circumſtante Fœderatorum exercitu non minore, vti vulgo ferebatur, duobus & quadraginta peditum millibus, equitum verò ſeptendecim; ipſe infra dimidium impar erat. non dum enim è Chiliarchis germanicarum legionum Poluillerius aduenerat: & Annibal Altempſius in Burgundiæ Comitatu ſubſiſtere iuſſus erat, reprimendis Alenconianorum excurſionibus. Et quamquam caſtrorum eius munitio erat huiuſmodi, quæ & militari vndique ſepe, & internis receptibus, & promptis per interualla caſtellis, videretur impenetrabilis, contracto præſertim aggeris ambitu ad mille ac quingentos paſſus, vt à paucioribus ſtationarijs defenderetur; angebat tamen Alexandrum ea maximè ſollicitudo, quòd videret, ſi hoſtium copiæ Sabis ac Moſæ ripas occupaſſent, commeatumque per eos amnes interclusiſſent; haud dubiè aut ſuos intra munimenta clauſos fame perituros: aut in aleam belli, potius indecoræ mortis fugâ, quàm ſpe victoriæ pertrahendos. Sed ingens ille, & campi dominus exercitus, auerſa per diſcordias mente, dein adempta per hiemem immodicè ſæuam peſtilentemque facultate, nulla re memorabili peracta, niſi militum ardore, &

Colonnelli.

Trincee

Redotti

Săbra

Alex. ipſe ſcribit ad Patrem 10. Decemb.

STATVS Regiorum.

Alexandri copiæ

hoſtium longè inferiores.

eius caſtra,

obſeſſa ab hoſtibus:

quos diſcordia & peſtis à caſtris abſtrahit,

ſui

ſui famâ, quibus maximè conſtant bella, conſumptis; Nouembri menſe, motis caſtris, Gemblacum verſus acceſſit. magnâ vtique populorum querimoniâ aduerſus Orangium, à quo tantum pecuniæ imperatum eſſet ad Hiſpanos Belgio eijciendos, qui ne prælio quidem laceſſiti fuiſſent. Sed maiore hiſpani exercitus gaudio: quale videlicet obſeſſæ ciuitatis eſſe ſolet, hoſte à mœnibus recedente: in primiſque Alexandri Principis, qui dum Liberatori Deo perſoluit publica ſupplicatione gratias, eodem tempore quindecim auctus eſt electorum militum ſignis à Germania deportatis à Poluillerio: lætiſque nuncijs ſimul acceptis è Burgundia, vnde Altempſius eiecerat Alenconianos. Erant hi fermè tria millia, impetuque in Burgundiam delati, loca ibi obtinuerant aliqua: quibus inde fugandis Humanæ Ducem miſerat Henricus Galliæ Rex, in ſpeciem, vti credebatur. & vt querelis Alexandri ſatisfaceret: nam ſe ò contractis copijs Humanæ Dux aduenit, reperitque Gallos iam eiectos ab Altempſio. In eo tamen iuuit, quòd alios per Gallicam Burgundiam in Comitatum tranſgreſſuros, ipſe armatis popularibus abſterruit, diſſipauitque; prouinciæ ſiue intentus ſuæ, ſiue alienæ auxiliator. At Fœderatorum copiæ apud Gemblacum nouis inter ſupremos Duces ſuſpicionibus exortis, paulatim diſſoluebantur. Nempè non commune auxilium, ſed priuatum imperium agitantes animo, ac veluti poſſeſſionem Domino vacuam, non alio quàm titulo anticipationis adituros, metus (vti aſſolet) mutuus, atque æmulatio diſtrahebat. audito præſertim, quod recens addiderant Ordines, promiſſo: *Se, ſi forte mutandus ſibi foret Belgij Princeps, Alenconium ceteris prælaturos*. Quod altè pupugit & Archiducem Matthiam, quaſi imperio ſpoliaretur: & Reginam Anglam, ægrè paſſuram Gallorum, veterum hoſtium, dominationem proferri per Belgium. Quin & ipſos Malcontentos, quamuis Alenconij euocatores, tam liberalis Ordinum promiſſio ſollicitos habuit, intentóſque in eius conſilia, quæ nondum regimine certis conditionibus firmato, iam ad abſolutum Hannoniæ dominatum ſpectare videbantur. Etenim Montes reuerſum, per occaſionem conuiuij, molitum aliquid eſſe, ſuſpicio fuerat. Sed capti eâ causâ complures à Montenſium Magiſtratu, ceu conſpirati, aut conſcij; vtrum aliquid prodiderint, ex litteris Alexandri Principis incertum habeo. Illud palàm fuit: profecto Boſſuuium, vicinum oppidum (vti ſolebat) Alenconio, quum eius aulici, qui Montibus relicti erant, in porta vrbis, veluti opperientes rediturum veſperi Dominum, conferti conſiſterent; admonitos ab excubijs, vt impor-

Marginal notes (left): cum magna populorum querela, — & exercitus catholici gaudio: — ob rem etiam bene geſtam in Burgundia. — Fœderatorũ copiæ diſſoluuntur, — has ob cauſas, — Alẽconius Belgis ſuſpectus, quaſi abſolutũ ad imperium aſpiraret. — Huius indicia.

Marginal notes (right): 1578 — *Gemblurs* — *Comitatus Burgundiæ.* — *Dux et. Burgundici Gubernator.* — *Eliſabetha.* — *Mons vrbs* — *ad Anton. Perez 1. Decemb.*

1578 importunum loco temporique obſequium omitterent; recuſantes, accurſu multitudinis, loco pulſos fuiſſe, illorumque aliquos interfectos, multos ſauciatos.

Scribit Petrus Arcautus. ad Alex. I. 6. Dec.

STRATAGEMMA monſtratum Alexandro ad expellendos Montibus Alenconium & Gallos.

Hanc porrò populi ſuſpicionem offenſionemque poſſe in rem eſſe Hiſpanis ad eam vrbem inuadendam, nobilis Auenionenſis, qui fortè tunc Montibus adfuerat, Pariſios reuerſus, cum Ioanne Varga Mexia, hiſpani Regis Prolegato communicauit, ac poſt aliquot congreſſus, rem ita conficiendam aperuit: vti ego in præſentia ex ipſius Auenionenſis deſcriptione commemorabo. Principio in vicina Montibus nemora, inſidijs perquàm idonea, inducendi erunt equites circiter mille, qui totidem ſclopetarios poſt ſe in equos tollant. Præterea ex audacioribus ſeligendi milites minimùm triginta, imberbes, muliebrique facie, quam & veſtitu muliebri, ſed rudi neglectoque mentiantur. Hos grandiore natu aliqui comitentur, agreſti milites vultu aſpectuque, craſſa ipſi quoque veſte ac ruſticana. nempè vt hi pagani, illæ paganorum vxores, aut filiæ habeantur. ideoque ex his Vvallones eſſe oportebit aliquos, quo patriâ vtentes linguâ, portarum cuſtodibus faciliùs imponant. Hi autem omnes intus militariter armati, foris onuſti frugibus, alijſque rebus, quæ in Vrbem afferri ſolent ex agris, plauſtrum in comitatu habeant, huiuſmodi quoque venalitijs mercibus refertum, quod tamen ſeorſim ab alijs vnus, aut alter eorum ducat. Tum ſe in turbam agant aliorum agreſtium, gregatim ante lucem properantium ad Montenſem mercatum: (nam is deligendus eſt dies.) quibus immiſti ad portam, dum illa recluditur, cum cetera multitudine, primum pontis aditum inſideant. Ergo patefacto iam omnibus ingreſſu hoc primo, pars cum plauſtro tendat ad alteram, quæ interior eſt vrbis, portam: cuius in medio excuſſa, de induſtria, plauſtri rotâ, dum eam reponere non ſolùm plauſtrarius, ſed alij quaſi opitulantes ſollicitè ſatagunt, occupatique & ipſi interea aditum occupant; tunc, qui ad primam adhuc portam ſubſtiterant, viſo, quod condixerant, fracti vehiculi ſigno, exertis illicò telis, excubias (octo decemue illic agitare coonſueuerant) aggrediantur, ac victricem Galliam, Galloſque conclament. ſimul qui interiacente plauſtro portam, ne ſubitò claudatur, impediunt; in loci cuſtodes momento inſilientes, idem Galliæ nomen, ſublato clamore, congeminent. Enimuerò Montenſes proditionem haud dubiè à Gallis rati, quorum inſidias præoccupatis iam animis ſæpè ſuſpectauerint, rapta vndecunque arma in eos conuertent. dumque hoſtem credendo, facient, ac mutuis ſe ſe cædibus confi-

conficient; in veros vtique recenteſque hoſtes incident, qui è nemorum latebris ſuperuenientes, vrbe nouo terrore perculſa, ac penè iam capta facillimè potientur. Hoc autem inuadendæ conſilium vrbis ad Parmenſem Principem tranſmittit Vargas, poſitu locorum, figuriſque perpictum: additque, venturum, ſi videatur, ipſum operis architectum: atque, vt artificium, ac fidem Alexandro probet, conſilio periculum ſuum adiecturum. Sed Alexander, ſiue quòd Auenionenſis animum ſuſpectum haberet: ſiue quòd ſciret, Alenconium non diù Montibus poſſe ſubſiſtere, ideòque ſperaret, illo eiecto, ſe vrbem amicius, atque adeò ſtabilius habiturum; monſtratis inſidijs vti noluit. Nec putauit, aſperiora, & dubia ægro admouenda, nondum ſpe ſalutis amiſſa.

1578

1 Nou.

ſpernitur id ab Alexandro;

Tentatur ſimile, quod ab Alenconio ad ciuitatem Montenſem vi ſubigendam;

Et verò, paucis pòſt diebus, tentatum ab Duce Alenconio, per eadem doli veſtigia, Montes occupandi facinus, dubiam hominis fidem reuicit: & feſtinatus eiuſdem Ducis ex vrbe, atque ex Hannonia diſceſſus, aut potius fuga, conſilium Alexandri commendauit. Etenim Alenconius, deficiente ad ſtipendia militum pecunia: pro qua etiam oppignoranda ſibi duxit aliqua ſuæ ditionis oppida; fluctuabat animo in dies magis, incertus quid conſilij demum caperet. Quòd ex vna parte ægrè ſpem exueret: iuueniſque ingenio vanus ſcena illà caperetur Hannoniæ nobilitatis: atque (vt aulicus eius enarrabat) mærorem omnem detergeret, quoties aſpiceret, abluenti ſibi manus mantile porrigi ab Arſchoti Duce, Comiteque Lalinio, Flandriæ, atque Hannoniæ Præfectis. Ex altera verò, quum neque ſibi certa prouinciæ pars attribueretur, vti promiſſum aiebat: neque eam aſtu capere, redimendis ſumptibus, contingeret: ſuique interea milites ſtipendio prædaque deſtituti, aut paſſim dilaberentur, aut noxijs per agros excurſionibus, hoſtium haberentur loco: atque adeò videret, verſo in ſe populorum odio, magnis ſe ſuſpicionibus obſeruari, pompamque illam belgicæ nobilitatis, cuſtodiam eſſe non obſequium; ſtatuit in Galliam quamprimùm redire, prætexto cum Angliæ Regina connubio, de quo quidem agi cæptum erat: reuerſuſque Semierij Dominus ex Anglia, quò eum Alenconius allegauerat, noua nuptiarum ſpe iuuenem implerat, ignarum, (vt Londino ſcribit ad Parmenſem Principem Bernardinus Mendozza) *Reginam ſingulis annis Sponſam eſſe, numquam verò Nuptam*. Ergo parte militum Montibus relicta, parte præire iuſſa, (quam tamen ruſtici Belgæ Piccardique aggreſſi conſumpſere omnem) ipſe cum reliqua in Galliam mo-

Berſij dominus Petro Arcanto, & hic Alexandro ſcribit 1. Nou.

à quo offenſus diſcedit,

Ber. Mendoz Regis Hiſp. Legat. 11. Nou.

1578 mouens, Condæi ſubſtitit, deſtinata moderaturus è propin- *& dolo capiendæ vrbis iam compoſitū peragi iubet.*
Condati opp. quo. Ibi acceptá ab Rege pecuniâ, Monteſque miſsâ, oppigneratum argentum, ac veſtem redimi iuſſit: eaque opportunitate, ita rem compoſuit, vt dum ſupellex vehiculis impoſita extrahebatur ex Vrbis porta, illa eadem machina capiendæ vrbis attentaretur, quæ Parmenſi monſtrata fuerat. ſic ſe exiſtimationis, atque opum impendio, receptis in poteſtatem Montibus conſulturum. Sed re per exploratores delata ad Prolegatum Vargam, ab eoque, atque ab Alexandro Principe admonitis properè Montenſibus, ea quoque ſpes Alenconio fruſtrà fuit. Ideòque Condæo abiens Andegauum, inde Pariſios ſeſe contulit ad Regem, fratris aduentu minimè lætum, quòd tumultuanti tum maximè Galliæ Ducem timeret: ſatis expertus, hoc FVLMEN ipſis, quibus conceptum eſt, nubibus haud parcere. Paulo poſt Alenconij diſceſſum, abijt è Belgio Caſimirus in Angliam, turbatus improſperis quotidie magis Gandauenſium ſucceſſibus. Accedebat pecuniæ difficultas: quippè ad eum diem ex imperato prouincijs tributo, nouies centena florenûm millia ſingulis menſibus in ſtipendia ſoluebantur. Et Flandris, Vvallonijſque prouincijs, ob priuatas armorum diſcordias, nihil in commune conferentibus, tributum haud parùm imminutum erat. Nec ſufficiebat Gandauenſium pecunia alendis Caſimiri copijs, quarum vis in equitatu erat non pauciore tribus equitum millibus, intra vrbem admiſſis. Maturauitque Caſimiri diſceſſum Anglæ Reginæ nuncius, repetentis centum viginti millia Angelotorum, quos pro delectu Caſimirianorum militum ipſa prouincijs commodauerat. In hunc igitur modum profectis Alenconio in Galliam, in Angliam Caſimiro, explicare Farneſius non minus animum, quàm exercitum cœpit ex ijs, quibus claudebatur anguſtijs Namurcenſibus: luſtratoque, numerauit in eo pedites quatuor & viginti millia, (namque Comes Altempſius ſua cum legione recens aduenerat è Burgundia) & equites ſeptem circiter millia, pleroſque Germanos: quorum tria millia ferme Raitrum Franciſcus è Saxoniæ Ducibus, mille Vilius, paulò plures Samblemontius, totidem Billius ducebant: præter eos milites, qui in præſidijs agitabant. Obtinebat in vniuerſo exercitu præfecturam caſtrorum Petrus Erneſtus Comes Mansfeldius. Equitatum Octauius Gonzaga regebat: vicarium locum tenente Ioanne Baptiſta è Marchionibus à Monte: & Antonio Oliuera commiſſorum in equeſtri quoque militia curatore. ſeu (recepto iam vocabulo) equitum Commiſſario. Militum cauſas

Quo detecto,

In Galliam redit;

Et Caſimirus pecuniâ deficiente, in Angliam abit;

Iacobus Spinola negotio impoſitus affirmabat Arcauto & hic Alex. ſcribit 1. Nou.

Angeloti Anglicana moneta, ſinguli binos aureos æquant.

Alexander exercitum luſtrat:

generalis earum Quæſitor Ferdinandus Salinas iudicabat. Rei 1578
tormentariæ nuper impoſitus erat Ægidius Comes Barlamon- *Audito-*
tius: aderatque illi ad bellicas machinationes, quarum apprimè *re gene-*
vſus in Belgio, Gabriel Serbellonius Hungariæ Prior; habe- *rale*
bantque ſub ſe Centuriones tres machinali ſcientia claros, Sci- *Inge-*
pionem Campium, Bartholomæi illius filium, cuius militaria *gnieri*
inuenta ſæpè ſuſpexit Gallia, & mortem in Harlemenſi obſi-
dione Hiſpani luxere: & Ioannem Baptiſtam Platum Mediola- *Camp.*
nenſem: & Propertium Baroccium, Vignolæ nobilis architecti *Piſau-*
filium. Hiſce autem copijs non iam expectare hoſtem, ſed vl- 1578 *renſis*
& educere in hostem cogitat,
trò inferre arma, conſilium erat. Quamuis enim inclinaret
animus Regis ad pacem, ad quam ineundam Carolum Arago-
nium, Terranouæ Ducem allegauerat ad Cæſarem, vt poſteà
memorabo; id ipſum tamen multo honorificentius, maiorique
regiarum partium compendio poſſe confieri ſentiebat Alexan-
der, ſi exercitum Regis audentem, ac validum videret hoſtis.
Nec minus Malecontentorum reductio ad Regis obſequium,
(quam Alexander intentiſſimâ moliebatur opera) momentum
ſiue ad pacem, ſiue ad bellum allatura videbatur. Itaque tria *Pax, &*
hæc eodem tempore ita moderanda ſibi ſtatuit, vt vni ab alte- *Bellum,*
rò, & huic à tertio præſidium quæreret. Qua ratione non vires *& V. val*
diſtrahuntur in plura, ſed plurium virtus in promouendis ſin- *lonū re-*
gulis opportunè conſpirat. *ductio.*

magnum aliquid prim[illegible] expedi[illegible] tentaturis,
ET AB armis quidem exordiri Farneſio certum erat. Quem
tamen illa in partem pr[illegible] [illegible]tinaret, ſollicito verſabat ani-
mo, haud ignarus, [illegible] expeditione Ducem æſtima[illegible]: nec
magis ex inſpect[illegible] [illegible] ſideribus, tenorem vitæ
præcinere conjectores, quàm ex fortuna primùm procedentis
in aciem Imperatoris, reliquæ curſum militiæ præſentire ho-
ſtes. Aduocato igitur bellico, regioque ſenatu, in quo adnu-
Conſultatur de armis inferendis.
merabantur Comes Mansfeldius, & Octauius Gonzaga, &
Ioannes Croyus Reuſij Comes, & Ægidius Comes Barlamon- *Com.*
tius, & Gabriel Serbellonius, & Gaſpar Roblæus Billius, & *Roeulx*
Adrianus Noiellus Roſſignolius. & Ioannes Baptiſta Taſſius, & *Roſſi-*
Tribuni nationis hiſpanæ admiſſi tunc omnes, viſum eſt horum *gnol. po-*
audire Procerum ſententias: qui, vti comperio, tres in partes *ſtea Co-*
Negant aliqui tempus esse
abiere. Alij, *cruda hiemis incommoda, corruptas aſſiduis imbribus* *mes de*
vias, minimè aptum apertæ vrbium obſidioni tempus memorabant. *Marles.*
ſatis habere ſe, qui munitis operosè caſtris hibernare, atque inde pabu-
Plerique affirmant;
lutum extire late poſſent; cadente donec hieme, validior ad pugnam mi-
les emittatur. Contrà tamen pleriſque cum Duce ſentientibus,
quò arma verterentur, acriùs diſceptatum eſt. Cur autem Traie- *Ma-*
ctenſis *ſtrich*

1578 ẽtenſis expeditio prælata ſit, contra Philippi Regis votum, ego ex ipſo intimi ſenatus conſulto, hîc aperiam. Etenim ab Hiſpania Philippus, quamquam rem Alexandro integram volebat, ire tamen exercitum in Flandriam, atque in primis Aloſtum aggredi, aut Teneramundam, ſatius exiſtimabat. Idque cum alijs multis, Mansfeldius ſuadebat, plures ob cauſas: *Aloſtum veteri munitione infirmum, Teneramundam modico præſidio ſeruatam, non diù obſidentibus reſtitura. Et Teneramunda quidem ſi caperetur, quippè ad oſtium ſita Teneræ in Scaldim influentis, poſſe regium exercitum, facili commeatu per vtrumque amnem, tutò ali; atque è Scaldi potiſſimùm in æquè vicinos Antuerpienſem & Gandauenſem agros, ſparſo Bruxellas vſque, ac Mechliniam terrore, dominari. Præterea gratum Vvallonibus futurum, peti Flandriam, inimicam prouinciam: ac viſo ad Hannoniæ fines tanto Regis exercitu, ſumpturos animum Malecontentos, auctâque famâ noſtri, eo pronius ad partes acceſſuros. Denique conatum ipſum tam longinqua inuadendi incuſſurum haud dubiè timorem hoſtibus, quaſi aggreſſione contemptis. Videlicet* HVMANA *omnia opinione conſtare.* NEQVE *credi aggreſſurum, qui non ſit ſuperior.* At Alexander multa verè dici non inficiatus, multa tamen dictis obijciebat: *Iter in Flandriam inſeſſum hoſtibus, per Brabantiam, Flandriamque præualidis: vehiculorum curruumque penuriam, quorum multis profectò millibus opus eſſet, ad importanda procul alimenta, murales machinas, ceteraque obſidionem molientibus neceſſaria. ſibi verò non niſi centum ac quinquaginta huiuſmodi plauſtra eſſe: neque licere alia aut è Lotharingia deferri, aut alibi, pecunia deficiente, fabricari.* Addebat, *abducendum quam longiſſimè ab Vvallonum finibus regium militem, licentiâ plus nimio corruptum, & prædas nullo amicorum hoſtiumue diſcrimine, pro ſtipendijs habiturum: magna vtique iacturâ concordiæ, quæ cum ijs prouincijs ad Regis partes attrahendis, agitaretur. Itaque conſiderarent, num conſultius videretur, ſi in Geldriam, ac in primis Traiectum deſtinarentur arma. Multa illuc inuitare: Moſam amnem à Namurco Traiectum vſque, prono alueo, curruum loco, futurum. commeatus, tormenta, arborum faſces, quæque alia alendo armandoque militi, aut expugnando hoſti deſignantur, prompto inde paratu capeſſenda. Limburgum, fidam prouinciam, iuxta eſſe. In ipſa hoſtili Geldria reconciliatum à ſe Regi (ne neſcirent) Comitem Batemburgicum, non leue partibus momentum: motis eo exemplo compluribus, atque obſequio reſtitutis. Quòd ſi trans Moſam (quod nec lentum, nec arduum) in Brabantiam deportetur exercitus, poſſe ab ea parte obſidionem Traiecto circumduci, non fallente ſucceſſu; quippè obuijs ex amne munitionibus,*

& præualent;

Rurſum conſultatur, quò arma inferenda,

Aloſtum, aut Teneramundā aiunt aliqui.

Diſſentit Alexander.

Maſtrich

& Traiectum ad Moſā proponit

& patentibus circùm campis, per quos latè ſpargi equitatus, atque ali abundè queat. Capta verò vrbe, Moſæ Domina, & Germaniæ clauſtris, quantam hoſti cladem, quanta victori commoda, & gloriam acceſſura? Et profectò egère non vulgari acceſſione, Catholicorum ſtatum. Nec magis opus eſſe menſario ad auertendam decoctoris opinionem, ſubita ſplendidaque grandis expoſitione pecuniæ; quàm inſolita, ac magnifica virium oſtentatione militi famam reparaturo. Hæc autem ipſa, ſubiecit Alexander, credo, ne deſtinatam animo expeditionem penitus denudaret; ſolitus illud fando identidem vſurpare, CONSILIA omnia, & præcipuè bellica, tandiù tuta, quandiù tecta, *non eo à ſe dicta, quaſi decretum, fixumque ſibi in Flandriam non ire, aut Traiectum petere: ſed vt, communicatis conſilijs, ſententias audiret aliorum, & aperiret alijs ipſe ſuam; quo ſecum omnia deinde conferret, & comparatione deligeret. In præſens enim ſatis eſſe negotij, quod agerent, Comite Barlamontio, qui liberandæ Dauentriæ miſſus fuerat, improuiſo hoſtium aduentu à Rheni traiectione deterrito.*

1578

consilium tamen ſuum non planè aperit.

DAVENTRIAE obſidio a Fœderatis.

ETENIM aliquot iam menſibus Dauentriam acriter obſeſſam à Georgio Lalinio Comite Rennebergio, defendebat perquàm ſtrenuè, cum germanis cohortibus, legatus Poluillerij. Ad eius ſubſidium, quo maximè tunc egebat, obtulerat Alexandro Principi operam ſuam Comes Barlamontius. Sed dum cunctatur, hoſtes cognito Comitis conſilio, alteram Rheni partem, quà ei tranſcundum, occupauerant. Itaque Alexander, quòd videret vrbem Tranſiſelaniæ principem, ſi in fide retineretur, referre ſanè plurimum ad ea, quæ in Friſia, Geldriaque moliebatur; non contentus eò præmiſiſſe Billium, cum expeditis aliquot turmis, auxilio Barlamontio futurum, ipſe relictis in Namurcenſi munitione ſex peditum ſignis ex legione Poluillerij, vniuerſum Namurco exercitum mouit, exeunte Nouembri menſe: perque Marcham in Famina, prouinciæ Lucemburgenſis oppidum, quinto pòſt die Limburgum venit, copias eò deportaturus, vnde animum, opemque Rhenum traiecturis Barlamontio, Billioque afferre poſſet. Sed abitum inde feſtinanti nunciatur ab Oliuera equitum Commiſſario, Dauentriam vſque explorando itineri præmiſſo; vrbem, certis conditionibus, Rennebergio iam redditam: Poluillerij legato in cunctationem Barlamontij culpam transferente, Barlamontio feſtinatam à legato deditionem accuſante, Alexandro neutrum abſoluente. Ipſe verò Poluillerius in epiſtola, quam ſuper hac re Philippo Regi dedit, exemplúmque Alexandro miſit, non modò liberare culpa conatus eſt milites ſuos, qui vrbem ſum-

Ad eam liberandam mittit ſuos Alexander.

Luogotenente

Ouer Iſel

& ipſe cũ exercitu mouet.

Sed vrbem non expectato auxilio dedunt Germani,

Anton. Oliuera

10. Ian. 1579

excuſati à ſuo Tribuno,

ma

1578 ma. cibariorum, munitionumque caritate laborantem tandiù defendiſſent, aduerſus hoſtium vires ſimul, ac perfidiam ciuium non pauciorum duodecim millibus, à quibus perinde atque ab hoſte timerent præſidiarij Germani: ſed etiam legati ſui fidem Regi magnificè commendauit; quòd tertio ante deditionem menſe, oblata ei ab hoſte triginta nummûm aureorum millia, ac militibus ſtipendia trium menſium, ſi vrbem traderet; conditione illicò reiecta, negauerit, ſe, aut Poluillerianos milites ab alio, quàm cui adhuc militauerant, ſtipem accepturos. Qua occaſione Poluillerius arrepta, enixè inſtitit Regem obſecrare, vt legionem, cui ſeptem continenter annos pro Rege bellum gerenti, pecunia non niſi ad vnius ſtipendium menſis enumerata ſit; (cuiuſmodi tolerantiam negat ipſe in cuiuſquam hiſtoria conſignatam legi) non patiatur, ære tandiù debito, cum omnium admiratione fraudari. immo & magnopere cômendati,

Et ſanè pro Poluillerio ea ſcribente, duæ in primis res, quibus rarò maius aliquid reperias in alijs obſidionibus, faciebant. Eorum virtus Quum enim Rennebergiani obſeſſores, præter apertas aggreſſiones, cuniculis actis in ipſam interdum vrbem improuisò emergerent: obſeſſique Regij tranſuerſis cuniculis cuniculos hoſtium excipientes, præſente vbique animo obuiàm irent; versâ ſub terram pugnâ; illic, quaſi ex condicto, dimicari cœptum eſt. Eratque perquàm atrox, ſi vnquam aliàs, cruentumque pugnæ genus, intra eas anguſtias, ac ſubterraneos ſpecus, repentè occurrere ſibi milites cunicularijs immiſſos, atque oblongis haſtilibus, mox cominus gladijs, non fallente ictu, inferre vulnera, & coaceruatis impedito cæcoque in loco cadaueribus, nec fugæ ſpatium reperire, nec quidquam reliqui habere, præter effoſſa iam humo ſepulturam. in mira intra cuniculos pugna,

Quibus in congreſſibus nec illud omiſſum eſt, quod olim ad Ambraciam, inter Ætolos, ac Romanos mirè excogitatum legimus. T. Liu. l. 38. Non enim magis Ambracienſes fumo ex leui pluma cuniculum opplentes, nidore fœdo Romanos expulere; quàm Germani ad ceteras artes, excitato è peſtilente venenataque materia intra eas latebras fumo, ſimulque obſtructo cuniculorum aditu, hoſtem inde ſæpius fugarunt, ac propè iam ad deſperationem potiundæ vrbis redegerunt. Id autem tanto maiori regiorum militum virtuti adſcribendum erat, quanto minus ipſi à Dauentrianis ciuibus iuuabantur: inter quos eò iam creuerat diffidentia, vt quoties hoſte muros ſubeunte, aut ſub terram mouente, ad arma conclamaretur; per præconis vocem compellerentur ciues intra domos: reperti per vias, aut in præſertim non adiuta a ciuibus.

mœnibus, illicò à militibus ſternerentur. donec inter ciuitatis, 1578
& militiæ primores, certis conditionibus, datis etiam obſidibus, vti cum hoſte ſolet, conuentum eſt. Quæ omnia quamuis excuſare haud modicè videantur deditionem à Poluilleriania factam, attamen Alexander, dum Regi ſcribens, reſciſſe 12. Dec.

Alexander tamē non excuſat.

ſe affirmat, vrbem redditam adhuc validam, & re cibaria ad viginti adhuc dies ſuffectura; ſatis oſtendit, conſtantiam magis, quàm alimenta præſidiarijs defuiſſe. Vtcunque res fuerit: Alexander nihil inde turbatus, quòd videret exercitum eò admotum, quò ſua potiſſimum de Traiectenſi expeditione conſilia reſpiciebant; procedere militem iuſſit: ſpatiumque à Dalemio Traiectum vſque, caſtris cepit, ac muniuit: ipſe Viſetum ad Moſam petijt, inter Leodium, Traiectumque: ac deportatis ſex à Namurco maioribus tormentis, ſtatuit oppida, quæ circà erant, Cherpenam in primis, ac Herculanum hoſti eripere: quo commeatum, ac ſubuectiones ex Aquiſgrano, Colonia, & Cliuia ſimul ſuis patefaceret, ſimul Traiecto ex ea tunc parte præcluderet: poſtea idem trans Moſam ex Brabantia curaturus.

Per Traiectenſē agrū ſpargit exercitum Alexander Traiecto intētus.

Carpen. Archlis

CHERPENSIS opp. expugnatio.

Et mondragonivs quidem ſub ipſum anni exordium, 1579
Alexandri iuſſu, Cherpenſe aggreſſus eſt oppidum, & vicinam arcem, munitione, & Domini ferociâ præſidentem. Hanc Beilius Vltraiectinus, pulſis haud multò antè Regijs: Præfectoque Bloëmo in laqueum acto; iuris ſui fecerat, ſed Ordinibus vectigalem. atque, vt timida eſt omnis recens dominatio, oppidum, atque arcem anxiè, crudeliterque continebat. Sed Mondragonius, admotis illuc tormentis, apertiſque latè mœnibus, quarto poſt quàm venerat die, arcem intrat. Ac pleriſque præſidiariorum ad vicinas arbores ſuſpenſis, vti latronibus finitima circum oppida aſſiduè graſſantibus, paulò poſt de Beilio ipſo, in eodem patibulo, quod ille pontis in aditu ſuperſtruxerat, pœnas ſumit: eiuſque loco Ferdinandum Lopeſium, Alexandri iuſſu, Gubernatorem imponit. magna vtique vicinorum, & Colonienſium in primis gratulatione, quorum ad vrbis portas, cædes, prædaſque nuper agitantes, excurrerant. Sunt, qui referant, à Bloëmo, quum is, iubente Beilio, in ſuſpendium raperetur, prouocatum illum fuiſſe intra eum annum ad ſupremi Iudicis tribunal: obſeruatumque, audita à Deo prouocatione, Beilium eodem vertentis anni die, eâdem mortis infamiâ, eodem in loco, pependiſſe. Illud ego exploratius habeo; Antuerpienſes, auditâ Cherpenſis oppidi, arciſque iacturâ, mox & Herculani deditione (nam hoc quoque Geldriæ oppidum tem-

Mondragonius obſidet illud:

cepit &

de loci Domino ſupplicium ſumit,

non ſine obſeruata Dei prouidentia:

& Antuerpienſiū tumultu, prætertim addita Herculani iactura.

Van Ychs *S. Iano* *Lopez de Villanoua* *Michael Iſſelt in hiſt. & alij*

1579 eodem tempore, non expectata aggreſſione, ſe dederat Mondra-
13. Ian. gonio) vſque adeò commotos, quòd viderent obſeſſam Rheni nauigationem, tranſitumque in Colonienſem agrum intercluſum, vt aggregata in foro plebe, non tam curâ publicæ rei, quàm odio in Magiſtratum, à quo pecunia ad bellum imperabatur; rectà in Curiam conclamauerint, furioſè comminantes, quem ibi cumque reperiſſent, illicò ſe ſe è feneſtris præcipites acturos. Feciſſentque, ni protinus occluſi ædium aditus, deinde potentiorum authoritas inualidam ſine duce multitudinem retardaſſent. Nec ideò Ordinum copiæ magnopere obſiſtebant no-
15. Ian. ſtris in dies progreſſibus Catholici exercitus. Nam Mondragonius, victore per Geldriam milite, poſt cæſos apud VVilebechium pedites fermè quadringentos, equites quinquaginta, quos audierat ex eo pago, ductore quodam Stupero, Venlonam ingreſſuros; Stralam prætervectus, oppidum eius prouinciæ non contemnendum, miſſo tubicine deditionem
28. Ian. loci poſtulauerat, obtinueratque, emiſſis Ordinum præſidiarijs; quorum loco, rogante Alexandrum Magiſtratu, vt non ex alia, quàm ex Germanorum natione, imponeretur Stralæ præſidium; Alexander ne Germanico quidem impoſito, ſatis ſibi præſidij collocatum in eorum fide reſpondit: fideliſſimos inde expertus, quos clementiſſimè habuit. Nec minus proſperè ductor equitum Petrus Taſſius coniunctis cum Croyo Reuſij Comite copijs, percurrebat eundem prouinciæ tractum. Auditoque, auxiliares aliquot hoſtium cohortes Venlonam properare, præmiſſis cum Saluago Centurione antecurſoribus, ipſe cum expedito equitatu Reuſium antecerterit. At Saluagum Venlonam vſque progreſſum erumpentes inde oppidani, præſidiarijque circiter ſeptingenti, pedites fere omnes, aliquanto licentius, contempta videlicet equitum paucitate, aggreſſi ſunt, quem Saluagus occurſum modò ſuſtinens, modo fugitans, inſequentes eò abduxit, vt tum ſuperueniens cum omni Taſſius equitatu, in hoſtes temerè prouectos incurrerint, ac circumductis equis trecentos ab alijs abſtraxerint. reliquos per impedita ſepibus loca, atque equiti inuia, dilabentes; Taſſius ipſe cum pleriſque ſuorum equo deſiliens inſecutus, ad portas vſque Venlonæ compulit, maiore vtique ſuorum gloria, quàm hoſtium damno. Ex alijs verò elanctis plerique interempti, multi cum præſidiariorum duce capti, pauci nota per effugia, quà cuique proximum, euaſere. Quin & Petrus Toletanus, nobilis ſclopetariorum ductor, quem paulò ante ſubmiſerat Alexander ad Blienbecani caſtri præſi-

Mōdragonius hoſtes cædit.

Stralam capit.

Alios ad Venlonā vincit Taſſius.

Taſſius

ex litt. Pet. Taſſ. ad Alex. 3. Febr.

Toletanus audacter rē geſſit apud hoſtium ſtatiua.

Garſia Stibe

præſidium, Toparchæ rogatu regijs partibus adiuncti; auſus cum paucis ſuorum Moſam noctu traijcere, Raitrum centuriam in cœnobio ſtatiuis proximo agentium improuiſus inuaſit: confectiſque eorum fermè ſexaginta, ac prædâ, quam referre nequiuerat ob occurſum è vicinis ſtationibus, incenſâ; vexillum Alexandro miſit, magnanimæ excurſionis argumentum. 1579. 1. Febr.

Montius in Raitrum turmas incidit.

SED nemo per eos dies præſentiore animo rem geſſit Ioanne Baptiſta Marchione à Monte. Iuſſus enim ab Alexandro ex Louanienſi agro, vbi is & Louanij, & aliorum circà oppidorum Gubernator agitabat, Traiectum vſque, crebris hoſtem diſcurſibus ſollicitum habere; exploratum fortè exierat, cum quinquaginta lancearijs equitibus, ac vigintiquinque ſclopetariorum turmâ: quum circa Leuiam oppidum, in hoſtem incidit, ſub quinque vexillis ſeptingentos fermè equites trahentem. Trepidatum initio ad ſubitum inferentis ſe equitatus aſpectum: ſed Montius, quamquam non eo iam proceſſerat, vt expedire inde ſe, ac fugâ occurrentes eludere omninò non poſſet; id tamen vtcunque tutum, certè indecorum arbitratus, ſtare ſuos iuſſit: atque, vt VETERANO Duci repentinus magis, quàm improuiſus occurrit hoſtis, illicò rem quaſi iam meditatus in hunc modum componit. Tumulus erat modicè aſſurgens, vnde in hoſtium conſpectum venerant primi equites Montiani ſclopis armati, nam lancearij ponè ſequentes nondum locum aſcenderant. Ergo ſclopetarijs, vbi conſpecti fuerant, conſiſtentibus, lancearios in plures decurias ipſe partitur, ac pluribus in partibus locatos iubet, audito ſigno, ſubire tumulum, atque in fronte latè diſpoſitos apparere hoſti, ac promittere ſecuturos. Tum imperat è triplici loco tubas ſimul occanere: atque vno omnes impetu in hoſtes deferuntur. qui ſpecie illa plurium ordinum capti, (vt fermè OCVLI in bello vincuntur primi) nec tales aggredientium animos à paucorum viribus interpretati, conuerſis equis fugam effusè capeſſunt inſequentibus illos, cædentibuſque Montianis, tanto tunc audacius, quanto omni iam pauore ab ſe in hoſtem excuſſo, non de ſua amplius ſecuritate, ſed de illorum cæde, ac præda cogitabant. Seſquihoræ ſpatio, ſeptingenti equites profligati, plerique cæſi, ac ſpoliati: relata tria vexilla, nam duo arſerant: capti milites fermè centum, equi ſupra ducentos; quum, qui ceperant, atque ante ſe captiuos agebant, octoginta non eſſent. Adeò FACILE veniunt in poteſtatem alienam, qui præ timore ſemel exiere de ſua.

Maſtrich

à Montianis

Aſtu numerum mentitur,

cum hoſte congreditur:

illum fugat,

cædit:

prædam, & gloriam refert.

At

TRANSMISSIO regij exercitus in Brabantiam:

1579 At verò Alexander, quando ex rebus in Tranſmoſana regione proſperè incœptis, ſatis iam ſibi conſultum à tergo videbatur, exercitum in Brabantiam tranſducere, atque in hoſtico alere feſtinauit, aggreſſurus inde, qua data occaſione, Traiectum. Igitur ad auertendos hoſtes, iuſſo Marchione à Monte, cum Burgundis, Germaniſque, quos Louanij habebat, & cum parte præſidiariorum Dieſtemij, Leuiæ, atque Areſchoti, haud procul ab hoſtium caſtris circumferre arma, ipſe Boornâ Echtam progreſſus (qui ſunt iuxta Moſam pagi) Ruram fluuium, quamuis per eos dies immodicè auctum, ponte iniecto tranſmiſit paulùm ſupra Ruremundam, vrbem oſtio Ruræ (vnde ei nomen) impoſitam. Inde ſecundis caſtris Beſeuiam venit, vicum ei loco proximum, vbi pontem Moſæ imponendum fabricari, iunctis contabulatiſque ratibus, imperauerat. Quo inſpecto, probatoque, (erat enim talium operum apprimè intelligens) primùm vt traijcientibus præſidio eſſent, expeditam equitum peditumque manum præire voluit, ſiſtereque apud eas in aduerſa ripa domos, quas paucis antè diebus inſederat, atque munierat ſclopetariorum centuria, ne fabros operaſque pontem molientes interturbaret hoſtis, deinde Franciſcum Valdeſium Tribunum, cum hiſpana legione ſequi iuſſit, admonitum, vt tranſgreſſus rectà Vvertam; Hornani Comitis olim oppidum contenderet, inuaderetque: quod circa ea potiſſimùm loca diſtribuere exercitum cogitaret. Tum verò tranſmittere primum agmen, cum parte tormentorum cœpit, oſtenſis trans pontem hoſtium caſtris, quo miles intelligeret, non iter illud eſſe, ſed prælium: continuauitque diem illum, ac noctem, non intermiſſa traiectione, donec ſub finem ſequentis diei, orta repentè perquàm atroci ventorum niuiumque vi, ratibuſque aſſidua vndarum verberatione laxatis, vnâque ex eis impetu hauſtâ, atque adeò interciſa contabulatione, ſubſiſtere coactum eſt medium, quod cum tormentis impedimentiſque tranſibat, agmen: quod tamen refecto quamprimùm ponte tranſgreſſum, reliquæ demum vltimi agminis copiæ, cum ſuis quæque munitionibus plauſtriſque, conſecutæ ſunt. Atque in hunc modum, tertio poſtquàm cœperat die, vniuerſus exercitus, præter Mondragonij legionem, ad locorum præſidia in Tranſmoſano tractu relictam, vlteriorem Moſæ ripam tenuit: haud parua cum Alexandri laude, auſi in hoſtium oculis tantum exercitum per vtrumque amnem, aduerſa anni tempeſtate, ne vno quidem amiſſo, deportare: caſtriſque, quem deſignauerat, locum iuxta Vvertam capere.

Dieſt
Boorn
Echt

Alexander Ruram traijcit.

Beſſel.

Poſtea pontem ſuper Moſam deſignat:

Per illũ pãrs copiarum tranſmittit.

pons interrumpitur:

Alexan. ſcribit adRegẽ, & ad patrem. 7. Febr.

illicò reficitur.

exercitus reliquus tranſit;

& in Brabantia caſtra locat:

Rura, & Moſa

capere, atque hoſtium caſtris opponere. At fœderatarum 1579
hoſtibus non opinantibus,
Duces copiarum ex ijs, qui non procul Traiecto conſiſtentes, conatum tranandi ea tempeſtate fluminis non proceſſurum Hiſpano crediderant;
& lentè conſultantibus,
lentè nimiùm, ſecurèque conſultauerant, paucis affirmantibus, occurrendum hoſti tranſmittere paranti: pluribus peruincentibus, permittendum potius temeritate illum ſua vti, tantò facilius poſt tranſmiſſionem concludendum, quanto à ſuis longiùs prouincijs abſtractus effugium ſibi omne præcluſerit.
mox ſecuritatem ſuam damnantibus.
Vbi verò exercitum aquarum difficultates eluctatum tranaſſe vniuerſum audiunt: nulloque hoſtium adiacentium metu, per oppida impetu capta militiam diſtributam, ac præſidijs cuncta firmata animaduertunt; mutatâ nempè ſententiâ, conſilia ipſi ſua alteri alteris infenſi damnabant, amiſſamque occaſionem tam facilè è tuto riparum arcendi ab ingreſſu Brabantiæ ſiſtentem exercitum, ſerò querebantur. Inde territi, veritique, ne auctis nouo ſub Duce animis Hiſpanorum, præcipuæ quæque Brabantiæ vrbes armis attentarentur; diuiſis ſtatim copijs, alij Traiectum, pars Mechliniam, alij Bredam receſſere: relictis non paucis inter Eindouiam, Campiniæ oppidum, & Buſcoducum, hoſtium conſilia propiùs inſpecturis.

Maſines
Bolduc

LVSTRAT exercitum Alexander.

Alexander, poſtquàm traductum, auctumque eodem tempore nouis Altempſij copijs luſtrauit exercitum, millibus peditum vigintiquinque, ac paulùm ſupra octo equitum millia conſtantem, præter eos, qui alibi Mondragonio aderant, Montioque: ex eo numero partem exauthoraturus aliquam, præſertim ex equitibus, quorum minor tunc vſus, & maius impendium; à Germanis cœpit, quòd horum natio non iam membrum, ſicuti cautis belli Ducibus eſſe ſolent externi, ſed corpus penè conficeret. Accedebat Polujlleriæ in primis legionis licentia, & aduerſus diſciplinam contumacia: quòd enim auri vicies centena millia Tribunis Poluillerio, ac Fronsbergio deberentur, dum ea Rex ſæpè admonitus non ſoluebat, mollius

I. Bapt.
duo milliones

atque accepta pro ſe, ac pro exercitu pecunia,
interim habebantur, quo indulgentia Ducis pro ſtipendio militi foret. Verùm per eos dies Alexander acceptis ab Hiſpania litteris, quibus ei annuum ſtipendium ſtatuebatur à Rege triginta ſex auri millia, vti Præfectis Belgij conſueuit: ſimul
ſtipendia militibus ſoluit:
auctus haud leui pecuniæ ſumma in milites eroganda; numerato ſtatim ære, multa Raitrum ſigna libens dimiſit, præſertim
& eorum partem dimittit.
quòd eodem tempore cohortes aliquot aduenerant è Germania, Heluetiaque, iuſſu Regis donatæ iam trium menſium ſtipendio ad Altempſium præmiſſo. Hanc autem recentem militiam,

cum

1579 cum eius Chiliarcho, deſtinauit illicò Alexander abſoluendæ Vvertanæ obſidioni, reuocatis ad ſe Valdeſio, Hiſpaniſque: quòd & horum celeritate opus haberet ad eam rem, quam parabat: & illorum alacritas accommodata nouo labori videretur. Dediderat iam ſe Vverta Valdeſio, ſed arcem milites obtinebant, clauſi mœnibus in ſpeciem magis, quàm contra vim firmis. itaque illam Altempſius, vbi nuncios contemptim ſuos reiectos vidit, maioribus machinis aggreſſus, atque alicubi non *2. Feb.* ægrè ad terram demolitus, ſpretis, quas deditionis ſerò depoſcebant, conditionibus, expugnauit, militeſque ſuſpendit. *partem ad obſidendam arcem Vvertanam deſignat; quæ breui expugnatur;*

HAEC dum agebantur, Alexander comperta hoſtium digreſſione, diſcordes animis, ac diſiunctos viribus aggredi quamprimùm ſtatuit. Ac præmiſſo Octauio Gonzaga equi- *10. Feb.* tum Magiſtro, qui cum duobus ſclopetariorum, quatuor lanceariorum ſignis præcurreret Eindouiam, vbi plerique Raitrum ſubſtitiſſe ferebantur: ipſe poſtero die ſecutus eſt, cum delectis equitum turmis, & Valdeſia legione. Iamque Raitres fermè quadringenti Eindouia egreſſi occurrerant primis ſclopetariorum Gonzagæ turmis, ignari proximè ſequi lanceariоs. quibus conſpectis, numero, atque animis impares, omiſſa pugnâ Orſchotum fugam arripuere, inſtantibus à tergo ad oppidum vſque ſclopetarijs, Schiaffinato primæ turmæ ductore. Sed inde promptiſſimi equitum emiſſi, paulùm ſupra trecentos, non repreſſere modo ſociorum fugam, ſed reſtituère dubiam aliquandiù pugnam: donec & ipſi, multis è ſuo numero cadentibus, atque inuitante proximo effugio, Orſchotum ſeruatis militariter ordinibus recedentes, intra munimenta recepti ſunt. Deſideratus in pugna Attilij Comitis Martinenghi Subcenturio, treſque alij eiuſdem turmæ. quin & Claudius Comes Landus pilâ traiectus pro mortuo eſt habitus: conualuit tamen haud multo poſt, atque arma repetijt. At ex hoſtibus non pauciores ducentis occubuiſſe, captos fermè quinquaginta, saucios ſanè complures, ſatis compertum eſt. Alexander inſtandum ratus, audito ab exploratoribus, hoſtium exercitum è vicinis locis Tornhoutum (quod eſt oppi- *Bolduc* dum inter Buſcoducum, & Antuerpiam) conueniſſe; aſſumptis Marchionis à Monte, ac Petri Taſſij cohortibus, ac turmis, cum Altempſianis. haſtatis omnino. mille, illuc feſtinatò contendit, iuſſo reliquo exercitu pòne ſequi, modicis præſidijs ad ſtatiua relictis. Et Tornhoutum quidem duo ac triginta conuenerant Raitrum vexilla, quorum ſingula ducentos minimùm equites numerabant: eratque ea pars hoſtilis equitatus,

RAITRES aggredi ſtatuit Alexander, præmiſſo Gonzaga; qui cum aliquot eorum turmis cōfligit, & vincit. non ſine aliqua iactura: Alexander cōtra Raitrum copias contendit: eorum numerus.

Dux eorumdem Caſimirus in Anglia

quæ per abſentiam Caſimiri, ab vno è Saxonum Ducibus rege- 1579
batur. Nam Caſimirus Reginæ ſpe vanus, adhuc in Anglia

Mauritius

morabatur; ſi quo modo eam flecteret ad publicas belgicorum

negotia fœderatarum prouinciarum agit apud Reginam,

Ordinum, priuataſque neceſſitates, præſente pecunia ſubleuandas. obtuleratque ei recens acceptas ab Orangio Principe litteras, in queis Hollandia, Zelandiaque, & Flandria, atque Brabantia decem librarum ſterlingarum millia eam orabant in ſequentem menſem: pollicentes, dum hæc pecunia, aliaque, quam dudum ab eadem multam acceperant, non redderetur; ſe ſe Neuportum, Dunquercam, & reliquam maris oram ad Grauelingam vſque, in eius manus, pignoris loco, traditurus.

ex litteris Bernardini Mēdoz ad Alexand. 18. Feb.

Belgis offenſam,

Illa tamen offenſa pridem Belgis, præſertim quòd multis ea res conditionibus extenuaretur; dubijs reſponſis moram trahebat,

& in priuata Caſimiri commoda proniorem.

pronior in Caſimirum, quem conuiuijs, ac venationibus oblectabat, atque à bellicis interim curis auertebat, oblitum pænè militum ſuorum, quos in Belgio reliquerat æris inanes, ac vicario ſub Duce licentius per agros atque oppida prædabundos, eoque ſuis, quàm hoſti grauiores.

Mauritius

Hujus equitatum inuadere properat Alexander.

Hos collatis ſignis aggreſſurus, Tornhoutum Farneſius properabat. ſed illi exploratis Hiſpanorum viribus, nec ſatis Tornhouto fidentes, quippè oppido magis ad delicias olim exculto ab Hungariæ Regina loci domina, quàm ad belli aduerſa præmunito, Buſcoducum iam mouerant, ex ea vrbe hoſtem tutius excepturi.

Maria

Bolduc

Sed illi pugnam detrectant:

Verùm negato à Buſcoducenſibus aditu, veritis, opinor, ne vrbem ingreſſi ſtipendiorum loco retinerent: offenſi Ordinum Magiſtratibus, ſimul à Caſimiro deſerti, habito concilio Germaniam repetere decernunt.

& promittunt ſe Belgium deſerturos ſi pecuniam accipiant ab Alexandro.

Erat in hiſpano exercitu cum mille ac quingentis equitibus Regi militans Franciſcus è Saxonum Ducibus, eius Mauritij frater, quem Raitrum pro Caſimiro ductorem memoraui. Ad illum, Mauritius mittit: oratque, agat cum Parmenſi Principe, deberi Germanis ſex menſium ſtipendia, ea ſi à Parmenſi ſoluantur, abituros ſe ſe protinus in Germaniam, Ordinum partibus tanto equitatu denudatis.

Reliqui ex tribus mil. lib. exauthorati erant

qui pactiones minas reijcit

Riſit ad huiuſmodi poſtulatum Alexander: & Chiliarchum intuens à Saxone miſſum, *Sani ne, inquit, eſtis Germani, qui pecuniam petitis à me, vt de prouincia decedatis? atqui ego, vt liberam vobis poteſtatem faciam in patriam redeundi, pecuniam à vobis efflagito. An putatis, quando ab ipſis socijs veſtris excluſi in manu nunc mea eſtis, omiſſurum me occaſionem vlciſcendi damna, quæ vos rebellium incentores, Regis partibus inferre, nulla laceſſiti iniuria, conati eſtis? Redi ad exercitum: atque, vt ad ſupremam ſe ſe comparent belli aleam, meo nomine denuncia. nam in procinctu*

Colonello

eſt

1579 *eſt curſor, nihil opperiens aliud, quàm vt numerum cæſorum, cum victoriæ nuncio ad Regem perferat in Hiſpaniam.* Hæc palàm Alexander. ſeorſim verò Franciſcum Ducem pro fratre ſollicitum benignè accipiens, pollicetur præſtiturum ſe, ob eius in Regem fidem atque operam, liberum ſecurumque Germanis in patriam commeatum. Eiuſque rei litteras conficit in hunc modum. *Quum Mauritius Saxonum Dux, atque alij ſub illo Raitrum ductores, eorumque turmæ, ac peditum cohortes Germanæ nationis, geſto contra ius faſque, aduerſus Catholicam Maieſtatem, atque eius exercitum bello, malè ab ipſis habiti, quorum adiuuère cauſam, reditum in Germaniam vnà decreuerint; Ego vti Belgij vniuerſi Gubernator, armorumque Dux pro Maieſtate Catholica, à Franciſco Saxonum Duce rogatus, vt Mauritio fratri, eiuſque copijs ſecurum per haſce prouincias præſtarem in patriam iter: quamuis non modò negare id iure potuiſſem, ſed etiam prompta mihi eſſet occaſio armis vlciſcendi eos, qui rebellibus ab Rege ſuo prouinciis opem tuliſſent; habita tamen ratione meritorum Franciſci Ducis, atque honori totius Germanæ nationis hoc tribuens, eidem Franciſco poteſtatem feci, omnes belli Duces, equiteſque ac pedites in Germaniam cogitantes colligendi, atque ad Moſam vſque comitandi, tegendique, ne quid detrimenti noxæque à regiis militibus, ſubditiſque capiant. dummodo ipſi pacatè, ac ſine maleficio, iniuriaque per belgicas prouincias incedant: à quarum finibus intra dies omninò quatuordecim abſiſtant: nec contra Regias partes, per tres inſequentes menſes, quidquam armis moueant. Quæ omnia, Mauritius, exercitusque eius promiſſo, ac ſcripto ſanciant, ſcriptumque in Franciſci manus tradant. Ego autem Maieſtatis Catholicæ nomine ac meo, pro ea, quam principum virorum dicta haberi decet, fide, ſpondeo, quidquid à Franciſco Duce hac ſuper re tranſactum cum fratre fuerit, id à me ratum, fixumque habitum iri.* Quibus conditionibus acceptis, abire germani equites cœpere, Franciſco Duce cum ſuo Raitrum equitatu, & cum ducentis Marchionis à Monte haſtatis equitibus comitante ad Moſam vſque: quo ſuper amne ſterni pontem iuxta Cheſſelam imperauerat Alexander: edixeratque, Ne quis ſuorum Caſimiriano militi fide publica Germaniam repetenti, facto dictoue negotium faceſſeret. Idque ſeriò ſeruatum. Nam, quum aliquibus eorum ab reliquo agmine paulùm ſeiunctis equos abſtuliſſet Hiſpanorum manipulus, qui recens illuc aduenerat Farneſiani ignarus edicti: eodemque tempore miles vnius circa Moſam pagi præſidiarius, in germanum equitem, exploſâ contemptim pilâ, collineaſſet; hic quidem, Alexandro imperante, ſcloporum ictibus à ſua legione

ex tem-

Et illi ſine ære abeunt in Germaniam,

contenti hiſce ſecuritatis litteris:

quibus Alexander addidit edictum,

Caſimirianis

puniit edicti violatoribus.

extemplò traiectus eſt: illi verò properare poſt abeuntes, & 1579
excuſata ignoratione liberi commeatus, equos cuique ſuos reddere iuſſi ſunt. Profectionem ſuorum vbi reſcijt in Anglia Caſimirus, reſcijt autem eo ipſo die, quo ſplendido exceptus conuiuio, inter Georgianos adlectus eſt equites, Regina ipſa faſciam cruri incaſſum adſtringente, exercitu iam diſſoluto; turbatus animo, nec vltrà cunctatus, maximè quòd apud Reginam nihil publicæ rei conficeret, regijs in Belgium nauibus eſt reuectus. Ac multa aduerſus Ordines palàm queſtus, minatuſque, homo ſuperbus, ac præceps, inſalutatis Archiduce, atque Orangio, Germaniam, vnde pulcherrimi ductor equitatus exierat, ſolus, ingloriuſque repetijt. Auctâ interim Alexandri famâ, plus claritudinis adepti, (vt ei gratulatus ſcribit Româ Granuellanus) emiſſo ea ratione è prouincijs hoſtili equitatu, quàm ſi eum armis eieciſſet. quum citra ſuorum ſanguinem hoſtes coëgiſſet ſupplices agere, & beneficium ducere, quòd ſic vincerentur.

(Marginal notes: Diſceſſum ſuorũ audit in Angliâ Caſimirus; Garterra; reditque in Belgium, vnde iratus abit in Germaniam. aucta interim Alexandri fama. Granuell. Card. 7. Apr.)

Tvm verò an inuadendus hoſtium peditatus, cuius pars apud Burgerhoutum, Antuerpiæ vicum, hiberna poſuerat, in Catholico exercitu diſceptatum eſt. Namque, vt retulerant exploratores, ſex & viginti peditum ſigna ibi ſubſtiterant ex Gallis, Scotis, Angliſque, quos conſtabat exercitus robur eſſe, Orangiuſque appellare Fortes ſuos conſueuerat. Accedebat Ducum, qui eis præerant, experientia, & fama: præſertim Ioannis Norritij Anglorum Tribuni, ac Franciſci Lanuæ, caſtrorum Præfecti; atque huius in primis, cuius conſilio, pagum à mœnibus inualidum, domibus aggeſta humo firmatis communierant: foris vallo, ac riuo, intus tranſuerſis paſſim trabibus objicibuſque præſepſerant. Denique ipſa Antuerpiæ vicinitas, cui veluti ſuburbium inhærebat Burgerhoutum, pro munimento habebatur. Quæ reputantibus non nullis, temeraria propemodum videbatur ea, qua de ageretur, aggreſſio. Sed longè aliter diſſerebat Alexander, ac plerique in bellico ſenatu Proceres: *Veniſſe ſe in eum locum deliberatâ pugnâ, vel ſi germanus eques adfuiſſet: nunc à tanto liberos equitatu pugnam detrectaturos cum hoſtium copijs maiore ſui parte diminutis? Iis autem, quantumuis Martiales ſuos, ac Martes appellet Orangius, quantum animi demum ſit, in Moſa traiectione paulò ante monſtratum. Neque pagi munitionem ſponte fuiſſe delectam ab ijs, quos non loci ſecuritas, ſed latebrarum neceſſitas ideò incluſerit, quòd prodire in campum ab equite improtecti non audeant. Inſpexiſſe ſe, atque æſtimaſſe locum: quàque adiri, atque intra ipſa penetrari latibula poſſit,* expen-

(Marginal notes: BVRGERHOVTI pagi expugnatio. numerus peditũ fœderatorum: Duces. Conſulitur in caſtris regijs, an inuadendus pagus. Caſe ur rapienæ ſe. Negant aliqui: Alexander, ac plures aiunt,)

1579 *expendiſſe. Nam ſi ad egrediendum è vallo furor, aut ſuæ illos noxæ pertraherent; haud dubitandum, quin concluſis ab regio equitatu, conculcatiſque peditum cohortibus, momento debellatum eſſet. Vrbis verò vicinitatem, quo plus ſpei ad effugium, eo minus animi ad reſiſtendum allaturam hoſtibus. ſibi certè ſpectaculum fore optatiſſimum, dum e mœnibus ſuis Antuerpienſes ardorem ac vires Catholici exercitus, contra quàm illis impoſuerit buccinator Orangius, inopinata aggreſſione metiantur. Secùs autem ſi progreſſus in hoſtium conſpectum tantus exercitus retrò arma conuerterit, non auſus conſerere cum iis manus, quorum ſingulis opponere ipſe queat minimùm denos; haud dubiè confeſſionem timoris viſum iri. at* MINOREM *ſe fateri, quiſquis timeat.* Hæc memoranti, ab vniuerſo ſenatu, duceret quò vellet, acclamatum eſt: exceptamque pari alacritate ab exercitu, quam decreuerant, aggreſſionem Alexander in hunc modum ordinauit. Inter Ramſtam, & Burgerhoutum haud modica planities intererat: in ea explicatis non ad vſum modò, ſed etiam ad ſpeciem ordinibus, (nam res agebatur in oculis Antuerpiæ) campi medium quadrato agmine ex legionibus Altempſij, Fronsbergijque firmauit: affuſis vtrinque Hiſpanis ſclopetarijs, quos equitum alis hinc Raitrum ſub Franciſco Saxone, inde loricatorum ſub Petro Taſſio circumdedit: iuſſo Octauio Gonzaga, cum parte equitatus, agminis extrema tegere. Ante hanc aciem, quæ in ſubſidijs erat, tres legiones, modicas quidem illas, quippè ſingulas ſignorum decem, ſummùm duodecim, ſed ex pugnaciſſimis delectas, Burgerhouti vallo propius admouit. Ad læuam, quæ arcem Antuerpiæ reſpiciebat, Hiſpanos duce Lopeſio Figueroa: in medio veteranas Belgarum cohortes Franciſco Valdeſio parere iuſſas: in dextera, ſed aliquantum ſepoſitos, Claudij Altapennij Vvallones collocauit. Singulis hiſce legionibus centuriam maiorum ſclopetariorum, & aliquos ſecuribus armatos adiunxit. Tres præterea ligneos, quos fabricari imperauerat, pontes tradidit, cuique legioni ſuum: quos ſuper riuum pago circumductum proijcerent, aditumque ſibi ad domorum munimenta præſtruerent. Inter has verò in fronte legiones, & diſpoſitam retrò aciem, ſtare medios voluit expeditas aliquot leuis armaturæ turmas, quas Commiſſarius Oliuera, vbi vallum pontibus coniunctum eſſet, ſubſidiarias promoueret. Ergo factâ iam à campeſtribus aliquot tormentis viâ, audito ſigno, è tribus ſimul partibus procurritur in vallum: adnitentibus legionum Ducibus, pro veteri nationum æmulatione, in proijciendo ante alios ponte, agmini ſuo palmare decus aſſerere. Sed præ-

Aggreſſio decernitur,

& ordinatur.

Corazza

Claud Barlamont.

Moſchetieri

Inuaditur Burgerhoutum.

uiſum

uiſum id hoſtibus, illuc propterea confertim accurrentibus, 1579
vbi plus periculi à promptioribus intendebatur, donec Vvallones ſuos Camillus Sacchinus legionis Inſtructor aliquanto *Sergēte maggiore* longius circumductos, in pagi latus admouit, ibique repetito impetu cohærentes, dum ſclopetarij continenti exploſione grandium tuborum, hoſtem ex aduerſo fatigant; firmato *Moſchetti* interim ponte, Altapennij Ducis adhortatione, & Camilli præeuntis exemplo, primi ſubiere vallum. Eodemque ferè tempore Figueroa ſuos, mox & ſuos Valdeſius, iniectis certatim pontibus promouerant. Tunc verò in ipſo pago, fractis viarum clauſtris, intraque contubernia certari cœptum, vndarum ritu accedentium recedentiumque: adeò ſe ſe inuicem loco pellebant, ac pellebantur. Sed recentes ſubinde alios atque alios Alexandro vndique ſubmittente, nutare primùm hoſtes, &, niſi quòd terga non vertebant, ceterùm reſpectare honeſtè fugam videbantur. mox Oliuerâ, cum expeditis equitibus, per Figueroæ, ac Valdeſij pontes ſubeunte, inque trepidos, ac pugnæ dubios incumbente; enimuerò tot impares copijs, per vicina ſuburbia, Antuerpiam verſus, curſum arripiunt, inſequentibus Regijs, eâ quidem ferociâ, vt neque pilarum tempeſtate, qua è mœnibus Antuerpiæ petebantur: neque ſigno à Tribunis receptui dato, remoueri poſſent, quin intra ipſas Antuerpiæ foſſas hoſtem mordicus aggrederentur. Donec Alexandri iuſſu, flammis pago admotis, partim prædarum ſpe, partim inſidiarum metu, omnes reuocati ſunt. Cæſos ex victis circiter mille & quadraginta retulere aliqui: Alexander longè pauciores, ac paulùm infra ſexcentos ad Octauium patrem ſcripſit: vti è ſuis victoribus non plures octo, ſaucios omnino quadraginta. 4. *Maij*

Intratur, pugnaturque intus:

victoribus Regijs.

VVALLONVM prouinciarum reconciliatio.

Atqve hic demum ſucceſſus, extenuato ſimul exercitu hoſtium, ob ſeceſſionem turmarum in Germaniam, ſimul bello ad Antuerpiæ mœnia, ſuccenſis ſuburbijs, deportato; magnum vtique incitamentum fuit Vvallonum prouincijs ad Regis obſequium redeundi. Id, quo peractum ſit modo, ego retractis paulò altius in hunc locum rebus, haud indiligenter expediam. Valentinus Pardiæus Mottæ Dominus, Grauelingæ Gubernator, vnus è Malecontentorum Ducibus, perſpectis iam ſatis Orangij conſilijs, per ſpeciem publicæ libertatis, vtilitati demum propriæ inſeruientibus; partibus palàm relictis, non rediturum modò ſe ad Regis obedientiam, ſed etiam quamplures ſecum tracturum, iam pridem ſignificarat Ioanni Auſtriaco, ac dein Alexandro Parmenſi Principi confirmauerat.

Mottæus rem orditur;

rat.

1579 rat. Vtque erat apprimè gratus apud Vvallonicam nobilitatem, militiæ ac Religionis antiquæ perquàm retinentem, ita eorum ſanè complures ſi non Regi tunc addixit, certè abduxit ab Orangio, quem patria ſacra perditum ire querebatur. Primus omnium Manuynus fuit, Audomari Præfectus, cum quo Mottæus apud Hannoium congreſſus, quæ arx eſt inter Grauelingam, & Audomarum, poſt arcana colloquia, eò hominem pertraxit, vt ſicut ipſe Grauelingæ iam fecerat, ſic Manuynus remoto ex Hannoia primùm arce, tum ex alijs ſuæ ditionis oppidis, Ordinum præſidio; Catholicos ex Audomaro ciues in ea loca transtulerit, militiam iuratos aduerſus Orangium, Caſimirum, aliosque Catholicæ Religionis hoſtes. Neque poſt multo, audita huiuſmodi Vvallonum conſpiratione, eius nationis milites ferè quinque millia, quorum plerique ſub Emmanuele Montinio aduerſus Gandauenſes militauerant, ſeceſſionem fecere ab exercitu Orangij: Meninamque oppidum Liſæ impoſitum, haud procul Cortraco, duce Franciſco Pipino, repentè aggreſſi, pulſis Ordinum præſidiarijs, obtinuere. Atque hæ ſunt legiones illæ, quæ, quòd Catholicæ Fidei defenſionem ſibi aſſerentes, Coronam piacularibus plexam globulis collo geſtarent; milites à Pater noſter, ſeu Coronarij vulgo appellabantur. Hi autem, qui quartam effecturi claſſem videbantur, à Malecontentis, à fœderatis prouincijs, atque à regio exercitu diuerſam; qua ratione adiungi facilè poſſent Nobilibus Malecontentis, cum quibus natione, Religioneque conſentiebant, Mottæus edocuerat, vti ſolebat, Alexandrum. Atque hic, miſſo in Hiſpaniam Andrea Ayala, Mottæi conſilia relaturo de Nobilium Vvallonum, ac militum animis ad partes attrahendis, Regem orauit, vt patentes Mottæo literas quamprimùm mitteret: queis ille poſſet ad Maieſtatis eius obſequium redeuntibus offerre Principis gratiam, & præteritorum veniam, obliuionemque. Nec ab Hiſpania tardatum: datiſque inde ad Mottæum litteris perquàm honorificis: proque nauata ad eam diem opera, oblatis ei Diui Iacobi de Eſtepa inſignibus, cum equeſtri eius ordinis cenſu; poteſtatem Rex homini fecit in eas conditiones, quas obtulerat Alexander. Et valuit ea in tempore liberalitas, vt quum milites Coronarij, quorum ſeceſſio angebat Orangium, ab Ordinum nuncijs ad partes reuocarentur, oblatis aliquot menſium ſtipendijs illicò numerandis; non modò non acquieuerint, ſed eorum nomine Pipinus (Montinio haud dubiè conſentiente) Grauelingam profectus, cum Mottæo conſociationem exercituum, conſpirationemque tranſegerit, pollicitus,

Side notes (left margin): S. Omer. — *Mottaus.* — *Liſa fluuius.* — *20. Nouembr. 1578. Eques S. Iacobi.*

Side notes (right margin): ſequitur Gubernator Audomari. — Secedunt ab Orãgij partibus Vvallones numero quinque millia. — dicti per iocum milites à Pater noster. — qui demum Malecontentis adiunguntur.

BIBLIOTECA NAZIONALE TORINO

tus, ſe Malecontentis adiunctum, Meninam arcem, ac vicina oppida pro Religione, ac Rege defenſurum: modò militare æs viginti menſium, certum intra tempus, vti poſtea factum eſt, perſolueretur.

1579 per Alphonſũ Curielẽ Quæſtorem

Ancti Vvallones de tuenda catholica religione conſultant.

Maiore adhuc acceſſione Vvallonum partium, abſtraxere ſe, præfecturaſque ſuas à fœderatis prouincijs Emmanuel ipſe Montinius, Odoardus Caprius, Raminguerius, Floyecus, Beraſleus, alijque non pauci ex Arteſia potiſſimùm, Hannoniaque nobilitate. Hi omnes in Ramingueri domo, magna animorum alacritate congreſſi, ac Mottæi oratione animati, quum multa de tuenda in Vvallonum prouincijs auita Religione diſſeruiſſent, poſtremò decreuere, Ante alia nitendum, vt ex Arteſiæ ciuitatibus hæretici ſeditioſique edicto publico pellerentur, Catholicis in Magiſtratuum hæreticorum locum ſubiectis, ſumpto ab Audomarenſi ciuitate principio. præterea miſſis aliquot ſubſidiarijs cohortibus Meninam, ſollicitarentur eius loci milites ad eam, quam deſignauerant Vvinocibergæ oppugnationem. Et hæretici quidem quamplures, Caprij Arteſiæ Præfecti operâ, eiecti ſunt: ſummam tamen rerum haud parùm remoratus eſt aduentus, vti mox dicam, Vicecomitis Gandauenſis. At verò expeditionem Vvinocibergæ maturauit Floyechi, eiuſque militum cædes. Miſſus hic fuerat à Mottæo ad Montinium arcanorum, quæ tunc agitabantur, interpres: trahebatque ſecum equites omninò ducentos quadraginta ſeptem. In reditu per agrum Bergenſem, eius territorij incolæ, Caluiniani ferè omnes, rati prædabundos illuc excurriſſe Gallos, (namque id incerto rumore percrebuerat) ad æris campani ſonum è vicinis pagis numero propemodum infiniti, telis agreſtibus armati in vnum confluunt: equiteſque inter arbuſta, loco inequitabili, concluſos, venatoria velut indagine circumſiſtunt: trucique clamore, ac rabie vndique procurrentes, Floyecum, reliquoſque, præter ſeptem, qui ex ea carnificina ſubterfugère, confodiunt, conficiuntque. Sanè mouit ea cædes non Mottæum modò legationis authorem, ſed Montinium etiam, cuius aſſertorijs litteris, Floyecus iniuriæ ſecurus in viam, ſe dederat. iunctiſque propterea copijs, atque additis Manuyni cohortibus ad eandem rem Audomaro miſſis, Mottæus ipſe iræ, & iniuriæ propior iam Vvinocibergam properabat, Coronarijs Meninâ ſecuturis. Quum ſtatim Bergenſes, præuiſo armorum apparatu, anteuertere, miſſis oratoribus, qui facti ignorationem excuſarent, pœnas ex reorum capitibus ſumendas promitterent, viduæ à Floyeco relictæ ſubſidium par nobi-

24. Nouembr. 1578.

S. Omer

Et hæreticos eijcere incipiunt,

Berga ad S. Vuinoci

15 Dec.

Vvallonum equites cum Floyeco ductore cæduntur a ruſticis Bergenſibus:

Quos vlcum eſt Mottæus, & alij Vvallones.

Saluo conductu

1579 nobilitati eius offerrent, & ciuitatem Bergenſem ad Vvallonum partes acceſſuram, fide publica, datiſque, ſi exigerentur, obſidibus pollicerentur. Quod iram, exercitumque diſſoluit: ac Vvallonum nomen & fœdus, animaduerſo eorum conſenſu, magnopere amplificauit.

Bergēſes placant illos & ad partes Vvallonum accedunt.

HVC paulatim excreuerat Vvallonum factio, militiâ, nobilitate, vrbibuſque iam valida: magna vtrique prouinciarum reliquarum expectatione; in quam illa partem (quoniam eodem tempore à Parmenſi Principe, atque ab Ordinibus ſollicitabatur) inclinatura demum eſſet. Nam licet Vvallones maiorum Religionem, & Regis obſequium præferrent: atque adeò ſeſe ab Ordinum prouincijs Religioni, ac Regi aduerſis abſtraxiſſent; nihil tamen ſibi eſſe cum Hiſpanis, nec ſe Alexandri Principis exercitui adiungendos palàm conteſtabantur, niſi in eam præcipuè conditionem, vt Belgio amouerentur externi milites. Indè & Orangio ſpes, illos immodica petentes non audiendos, atque adeò ſpretos ad reliquas prouincias aliquando reuocandos: & Alexandro cura in præſens diſſimulandi, quaſi conditionum iniquitatem non abnueret, dum factionem eam ab Orangio abeuntem interim confirmaret, confirmatamque ſibi multo facilius adiungeret. Et ſanè nunquam arx vlla maiore aſtu, & cuniculis appetita eſt, quàm hæc factio occultis induſtriæ machinis oppugnata. patuitque, Imperatorias artes non eas tantum eſſe, quibus acies inſtruitur, & pugna conſeritur: ſed quibus etiam mente ac ratione concurritur, conſiliorum dexteritate confligitur, & collatis non ſignis ſed ingenijs, citra cruorem cædeſque, decernitur. Etenim Orangius apud Rodulphum Cæſarem primò egit, inſtititque, ne de Vvallonum reconciliatione alibi, quam Coloniæ ageretur: in quam vrbem ipſe Cæſar à Philippo Rege arbiter belgicæ pacificationi datus, conuentum, de quo pòſt dicemus, indixerat. Deinde per Ioannem fratrem Geldriæ Gubernatorem colligatis Vltraiectina, vti vocabant, vnione aliquot prouincijs: nempè vt nouo Malecontentorum fœderi nouum fœdus opponeret, eoſque à priuatis conſpirationibus deterreret; vbi animaduertit, Vvallones nihil indè in commune motos, ſeorſim aggreditur factionis primarios, exorſus à Caprio Arteſiæ Præfecto: quem ſi attraheret, haud dubiè ludificaturum ſe ſperabat Farneſij operam per Mottæum, infenſum hominem, eo loci perductam. Obierat paucis antè diebus Maximilianus Henninius Boſſuuij Comes, ſiniſtro hominum rumore aduerſus Orangium. Nam Boſſuuius victus olim captuſque

Vvallonum factio ſollicitatur ſimul ab Alexandro, ſimul ab Orangio

magnis vtrimque artibus.

Orāgius apud Cæſarem di... reconciliationem conatur.

Nouū fœdus init contra Malecontentos.

28. Ian. Geldria, Zutphania, Hollandia, Zelandia, Vltraiecti &c.

Caprium attrahere ſtudet,

offerendo munia Comitis Boſſuuij,

21. Dec. 1578.

qui tunc obierat,

maritimo prælio ab Ordinum Ducibus, deſperata redemptione, quam callidè Orangius immenſi pretij fecerat, vt nullam faceret, ad extremum adhæſit Ordinum partibus, proque ijs non minorem ſe Regi hoſtem præſtitit, quàm antea contra Regis hoſtes ſtrenuè militaſſet. Non diù tamen ſtetit, quin, ſiue pertæſus Orangij dominatum, facilitate Belgarum aduerſus Principem ſuum abutentis: ſiue captus Alexandri famâ, à quo nobiles complures, præſertim ex Vvallonibus, prouincialibus ſuis, ad Regis obſequium perhonorificis conditionibus inuitarentur; de reditu cogitare ſimul cœpit, ſimul morbo correptus, paulò poſt operâ (vt multis creditum) Orangij, cui conſilium eius ſuboluerat, veneno propinato extinctus eſt. Quod Alexander ad Antonium Pereſium ſcribens, de feſtinato quidem Comitis obitu meminit, at mentionem authoris nullam fecit. fecit tamen Bernardinus Mendoza, Hiſpani Regis in Anglia legatus, litteris ad Alexandrum Londino ſcriptis, affirmauitque, certiorem ſe factum, Comitem Boſſuuium, quòd Vvallonum ſucceſſu lætus addere ſe ijs decreuiſſet, ab Orangio veneno ſublatum. Et ego inter priuata Farneſiani tunc aulici commentaria legi, Comitem morti proximum Orangius quum inuiſeret, quumque ſuperueniente ſacerdote, cæleſte Viaticum impertituro, contemptim percontaretur, quid cæremoniarum illud eſſet; Boſſuuium importunam impiamque hominis vocem auerſatum non abſtinuiſſe, quin amiſſam pariter rem, decus, vitam, ei palàm exprobraret, adijciens; ſe certè animam, quæ ſola ſupereſſet, à quoquam ſibi eripi non paſſurum. Quibus quamquam vulgatis, traditiſque, equidem ipſe neque fidem addiderim, neque dempſerim: haud ignarus, ſæpè incerta ſpargi, & plerunque atrociora credi. Iam verò quoniam Comes Boſſuuius, ſuperiore æſtate, exercitum contra Ioannem Auſtriacum duxerat Imperator: regebatque tunc magni Oeconomi appellatione, Archiducis familiam; viri mors opportuna Orangio viſa, quo honoribus eius, redditibuſque alios ad partes alliceret. Et militare quidem munus, annuumque muneris cenſum offert Caprio, ſi communem prouinciarum conſenſum is ſequi velit. Fruſtratus hac ſpe, (namque Caprius & ſua ſponte, & matris religioſiſſimæ monitis in ſententia perſtabat) vertit ſe in aliam partem: & ab Archiduce Matthia, atque ab Ordinibus, qui tunc generales Antuerpiæ conuentus adornabant, demandari curat Roberto Melunio Vicecomiti Gandauenſi Arteſiam prouinciam: eiuſque fratri Principi Eſpinoio, Hannoniæ Siniſcalco, ſupremam in Archiducis aula

Præ-

Margin notes:

1579

non ſine ſuſpicione doli ab Orangio.

1. Ian.

26. Feb.

Eq. Rinaldus

ſed Caprius recuſat oblata.

Felicius Orangio res ſuccedit cum Vicecomite Gandauenſe, & eius fratre.

Maggiordomo

1579 Præfecturam. Vicecomes, nouus Arteſiæ Gubernator, multo ſtipatus milite, vnà cum Carolo Croyo Marchione Hauræo, in prouinciam opinione celerius venit, Caprium loco mouet, cuncta more noui Imperij ſtatim mutat. atque Arteſiæ Magiſtratus, Vvallonumque Præfectos ſeriò admonet, Ne publicum Belgij conſenſum vana ſpe turbarent: dumque ceteræ prouinciæ, indictis Ordinum comitijs, de pace cum Rege agitarent, ob eamque rem Parmenſis Princeps arma interim deponere iuberetur ab Hiſpania; ne ipſi conſilia ab alijs vnicè ſepararent, conditionumque, quas ab Rege prælargas, Cæſaris operâ, propediem conſecuturæ erant prouinciæ, ſoli expertes fierent: atque adeò excluſi à fœdere, Hiſpanorum iniurijs expoſiti atque impares, fruſtrà aliquando prouinciarum opem implorarent. Hæc Vicecomes iterando, eò rem adduxerat, vt iam Vvallonum factio Atrebati nutare videretur. Ad hanc impreſſionem eludendam, reparandumque hunc quaſi hiatum in Vvallonum animis factum, Alexander opponendum properè duxit Gandauenſi Vicecomiti Atrebatenſem Antiſtitem Matthæum Moulartum, fidum hominem, Religioniſque ac facundiæ præclarum: atque aduocatum ad ſe, in Arteſiam immittit, qui prouinciales doceat, Sibi nec animum eſſe ab armis ceſſare, nec eorum ceſſationem imperatam à Rege poteſtatem tantummodo factam prouincias ad Regis obſequium reduces, Regi ſine aliarum reſpectu, reconciliare. idque neque reconciliatis fraudi, nec alijs, ne idem peragant, impedimento futurum. Quod Epiſcopus; vt accuratius exequeretur, inſtituta Atrebati ſupplicatione, circumlatoque ſacroſancto Chriſti Corpore, vrbem ante luſtrauit; tum rem aggreſſus, oſtenſoque, quàm lenta ſpes eſſet, aut potius nulla; Fœderatas prouincias cum Religione, ac Rege in gratiam rediturаs; res vt ipſi ſuas Vvallones agerent, cœptæque cum Principe reconciliationi conſtanter inſiſterent, cohortatus eſt. Atque, vt ANIMI dum ſuſpenſi hærent, perleui pulſu huc illuc transferuntur, non minus quàm quidquid pendet, verſatile eſt; non modò factionem in integrum reſtituit, ſed Gandauenſem ipſum Vicecomitem in colloquium aliquoties attractum, multa de Alexandri propenſa in eum voluntate pollicitus, conſilij dubium reliquit. Tum verò maioribus copijs vtendum rati fœderatarum Procuratores prouinciarum, qui Antuerpiæ conuenerant, ad Vvallones, communi Ordinum nomine, monita minaſque miſcentes ſcribunt: eorumque rogatu Archidux ipſe Matthias ad Arteſios epiſtolam componit, queriturque, *Quòd admiſſis Atrebatenſe Antiſti-*

Vicecomes reducere conatur Arteſios ad Ordinũ partes;

ac propemodum reducit;

Arras

Sed Alexander Vicecomiti opponit Atrebatenſem Epiſcopum,

qui Arteſios ſuſtentat;

& Vicecomitem ipſum emollit,

28. Ian.

Matthias ad Arteſios litteras ſcribit, & querelas,

te, & Gulielmo de Vaßeur Vvalhuonij Domino, à Parmenſi Principe delegatus; concordiam cum Rege Hiſpano agitaſſent, ſe, Ordinibusque, qui tum Antuerpiæ cogebantur, inconſultis: tanto maiore quidem culpa, quanto minus ignorarent, negotium pacificandi in commune prouincias à Cæſare ipſo (vti eum Rex orauerat) fuiſſe ſuſceptum. cui non leuiter iniuriam fieri, dum cauſam Belgarum accuratè complexo ſubtraherent ſoli ſe: ac ſeceſſione illa operam beneuolentiſſimi Principis aut negligerent, aut interturbarent. Proinde hortari eos, pro ea, quam patriæ debeant caritate, ne Farneſii poſtulatis anteà reſpondeant, quàm ipſe, Ordinesque illa expenderint, probauerintque. Sic enim futurum, vt concordibus inter ſe cohærentibusque prouincijs, nullus pateat aditus hoſti ad Belgij dominatum, per huiuſmodi diſcordiarum ſciſſuras, irrepere contendenti: nempe ſatis gnaro, expertoque, Belgas, modò maneat concordia, inſuperabiles eſſe. 1579

Alexãder ad eoſdem Arteſios mittit Regis epiſtolam, & hortamenta.

Hiſce Matthiæ litteris litteras Philippi Regis ad eoſdem Arteſios oppoſuit Alexander. quas, ſicut per eos dies acceperat ab Hiſpania, ita ad illos opportunè tranſmiſit. Summa earum hæc erat. *Rem ſibi gratam fuiſſe, ac ſalutarem ipſis futuram, quòd publico edicto, hæreticos ſeditioſoſque prouinciâ mouiſſent. nec aliud ſibi armato fuiſſe propoſitum ad eam diem, quàm vt huiuſmodi peſtem Belgio exigeret, populoſque in fraudem ab Orangio inductos Catholicæ Religioni, Principique ſuo, ac priſtinæ tranquillitati reſtitueret. Et quando iam ipſi per ſe id occœpiſſent; eorum armis opem additurum ſe: ac tranſmiſſis obliuione præteritis illorum culpis, oblatâque clementiâ & gratiâ in eos ſuâ, polliceri, dempturum ſe nihil ex antiquis Arteſiæ priuilegijs: externâque militia prouinciam liberaturum; dummodo in domeſtico milite tantum habeant ipſi virium, quantum aduerſus Orangium, coniuratasque prouincias tueri ſe poſſint. Quòd ſi fortè aliquos ſeu partium Gallicarum ſtudio, ſeu quouis alio arcano conſilio, oblata hæc paterna clementia nihil mouerit; teſtari ſe Deum hominesque, calamitatum innumera, quas ſecum importare bellum ſolet, illis vtique imputanda, non autem ſibi, qui videlicet inuitus arma ſumpſerit, quo patrimonium à Deo per Maiores ſuos ſibi traditum, aduerſus inuadentium vim, ac fraudes aſſereret.* Addiderat ad peculiares aliquot Proceres ex eadem nobilitate Rex litteras. Blangeluallio quidem, (qui regios inter ephebos aliquandiu fuerat in Hiſpania) ob ſtudium eius in Vvallonum reconciliatione non modò grates egit, ſed eum accuratè Alexandro commendatum voluit, facta eorum mentione, quæ ille Regis causà, non ſine fortunarum iactura paſſus eſſet. Caprio autem, laudata eius affatim operâ, præfecturam Arteſiæ, qua proturbatus fuerat à Gandauenſi Vicecomite, reſtitue-

12 Febr

Rex ad alios Vvallones ſcribit.

Philip. du Chableet.

& præfecturam Arteſiæ Caprio reſtituit.

1579 tuebat. Sed Alexandro, quamquam haſce ab Rege litteras impetrauerat ipſe pro Caprio, eas tamen homini tradere ne'c integrum iam erat, nec ex vſu præſenti videbatur. Etenim in reuocando ad partes Vicecomite totus is erat: quòd in eo viro, cui ſuper claritudinem generis, ac pares opes, mili iæ decora abundè aderant; momentum ſanè maximum attrahendis Vvallonibus reponebat. Et quamquam is ingenio habebatur vario, & inobſeruabili, tamen (vt NEMO adeò intractabilis eſt, cui ſuum denique manubrium non ſit, quo capi, ac teneri poſſit) exploratum erat Alexandro, ſi homini paulò quidem officioſius compellato præfecturam Arteſiæ obtuliſſet, vti ab Rege decretam, facilè illum à fœderatis prouincijs abſtrahendum. ideò inter alia beneuolentiæ ſigna, epiſtolam ad eum compoſuerat, qua peramicè hortabatur ad tuendas Principis ſui partes, pollicitus, ſe illi, Regis nomine, præfecturam Arteſiæ firmaturum. Ne tamen ea mutatione Caprium offenderet, atque adeò veterem amitteret amicum, dum pararet nouum, Atrebatenſi Epiſcopo mandauerat, (is enim delectus erat) vt non antè Vicecomiti epiſtolam traderet, quàm conuento Caprio diſertè conſilium aperiret, perſuaderetque, nihil eſſe in præſens publicæ rei conducibilius: & priuatim ei apud Regem plurimum profectò gratiæ acceſſurum. Et Caprius, qui inanem Præfecti perſonam ſuſtineret, haud grauatè remiſit id, quod habere ægrè poſſet: præſertim quòd videret, magno inde præſidio augeri Vvallonum factionem, atque adeò ſecuritatem ſuam. reſponditque perquàm liberaliter Atrebatenſi, Probari admodum ſibi Parmenſis conſilium Principis: ac, modò ad Regis obſequium ſeriò rediret Vicecomes, libenter et ceſſurum ſe præfecturam, in quam non alio intenderat nomine, niſi vt maiore cum imperio prouinciam in Regis poteſtatem reuocaret. Ita in rem feliciter ingreſſus Atrebatenſis, poſt aliquot cum Vicecomite congreſſiones, eò hominem adegit, vt renunciaturum ſe fœderatis prouincijs, proque Religione, ac Rege moriturum perſanctè promitteret. De conditionibus verò, in quas paciſcerentur Vvallonum prouinciæ, ſe cum Montinio, ac Mottæo diſſerturum: interim expectaturum diploma Regis pro Arteſiæ præfectura. Et Rex quidem ab Alexandro, & ab ipſo etiam Caprio rogatus, eas illicò litteras tranſmiſit, quibus Arteſiam Vicecomiti demandabat: admonito Alexandro, vt epiſtolam alteram eidem traderet, qua gentilitio eiuſdem oppido (Richeburgum Belgæ vocant) Marchionatus inſignia deferebat, id quod ipſe magnopere concupierat. Eodem tempore Rex, ſuaden-

Sed Alexander eam Vicecomiti ab Rege offert:

Viecomes

Caprio antè admonito

& conſentiente,

Vicecomes fœderatis prouincijs renunciat.

Patente

28. Feb.

Eidem regimen Arteſiæ demandatur:

& Marchionatus titulus.

Montinius quoque attrahitur.

ſuadente pariter Alexandro, ad Emmanuelem Lalinium Mon- 1589
tinij Dominum, quem penes erat arbitrium Vvallonicæ mili-
tiæ, litteras addidit amoris in illum, ac ſpei plenas. Quibus ef-
fectum, vt vterque beneuolentiâ Regis apprimè capti ad Ale-

Arteſiæ conuentus indicitur.

xandrum miſerint, conſociaturi cum eo arma: poſtulanteſque,
vt quando conuentum Arteſiæ, multarumque ex Flandrica
prouincia ciuitatum celebraturi mox erant, videret ipſe, quò

Quò mittuntur legati ab Alexandro.

vtrinque delegatis conueniendum eſſet. Nec diſtulit Alexan-
der: miſſuſque Sellij Dominus Ioannes Norcarmius, certis cum

& ab Vvallonibus.

mandatis; addituſque Moulartus Atrebatenſis Antiſtes, & Vaſ-
ſeur Vvalhuonij Dominus è Regis parte: ex Vvallonum verò
Montinius Malecontentorum princeps, Vicecomes Ganda-
uenſis Arteſiæ Præfectus, Mottæus, & Caprius, ille Grauelingæ, *Mot.*
hic Atrebatum Gubernator, de conditionibus firmandæ con- *Capr.*
cordiæ agitare ſeriò cœpere. Erat legatis regijs imperatum ab
Alexandro, vt in quæſtione de Gandauenſi pacificatione, edi-
ctoque perpetuo, (cuius inter capita, miſſio Hiſpanorum conti- *caput 3.*
nebatur) nihil certi firmarent. ſi verò vrgerentur, ſpe tantum-
modo illius oſtenſa, reliqua antè conficerent. Et verò vbi ob-
firmatis in externorum miſſionem Vvallonibus, ea demum fa-
cta ſpes eſt, cuncta inde procliuius tranſigebantur. Quum ecce
ſuperueniunt ab Archiduce Matthia feſtinati (inſtigatu ſcili-

Conuentum diſturbare Matthias conatur minacibus litteris.

cet Orangij) Marchio Hauræus, & Diui Bernardi Abbas, &
Adolphus Meetcherchius conſiliarius, cum minacibus litteris, *8. Mar.*
*Quòd ſpreto ſe Belgij vniuerſi Præfecto, belgicorumque armorum Du-
ce: ſpreta Maieſtate, & curâ Cæſaris in communem prouinciarum
concordiam inſudantis: ſpreta generalium Ordinum, qui in id ſedulò
incumberent, conſenſione; priuatos ipſi ſibi cœtus, priuatum ſibi Bel-
gium facerent, extenuantes interim illa diſceſſione non minus vires
ſuas, quàm prouinciarum reliquarum: atque adeò non eas reportatu-
ri ab Hiſpano conditiones, in quas illum cogere, ſi coniunctim age-
rent, procul dubio potuiſſent. Quin potius reſumerent caritatem pa-
triam, omiſſiſque priuatim hiſce conſilijs, atque ad generalium Ordi-
num comitia Antuerpiæ, exeunte Martio celebranda, delegatis ex
ſua prouincia viris legitimè inſtructis, capeſſerent ipſi quoque publi-
cum regimen: atque vnà cum alijs aut de pace, quam ſperarent, aut
de bello, quod non timerent, in commune conſulerent.* Enimuerò
perincommodè accidit Vvallonum conuentui hæc ab Archi-

Turbat factionũ æmulatio inter Vvallonum proceres.

duce interpellatio: orta videlicet æmulatione inter factionis
primores; dum ſinguli, quo propiùs aderat reconciliationis
maturandæ ſpes, eo ardentius occupare facti gratiam apud Re-
gem, atque adeo alter alterum poſthabere ſatagebant. Ægrè

fere-

1579 *Epiſc. Atreb.* *5. Mar.*

ferebat Caprius, immiſſum Atrebatenſem fuiſſe in rem ab ſe pænè confectam, haud ignarus (vti ſcribebat ad Alexandrum Alphonſus Curielius) dum Antiſtes compoſitæ controuerſiæ relationem apud Alexandrum faceret, atque Alexander ad Regem ſcriberet, non modicam gratiæ partem deperituram ſibi. Nimirum vt pecunia per manus multorum tranſlata decreſcit, ita operis gratiam inter manus decerpentium aliquid ex ea ſibi, haud dubiè deteri, ac propè conſumi. Et Vicecomes Gandauenſis vitabundus, Mottæi colloquium abnuebat, adempturus homini occaſionem gloriarum, quaſi ipſe reconciliationis author extitiſſet. Turbauit ſuper hæc multorum animos rumor, depoſiturum Cæſarem reconciliationis arbitrium, niſi à priuatis conuentibus abſiſterent Vvallonum prouinciæ. Sed Alexandro promptum erat, Vicecomitem quidem (quod plurimum intererat) in partibus continere, miſsâ ad illum, quod fecit, Regis epiſtolâ, additâque ſuâ, cuius in fronte, grata illum appellatione, Marchionem Richeburgium ſalutauit. Ceteris verò aperuit factam ſibi denique ab Rege poteſtatem, Gandauenſem pacificationem, cum edicto perpetuo (quod ex eorum poſtulatis vnum ſupererat) confirmandi. Quibus animati, vnum adhuc rogandum eſſe Parmenſem Principem decernunt, Ne grauaretur ad Ordines ſcribere Antuerpiæ coactos, atque ad concordiam iiſdem illos conditionibus inuitare, quibus ipſe tranſigeret cum Vvallonibus. quas ſi Antuerpienſes acciperent, futuros ab exemplo tutos Vvallones: ſi reſpuerent, peruicaciam nouo documento prætentatam æquius auerſaturos. Alexander quamquàm non ignorabat, Antuerpienſes, ob acceptas iis diebus clades, hoſtili erga ipſum animo eſſe; turbatis tamen Vvallonum rebus remedium vndecunque facturus, de eorum petitione ad ſenatum ius imperij expetentem, haud grauatè retulit. In eo duodecemuirali concilio aderant tunc Comes Mansfeldius, Chriſtophorus Aſſonuillius, Octauius Gonzaga, Gaſpar Roblæus, Gabriel Serbellonius, Ioannes Funcquius, & I. Baptiſta Taſſius. Ab his variè diſceptatum: negantibus nonnullis id attentari poſſe, quin eo grauius irritaretur Cæſar, quòd non iam huius aut alterius, ſed omnium prouinciarum reconciliatio præriperetur ſibi è manibus. præterquamquòd verendum eſſe, ne nimia hæc facilitas annuendi poſtulatis Vvallonum, confeſſio imbecillitatis aliqua videretur. Sed alij tranſmittendum affirmabant huiuſmodi reſpectum rerum: cauſæque, quam eò iam perduxerant, complemento inſiſtendum: atque adeò vnicè curandum, ne qua

Alphon. Curiel. ad Alex.

& rumor de Cæſaris indignatione.

Sed Alexander firmat Vicecomitem:

Vulgo dictus Rubaſius

& ceteros.

à quibus rogatur, vt Antuerpienſes ad concordiam inuitet.

ipſe dubitat, & refert ad ſenatū:

Concil. Stat.

In quo alij negāt id attentandum:

affirmant alij:

Vvallonibus aliunde commotis occaſio præberetur ab incæpto, ſi ſpernerentur vltimæ eorum preces, recedendi. Idque vnum pertimeſcebat Alexander, Cæſaris aliquanto ſecurior. Quam enim fieri aiebat (quod ad Vvallones quidem attinet) aut Cæſari, aut reliquis prouincijs iniuriam, ſi, quandiù harum Procuratores Coloniam deſtinati, facultatem diſceptandi ab Ordinibus non acceperint, partes ipſæ inter ſe ſe concordent? præſertim quum huiuſmodi concordia tum expeditior futura ſit, non expectato Germanorum arbitrio in capiendis conſilijs infinitè cunctantium; tum etiam partibus honeſtior, dum ſapientiâ ſuâ, non externorum ope, componantur. Immo neque ſecus ſentire Cæſarem, exploratum ſibi eſſe. aliquot enim antè diebus, ob hanc præcipuè cauſam, miſiſſe ſe in Germaniam Adrianum Gomicurtium, bellici conſilij ſenatorem, prudentiæ fideique conſpicuum: ab eoque accepiſſe litteras affirmantes, audito Vvallonum negotio, Cæſarem non modò non offenſum, ſed vltrò etiam gauiſum, quòd, vti aiebat, reconciliatis aliquot prouincijs, dimidium iam viæ confectum eſſet. quin & gauiſurum ſe, ſi exemplum reliquæ prouinciæ ſequerentur. Quod autem ſpectet ad inuitandos Antuerpienſes, ita ſe litteras moderaturum, vt & Vvallonum poſtulatis (quod magnopere velit) ſatisfaciat, & regij exercitus exiſtimationi (quod apprimè nolit) haud detrahat. Conſilio Alexandri probato, ipſe ad Ordines Antuerpiam aduocatos epiſtolam compoſuit in hæc verba. *Iniecto nuper ſermone cum aliquibus prouincijs de earum ad Regem ſuum reuocatione, quum eas ad id ſeriò propenſas inueniſſemus, (quamuis huiuſmodi reconciliationem non ſeorſim, ſed coniunctim cum alijs prouincijs confieri illa præoptaſſent, vt & Regis eſt votum) viſum eſt nobis, quid actum ſit, vos interim noſtris hiſce litteris condocere; vt & ipſi animum hac de re veſtrum, in iſto, quem habetis conuentu, nobis aperire poſſitis. Ne vos autem, quos fidei ſinceritatiſque noſtræ certos eſſe volumus, quidquam à nobis deſideretis; pollicemur Regiæ Maieſtatis nomine, ratam ſanctamque nos habituros Gandauenſem pacificationem, edictumque perpetuum, nullo ex eis capitibus prætermiſſo. Vnus modò Religionis Catholicæ cultus integrè ſeruetur, cum obedientia Principi veſtro debita: ſicuti & Caroli V. tempore factum ſcitis, & vos pro ſolenni ſacramento debetis, & leges humanæ iuxtà, ac diuinæ fidem veſtram obligant. Id, quod tanquam vnicum afflictæ nimium patriæ veſtræ remedium non expectare à vobis, profectò non poſſumus. Quid ergo conſilij ſuper hac re in commune cœperitis, quæue prouinciæ complexæ fuerint ſignificationem hanc noſtram, admoneri quampri-*

mùm

Margin notes:
1579 — Cum quibus ſentit Alexander ob has cauſas: — Pacificatores Germani deſignati à Cæſare. — Eques S. Iacobi — Et ſcribit ad Ordines Antuerpiæ coactos: — 26. Martij

1579 *mũm cupimus*. Excepère tubicinem litteras perferentem Procuratores prouinciarum, qui Antuerpiam vndique confluxerant, verbis initio quidem minacibus, ſuperbisque: more videlicet eorum, qui ſemel nacti occaſionem exercendæ temporariæ poteſtatis, immodicè illam, atque impotenter vſurpant. Sed placatiores deinde facti, reputata melius iniuria, quam in victorem non ſatis opportunè conferrent; retentum aliquot dies tubicinem ad Parmenſem Principem remittunt, prolixa cum epiſtola, ſed in qua, præter querimonias, & conteſtationes, nihil certi expediebant.

Ad has litteras ſuperbe ſe gerunt Procuratores Ordinum:

Poſtea mitius reſpondent,

litteris tamen nihil concludentibus:

29. Martij Itaque Parmenſis, miſſo ad Vvallones exemplari eius epiſtolæ, quo animo erga pacem reliquæ prouinciæ eſſent, oſtendit. Vtque altius Antuerpienſium mentem Vvallones introſpicerent, non omiſit exponere; Ad fœdus illud inter quaſdam prouincias Traiecti ad Rhenum nuper ictum, inſeruiſſe nunc demum ſe ſe Antuerpienſes: in quo tamen fœdere (quod nullo Vvallonum reſpectu compoſitum eſſet) inter alia, promiſcuus non Lutherianæ modò, aut Caluinianæ, sed quarumcumque hæreſum vſus admittitur; contra quàm vndecimo capite edicti perpetui ad Gandauenſem pacificationem additi, iuratum eſſet ab Ordinibus, nempè *Se Catholicam Romanamque Religionem integram conſeruaturos, nulla re aduerſus illam vnquam permiſſa*. Viderent propterea Vvallones, quàm alieni ſint illi à pacificatione Gandauenſi, atque adeò quàm malè conuenire poſſint ipſi vnius Catholicæ Religionis aſſertores, ac vindices, cum huiuſmodi hominibus nihil certi in cultu diuino præhabentibus, ſed obuia quæque, atque vnde vnde accerſita, pro cuiuſque arbitrio conſectantibus.

Quas Alexander mittit ad Vvallones.

Vnio Vltraiectina Vtrecht

oſtenditque iniuriam illis factam.

Quamobrem hortari impensè illos, vt, quando nihil eorum, quæ ipſi flagitauerint à Rege, negatum ſit; præcidant ſemel iſtam nimis iam diuturnam, ac ſimilem negantibus moram: miſſiſque, quos deſtinauerant, Procuratoribus, Principi demum ſuo animos, atque arma, ante alias prouincias adiungant: relaturi ex huiuſmodi anticipatione parem gratiæ prærogatiuam apud Regem, à quo ſeu ſoli, carius habebuntur: ſeu primi, ceteris præferentur.

Atque eos hortatur ad reconciliationis complementum,

Nec pluribus opus iam erat, vt Vvallones aliquando manus darent, ſecuri, nequaquam ſibi vitio tribuendum, ſi ad pacificationem Gandauenſem retinendam ab ijs deſciſcerent, qui eam pacificationem antea fregiſſent.

Vvallones dant demum manus:

Quum trepidus ad eos nuncius perfertur, pagos Vvallonicarum partium in Flandria gallicana, vaſtari armis Franciſci Lanuæ caſtrorum Præfecti, qui ſubmiſſus ab Orangio, (cui hoc vnum nempè reſtabat post crebas interpellationes, ac minas) & ſexcentos fermè pedites trahens pleroſque Gallos, Scotis, Angliſque permiſtos,

Et audita clade ſociorum:

leuia aliquot prælia commiſerat, primùm haud procul Dunquerca cum Mottæi militibus, quibus Manſuillius præerat Mottæi loco: deinde cum Manuyno Audomari Præfecto, circa Vvactenem, vtrobique ſuperior. Verùm leuior hic ictus fuit, quàm vt Vvallones deijceret. Quos autem vrges, niſi proſternas, à te repulſos adiunges ex aduerſo ſtantibus. Scilicet externus hic timor inclinatos iam in regias partes animos Vvallonum planè coniunxit, ſtatimque ipſi inter ſe, antequàm Parmenſem Principem adirent, fœdus priuatim feriunt, Montinio, pro Malecontentorum copijs, ſacramentum præeunte, Mottæo Regis partes, vti in mandatis ad hanc rem habebat, exhibente. Promiſit ille, ſe militeſque ſuos, (erant hi, qui Montinio in Flandria à ſeptem iam menſibus militauerant, pedites ſupra ſeptem millia, equites omnino quadringenti) perpetuo retenturos Religionis Catholicæ Romanæ fidem cultumque, Regi debitam obedientiam, Pacificationis Gandauenſis cum vnione, edictoque ſubſecutis, obſeruantiam: atque hæc ipſa aduerſus quoſcunque repugnantes, armis regio exercitui adſcriptis, aſſerturos, denique Meninam, Caſletum, aliaſque circà munitiones ab ijs obtentas, cum omni bellico apparatu, tradituros Regi, dummodo is externo milite prouincias liberatas velit. Mottæus verò regiæ Maieſtatis nomine ſoluturum ſe Montinio pollicitus eſt ducenta & quinque florenûm millia in milites diuidenda; quos rurſum Montinius promiſit, ad Iunias Kalendas habiturum ſe ſub ſignis, eoſque ad nouam pro Rege militiam luſtraturum. Adſtantibus fœderi apud Sancti Eligij in Atrebatenſibus percuſſo, præter Conciliatores, Atrebatenſem Epiſcopum, Sellium, & Vvalhuonium, Vicecomite Gandauenſi, Caprio, atque Halenio Tribuno. Mouit Arteſiorum, Hannoniorumque exemplum Flandriam Gallicanam, vt hæc prouincia (Tornaco excepto, ac Tornaceſio) in eaſdem conditiones cum legatis regijs conueniret. Quin iſdem quoque diebus, ortus Antuerpiæ tumultus aduerſum Catholicos, non parum iuuit. Percelebrem ſacri Ordinis ſupplicationem, in ſolenni gratulatione aſcendentis in Cælum Domini, comitabatur ingens cum ipſo Archiduce, Catholicorum multitudo; quum conglobati aliquot Caluiniani, aſſumpta ſecum ſclopetariorum manu, primùm incedentibus viam obſtruunt: tum Catholicos ſubmouere obſtantium turbam, ac vi aditum aperire connitentes, ſclopis in pectus intentatis, mox & exploſis, ac duobus illicò ſtratis, alios aliò fugant, agmen ſupplicantium diſſipant, pleroſque in templum cum Archiduce compellunt, concluduntque. Poſtremo gliſcente,

vti

Margin notes:

1579

S.Omer

arctius coniunguntur:

Et fœdus priuatim inter ſe feriunt.

Montinio hæc promittente ex vna parte,

Montinius

& hæc Mottæo ex altera.

S. Eloy

Accedit tertia prouincia ad hoc fœdus.

Augetur concordia Vvallonû ex tumultu Antuerpienſe,

28. May

in ſolenni ſupplicatione;

quam Caluiniani interturbant,

vi ac cæde.

1579 vti fit, ex ſucceſſu licentia, partim templi fores armati obſi-
dent, partim per vrbem, atque apud Orangium, ac Magiſtra-
tum diſſonis vocibus, pellendos vrbe ſacrificulos conclamant; nec quieſcunt.
atque Archiduce, magni veluti beneficij loco, ex æde abire per-
miſſo, reliquos non antè egredi patiuntur, quàm Canonico-
rum, Monachorumque, ac ſacrorum hominum, qui non donec ex ſacro,
pauciores ducentis ſupplicationem inſtituerant, exilium, pau- ordine complu-
cis retentis, à Magiſtratu impetrauerint. Mirantibus interea res vrbe expellit.
bonis tantam Caluiniarum partium in ea vrbe potentiam,
exulemque clerum, & cum eo proſcriptam pietatem lamentan-
tibus: offenſo in primis Archiduce, palàm iurato, Si in eum offenſo Matthia,
inſanire modum porrò pergerent, fixum iam ſibi, relicta im-
potente adeò multitudine, ad Cæſarem fratrem eâ pariter irre-
uerentiâ neglectum quamprimùm ire. Verùm ex homine ſed nihil contra
ſeruilis quidem imperij impatiente, ſed priuatæ ſimul vitæ in- auſo.
tolerante, nihil ea iniuria præter inanes querimonias expreſſit,
Valuit tamen indignum facinus tum ad inuidiam odiumque
Ordinibus creandum, quibus inſpectantibus, annuentibuſque,
impunè quotidie peccaretur aduerſus eius cultum Religionis,
cui tam magnificè in Gandauenſi fœdere ipſi cauiſſent: tum
art. 4. etiam ad Malecontentorum, ac Vvallonum cauſam magis ma-
giſque apud multos nobilium probandam, ac promouendam.
certè & Comes Philippus Egmontius Lamoralij filius, & Caro- Plures hinc Pro-
lus Gaurius Freſini Dominus, & Bourſius, & Villeruallius, & ceres cum Vval-
poſtremò Comes ipſe Lalinius Hanoniæ, ac Valencenæ Gu- lonibus fœdus cō-
Philip-pus bernator, relictis Ordinum partibus, nouo ſe cum regijs lega- iungunt:
tis fœdere conſociauere: inſertis ad alias conditionibus, de exer- & augent.
citu pro Religione, ac Rege, ex reconciliatis prouincijs, poſt
emiſſionem externorum, conflando: deque Belgij Præfecto
non niſi regij ſanguinis aſciſcendo.

Ergo non vltrà cunctati Vvallonum Ordines, legationem LEGATIO
poſtea Cameracenſis Archiepiſcopus inſtituunt: principes nominant Ioannem Saracenum S. Vedaſti Vvallonum pro-
Abbatem, & Caprium Atrebatum Gubernatorem: eoſque uinciarū ad Alex.
cum ſelecto Nobilium comitatu, mittunt ad Alexandrum,
Traiectum ad Moſam obſidentem, in eius manus redditurí
prouincias ſuas. Et Alexander legationis, & conditionum pri-
dem admonitus, quarum aliquas quoniam minimè ipſe proba-
bat, eoque moderaturus, ſtatuit omni officiorum genere lega-
torum animos demereri. Eius itaque iuſſu, Ioannes Noyellus Quibus ipſe ob-
Mag-giordo-mo Roſſignolij Dominus, Farneſiæ aulæ Magiſter, qui & Ioannis uiam mittit ali-
Auſtriaci domum rexerat, obuiàm proceſſit Bellomontium quos ex ſuis,
vſque, Areſchoti Ducis oppidum: vbi Vvallonum Proceres,

quos

quos Atrebatenſis Antiſtes, Sellius, & Valhuonius comitaban- 1579
tur; Principis Alexandri nomine ſalutauit, deduxitque Viſetum,
illorum hoſpitio deſtinatum. Inde in campum altera dievenien- 28. Apr.

mox alios,

tibus occurrit cum octo equitum ſignis, Raitrum quatuor, totidem haſtatorum, Comes Fauchembergius prætorianorum militum Præfectus, inſequente aulicorum globo, multiſque Nobi-

Gentil-huomini intrat-tenuti

poſt alios,

lium honoraria Regis ſtipe attineri ſolitis. Nec poſt multo, duobus ferè paſſuum millibus à caſtris progreſſus Petrus Erneſtus

à quibus deducútur in Alexandri tentorium.

Comes Mansfeldius, cum Principalis concilij Proceribus, legatos excepit ducturus ad Alexandrum. Tabernaculum tetenderat is in editiore campi loco, eminabatque Prætorium eius non

Conſi-lium flatus

ſitu modò, ex quo ſuorum munitiones ipſe conſpicere, conſpicique ab ijs poſſet; ſed etiam laxitate, atque inteſtini operis dimenſione: cuius ad ſpeciem facilè agnoſceres in caſtrenſi illa vrbe ſedem Principie Eà accedentibus legatis, ſubeuntibuſque tentorij aditum, vbi equites turmæ Principis, ad eiuſque cuſtodiam corporis attributæ cohortes excubabant; præſtò fuere intimi aulici, eoſque cum reliquo comitatu introduxere ad Alexandrum. Quem Vedaſtinus Abbas, Vvallonicarum

Abbas S. Vedaſti legationis Princeps

prouinciarum, adiunctarumque ciuitatum nomine veneratus, gallico appoſitoque ſermone aliquandiu tenuit audientem in publica illa Nobilium corona, generatim exponens cauſam ad-

Alexandrum alloquitur,

uentus ſui, & conſilium prouinciarum, poſt agnitas, in quas inductæ fuiſſent, fraudes, ad Regem Dominumque ſuum redeuntium, Maieſtatique eius, ac regio per Belgium Vicario

& ab Alexandro benigne excipitur,

obedientiam ex animo pollicentium. Cui Alexander, quum lætum ſe eorum aduentu, & aduentus causâ, ſtrictim patria oratione reſpondiſſet: eorumque conſilium Regi debitum, ſibi exoptatum, ipſis honorificum laudaſſet; intaerogauit, An extra publicum haberent, quæ ſpecialiter referrent. Affirmantes, in intimum contubernium adduxit: ibique remotis arbitris, ſingulos humaniſſimè, Caprium in primis, amplexatus, regium illuc ſenatum aduocauit. eoque præſente Vedaſtinus rurſum dicere aggreſſus eſt. orationis eius, paulò quidem, quàm prior fuerat, prolixioris, ſumma hæc demum fuit.

Vedaſtinus legationem exponit.

B e l l v m, *hoc quoque nomine iram Dei eſſe, quòd ſæpè in eo neceſſitate peccetur. Reliquiſſe Vvallones regias partes; ſed inde abſtractos regiorum militum iniurijs: delatos aliò, quàm par erat; nempè quò comune prouinciarum naufragium deferebat: deceptos patriæ libertate, cuius vocabulum ſerò cognitum ſit in ſpeciem prælatum ab ijs, qui Belgium Religioni ac Regi ereptum irent, vt vacuum Dominis occuparent. Illos per contemptam deſertamque Religionem ſtruxiſſe*

Pręcati

ſibi

1579 *ſibi viam ad defectionem à Rege: Vvallones per eandem animis retentam, atque armis propugnatam, ad Regem ſibi reditum parare. Nec dubitaſſe, quin tam bona interprete & conciliatrice, aditum inuenirent apud Principem, Religione omnia metientem. Dediſſe iam ſe longum profectò conſtantiæ documentum, ſeparatis iampridem conſilijs armiſque, ab ijs prouincijs, quæ ab Religione animos ſeparaſſent. Et quamquam non inde tranſgreſſos illicò ad Regem, ſed medios aliquandiu conſtitiſſe, ceu pertæſos vtrumque ſtatum, ac planè Malecontentos; propiores tamen fuiſſe Regi, à quo in propugnanda Religione nunquam abſceſſerint. Nunc damnata hac quoque morâ, quam præter Regis clementiam, eius Celſitudinis humanitas grauiorem faceret, dato ad pœnitentiam atque ad gratiam regreſſu; adeſſe ſe Oratores ab Arteſiis, Hannoniiſque, à Duacenſibus, Inſulanis, Orchienſibus, ac vicinis populis allegatos, vt Prouincias ſuas nouo ſacramento, in eas leges, quas cum regijs Triumuiris antè firmauerant, (modò eius Celſitudo ratas velit) Princips ſuo volentes libenteſque reſtituant.* Ad hæc Alexandrum expectatione parcius reſpondiſſe obſeruatum eſt: ſic, opinor, melius conſulturum diſceptationi, quæ de moderandis conditionibus inſedebat animo. Nempè, ne à pompa venientibus exhibita quæſitam illorum gratiam appareret: atque adeò ne, quemadmodum PERCVPIDVS emptor faſtidioſum venditorem facit, ſic ipſe difficiliores haberet illos, cum quibus tranſigeret; facta verbis temperanda duxit. ex quo fieret, vt & illi habitum ſibi honorem externa ſignificatione à liberalitate Principis intelligerent: & tectam ſub parſimonia verborum reconciliationis abſoluendæ cupidinem non agnoſcerent. In hæc enim verba, Legatorum orationi reſponſum tulit. *Nec ſe falſum animi fuiſſe in regreſſu eorum: nec eos in ſuſcepto conſilio ab Regis benignitate fallendos. Quidquid erratum ab illis, deſerto Principe, condonari haud illibenter à Maieſtate eius, quæ malit Vvallonibus olim fidis ignoſcere, quàm rebellioni recens immiſtis iraſci. Interim fidei ab Rege pignus acciperent dexteram, quam ipſe porrigeret, quamque in ſcribenba firmandaque ex communi voto reconciliatione, adhibiturum ſe breui ſperaret.* Egreſſos inde oratores, comitante Principis familia, deduxit in vicinum tentorium Roſſignolius: vbi regijs epulis, quas, extenuato ad ſuperbiam vocabulo, pomeridianam guſtationem appellabant, excepti ſunt; aſſidentibus vnà cum illis, præter Regios Legatos, Comitibus Mansfeldio, Barlamontio, ac Fauchembergio. Poſt hoſce primos congreſſus officioſæ hilaritati datos, Legati Viſetum reuerſi, adiecère animum ſtabiliendæ reconciliationi. Cuius inter conditiones, quoniam ambiguas

Alexander cur legatis parcius reſponderit.

Eius reſponſio.

Merenda

Legati Vvallonũ epulis excipiũtur.

biguas Alexander aiebat aliquas, alias liberalius admiſſas à conciliatoribus querebatur: atque illam in primis non ferebat, quæ militiam externam à prouincijs omnibus amandabat; idcircò ſuper ijs expendendis explicandiſque, præter Atrebatenſem Epiſcopum, Sellium, & Vvalhuonium, veteres legatos, impoſuit Comites Mansfeldium, ac Barlamontium, quorum authoritas, momenti fideique plus adderet eorum dictis. His modò Viſetum ad Vvallones, modò Vvallonibus in caſtra commeantibus, Maius omninò menſis, ac Iunij ſe pars magna circumègit. Diſceptandi campus menſæ plerunque erant & conuiuia, ad quæ illi modò à Sellio, interdum à Barlamontio, ſæpius à Mansfeldio euocabantur: retento hic quoque priſcis à Belgis more deligendi ad conſultationes ea maximè tempora, in quibus conuiuæ non magis epulas ſecum, quàm ſermones læti aperrique communicant; & multa inuicem remittunt, loci lætitiam ne contriſtent. Et ſanè apparebat, eâ conſuetudine, & comitate Regiorum, quotidie magis cohærere animos, & conſentire. Idque præcipuè viſum nouiſſimo in epulo, quod Gaſpar Roblæus Billij Dominus, ſub caſtrenſi tecto illis inſtruxit, longè alijs magnificentius & numero, & delectu conuiuarum. Non enim modò pleroſque bellici & regij conſilij Proceres, & primarias aliquot matronarum diſcumbentes habuit; ſed paulò ante conuiuij finem, ipſe improuiſus affuit Alexander: ac blandè queſtus, quòd, inſcio ſe, manus conſererentur à ſuis; primo in ea pugna loco, vti Ducem decebat, aſſumpto, mirum quantum, inſtaurato repentè conuiuio, exhilararit omnium animos, ac Vvallonum in primis facilè reputantium, ſibi hoc dari à Principe, qui grauiſſimæ obſidionis curas poſthaberet hoſpitum honori, ac voluptati. præſertim quum pro conuiuij appendice, ſaltatione inſtituta, aſpexere Alexandrum choreas agentibus immiſtum, eo quidem decore ac venuſtate, ſiue generis more penſile corpus modulatè vibraret, ſiue gradarius pompamque ſui traducens, attemperata ad numeros ſpecie, & (quæ ordinario eius inceſſui inerat) maieſtate grandeſceret. vt profectò admirati, ſupra omnes Vvallonum Legati, emptique obuia illa comitate Principis, auditi ſint, quum dicerent: Agreſtes ſe plus nimio viſum iri, niſi adeò benigni amabiliſque ingenij viro manus darent. Patuitque ſeriò dictum: quum ſequuto poſtridiè congreſſu, molliores illos remiſſioreſque ſolito compererint conciliatores Regij. Sed nihil æquè apud illos valuit, ac proſperi per eos dies in Traiectenſi obſidione ſucceſſus aggredientium Hiſpanorum: ſpeſque in caſtris firma, Traiectum propediem

1579

Diſceptatores ſuper conditionibus reconciliationis;

Diſceptandi locus;

Côuiuium Billij,

cui Alexâder ipſe adiuit;

eiuſque comitate capiuntur Vvallonum legati,

Maſtrech

proniores inde ad reconciliationem;

Plus tamen momenti habebant apud eos res hiſpanorũ proſperę ad Traiectum:

1579 pediem caſurum. Id videlicet Vvallonum animos hærentes ſubinde nutanteſque, ad eam, quæ ſecuta eſt conditionum moderationem, conſtanter inflexit. Etenim obſeruatum eſt, Vvallones intentis in obſidionis euentum oculis, conſultare ſolitos: haud dubiè nihil ad extremum remiſſuros ex ijs, quæ in Atrebatibus antè decreuerant, ſi ab Hiſpanis infeliciter, vt initio cœptum erat, pugnaretur apud Traiectum, omiſſaque ſpe obſidio ſolueretur. at vbi animaduertère, breui vrbem expugnandam, & ipſi expugnati ſunt. Nimirùm PROPRIO ex vſu quæque præbabentur: nec fœdera ſocietateſue res alia ſtringit, aut laxat magis, quàm vtilitas. vtque ad nouæ felicitatis opinionem continuò, quaſi cæli iudicium ſequentes, obuoluimur, ac certatim in partem currimus; ita SACRÆ deſerimus, quos à fortuna deſerendos ſubtimemus. Id nempè iam præſenſerat Alexander, qui poſt Auſtriaci obitum, ſicut ab armis reconciliationem Vvallonum aggreſſus, oſtentato per Brabantiam victore exercitu, illos ad conſilia coëundæ ſocietatis attraxit: ſic in præſentia omnem ſibi curam putauerat adhibendam in Traiecti expugnatione, cuius à ruina dubitandum non eſſet, quin velut a magni ædificij caſu, multorum adhærentium ſpes animique frangerentur. Et verò Vvallones Alexandri ſiue comitate deliniti, ſiue fortunâ deterriti, pleraque reconciliationis capita ad eius votum attemperauerant: non tamen adducti vt de Hiſpanorum miſſione quidquam immutarent: quum dicerent, id ſibi iam datum à Rege, ipſoque ab Alexandro, oſtenſis vtriuſque litteris, quibus prouincias perpetuò liberas ab externis futuras promittebatur. Quod licet Alexander de Vvallonum prouincijs interpretaretur, quibus Regi reconciliatis ea prærogatiua debebatur: non neganda ceteris, ſi exemplum aliquando ſequerentur; interim (vt ille differebat) quæ ratio perſuaderet, exarmandum eſſe Regem Hiſpanorum miſſione, dum rebelles Regi prouinciæ nouis militum delectibus armarentur? Immo nec ipſis priuatim Vvallonibus expedire, aduerſum communes iam hoſtes auxilio nudari veteranarum legionum, communem denique cauſam propugnantium. Nihil tamen agebatur, affirmantibus, aduerſum hæc ſatis iam cautum eſſe, nouo exercitu ex Vvallonum prouincijs conſcribendo: quem, ſi ſe, hoſteſque noſſent, haud dubitarent, bello non ſolùm arcendo, ſed etiam inferendo parem fore. ceterùm nec poſſe aut à ſe, aut a Rege ſeruari Gandatenſem pacificationem, in quam tamen vtrinque conſenſum eſſet, niſi ex omni Belgio, vti in ea ſancitum, emitterentur externi. Sed altius ſuberat diſ-

Quò illi reſpiciebant.

& conſilia de moderandis conditionibus attemperabant.

Vnam tamen Hiſpanorum miſſionem conſtanter volunt.

con[illegible] Alexandri.

Alexander

Sed illi non mouentur.

ob cauſas tum publicas,

ſentiendi cauſa. Plerique Nobilium, in primiſque Hannoniæ, 1579
Arteſiæque Præfecti, & Montinius, & Heſius, & Egmontius, conſcij quid aduerſus Regem meliti eſſent, adeòque rati, non fidendum ei, quem læſiſſent; Hiſpanos non iam belli ſocios conſiderabant, ſed vti Regis vltores pertimeſcebant. Rebus igitur in hunc modum aliquandiu agitatis, Alexandro rem trahente, dum certi aliquid præſcriberetur ab Hiſpania, viſum eſt Regi, concordiam, quam eo loci adductam magnopere probaret, non intermitti ob externæ militiæ è prouincijs omnibus miſſionem: addebatque, ſtarent modò Religio in Deum, obedientia erga Principem, cetera eius ſe prudentiæ relinquere. Tunc Alexander euocatis Vvallonum legatis, ac præſente regio bellicoque ſenatu, Regis nomine in eas iurat, in quas conſenſerant leges: ſpondentibus ſimul legatis, earum moderationem in proximo prouinciarum ſuarum conuentu comprobandam. id quod poſtea factum, quum reconciliationis capita, vti in loco proferam, prodiere. Dum interim Alexandri iuſſu multis è locis, læto grandium tormentorum ſonitu, ſpargeretur reconciliationis fama: quo Antuerpienſes, quibus perſuaſerat Orangius infectum negotium, ac ludibrio actos Hiſpanos; ex ea Catholici exercitus gratulatione initam iam partim concordiam interpretarentur. Et ſanè haud facile dictu eſt, quantum ea reconciliatio, perculſis Ordinibus prouincijs, catholicos erexerit. Nec quidquam magis per id tempus, aut ſermonibus hominum (quippe intentis iam diu in expectationem Belgis, finitimiſque populis) aut editis libellis, immo & datis alicubi fabulis, celebratum eſt. Certe Pariſijs in nobili Dramate captatum hinc quoque riſum, Alexandro retulere. Namque bos in ſcenam præpinguis immiſſa eſt, multis circum deſudantibus. Ducebat eam Philippus Rex tenui laxoque filo, quod ſubinde fractum illico nectebat Parmenſis Princeps. Dorſo inſeſſam, arreptamque cornibus continebant Ordinum Proceres, opemque ad eam ſiſtendam vndique implorabant. Dux Alenconius in auxilium euocatus, cauda impetu apprehenſa, belluam retrahebat ab Rege, intentiore tamen cura, quàm auxiliares ſolent. Interea inclinati ad vbera hinc Caſimirus Dux, inde Princeps Orangius, grandi vterque ſubiecto vaſe illam certatim emulgebant. ſpectantibus, præter prouinciales Belgas, compluribus Gallis, Germanis, Anglis: horumque Regina modò his, modò illis annuente, Quum ecce ad obiectum neſcio quid à Parmenſi, excitata repente bos, caudam ex Alenconij manu vi retrahit, inſeſſores excutit ad terram,

calce

[Left margin notes:]
cum priuatis.
Alexander expectat ſententiam Regis:
qui miſſionem hiſpanorum decreuit.
Et reconciliat Vvallonum ...:
non ſine lætitia bonis in Catholicis caſtris:
& cum magna Ordinum conſternatione.
Fabula ſuper hac re Pariſijs data

[Right margin notes:]
Septembri mẽſe
ſic Alexander ſcribit ad Terranouæ Ducem vltima Iunij

1579 calce vno abijcit Caſimirum, altero repellit Orangium, atque huic ſæpè redeunti cornua obuertit, mulctram lactis plenam proruit, ſpem omnibus præcidit, ad Regem ſaltu ſe proripit. Sic reſtituta Hiſpano Regi Vvallonum natio celebrabatur in Gallia. Sed extra iocum & ſcenam, partes ſuas agebat alibi Angliæ Regina: egeratque Orangius, nec quieſcebant hæretici. Et Angla quidem, quæ paulò antè, inclinante per Belgium Hiſpanorum fortuna, opem ſuam Regis hoſtibus ſubtraxerat: nunc eâdem reſurgente non ſatis habuit, edicto vetare, ne quid munitionis, aut rei cibariæ aſportaretur in Vvallonum, Hiſpanorumue prouincias; neue Anglorum aliquis ad eas militatum iret; ſed Mottæo, vti primo reconciliationis authori implacabiliter infenſa, Grauelingam, illius præfecturæ arcem ac regiam aſtu aggredi conſtituit, aggreſſione Valſingano, ſecretioris ſcrinij Magiſtro imperata. Et is in hunc

Offenditur ea reconciliatione Reg. Angliæ: præſertim contra Mottæum.

Londra modum facinus ordinauit. Agebat Londini Paſcaſius quidam Belga, Religionis Catholicæ deſertor, eâ gratiâ Valſingano conciliatus: eratque ei ſoror Grauelingæ, nupta homini eadem hæreſi imbuto, ideòque pronius in conſilium attrahendo. cum hoc Londinum accito Paſcaſius, ac Valſinganus ita conuenerant, vt è Fliſſingano portu naues aliquot maiores minoreſque Grauelingam ſoluant, admotiſque ad oppidum minoribus, exſcenſionem attentent. haud dubiè conclamaturos ad arma, milites Grauelingæ, inter quos eſſe oportebit aliquos rei conſcios, eoque pecuniâ antè comparatos: nempè ex Anglis loci præſidiarijs, nationis ac ſectæ vinculo non ægrè conſociandos. Porrò in ea oppidanorum trepidatione, ac militum accurſu exſcenſionem inhibentium, nihil facilius futurum, quàm vt Mottæus, homo promptus ac præceps, dum eò progreſſus pugnam ciet, deſtinato inobſeruabilique ſclopi ictu à conſcijs impunè ſternatur. Tunc verò ab ijſdem, præeunte Paſcaſij affine, acclamatis Ordinum partibus, ſucceſſuros è nauibus Orangianos milites, atque intra oppidum à conſpiratis exceptos, propugnaculis, ac munitione potituros. Rei ita compoſitæ dictus dies ab eo duodecimus, atque data à Paſchaſio non modica auri ſumma affini ſuo, ad corrumpendam militum fidem, ipſo pecuniâ & ſpe maiore corrupto. Hæc quamquam arcanò agitata, reſcierat omnia Legatus Hiſpani Regis Bernardinus Mendozza: obſeruatoque, è præſidiarijs Grauelingæ, Anglos identidem aliquos Londinum clanculum aduentare, cum Valſingano ſermonem habere, mox Grauelingam ad præſidium redire; proditionis haud iam dubius, feſtinato nuncio Alexandrum mo-

cuius præfecturâ Grauelingam dolo aggreditur in hunc modum.

 uet,

net, hic Mottæum: à quo exauthoratâ, emiſsâque Anglorum centuriâ, ac nonnullis præterea dubiæ fidei militibus; detecta proditione, hîc quoque bos iam iam mactanda, eluſis victimarijs, effugit. Atque in hunc tandem modum, tres vno tempore prouincias, & quidem militares, & Galliæ obiectas, atque adeò Belgij veluti clauſtra, ſubiecit Hiſpaniæ Regi Alexander, nulla hominum aut locorum ſtrage, ſed expugnatis dexteritate animis, hoc eſt victoriæ genere innoxio pariter, & manſuro. Nempè vt VICTI raro victores amant, ita REGEM quaſi elegerint, diligunt, qui regi ab eo voluere. Sed nos vltrà excurrimus, dum reconciliationem Vvallonum ſimul exponere viſum eſt. Nunc enarrationem eò, vnde deduximus, referemus.

Dolus fruſtra fuit.

& tres Belgij prouinciæ Regi reconciliantur,

Arteſia, Hannonia, & gallica Flandria pari.

* *
*

LIBER

DE
BELLO BELGICO
DECADIS SECVNDAE
LIBER SECVNDVS

1579 ALEXANDER, poſt reuocatum, ab An- TRAIECTI obſidio.
tuerpiæ vſque ſuburbijs, victorem exer-
8.Mart. citum, VIII. Idus Martias in Traiecti con-
ſpectum venit. Percelebris eo die mer-
catus Traiecti erat. ſparsâque inibi fa-
mâ, aduenisse hiſpanum hoſtem, ac loca
foris omnia milite iam teneri, non ea mo-
dò agreſtium multitudo in vrbe ſubſtitit,
ſed territi per vicinos pagos coloni gregatim cum vxoribus, li-
Liegi berisque, pars Leodium, plures Traiectum aufugère. Quin,
& re audita, Franciſcus Lanua, in Ordinum exercitu ſummus Lanua intrare vrbem feſtinat:
caſtrorum Præfectus, illuc Gallorum trahens manipulum pro-
perauerat: vt, quam defendendam in ſe ſuſceperat vrbem, Gu-
bernator intraret. ſed fruſtrà fuit: quòd Alexander de aduen- fruſtra.
tu eius præmonitus, nec ignarus quantum ab hominis ingenio
I. Bapti experientiaque, præſidium acceſſurum eſſet vrbi, iuſſerat Mar-
ſta à chionem Montium, cum equitatu vias omnes circa Herenta-
Monte. liam, quò iam Lanua ab Antuerpia venerat, obſidere. Traiectum Vrbis nomen.
extremæ Brabantiæ vrbs, vulgò Maſtricht, à Moſa fluuio, qui
illam interfluit geminatque, atque ibi arcuato decies ponte tra-
Tac. l.4. ijcitur, nomen accepit. Situm, ob eam tranſmittendi oppor- Situs.
hiſt. tunitatem, veteribus memoratum legimus: habitumque inter
exercituum munimenta. Creuit dein loco celebritas à Diui
Seruatij Traiectenſium Patroni ſanctimonia, miraculis ac pro- Amplitudo eius à S. Seruatio.
digijs conteſtata. Ad cuius venerationem inſtitutæ ſtatim ſub
Anno eius obitum longiſſimæ multarum nationum peregrinationes
Dom.
383. auxere hoſpitijs vrbem: inſitâ; Belgarum maximè populis opi-
an.300. nione, affinem illum Chriſti, eiuſque ſupparem temporibus
Sigibert extitiſſe, atque inde tertiam expleuiſſe hominum ætatem. ſiue
cron. & ita fuerit, neque enim deſunt, affirmare hoc auſi: ſeu potiùs
Pet. de
Nat. in ex longiſſima Epiſcopatus ſui præfectura, nam vltra ſeptua-
vita, & ginta annos illam extendit; prodigialiter annoſum, ac triſecli-
ſenem

ſenem planè crediderint. Vt hinc ſuſpicari fortè quis poſſit, 1579
Ludouicum Vndecimum Galliæ Regem ideò ſibi ornandum *Iac Böſer. in Ruth.*
delegiſſe Seruatij templum, vt ab eo inter Diuos maximè longæ-
uo, longam ipſe vitam, cuius erat producendæ cupientiſſimus,
impetraret. Ex his, ac potiſſimùm ex opportuno mercatorum
Incrementa. nundinarumque commercio, aucta frequenti populo vrbs, &
mœnibus, foſsâ, turribus, aduerſus hoſtium vires perquàm
egregiè communita. Sed multò eam operoſius, vbi primùm
de Alexandri conſilio addubitari cœptum eſt, muniendam pro-
Vicarius. perauit Orangius, miſſo illuc ante menſem Sebaſtiano Tapino
Lotaringo, viro militiæ impigro, atque in primis audente: quip-
pè qui ſæpè inter obſeſſarum tempeſtates vrbium deprehen- *Rupellæ Allenſij & alibi*
ſus, CREBRA inter pericula, metum exuerat periclitandi. De-
fenderat hic olim cum Lanua Rupellam: ideoque ab eo Du-
cum pari parem Traiecti fortunam promiſurus Orangius, La-
nuæ Gubernatori ſecuturo, Sebaſtianum præmiſerat, ſubſti-
tueratque. Sed irrito illius in vrbem ingreſſu, iuſſus hic eſt
Gubernator. vicarius adeſſe Suartzemburgio Heerlenſi, qui tunc pro Lanua
deſignato vrbem regebat, rerum militarium incallidus, eoque
Numerus habitantium, veterani militis operâ neceſſario vſurus. Incolebant ea tempe-
ſtate Traiectum quatuor & triginta hominum millia. ſuperue-
& militum. nerant præſidiarij mille ac ducenti, Galli fermè, Anglique, & *Giorgio Baſta nel Maſtro di Campo. cap. 4.*
Scoti, ſub duce Lanua militare ſoliti. ad quos è ciuibus adiun-
cti circiter ſex millia, totidem confluxerant ex agris: retenti
omnes à Traiectenſibus quàm libenter, quòd ciuitati ab anno-
na in menſes complures haud laboraturæ, multum opis allatu-
ri eſſent inter propugnatores foſſoreſque. Et horum præſertim,
atque vxorum, aliarumque feminarum operâ Tapinus à prin-
Vicarius vrbem egregie munit. cipio ſtatim vſus, mœnia turreſque reſarcijt, atque humo con- *Terrapieni*
geſtitia firmauit: repurgauit foſſam, depreſſitque: moles ante *Riuellini*
portam continuatâ foſsa præſtruxit; imas ad propugnaculorum
latera cryptas occuluit: ſub foſſæ labro mœnibus aduerſo fur- *Caſematte*
nulos, rudimenta cuniculorum, excauauit, incluſis bellici pul- *Cõtraſcarpa*
ueris vaſculis, quæ ſubterraneâ dein viâ prorepens ignis accen-
deret, ac foſſæ marginem ſupernè diſrumperet: in ipſa planitie,
ora ſeu portulas aperuit contexitque, vnde inopinatis eruptioni- *Sortite cieche*
bus armati ciues, in medios hoſtes proſilirent: intra vrbem no-
ua excitauit receptacula, tranſuerſa ſepimenta, ſemilunaria val- *Ritirate*
la, atque alia munitionum genera, quibus homo futuri prudens, *Trauerſe*
aduerſus inuadentium vim arteſque in vtraque, quæ cis Moſam, *Mezze lune*
quæque trans Moſam eſt, vrbe præcauebat. Hiſce curis inten-
tos reperit Traiectenſes Alexander: atque audito, manipulos
aliquot

1579 aliquot hoſtium, incendia pagatim ſpargere, quo regijs copijs hoſtia præriperent, ac ſolitudinem facerent; miſſo ſtatim Lopeſio Figueroa cum ſua legione, ac turma Raitrum, incendiarios inhibuit, repulitque. Tum diſtributo per vicos pagoſque Traiectum circumſtantes, exercitu, quem ſæuienti adhuc hiemi expoſitum nequaquam volebat; partem Chriſtophoro Mondragonio attribuit, iuſſo Moſam traijcere, atque Vviccam (ſic Traiectum, Coloniam verſus appellant) circumſedere: partem, eamque maiorem tenuit ipſe in Traiectenſi agro intra Brabantiam, delecto ſibi Peterſemio, Merodiorum caſtro, non longius ab vrbe ſeſquimilliari: exhilarata inibi exercitus parte ex loco præda. Nam quum illius arcis præſidiarij obſiſtere primùm auſi, non niſi audita ſuſpendij comminatione ceſſiſſent: ac fama eſſet, rem ibi cibariam in annos plures aſſeruari; Alexander, quòd loci Dominus Regis partes deſeruiſſet, hiſpanis cohortibus ad ſui corporis cuſtodiam illuc ingreſſuris, pagum arcemque permiſit: tanta vini, ceruiſiæ, & præſentis vſus alimentorum copiâ, præter equos, veſtem, ac domeſticam ſupellectilem, reperta, vt fidem exceſſerit, ex pago ſane modico prædam ſuffeciſſe, quæ capta à paucis, in aliquot hominum millia partim dono, partim emptione ſpargeretur. lætis inde quoque militibus, quaſi ex inſperata illa copia, (VT IN SPEM pronæ ſunt hominum mentes) futuræ mox Traiectenſis depopulationis omen acciperent.

Alexander poſt ſubmotos ab agris incendiarios,

exercitum circa vrbem diſtribuit.

Petre-ſchen

[illegible] Peterſemij [illegible]:

pagúsque in prædam militibus traditi.

IAM vero vt diſtractus vltra citraque Moſam exercitus mutuo ſibi auxilio foret, Alexander ratibus in latera commiſſis ac nexis, aſſeribuſque ſuperiectis, ac perpetuo textu ſolidatis, pontes ſtrauit duos, alterum ſupra Traiectum, infra alterum: extra ictum tamen vtrunque. ſed vtrinque tantæ firmitudinis, vt ſuper eis non pedites modò equiteſque, ſed plauſtra etiam, & curulia tormenta deportari tutò poſſent. Quum interim fabris operiſque armati adeſſent milites aduerſus Traiectenſes eruptionibus aliquot interturbare opus fruſtrà conatos: relicto ob eamdem cauſam, ne inciderentur pontes, aut incenderentur, ad eorum capita in vtraque ripa, præſidio. ſic & copijs ſuis hinc atque inde commeantibus viam aperuit, & externis ad Traiectum auxilijs per Moſam quidem clauſit. Idque ipſum, quod aquis fecerat, vt terrâ perficeret, qua parte Traiectum Brabantiæ obuerſum eſt; caſtella quatuor deſignauit: primum verſus Hunnorum montem, quà in vrbem tendit riuus Iecora: alterum in tumulo aduerſus Tungrenſem portam: tertium contra S. Seruatij propugnaculum:

CIRCVMdare vrbem incipit Alexander

Moſæ ripis ſupra infraque vrbem ponte iunctis:

ad [illegible] ſubrum

& ad arcendum hoſtibus auxilium per Moſam.

eundem acceſſum hoſtibus arcet per agros,

caſtellis quatuor.

lum:

Foſſorum inopia

lum: vltimum in deſinente vrbe ad cœnobium equitum Teu- 1579
tonicorum. Et quamuis foſſores, quos è Lucemburgenſi agro venturos in ſe receperat Comes Mansfeldius, nondum aduenisſent; neque ruſtici, qui ad opus compelli poſſent, in Traiectenſi territorio, niſi quampauciſſimi reperirentur, ob eorum, vti dicebam, Leodium Traiectumque fugam; tamen

ipſe ſupplet.

haud vltrà cunctatus eſt Alexander, quòd videret, ni propius admoueretur exercitus, fruſtrà aditum in vrbem intercludi. Quare animatis militum alijs ſtipendij amplioris ſpe, alijs exem-

& ſequuntur exemplum milites.

plo; primus, ſumpto ipſe ligone moliri humum, & comportare humeris faſces: ſimul ſequi Principem aulici, ſequi primores quique præſertim hiſpani duces, ſequi omnis certatim exercitus (quis enim non poſſet, aut nollet cum Alexandro foſſorem agere?) tanta ex æmulatione nationum alacritate, dum glebam alij conuehunt, alij ceſpitem aggregant, ſtipites alij ac ſudes figunt firmantque: vt intra biduum caſtella quatuor, plurium centuriarum capacia, foſsâ ac vallo præmunita, quadrato ambitu, lateribus in propugnaculi formam proiectis, ſugge- *batterie*
ſtis tormentarijs, loricis vimineis, contra vim ſiue ab obſeſſis, *gabbio-*
ſiue ab auxiliaribus ingruentem inſtructa. ijs quibus deſigna- *nate*
uerant locis, impoſita ſint: curatoribus operum I. Baptiſta Piato. & Propertio Baroccio, militaris architecturæ laude præſtan-

In caſtella ſtationarios inducit.

tibus. Atque in haſce munitiones tranſlata exercitus parte, qui vicatim pagatimque in contubernijs agitabat: ſimul ca- *quar-*
ſtellis duobus, in altera Moſæ ad Coloniam ripa, erectis à Mon- *tiere*

Idem præſtante circum vicum Mondragonio.

dragonio, inque ea ſtationibus militum inductis, atque adeò *corpi di*
obſeſſa vtrinque vrbe; viſum eſt nouis ad eam aggeribus pro- *guardia*
piùs accedere, atque inde conſilium oppugnandi capere.

Alexander vrbē inuadere feſtinat,

Namque Alexander, ne à Procerum conuentu, qui præ Belgij pacificatione Coloniam indictus erat, adigeretur ad armorum inducias, quas illi ſuaſuri dicebantur, & ipſe tunc quidem conducibiles Regi non putabat, omiſſâ obſidionali morâ, feſtinata per aggreſſum expugnatione, anteuertere iam ſtatuerat.

Propioribus acceſſibus:

Itaque primò contra Bruxellenſem portam iter aperiri cœptum *Approc-*
eſt obliquum tectumque, iuſſo Lopeſio Figueroa, qui cum *ci*
parte hiſpanæ legionis non procul ab eo loco caſtellum inſederat, foſſoribus adeſſe, ſi illuc erumperent Traiectenſes. Qui

quos noctu diſturbare aſſuconcipiuntur hoſtes:

ſæpiùs vrbe inter tenebras egreſſi, & quidem bis terue vna eademque nocte, prælia magis infeſta quàm noxia inſerebant, luce ac palàm quieſcentes, quaſi diffiderent: & conſilium erat æſtimari impares, nec palàm auſuros. id quod ſecuritatem ſimul, ac perniciem Figueroæ non leuem attulit. Namque paulò poſt,

1579 lò poſt, & medio planè die, quo tempore INSIDIAE quò magis in aperto fiunt, eò minus creduntur poſſe fieri, præſertim ab hoſtibus timeri in luce iam deſitis; erumpentes è porta S. Crucis pedites ſexcenti, ſimul è Buſcoducenſi equites ſexaginta, Sebaſtiano ipſo ductore, tanta pernicitate impetuque intulere ſe in Figueroæ ſtationem, poſitis paulùm armis interquieſcentem, vt diſiecto corruptoque aggere ad centum quinquaginta paſſus, cæſis Hiſpanorum octo & quadraginta, saucijs ſupra quinquaginta, quum ipſi ne vnum quidem amiſiſſent, vrbem repeterint: auctâ ex ſucceſſu hinc confidentiâ, illinc cautione. Nam & Figueroæ legio refectum protinus aggerem, ad vrbis vſque foſſam, magno hoſtium contemptu, produxit: & Traiectenſes modò palàm in operas, & præſidia: modò cimbis per Moſam in ſtationarios pontium clàm inuecti, non ſine clade ſemper aliqua receſſere: tunc minimè noxij, quum nocere poſſe crediti ſunt.

Bolduc — *trinces* — & die diſturbant, Tapino ductore: cum aggerum & Hiſpanorū clade.

INTEREA in militari ſenatu conſultabat Alexander, quæ pars oppugnanda vrbis videretur. Itumque in ſententiam Franciſci Monteſdochæ: qui, vt Traiectum Gubernator adminiſtrauerat, ita quæ locorum valida, quæue infirma, explorata ante alios habebat. Author hic erat, vt propugnaculum ante ædem Teutonicorum equitum, ad Buſcoducenſem portam, machinis peteretur, quippè non ſatis firmum, nec procul ab amne, per quem auxilia transmitterentur ab altera ripa; Alexandro, qui iam cum Serbellonio, & Vidone Comite Sangeorgio talium peritis, vrbem æſtimauerat, haud diſſentiente: nihil tamen aggreſſuro ante aduentum Comitis Barlamontij, tormentorum Magiſtri, cuius apprimè ſententiam audire, ac ſequi par erat. Is autem vbi Namurco aduenit, tormentis, lignorumque faſcibus, ac reliquis ad oppugnationem neceſſarijs Moſâ deportatis, illicò negauit, captum antè conſilium ſibi quidem poſſe probari. *Tractum illum à Buſcoducenſi porta ad Moſam vſque, depreſſiorem eſſe: ideoque ſi, vt aſſolet, intenderent ſe ſe pluuiæ, tardum ac operoſum fore, per loca aquis ſtagnantibus impedita, conuehere murales machinas. Accedere, quòd latus illud nimium ſub vrbis altè dominantis aſpectu ſit, atque adeò ſub ictu. Satius itaque ſibi videri, ſi oppugnatio ad Tungrenſem portam transferretur. Eſſe ibi propugnaculum peracutè proiectum, poſt illud extare veterem turrim, inde murum in cubiti formam abſcedere: ſperare autem, ex deciſo propugnaculi roſtro, caſuque vel paruo turris, & verſura cubiti, tantum ruderum ac ruinarum edi poſſe, quantum complanatâ foſſâ, gradus militi fiat ad inuadendum.* Alexander, quamquam id haud ſatis probabat, con-

CONSVLTATVR in caſtris regijs, quæ pars murorum inuadenda. — Buſcoducenſem portam cenſet Monteſdoca, — *Hooſte poort* — Improbat id Barlamontius: & Tungrenſem portam præfert.

ceſſit tamen in Barlamontij ſententiam, motus & veterani 1589
Ducis experientia, & quòd ad ipſum, vti rei tormentariæ præfectum, ſpectaret deſignatæ oppugnationis executio: MVLTVM autem in bello referat, vt conſilij actor ſit, qui author fuerit. Accedebat opportunitas viarum, quæ ad eam partem lacæ profundæque, aggerum propemodum loco, ſubeuntem militem occultare poſſent.

Decernitur oppugnatio ad Tungrenſem portam.

Ergo per haſce vias promoto Tungrenſem ad portam acceſſu, atque inde ad dexteram, Leodium verſus circumducto, proxima inſumpta nox eſt in munienda tormentorum ſede, obiectu corbium ſeu ciſtarum.

Aprecci

Illuc contextæ corbes ad librandorum munimenta comportantur:

Hæ partim ipſo in aggere, ex viridibus, ac ſequacis lentiriæ ramis virgultiſque, circa palos humi fixos in orbem intortis, decempedali fermè altitudine contexebantur, humentique maximè terra conſtipabantur: partim iam antè contextæ in aggerem aduoluebantur, ibique ad tormenta ex occulto in hoſtem libranda ſtatuebantur.

Gabbionate

Mox, diſpoſitis huiuſmodi loricis, iuſſæ ſunt è pagis, vbi caſtrum pars degebat, prodire legiones. quibus, vnà cum ſtationarijs ad aggerum tormentorumque tutelam à Mansfeldio caſtrorum Præfecto per agmina diſtributis: Alexandro à Peterſemio caſtro hùc antè digreſſo, tormenta è nauigijs educta ſunt, atque in præmunitas eorum ſedes comportata.

tormenta illic ſtatuuntur.

Et ne opus obſeſſi diſtraherent: ſimul ne partem, quæ impetenda parabatur, noua munitione firmarent; colubrinis quatuor ex edito colle vrbem ferientibus, pridie iam prouiſum.

& alia alibi locantur ad absterrendos hoſtes:

Non ideò tamen abſterritis defenſoribus, ne illuc, quò dirigi oppugnationem proſpectabant, operoſius accurrerent: operarum præfecto Manzano, (Moncadam aliqui perperam vocant) hiſpano Centurione, hiſpanarum partium deſertore: tanto propterea infenſiore hoſte, quanto QVIS QVIS à ſuis transfugit, nouis ſemper argumentis peracti ſemel ſceleris opus habet, quo ſe conſtanter improbum perſuadeat.

qui non abſterrentur Manzano curante.

Haræus in Ann. belg. & Thuan. l. 58. & alij non Hiſpani

Ad hæc admonito Gonzaga equitum Magiſtro, qui vias Traiectum ferentes inſederat, vt turmas, aliquot expeditas haberet aduerſus hoſtem, qui auxilio adiuturus obſeſſis ferebatur; nulla iam interiecta mora, vrbs quati cœpit, tormentis muralibus quadraginta ſex: quorum alia in propugnaculum portæ, alia in cubiti flexum, alia in turrim, alia in murorum partem inter cubitum portamque, dirigebantur.

Vijs ad Traiectum clauſis,

Vrbs quati incipit:

25. Martij

Non ceſſantibus interim & leuis armaturæ equitibus, faſces ramalium virgultorumque à flumine comportare: & plauſtris ſaccos lanâ, ac ſtramento refertos aduehere ad oppugnationis locum, vt pedites illis in foſſam vrbis ſubinde proiectis, vnà cum mœnium ruinis foſſam exæquarent, excæcarentque

rentque

1579 rentque. Verùm quamuis eo, ac ſequenti die, concuſſa conti- *cum leui clade murorum.*
nenter vrbs fuerit, exploſis ſexies millies tormentis: ac pars non
exigua lateritij muri corruiſſet; tamen quum & edita mœnium
hæc ſtrages tanta non eſſet, quanta ſubituris viam ſterneret: &
per aditum pluribus in locis apertum, appareret intus terrea
Terra-pieno munitio, foſsâ ac vallo circundata, ægrè tormentis interim at-
tentanda; conuenere omnes in eam ſententiam, eſſe illam vrbis
partem longè alijs firmiorem, munitioremque: atque adeò ad
Buſcoducenſem portam, vti primò decreuerant, dirigendam
oppugnationem: non tamen ab incœpta deſiſtendum, quòd & *Ideò dirigitur oppugnatio ad Buſcoducenſem portam.*
famæ intereſſet, & effectum iam aliquid in ea foret, ſperareturque melius, duobus ſimul in locis fatigata, diſtractaque vr-
be. Nec conſilij pœnituit. Nam dum nouam oppugnatio- *Tungrenſi non omiſſa.*
nem Mansfeldius, cui commiſſa erat, adornat, auertitque illuc
hoſtium partem; Alexander primæ inſiſtens, quoniam par-
Trincea tem aggeris iam foſſam intrantis, obſeſſi accenſis eruptiſque
Fornelli ſubinde furnulis ſubruebant; iuſſit mutata inde foſſione ir-
ruptionem aliò oſtentari, atque hoſtem illa in parte, acceſ- *Cuniculo hiſpanorum occurrunt miro cuniculo Traiectenſes:*
ſu aggeris, actoque cuniculo, diſtineri. Sed neque ibi foſſio,
cuniculuſque proceſſit. quippè hoſtes eodem ſub terram loco,
tranſuerſo tramite occurrentes, vbi animaduertère ſe Hiſpanis
patuiſſe, quaſi detecti cederent, non procul ab ore cuniculi,
ligneo obturamento interpoſito, abiere. mox effuſa è dolijs
feruenti aqua, aliaque vrente materia, oppleuere cuniculum ab
eius ore ad interiectum vſque lignum: quod Hiſpani dum læti
pergentes, ceu victoriæ obicem ſpiculis perfringunt, repentino
ardentique fluuio inundati, multi manus, ac pedes ambuſti, *& hiſpanos aſtu fugant.*
eoque ſuſtinendis armis inualidi, omnes ab rei nouitate magis
quam ab re fugati, cuniculum deſeruere. Alexander haud paſ-
ſurus ea ratione ſuos impunè ludificatos, ſelegit ex Gaſparis *Hiſpani nouo Alexandri inuento cuniculum repetunt,*
Piſtole Ortizij, & Alphonſi Peræ centurijs Hiſpanos decem, fiſtulis ar-
matos, traditque ſingulis eorum paribus ſcutum ligneum craſ-
ſitudine palmari, minutis feneſtellis perterebratum, addito
pedamento, cui ſcutum inſiſteret, militemque de genu ſclo-
peto vtentem latè contegeret. Ita munitos iubet ſilentio cu-
niculum repetere, proſpectiſque hoſtibus ſimul ad arma con-
clamare, ſimul per ſcutorum ora pilas explodere. adiunctis ad
Vide quid ſimile in T. Liu. l. 38. ſingula illorum paria militibus quatuor haſtatis, qui ea Traie-
ctenſes impreſſione turbatos ſauciosque conficerent. Et res vo- *ac ſpreto nouo rurſus hoſtium ſtratagemate,*
to reſpondit. Namque dum hoſtes cuniculum victores obti-
nent, in eumque comportatos virides ramos accenſuri, eòdem
inferunt prægrandes folles, è muſico templi organo abſtractos,

 vt

vt Hiſpanos, ſi fortè redirent, fumo abigerent; ipſi pro fumo 1579
igneis repentè globis à regreſſis iam Hiſpanis appetiti, ſtrati-
que, fruſtrà aliquibus in ſolidos clypeos haſtà inſurgentibus,
locum aſtu defenſum, aſtu amiſſum, cedere Hiſpanis ad extre-
mum coacti ſunt. Quamquam is tum cuniculus apertis ab ho-
ſte ſuper terram non vno in loco ſpiramentis, vſui nulli fuit.
Sed ante hæc, maior alibi foſſio, & cautius multo cœpta iam
erat à I. Baptiſta Plato, ſubterraneorum operum perquàm calli-
do. Is procul à conſpectu duxerat cuniculi caput, nocte, vti
fit, occultandæ foſſioni delecta. Ac principio certus interualli
ab eo loco ad Tungrenſis portæ molem, in quam ea pernicies
deſtinabatur; (quod facilè potuit, ſcalæ altimetræ beneficio)
direxit illuc iter, non operâ tantummodo magnetis: quippè la-
pides, qui intra terram per ea loca ſæpius oſtenduntur, ferri
aliquid admiſtum habent, atque adeò magnetem aliò, quàm
quò verſus erat, auertunt; ſed vſus regulâ ad libellam ac per-
pendiculum extra foueam contra deſtinatum locum directâ,
eademque directione in ſcrobis fundo pariter adnotata. atque
eius, ceu fili, ductum, per cæcum illud ſpecus, perpetuò tenentes
cunicularij dum porrò pergunt, terram, quam præfodiunt, ad
foueæ oſtium aſſiduè regerentes, ſtructuramque, ſicubi opus
fuerit, ſuſtentantes, acceſſere ad marginem foſſæ, qua præmu-
nita moles erat. tunc depreſſa ſcrobe infra foſſæ fundum, ſubter
eum commeantes, libellæ ac magnetis, tamquam pyxidis char-
tæque nauticæ beneficio, in portu denique, ac ſub deſignato,
quod excutiendum erat, propugnaculo conſtitère. Ibi excaua-
tam altius cameram (furnum vocant) fulchriſque ligneis ſub-
nixam, prælongis capſis ſulphureo confertis puluere oppleue-
runt; aliquanto etiam pulueris conſperſo ſolo. ac poſt applici-
tum loco funem ex goſippio, nitro maceratum, ac puluere
oblitum; cauernæ os quàm arctiſſimè obturarunt, præcluſo
omni ſpiramento. inde ductam humi pulueris lineam canali
coopertam alicubi perforato, ne fumus ignem excæcaret, ad
caput vſque cuniculi, vnde incendi mox debuit, extende-
runt. Ergo Alexander, quando in expedito rem eſſe nunciaba-
tur, accerſitis contra Tungrenſis portæ molem centurijs ali-
quot Hiſpanorum, iubet ad cuniculi fomitem admoueri ignem:
qui perpetuâ illâ ſemitâ ſe ſe raptim euoluens, ac furno inſe-
rens, ingenti tonitru eluctatus, roſtrum molis violenter abru-
pit, euibrauitque, non ita magna hominum ſtrage, quòd pau-
ci in ea anguli proiectura conſtiterant. Tunc verò Antonius
Trancoſus, promptus animi Centurio, eiuſque Hiſpani mili- 3. Apr.
tes

Marginal notes:
- hoſtes cuniculo pellunt.
- Cuniculus alius ad ſubruendum propugnaculum directus.
- Eius ſtructura.
- Incenditur.
- Abrumpit propugnaculi partem:
- per eam ruinam Hiſpani conniciuntur.
- ſeminel. la

1579 tes fermè octoginta, per aſcenſum, quem ruina vtcunque dabat, inter fumum fragoremque inobſeruati emicant in molem: capturi illo impetu haud dubiè portæ munimentum, ni
Riuellino eos & tranſuerſus agger in media mole, præter opinionem repertus, foſsâ & præpilatis fudibus vallatus: & ſtatio ibi hoſtilis, accurrenſque illicò Chuentus Centurio retardaſſent. Cum quibus ex aggeris tuto iaculantibus, & nouis ex vrbe ſubſidijs accedentibus conſertâ iniquè pugnâ, quoniam plures ex Hiſpanis cadebant; non vltrà conniti, locum tantummodo auxiliaris manipuli acceſſu non deſerere, ab Alexandro iuſſi ſunt. æquata in eo quidem clade, quòd letaliter ſaucius vterque Centurio, Chuentus eodem die, ſequenti Trancoſus occubuere. in eo tamen non paulò ſuperior Hiſpanorum res fuit, qui & foſsâ vrbis, & parte molis, quam intrauerant, potiti ſunt. Quo magis extimulati hoſtes, ex auerſa molis portula, telis atque ignibus armati, in foſſam, vbi aggerem Hiſpani excitabant, furioſè erumpentes, dubio paulìſper euentu concurrerunt, dum cæſo Petro
Traiectenſ. Hiſpani Mendozza Centurione, gliſcebat illis audacia ex ſucceſſu, hi verò ex ira amiſſi Ducis ferocius vltum ibant: donec Sancio Beltramo Centurione, quamuis acceptis toto corpore vulneribus, redintegrante ſtrenuè pugnam, Hiſpani multis hoſtium peremptis, non paucis etiam captis, reliquos ab recuperata de-
Traiectenſ. mum foſſa repulerunt. Quamquam & ipſi non ſine præda receſſere aliqua, capto præter alios Alexandro Caualca, nobili Farneſiano aulico: quos omnes, in Moſam ſaxo alligato graues immerſere.

Margin notes: cum defenſoribus confligunt, — æquata diu pugna. — demum foſſa potiuntur.

Etiam Mansfeldius, quatiendo ad Buſcoducenſem portam propugnaculo Moſæ proximo, viginti duo tormenta diſpoſuerat. conueneratque cum Mondragonio (nam in ſequentem diem pronunciata erat vrbis aggreſſio) vt tormenta, quæ ſex ad eum maiora tranſmiſerat Alexander; in idem propugnaculum ex altera fluuij ripa dirigeret: expectato, dum foſſa, in quam auctus imbribus inundauerat Moſa, exſiccaretur. Quod vbi, excauatâ altius pluribus in locis humo, veluti totidem
8. Apr. emiſſarijs, non minore profectò militum feſtinatione, quàm machinatorum ingenio peractum eſt; tum verò deſignatis è locis, tormentis ſimul omnibus vrbs impeti cœpta eſt: circumſtante ordinatim vniuerſo exercitu, promotis tantummodo legionibus in eam partem, quæ pro murorum caſu, ſingulis erat diſtributè præſcripta ad inuadendum. Fuit autem diſtributio in hunc modum. In oppugnatione noua, (hæc erat ad læuam, ante Buſcoducenſem portam, non procul ab amne) ſtabant aggreſſuræ

Margin notes: OPPVGNATIO generalis ordinatur. — Diſtributio militum qui inuaſuri erant Buſcoducenſem portam.

greſſuræ vrbem legio Lopeſij Figueroæ, quæ Inſubrica vetus dicebatur: Legio Franciſci Valdeſij: ſigna decem Comitis Annibalis Altempſij ex Germanis Burgundiſque: ſigna quinque Vvallonum quingentorum. octo autem reliqua Comitis Altempſij reſtiterant ſtructo agmine ſuum apud caſtellum, armorumque ſedem. In oppugnatione veteri ad dexteram, Leodium verſus, ante Tungrenſem portam inſtituta, ſignum inuadendi expectabant legio Ferdinandi Toletani: quæ quoniam nauali olim prælio interfuerat, legio ſacri fœderis appellabatur. ſigna ſex Georgij Fronsbergij: Germani, Comitis Barlamontij: pars Germanorum Caroli Fuggeri: Vvallones omnes Comitis Reuſij, quique ei attributi ſunt Germani Comitis Barlamontij. pars autem altera Germanorum Fuggeri ad caſtelli præſidium relicta eſt. 1579

Et eorũ qui portam Tũgrenſem.

ad Echinadas

NEC minor interea defenſoribus cura, obſeruare Hiſpanorum conſilia, & præcauere: diuiſiſque inter oppidanos, paganoſque laboribus, partim cum præſidiarijs inſidère mœnia, partim operibus inſudare, munitionum diruta reficere, nouos receptus addere, ſe magis tutos vbique velle, quàm ſecuros vſpiam pati. Nec mulierum impar aut ſedulitas inter operás, aut ferocia inter milites. Quodque egiſſe, aliquot ante hæc annis, Senenſes mulieres Etruſcis in bellis memoriæ conſignatum eſt; dum earum tria circiter millia, ſub tribus primarijs matronis, explicatis vexillis, armatæ ligonibus corbibuſque, laborem ſepoſuere ſibi muniendæ vrbis; id mulieres Traiectenſes, exemplis audacioribus, præſtitiſſe certum habeo. Nam præter earum longè plurium turbam munitoribus intermiſtam, tres ex eis cohortes ſub ſignis conuenere: ac partim demandatam ſibi agendorum cuniculorum prouinciam ſtrenuè ſubeuntes, ductu ſuo, ex earum inſtitutione, quas Magiſtras cunicularias appellabant, ſubterranea hæc opera militariter factitarunt: partim propugnatoribus adſcriptæ, nullumque armorum genus veritæ, muros aduerſus oppugnantem hoſtem manu defenderunt. Ipſe verò Sebaſtianus, nulla quidem omiſſa vrbis parte, vbique adeſſe; Buſcoducenſi tamen portâ, vbi plurimum periculi præuideret, in ſe priuatim receptâ, hic inſtare foſſoribus, munitores vrgere, ſtationes diſponere: præſidiarios in primis, notos pridem milites animare, ſuam illis virtutem, Orangij Principis expectationem, qui eam vrbem illorum fidei manibuſque crediderit, reuocare in memoriam: *Reſpicerent oppidanorum conſtantiam ſacramento firmatam, AVT non defuturos ſe patriæ, aut ſibi patriam non ſuperfuturam. Numerarent*

Traiectenſiũ conatus in defendenda vrbe,

& mulierum in primis.

1553. Natalis Com. l. 6. hiſt. Thuan. lib. 12.

ex litt. Altræ. ad Reg. 15. Iun.

Sebaſtiani vigilantia.

Adhortatio eius ad præſidiarios.

1579 *rarent tot agreſtium operarumque millia, quamcunque ab hoſtibus ruinam ſuis manibus cluſura. Mulieres ipſas conſiderarent, armis animiſque virilibus pugnæ paratas: magiſque metuentes viuere ſi vincerentur, quàm mori victrices. Quod vallum munimentumque tali animorum conſenſu validius opponi hoſtium temeritati poſſe? Subirent iſti pagorum expugnatores: non reperturos hìc Peterſemium vicum. Traiecti foſſas quantum aquâ modo exhauſerint, ſuo tantum ſanguine repleturos.* Sic intra extraque vrbem, rebus ad aggreſſionem, defenſionemque paratis, quum iam in vtraque oppugnatione foſſa partim diſiectu murorum, partim iniectu faſcium ſaccorumque compleretur: quumque eodem tempore ſub Tungrenſi turre, apud quam obſeſſi conſtruxerant obtu-

Parato iam aditu aggreſſuris ad vtramque portam,

plattaforma ſioris anguli planiforme propugnaculum, accenſus ac diruptus opportunè cuniculus ſubtraxiſſet propugnaculi partem, aggreſſuriſque aditum ſtrauiſſet; Alexander, quos ad inuadendum primores deſignauerat, peralacriter compellans, *Irent*, aiebat, *ac redderent Principi ſuo ciuitatem. aperirent ſibi Germaniæ clauſtra, vnde noua ſubinde ſociorum auxilia deuocarent in Belgium. Reputarent animo, ea expugnatione non vnam vrbem, ſed Vvallonum adhuc nutantium prouincias, Arteſiam, Hannoniam, Gallicanam Flandriam, ſimul expugnari. Immò ſibi perſuaderent,*

Alloquitur Alex. aggreſſores.

Conuentus indictus erat in menſem Martiū *ab illa aggreſſione pendère vniuerſum Coloniæ de belgica pacificatione conuentum. proſpectare illinc ſollicitè, velut è ſpecula, ad pugnantium repugnantiumque manus, Legatos Regios, Hollandoſque: ac talem diſceptationi ſuæ fortunam promittere, qualem vis ac virtus fecerit hìc concertantium. Conſultari Coloniæ, decerni apud Traiectum: ſubſcripturo haud dubiè ijs conditionibus hoſte, quas pridem æquitas poſtulauerit, victoria nunc expreſſerit. Denique meminiſſent, ire ſe in vrbem non alijs defenſoribus præſidentem, quàm reliquijs eorum, quos Burgerhouti munitos ipſi nuper ſub Antuerpiæ mœnibus expugnaſſent: in quos, eo quidem, quo victores ſolent, animo inuadentes, tanto nunc æquius Deum ſperarent vincentibus iuxtà cadentibuſque propitium, quanto illum tranſmiſſa modò ab eius Vicario*

Greg 13 *perinarum omnium pro noxiis commeritarum condonatione, vniuerſus ritè exercitus placauiſſet.* Sub ea dicta, dato ad inuadendum ſigno, in vtraque ſimul oppugnatione procurſum eſt. Et ad portam quidem Buſcoducenſem exiliere ante alios primi, Petrus Comes Nofrius, & Marcus Antonius Simonetta, par iuuenum non conſpicuum magis æmulatione aulica in Alexandri Farneſij contubernio, quam bellica in militum honorariorum manipulo, quem eques Fabius Farneſius ducebat ex Italis plerunque conſtantem, addideratque illum ad Figueroæ legionem.

Primi aggreſſores ad Buſcoducenſem portam:

Venturieri Eq. Hieroſol.

Mansfel-

fortes magis quã felices.

Mansfeldius caſtrorum Præfectus. Verùm hi, quamuis gene- 1579
roſo mortis contemptu, in mœnia vrbis aſcenderint, arcana
munitionum obſeruauerint; tamen magis admirationi hoſti-
bus, quàm partibus adiumento fuere. Namque alter prima pi-
larum, inſtar denſæ grandinis, emiſſione, toto corpore perfoſ-
ſus: alter, dum regium vexillum attollit, ferreo globo exce-
ptus, ac ſublimè cum vexillo euibratus, momento obiere.

Subeunt alij.

Quibus, alijſque, qui hoſce ponè ſecuti ſunt, furente vndique
procella glandium lapidumque proſtratis; hæſere paulum ad
primas tormentorum iras rectà & obliquè ferientium, Valde-
ſiani, Lopeſianique legionarij: mox reſumpto, Centurionum
adhortationibus, impetu ſubiere ſuperſtantem foſſæ ruinam,

Conſeritur inter inuadentes & defendentes pugna:

ordinibus tamen, minus quàm debuit, explicatis. Hic ve-
rò confertis non vno pugnæ genere manibus, ſimul ſclo-
pis, ſimul haſtis gladijſque, ſimul ignium, & ſaxorum ia-

nouis rusticorum armis contra inuadentes,

ctu certabatur. Quin noua quoque tela ad hanc primùm
obſidionem attulere agreſtes, planè agreſtia, atque è campis
areiſque, prælongas inquam perticas, binis terniſque bieubi-
talibus fuſtibus è ſummo pendentibus; quibus illi flagellis ad
proterendas ſpicas, & excutienda ex eis grana vſurpari antea
ſolitis, tunc aut directis in hoſtium pectora ſubeuntes arcebant,
ac reſupinabant; aut altè ſublatis, impetuque demiſſis, ruſticè

& nouis mulierũ telis ijdem aggreſſores fatigantur,

ſanè, & tanquam in tritura, capita humeroſque tundebant.
Quum interim maior adhuc pernicies, & quidem mulierum
manu iactaretur. circuli erant doliares pice bitumineque, ac
ſulphureo puluere permadidi: quibus incenſis, atque in con-
fertos hoſtes, eoque non ad irritum proiectis, dum milites non
ſinguli modo, ſed ſæpè bini terniue incluſi explicare ſe ſe inde,
& ſequacem comburentemque materiam excutere ab armis la-

& male vbique accipiuntur,

borarent, expoſiti propugnantium telis impunè ſternebantur.
Sed nihil æquè Regios fatigabat, atque eminens è Buſcoducen-
ſi porta turricula: quam ex parte dirutam ſmerillis falconibuſ-
que, ac minoribus huiuſmodi tormentis Sebaſtianus properè

nec ideò animis cadunt:

communierat: ex eaque pilis continenter emiſſis, aggredien-
tium latera fodiebat. Nec tamen fortium ardor animorum, *Regiſ*
cadentibus circà ſocijs, reprimebatur; ſed gradu conſtantes,
ipſaque ſuorum ſtrue cadauerum pro vallo & lorica vtentes, in

præſertim Fabius & ſocij:

hoſtem collineabant, vulnera morteſque & ipſi latè ſpargebant,
ſtragemque ſtrage vlciſcebantur. Quos inter Fabius Farneſius,
dum, quà vis hoſtium maior ingruebat irrumpens, in media
glandium tempeſtate intrepidus vadit, iuxtaque illum Conra-
dus Marchio Malaſpina, Petrus Zuniga Ioannis Auſtriaci olim

ephæ-

BIBLIOTECA NAZIONALE DI TORINO

Traiectenſis [cut off]

A. *Traiectum urbs.* B. *Mosa fl.* C. *Pr. Parmenſis ad castellum excitandum primus foſſorem agit.* D. *Vrbs tormentis euerberata, bipartita aggreſſione inua*[cut off]

E *Rustici præsidiarijs immisti, flagellis ad excutiendũ frumentum usurpari solitis inuadentes repellunt.*

F. *Mulieres doliarium circulorum iactu aggreſſores implicant.*

G. *Erumpentes urbe præsidiarij hispanos milites ac foſſores aggrediuntur et cædun*[cut off]

...dio anno 1579.

H. *Pr. Parmensis urente matria ac fumo suos intra cuniculum male*
...itur. *habitos, uariè armatos eòdem immittit.*

I. *Ortizius centurio cuniculi ui excussus, ac terra obrutus, post annos plures mirè repertus.*

K. *Mansfeldius, immissis simulatę uictoriæ nuncijs, aggressores animat.*

L. *Fabium Farnesium semiuiuum, aliosq; saucios Parmensis excipit ac solatur.*

1579 ephæbus; atque Auguſtinus Schiaffinatus, eodem animi im-
petu, factâ per cædes viâ, victores vltra tendunt, excuſſo in eos
pilarum lapidumque nimbo, Malaſpina quidem illicò, duo re-
liqui paulò poſt expirarunt. Fabius maioris tubi glande ictus
in capite, nec ideò omiſsâ pugnâ, quin hoſtem minaci cruen- qui tamen aut
toque vultu petens, demum ſiniſtro talo, ſmerilli pilâ fracto, cæduntur, aut
prolapſus eſt. Quò accurrentes hinc Carolus Carauantes, & ſauciantur.
Franciſcus Aguillarius Aluaradus, hiſpani Centuriones, cum
Ioanne Quignonio, ſignifero Valdeſiano: inde Carolus Ben-
cius & Antonius Mentouatus, aulici Farneſiani: ſimulque Fla-
minius Delphinus, Ludouicus Vicecomes, Vincentius Mac-
chiauellus, & Franciſcus Arrighettus, honorarij bellatores,
Ventu-riers dum inſtaurato inibi prælio hoſtem modò ſubmouent, modò
ſuperante multitudine ſubmouentur; omnes (præter Aluara-
dum, Vicecomitem, ac Delphinum grauiter ſaucios) partim
igne, partim ferro, non tamen multi conciderunt. Quos in-
ter ſuperſtites, nullus quàm Delphinus, morti aut captiuitati
propior fuit; ſed hoſtium globo teliſque cinctus, iam iamque
captus, vi ſibi viâ patefactâ, intendentium manus fortiter elu-
ſit: ad magna videlicet in Hungaria ac Tranſiluania ſeruatus;
in quæ loca pontificium exercitum ter ab Italia profectum ipſe
generalis Vicarius, poſt Camillj Capiſucchi mortem eodem Omnes denique
munere perfuncti, ſtrenuè adminiſtrauit. Et iam tot fortiſſi- implicati langue-
morum iacturâ militum, langueſcere palàm cœperant aggre- ſcunt.
dientium animi: nequidquam Alexandro, qui in conſpectu
ſuorum ex hac parte oppugnantium ſtabat, alios alioſque ſub-
mittente, qui conglobatos admonerent, vt expanſa acie, ac di- Alexádro fruſtra
latatis ordinibus, ſubeundi aditum inuicem ne præcluderent, eos explicare co-
ſed hoſtium telis, vt innoxia tranſuolarent, aperirent. nante.

Nec maior interea ſubeuntium ordo, atque adeò nec mi- Oppugnant Re-
nor multo eorundem clades erat in altera ad Tungrenſem por- gij Tungrenſem
tam oppugnatione. In qua Germani, Vvalloneſque, ad dexte- portam,
ram diſpoſiti (vbi cuniculo excuſſam planiformis propugnacu-
Piatta-forma li partem memorauimus) facilem rati per eam ruinam in mu-
ros aſcenſum, atque æmulatione accenſi, non expectata, cum
qua impreſſionem facerent, ſiniſtra Toletani legione, properè
confidenterque cucurrerunt: Sed locum Manzanus Centurio, infeliciter à Man-
qui illic curabat, opportunè reparauerat, obiectis denſatiſque zano accepti,
in fronte maioribus ſclopetarijs, donec à tergo admoueret pro-
Moſchettoni pius tormenta aliquot referta clauis catenisque; in quæ prom-
ptiſſimis Vvallonum, ac Germanorum incurrentibus, ac ple-
Toletani leg. riſque momento diſcerptis, reliqui nutantes iam pedem rela- fluctuant:

turi videbantur: feciſſentque, atque hiſpanam legionem ſubire 1579
Sed aſtu Mansfeldij retinetur hic, iam paratam interturbaſſent, ni planè in tempore nuncius præcipiti equo illuc aduolaſſet, contenta voce, *Victoriam, Sanctum Iacobum: captam iam Buſcoducenſem portam, vrbem iam penetratam ab Inſubrica legione*, proclamans. Immiſerat illum Manſfeldius, eo aſtu vires animoſque aggreſſoribus additurus. Vtque figmento fidem faceret, alterum mox, tertiumque eadem ingeminantes adiecit. Quin eodem quoque tempore ad Buſcoducenſes
& ad Buſcoducẽſem portam. oppugnatores equitem impulit, qui feſta exultantique acclamatione nunciauit, *Vvallones Reuſianos in Tungrenſem portam intuliſſe iam ſigna*. Et credita quidem principio res haud parum vtrobique valuit. Namque alij virtutem ſociorum proprium dedecus interpretati: (vt fermè AEGRIVS miles ſuſtinet, ſe ſuis poſthaberi, quàm ab hoſte vinci) alij in prædam magis, quàm in decus intenti: omnes, auctis certatim viribus, omiſſam alicubi pugnam reſtituebant.
Ergo reſtituunt omiſſam pugnam. Germani certè, atque Vvallones, qui in Tungrenſi oppugnatione modò fluctuauerant, nouo impetu perciti, interque eos hiſpana cohors, ductore Petro Lopeſio Vrquizo, (nam Germanis permiſti tunc erant Hiſpani) apertâ ſibi, quocunque arma obuertiſſent, viâ,
& tantum non vincunt: magnam vtrique trepidationem hoſtibus intulere. Procedebatque in Buſcoducenſi quoque porta Mansfeldij fraus: atque ad alienæ opinionem victoriæ vincebatur. Sed breui detectum
ſed poſtremo repelluntur, vtrobique militare commentum & defenſoribus animum reddidit, auxitque, velut in hoſtes poſt conſumptas incaſſum vires dolo graſſantes: & oppugnatoribus in perniciem denique tanto maiorem vertit, quanto ardentiùs inconſultiuſque prouecti, atque hoſtium munimentis admoti, vt erant conglobati confertique, ictibus nuſquam fallentibus feriebantur. Comite San-
cum Sangeorgij, & multorum cæde, georgio hîc inter primos interempto, iuuene ſanè præferuido, gloriæque perquàm auido; qui paucis antè diebus ab Italia hûc appulſus, multam à principibus viris commendationem, magnam annorum complurium induſtriam mathematicis impenſam ad hoc bellum attulerat, nempè nimis largum pro via tam breui conficienda viaticum. Acceſſit & illud incommodi,
aucta à cuniculo ante tempus effracto. quòd cœptus antè cuniculus, erupturus, vti deſtinauerant, turrim inter, & Tungrenſem portam, occurrentibus depreſſiore in tranſuerſum via oppidanis, ante tempus locumque, in quem dirigebatur, effractus eſt: nullâ hoſtium, at non leui Regiorum noxâ, Didaco Ortizio hiſpano Centurione, qui cunicu- *Sclopetariorũ peditum Cẽturio*
Mirum de hoc cuniculo. lum inſpecturus intrauerat, amiſſo. Quo de homine ferunt, excuſſa cum terra ſublimè elatum, vt erat pondere armorum grauis,

1579 iis, nec altius multo in aëra expulſus, ad locum vnde eiectus
fuerat, aliquanto citius, quàm terrea moles, rediiſſe; victurum
vt creditur, (nam vixere nonnulli) niſi mox relabentis terræ
cumulus illum contexiſſet, ac ſuffocaſſet. certè corpus eius
quum poſt annos circiter quadraginta quinque, ſuffoſſa altius
humo, ad nouam Tungrenſis portæ munitionem extruendam,
inter rudera inuentum eſt, galea & loricâ indutum, pendente
è collo aurea torque, cum ligone & pala ad pedes, cetera inte-
grum & agnoſcendum; potius manu, circumiectâ molliter ter-
râ compoſitum, quàm ruinâ oppreſſum fractumque videbatur.

Claudio Lanoio Mottriæ Domino, Gabernatore Traiecti

Ergò recrudeſcente prælio, fœda, ſi vnquam aliàs, commo-
rientium facies erat: dum muralium vi globorum alij popliti-
bus, humeris alij brachijſue, alij capite minuebantur: iiſque
interdum membris vni abſciſſis, impetuque delatis ſauciaban-
tur alij, & ſuorum ipſi manibus cædebantur. alij pulſis è tor-
mento catenis diſcerpti ſectique, dimidiato corpore pugna-
bant, ſibi ſuperſtites, ac peremptæ partis vltores. complures
igneis miſſilibus implicіti dum peſtem excuſſuri ſecum pu-
gnant, deſtinata eminus glande icti, aut ruſticano cominus fu-
ſte fracti ſternebantur. Iamque ſuper ruinas murorum agge-
rebantur corporum ruinæ: foſſæque, pluſquam minatus fuerat
Lotaringus, communi aggredientium, ac repugnantium ſan-
guine complebantur. At Alexander vbi referri è pugna genti-
lem ſuum Fabium iam ſeminecem, & ſanguine perpluentem
vidit: audiuitque ſimul à nuncio, quem Figueroa feſtinanter
immiſerat ex vicina Buſcoducenſi oppugnatione, cædem ſuo-
rum ibi percrebreſcere, implexis perturbatiſque militibus, at-
que adeò ad accipienda magis vulnera, quàm ad inferenda di-
ſpoſitis: cecidiſſe Comitem Sangeorgium, poſt diu ſuſtenta-
tam egregiè pugnam: cecidiſſe Didacum Hurtadum Mendoz-
zam, Petrum Pacecum, Alfonſum Caſtilium, fortiſſimos Cen-
turiones: caſuros haud dubiè reliquos, ni ſigno dato maturè
retrahantur: ita Figueroam, ita Valdeſium cenſere, ſatis exper-
tos, virtutem fruſtrà inſumi, & ſuorum conſtantiam, hoſtium
lucrum eſſe; enimuerò dolore irâque furens, *Redi actutum*, in-
quit, *ac Tribunis meo edic nomine, militem ab aggreſſione ne reuo-
cent. ego mox adero: &, aut Imperator mutato aggrediendi ordine
fortunam pugnæ mutabo: aut miles commilitonibus meis, meo ſan-
guine melius quàm imperio motis, in vrbem præibo*. ſimul iuſſo ar-
migero ſequi cum haſta, prærapidus ipſe iam ibat. quum Bil-
lius, Taſſiuſque, qui Alexandro adſtabant, accurrenteſque ex-
inde alij, attinuere hominem, teſtati, *facere illum contra cauſam*

Strages regiorum.

Sebaſt. Tapinus

Duces conſulunt Alexandrum de receſſu,

qui negat;

& oppugnantibus ſe miſcere ſtatuit;

Alex.

Gaſpar Robleus & Petr. Taſſius.

ſed denunciatione regia detinetur à ſuis:

1579

Regis, cuius laborantem exercitum deberet conſilio ſuſtentare, non autem ſuperaddito periculo ſuo perditum ire. Meminiſſet partium, quas ageret: nec tam rationem virtutis ſuæ, quàm ſecuritatis omnium haberet. Quorum vocibus non ſatis acquieſcentem, ſuperueniens Serbellonius, pro ea, quam obtinebat apud illum, patris authoritate, compulit, vt receptui ſignum daret. Neque ea tum re contentum Serbellonium, quoniam ſæpiùs Alxander huiuſmodi ſe ſe periculis obiectaret, Regi hoc ipſum Principis ingenium ſignificaſſe, vidi ego in Regis ad Alexandrum epiſtola,

4. Iun.

Et ab ipſo Rege poſtea commonetur in húc modum

cuius in calce hæc regiæ manus appendix erat. *Omittere non poſſum, quin te etiam atque etiam commonefaciam, vt in poſterum tu tibi ſis aliquanto carior: neu vitam ipſe tuam, vt iſtinc mihi perſcribitur, in ardua quæque ac periculoſa conijcias: quando ſat multa iam addicti nobis animi, ac fortis impauidique militis documenta protuliſti. ſed eam tui curam habeas, quam par eſt habere eum, qui iſtius exercitus dux & caput ſit. qui ſanè non ſine maximo deficeret omnium damno, ac meo in primis tanto doloris ſenſu, quantus in te meus eſt amor.*

Reuocantur ab oppugnatione milites:

At retrahi milites ab aggreſſione non ita ordinatè potuere, quin multi, vt in receſſu ſolet, hoſtium telis paterent, præſertim qui ſaucios è pugna ſocios extrahebant.

plerique ſaucij,

Quorum profectò laceri ac perterebrati artus, interciſa plagis ora, pendentia exta, trunca & diuiſa ſemihominum corpora, commiſerationi ſpectantibus abundè erant.

Alex. in eos caritas:

Certè Alexander, cuius in ægrotos milites præcipua ſemper caritas fuit, non omiſit, quamuis animo ipſe ſuper omnes æger, obuiàm illis procedere, vulnera inſpicere, ad ſpem vitæ attollere, ac tabernaculo, quod peramplè tendi iuſſerat, exceptos omni medicamentorum ope, ac medicorum miniſterio ſubleuare.

& dolor ex Fabij morte,

Sed maior illum angebat Fabij ſollicitudo: quem, ſuperante iam curationem malo, chriſtianis armis ſuprema in luctatione communitum, poſtridie mors oppreſſit, elatum magno exercitus luctu, ac dolore in primis haud modico Alexandri, non ſolum ob ſanguinis nexum;

ob ſanguinis nexum,

ſiquidem Fabij pater Bertoldus, Farneſij oppidi, aliorumque in Vulſinienſibus locorum Dynaſta, Alexandrr ſobrinus erat;

& virtutes,

ſed etiam ob præcellentes animi corporiſque dotes, quarum cauſâ ad intima quæque ſemper adhibitum, poſtremò deſignauerat ad Henricum Luſitaniæ Regem:

Henr. Card.

cuius citatorijs litteris per Dominicum Laytonem Chriſti equitem, Luſitani Regis in Gallia procuratorem allatis, Alexander legitimè euocabatur inſtituendæ actioni ad Luſitaniæ Regnum, pro Ranucio filio Mariâ Luſitanâ genito; ad quam, vti Duartis Luſitani Principis filiam, Regnum pertinere videbatur. Itaque eo maximè tempo-

re

1579 re viri iacturâ perculſum ſe, ſcribit ad Ferrantem Parmæ Anti-
15. Apr. ſtitem Fabij fratrem, Vlyſſipone ob eamdem cauſam tunc agentem: communicato cum illo dolore ſimul, & doloris alleuamento, ex commemoratione virtutum eius, quæ cum corpore non efferuntur.

Atqve hic exitus fuit aggreſſionis, vt magna obſeſſorum virtute reiectæ, ita non ſine culpa Regiorum aliqua peractæ. Etenim ad Buſcoducenſem portam, (vbi iactura maior) non vbique exæquata ante aggreſſionem foſſa: & turris, quæ ad aggredientium latus erat, non exarmata, vti debuit, priùs quàm vicinum propugnaculum inuaderetur, ſanè caſtrorum Præfectum, ac rei tormentariæ Magiſtrum, ad quos eæ ſpectabant curæ, arguebant. Inde factum, vt Figueroæ legio ad dexteram inuaſura, qua parte ruina non ſatis aſcenſum dabat, dum terrâ faſcibuſque complanare foſſam aggreditur; à Burgundis, qui ponè ſequebantur impulſa, in læuam flexerit, ſeque Valdeſianis æquiore foſſa ſcandentibus immiſcuerit: eòdemque conuerſi quoque Burgundi, impliciti cohærenteſque, ſimul à fronte, ſimul à latere, vnde turris aſſiduè fulminabat, nuſquam irritis emiſſionibus peterentur. Quam ſuorum cladem ad Regis Legatos, Proregeſque, ac Regios vbique locorum adminiſtros

Quid peccatum ſit in hac oppugnatione à Regijs.

Manſfeldius, ac Barlamontius

14. Apr. præſcribens, vti conſueuerat, Alexander, affirmat, In ſuprema huius diei aggreſſione ex Hiſpanis quidem non gregarijs, ſed bellico aliquo munere præcipuis, centum quinquaginta cæſos, ſaucios ferè ducentos: ex alijs verò nationibus, habita eorum ratione, qui aut Centuriones, aut ſigniferi, aut inſtructores, aut decani, aut honorarij milites eſſent, paulò ſupra centum deſideratos, ac ducentos viginti vitæ dubios relatos in caſtra. hoſtium verò opinari ſe aliquanto pauciorem numerum, ſed cladem non minorem, vbi obſeſſos clauſoſque conſideret, qvos vincit quiſquis imminuit, non ſuffecturos ijſdem laboribus periculiſque inter paucos crebrius redeuntibus, præſertim quum & quoſdam eorum primarios cecidiſſe compertum haberet. Regi autem enarrans ſigillatim omnia, iuſſis Tribunis edere nomina præcipuorum Hiſpanorum, quos ea in obſidione cæſos ſaucioſque in legionibus quiſque ſuis enumeraſſet, cenſum illorum, litteris inſertum mittit ad Regem in Hiſpaniam, aitque, *A primo Traiecti obſeſſi die, ad nonum Aprilis, inito per legiones numero, deſiderari Hiſpanos quadringentos, pleroſque extra ordinem & præcipuos: manere in caſtrenſi valetudinario ſaucios fermè totidem: aſportatos Leodium ob eandem cauſam centum ac triginta: in contubernijs curari ſuis impenſis circiter ducentos.* Tum prima-

Eorum numerus cæſorum, ſauciorumque in hoc aggreſſionis die

Sergenti, Caporali, Venturieri.

& Traiectenſium

Peculiaris ſuorũ index à principio obſidionis, miſſus ad Regẽ ab Alexandro.

Quartieri

primariorum nomina, adiecto vt dicebam, indice connume- 1579
rat, nullo ex alijs nationibus, in hiſce quidem litteris nomina-
to, præter Scipionem Gampium à bellicis machinamentis, qui *Ingegnere maggiore*
Leodij æger occubuit. Sic Regem edocebat Alexander, vt non
non ſine commẽdatione fortium, ſine ſuorum, qui fortiter interierant, perhonorifica comme-
moratione, ita nec ſine aliqua interim querela aduerſus non-
& querela aduerſus aliquos, nullos exercitus duces, quorum tamen nominatim appellauit
neminem. appellauit autem prolixâ ad Octauium patrem epi- *15. Apr.*
ſtolâ: quantumque ab vnoquoque peccatum eſſet; illis vt ap-
ſed diſſimulata: paret iratus, explicatè diſſeruit. ſed diſſimulauit importunam
eo tempore indignationem: quum & ipſi culpam à ſe alius in
alium minacibus verbis transferentes, conciliandi potius pa-
candique viderentur: & exercitum vniuerſum accepta clade
exanimatum, animo nempè Ducis ſuſtentari oporteret.

Alex doctior periculo ſuo factus, IGITVR Alexander, qui res duas ex hac obſidione didiciſſe
affirmabat, Vt crebrius vteretur in poſterum foſſore, quàm
milite: & nihil non inſpecto antea æſtimatoque oculis ipſe ſuis
& bellici ſenatus conſulto, loco apparatuque, aggrederetur; coacto ſæpiùs bellicô ſenatu,
admiſſiſque præter ordinem veteranis aliquot Centurionibus,
quibus ille multum dabat; decernit omnium ferè ſuffragijs,
Traiecto nequaquam abſiſtendum (namque hoc non nemo
circumuallare vrbem ſtatuit: ſuadebat) ſed vrbem mutato obſidendi genere, ſuffoſſionibus
atque operibus, quàm aggreſſionibus commiſſionibuſque ſe-
curius, ac certius expugnandam. Inde priuatim accitis Serbel-
lonio, ac Barlamontio: huic operas augendi, illi vrbem circum-
uallandi negotium imponit. Et operæ quidem partim immiſſis
operis Leodio accitis. equitibus in vicinos pagos vi adductæ ſunt: partim à Leodio ad-
uenere: præſertim cunicularij, quos eruendis per Leodienſem
agrum carbonibus aſſuetos, eoque ad ſubterranea opera vnicè
factos, Alexander ex amica vrbe non pauciores tribus millibus
Dolus inter operas repertus, impetrauit. Qua occaſione, inter foſſores Leodienſes, admiſ-
cuiſſe ſe Traiectenſem cunicularium, eo conſilio, vt obſerua-
tis obſidentium cuniculis, ad Traiectenſes referret; admonuit
Alexandrum Maximilianus Vauxij Dominus, qui ad Colo- *Qui postea fuit primus Bucquoi Comes*
nienſem conuentum, Ducis Terranouæ comes aduenerat: ad-
& conſilium Fœderatorum detectum: diditque, certiorem ſe factum, hoſtes liberando Traiecto, Ven-
lonæ propediem conuenturos: conſilium eſſe, adoriri caſtra,
quum relucentem è tribus caſtrorum partibus ignem proſpe-
xerint. ad ignem verò per contubernia ſpargendum obtuliſſe
operam ſuam Hiſpanos tres ex Alphonſi Caſtilij centuria. Quæ
tamen aut ex vano delata, aut Farneſij vigilantiâ oppreſſa ſunt.
At conſimilem dolum, aliquot poſt hæc annis, Poloni aduerſus 1615.
caſtra

1579 caſtra ſua compoſitum, longè aliter eluſerunt. Nam quum Othomannus Imperator antequam armis decerneret, quaſi belli dubius, nobiles aliquot Valacos, ſalutatum miſiſſet polonici exercitus Ductorem; eis iniunxerat, vt dum officia illa protraherent, ac de concordia ſermonem insererent, occaſionem nacti, iniecto ſparſim igne, caſtra inflammarent, ad flammæ ſignum cum parte exercitus affuturum ſe, hoſtibuſque per ea turbamenta facilè oppreſſis, principium ſimul ac finem bello impoſiturum. Sed fraude pateſacta, deque ſalutatoribus ſupplicio clam ſumpto; noctu ad ineſcandos hoſtes, multis in locis circum caſtra excitatur ignis, cuius ad aſpectum, quaſi ſuccedente iam dolo, aduolantes gregatim incompoſitèque Othomannicos excepère Poloni in eorum aduentum intenti, editaque ingenti ſtrage, ignem multo hoſtium ſanguine reſtinxere. Atque à ſalutatione in hunc modum reddita cœptum eſt illud campeſtre bellum, quod licet trecentis Turcarum millibus, centumque millibus Tartarorum, præſens ipſe gereret Othomannus Imperator; fractus tamen fatali Polonorum virtute, quam Vvladiſlaus, martialis ingenij Princeps, præſentiâ operâque acuebat, pacem ad extremum petere coactus eſt. Porrò, quæ de Fœderatorum conſilijs nunciabantur, intenderunt, vti dicebam, Alexandro curam, & ad maturandam Traiecti obſidionem impulerunt. Eam, circumuectus ipſe vrbem cum Serbellonio, ac loca poſituſque contemplatus, in caſtella vndecim cis Moſam, trans verò in quinque diſtribuit: deducto ab hiſce in vtrâque ripa caſtellis aggere, qui vnum alteri perpetua ſepe committeret. quo factum, vt vrbe continuatis veluti mœnibus vſquequaque conclusâ, non modò ſpem ipſe nullam Traiectenſibus relinqueret externæ opis accipiendæ, ſed, ſi obuiàm ire aduentanti in auxilium hoſti decerneret, exercitum propè vniuerſum educere ſecum poſſet, relictis in obſidione tribus, aut ſummùm quatuor militum millibus, ea munitione ſecuris aduerſus Traiectenſium eruptiones. Huius autem circumuallatæ vrbis delineationem, quo quidem opere nullum antea viſum in Belgio ex caſtrenſi diſciplina perfectius affirmabant omnes, miſit expetenti Regi Serbellonius. Et ſanè in tempore abſolutum eſt opus. Namque hoſtium copiæ liberando Traiecto, vti Vauxius admonuerat, aduentabant. Collegerat illas denique Orangius, poſt exactam magno labore, ſingulas per vrbes pagoſque, pecuniam: confeceratque cum ijs, quos è præſidijs veteranos abſtraxerat, tria equitum millia, ac peditum ſigna fermè centum: præfectis Ioanne Naſſauio fratre, & Philippo Comite Ho-

Margin notes: Similis Turcarum fraus in Polonorum caſtris, — pateſacta, — & in perniciem authorum verſa. — *Nunc Polon. Rex* — Circumuallatio Traiectenſis, — *Alex.* — ad Regem miſſa. — Fœderatorum copiæ, — *Philipp. Hogelous*

lachio

1579

Iachio ſororis viro. Sed prægreſſus cum paucis equitibus Holachius ſpeculatum Parmenſis caſtra, enimuerò aggerum nexum admiratus, & Farneſianam vrbem, collegæ refert, aditum ad ſocios patere nullum, Traiectum Traiecto obſeſſum teneri: neque irruptionem in huiuſmodi caſtra, cùm eo quidem, quos traherent militum numero, tentandam. Id quum & Orangio probaretur, reuocato in præſens exercitu, vertit ille ſe aliò; ac fratrem feſtinare Coloniam iubet, agereque cum Ordinum delegatis; Ceſſationem armorum toties expetitam, toties dilatam ita nunc vrgeant, nihil vt illâ non impetratâ, confecturos ſe palàm conteſtentur; ſperans ea ſe ratione, vrbem, quam liberare illatis armis nequiuerat, depoſitis liberaturum. At rei gnarus Alexander, paratuſque non minus conſilia ordinare quàm acies, illicò admonitis regio, qui Coloniæ agebat, Legato, atque hiſpano apud Cæſarem Oratore, certiſque capitibus ſignificatis, ob quæ deponi tunc quidem arma minimè in rem foret, Orangij conſilium hîc quoque fruſtrari conatus eſt.

deſperato exitu liberandæ obſidionis, reuocantur ab Orangio: qui ceſſationem armorum petit à conuentu colonienſi.

Terra noua Dux Io. Borgia

VERVM quid Colonienſe colloquium fuerit, quidue in eo ad Belgij pacificationem actitatum; ego in præſentia (nam prudens huc diſtuli) ex arcanis Philippi Regis mandatis introſpectis planum faciam, translatâ paulìſper narratione ab armorum ſtrepitu apud Traiectum, ad pacatiorem quidem, ſed non acrem minus pugnacemque ſenatorio in campo congreſſum conflictumque ſententiarum: non omiſſo interim Alexandro, caſtrorum munitionibus ſimul inſudante, ſimul inter Colonienſes Proceres litteris conſilijſque ſatagente. Et verò haud ſcio, an vllum aliquando negotium ſpeciem prætulerit felicioris euentus, quàm belgica illa pacificatio. Namque Ordines ex vna parte à Catholicæ Religionis obſeruantia, in qua haud dubiè vertendus erat cardo rei, adeò ſe non alienos oſtenderant, vt non ſolùm ſuperiore anno, compoſitis ad Rodulphum Cæſarem litteris, affirmauerint, promiſerintque: *Quod nunquam fuerint, nec ſint, nec futuri ſint in alia ſententia, quàm vt in Belgio catholica Sancta Romanæ Eccleſiæ Religio colatur, & ſua Regi conſtet authoritas*; ſed idem poſtea promiſſum Regi, Cæſarique confirmauerint. Et cauſa in præſens erat, cûr à propoſito, vel ſi maximè vellent, minimè reſilirent. Quippe cernentes, exercitu, quem impensè parauerant, imminuto, regium & numero & famâ, nouo ſub Imperatore, augeſcere; non ab re (vt ſe dabant principia) verebantur, ne Parmenſis Princeps alia quotidie loca aut armis ſubijceret, aut agendi dexteritate ſibi adiungeret.

DE CONVENTV Coloniæ inſtituto ad pacificationem Belgij: quæ proceſſura feliciter viſa eſt, tum ex parte Ordinum,

8. Ian. 1578.

Ric. Din. lib. 5.

1579 geret, vt mirum non eſſet, ſi ad conditiones pacis perquàm ſollicitè addixerint animum, habituri præſertim Rodulphum Cæſarem pacificatorem, æquum illum quidem mediumque, ſed Matthiæ Ordinibus innexi fratrem. Ex altera parte reputabat apud ſe Philippus Rex, prouincias exutæ obedientiæ reſtituere armorum vi, anceps aut tardum fore. Quippe vrbes illic eſſe opulentas, ac validas: populos & ſuopte ingenio, & longo belli vſu militares: nec deſituros finitimos Principes per eam occaſionem perflare illud exæſtuans diſcordijs mare: in quo Hiſpanorum potentia proſperè velificantium ſi minus haurienda, certè laceranda, atque à curſu retinenda colluctaretur. Itaque ad mitiora conuerſus, quas viuo adhuc Ioanne Auſtriaco inierat concordiæ vias, eas nunc, Alexandro Farneſio ſucceſſore, reſumendas putauit, eodem Rodulpho Cæſare controuerſiæ arbitro: nec alio pro ſe Coloniam delegato, quàm quem prius nominauerat, Carolo ab Aragonia Caſtrueterani Principe, ac Terranouæ Duce, prudentiæ integritatiſque ſingularis. quas ille potiſſimum virtutes in adminiſtrando nouem annis Siciliæ Regno, Philippo Regi apprimè probauerat. Huic, ſuper cetera mandata commentario, vti aſſolet, comprehenſa, arcanum addidit libellum, in quo mente ipſe ſua vni illi penitus denudata, iubet eum prima mandata ex huius præſcripto interpretari. Eius libelli, cuius exemplum à Terranoua ad Alexandrum vnicè tranſmitti Rex voluit; ego, quoniam clam ceteris fuit, & inde pendent ſanè complura, ad quæ ægrè penetraretur, ſummam hic aperiam. Nam quemadmodum integræ ſententiæ intellectum non aſſequèris, ſi vox vna litterauè deſit, quas ex reliquis non facilè ſuppleas: ita intimum negotij ſenſum agitati inter viros, qui locum tempuſque capientes toti non prodeunt, vix elicies, niſi ex opertarum patefactione rerum ſubinde iuuèris. Principiò, quod in generali legationis commentario Ducem Rex edocet, hîc quoque admonet; Admiſſum à ſe Rodulphum Cæſarem, ex prouinciarum voto ac ſuo, controuerſiæ arbitrum, atque ſequeſtrem: ita tamen, vt nihil de integritate tum Religionis Catholicæ Romanæ, tum obedientiæ ſibi debitæ detrahatur: nec quidquam de decreto remouendi Archiducem Matthiam ex adminiſtratione Belgica immutetur. In hæc tria nihil iuris Cæſari relictum, ſicut eius Oratori verbo ſcriptoque declarauerit; & Dux ipſe ſcriptum inſpexerit, ſecumque exemplar abſtulerit: Tribus hiſce extra diſceptationem firmis ratiſque: quod ſpectat ad pacificationem Gandauenſem, cuius confirmatio poſtulatur à partibus, licet in

Margin notes:

tum ex parte Regis.

Rodulphus Cæſar controuerſiæ arbiter.

Carolus Terranoua Legatus Regis.

Huius duplex inſtructio generalis, & arcana.

Arcanæ ſumma in qua

Terranoua Dux.

de authoritate Cæſaris.

priore commentario ipſe mandet, ne in quatuor ex illius capitibus Dux aſſentiatur; nimirum in fœdus inter prouincias initum, in generalem earum conuentum, in edictorum moderationem, & in aliqua ad Orangium pertinentia; in hoc tamen arcano ait, ſi in fœdere non reſcindendo prouinciæ immutabiliter inſiſtant, haud grauatè annuendum, quum huiuſmodi multorum fœdera per ſe ipſa caſura demum ſint, vbi obedientia vni reſtituatur. conuocationem verò prouinciarum, quam Ioannes Auſtriacus Gubernator admiſerat, non videri quidem in præſentia, vti tunc fuerat, neceſſariam: quum in Colonienſi conuentu à Cæſare, atque à Legatis componi nunc poſſint omnia, quæ ad generales prouinciarum cætus referri ſolent. ſi tamen aliter concordia iniri nequeat, hoc quoque diſſimulandum. Iam quod in priore commentario, idem in altero præcipit Duci, vt præcaueat, ne ſermo de edictis aduerſus hæreticos mitigandis inferatur, illatuſque curet vt præcidatur: addit tamen in hoc ſecretiore, ſi ea diſceptatio euitari non poſſit, timeaturque ne mitigatione, quam poſtulent, pernegata, cetera diſſoluantur; permittendam, cum ea tamen cautela, quacum illo priuatim verba fecerit, præſertim quum eiuſmodi edicta leges denique ciuiles ſint, parentium bono attemperandæ: maius autem bonum ſperari reconciliatis per eam moderationem prouincijs, quàm ſi abiectis Principe & edictis eius, Religio prorſus omnis peſſum eat. At quod ad Orangium ſpectat, nulla ratione permittendum, diutius in Belgio illum degere: neque prouincijs contra nitentibus cedendum: nec vllum veluti pretium pro diſceſſu vltro quidem offerendum; ſed ſi eâ gratiâ poſtularentur aliqua, concedi hæc poſſe. primùm oppida, arces, bonaque omnia, quæ Orangij fuerant, reſtituenda, ſed eius filio, ne qua patri occaſio turbandi præſentiâ ſuâ Belgium relinquatur. ad hæc, filium priſtina libertate donandum, inque poſſeſſionem paternorum bonorum protinus inducendum; ijs bonis exceptis, quæ ſunt in Burgundiæ Comitatu, quorum loco tantundem alibi rependendum: quamquam hæc ipſa bona ſi ad emolliendum abitum repetantur, haud neganda. præterea præfecturas, ac munia omnia in filium transferenda, quæ in Hollandia, Zelandiaque, regio diplomate, adminiſtrauerit pater: nam Belgici maris præfecturam, quæque alia in illum fœderatæ prouinciæ contulerunt, nolle rata haberi. denique ſi hæc omnia abituro homini adhuc non ſufficiant, poſtuleturque inſuper aliqua pecuniæ ſumma, neque hanc, neque quamcunque perſimilem conditionem repudiandam: atque

que

Margin notes: 1579 — de fœdere inter prouincias inito. — de conuocatione prouinciarum. — de edictis in hæreticos. — de Orãgio è prouincijs emittendo. — *Detinebatur in Hiſpania.*

1579 que adeò vel centena nummûm aureorum millia, quibus pax Belgio ematur, adhibitis quibus par eſt cautionibus, Orangio liberaliter offerenda: atque hac vna (vti aiebat) criſi, qua noxius incentorque malorum humor expellatur, Belgium aliquando perſanandum. Poſt hæc de ceſſatione armorum diſſerens, quam Cæſaris nomine Orator eius poſtulauerat; ait, ſi eam Cæſarei Pacificatores, Duxque ipſe, & Belgij Gubernator concordiæ conducibilem arbitrentur, haud abnuendam. Poſtremò Ducem ſecretis hiſce mandatis inſtructum admonet, ne ea cuiquam, ne Cæſari quidem aperiat: immò neque primi etiam commentarij capita cum eo communicare opus eſſe. exquirentique Cæſari, vt moris eſt, quænam ab Rege mandata legatus habeat, ne fortè ea cælando hominem offendat, illorum loco proferat exemplar eius ſcripti, quod Oratori Cæſareo in Hiſpania datum eſt: ac dicat, quum præter illa tria ſcripto excepta, & pauca quædam ad eorum complementum pertinentia verbo ſibi ab Rege ſignificata, cetera in vnius arbitrio Cæſaris ſapientiaque repoſita ſint; id ſcilicet mandatorum omnium inſtar eſſe.

de ceſſatione armorum.

Inſtructio generalis quatenus aperienda Cæſari.

Arcanis in hunc modum ab Rege monitis imbutus Terranoua, abiens aulâ per Italiam Baſileam venit, Coloniam inde petiturus: reperitque ibi Alexandri litteras, quibus gratulatur homini aduentum, à quo ſperari tum demum poſſet, ob ſingularem eius prudentiam, pacificatio prouinciarum, ſi eæ eſſent prouinciæ, quæ pacari vellent. ſed ſibi perſuaſum (vt ſententiam illi ſuam ſemel aperiat, ac ſimul de ſtatu rerum in Belgio eum præmoneat) nouum illum Belgarum conatum cum Rege de concordia tranſigendi, Orangij dolum eſſe: vt calente Colonienſes inter Proceres de communi pacificatione negotio, videri poſſint honeſtè duo petere. alterum, vt ab inchoata (quæ illos angit) peculiari Vvallonum reconciliatione deſiſtatur, tanquam ſuperuacanea, immò contraria vniuerſali, ad quam hæc priuata reuocanda ſit: ſecuri ſi eò reuocetur, illam non habituram alium denique finem, quàm quem vniuerſali præſcribunt, nempè nullum. alterum vt, conuerſis illuc interea curis, deponantur per inducias vtrinque arma, quo de pace ſecurius, ac beneuolentius Coloniæ tranſigatur: tracturi videlicet tandiu Colonienſis colloquij moram, quandiu aucto, qui in præſentia propemodum nullus eſt, eorum exercitu, & colloquium per occaſionem interrumpant, & arma in Hiſpanos interim ludificatos expediant. ſibi quidem de Vvallonum reconciliatione nihil remittere certum eſſe, ſatis iam explorato

4. Ian.

Terranouæ in Belgium tendenti præit litteris ſuis Alexander,

in quibus illum docet de ſtatu rerum:

de Orangij dolo in petenda pacificatione.

Regis animo, at de inducijs, ad quas decernendas quotidie 1579
ſollicitaretur à prouincijs, rogare illum, edoceret, quodnam
Regis hac ſuper re mandatum afferret. nam ſibi non videri
prouincijs annuendum: ita ſe Ottoni Comiti Schuuartzem-
bergio reſpondiſſe, quemadmodum ex ipſis poſtulati ac re-
ſponſi exemplaribus, quæ vnà mittuntur, planè cognoſcet.
Res autem erat huiuſmodi. Venerat ſub finem ſuperioris anni
ad Alexandrum Viſeti apud Moſam agentem Comes Otto: ac 1578
nomine Cæſaris, fœderatarumque prouinciarum, apud quas
Internuncius pro Cæſare reſidebat, ceſſationem armorum mul-
tis exaggeratiſque rationibus efflagitauit. eas rationes vt ſcri-
pto conſignatas Comes traderet petijt Alexander. traditiſque,
atque in ſecretiore ſenatu perlectis, ex eiuſdem conſulto re-
pondit, Non debere prouincias petere aliquid ad pacificatio-
nem, quæ legatos Pacificatori ſiſtendos legitimè nondum dele-
giſſent, vti admonitæ aliquoties fuerant, Rexque ipſe exem-
plo præiuiſſet, Terranouæ Duce iam delecto. id vbi prouinciæ
quoque fecerint, omnia in procliui futura. Hoc reſponſo plu-
ribus expoſito, ac litteris comprehenſo peracriter offenſus Otto,
haud abſtinuit, quin minacibus verbis conteſtaretur, dari cau-
ſam Cæſari arbitrium deponendi, & Belgarum populis ad de-
ſperationem actis, alium ſibi aliunde Dominum comparandi.
ſe quidem malle vel crure fracto Viſetum non veniſſe, quàm
cum ea tam ingrata reſponſione reuerti. Sed Alexander mollio-
re vſus oratione, poſtquàm nonnihil Comitem leniuit, reſponſi
æquitatem probare homini conatus eſt, amicè cum eo de re tota
altius aliquanto diſſerens: addiditque ad extremum, adfuturum
propediem Terranouæ Ducem ab Rege delegatum, ab eo cer-
tius aliquid expectandum. quamquam ſuà quidem ſententia,
nunquam aut ab ipſo Comite, aut à quoquam mortalium, in-
ter Regem ac ſuos concordiam ineundam, quamdiu prouinciæ
circumagi ſe ab Orangio, ac ludificari patiantur. Nempè è re
illius eſſe, non extingui in Belgio ignem, cui alendo faſces ac
pabula ex eius ſilua comparari neceſſe ſit. Neque hoc ipſum
cum emiſſarijs ſuis arcanorum conſocijs Orangium aliquando
diſſimulaſſe: inter quos Dorpium nuper Ziriczææ Præfectum,
paucis antè diebus captum retuliſſe, ſibi affirmaſſe Orangium
de pacificatione colloquentem, Suis rationibus tutum non eſſe,
iniri vllo modo cum Rege concordiam. Quod ſi ille de indu-
cijs, ne nihil agere videatur, aliquid in præſentia mouet; ſibi
Comes perſuadeat, non poſtulari ab eo armorum requiem, vti
gradum ad pacem, ſed vt vires regij exercitus ea ceſſatione con-
ſumat.

& de colloquio Alexandri & Internuncij Cæſaris.

Petijt Is Internũcius inducias ab Alex.

qui eas negauit.

offenſum iratumque

placare nititur.

1579 ſumat. Rogare itaque illum, vt reſponſo æquiorem in partem accepto, pro ſua prudentia, munerisque ſui ratione, prouincias hortetur, ad controuerſiam confectis legitimè tabulis, arbitrio Cæſaris ſubmittendam: ſimulque ad ſuos Coloniam delegandos, Cæſarem adurgeat; certus, ducto hinc ritè principio, cetera, quantum in Rege quidem, ac in regijs miniſtris erit, ordine ſecutura. Per hæc aliquanto placatiorem, vti videbatur, Ottonem Comitem ad ſuos remiſſum ſignificat Alexander Terranouæ Duci: additque hac ſuper re ſententiam eius expectari. Et ille non modò reſponſum Alexandri probauit, ſed etiam tranſmiſſo ad eum ſecreto legationis ſuæ commentario, quemadmodum Rex mandauerat, adiunxit præter alia, potuiſſe hoc quoque ab eo reſponderi, Inducias illud tantummodo tempus comprehenſuras eſſe, quo tempore Colonienſem conuentum agitauerint legati: quos quum nondum prouinciæ nominauerint, profectò illas præpoſtera feſtinatione conſultum velle conuentui, ad quem conuenturos adhuc non habeant. At Rodulphus Cæſar, apud quem de reſponſo Parmenſis Principis queſtæ admodum erant prouinciæ, communicatis cum Oratore hiſpano querimonijs, ſimulque ex itinere Colonienſi Pragam euocato Terranouæ Duce, cuius in mandata retuliſſe Parmenſem audierat induciarum ſpem; pluribus cum vtroque diſſeruit de aliqua armorum vacatione, quam vti pacificationis initium prouinciæ iure poſtularent: & ipſe in rem duceret non exaſperari nouis offenſionibus eorum animos, qui ad pacem diſponendi eſſent. Sed Terranoua, vt erat non imparatus, id pertinere quidem ad ſe reſpondit, ſed ex æquo cum Parmenſi armorum in Belgio Duce, & cum reliquis legatis, quibus nondum electis, non poſſe non differri certum de armorum ceſſatione iudicium. ad quæ ſubiecit orator Borgia (id quod vt Cæſari ſignificaret, præmonitus fuerat ab Alexandro) vel ſi à prouincijs delecti miſſique Coloniam diſceptatores ſui fuiſſent; adhuc tamen videri, non potuiſſe Farneſium inducias paciſci; quum in eas conueniſſe antè debuerint quatuor, quæ Belgium diſtrahunt factiones, Orangij, Caſimiri, Alenconij, ac Malecontentorum: quarum vna diſſentiente, atque adeò impunè arma tractante, qui poſſit ex regio exercitu vacatio armorum peti? Quamobrem quum tam multa reſponſi æquitatem à Parmenſi Principe allati abundè teſtentur, non debere Ottonem Comitem, omiſsâ curâ ſollicitandi prouincias, vt ſuos allègent, conatum omnem in extorquendis præpoſtera anticipatione inducijs adhibere. Sic enim illum non obſcurè oſtendere, quàm ſe obno-

Marginal notes: & quaſi placat, — De his præmonitus Terranoua, laudat ſententia Alexandri: — 19 Feb. — & accerſitus à Cæſare requiſitusque de inducijs, — Io. Borgia — eas diſſuadet — Id quoque facit Orator hiſpanus; — non ſine querela contra Ottonem.

obnoxium Orangij conſilijs, atque adcò partium quàm non ſe- 1579
medium gerat: contra quàm eum deceat, qui perſonam ſuſti-
neat æquiſſimæ Maieſtatis eius. quam ad extremum vterque *Borgia*
ſupplices orarent Catholici Regis nomine, vt donec in Cæſareas *& Terranoua*
Iratum Cæſarem Parmenſi Principi — eius manus cauſæ arbitrium vtrinque depoſitum non fuerit, in-
duciarum diſceptationi ſilentium imponi velit. Verùm per eos
dies interceſſit aliquid, quod Cæſaris animum non parum of-
ob negatum colloquium Cæſareo legato, — fendit. Nuncius enim ab Ottone Comite cum litteris Pragam 8. Mar.
aduenit querelarum plenis aduerſus Parmenſem Principem:
quòd Ottoni tempus locumque ad colloquium petenti negaue-
& ob tabellarium litteris ſpoliatū. — rit: & tabellario, qui litterarum faſciculos ad Archiducem
Matthiam, & ad prouincias ab aula Cæſaris afferebat, litteris
exuto à Tribuno Mondragonio; non modo iniuriam non pu- *Alex.*
nierit, ſed iuſſu id factum ſuo reſponderit. hæc autem, aiebat
iratus Cæſar euocato ad ſe Borgia, pacificationis turbamenta
eſſe à Parmenſi Principe, cuius vel operâ vel incuria dum intu-
ta eſſent Cæſareis adminiſtris itinera, nullos cum ſui diſcrimi-
ne aliena curaturos. confecitque ad extremum, intellecturum
ſe, quo animo regij adminiſtri eſſent erga traditum ſibi concor-
diæ arbitrium, ſi quas ſæpè commendauerit inducias, vltrà non
placare ſtudent Terranoua & Borgia: — diſtulerint. Quæ omnia vnà cum reſponſione à ſe Cæſari data,
perſcribens ad Alexandrum Orator Borgia, addit, *Quoniam il-* *Cæſar*
le placari aliter haud poſſet, ac Terranoua ipſe manus iam anteà de-
diſſet, pollicitus Cæſari quod auebat; certam à ſe quoque ſpem indu-
Et ſpem induciarū Cęſari faciunt: — *ciarum eius Maieſtati factam. propterea orare obſecrareque, ſpon-*
ſionem ratam habeat, ceſſationemque armorum aliquam paciſci cum
prouincijs ne recuſet. Ad hoc autem pronius aliquanto perurgen-
preſertim ſparſo rumore Parmenſem infeliciter pugnaſſe. — dum mouit, opinor, Borgiam rumor Imperatoriam per aulam
diditus ab eodem nuncio. qui in via audiſſe ſe narrabat, con-
flixiſſe cum Parmenſi Principe Ordinum exercitum, Princi-
Sed falſo & commentitio rumore. — pemque deſideratis circiter decem ſuorum millibus, campum
victricibus Ordinum copijs conceſſiſſe. Figmenta nimis quàm
crebrò vſurpari ſolita à multis, quo temporariam ſaltem fidem
extorquentes, præſentia ex voto componant, nihil interim
ſolliciti de ſuperuentura mox rei contrariæ fama, cui nempe
fructum ea anticipatione præripuerint. homines publico exi-
tioſi: fideique, qua humana conſtant commercia, falſarij, &
corruptores. Sed Alexander, qui victorem ijs diebus exerci-
tum ab Antuerpiæ mœnibus reductum Traiecto iam circum-
dederat, ſatis intelligebat, querelas per Ottonem in aurem Cæ-
ſaris ingeſtas illuc demum ſpectaſſe, vt ad inducias eo impel-
leret tempore, quo maximè timebantur Regis arma; ideòque

1579 10. Martij

præter priuatas litteras, queis Terranouæ Borgiæque reſpondit, de vtriuſque facilitate queſtus; Gomicurtium, virum ſolortem, immotæque in Regem fidei, accurato inſtructum commentario al'egauit ad Cæſarem: quem vnâ eademque operâ & de Vvallonum reconciliatione, in quo per eos dies prouinciæ inſimulauerant Alexandrum apud Cæſarem, & de recente Ottonis querimonia edoceret. Et de Vvallonibus quidem facilè Gomicurtius Alexandri operam Cæſari probauit. Quod ad alterum verò, in quo plus laboris fuit, præfatus aliqua de Parmenſis Principis erga Maieſtatem eius obſeruantiâ, rationem afferre eorum, quæ nuper acciderant, orſus eſt: Petijſſe Ottonem Comitem per certum hominem ab Alexandro, vt audiretur, eo nempè die, quo exercitum, ſtrato ſuper Moſam ponte, in hoſtium oculis tranſmittebat in Brabantiam: ideòque reſponſum à Farneſio, ſuſtineret aliquantulum, traiecto dum amne, locum, quo congredi poſſent, attribueret. Reuerſo ad idem repetendum nuncio, idem quoque tanto magis reſponſum eſſe, quanto, fracto tunc nauium ponte, intentiorem curam, & præſentiam Ducis res ſubita requirebat. Ipſo autem die, quo traductus exercitus Brabantiæ ripam attigit, Alexandrum, miſſo ſtatim cum litteris milite, Ottonem inuitaſſe, vt Vvertæ, aut quo ei videretur loco, conuenirent. ipſum tamen, reſponſo nullo ad ea reddito, nuſquam apparuiſſe. Quod ad tabellarium attinet: illum per Limburgenſem agrum, Traiectum verſus tendentem nulla fide publica, captum quidem exutumque litteris fuiſſe à Centurione Mondragonij, qui per prouinciam ſibi attributam prætereuntes viatores obſeruari è Farneſij præſcripto imperauerat; ſed illicò deductum à Centurione ad Mondragonium ~~cum faſciculo litterarum, ab hoc~~ tranſmiſſum fuiſſe ad Farneſium. qui, viſo ad Ottonem Comitem litteras pertinere, ſubitò hominem, ac litteras ad eum amandauerit, teſtatus non ſolùm ægrè ſibi eſſe, quòd in Cæſaris tabellario id acciderit, ſed etiam, ſi Otto, vti debuerat, de aduentu eius præmonuiſſet, profectò non omiſſurum fuiſſe ſe, quin addito militum comitatu, ſecurum viæ vbique præſtaret. Quæ quum ita eſſent, (ſubdidit Gomicurtius) vti re ita eſſe firmiſſimè aſſeueraret; pro ſua ſingulari ſapientia reputaret apud ſe Cæſar, quàm parùm æquè, parùmque liberaliter Parmenſem Principem inſimulauerint: ſimul quàm alienum ſe Comes gerat à regijs partibus, quarum miniſtris creare vndecunque inuidiam non deſiſteret. Ex quo etiam non debere Maieſtatem eius admirari, ſi Parmenſis differre adhuc cogatur armorum

Alexander allegat in Germaniã Gomicurtium:
qui cum Cæſare de his agat.
De Vvallonibus perſuadet.
Narrat de negato colloquio:
ſubijcit de tabellario.
Differit de inducijs.

cessa-

quas concedi nō debere conicit tres ob cauſas,

ceſſationem: quam nempè videat ab Ottone peti nullo publico 1579
commodo, ſed ſolùm fœderatarum neceſſitate prouinciarum,
quæ milite ac pecuniâ deſtitutæ, eas nunc inducias à Parmenſi
tam ingentium ac victricium copiarum Duce poſtulent, quas
ipſæ olim prouinciæ exercitu validæ Ioanni Auſtriaco pernegauerint. Præterea nec ſi velit, poſſe Farneſium (quippe facultate ſibi à Rege circumſcripta) ſine aliorum ſuffragio legatorum,
(qui tamen nondum coaluerint) inducias cum prouincijs conſtituere. Denique & illud conſiderationi Maieſtatis eius relinqui, admittendum ne ſit, peti à Fœderatis armorum ferias,
præſumpto Prouinciarum generalium nomine. Nam, prærterquamquòd illi non ſine Regis iniuriâ id nomen induunt, quod
nam robur habituram eorum pactionem, qui inter ſe diſtracti
diſcrepanteſque, quum in eam pariter non conſenſerint, ea ſe
iure non teneri, (ſi ita in rem fuerit) affirmare poſſint? Ad

Cæſar ceteris annuens ſolum inſiſtit in inducijs,

quæ Cæſar, quum ſatis ſibi factum de Ottonis querelis oſtendiſſet, ſolùm in inducijs non nihil adhuc hærens, conſiderandum
eſſe dixit, quomodo ſine illis, Legatorum aliorumque pro pacificatione vltro citroque commeantium ſecuritate caueatur.

profuturis ſecuritati nunciorum.

Tum Gomicurtius, Nullum in ea quidem re mandatum habere ſe à Parmenſi Principe præfatus, ſibi tamen, addidit, in 1558.

cui remediū ſuggerit Gomicurtius;

mentem venire conſilium, quod in Cercampi olim conuentu,
pro pace inter Philippum, Henricumque Reges componenda,
captum eſſet. quum enim induciæ ante congreſſum pari ſtudio peterentur à Gallis, abſque armorum ceſſatione non conuenturis; ita temperatam rem eſſe, vt quibus itineribus Cercampum Arteſiæ cœnobium in Paulino Comitatu contenderetur, in iis, circumque ea ad ſemileucæ ſpatium, ſeruarentur induciæ: ceterùm, præter certas haſce vias tam ex Belgio, quam ex
Gallia Cercampum tutò ferentes, in alijs interim locis, vt libet, arma impunè exercerentur. vti exercita tunc fuiſſe, ipſe eo

nec illud reſpuit Cæſar:

tempore cum Megano Comite Peronam aggreſſus teſtari poſſet. Quibus à Cæſare non improbatis, ad Procancellarium,
mentis ſuæ conſcium, dimiſſus eſt. A quo, quum ſæpius conueniſſent, ad extremùm libellum accepit Parmenſi deferendum, non alia fermè, quàm quæ Cæſar ipſe reſponderat, com-

Eius tamen Procancellarius illiquid de tabellario mouet,

plectentem. Hoc tamen vnum in eo quum legiſſet, *Nullâ liberi commeatus teſſerâ opus fuiſſe tabellario, qui Inſignia præferret Imperij: incederetque per eas prouincias, in queis ius ſuum Cæſari ſit;* *Saluocōdotto*
ſcriptum illicò reſtituit, negans poſſe ab ſe id accipi, quod aduerſaretur authoritati Regis ſui, Dominum non agnoſcentis in
ea præſertim Limburgenſi prouincia, in qua tabellarius deten-

tus

1579 tus eſt. idque conſtare ex dominijs, quæ ab Imperio beneficia-
feudi ria Rex haberet: atque in primis ex Burgundico circulo, po-
1548. ſtremùm à Carolo Quinto ad alios nouem Germaniæ orbes ad- quod diſſoluit præſenti ingenio Gomicurtius.
iecto; in quo diſertè, iteratiſque verbis, ab Imperij iuriſdi-
ctione, Belgarum prouinciæ excipiuntur. Neque pòſt multo
Gomicurtius cum reſponſo ac litteris, quæ à Cæſare prius acce-
perat, ad Alexandrum redijt, legatione ex ſententia perfun-
29. Apr. ctus: nempè is erat legatus, qui non à Principis ſolùm com-
mentario, ſed à ſuo etiam inſtructus ingenio, promptum ha-
beret, quomodo ſubitanea rerum, quæ certo mandatorum nu-
mero circumſcribi nequeunt, ſagaciter expediret.

ETIAM Coloniam, deſtinatum conuentui locum, delecti COLONIAM de pacificatione acturi veniunt
4. Apr. Proceres aduentabant. Primuſque ingreſſus eſt Herbipolenſis Herbipolen. Epiſ.
Epiſcopus, cum Ottone Henrico Comite in Schuuartzemberg. Otto Comes,
5. Apr. ſecutus Carolus Aragonius Terranouæ Dux: poſtridie Ioannes Terranouæ Dux:
Baptiſta Caſtaneus, Archiepiſcopus Roſſanus, Pontificis Nun- Caſtaneus Arcniep.
cius, cum Iacobo Treuirenſi Archiepiſcopo, Imperijque Se-
ptemuiro: ac biduo pòſt Gebhardus Truchſeſius Archiepi Treuirẽſis & Colonienſis Electores,
ſcopus Colonienſis, & ipſe Septemuir Imperij. Pro Villelmo
Iuliæ Cliuiæque Duce, cuius excuſata abſentia, venère eo- Tres pro Iuliacenſi Duce,
dem die, cum Colonienſi, Vernerus Geimmenicus Archiſatra-
pes Iuliacenſis, Ioannes Leuermannus, & Hermannus Richius,
iuriſconſulti. Per eoſdem dies acceſſere tamquam Terranouæ Totidem à Parmenſi Principe,
comites conſiliarijque, à Parmenſi Principe ſubmiſſi, Maxi-
milianus Longauallius Vauxij Dominus, regio ærario præfe-
ctus, & Ioannes Funcquius, hic litterarum, ille armorum,
vterque legum morumque belgicorum ſciens, arcanique con-
ſilij ſenator: & Vrbanus Scarembergius, Parmenſi à Germaniæ
ſecretis. Denique poſt alios, publica prius fide, quod ad iter
ſpectet, accepta, affuere à fœderatis prouincijs Philippus Croyus & vndecim pro prouincijs fœderatis.
Areſchoti Dux, Ioannes Lindanus Sanctæ Gertrudis, Frideri-
cus de Diue Marollæ Abbates, Bucho Ayta Sancti Bauonis Præ-
poſitus, Gaſpar Schetzius Grobbendochæ Dominus, Franciſcus
Doignes Dominus Beaumontij, Adolphus Meecherchius inti-
mi conſilij ſenator, Bernardus Merodius Rumenæ Dominus,
Adolphus Goorius Dominus Caldembrochij, & Adrianus Mila- Ex his actores partium erant Terranoua pro Rege,
nus, & Aggæus Albana iuriſconſulti. Ex his autem, quos nomi-
naui, omnibus, actores tantumodo erant, hinc Terranouæ Dux,
Regis Catholici Legatus, inde Dux Areſchoti, cum reliqua eius Dux Areſchotius, cum ſocijs pro prouincijs:
cohorte miſſus ab Archiduce Matthia, fœderatiſque prouincijs.
Inter hos pronunciandi arbitrium penes Rodulphum Impera- Arbiter omnium Rodulph. Cæſar.
Electores torem reſidebat, cuius perſonam abſentis ſuſtinebant partim,

K Septem-

cuius perſonam referebant Electores & reliqui.

Septemuiri Auguſtales, atque Herbipolenſis Antiſtites, cum 1579
Ottone Comite: partim à Iuliacenſi Duce ſubſtituti. Roſſanus extra ordinem aderat à Romano Pontifice Gregorio Tertiodecimo Nuncius, belgicæ pacificationis hortator inſpectorque.

Extra ordinẽ erat Pontificis Núcius.

Etenim Gregorius in omnes Chriſtianæ Reipublicæ partes intentus, ne quid detrimenti in eo conuentu ex indulgentia, aut ex fraude partium, vetus Religio caperet, illuc, pro ſui muneris ratione, virum deſtinauit, cuius perſpectæ ſæpius in legationibus prudentiæ tribuebat ille permultum: probauitque postea Pontificis iudicium Purpuratorum conſenſus, qui ſucceſſorem eum Gregorio, poſt Xyſtum Quintum adlegerunt.

ad Reg. Hiſp. ad Venet. &c. Hic fuit Vrban. vij.

Quam multi ex hoc conuentu penderent.

Sed præter hos, qui Coloniæ diſceptatores conuenerant, longè plures erant, qui alibi quum degerent, hîc tamen aderant, conſilijs, pollicitationibus, minis, publicam pacis cauſam priuatum negotium facturi. Nempè vno hinc nexu, voto non tamen vno, pendebant & Alexandri Parmenſis arma, & Archiducis Matthiæ ſtatus, & Ducis Alenconij ſpes, & Orangij fortuna, & Vvallonum reconciliatio, & tranquillitas prouinciarum; atque ideò verſis hùc vndique curis, variè in Colonienſem euentum omnes intendebant, plerique turbamenta frustrandæ pacificationi adornabant. Quo maiori ſollicitudine Conciliatores, nihil horum videlicet ignari, præcautè, ſuſpenſèque rem aggrediendam, & circumſpectanda ſibi omnia cenſuere: ſed Diuinam inprimis opem ſolenni placamento aduocandam Septemuir addidit Colonienſis. ſiue hæc publici boni cura fuit, ſiue ſimulatio hominis, illa Religionis ſpecie abutentis ad initia conſtabilienda controuerſæ tandiu Sedis ſuæ.

Hinc verſi animi ad implorandam Dei opem;

Ergo ante congreſſum, ad capiendum à Deo ritè principium, viſum eſt, inſtituta ſupplicatione circumduci quæſitiſſimo per vrbem apparatu auguſtiſſimum Chriſti Domini corpus: comitantibus vtroque Auguſtali Septemuiro, medioque inter eos Apoſtolico Nuncio: tribus inde Principibus, Herbipolenſi, Terranoua, atque Areſchoto: horumque duorum filijs Carolo Principe Chimacio, & Petro Aragonio, cum totidem magni nominis Abbatibus, Proceribusque permultis, ac ſenatu ciuitatis vniuerſo: tantâ ſupplicantium pompâ, ac mortalium frequentiâ, quantâ celebriorem aliquando viſam Coloniæ vulgò negabant.

celeberrima ſupplicatione,

Iſſelt. de bel. colon.

Sic implorata S. Spiritus ope, Nonis Maij, qui dies auſpicandæ rei dictus erat, à Cæſareis Conciliatoribus cæptum eſt agi. *7. Maij*

locus modusque conueniendi.

In ædem illi certam quotidie conueniebant: illuc modò Regis, modò Ordinum Legatos, qui domos propè conduxerant, plerunque ſeparatim, interdum & coniunctim euocabant. vti pri-

mo

1579 mò factum eſt, habita ab Apoſtolico Nuncio in omnium conſeſſu Procerum, oratione ad optatæ dudum concordiæ rationem ineundam, reſtituendumque Regi Catholico, legitimo Principi obſequium, ac priſtinam Belgarum prouincijs tranquillitatem. Inde Conciliatores, accitis ſeorſim Legatis, oſtenſa, quam ipſi habebant à Cæſare, componendæ pacis facultate, fiduciarias Legatorum litteras ac mandata, vti aſſolet, inſpicienda poſtularunt. ac probatis, quæ à Terranoua oblata ſunt, hæſere non parùm in Prouinciarum litteris: quòd Legatorum mandatum non vltra ſex hebdomadas protenderetur: quòd quum datum ſubſcriptumque eſſet nomine prouinciarum omnium, nullius tamen ex ſeptemdecim prouincijs appareret in eo nomen: quòd ambiguum videretur, & conditionibus implicatum: denique quòd Leone & Columna, ſigno ad eam diem inuſitato, obſignatum eſſet. Quibus de vitijs aduocatos ad ſe Areſchoti Ducem, eiuſque collegas admonuere; eos hortati, vti plenius ſibi à prouincijs conſultum vellent. ſe tamen æquiorem in partem ea interim accipere; nec propterea vel tantiſper in ſuſcepto negotio moram tracturos. Ad quæ illi ſcripto reſpondentes (nam ita vſurpatum, vt Cæſarei quidem Conciliatores voce, Legati autem tam inter ſe, quàm cum Cæſareis ſcripto agerent) effecturos ſe cum prouincijs, vt nulla ex ſuo mandato controuerſia moraretur negotium pacis; addidere, illud poſſe moram impedimentumque afferre, quod ex Orangij litteris acceperant externo die, Parmenſem Principem non deſinere cum Vvallonum prouincijs de reconciliatione paciſci, conuentum cum illis agere, Legatos inde accipere, Coloniam aliò transferre. ex quo euinci, aut non ſolum Terranouæ Ducem ineundæ concordiæ mandatum ab Rege habere, idque ſilentio premi ab eo non debuiſſe: aut Parmenſem immeritò arrogare eam ſibi poteſtatem, quæ & ſupremum Cæſaris arbitrium imminutum eat, & Conciliatorum Legatorumque operam eludat, & prouincias diſtrahat confundatque. Expenſa à Cæſareis hæc querela, tradita eſt Regis legato. A quo reſponſum: E' mandati ſui tenore iam conſtitiſſe, quæ vis eius eſſet. quid verò cum Arteſijs, atque Hannonijs paciſcatur alibi Parmenſis, à ſe cohiberi non poſſe, nec debere: immò neque à prouinciarum Legatis iure id exigi; niſi fortè ipſi, vt Hannoniorum Arteſiorumque nomine in Colonienſi conuentu agant, allegati ſunt. Quod ſi huiuſmodi mandatum proferre non poſſunt, ſinant Belgij Præfectum regijs ſubditis ad Domini ſui gratiam properantibus benignè occurrere: & cui fas eſt, pro ea quam habet à Rege gladij

Poſt Nuncij adhortationem.

cõciliatores oſtẽdunt facultatem à Cæſare.

poſtulant legatorum facultatẽ inſpiciendam:

probãt quæ oſtẽditur à Terranoua, nõ quæ à legatis prouinciarũ.

quatuor ob cauſas.

ſed illi ſatisfacturos ſe promittũt,

ſimul de Parmẽſi queruntur priuatum conuentum agit.

Reſpondet ſcripto Terranoua

1579

poteſtate, rebelles ad Principis obedientiam armis adigere; permittant, eidem licere, prouincias belli pertæſas, paciſque percupidas, conciliatâ animorum concordiâ, ad obſequium Regis adiungere. Neque de Imperatoris arbitrio ſollicitos eos eſſe oportere; nihil authoritati ſuæ priuatas huiuſmodi pactiones officere, Cæſaream Maieſtatem abundè aperuiſſe Parmenſis nuncio; & Cæſareis ſuis Conciliatoribus, vt ipſe inaudierat, ſignificaſſe.

Gomicurtio de quo ſupra

& probant reſponſum Conciliatores.

Quod Cæſarei confirmantes, prolixè teſtati, ab illa Parmenſis opera, quam vtilem publicæ rei exiſtimarent, nulla ſe ratione offenſos; orauere Areſchoti Ducem, vt quando ſatis velitatum eſſet, tota nunc acie decernerent: & rei, ad quam conueniſſent, inſtantes, excogitarent, atque ad ſe afferrent rationes & capita, quæ conficiendæ pacificationi percommoda arbitrarentur. vt ea ſeorſim antè diſcuſſa, vtrique deinde parti, quod benè verteret, aliquando proponerent.

Tum verò hortantur Ord. Legatos, vt afferant capita pacificationi cõſentanea.

Sed illi negant à ſe incipiendum.

Sed neque hoc ſine altercatione cæptum eſt, affirmantibus Ordinum Legatis, haud ſibi inchoandum eſſe, ſed quid Rex à ſubditis velit, expectandum: contrà, Regis Legato reſpondente, meminiſſe eos debere, prouincias pro concordia cum Rege componenda Cæſari ſupplicaſſe: huius poſtulatu Regem motum fuiſſe, vt in eam curam intentè incumberet, cauſæ arbitrio Cæſareæ Maieſtati tradito, Legatoque ſuo ab Hiſpania miſſo ad ea, quæ peterentur à prouincijs, agnoſcenda, pacemque, ſi poſtularentur æqua, firmandam. Itaque expectaturum ſe, quæ illi petant, audire. nullos enim melius, quàm ipſos ea noſſe, de quibus conquerantur, quæque expoſcant à Rege, vt cum eo in gratiam tutò redeant.

Id ipſum de ſe negat Terranoua.

Proponunt tandẽ Ord. Legati octodecim capita:

Quibus illi quamquam ægrè aſſentientes (namque Cæſareis id æquius viſum) concordiæ capita propoſuere octodecim, adeò ſuperbè compoſita, vt & Cæſareis non media, ſed extrema viſa ſint: & Terranoua iam tunc coniecerit, nihil ex eo congreſſu ſperandum. Nam vt ſummatim aliqua referam, *Inituros ſe ſe pacem cum Rege Catholico, Principe ac Domino ſuo naturali ſpondebant, modò quidquid actum ab Archiduce Matthia, quem penes adminiſtratio Belgij manſura ſit, ratum habeatur. modò quæcunque vrbes, arces, ac loca à Ioanne Auſtriaco, aut à Parmenſi Principe capta fuerint, in manus Ordinum reſtituantur. modò reformata religio vbicunque locorum exerceri cœpta iam fuerit, ſine cuiuſquam noxa exerceatur. modò decies centena coronatorum millia ſupplendæ pecuniæ in bellis à fœderatis prouincijs inſumptæ, ab Rege Ordinibus perſoluantur.* Nempè hæc condita fuerant Antuerpiæ eo tempore, quo illic de infauſta Traiectenſi aggreſſione nunciatum eſt: depreſſis adeò, vti credebant, ia-

Quorum aliqua hæc ſunt.

centi-

1579 centibuſque Hiſpanorum animis, vt poſſe illis imponi quæcunque onera conditionum ſibi perſuaderent. Et quamquam intepuere non parum, audito Alexandrum nihil inde motum, Traiecto acrius inſtare; euênit tamen tunc aliquid in Farneſianis caſtris, (ex quorum ſucceſſibus ſuam ipſi ſententiam in Colonienſi colloquio moderabantur) vnde confidentiam reſumpſere. Namque ſtipendijs non procedentibus, (trimeſtris enim pecunia in menſem Martium promiſſa, exeunte iam Maio adhuc expectabatur ab Hiſpania) miles æris indigens per vicinos agros pagoſque rapto victitare cogebatur. Et Alexander quidem, quoniam feſtinatis ſæpè nuncijs litteriſque nihil exprimebat ab Rege in Luſitanicam expeditionem intento, miſſo aulico ſuo Pioraſco ad parentes Octauium, & Margaritam, & ad patruum Alexandrum Cardinalem, propiorem ab ijs opem, vti antè acceperat, expectabat. Interim gliſcente inopia, & honeſtiore ex neceſſitate licentia, opera in caſtris ſegnius promouebantur, deſerebantur alicubi ſtationes, imperia Centurionum ad præſidia reuocantium vagum palantemque militem, palàm contemnebantur. donec audacioribus, ſuſpendio paucorum, coercitis, viſa eſt in præſens reſtitui caſtrenſis diſciplina. Sed non diu duraturam apparebat: ſuperante metum FAME, quæ nec imperantes audit, nec ſupplicium ſe ipsâ maius nouit. Iamque Germanorum cohortes, communicatis conſilijs, conſueta caſtrorum munia paſſim omittebant: non obſcuris vocibus miniſque, nec ab hoſte defenſuros ſe caſtra, niſi ſtipendia numerarentur. Et iam Alexander veritus, ne ſerpens in horas malum, equiteſque fortè comprehenſurum, ſero nempè remedio anteuerteret; præſentem pecuniam vnde vnde poſſet expediturus, Coloniam ad Terranouæ Ducem, miſſo Gaſtone Spinula, ſummam aliquam pecuniæ mutuam rogauerat: denique & argenti ſupellectiliſque ſuæ partem Leodij oppigneratum dederat. Nec minore videlicet opus fuerat celeritate: nunciatur enim Alexandro, Raitres, conſpirante cum peditibus equitatu, poſtridie ad eum venturos ſtipendia poſtulatum, certos à tabernaculo eius, niſi ſolutâ pecuniâ, non abire. quum acceptis enimuerò in tempore decem aureorum millibus à Colonia, ac multo pluribus auctus aliunde, ea in pedites, quibus miſerebatur magis quàm iraſcebatur, illicò diuiſit; Raitres verò diem adhuc vnum, quaſi minarum contemptor, expectare voluit. In has ergo turbas conuerſi è Colonienſi conuentu Ordinum Legati, pacificationis capita, quemadmodum dicebam, confidentius expoſuerant. Niſi fortè ipſi conditiones, vti fit, immo-

Parmenſes Duces

immodica illa & confidentiora,

ob auditas in Farneſianis caſtris turbas:

exortas propter dilata ſtipendia,

& egeſtatem exercitus:

ſed à Parmenſi celeriter compoſitas,

Aliæ cauſæ confidentiæ legatorum Ordinum.

immodicè intenderant, vt eſſet, quod in iis poſtea laxandis, 1579
dari Conciliatorum gratiæ videretur. Quamquam erant qui crederent, ab Orangio, cuius conſilio Ordines agitabantur, ideò quæſita hæc fuiſſe conditionum extrema, quo Regij procul dubio offenſi, ſpem omnem protinus abijcerent. Sed à Cæſareis admoniti, vt æquiora proponerent, & Legatus regius vt eorum capitum loco ſua proferret; illi quidem multa, ex iis interpretantes, pauca detrahentes, quaſi noua cuderent, vetera demum repoſuere: Terranoua autem, re cum Vauxio Funcquioque collata, pacis ſummam viginti ſeptem diſtinctam articulis comprehendit. In quibus Regis nomine pollicebatur inter alia, (vt quantum ab Rege concederetur, oſtendam) *Belgium omne externâ militiâ liberandum: ad regimina ciuitatum, ad ſenatorum munia, ad arcium præfecturas non admittendos niſi Belgas: Buranum Comitem, Orangij filium libertati ac patriæ reſtituendum, eique præfecturas Hollandiæ, Zelandiæ, atque Vltraiecti conſignandas: Religionem Catholicam Romanam vbique locorum, excluſa omni alia, ritè ſeruandam; indulgendum tamen iis, qui ab ea diſſentirent, quadriennij tempus aliò cum fortunis ſuis commigrandi: denique regij ſanguinis Principem, qui prouinciis moderetur, propediem ab Rege nominandum, ac ſtatuendum.* Hæc atque alia concordiæ capita dum oſtenſa Ordinum Legatis, & quæ Legati correxerant, dum tradita Regijs vtrinque expenduntur: aduentu Ioannis Naſſauij Coloniam immiſſi ab Orangio, poſt Farneſiana ad Traiectum caſtra nullo exitu pertentata, iterum de inducijs ſermo recaluit, nonis præſertim ab Imperatore litteris id ipſum ſuadentibus. Nec ceſſabant Ordinum Legati Parmenſem Principem incuſare, armorum pertinaciâ, pacis commercia interturbantem: ac prouinciarum poſtulata, Colonienſium Procerum arbitria, Cæſaris imperia contemnentem. Sed Terranoua ab Alexandro iam præmonitus apud Septemuiros contrà diſſerebat. *Parmenſem quidem Principem regijs armis non aliena inuadere, ſed quæ Regis eſſent, repetere. Diuidi hæc poſſe munia, vt armis ſubigantur rebelles, & pactionibus volentes reconcilientur. Sed ceſſationem armorum non praoptari à prouincijs ad pacificationem facilius ineundam: ſed iniri tractationem pacificationis ad ceſſationem armorum callidius obtinendam. Id verò tantò nunc certius apparere, quanto pradura illorum de pace conditiones, quas tamen ipſi nimium videlicet emolliſſe ſe iactitant, longius eos abeſſe à conſilio firmandæ aliquando concordiæ perſuaderent. Quæ porrò concordia dum aut nulla ſperetur, aut incertiſſima ſit; qua ratione poſſe pro re adeò dubia certum ad detrimentum Regem cogi? ſummâ per eos diei impen-*

Eorum articulos non probant Pacificatores.

Terranoua proponit ſuos;

Eorum ſumma.

Vtrecht

id ſuprà dictum eſt

De Inducijs iterum agunt Ord. Legati,

Parmenſem accuſantes.

Contra diſſerit Terranoua, pro Parmenſi & contra poſtulatum Induciarum.

1579 *impenſâ à Farneſio. Traiectum vltra citraque Moſam, iactis pontibus, frequentibus caſtellis, perpetuis aggerum molibus, continuatis in modum oppidi caſtrenſibus tectis, inſeſſum clauſumque adeò teneri; vt, deſperata omni externa ope, nemo iam dubitet, quin breui caſurum ſit Parmenſis in manus. Nam quantum virium ſit in fœderatis prouincijs ad obſidionem ſoluendam, exploratum modò eſſe, copijs earum ad eiuſmodi caſtrorum aſpectum perterritis, nec pugnam, immò nec acceſſum auſis. Igitur à tanta vrbe iam penè capta, remiſſo victoriæ impetu, atque abiectis armis, ſupremam manum abſtinere, quid eſſe aliud, niſi ſpatium modumquè obſeſſis ad peruicaciam ſuam communiendam, & Fœderatis ad vires, imploratis externorum, vti ſolent, auxilijs, reparandas elargiri? ac ſimul regio in caſtris exercitu elanguente, forſitan (quod in longa obſidione otioſis accidit) tumultuante, Regem interea ad noua opum impendia, pro retentanda ex intermiſſa vrbe victoria, inſtaurato iterum bello, damnare? Iam verò illud appellandum ne prouinciarum ſimplicitatem, an confidentiam? Eſſe illas in præſentia ſine exercitu, ſine pecunia: adeò, vt in conatu liberandi paulò ante Traiecti, coacto prouinciatim ære, nonniſi poſt menſes omnino duos, collectitios aliquot milites in eam expeditionem ægrè compulerint. quum eodem tempore Regis copias & virtute Ducum, & numero militum formidandas, modò ad Antuerpiæ vſque mœnia, modò latè per Geldriam Brabantiámque, Parmenſis extendat. In hoc ergo tam diſpari partium ſtatu, qua fronte petere prouincias, vt arma vtrinque deponantur, quum ipſæ exercitum non habeant, quem exarment? Et quod genus induciarum eſſe, vni partium imponere conditionem, cui pars altera ſubeſſe non poſſit? credo iſtos, ſi nudi forent, de indumentorum iactura cum bene veſtitis colluſuros eſſe. Quod ſi remotis vocabulorum ambagibus fateri volunt, induciarum nomine, nihil ſe demum quærere aliud, niſi præſentem armorum tempeſtatem declinare: cur à ſe tantopere diſcordent, vt cuius clementiam exoptant, ſuperbis illum poſtulationum articulis offendant? Itaque Legatos ex animo admonitos, atque etiam oratos velle; vt quo ipſi ſtudio conniſuntur, induciarum nomine Regis exercitum exarmare, eundem conatum adhibeant, quo prouincijs, pro ſua ſapientia, perſuadeant, vt aut æquiora ab Rege poſtulent, aut, quæ ipſe Regis nomine propoſuiſſet, accipiant. In id enim ſi prouinciæ propenſionem ſuam ſincerè ac ſeriò commonſtrauerint, perſanctè polliceri ſe, in ſeque recipere, quæ nunc iugulo obſeſſæ ciuitatis imminent, & quæ mox in alias atque in alias pari ſucceſſu deſtinantur arma, intermiſſo victoriarum curſu, illicò deponenda. Gauiſuro nimirum Rege, quòd indignationem ſuam omnes intellexerint, pauci ſenſerint.* Ergò dimiſſa iterum induciarum

Maſtrich

Reditur ad articulos pacis.

ſpe,

ſpe, ad pactionis capita examinanda reditum eſt. quorum plerаque à Terranoua propoſita quum Ordinum Legati tanquam expectationi minimè conſentanea reiecіſſent, affirmantes, ſi illa mitterentur ad prouincias, verendum eſſe, ne viſo eorum exceſſu, ad conſilium deſperatiſſimum adigerentur: ac proinde orаſſent, vt ea moderari, ſicuti ipſi iam fecerant, ne grauaretur; Terranoua, quamuis ab Rege, quem ſuper Religionis capite conſuluerat, nondum litteras accepiſſet, re tamen cum Caſtaneo, Apoſtolico Nuncio communicata, dempſit ac mutauit aliqua, votiſque prouinciarum propiora confecit. Sed neque Antuerpiam miſſa placuere Procuratoribus prouinciarum. Itaque Cæſarei, quòd viderent, concordiæ bis vtrimque pactionibus tentatæ, bis vtrinque reiectæ finem nullum, animis in diuerſa trahentibus, vnquam fore; ſuſcepere ipſi in ſe ſe onus ex remiſſo vtrinque refractoque partium rigore, temperatum aliquid mediumque componendi. Sed antè audire ex Terranoua viſum eſt, quò demum ipſe pro mandati ſui facultate progredi poſſet. Quatuor è multis erant, in quibus potiſſimum diſſentiebatur. Archiducis Matthiæ confirmatio, vrbium aliorumque locorum in manus Ordinum reſtitutio, verborum aliquorum correctio, & Religionis Catholicæ obſeruatio. Et de Religione quidem iam litteras Toleto acceperat Terranoua: in quibus reuocans ei Rex in memoriam, quæ tum de obedientia ſibi debita, tum de auitæ Religionis cultu, nullius arbitrio ſubmittendis, in ſecretiore commentario iam exceperat; negabat aſſentiendum Herbipolenſi Epiſcopo ſuadenti, vt Religionis arbitrium vni Cæſari committeretur. ſatius futurum, ſi ſummo Pontifici, cuius hæ partes ſunt, eiuſmodi diſceptatio reſeruaretur. ſin minus, placere ſibi, vt Cæſari, ſed non ſine Pontificis definitione tribueretur. Quod autem fœderatæ prouinciæ viderentur Religionem admiſſuræ, modò ea, quam vocant *Religionsfrid*, Gandaui, & Antuerpiæ, præter alia, in quibus exercebatur iam loca, reciperetur; in duabus hiſce ciuitatibus permitti vetabat. poſſe tamen, ſpectata temporum iniquitate, hæreticos earum vrbium incolas tolerari ad certum definitumque tempus, nulli pœnarum, quæ in eos à legibus decernuntur, interim ſubiectos. Ex hac litterarum ſumma, quum Terranoua, quid de Religione poſſet, Cæſareis Conciliatoribus, Apoſtolicoque Nuncio ſignificaſſet: ſimulque quid in alijs controuerſis capitibus præſcriptum ſibi eſſet, aperuiſſet; illi collatâ operâ (nam quæ primum confecerant themata pacificationis, oſtenſa Ordinum Legatis, admiſſa

non

Margin notes:

1579

quos à Terranoua propoſitos reijciunt Legati Ordinum:

mutat eos Terranoua:

non tamen placent.

Quatuor, in quibus præcipuè diſſentiebatur.

12. Iun.

De Religione ſeruanda Philippi Regis ſententia.

pax & libertas Religionis

Pacificatores

1579 non ſunt) demùm iiſdem Ordinibus clementiora petentibus ita cenſuerunt. *Matthiam Belgij Præfectum non quidem confirmandum, acta tamen eius rata in poſterum habenda. Vrbes, atque alia loca tradenda Gubernatoris in manus, ſed ab eo non niſi Belgis conſignanda: qui præter antiqua ſacramenta Regi tanquam naturali Domino præſtari ſolita, fidem ſuam pro huius pactionis obſeruantia, Regi, atque Ordinibus, obligabunt.* In quibus poſtremis verbis prouinciæ magnopere inſiſtebant. ſicut & illud de Belgij Præfecto, qui regij ſanguinis eſſe deberet, in hæc verba concipi volebant: *vti Rex haud poſſet, niſi gratum Ordinibus, Gubernatorem Belgio imponere*. quæ illi modico flexu ita commutarunt: *eligendum à Rege Principem, de quo ſubditi iuſtam cauſam, qua ſibi ſatisfaciant, habituri ſint. Denique Religionem Catholicam* cenſuere *per belgicas prouincias vnicè ſeruandam, vti Ordines ipſi in generali, quæ appellata eſt, Vnione, ſolennibus ſe ſe verbis aſtrinxiſſent: litteriſque ad Imperatorem, ac Regem non ante modò, ſed poſt etiam præſentes turbas ſæpenumero ſcriptis, feriò admiſſuros ſe, & curaturos polliciti eſſent. relictis interim Hollandiâ, Zelandiâque, atque Bommelia conuentioni Gandauenſis pacificationis. tamen pro temporum neceſſitate indulgendum ſubditis, qui hiſce prouincijs à Religione Catholica receſſere: permittendumque à Rege, vt liceat eis in hiſce prouincijs impunè degere, ceſſantibus eouſque placitorum pœnis, donec aliter ſuper eorum moderatione decretum fuerit à conuentu Ordinum, qui iuſſu Regis, aut Gubernatoris Belgij, legitimè cogantur.* Atque ad horum normam, Cæſarei duobus & viginti capitibus vniuerſam pacificationem iterum accuratè compoſitam Legatis Regis, atque Ordinum tradidere. Et hi quidem non eam probauere modò, ſed addidit etiam ſuo & collegarum nomine Areſchotus, ſperare ſe eamdem probatum iri prouincijs: quarum ſententia quoniam expectanda eſſet (tempus enim traditæ ſibi facultatis effluxerat) delegaturos ſe cum hiſce concordiæ legibus, ſuorum aliquem Antuerpiam ad generales Ordines, atque alios ad eas priuatim prouincias, quarum Legati Coloniæ adeſſent. Qua occaſione velut obliquè ſubdidit Areſchotus, conſiderarent interim Cæſarei, quum hæ ipſæ prouinciæ, quæ itu redituque nunciorum conſulendæ ſint, in ſingulos dies irruptionem Hiſpanorum expectent, quàm tardè, aut etiam fruſtrà ſucceſſura ſint omnia, niſi eis aliquot dierum requies, atque ab armis ceſſatio concedatur. Qua de re à Cæſareis admonitus Terranoua, & ſi vanum ſanè prouinciarum metum reſpondit, quum ſæpè Ordines aut Antuerpiæ, aut Vltraiecti, aut alijs in locis tutò conuenerint, adſtrepentibus circà Hiſpanorum armis; tamen

Articuli à Pacificatorib. ipſis pro partibus cōpoſiti.

Conciliatores

Probant illos Legati Ord.

ſex hebdomadarum

& pro eorum ra[illegible] miſſione ad prouincias poſcunt inducias aliquot dierum.

Vtrecht

Quas non ſpernit Terranoua;

L. mit-

& mittens ad Alexandrum,

exponit cur putet admittendas,

mittens ad Alexandrum pactionis exemplar ſibi redditum à Cæſareis induciarum mentionem non omiſit: non tam quòd ſperaret, vt ipſe ſcribit, ſecuturam inde generalem prouinciarum pacificationem, quàm vt gratificaretur Ordinum Legatis, in regis cauſam iam propenſioribus eorum multis. Hi autem ſi, quemadmodum polliciti ſint, ad Ordines ſcribant, probaſſe ſe quæ mittant pactionis capita, vti decora atque probanda partibus; profectò alterutrum ſperari poſſe, aut repugnantem Orangium (nam procul dubio repugnaturum) à multis deſerendum, compertâ viri peruicaciâ aduerſus publicam pacem à prouinciarum legatis eò loci perductam: aut certè admittentibus ea capita ciuitatibus nonnullis, eoque diſcordibus, Ordinum vires imminutum iri. Atque hanc fuiſſe cauſam, cur ipſe in ijs concordiæ conditionibus aliquanto liberalius, non ſine tamen Apoſtolici Nuncij conſilio, quantum ad Religionem ſpectat, indulſerit. Quid tamen Alexander tam de pacis legibus, quàm de aliquali armorum vacatione ſentiat, ſe perlibenter auditurum. Alexander re ad Senatum relata, & ſi nonnulla è miſſis capitibus non perinde concilij Proceribus probata reſpondit, quaſi Regis, Ordinumque authoritas æquaretur, in ſacramento præſertim à Præfectis locorum in Regis, atque in Ordinum nomina concipiendo; hiſce tamen eius prudentiæ remiſſis, ſuſpectam ſibi ait repentinam Legatorum facilitatem. NON SOLERE illos capi, niſi ſpe aliquid antè momorderint. Aut falſum animi ſe, aut Legatos ad eam ſimulationem ab Orangio inductos, vt hac demum poſt alias atque alias via, belli moram eliciant; eo ſcilicet tempore, quo tumultuante præter modum Friſia, ac Neomago, alijſque Geldriæ arcibus malè munitis, magnoperè timeant, ſi in ea loca inferantur victricia Catholici exercitus arma, ne Regijs ſe ſe dedant. Hæc quanquam ſuſpicari ſe, tamen ne ſuâ causâ, quæ ea cunque ſit Legatorum propenſio, corrumpatur; ſibi videri, promittendas aliquorum dierum ferias, ſed non antè tribuendas, quàm ipſi conficiendæ rei poteſtatem, quam non habere ſe fatentur, ab Ordinibus accipiant. interim fortaſſe detectum iri, ſi quid fraudis mutationi eorum ſubeſt, atque inde conſilium certò capeſſendum. Vt autem tutò inter ſe prouinciæ communicent abſque regiorum militum metu, præſtiturum ſe Legatorum nuncijs (ne quam cauſam obtendant) teſſeras publicæ ſecuritatis: iuſſis propterea Tribunis ea in re perquàm ſeriò inuigilare. Concluditque Alexander, hæc non ita à ſe dicta, quin ſine vlla mora, quidquid Religionis ac Regis intereſſe

1579 13. Iul.

Alexander nonnullos è miſſis articulis non admodum probat:

23. Iul.

Et Legatorum mutationem ſuſpectam habet,

ob hanc cauſam,

& quomodo promittendæ ſint aliquot dierum induciæ exponit,

& publicam ſecuritatem pro tranſmittendis articulis pollicetur.

Saluo-condotto

1579 *Nō erat hic ex nobili famila Audomarenſi Comitũ à S. Aldegũde*

reſſe ipſe, aut Cæſarei Pacificatores interpretabuntur, exequi paratiſſimus ſit: monens interim, vt Coloniam aduentantem Philippum Marnixium (à monte S. Aldegundis Aldegundium vulgò dictum) ſedulò obſeruaret: ab eoque, vti ab homine impiè callido ſibi præcaueret. Nec ſuſpicio Alexandrum ſua planè fefellit. Etenim vbi à Terranoua Alexandri ſententiam ſecuto moram trahi in paciſcendis inducijs audiuere Ordinum Legati, velut alij homines, non tam ſua ſponte, (ſiquidem eorum nonnulli Regis cauſam taciti probabant) quàm, vt arbitror, incitatione Aldegundij, palàm denunciant, eam Regiorum tergiuerſationem non laturas diutius prouincias: verendumque, ne, quidquid ad eam diem compoſitum ſit, momento diſſuatur.

Queruntur Legati ob dilationem induciarum.

Neque multis pòſt diebus, litteris ab Archiduce Mat-

24. Aug thia, atque ab Ordinibus, iubentur Legati, Septemuiros eorumque collegas adire, ac rogare, vt quoniam miſſa pactionis capita certò præuidetur, ſi prouinciatim exponantur, minimè placitura; ne grauentur, huiuſmodi conditiones proponere, *qua ſubditis plenam ſecuritatem, maioremque libertatem, quàm qua adhuc conceſſa eſt, animis & conſcientijs eorum afferant.*

& Ordinum iuſſu poſtulant a Pacificatoribus hác additionem.

Tum verò Cæſarei ea poſtulatione ſuboffenſi, negant alia ſe fila conquiſituros, ad eam telam redordiendam, quam tanto hactenus labore contexuerint: præſertim quum hoc ipſum nullo operæ pretio iam præſtiterint, mutatis iterum à ſe capitibus ad eorum preces.

Indignantur Pacificatores ob huiuſmodi poſtulatum:

Et auxerant Septemuirûm, ac Terranouæ in primis indignationem, Ordinum litteræ, Cæſareis per Legatos ſuos ſignificantes, Se, niſi pax conditionibus alijs conciliaretur, in deliberatione verſari, an exuta, quam ad eum diem tenuere, obedientiâ, Hiſpanum Regem Belgij principatu depoſitum pronunciarent: Regiſque Galliarum fratri, Domino ac Defenſori ſuo ſacramentum dicerent, tanto tunc quidem promptiùs, quanto Angliæ Reginæ matrimonio mox iungendum, potentiorem ex eo Principem clarioremque ſuſcepturi eſſent.

& ob litteras Ordinum minantiũ, ſe relicto Rege, Alenconio adheſuros:

In quam ſententiam, Alenconij litteras Antuerpiam ad Ordines datas, Legati exhibuere: quibus ipſe matrimonij ſui, & pactorum conuentorumque, quæ cum illis inierat, Ordines admonebat. Nempè abruptura colloquium erat hæc denunciatio, commotiore ad eam Terranoua, inque Ordines apud Septemuiros inuecto, quòd tantâ fiduciâ rebellionem, & Gallorum Anglorumque potentiam, Principi Dominoque ſuo minarentur: quaſi Hiſpaniarum Regi aliæ præter Colonienſem conuentum deeſſent viæ, cum ſubditis aſpernantibus tranſigendi. Sed ſatius habuere Cæſarei, continuato interim opere, reſponſa opperiri pro-

Excandeſcente & abrupturo colloquium Terranoua.

 uin-

ſed ſedatur à Pacificatoribus expectantibus reſponſa prouinciarum.

uinciarum ac ciuitatum, ad quas ſigillatim ſuo ipſi nomine 1579
tranſmiſerant pactionis capita, feſtinatis in omnem partem
nuncijs: tum verò de finiendo, producendoue conuentu, con- 5. Aug.
ſilium ex prouinciarum litteris capturi. Iamque toto ferè Bel-
gio & viæ tabellarijs, & prouinciæ ac ciuitates conſultationibus

Prouinciæ conſultant ſuper articulis ad ſe miſſis.

cætibuſque feruebant. expendebantur ſingulæ conditionum
verba: apices ipſi, vt inter homines falli metuentes, ſuſpecta-
bantur. inde ſententiarum diſſidia, & conſiliorum mora. Do-
nec Cæſarei, expectatis aliquandiu reſponſis, ad eaſdem pro-
uincias non ſine querela reſcribunt, colloquio præfigentes ter- 19. Aug.
minum hebdomadarum trium: quem tamen, ad Legatorum
vtriuſque partis preces, alterum tantum producere grauati non
ſunt. Verùm quum Ordines, datis denique Antuerpiâ litteris, 10. Septembr.
& quidem aliquanto acerbioribus, nihil expediti afferrent: ſo-

Earũ aliquæ prorogationem ad conſultandum poſtulant:

lùm prorogationem temporis, & gratiores concordiæ leges à
Cæſareis poſtularent; quumque ciuitatum aliæ ad Delegatos
Antuerpiæ agentes ſe referrent, aliæ oblatas conditiones præci-

Aliæ articulos planè reijciunt:

sè abnuerent, aliæ etiam execrarentur; ſoli Buſcoducenſes, ac 12. Septembr.
Valencenates, illi abſolutè, quæ miſſa eſſent, pactionis capita,
vti æqua ſuſcepere: hi libentius in conſimiles concordiæ leges 19. Septembr.

Soli Buſcoducẽſes & Valencenates admittunt.

cum Vvallonibus iuraturos ſe, polliciti ſunt. Quamobrem Cæ-
ſarei poſtremis hiſce collaudatis, Ordinibus autem pernegato

Pacificatores certum vltimumque conuentui terminum præfigunt.

nouorum capitum temperamento; tantum produxere termi-
num ad Octobrem integrum: eoque iam expleto, infra digni-
tatem ſuam, Cæſariſque Maieſtatem rati, nullo cum fructu, ac
magno cum impendio diutius Coloniæ detineri; præſertim gli-
ſcente intra vrbem peſtilentiæ metu; aduocatis ad ſe Regio,
Ordinumque Legatis, diſceſſus ſui rationem verbo, mox &
ſcripto reddidere. ac triduo adhuc ſuperaddito, diſſolutum

Aliquid tamen ſuperaddunt.

poſtremò conuentum pronunciarunt. Sic Colonienſe collo- 13. Nou.
quium tanto Procerum apparatu, tanta ſpe populorum, vo-

Denique conuẽtum diſſoluunt:

tiſque ſuſceptum agitatumque, ſeptimo poſtquam cœptum
eſt menſe, profectu propemodum nullo, finem habuit. cul-
pâ infectæ rei à partibus mutuò reiectâ: ab Ordinibus in pri-

re poſt ſeptem menſium laborẽ infecta, & culpa ab Ordinibus in regios & à regijs in Ordines reiecta.

mis, vt ferè CONTENTIVS inuidiam à ſe remouent, qui ſe-
gnius euitarunt: ſecutiſque ſparſim vtrinque libellis, conſueto
nempè malo otioſorum plerunque hominum ſe ſe importunè
in partem publicarum curarum intrudentium. At Septemuiri
collegæque, vnà cum Cliuienſibus Delegatis, partim in rela-
tione Cæſari facta, atque euulgata: partim in cauſis diſceſſionis 18 No. 13. No.

Sed in Ordines reijciunt illam Pacificatores,

ſuæ in ipſo conuentu prolatis, mox etiam editis; culpam fru-
ſtrati euentus penes Ordines agnoſcunt: Quòd cuius rei defini-

tio-

1579 tionem ſex intra hebdomadas illi coarctabant, ſufficiens legitimumque mandatum ad eam definiendam Legatis ſuis ad vltimum vſque diem nunquam plenè dederint. quòd ex vitijs, quibus illorum ſubeſſe mandatum eis explicuerant, nullum, præter addita nouo mandato ſingularum nomina prouinciarum, emendauerint. quòd magnam ſeptimeſtris temporis partem in inducijs expoſcendis, aut in Vuallonum reconciliatione interturbanda præferuidè, atque indeſinenter inſtiterint: de publica verò prouinciarum concordia, ad quam paciſcendam Legatos miſerant, remiſsè ambiguèque, ac planè repugnanter agitauerint. poſtremò quòd pactionis capita à Cæſareis Conciliatoribus propoſita, iterumque ad Ordinum preces ita partibus attemperata, vt vel eorum Legatis probabilia tunc viſa, mox ab iiſdem Antuerpiam miſſa Ordinibus commendata ſint; ipſi tamen modò alia atque alia poſtulando, modò amplius ad conſultandum tempus expoſcendo, ſemper eluſerint. Quibus effectum, vt Regem Principemque ſuum ſubditorum obſequio, Cæſaream Maieſtatem reconciliati Belgij gloriâ, Cæſareos Delegatos moleſtiarum atque impendiorum pretio, &, quod caput eſt, populos optatæ tandiù pacis fructu ad extremum fruſtrati ſint. In hunc modum Cæſarei Pacificatores ſuper Colonienſi congreſſu ſententiam pronunciarunt: ac ſimul Alexandri Parmenſis Principis iudicium, quod is à principio aperuerat Terranouæ Duci, de callido Ordinum conſilio, ſpecie pacificationis alia molientium, apprimè comprobarunt. Nec Cæſarei modò, ſed etiam primores ex ipſis Ordinum Legatis Philippus Areſchoti Dux, Ioannes Sanctæ Gertrudis, & Federicus Marollæ Abbates, Gaſpar Grobbendonchij Dominus, & Bucho Sancti Bauonis Antiſtes, ſeiuncti ab alijs collegis Antuerpiam regreſſis, Coloniæ ſubſiſtentes, Regique ſuo reconciliati: capitibuſque, quæ Cæſarei propoſuerant, vti æquis, ac neutri partium aſpernandis ſua manu ſubſcriptis, Ordinum cauſam non obſcurè damnarunt. Immò, quod mirum magis, Otto ipſe Comes Schuuartzembergius, longè ab illo Ordinum propugnatore mutatus, Regi ſe Catholico addixit: filiumque ſuum, vt in Hiſpanicam aulam admitteretur, obtulit Alexandro, ac Terranouæ. Sed præter horum reconciliationem, Buſcoducenſium, ac Valencenatum ad regias partes acceſſus, Colonienſis colloquij fructus non exiguus demum fuit. Quòd verò conſimilis non nullarum præterea ciuitatum propenſio exaudiretur, iuſſus eſt à Rege ſuperſedère aliquandiù Coloniæ Terranoua, in eamque curam, dum interim reuocaretur, inum-

[Margin notes:]
Et afferunt cauſas.
Et Alexandri in hoc prædictionẽ comprobant.
Immò præcipui ex Ordinum Legatis contra Ordines ſentiunt:
Terranoua ad Alex. 18 Nouemb.
Ipſe etiam Comes Otto:

cumbere, id quod ab illo ſtrenuè præſtitum, magna vtique ap- 1579
cum magna Terranouæ laude, probatione non Regis modò, qui è Germania paucis elapſis menſibus illum reuocans, ſtatim Catalauniæ Regno, inde Me- *Febr. menſ.* *à Rege,* diolanenſi prouinciæ præfecit: ſed etiam Gregorij Pontificis, qui tertio poſt anno, Terranouæ filium ad Purpuratos adſcri- 1580. *Gregor. xiij.* bens, habitam à ſe inter alia rationem Patris de Religio- *& à Pontifice non ſine remuneratione commédati,* ne in Colonienſi conuentu probè meriti, præfatus 1583. eſt. Ita Gregorius extendebat vltra aulam, vrbemque, trans montes ac maria Pontificias curas, ac beneficas manus.

Sed hæc quamquam poſtea euenere, non tamen ſuper huius colloquij fine lectorem aliò transferre ſatius duxi. Iam me Traiecto imminens reuocat *Maſtrich* Alexander.

DE

DE BELLO BELGICO DECADIS SECVNDAE LIBER TERTIVS

1579 INTER alia, quibus vrbem communierant Traiectenſes, ante portam, vnde Bruxellas itur, molem præſtruxerant peræquàm validam, portæ Parmam appellabant. Erat illa in modum propugnaculi mucronata, aggere, & loricâ, ex qua defenſores iacularentur: & foſsâ, quanta ſeſquihaſtæ militaris altitudinem exæquaret, præmunita. Hanc intra molem, moles latebat alia, in quam defenſores, ſi fortè loco cedendum eſſet, ligneo ſe ponte reciperent, pugnamque ex eo receptu redintegrarent. nam hæc quoque interior munitio conſimili vallo, atque altitudine foſſæ tegebatur. Quin & hoc quoque ſi potirentur hoſtes, nouus à tergo receptus præſto erat, triangulari foſſa, & loricæ munimento vallatus. Hinc ad Bruxellenſem portam anguſtus aditus ponte patebat, ſuper foſſa vrbis extructo. Aditum turriculæ tres, & quarta grandior portam complexæ defendebant. Et, ne quid deeſſet, ſingulos triplicis huius propugnaculi aggeres, ſudium obiectu firmauerant: cæcaſque inibi cryptas ſclopetarijs armatas abdiderant: furnulos per labra foſſarum occultauerant: & maiorem vicinamque hoſtibus foſſam crebris foraminibus aperuerant, erupturi palàm è ſummo eius margine, aut ſubterraneo meatu improuisò in campum emerſuri. nam in campi parte foſsæ proximâ ignorabiles aliquot egreſſus abſconderant. Hæc porrò munitio quoniam & regijs caſtris propius admotis infeſta erat: & ea ſi defenſoribus adimeretur, in expedito fore videbatur vrbis expugnatio; illuc animum operamque aduertit Alexander. Et molem illi ex aduerſo oppoſiturus, principiò arbores è proximis ſiluis cædi, magnamque inde faſcium comportari copiam iubet: adhibitis in eam rem, præter alios, mulieribus Germanorum, quarum ingens in exercitu numerus, tum ex ea materia contextæ prægrandes oblon-

Riuellino · *Parapetta* · *Ritirata* · *Caſimatte* · *Fornelli* · *Sortite cieche*

DE TRAIECTENSI obſidione.

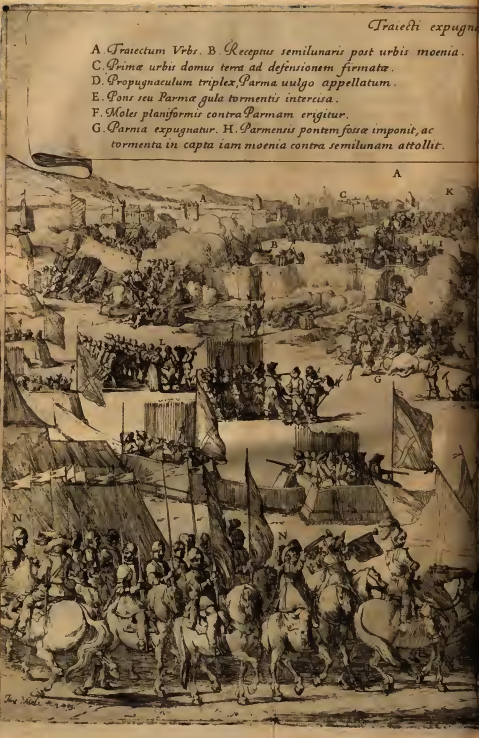
Præcipua obſeſſorum ſpes in propugnaculo, pluribus receptibus munito.

Contra hoc molē ſ[illegible] conſtruit Alex. materia eius

oblongæque ciſtæ, noctuque contra hoſtile propugnaculum 1579
ſtatui, impactis humi palis, ingeſtaque glebâ ſtipari cœptæ ſunt.
aliiſque ſuper alias impoſitis, atque incurrentium nexu virgultorum, inſtar ſepis, ſolidè firmatis; breui tantus inde mons
extitit, vt non ſolùm Bruxellenſis portæ Parmam excederet,
ſed ipſis mœnibus vrbis, quaſque dicebam, portæ turribus ſuperſtaret. Quamuis vbi primùm res apparebat, non ſanè quieſceret hoſtis: ſed in operas modò palàm ex vrbe, modò è media planitie inopinatus emergeret. Quadrangulari forma moles erat, niſi quòd in fronte proiectior paulò intumeſcebat, ex
coque propugnaculum planiforme dictum eſt. ſingulorum laterum latitudo centum, & quindecim pedibus, altitudo centum ac triginta quinque tendebatur. frontem & vicina vtrinque latera lorica cingebat texta ex cratibus, atque humenti terra, ceſpitibuſque conferta: quartum fronti oppoſitum latus ſubeuntibus patebat: per eumque aditum ſublata ſunt in molis ſuggeſtum obſidionalia ex ære tormenta tria, atque inducta ſclopetariorum ſtatio ex omni exercitu lecta. Et verò expugnationem portæ, atque inde vrbis, huic maximè caſtello deberi certum eſt. Etenim, dum hinc aſſiduis, minimèque irritis tormentorum ſcloporumque ictibus & quatiebatur Parma, & ab eius defenſione arcebantur hoſtes; immiſſæ in foſſam, pluribus è locis operæ, ſubruere propugnaculi frontem cæpere: cuius parte demum ſubruta, defenſores, ne reliqua eius latera, vnde ipſi pellebantur, Regiis vſui forent contra interiorem Parmæ munitionem; eodem tempore, actis furnulis, ac feſtinatis operibus, ea ipſimet demoliri, quæ modò defendebant, & regii defendere, ne hoſtes ſibi corrumperent, nitebantur. Sed corrupta pleràque laterum parte, atque adeò valli & loricæ opportunitate Hiſpanis adempta, in eum, qui à tergo erat, Parmæ receptum confugerunt hoſtes: ac ſimul eundem in locum, quem iſti coacti deſerebant, inſerentes ſe ſe Hiſpani, è ruinis diſiectorum laterum elato vtcunque aggere, in foſſam, aperto aliquot in locis à foſſoribus aditu, irruperunt, ac nonnullâ quidem ſuorum iacturâ, in quos è muralibus cryptis collineabatur, tamen foſſâ ad extremum potiti, ſuffoſſionibus aggreſſi ſunt Parmæ receptum: atque adiumento in primis planiformis propugnaculi in præſidiarios aſſiduè fulminantis, pulſis ex hoc quoque loco defenſoribus, in eum quamuis magna ex parte dirutum Hiſpani ſucceſſere. ibi communiti aduerſus vltimum Parmæ perfugium, foſſionum pugnam ex euentu alacres adornant. nec tamen præſidiarij, licet inter eas munitionis angu-

Margin notes: forma: — Piatta-forma — præſidiarij — Diruunt externũ propugnaculum Farneſianũ: — & ipſi quoque defenſores: — Potiuntur illo Farneſiani — Caſe matte — & inuadũt internum propugnaculum. — & expugnant; — Inuadunt & tertium.

…ECA NAZIONALE … DI TORINO

Traiecti expugn
A. Traiectum Vrbs. B. Receptus semilunaris post urbis moenia.
C. Primæ urbis domus terra ad defensionem firmatæ.
D. Propugnaculum triplex, Parma uulgo appellatum.
E. Pons seu Parmæ gula tormentis intercisa.
F. Moles planiformis contra Parmam erigitur.
G. Parma expugnatur. H. Parmensis pontem fossæ imponit, ac tormenta in capta iam moenia contra semilunam attollit.
A
A
C
K
B
I
L
D
G
N
N

I. *Semiluna oppugnatur expugnaturq.*
K. *Capta domorum munitione urbs demum capitur.*
L. *Manzanus rebellis Centurio hispanus decurrere inter hastarum cuspides compellitur.*
M. *Parmensis adhuc æger in urbem sella sublimis inuehitur.*
N. *Militum pompa Parmensem comitantium.*

1579 anguſtias contracti, idcircò animos ferociamque contrahebant. Sed nouo ſubinde aucti oppidanorum auxilio, quod ex vrbis porta ponte coniuncta ſubmittebatur, defenſionem confidentius agitabant. Donec Alexandri iuſſu, quatuor muralibus tormentis ex vno pontis latere, totidem ex altero, non procul à foſſæ margine collocatis, intercidi tranſitus ex vrbe in receptum portæ, (gulam vocant) & carpi decutique pinnæ turrium, quæ portæ aderant, cœpta ſunt. Tunc defenſores, relicto hoc demum receptu, ac ponte properè tranſmiſſo, ſed vtroque quantum potuere corrupto, ad propugnandos muniendoſque vrbis muros accurrère. Sic triplex illud, tantumque, ac toties renaſcens, velut hydra, propugnaculum, multis vtrinque ſuffoſſionibus, cuniculis, fumulis, in fruſta conciſum diſperſumque, humi denique iacuit, euanuitque: magno Hiſpanorum fructu, qui parmâ hoſtem exarmauerant; maiore, ſi molem ſtantem, & tanquam inimicum potius viuum, quàm emortuum nullumque, cœpiſſent. Tunc verò Alexander admotis ad vrbis foſſam militibus, diſpoſitiſque in foſſæ margine, à Bruxellenſi porta ad dexteram Sancti Seruatij turrim, paſſus ſcilicet trecentos: atque ab eadem porta ad læuam, paſſus fermè centum quinquaginta, aperiri complura in ijs locis ora in foſſæ fundum, atque inde muros attentari, ſubruique iuſſit. Quod eò faciliùs factu erat, quoniam eius portæ turres, portamque ipſam Hiſpani iam obtinebant, munierantque: atque adeò ab eo latere lædi eorum operæ, bellatoreſque non poterant. Igitur in foſſam irrumpentes, poſt acrem in ea pugnam multo defenſoribus iniquiorem, quòd è portæ turribus, in qua; importata erant campeſtria tormenta duo, hoſtes tutò feriebantur; acceſſere cum operis ad muros, imamque eorum decliuitatem tribus ſimul cuniculis aggreſſi ſunt. Quibus poſtmodum incenſis effractiſque, ac multo magis foſſorum operâ murum terreum ſubtrahentium, tanta non procul à Seruatiana turri ſecuta eſt mœnium ſtrages, vt in eam inſilientes Farneſiani communire latè locum, ibique copias explicare abundè poſſent. primo vexillum regium è muris attollente Camillo Mannellio Picente, magni animi ſignifero: quem propterea Alexander tunc quidem torque aurea, poſtea verò, quòd promptam viri operam vbique probaret, ducentorum Vvallonum centurionatu donauit. Interea è defenſoribus miles haud gregarius deſperata, opinor, Traiecti defenſione, ſiue præmij ſpe, noctu tranſmiſſo vrbis muro, profugit ad Alexandum: & quo res loco Traiecti foret, quæ conſilia oppidanorum, quæ militum, enuclea-

Marginalia (left): Scarpa — ex Rocca contrada

Marginalia (right): expellunt inde quoque præſidiarios: — & triplici demũ propugnaculo potiuntur. — Muros oppugnãt: — Ad foſſam accedunt. — Pugnatur in ea. — ſubeunt muros — Picente omnium primo vexillum muris imponente, — Transfuga aperit Alexandro ſtatũ ciuitatis,

tè ac verè patefecit, affirmans, Poſt expugnatam dirutámque 1579
Bruxellenſis portæ Parmam, ac poſt excíſas eius munitionis
fauces, captaſque portæ turres, aliam iam eſſe vrbis faciem,
cecidiſſe in eo conflictu ex præſidiarijs oppidaniſque non pau-
ciores mille; præter ſaucios. inter eos Sebaſtianum, acceptâ in-
tra lacertum pilâ, dubium vitæ habitum, ſed extracto plumbo
conualuiſſe. præſidiarios Gallos, Angloſque, & Scotos, qui ſu-
pra mille ac ducentos Traiectum intrauerant, ad quadringen-
tos omninò redactos: horumque permultos ex vulneribus pu-
gnæ inualidos; reliquos in defendenda vrbe remiſſiores, amiſ-
ſis ſociorum fortiſſimis, ac præſertim primarijs Centurionibus
ſeptem, ſupremo cunicularioru m præfecto, ac paris inter cuni-
cularias authoritatis, earum magiſtra. Itaque illos, Guberna-
tore adito, de reddenda vrbe ſeriò agitaſſe. ſed oppidanos, quo-
rum multa armatorum millia, per quàm ferociter reſtitiſſe, à
primarijs hæreticorum, qui in vrbe dominantur, obfirmatos.
populumque omnem, ciues, ruſticos, mulieres, pueros ipſos,
ſumptis aduerſus præſidiarios armis, iuraſſe, Si ea de re verba
iterum facerent, extemplo ſe in illos, vti in proditores, manus
illaturos. animatoſque milites à Sebaſtiano certiſſima ſpe auxilij
ab Orangio feſtinandi, cum ciuibus conueniſſe, firmata inuicem
fide, ad vrbem ſe extremum vſque ſpiritum defenſuros. Inde
reficiendis mœnium ruinis, parandiſq. nouis intra mœnia rece-
ptibus, certatim operam adiecíſſe. Spem verò multo maximam
collocaſſe in interna contra Bruxellenſem portam munitione:
quam pridem incœptam nunc ſumma feſtinatione, inſudanti-
bus die noctuque multis hominum millibus, illatis octo curu-
libus tormentis, abſoluiſſe: adiecto poſt tergum aggere, primi
ſtabilimento, aut effugio ſecundario. Hæc narrantem militem
audiens Alexander, agnouit, internam munitionem eam eſſe,
quam è muri ruinis Hiſpani iam detexerant: in ſemilunæ ſpe-
ciem ampliſſimè protenſam, magnis hinc atque hinc lateribus
firmam, ac foſſæ triginta cubitorum, vt poſtea compertum eſt,
altitudine præſeptam. Igitur ad eam expugnandam imponere
foſſæ vrbis pontem, ac tormenta ſuſtollere in murum ſtatuit, Id
verò quum arduum tardumque opus pleriſque videretur: nam
foſſa non minus quadraginta cubitis alta, totidemque ferè lata
iungenda erat ponte muralium tormentorum patiente, in oculis
hoſtium è ſemiluna aſſiduè iaculantium; Alexander pauca
verbis, plura manibus hortatus, ligonem cum foſſoribus tra-
ctare, trabes ſtruendo ponti fiſtucis adigere, tractorias machi-
nas ad ſubuehenda tormenta verſare; denique ipſe militibus,
ipſe

& multorum necem,

& præſidiariorũ conſilium dedendæ vrbis,

ſed mutatum verſumque in ea reparanda,

ac potiſſimum in interna ſemiluna.

Hanc Alexander expugnare parat.

Et præit ipſe operi,

1579 ipſe fabris immiſtus curſitare huc atque illuc, tantâ ſui fiduciâ, & cupidine feſtinandi, vt nec miles, qui lateri eius hærebat, hoſtili traiectus plumbo; nec faber vnà machinam tractans, ferreâ pilâ diſcerptus, ab opere illum antè dimouerint; quàm ſecuta Ducis exemplum contentione militum, pons iniectus foſſæ, grandia tormenta decem in murum protracta, atque in ſemilunæ propugnaculum obuerſa fuerint. Sed dum ea ſecuritas impunè Alexandro Principi erat, ſua Ægidium Comitem Barlamontium cautio tutata non eſt, quin eodem tempore ictu glandis exanimatus occumberet. Adeò non ex vano obſeruatum, curæ eſſe Deo Principum vitam: quaſi NON MAGIS cordi in homine, quàm Imperatori in exercitu, nouiſſimum mori datum ſit. Subſtiterant in muro ſemilunæ continuo aliqui præſidiarij: atque inde hiſpanorum militum, fabrûmque interturbare operam adnitebantur. ad eos auertendos Barlamontius, directis in foſſæ margine binis campeſtribus tormentis, dum libratores inuiſit vrgetque, quamuis aggere tegeretur, emiſsâ ex eo, quem dicebam, muro ſclopetarij pilâ, per ſiniſtrum humerum traiectus in dexterum latus, ſubitò concidit, expirauitque, maiori exercitus regij iactura, quàm luctu: quippe nondum extinctâ penitùs inuidiâ, ob honores in patrem eius ab Rege congeſtos, &, poſt obitum patris, in ipſum pari facilitate collatos. Quamquam muneribus vterque ſuis haberi par debuerat, ſi INVIDIA ad felicitatem vnicè intenta ad merita non cæcutiret. Quinque ſupremis Belgij Præfectis operam ſuam peræquè probauerat Barlamontius, prælijs propè omnibus legionum ductor interfuerat, regias partes à patre ſibi traditas patre bellicoſior perpetuò propugnauerat: vir impensè cautus prouiſorque, ſed conſilij plus nimiò tenax, & propoſiti irreuocabilis: cetera ſplendidus, atque Alexandri in primis cultor, & admirator. Vt meritò Alexander mortem eius, vti amiciſſimi capitis, indoluerit: fratreſque Florum Floionem, & Claudium Altapennium ſolaturus, in hunc Carolomontij adminiſtrationem, in illum Namurcenſis prouinciæ Præfecturam, Germanorumque Tribunatum, quæ Barlamontij fuerant, donec aliud ſtatueretur ab Rege, vltrò contulerit. Ergo diſpoſitis, quæ deſtinata erant ad inuadendam ſemilunam, Alexander, adorato (vti ante pugnam conſueuerat) Dei Numine: adſcitoque in tutelam eius diei, Præcurſore Domini, cuius naſcentis memoriam
24 Iun. lux illa referebat; dari ſignum iubet: ſimulque tormentis quati, ſimul foſſore ſubrui cœptum eſt ſiniſtrum ſemilunæ cornu, Seruatianæ turri obuerſum, cuius exæquata iam parte, atque

magno cum diſcrimine, & nimia ſui fiducia.

Barlamontij mors:

Elogium eius.

Margarita, Albanus, Requiſenius, I. Auſtriacus, Al. Parmenſis.

Alexander, poſt propitiatum Numen, inuadi iubet ſemilunam:

Cõſeritur anceps & cruenta pugna.

inde ſtrato per ruinas acceſſu, dum hi præcipiti ſigna inferunt, illi connixi repellunt; conſertâ cominus pugnâ, atque adeò mortis aut inferendæ, aut ſubeundæ neceſſitate coacti, collato pede ſinguli priuatum ſibi inimicum deſtinantes, haſtas in pectora, gladios in ora dirigunt: mox cæcitâ, & vindictæ cupidine abalienatis à periculo ſenſibus, in ferientes irrumpunt; auidiùs hoſtem ſauciantes, quàm ſemet tegentes: tum implicati omnes coaceruatique acceſſu aliorum hinc atque hinc opem afferentium, mutuis ſeſe vulneribus confodiunt, obſtinatis vſque adeò vtrinque animis, veſtigiumque ſemel captum nonniſi morte deſerentibus, vt ad duas circiter horas, ancipiti euentu, certamen extractum ſit. Sed poſtquàm in altera ſemilunæ parte tormentis concuſſa, ſubiectiſque fulturis aliquandiu ſuſpenſa, & in vrbem denique reuoluta, ſcandentes Hiſpani apparuere; trepidari à defenſoribus cœptum eſt. præſertim eodem tempore, Sebaſtiano muralis ictu lapidis exanimato, atque è pugna palàm retracto. tantoque acrius incumbentibus regijs, illi relato paulatim pede, toto demum propugnaculo cedentes, in proximum ſe ſe aggerem, vltimam naufragij tabulam, eiecere. 1579

cedunt denique ſemilunam defenſores.

Neque tunc quidem, quum intra vrbis paulatim cadentis mœnia hoſtem haberent, cadebant animis Traiectenſes. Immò quum Alexander, qui vrbem Regi ſeruare, quàm irato militi permittere malebat, caduceatorem miſiſſet, qui Traiectenſibus parte vrbis iam exutis, reliquæ partis deditionem ſuaderet, admoneretque illos fortunæ ſuæ: vt, quando ſat multa pugnacis animi documenta, dum vrbs defendi potuit, edidiſſent; poſtremum actum neceſſitati concederent: neq. contumaciæ inſiſterent, quam frangere in manu victoris eſſet; Traiectenſes, operâ præſertim concionalium hæreticorum, vſque adeò contemptim, furioſèque hominem reiecerunt, vt nondum eo digreſſo, ad aggerem poſt ſemilunam relictum procurrentes, nouas in eo munitiones certatim extruere aggreſſi ſint: auctiſque etiam per reliqua vrbis mœnia ſtationibus, ibi cibum, ibi ſomnum, mulieribus alimenta perferentibus, immoti caperent.

nec tamen animis cadunt:

immo nuncium Alexandri miſſum ad deditioné ſuadendam,

ſuperbè reijciũt;

& aggerem, ſupremum perfugium ardentius inſtaurant.

Verùm, vt morientium vires ſupremo in actu intenduntur, mox concidunt: ſic ardor ille animorum incitatiùs tunc quidem efferbuit, ac vires exprompſit; breui tamen elanguit, reſeditque. Quum enim ex Alexandri abſentia, qui poſt præliarem Diui Ioannis diem, violenta correptus febri decumbebat, multum inter regij exercitus Duces remiſſum eſſet; ſecuriores id effecit, indiligentioreſque in ſeruandis excubijs, & conferendis prælijs Traiectenſes: Sebaſtiano præſertim abſente; qui ab eo-

Regij, ob Alexãdri abſentiã morbo correpti, languidius agunt.

Inde ſegniores quoque ſiunt Traiectenſes.

dem

1579 deni quoque Diui Ioannis die, ex vulnere quotidie ingraueſcente Vvicchæ curabatur. At poſtquam Alexander, qui è lectorio quotidianas belli curas non omittebat, accito ad ſe Mansfeldio caſtrorum Præfecto, cum aliquot Tribunis, queſtus eſt, tantum laxamenti hoſtibus dari, exercitumque tot tantarumque molium expugnatorem, circum aggerem vnum dies compluress hærere: atque à potiunda vrbe, quam iam intraſſent, obiectu modico tumultuarij ſepimenti tandiu arceri; mandauit, eam moram, qua miles ſatis iam peccaſſet, conſultò verterent in hoſtium perniciem: in eoſque tacitis velut inducijs ſegniores, ſubita nec expectata illis impreſſione conſurgerent. Cum hiſce mandatis conuenère primarij quique Duces apud Mansfeldium, collatiſque capitibus decreuere, poſtero die, qui Principi Apoſtolorum ſacer erat, quanta vi poſſent, munimentum aggredi. Animatiſque inde militibus non tam ad certamen ineundum, quàm ad fructum tot ad eum diem certaminum capeſſendum; iuſſi ſunt excubitores vallum noctu ingredi, atque hoſtium curas, & colloquia (nam hæc quoque è ſtationibus exaudiebantur) obſeruare. Fortè ex ijs ſpeculatoribus, Hiſpanus rima grandiore obſeruata in aggere, quem paucis antè diebus apertum non ſatis reparauerant defenſores; tantum hinc, atque hinc terræ ſubtraxit, quantum ampliato foramine, audacter ſe in ſepimentum penetrauit. Tum circumferens oculos, inalbeſcente iam cælo, quum nullas inibi vigilias, circitorem nullum videret, ſed ſtationarios procul ab eo loco ſparſim humi ſtratos, ac ſomno prægraues; illicò regreſſus Tribunos admonet, atque hi Alexandrum: qui eos hortatus, occaſioni ne deeſſent, ſed auſpicatiſſimo in die, aperiente vrbem Petro, vindicemque gladium porrigente Paulo, ſequerentur longè quàm ſe meliores è cælo Duces; confeſtim remiſit, paucis pro tempore monitis inſtructos. Tum verò Regij nihil morati, ordinibus ſilentio motis, ſumma vi in aggerem vadunt, ac partim ſuffoſſum intrant, partim ſcalis tranſcendunt: accurrentibuſque hinc atque inde defenſoribus, pugna committitur, qualis eſſe ſolet inter aggredientes, animoque firmatos, atque inter inopinantes, ac perculſos. Pauci Gallorum ſuſtinere impetum irruentium: plures, tanquam deſperata vrbe, pontem, & Vvicam circumſpectare: omnes cunctari magis, quàm reſiſtere: Sed ad famam penetratæ vrbis, aduolantibus certatim alijs, alijſque è vicinis caſtris, abrupta omnis cunctatio eſt, ac ſecuta ſtrages tanto militum furore, ac cædis auiditate, quanta rarò aliàs in huiuſmodi excidijs vrbium legi ſolet. Quippè Hiſpani

ſuper

Queritur Alexãder e lecto cum Tribunis ſuper hac remiſſione ſuorum.

Interim hiſpanus miles per aggeris rimam ingreſſus,

Alonſus Garſia

obſeruat negligentiam vigiliarum & præſidiariorum.

Schinel le Ronda

& rem ad Alexandrum defert;

qui ſuos animat.

& ipſi in aggerē vadunt.

pugnante

vrbem intrant.

Iram in Traiectenſes explent

ſuper alia obſidionis mala, memores acceptæ à Traiectenſibus 1579
cladis, in qua nemo non propinquum amiſiſſet aliquem, aut
amicum, contubernalemue; priuatum dolorem impotenter
vltum ibant: &, vt plures quaſi victimas commilitonibus ſuis

in mulieres inclementius.

mactarent, in omnes laxato iræ furorique freno promiſcuè ſæuiebant; in mulieres autem tanto inclementius, quanto & ipſi
turpius ducebant à debiliori ſe læſos: & illæ viros licentius profeſſæ, debitam ſexui clementiam ſibi præripuerant. quin etiam

at illæ etiam in morte ferociunt

auſæ per vrbem, intempeſtiuâ nempe ferociâ, ad defenſionem
cadentis patriæ viros incendere: aut è feneſtris, ac tectis nunc
ingentia ſaxorum pondera tegulasque, nunc ebullientes aquas,
& feruefactas arenas in ſubiectos deuoluere; authores fuerant,
vt ab artificum ruſticorumque globo reſtitueretur aliquot in lo-

Vnde maior victorum rabies & promiſcua in omnes cædes:

cis prælium, præſertim in area Seruatiana, vbi Bolſius Germanorum Centurio ictus interijt. Ex quo aucta milites rabie,
conſumptâque omni miſericordiâ, ſcrutati per domos mulieres iuxtà ac viros, è feneſtris rectiſque præcipites agebant: aut
nacti per vias quoſcunque vel puberes, & imbelles, obtrunca-

quam Duces inter ſe diſcordes non reprimunt.

bant: aut, vlti mortis genus commilitonibus à Traiectenſibus
illatum, in amnem Moſam, ſuper alium, alios intorquebant.
Nec ſatis militum ferociæ moderabantur ij, queis ab Alexandro
commendata vrbs fuerat, Mansfeldius, & Gonzaga, iam priſdem inter ſe diſcordes: quòd ille, veteus ſub Carolo Quinto ordinum ductor, honorem ſibi à Gonzagæ iuuenta depoſceret:
hic fauore Hiſpanorum tumidus, ad eam formam à Belgis obſequium expectaret.

Cauallca & alij capti & ſubmerſi

Manſfeld.

Gõzaga

Miſera Traiecti facies.

Et ſanè fœda, nec verbis æquanda vrbis
calamitas erat, quum omnia armorum ſonitu, clamoribuſque
terrentium aut pauentium, miſto eiulatu muliebri, ac puerili
comploratione reſonarent: paſſim per vias ac fora ſanguinis riui, & variæ morientium formæ, & amputata adhuc ſpirantium

præſertim in ponte:

hominum membra viſerentur. Nuſquam tamen, quàm in ponte, quo Vvicca Traiecto iungitur, crebrior aut miſerabilior
cædes fuit. Etenim quum Sebaſtiani conſilio, qui vel capto
Traiecto defendi ſuburbium poſſe crediderat, aſportatæ in illud

Vvicca

eſſent pleræque Traiectenſium opes, eòque honeſtiores qui-

quem, vt in Vviccam Traiectenſes confugiant, confuſè complent.

que, & præſidiariorum multi confugiſſent; reliquam multitudinem, deſperata defenſione, illuc fuga rapiebat, atque, vt ex
omnibus vrbis partibus viri mulieresque cum paruis liberis eòdem confluebant, pontis anguſtijs haud accipientibus eam aceruatim irruentium turbam, multi mortales & in aditu colliſi,

ibique obtriti,

& in conatu progreſſuque, dum alius alium trudit, à valentioribus obtriti expirabant. creuitque ſtrages effracto ponte. Veriti

enim

1579 enim Vvicchenſes, ne hoſtes oppidanis immiſti ſuburbium irrumperent, penſiles trabes inter extrema marmorei pontis, & Vviccam proiectas, illico interciderunt: ignarique, qui conferti citatique procedebant, vt erant impetu delati, in amnem deuoluebantur, neque qui ponè inſtabant, animaduerſum periculum effugiebant, impulſi ab ijs, qui & ipſi, vti fluctus fluctu premitur, vrgebantur. Mortuorum eo die numerus, quos aut flumen hauſit, aut ferro in ingreſſu victor abſumpſit, non facilè definiri primùm potuit: deinde tamen non fuiſſe quatuor millibus pauciores, (quippe multis, præter eos, qui initio apparebant, repertis domi iugulatis) Comes Maſius à ſecretis Principi, rerumque quæ in dies agebantur, obſeruator apprimè fidus, & prudens æſtimator affirmat. cuius etiam viri teſtimonio non dubiè coarguuntur, qui ſcripſere, Gubernatorem vrbis Suuarzemburgium Heerlenſem, coqui habitu eluſiſſe Hiſpanorum manus. quod licet eius vitæ non ſatis militariter actæ conuenire videatur, tamen exploratum ſibi ait, in Seruatiano foro, quo redintegratâ non leuiter pugnâ, ipſe haſtatus cum multis accurrerat, ſtrenuè dimicantem interemptum fuiſſe: nec agnitum in eo tumultu, cumuloque cæſorum, in flumen proiectum, Gubernatoris vxor retulit Alexandro, nec ementitam vir eius nuſquam exinde repertus oſtendit. At non par animus fuit Manzano Centurioni: quem, vti nationis hiſpanæ dedecoramentum (quinque enim annos pro Orangio non inſtrenuè arma geſtauerat aduerſus Regem) ipſa ſtatim in vrbem irruptione peruestigarunt auidiſſimè Hiſpani, inuſtam nomini ſuo maculam per ſe deleturi: tandem inter tectum & lacunar, non ſanè ex prioris vitæ ferocia latentem, ab Alphonſo de Solis populari ſuo repertum, extractumque aliorum accurſu in publicas vias, infeſtas inter haſtarum cuſpides iuſſum decurrere confoderunt. Planè vt ex huius, ac Heerlenſis exitu intelligas, & DESERTOREM rarò fortiter finire: & IN NOBILI pectore generoſos ſpiritus torpere magis, quàm non eſſe; iniecta verò neceſſitate expergiſci. Interea Vvicchenſes, quum ſe hinc Hiſpanis è capto iam Traiecto imminentibus, inde vrgenti aſſiduè Mondragonio impares viderent: ac ſperarent oblata deditione clementiora, quàm quæ Traiectenſes paterentur; agitare inter ſe de ſuburbio dedendo cœpere, diſcordibus tamen conditionibus; quòd Sebaſtianus ante omnia ſuo ac militum decori, oppidani propriæ incolumitati præcautum vellent: hiſque peruincentibus (namque ille affixus lecto minus audiebatur) dum eâ ſuper re, cum Mansfeldio & Gonzaga diſceptatur; repentè

In relatione ad amicos 11. Iul.

Meteran. l. 9. & Iſſelt in hiſt.

Comes Maſius

Ant. Herrer. l. 9. hiſt.

ex Ocçania vterque fuit.

Oppidani

aut in amnem prolapſi paſſim pereunt.

mortuorum numerus.

Mors Gubernatoris,

& Manzani deſertoris.

Vvicchenſes populationem veriti, de ſuburbio ſuo dedendo agunt.

ſed interea Vviccam irrumpunt tranſmoſani milites Mondragonij,

in Tranſmoſanis Mondragonij caſtris rumor ſpargitur à Burgundis ortus, Hiſpanos Vviccam ingreſſos omnia depopulari. ſiue ſuſpicio ea fuit ex reſtituto ad colloquium ponte: ſiue fictus à milite dolus, quo colloquium interturbarent, atque in ſuburbij præda Ciſmoſanis commilitibus anteuerterent. Certè arrepta res eſt. ac dum oppidani conſultant, vſi opportunitate milites, (ſeu decipiebantur, ſeu decipi volebant) non expectato Mondragonij imperio, ſibi quiſque dux, & ſua cuique cupiditas, in muros pleriſque defenſorum ad audiendas deditionis leges conuerſis, inſiliunt: portam ad Sanctum Ruirinum obtruncatis excubijs reuellunt, ſocios accipiunt: ſparſique per interiora ſuburbij, terrorem, ac cædem inferunt. Id autem vbi Ciſmoſani milites videre, furore acti, quòd Traiectenſium opes, Traiecti expugnatoribus præriperentur ab otiatis trans Moſam Mandragonianis, dirempto colloquio, tranſmiſſoque ponte Vviccam frequentes irrumpunt, nouo terrore miſeros complent. Hìc verò, quamquam prædæ magis, quàm ſanguinis cupido erat, & Tribuni ab Alexandro increpiti promiſcuam illam ſtragem inhibuerant; tamen Gallorum aliquot, Anglorumque manipuli pugnam auſi, irritauere Victorum animos. illiſque, & præſidiarijs fermè omnibus interemptis, ſpargebatur in omnes latè cædes, niſi Ducum interuentu factum eſſet, vt mulieribus puerique; ac reliquis ſeſe dedentibus parceretur. At longè alia Sebaſtiani ſors fuit. captus enim, atque ad Alexandrum, vt is mandauerat, deductus perhumaniter exceptus dicitur, admiratione militaris induſtriæ: impenſaque perdiligenti curatione, Limburgenſem in arcem eſt amotus. vbi paulò poſt recrudeſcente vulnere, ſiue, vt aliqui ſcribunt, ſclopo appetitus, interijt. magna ſanè portio Traiectenſis internecionis. Iam verò ſecuta cædem populatio dies plures tenuit, par ſcilicet vrbi, vel ſolis panni opificibus paulùm infra decem millia frequenti: commercioque rerum, quæ in Germaniam exportantur, aut importantur inde, quæſtuoſiſſimæ. quæ omnia victoriæ additamenta fuere. Conſtat, militarem prædam ex domeſtica ſupellectili, venalitijſque mercibus, atque ex redemptis pretio oppidanis; palàm quidem partam, (nam multa, nox & tumultus inuoluit) longè decies centena auri millia exceſſiſſe. Sanè Leodij, Aquiſgrani, Cliuiæque, perſolutum pro captiuorum redemptione, præſenti pecunia ſupra ducenta auri millia certum habeo. Gliſcebatque in dies militum auaritia per officinas atque apothecas, ſi quid reliqui foret, corradentium, mortemque, niſi abditas opes miſeri exponerent, comminantium

Margin notes: 1579 — *Leproſorum locus* — Idem faciunt & Ciſmoſani. — & diues ſuburbiũ ſimul omnes deprædantur. — Sebaſtiani exitus. — *Coſimus Maſius in relat. 11. Iul.* — Triduũ Traiecti depopulatio. — *drapiers vocant* — quanta — *ſupra millioni* — *Idem ibidem* — quàmque auarè exercita.

1579 tium: adeò, vt reperti, qui deſperatione vitæ, quaſi monſtraturi conditæ pecuniæ locum, protinus è torquentium manibus elapſi, de ponte ſe ſe proijcerent, inuitantes, vt ſe ſequerentur, expleturi inexplebilem pecuniæ ſitim. durauitque populatio, donec Alexander edicto propoſito vetuit; *Ne quis in exercitu regio, cuius illecunque nationis poteſtatiſue ſit, audeat ab eo in poſteros die, Traiecti ſuburbijue domos diripere, habitatorès capere, captos ad redemptionem cogere, iniuriâ damnoue afficere. immò relictis, quas ad eam diem iniuſſi inſederint, domibus, ſuum quiſque ad contubernium in caſtris ſe recipiant, nihil earum rerum, quæ domi fuerint, aſportantes: niſi facta ad eam rem à ſupremo Belgij Præfecto, aut à deſignato Gubernatore Traiectenſi poteſtate: capitis pœna ex edicti violatoribus illicò ſumenda.* Præterea vetuit; *Ne quis domos, bona, perſonas ſemel redempta, nouæ iterum redemptioni ſubijciat: neue à captiuis, præter impoſitum primò tributum, quidquam ſiue alimentorum, ſiue rerum quarumcumque aliarum rurſum exigat. ſecus facientes & tributi iacturâ, & perſeuera animaduerſione plectendos.* Denique mandauit; *Quicunque mulierem, puerumue apud ſe detineat, confeſtim in domum remittat ſuam: aut dicendam ad cauſam accedat, quo eam, eumue iure non remittat. neutrum qui fecerit, vt neglectæ diſciplinæ reum, pœnas extemplò daturum.* Sic denique Traiectum quarto obſidij menſe captum expugnatumque eſt, octo circiter millibus ſuorum toto eo quadrimeſtri tempore deſideratis. cenſu tanto quidem miſerabiliore, quanto illum & mulieres non pauciores mille & ſeptingentis confecère. Porrò magiſtri præconeſque hæreticorum, quos ad ſuſpendium quæri potiſſimùm iuſſerat Alexander, plerique deſperatâ fugâ, furiosè ſe in amnem, ipſimet ſui carnifices, proiecère. Non tamen hæc victoria incruenta Regijs parta eſt, amiſſis bis mille ac quingentis militibus: ſeptem ac triginta Centurionibus, ſupremo rei tormentariæ Magiſtro, & honorariorum militum ductore. Quin & ipſe Imperator, quàm propè fuit, vt præter omnium opinionem, victoriæ ſuæ immoreretur? Nam perleuis initio credita eſt febris: ſinebatque illum intra tabernaculum, curis intereſſe belli, ac mandata epiſtolaſque ſubſcripto nomine tranſmittere: vti poſtremò fecerat in nuncijs victoriæ deſtinandis, ad Regem quidem in Hiſpaniam, Tribuno Mondragonio; ad Gregorium verò Pontificem, ad Octauium, & Margaritam parentes, atque ad alios per Italiam Regulos, ac regios Adminiſtros, Centurione Herculè Magno. Dein tamen increuit immodicè malum, promptis in cute ſignis vitiati ſanguinis ex attracto, mota humo, peſtilenti ſpiritu, continuatiſque ſub dio, atque humenti in ſolo noctibus

Eques Rinald. qui interfuit.

Franciſcus Mārſdoca

Inter hos cēturiones fuere Hiſpani viginti duo.

Ægid. Barlamōtius. Fab. Farneſius.

coercet illam tribus edictis Alexander.

In obſidione Traiectenſi numerus mortuorum ex Traiectenſibus;

& ex Regijs.

Nec Alexander longe abfuit à morte.

Primum leui febre corripitur.

deſtinatque ex lecto nuncios victoriæ ad Regé,

ad Pontificem, & ad alios.

mox ingraueſcit.

inter operas, quarum laborem non magis exactor intendebat, 1579
quàm particeps alleuabat. Itaque à ſpe vitæ deſertus, & iam ſu-

& deſperata valetudine, adminiſtrationem cedit regio ſenatui:

premis intentus, euocato ad ſe regio ſenatui adminiſtrationem
belli paciſque, quamdiu ipſe decumberet: & ſuper hoc, ſi aliud
ſibi humanitus accideret, quandiu placitum Regi, confectis le-

ſeque ad mortem pie comparat.

gitimè tabulis attribuit. Exinde auerſatus humanas curas, ex-
piatâ iterum à noxis per confeſſionem animâ, (nam quo pri-
mùm die lecto teneri cœpit, ante alia in id incubuit) ac Cæli
Pane ad ſubita morbi confirmatus; nihil iam propius erat,
quàm vt vltimæ mortalium neceſſitati concederet. Acciditque

Mira delirantis Alexandri diuinatio.

poſt hæc aliquid memoratu ſanè dignum. Nam quum peſtife-
ro iactatus æſtu deliraret, inter varia, quæ militariter inſa-
niens effundebat, erectus paulùm è ſtrato, Gaſparem Roblæum *Billij Dom.*
ac I. Baptiſtam Taſſium ex aduerſo intuens, *Quid vos*, inquit,
*hìc moramini? An non videtis Vvallones Germanoſque, verſis in
ſe ſe armis, prælium conſerturos? Abite hinc præcipites, mutuaque
noſtrorum cædi anteuertite.* Illi, vt Principi obſecundare vide-
rentur, abiere, vixque Traiectum intrauerant, quum ad arma
pulſari tympana, magno in forum accurſu, audiunt: properan-

Germanorum atque Vvallonum acies certaturas

teſque, vident Germanos, atque Vvallones (nec erant quatuor
hominum millibus pauciores) directa vtrinque acie, ob incœ-
ptam in Vvicchenſi ſuburbio litem inter paucos, mox acceſſu
plurium, tanquam ad nationis decus iniuria pertineret, exaſ-

dirimunt, componuntque Billius, & Taſſius.

peratis animis, de ſumma rei, infeſtis armis, decernere iam
paratos. Tum Billius, Taſſiuſque medios ſe ſe inſerunt, miniſ-
que & authoritate intercedentes, recipienteſque in ſe contro-
uerſiam dirimendam, aliorum præſertim interuentu, diſcordes
denique legiones complacauere. admirati enimuerò, venerati-
que præſens propitiumque regijs militibus Dei Numen, qui fu-
rentis ac vaticinantis ore præmonere voluiſſet, vnde miſerabili
tot fortium virorum ſtragi maturè caueretur. Sed de Alexan-
dro, intendente ſe in horas morbo, triſtes interea nuncij fere-

Militum ſenſus in Alexandri euulgato rumore mortis:

bantur. Iamque illum obijſſe per exercitum rumor euulgaue-
rat: apparuitque eo quidem tempore, quo RES IN exitu æſti-
mantur: & QVVM abeunt ex oculis, tunc videntur, quæ mili-
tum in eum caritas, quiue ſenſus. eæ enim voces exaudieban-
tur tabernaculum eius obſidentium, atque Imperatorias virtu-
tes certatim, nec ſine lacrymis prædicantium, planè vt frui iam
tum poſſet Alexander famâ ſui, & poſthuma de ſe hominum

ſed ipſe conualeſcit.

iudicia prælibare. Senſitque adhuc gratius ſuorum ſtudium,
æſtimationemque, quum præter omnium ſpem, ſuppuratione
perrupta, periculo defunctus, ac firmatis vtcumque viribus,
Tra-

1579 Traiectum intrauit. Id enim non priuatim, quemadmodum ille deſignauerat, ſed triumphali propè pompa, vti milites eui-cère, peractum eſt. Namque ab Alexandri tabernaculo, quò denſatis ordinibus cuncti (non pauciores viginti bellatorum millibus) conuenerant, Traiectum verſus, in turmas, centuriaſque diſtributi, gradario agmine proceſſere, ſagulis, torquibus, galeiſque plumantibus, pro cuiuſque copia perornati; Tum interiores aulici, aſſeclæque, & nobiles è contubernio Principis ſequebantur. Ipſum autem impoſitum ſellæ purpurâ auroque conſtratæ, quaterni Centuriones hiſpani (namque hæc natio id obſequium præ alijs impetrauit) humeris ſuſtulere, ſub aurea vmbella à primarijs quoque militum elata. Ante, circumque ſellam, intèr explicata vexilla ipſum complectentia, Tribuni, ordinumque ductores & ſuo, & armigerorum cultu inſignes: propiuſque caſtrorum Præfectus, & Magiſter equitum comitabantur: prætoriana cohorte concludente agmen. Sic tranſmiſſo ponte, quem ſuper foſſam vrbis ipſi paulò antè fabricauerant, Traiectum per apertos eius muros, iuxta Bruxellenſem portam, ſubiere: paſſim agnoſcentes diſiectas à ſe aut extructas moles: viamque, quam ſibi ſuo hoſtiumque recenti adhuc ſanguine fecerant, repetentes. Inuectus in vrbem hac militari gratulatione Farneſius, exceptuſque à Franciſco Monteſdoca, quem Traiecto Gubernatorem, Senatus regius impoſuerat: atque à Clero in templum rectà deductus, ſolenni ritu Imperatorem Deum, pro recuperato, eius ope, Traiecto veneratus eſt. ac ſecundùm Deum, Apoſtolis eius Petro & Paulo gratias, quaſi ſtipendium perſoluit commilitonibus Diuis.

21. Iul.

& triumphans in vrbem inuehitur.

Triumphi pompa.

Mayſel-dius & Gonzaga

& gratiæ Deo Diuiſque actæ.

Traiecti ad caſum, fama longè lateque ruinam deportante, concuti Belgium propemodùm omne viſum eſt. Pleræque Ordinum prouinciæ, Brabantia in primis, Tranſiſelania, Friſia, Flandria, tanquam ad eas victore cum exercitu properaret Alexander, vrbes quæque ſuas nouis præſidijs firmare, annonam aduehere, defenſionem parare: contrà Catholici hæreticis permiſti animos ſumere, pro Religione, ac Rege arma expedire, iugum haud vltrà pati. Nec Alexander aut ſibi, aut famæ deeſſe, non ignarus, alia victoriâ ad tuendam victoriam opus eſſe. Tumultuabatur Ciuitas Buſcoducenſis, præpoterantque, inducta Religionis libertate Caluiniani: ſed audita Traiectenſium clade, Catholici ſumptis armis, ac vicina ab Alexandro miſſa militum ope præfidentes, eiectis vrbe caluinianis, reconciliationis authore Terranouæ Duce, dedidere ſe Regi. Mechlinienſes, acceptis primùm ab Alexandro lega-

Expugnatio Traiecti Belgium terret.

Ouer Yſſel

Bolduc Rehont ſid

Buſcoducen. ab Alexandro, & à Terranoua, duſti ſe Regi dedunt.

Mechlinienſes ad Regem tràſeunt.

tis, in eaſdem cum Vvallonibus conditiones, amplexi ſunt Regis partes: mox immiſſis ab eodem militibus, eorum ductor Fabius Gatta (cuius à Carolo filio, dum hæc typis mandarem, Orbatellum, etruſcum Hiſpani Regis oppidum, aduerſus trimeſtrem Gallorum obſidionem, aggreſſioneſque defenſum, qui hæc litteris tradent, non ſine palmaris viri præconio memorabunt;) iubetur Vvillebroucum petere, eiuſque propugnaculum ad caput Bruxellenſis aluei ſitum occupare. Fabius opinione celerius Vvillebroucum aggreſſus, cæſo Ordinum præſidio, propugnaculum in poteſtatem redegit. Verùm audito, nouis copijs Mechliniam aggreſſuros Ordinum Duces, feſtinatis ab Alexandro turmis aliquot, cohortibuſque, ductu Licquij; obuiàm hoſtibus ire viſum eſt, interim miſsâ ad explorandum Zappatæ turmâ, quam Contrera vicarius ducebat; inter Mechliniam, & Vvillebroucum, caſtra poſuere Licquiani. Sed ante expectatum apparentes Ordinum copiæ (erant pedites quatuor millia, equites octingenti) in Contreræ turmam, nondum illuceſcente die incurrère. Contrera, relato protinus pede, non antè ad ſuos ſe recepit, quàm hoſtes fugientibus immiſti in caſtra ſimul penetrarunt: territique improuiſa aggeſſione milites, vixque nacti tempus coëundi, poſt leue certamen, alij ad defendendum vicinum Vvillebroucum, alij aliò fugam arripuere, victoribus per relicta contubernia ad prædam verſis. Eodem tempore Garſias Oliuera, turmæ vicarius Antonij Oliueræ patrui ſui, Vvillebroucum verſus, ſclopetarijs equitibus comitatus properabat; quum ex fugientibus audito quod acciderat, indignum ratus, eiuſmodi notam regio inuſtam militi, inultam pati, inſtare apud eorum primarios cœpit, precarique, paulùm ſubſiſterent: conſiderarent, poſſe ab illis, ſi conſilia vireſque ſecum iungerent, haud dubiè recuperari amiſſum decus. hoſti ad prædas intento, aut ſpolijs implicito, non ſpatium, non animum reſiſtendi futurum. quippè EXPERIENTIA compertum, nihil eſſe vilius aduerſus inuadentes, prædatore milite. reſumerent itaque generoſos ad eam diem ſpiritus, occaſionemque repræſentandæ hiſpanæ virtutis ne omitterent. ſe quidem, quamuis præter ferreum collare, cetera inermis eſſet, (& diloricata veſte nudum pectus oſtendit) primum in hoſtes iturum. ſperare autem, quam ſibi mentem indiderit Deus, & vires eidem menti pares Deum additurum. Nec pluribus agendum fuit apud eos, qui iam fugam ipſi ſuam taciti damnabant, ac Ducem aliquem reparandæ quoquomodo famæ cupiebant. Ducenti equites ſclopetarij, plerique hiſpani, & lan-

Marginalia (right): 1579 — *Neapolitanus* — *Roderic. Zappata*

Marginalia (left): & alios in auxiliú milites accipiunt: — cum propugnaculi expugnatione. — ſed poſtea ab Ordinum copijs inuaduntur, — & fugantur, — & caſtris exuuntur. — ſed Oliueræ adhortatione,

1575. & lancearij quinquaginta, regendos ſe Oliueræ, quòcumque is duceret, adiunxere. Ille nihil moratus, hoſtes enim in conſpectum venerant, aſſumptis prima in acie ſclopetarijs, iuſſiſque ponè ſequi lancearijs, magno tubarum ſonitu, quo ſuorum numerum mentiretur, in præcedentem equitatum pilarum procellam repentinus effundit. Inde addenſato gradu, lancearij perrumpunt agmen, eoque bifariam ſciſſo, partem alteram maioremque hiſpani equites poſt repetitam pilarum emiſſionem, gladijs cominus aggrediuntur, ac terga vertere compellunt. Sed fugam inhibuit Licquius, qui Vvillebrouchi iam ſecurus, plerosque ſuorum in pugnam opportunè retraxerat. Itaque circumuenti, poſt acrem, quam neceſſitas intendebat, pugnam, complures eorum interempti, capti permulti, paucis perfugium patuit, omnes præda, armis, ſignis exuti. Nec pars altera tutior fuit, aliquandiu per inuia ſaltuſque errabunda, poſtremò à ruſticorum manipulis cæſa ſpoliataque. Oliueram complexi deinde commilites, Reſtitutorem publici decoris conſalutarunt. Et Alexander, traditâ illi ſclopetariorum equitum turmâ, in patentibus eius rei litteris teſtatum voluit, Id à ſe dari Garſiæ Oliueræ, quòd res ab hoſtibus raptæ, illius conſilio ac fortitudine recuperatæ fuerint, victis fugatiſque paulò antè victoribus. Hæc autem ad confirmandos regijs in partibus, vti iam cœperant, Mechlinienſes magnoperè valuere. Nec Brugenſes interim quieſcebant: abrogatoque factionis hæreticæ Magiſtratu, caluiniani Euangelij buccinatoribus vrbe pulſis, dein reuerſis, atque adeò ſecta in partes ciuitate, rem armis decreturi videbantur. ſed iuſſus ab Alexandro Mottæus raptim illuc trahere Vvallonum cohortem, dum paulùm cunctatur, octo Scotorum ſignis, quæ à caluinianis accita præcucurrerant, poſterior fuit. At Martinus Schenchius, nobilis Gelder, militiâ quàm conſtantiâ clarior, ex Blyenbecano caſtro, tractum omnem inter Venlonam ac Genapum, ad Regis partes, ſuis Farneſianiſque militibus, attrahebat. ſed auſus vltra vires Zutphaniam inuadere, captus, mox liber, & multa felicius auſurus, emiſſus eſt.

in prælium redeunt,

& vincunt,

& præda hoſtem ſpoliant,

magno in Oliueram plauſu,

& præmio ab Alexandro.

Brugenſes ad Regis partes accedere conantur,

ſed fruſtrà.

Accedunt alij opera Schenchij.

Sed nuſquam, poſt expugnatum Traiectum, acriores turbæ, quàm in Friſia, incenſis oppidis, deletis pagis, euerſis arcibus, dein repoſitis, Nobilibus plebeiſque in nouas factiones coëuntibus, Regem alijs, alijs Ordines aſſerentibus. Præerat prouinciæ, Ordinum nomine, Georgius Lalinius, Villæ Dominus, Rennebergij Comes: verebaturque, ſi eò aduerteret arma Farneſius, ne Friſia, ac Tranſiſelania (nam vtramque

FRISIA nutat:

& eius Gubernator.

Ren-

Prætentat illum attrahere ad Regis partes Coudenhonius,

Rennebergius moderabatur) Regis haud dubiè partibus acce- 1579
derent. Verentem nutantemque aggreditur Terranouæ Dux, re cum Alexandro communicata, atque aſſumpto reconciliationis miniſtro Coudenhouij Domino, Rennebergij amicorum longè intimo. Hic per Bayluim & Greyterium, illum Rennebergio à ſecretis, hunc prouinciæ à conſilijs; prætentata Comitis mente, hominem inuadit: atque exorſus à miſeratione periculorum eius, quibus in horas obnoxius inter homines

hac oratione.

æquè infimos, ac infidos, precariam traheret non minus vitam, quàm præfecturam; addit, *Conſtare ſibi, miſſos ad Parmenſem Principem à Groningenſibus euocatores Hiſpanorum in Friſiam. Qui ſi aduenerint, & aduolaturos eſſe, haud dubitandum, (Parmenſi ad huiuſmodi occaſiones minimè cunctante) non videre ſe, qua ratione copijs victricibus, & accitis reſiſti poſſit à prouincialibus partim inter ſe diſcordibus, partim cum Hiſpano conſpiratis. Quin igitur ipſe anteuerteret? pactuſque cum Parmenſi, Vvallonicæ nobilitatis exemplo, prouinciam Principi ſuo, antequàm cogeretur, vltrò reſtitueret? An indecorum ei futurum, quod Comiti Lalinio Hannoniæ ac Valencenæ Præfecto, quod Lalinio Montinij Domino cognatis eius, quod Vicecomiti Gandauenſi perhonorificum, & conducibile fuiſſet, Regi reconciliatis, bono prouinciarum ac ſuo: auctiſque, ſuper Regis gratiam, nouis honorum appellationibus, inſignibuſque? Eadem ei ſperanda à Parmenſi Principe, cuius Rennebergius, ipſe admirari virtutem, & amare ingenium conſueuerit. Se quidem, pro eo, quem haberet apud illum, atque apud Terranouæ Ducem aditu, non omiſſurum, quin omnia, conditionibus gratioſis atque magnificis, peragantur.* Poſt hæc Coudenhouius, permiſſo ſibi negotio,

Philipp. Emmanuel Marchio Rubaſius.

Conditiones Rénebergio propoſitæ a Terranoua.

conditiones cum Terranoua componit, ſed antè ad Alexandrum tranſmiſſas, in hanc ſententiam. *Permittendas Comiti Rennebergio, aſſerendaſque diplomate Regio, Friſiæ, ac Tranſiſelaniæ præfecturas. Eundem annuo reditu donandum viginti millium florenorum, qui è regio harum prouinciarum patrimonio petantur. Villæ Dominio inſignia, ac iura Marchionatus ab Rege tribuenda. Inſtandum efficaciter apud Regem, vt Comitem prima equitum aurei Velleris creatione, in eum ordinem adſcribat. A Parmenſi Principe tradendas ei peditum legiones duas, quas ipſe, vti earum Tribunus, per prouincias ſuæ ditionis, præſidiorum loco, diſpertiat. Viginti aureorum millia eidem adnumeranda ſtatim atque pactis conuentiſque firmatis, ſacramentum Regi dixerint ipſe, locorumque Droſſardi* (ſic Satrapas ſeu Præfectos Friſij vocant) *qui Harlingæ, Stauriæ, Leouardiæque arces, Regis nomine tuentur. Droſſardis autem, præter diplomata à Rege mittenda, quibus ſua cuique*

Patent

que

1579 Pratores magni

que maneat Satrapia, ipſique in Gritmannos, vt Friſij loquuntur, *aſſummantur; florenos mille ac ducentos, annuo cenſu, tribuendos. Nec prætereundos Greyterium & Baylium, ſed ſexcentorum ſingulos florenorum reditu remunerandos. Immò quum tam hi, quàm Droſſardi iacturam fortunarum à partibus facilè paſſuri ſint, tunc eis tantundem in Friſia rependendum, fruituris ea compenſatione, quandiu loca, in queis bona illorum ſunt, non recuperentur. At verò Coudenhouij Domino, qui huius reconciliationis author ac ſequeſter in primis fuit, hæc offerenda: primùm Regis epiſtolam approbantis commendantiſque operam eius hoc in negotio adhibitam Catholicæ Maieſtati: dein cenſum annuum duorum millium florenorum, ſi in hanc reconciliationem intendendo, eius bona ac dominia à coniuratis prouincijs publicentur, etiam ſi reconciliatio ex ſententia non ſuccedat: non ſoluendum autem hunc cenſum, ſi fortè ſuis ille bonis non ſpolietur: nec proceſſurum, vbi in eorum poſſeſſionem aliquando reducatur. denique octo adiungenda aureorum millia, quæ Coudenhouio, eodem tempore, quo Rennebergio, in Colonienſibus nundinis adnumerentur.* Alexander, & ſi haſce conditiones animaduertit aliquanto liberalius compoſitas eo tempore, quo cogi poterat, qui rogabatur: contrà tamen apud ſe reputans, TVNC offerri abſque neceſſitatis ſuſpicione concordiam, quum à ſuperiore offertur; ad colligendam Regi apud populos clementiæ famam, re ſtatim probata, conditiones ad Terranouam remiſit. Quibus à Cornelia Lalinia Rennebergij ſorore ad fratrem (cuius reconciliationem magnopere optabat) allatis, gauiſus ea liberalitate Rennebergius, diſſimulato aliquantiſper conſilio, tum audito aduentare Orangium, rem, vti erat, ſuſpicatum, regias partes palàm profeſſus, ſe Regi ac prouincias addixit. Et verò præter hoc additamentum, motis iam vbique prouincijs, ſperari potuiſſet, vti ſperauere permulti, Belgium propemodum omne ad Regis partes aut ſpontè acceſſurum, aut armis attrahendum, ni pecunia, minimè profectò in tempore, ab Hiſpania defuiſſet. Sed Luſitanica expeditio animum occupabat, & pecuniam Regis, facilè patientis differri recuperationem Belgij, dum interea in poteſtatem redigeretur Luſitania, ex qua pecunia non vnius tantummodò Belgij, ſed plurium victrix regnorum, in longum hauriretur. Etenim ex pactionibus in Vvallonum reconciliatione pridem initis, externi milites emitti Belgio debebant, eorumque loco nouus conflari Belgarum exercitus. dumque hic æris inopià ſcribi non poſſet: & veteres, qui miſſionem inſtare ſibi inaudierant, niſi ſolutis ſtipendijs ad operam ægrè interim adhiberentur; Alexandro à pecunia vacuo, qui præ-

Senſus Alexandri ſuper his conditionibus.

Accipit illas Rennebergius:

& Friſiá ac Tranſiſelaniam Regi addicit.

Inde ſpes Belgij vniuerſi ad Regem attrahendi:

niſi pecunia defuiſſet in Luſitanicam expeditionem verſa.

Difficultas conflandi noui exercitus, abeuntibus Hiſpanis.

præter Hiſpanum obſequij retinentem, ceteros turbidos ac propè contumaces habebat, multa videlicet omittenda erant, quæ eſſent ſub manu. Hinc miſſis in Hiſpaniam Alphonſo à Sotomaiori, & Octauio Comite Lando, Regem docuerat, quanta in præſens opportunitate rei benè gerendæ fraudarentur Catholicorum partes: quantoque exinde periculo ſubeſſent amittendi, quæ parta ad eam diem, abeuntibus Hiſpanis, nec ſuppeditatâ ad nouum exercitum pecuniâ. Quin & eandem quoque operam Hiſpanos in Belgio retinendi, nouo apud Vvallones conatu non omiſit, inſtantibus comitijs. 1579

Ideo miſſis ad Regem nuncijs pecuniam rogat.

18. Aug.

CONVENTVS prouinciarum Vvallonum.

Etenim Montibus, in quam Hannoniæ vrbem indictus erat earum prouinciarum conuentus, Proceres Legatique iam aderant; vt incœptam Atrebati reconciliationem, temperatis aliquot, Alexandri poſtulatu, conditionibus, aliquando conficerent. Et pro Arteſia quidem Legati venerant eius Gubernator Robertus Melunius Marchio Richeburgius, & Ioannes Saracinus S. Vedaſti Abbas, & Franciſcus Doignius Beaureparij & Beaumontij Dominus, cum alijs nonnullis. Hannoniæ autem nomine agebant Philippus Comes Lalinius prouinciæ Gubernator, & Iacobus Froyus Abbas S. Petri Haſnanienſis, & Iacobus de Croyx Saumontij Dominus, & Franciſcus Gualthierius ſyndicus Montenſis, alijque ex eadem prouincia. Denique pro Inſulis, Duaco, & Orchiano, quæ ſunt Flandriæ Gallicanæ, aderant earum Præfectus Maximilianus Vilanus Raſſinghemij Dominus, & Hadrianus Ogniacenſis Villeruallius, & Florentius VanderHaer, & Euſtachius Iumellius, & cum ijs alij.

Arràs.

Legati pro Arteſia.

Marchio Rubaſius

Pro Hannonia.

Pro Inſulis, aliiſque.

Lilla

Legatos quoque ſuos mittit Alexander.

Cum hiſce prouinciarum Legatis acturos immiſerat Alexander Regis nomine, Petrum Erneſtum, Comitem Mansfeldium, Ioannem Noyellum, & Adrianum Gomicurtium, illum Roſſignolij, hunc cognominis loci Dominos: vnà cum totidem Iuriſconſultis, Ioanne Vendeuillio, quem poſtea Epiſcopum Tornacenſes habuere, Antonio Hauſtio, ac Georgio Veſtemdorpio, quorum hic concilij prouincialis in Friſia, priores duo priuati concilij ſenatores erant. His impenſè mandauerat, in id ſedulò inſiſterent, vt contenti Vvallones, prouincias ſuas externorum militum onere acceſſuque exemptas habere, ne vellent è reliquo Belgio emitti eos, quos ad arcendum ex ipſis Vvallonum prouincijs hoſtem, ſocios aliquando deſideraturi eſſent. Sed fruſtrà erant Alexandri vota, eiuſque Legatorum opera: obfirmatis omnium animis, in externa militia ab omni Belgio remouenda, quum tamen in pleriſque alijs haud grauatè Alexandri petitiones admitterent. Acceſſitque eodem tempore reſponſum

cum mandatis pro retinendis Hiſpanis,

ſed nō impetrat.

Immò iubetur à Rege nihil vltra tentare.

12. Sept.

1579 Regis ab Hiſpania, iubentis non modò à prouincijs omnibus abire Hiſpanos, ſed ceteris in rebus nihil eorum immutari, quæ Atrebati cum Vvallonibus compoſita iam eſſent. Hoc autem poſterius clam Vvallonibus habens Alexander, ne per huiuſmodi Regis indulgentiam irrita fierent, quæ magno ipſe labore Regi iam acquiſierat; ex altero Regis diplomate, generatim acta Atrebati confirmante, reconciliationem cum prouincijs Vvallonibus tandem conficit: ac duode triginta capitibus comprehenſam, ineunte Octobri menſe, Traiecti primùm, mox alijs in locis, ingenti populorum lætitia euulgat. Leges, in quas conuentum eſt, hæ fuere inter alias præcipuæ. *Vt reconciliatarum prouinciarum Præfecti, Magiſtratus, copiarum Duces, milites, ciues, incolæ omnes munere quopiam fungentes, fidem ſuam ſacramento obligent, Religionem Catholicam Romanam, & obedientiam regiæ Maieſtati ſeſe perpetuò ſeruaturos. Vt milites hiſpani, externique alij prouincijs haud grati, ſex intra hebdomadas ab euulgata reconciliatione, Belgio excedant, nunquam in poſterum redituri, niſi aut belli cum externis occaſione, aut alia reconciliatis prouincijs æſtimanda neceſſitate. Vt hoc ipſo diſceſſionis tempore, ad Religionem tuendam, ære tam Regis, quàm harum prouinciarum, conſletur exercitus defenſioni oppugnationique par: iſque ex militibus indigenis, alijsue, qui Regi, ac prouincijs accepti habeantur. Vt Rex non alium vniuerſo Belgio Gubernatorem, niſi ſui ſanguinis Principem in poſterum præficiat. interim ſex ſpatio menſium, Parmenſis Princeps reconciliatas prouincias, vti reliquum Belgium, adminiſtret: quo ſemeſtri elapſo, niſi Gubernator à Rege nominetur aut ipſe Parmenſis, aut alius Princeps regij ſanguinis; prouinciarum regimen penes reconciliatorum Ordinum concilium fiet, conciliumque arbitrio Regis, modò ex indigenis, eligatur.* Hiſce alijſque conditionibus vtrinque firmatis, decreta ab Vvallonibus honorifica legatione, Montes euocatur Alexander capeſſendo regimini prouinciarum. Ille tamen, dilata paulùm profectione, dum inſtantia componeret; opperiebatur reſponſum Regis, à quo reditum in Italiam cum abeuntibus è Belgio Hiſpanis enixè poſtulauerat: iuſſo Comite Lando, pòſt Regem, edocere Ioannem Idiaqueſium belgicarum rerum conſultationibus præfectum, Id Regiæ Maieſtatis intereſſe, ne in ea militum abalienatione & querimonijs, atque adeò in eo periclitantium ſtatu rerum, ad certam ruinam accederet Gubernatoris contemptus. Exercitus egeſtatem ab ſe diù ſuſtentatam, dum licentiam authoritate coërcuerit: iam ſemeſtri Duci non eandem authoritatem fore. Itaque quum paucis pòſt menſibus abeundum ſit, ſatius futurum, ſi & prouincijs

capita 28.

Itaque reconciliationem Vvallonum conficit,

in has leges,

Mõs de Enau

Euocant Vvallones in ſuas prouincias Alexandrum.

Oct. Com Landus

quià Rege petit reditum in Italiã,

O noui

noui Gubernatoris anticipatione, qui non arma aduerſus eos, 1579
quos recturus ſit, exercuerit, conſulatur: & ſibi integra autho-
ritate exire Belgio haud negetur. At Rex, cui ſuper Alexandro
alia mens erat, geminatis eum litteris, quanta eius præſentiæ ne- 13. Octo.
ceſſitas, quantum in illo ſpei collocarit, admonuit. addiditque
Regis nomine Idiaqueſius, *Miſſionem externorum, nouumque in eorum loco delectum Uallonum, Regi adeò cordi eſſe, vt in vtroque* 13. Octo.
conficiendo pro certo haberet Alexander, ſe gratius eius Maieſtati facturum, quàm ſi duas pariter vrbes expugnaret. Nempè Rex per eam militum mutationem, ſimul prouinciarum animos deuinciebat ſibi, ſimul Alexandrum ipſum victorijs & veteranorum ſtudijs quotidie maiorem in poteſtate habebat magis. Sed Alexandro quàm fixum erat Regi parère, tam arduum aggredi ad parendum fuit. Etenim raro abſque militum querelis, atque aliorum terrore ac damno, diſſoluitur vetus atque ingens exercitus: vti nec magna ædificij moles ſine cadentis fragore, vicinarumque ædium noxâ deſtruitur. Præterea nouum repentè conflare exercitum, & tanquam vno pedis pulſu equeſtres, ac pedeſtres tyronum copias de terra extundere: ac ſubitâ aduerſum veteres hoſtes diſciplinâ firmare, Magni olim gloriatio Ducis eſt habita. Hæc autem ipſa duo difficultatibus ſemper implicita, tam multæ hoc tempore res aduerſæ circumſtabant, vt militarem Alexandri prudentiam non minus in eo veterani exercitus corpore diſſuendo, nouoq; conformando; quàm in arcibus ſiue hoſtilibus diruendis, ſiue aduerſus hoſtem fundandis, Rex meritò agnouerit, commendaueritque. Ex militibus abituris, veteres Germanorum legiones, Burgundorumque, à reconciliatis prouincijs, vti gratæ, in partem noui exercitus admittebantur. ſed Burgundi admitti renuebant: Germani operam ſuam ſeu Regi, ſeu prouincijs contumacius pernegabant, tantùm in patriam redituri ſtipendia poſcebant. Itaque deficientibus Germanis ac Burgundis, ex Vvallonum prouincijs conflari exercitum oportebat. at hi, præterquamquòd, niſi ſolutis ſtipendijs, militiam palàm detrectabant, pauciores erant, quàm vt ex eis componeretur exercitus, qui vnus in Belgio & Vvallonum prouincias defenſaret, & Orangio multis in locis arma inferenti occurreret, & Mechliniæ, Buſcoduco, Groningæ, alijsque vrbibus, ac prouincijs in Regis partes iam tranſgreſſis, aut tranſgredi meditantibus, opemque ab Alexandro quotidie poſcentibus ſubueniret. Sed in altero plus adhuc operæ Alexandro erat. Conſtabat eo tempore, quo diſſoluendus erat, Farneſianus exercitus legionibus omninò quindecim: Germanicis quin-

Sed Rex negat, iubetque vt externis dimiſſis, nouum exercitũ ſcribat.

Alexandri difficultas,

Pōpeius Magn. apud Plutar. in vita.

in conficiendo nouo exercitu;

& in veteri diſſoluendo.

Quantus regius exercitus eſſet;

1579 quinque, totidem Vuallonicis, Burgundicis duabus, tribus Hiſpanicis, (præter Italicas aliquot extra ordinem cohortes) non eodem numero militum pariter refertis: quippe Hiſpanicæ, Germanicæque longè ante alias ibant. Equitatum conficiebant turmæ ſeu vexillationes quadraginta duæ, ex Raitris potiſsimùm, Burgundis, atque Epirotis. Erat hic exercitus vt prius hoſti, ita nunc Duci ſuo formidandus: quantoque & numero militum, & veteranarum legionum robore præſtabat, tanto, ſi exuto obſequio hoſtilia moliretur, augebat Alexandro curas, timebatque ipſe vires ſuas. Nec temerè: namque nationes certatim omnes, quum inſtare ſibi belgicæ militiæ finem viderent, confici ſecum rationes, & quæ ad eum diem ſtipendia vtcunque differri paſſæ erant, partim compenſatione prædarum, partim honores & rem auctura, continuatione militiæ; ea nunc numerari ſemel omnia armatæ poſcebant. Et Alexander, cui iampridem ne ad vnam quidem legiunculam dimittendam pecuniæ ſatis aderat; metu futuri, aliquot antè menſibus per Tribunum Mondragonium; poſtremò per Comitem Landum, ac Sotomayorem, de rerum ſtatu Regem anxiè commonuerat. Quumque plus interim ſpei, quàm pecuniæ mitteretur ab Hiſpania, aduocato regio ſenatu, quid conſilij capeſſendum inter extrema illa, diſquirit. Placuitque Serbellonij ſententia: qui, (poſt aliquorum magis querimonias, quàm conſilia) & ſi cauſam tardioris ab Hiſpania ſubſidij negauit in Principem referendam, tanquam ei Belgium minus cordi foret: nec de eius potentiâ demiſsè adeò ſentiendum, quaſi regium ærarium expeditione vna Luſitanica exhauriatur; adiecit tamen, *In eo falli Principis parſimoniam, quòd perſuaſum habeat, liberalius opem Gubernatores petere, vt habeant vnde è pleno ſemper hauriant: quum contrà Rex ſentiat, ſolitus dicere,* ADAEQVANDVM *eſſe neceſſitati ſubſidium, ne ſi abundet, effundatur. Itaque ad oſtendendum, quàm infra neceſſitates auxilia ſint ab Hiſpania, optimum factu, ſi per regios huius exercitus Quæſtores, certus equitum peditumque numerus, ac ſtipendiorum ſumma cuique centuriæ in ſingulos menſes pendi ſolita, quantumque debiti, ſubducta cum legionum Tribunis ratione, adhuc superſit, ineatur: atque eorum indice per certum hominem in Hiſpaniam miſſo, Rex oretur, vt quando tam longè res diſtent à copia, intelligat non alia peti ſubſidia, quàm quæ neceſſitatibus, & quidem extremis adæquentur.* Addidit Alexander, non hunc modò publicum, ſed priuatum etiam domus ſuæ ſtatum, atque impenſas, velle Maieſtati eius, cui ſua omnia patère cupiat, accuratè perſcribi. vti factum eſt feſtinata domi militiæque cenſione. Et primus quidem milita-

Albaneſi

Duci quamque formidandus.

ſi, quum ſe dimittendum audit, ſtipendia petat

à Duce pecunia vacuo,

Ipſe cōſulit ſuper hac difficultate ſenatum.

Serbellonij ſententia.

ris index, nam plures miſſi ſunt, ſummatim referebat, Hiſpanorum peditatui ex tripartitis Toletani, Valdeſij, & Figueroæ legionibus compoſito: centuriaſque vnam & quinquaginta complexo, pendi pro ſtipendio menſtruo aureos vnum & triginta millia, octingentos quadraginta ſeptem. Equitatui leuiter & ſclopis armato ex varijs nationibus, in vnam & viginti turmas ſecto, aureos quatuordecim millia, trecentos & nonaginta. Vvallonum peditum ſignis octo ſub Altapennio, quatuor ſub Reuſio, & ſex Germanorum recens ſcriptorum ſub Fronsbergio, aureos tredecim millia, quadringentos ac nouem. equitatui germanico ferreolorum, in quo vexilla tria Sanblemontij, quinque Saxonis Ducis, duo Billij, vnum Bilzij, ac Brendelij decem, aureos ſexaginta tria millia, ſeptingentos quinquaginta duos: ſubductâ in fine omnium ſummâ, aureorum centum viginti trium millium, & trecentorum nonaginta octo. Tantum erat vnius menſis ſtipendium, & non totius exercitus: omiſſis videlicet in hoc cenſu peditibus Burgundis, Italiſque omnibus, Vvallonum parte, ac Germanorum pleriſque: quorum vel vni Altempſiæ legioni ſtipendium ſupra triginta aureorum millia ſingulis menſibus ſoluebatur. At index Farneſiæ domus particulatim cenſæ oſtendebat, in aula Alexandri Principis conſtante hominibus ex familia quidem, ducentis quadraginta nouem, cum equis duodecim ſupra ducentos: ex alijs autem Nobilibus quinquaginta, qui honoraria Regis ſtipe detinebantur in Belgio, ſed Alexandri menſâ impenſaque excipiebantur, impendi ſingulis menſibus nummos ex aurea moneta quinquies mille, nongentos ſexaginta. Ad hos autem ſumptus ſuſtentandos habere Parmenſem Principem menſtruos reditus partim à ſe, & ab Octauio, & ab Auſtriaca parentibus aureos bis mille ac trecentos quindecim: partim à Rege bis quoque mille quadringentos triginta ſeptem: nempè acceptis expenſas non æquantibus. Sed nihil expeditius neceſſitatem pecuniæ arguebat, atque relata alio in indice æris ſumma ad eum diem veteranis debita; quæ abſque Vvallonibus, Italiſque, pro Hiſpanis decies centena millia, pro Germanis verò ac Burgundis millia tricies centena longè ſuperabat. Quibus tum publicis, tum priuatis minutiſſimæ diligentiæ taxationibus, traditis, (quo plus authoritatis ineſſet) Petro Aragonio, qui Carolum patrem Terranouæ Ducem poſtea ſecuturum præcedebat in Hiſpaniam, Regem orauit Alexander, vt quando eo loco res eſſent, monſtrare dignaretur, vnde ſibi tantum æris hauriendum, vt externas legiones, ſolutis ſtipendijs, emittat: vnde vt

[Margin notes: 1579 — Cornette — quam pro domo sua. — Mirum de alio indice. — millio onus — millio-nes tres. — Mittit hos indices ad Regem: — eumque ſubſidiû orat.]

pactam

1579 pactam Friſijs pecuniam diſſoluat: vnde vt nouos militum delectus habeat, qui tot arces, abeuntibus externis, intrent, prouincias armati defendant, hoſti non impares occurrant. conſtare in eo Germanos, ac palàm edicere, non moruros ſe Belgio pedem, niſi ſtipendijs in Belgio numeratis. eadem Hiſpanorum, ſed modeſtiora poſtulata eſſe. vrgere interim prouincias, appetente præfixo iam tempore, vt externi atque ante alios Hiſpani Belgio cedant. at ijs cedentibus verendum eſſe, ne Germani iam pridem ſeditionem minitantes, metu Hiſpanorum liberi, adiunctis ſibi Vvallonibus, populabundi per agros excurrant, vrbeſque ſibi, ſtipendiorum loco, deſpondeant. Id verò ſi accidat, eodemque tempore Orangius, occaſionum minimè negligens, reconciliatos inuadat; dubitandum non eſſe, quin populi, ne ſuo ære conflare, atque alere exercitum cogantur (quod vt euitarent Regi ſe ſe potentiæ commiſerint) ſpe deiecti regiæ defenſionis, aut in gratiam cum reliquis coniuratis prouincijs redeant, aut in alicuius vicini Principis manus tutelamque confugiant. Porrò hiſce malis omnibus non aliâ viâ occurri poſſe niſi feſtinatione pecuniæ, cuius in præſens inopiâ ſibi adeò dolori eſſe, occaſiones præclariſſimas corrumpi, vt non dubitaret largè ſanguinem dare, ſi ſanguinem vertere in aurum poſſet, quo Belgium Principi ſuo ea opportunitate redimeret. Verùm iam anteuerterat Rex, miſſis ſexcentis aureorum millibus, factaque ſpe ſecuturæ acceſſionis. quibus vt nonnihil reſpirauit Alexander, ita noua illum excepit cura, excitatis nationum Tribunis ad ſtipendiorum famam, metuque non ſuffecturæ pecuniæ feſtinantibus. Et quamquam vt alijs præhaberet Hiſpanos, admonebant Alexandrum eorum fides, militiæ diuturnitas, laborum constantia, & in hiſpani Regis exercitu prærogatiua nationis; illos tamen poſtremos ab ſe dimittere conſultius habebat, vſurus eorum obiectu, ſi quid fortè hoſtile molirentur alij. & occaſio præſto fuit. Etenim diſſito rumore inter aliquot Germanorum centurias per oppida pagoſque Traiectenſis agri diſtributas, militaria æra partim Hiſpanis, partim nouo delectui ex reconciliatis prouincijs deſtinari; fremere primùm varijs in locis miles, mox coire, & furorem conſociare. Erant Traiecti ſigna veterum Germanorum tria, præſidio vrbis apud Alexandrum: horum opportunitate Germani, qui circa Traiectum agebant, conſilium ineunt vrbem inuadere, captâque, ad Parmenſem Principem allegare Centurionum aliquem (nam Tribunis non ſatis fidebant), qui miſſionem, & ſtipendium flagitet: abnuentem, aut tergiuerſantem tandiu obſeſſum habere, donec

& pericula dilationis ob oculos ponit.

Rex mittit pecuniæ partem.

Alexandri difficultas in ea distribuenda.

Seditio Germanorum ob eam cauſam.

& eorum cõſilia

Quibus poſtquā anteuertit Alexander.

donec diuturnæ militiæ merces aliquando ſoluatur. Nihil ho- 1579
rum latebat Alexandrum; præuidenſque tanto eis rem pronius
ſucceſſuram, quanto & aperta alicubi vrbis mœnia aditum præ-
berent, & eorum ipſe vires animoſque non ignoraret; illicò iu-
bet, ſex Hiſpanorum centurias intrare vrbem, & aliquot Italo-
rum, Burgundorumque ſigna obequitare mœnibus: ſimul fa-
bros reficiendis murorum hiatibus iam inductos feſtinare opus.

cum eorum Tribunis conqueritur in hunc modum.

tum verò aduocatos ad ſe Poluillerium atque Altempſium Tri-
bunos, qui Traiecti fortè aderant, diſſimulato metu, ac magis
eorum, quàm ſui anxius in hunc planè modum, vt ad Regem
ſcripſit, alloquitur. *Scilicet milites veſtri perquàm honeſta miſſio-*
ne finem militiæ, reditumque in patriam moliuntur. Et ego in Hiſ- 21.Dec.
paniam ſcribens, læta enimuerò Principi, honorifica de vobis ad-
iungam, flagitando ab Rege pecuniam, qua ille vrbem ſuam, quæ
ſororis ſuæ filium redimat à Poluillerianis Altempſianiſque militibus. Alex.
Sed neque iſti, quantumuis feroces ac ſceleſti, aut potiundæ vrbis, ipſe
aut mei compotes erunt. Quin ego, aderit enim mihi violati ſacra-
menti vltor Deus: aderit fortuna Regis, ſi vnquam aliàs, hoc ma-
ximè tempore, additamento regnorum felix: aderunt tot fidæ legiones Luſitaniæ &
hac in primis tutela gratiam Regis emeritura: adero ipſe mihi cuiuſ- Indiarum
quam pertinacia flecti neſcius; ſi quid eorum, quæ improbè decreta
ſunt, attentauerint, illos non modò vi atque armis coercebo, ſed ne
aſſe quidem ex hac ſumma, cuius adipiſcendi iure ipſi ſe ob nouiſſimum
ſcelus exuerint, perſoluto, è Belgio eijciam, tam pecuniæ quàm fidei
inanes. Nam, quæ iſthæc intemperies? dum ſtipendijs per Quæſtores
ordinandis inſiſto, ſollicitus ne ex ea quantulacunque nummorum co-
pia, centuriam aliquam ſua portione defraudem, nullo conſilio præci-
pites ruere pecorum more, vaniſque captos rumoribus, velle per ſce-
lus extorquere, quæ accipere innocenter queant? Hæc ne ego ſperaue-
rim à Germanis? quorum nationi tantum tribuerim, vt vel Caſi-
miri hoſtis milites meis armis & vltioni, vt ſcitis, expoſitos, libe-
ros tamen ac ſecuros emiſerim, teſtatus id à me honori Germanorum
dari. Quid quotidiana meos erga milites ſollicitudo, pro quorum ne-
ceſſitatibus toties Regis curas, odioſè propemodum onerauerim? quo-
rum inopiam, ceſſante ab Hiſpania ſubſidio, toties ære meo, meoque
demenſo, immò & ære interdum veſtro ſubleuauerim? teſtes enim
vos habeo, qui mihi ſuper egeſtate meorum militum ſollicitè omnia
circumſpicienti, præſentem opem offerentes, curas meas introſpexiſtis
atque alleuaſtis. Quod ſi huius rei gratiâ, perhumanas ab Rege litte-
ras, beneuoli in vos animi eius, memoriaque (vt ipſe loquitur) non
abolendæ pignus accepiſtis; quid in præſentia ſperare vos à liberalita-
te Principis æquum eſt, ſi iſtorum conatibus anteuerientes, conſilio

ope-

1579 *operâque veſtrâ efficiatis, vt exempta ex eorum animis, quaſi præte-*
reantur, opinione, modeſtia admonitis, & obſequio redditis, felix,
quem tenemus, victoriæ curſus per huiuſmodi turbamenta non retar-
detur? Sic enim vos & dignitati veſtræ, magis extra facti con-
ſcientiam futura, quàm extra culpæ opinionem: & militibus ve-
ſtris, ſi inſanire pergant, nil niſi egeſtatem & dedecus in patriam re-
laturis, opportunè præcauebitis. Ad ea, qui euocati, quique ſuper- componitur tumultus,
uenerant Tribuni, quum eiuſmodi ſuorum facinora ſibi ne-
quaquam probari reſpondiſſent, eoque ſe ab eis non minus præ-
ſentiâ, quàm conſilijs ſeparaſſent; ſpopondere, nullam ſe ſe ope-
ram omiſſuros, quo tumultuantium conatus ſiſterent, compo- Tribunorum opera,
nerentque: præſertim quum pro certo haberent, paucorum ea
eſſe tentamenta, atque inanes minas. Nec illi, quod promiſe- & metu ab Alexandro.
rant, omiſere. Plus tamen apud turbidos valuit præſidium fe-
ſtinanter illatum vrbi, & præſens intrepiduſque animus Alexan-
dri. Itaque tumultuandi locum magis quàm animum mutan-
Ianuar. tes, transferunt aliò furorem, per agros prædabundi, pagis ta-
menſe men non vltra rem cibariam graues, neque pecuniâ ſupra ne- Queruntur aliæ ciuitates à ſuis præſidiarijs diuexatæ:
1580 ceſſitatem extortâ. Plus periculi à locorum præſidiarijs fuit: gli-
ſcentibus in dies, aureſque Alexandri euerberantibus ciuitatum
& Gubernatorum querelis, A præſidiarijs ob alimentorum ino-
piam, domos ciuium ſpoliari, præſidijs relictis per agros excur-
ri, arces, vrbes, omnia hoſtibus exponi. Et vera dicebantur.
Iamque Liequius Louanium deſerere meditabatur, ne, ſe Gu-
bernatore, vrbs hoſti dederetur: Mechlinienſes, raris neque
fidis præſidiarijs, nihil propius, quàm caſum vrbis pertimeſce-
bant: eundem metum pleraque Friſiorum oppida denuntiabant.
Lucemburgenſes, compleri diuexarique prouinciam confluen-
tibus eò Germanis, lamentabantur: reconciliati, in quos antè
alios ferebantur Orangij minæ, aſſiduis Alexandrum precibus
fatigabant, Veniret aliquandò, præfecturam capeſſeret, exerci- Quarum remedium difficile Alexandro, non ſufficiente pecunia ab Rege miſſa.
tum exauthoratis externis, ex indigenis conflaret. Sanè ad tam
multa, vno ſimul tempore componenda, non ſexcenta aureo-
rum millia, quæ miſſa fuerant, ſed neque decies ſexcenta millia
ſatis erant. Ergo Alexander diuiſo partes in omnes animo, in-
gruentibus tot vndique aceruatim malis ordine proſpecturus, Conatur tamen ille.
primò Namurcum ad Hiſpanos, tum Limburgum, vbi ſeditio-
nis germanicæ caput, inde Montes Hannoniæ adire ſtatuit: non
tamen antè, quàm Traiecti ſtatum ordinaret, creato Magiſtra- & primum res Traiecti cōponit
tu, ac pro Hiſpano Monteſdoca, Adriano Gomicurtio Guber-
natore vrbi dato. Arcem, quam fundari cupiebat Rex, quo-
niam neque temporis, neque facultatis præſentis exiſtimabat
Ale-

Collegio Patrib. Soc. Ieſu ibi fundato arcis loco.

Alexander, Regi ſcribit, ſe propugnaculum multò validius 1580 quàm quod Maieſtas eius mandauerat, Traiecto impoſiturum, Collegium Patribus Societatis Ieſu fundando: cuiuſmodi arce, ſub Auſtriaca parente, Traiectenſes in fide erga Deum Regemque egregiè retentos, aduerſus vtriuſque hoſtes, non ignoraret. Annuente Rege, ſimulque Leodienſi Epiſcopo in eamdem cum Alexandro ſententiam conſpirante, miſſis Leodio Patribus, attributo ex Seruatianis ſacerdotijs prouentu, (nam & multi eius loci reditus, & pauci ex ſacro ordine ſupererant in ciuitate ab hæreticis adminiſtrata, ijs Sacerdotijs pares) Alexander Traiectenſe collegium ſtabiliuit: Gregorio Pontifice tranſlationem cenſuum, & Alexandri conſilium comprobante. Greg. xiij. 3. Mar.

EMISSIO Hiſpanorum aliorumque

Equitis facinus;

Rebus Traiecti compoſitis, nouo ab Hiſpania argento auctus, ſtatim Namurcum petijt Alexander, educturus Hiſpanorum præſidium ex ea primùm arce, qua illi maximè, ſi quid fortè tumultuarentur, niti poterant. Et quidem in ipſo vrbis aditu, ſuſpectandi occaſio non defuit. Namque Namurcum intranti quum occurriſſet equitum haſtatorum turma, Nouiam Flandriæ oppidum contendentium, inter eos militari more lanceas ſupremo Duci ſubmittentes, vnus appenſam cuſpidi haſtæ crumenam, cum haſta ſubmiſit. Alexander equitis audacia peroffenſus, ſed offenſione pauliſper compreſſa, dum inter confertos latentem, (quippe exitus incertum,) extraheret, agnoſceretque, ſubridens, *Lepidum enimuerò*, inquit, *feſtiuſ capitis commentum*. Ille plauſum Ducis interpretatus, impulſo ante alios equo, ſecurus apparuit. Tunc Alexander hominem toruè intuens, illicò ferrum ſtringit, ac plagâ ori luculenter inflictâ, *Diſce*, inquit, *haſtam mihi reuerentius inflectere, nec per huiuſmodi deridicula ad ſeditionem quietis militibus ſignum attollere*. ſimul duci equitem imperat, ac ſuſpendi: ipſe interim tot inter lanceas in ſe vnum inclinatas, & ab honore Ducis ad commilitonis defenſionem facilè tranſituras, maieſtate ſua tutus, & timoris contemptu timendus. At ille, quòd ſuſpendij miniſter non ſtatim repertus, dilato ſupplicio noctu aufugit, Alexandro, vti eſt creditum, permittente. Nam, quòd militem ceterà ſtrenuum æſtimaret, paulò poſt reuocatum non modò in gratiam recepit, ſed etiam centuriæ peditum impoſuit: contentus, læſam militaris imperij maieſtatem lictore metu vindicaſſe. Primi ad ſtipendia extra ordinem vocati (nam in ea re cura Parmenſi non leuis adhibita) Hiſpani fuere arcium præſidiarij, Namurci in primis, Traiecti, ac Philippopolis. nempè vt facilius eâ prærogatiua deliniti, arces deſererent: in quas intraro

aſtu ab Alexandro detecti,

& caſtigati;

Stipendiis donatur, ex præſidijs remouentur primi Hiſpani;

Philippe ville

trare VVallones Reuſij Comitis, vti fideliores inter ſuos, iuſſi ſunt. Abeuntibus autem non ægrè perſuaſum, vt quaternis præſentis pecuniæ ſtipendijs contenti, reliqua Mediolani, fide regia expectarent. Tum Burgundi domum emiſſi; pecuniâ quidem leuiter aſperſi, ſed Tribunorum operâ non illiuti. At verò Raitrum plerique, & Altempſij, & Poluillerij legionibus, quæ diutius Germanis alijs militauerant, ſena in præſens ſtipendia enumerata, bina in proximis Francofurdianis nundinis, reliqua tres intra annos, certis cautionibus, promiſſa. Eadem conditione cum veteranis Fronsbergiæ legionis, aliter cum eiuſdem tyronibus actum eſt. ſola Fuggeri legio, ac pleraque, quæ Barlamontij fuerant, ſigna, cum tyronibus Fronsbergij, nullis Tribunorum flecti precibus potuere, vt partem tunc quidem acciperent: poſtea acceperunt. Ceteri haud facilè dictu eſt, qua reuerentiæ amoriſque ſignificatione ſuo ab Imperatore diuellerentur, ad genua eius accidentes, dexteram exoſculantes, ad pedes vexilla ſubmittentes: alij procul venerantes, oſcula iacientes, Alexandro victorias, Alexandro felicitatem comprecantes. Exploratum habeo, pleroſque Germanorum Chiliarchos, equitumque ductores, Alexandri Principis vultum coloribus expreſſum retuliſſe domum: aliquos numiſmate cælatum aureo, ſuſpenſum è collo perpetuò geſtaſſe. Nec Alexander vllum liberalitatis officium, vt inter eas anguſtias, omiſit erga primores exercitus: alios torquibus annuliſue, thorace alios galeaue, aut etiam gladio ac pugione donatos. Hiſpanos præſertim atque Italos, quibus vniuerſim Regi commendatis, aliquos ſelegit militaris virtutis fideique præcipuos, quorum haberi ab Rege ante alios rationem enixè laborauit. Quin gregarijs quoque militibus impetrauit ab eodem annuos aureorum cenſus, à Neapolitano Prorege ſoluendos ijs, quos ipſe præ reliquis meritos nominauit; miſſo in Hiſpaniam Franciſco Guillamia aulico à ſecretis, qui & eorum perferret ad Regem nomina, & belgarum qui apud ſe erant, Procerum cauſam eidem commendaret. Horum enim nonnullos quamuis Alexander, vt ſcribit ad Regem, inexplebiles ſciret, ex eorumque numero, qui INIVRIAM putent, finem accipiendi; tamen, quum eorum ſe manibus, poſt abitum Hiſpanorum, relinquendum videret, referre permagni putabat, recenti eos beneficio obſtrictos habere. vti factum eſt: pleriſque eorum, ex Alexandri deſignatione, aut præſente ſubſidio, aut perpetuo reditu, aut honeſtiore Dominij titulo ab Rege ſubleuatis. Atque in hunc modum acceptos milites, inque varia dein loca diſparatos, Germanos

Carolus

10. Martij.

tum Burgundi: poſtea Germani.

Aliorum omniũ amor erga Alexandrum in diſceſſu.

& in illos beneuolentia Alexandri,

qui Regi eos cõmendat,

& multa eis impetrat,

præcipuè Belgis,

ob hanc cauſam,

Abeunt externi alij in patriam,

manos quidem Traiectum verſus, inde Coloniam, atque in Germaniam profecturos ſuis ſub Tribunis: Hiſpanos autem atque Italorum partem per Lotharingiam ituros in Italiam, ductore Octauio Gonzaga, è prouincijs Martio exeunte dimiſit. 1580
Sed Hiſpani paulùm in Burgundia ſubſiſtentes, dum Par-

Hiſpani Mediolanum,

menſis cum Sabaudiæ Duce tranſigeret de exercitu per eius prouincias iter facturo, in manipulos quingenis conſtantes militibus diſtracto; Mediolanum, ineunte Iunio, deuenère. *ex litt. Sabaudia Ducis 12. Apr.*
Vbi ſenis ſtipendijs acceptis, quæ (vti Gonzaga ſcribit ad Alexandrum) in arma, veſteſque, & verſicolores criſtas inſumpſere omnia, è Finali portu ſoluentes, præter ſex peditum ſigna, *8. Aug.*

Inde in Luſitaniã deſtinantur.

quæ manſere in Inſubria ſub Gamboa; in Hiſpaniam intendère curſum, inde in Luſitaniam, nondum abſoluto bello, transferendi. ſed in via, mutato Regis conſilio, repetere Italiam

ſed denique per Italiam diſtribuuntur.

iuſſi ſunt, diſtributis legionibus, Fœderatâ per Inſubriam, Valdeſiâ per Siciliam, Inſubricâ veteri per Neapolitanum regnum.

Cortracum recuperant Malecontenti:

DVM emittuntur externi, Cortracum vetus Flandriæ oppidum à Malecontentis recuperatum eſt, Montinij ductu aſtuque. *1. Mar.*

Fœderati capiunt Ninouã, & Mechliniam;

At Ninoua, oppidum Aloſto proximum, nec poſt multò Mechlinia, amiſſæ ſunt. Illam Franciſcus Lanua, ſupremus militum in Flandria tunc Præfectus expugnauit: capto in ea Comite Egmontio loci Domino, cum fratre, atque vxore. *10. Martij* hanc Ioannes Norritius Anglorum Tribunus, aliquorum dolo, ac præſidij parte in proditionem aſſumpta, inopinatus intrauit: *9. Apr.* nec, niſi redintegratâ aliquoties pugnâ, amiſſis ſuorum circiter ducentis, tandem obtinuit, continuata menſem integrum

furiali depopulatione,

direptione, tam profundâ Victorum auaritiâ, vt poſt abraſa, expilataque templa pariter, ac domos: poſt ciues non ſemel vitam libertatemque redimere coactos; in mortuorum quoque monumenta ſæuitum ſit, humo reuulſis ablatiſque inde ſepulcralibus lapidibus, atque in Angliam auectis, ac palàm, hæreſi ipſa erubeſcente, diuenditis. Quibus profectò ſpolijs, & ſibi Norritius non leue dedecus, vel apud gentis ſuæ

inde Anglicanæ furiæ,

ſcriptores: & in Anglos omnes odium Belgarum, eam populationem, nouo nomine, Anglicanas furias hodieque execrantium, comparauit. *Candenus Annal Angl. par. 2* At Alexander, qui Mechlinienſium infortunio eo magis indoluit, quo maiore illorum confidentiâ id acciderat, non receptis intra vrbem, quos ipſe immiſerat, Epi-

Alexander prouinciarum Vvallonum regimen capit.

rotis equitibus Georgij Baſtæ; properauit Montes ingredi: ibique in principe templo Gubernator prouinciarum, priſco ſolennique ritu ſalutatus, confeſtim ordinando ciuili militarique *29. Apr.*

ſtatui

1580 concil. ſtatus

ſtatui animum adiecit: ac ſuppleto principali concilio, in Octauij Gonzagæ, Serbellonij, ac Taſſij locum, qui ſenatorium munus obierant iuſſu Regis in ſenatum inducti, non tamen eiuſdem diplomate inter conſiliarios adlecti; Marchionem Rubaſium, Comitem Lalinium, & Raſſinghemium nominauit. Vt verò Sanctæ Gertrudis, ac Marollæ Abbates in regium hunc ſenatum admitterentur, quamuis vtrique, ob egregiè præſtitam in Colonienſi conuentu operam, Terranouæ Dux id ſpondiſſet, & Rex inter conſiliarios deſtinaſſet, & Alexander inſtitiſſet; adduci non potuere prouinciarum Delegati: opponentes ſimulato in præſens vnius diei obſequio, præterita eorum facinora regijs partibus perpetuò noxia: TVTVM autem non eſſe, ingenia odijs innutrita, nouo conciliata beneficio, velut delinitam lactis hauſtu viperam, in ſinum admittere. Acrius de nouo militum delectu diſceptatum: decretumque, vt exercitus triginta peditum millium, quinque equitum conflaretur, ſtipendio menſtruo ab Rege quidem ducentorum quinquaginta millium aureorum, reliquo autem à prouincijs perſoluendo. Equitatui, nam huius præcipui duces abierant, Gubernatorem impoſuit Marchionem Rubaſium, promptum animi ducem, præferuidumque. Equitum leuis armaturæ Legatum addidit Marchionem à Monte, notæ iam pridem fidei, bellicæque virtutis: & Commiſſarium generalem dixit Georgium Baſtam, origine Epirotam, in pago tamen Tarentini agri natum, militari ſcientia clarum; quem è Farneſiana ſchola ſupremum Cæſarei exercitus Ducem vidimus in Pannonia ex Othomannicis copijs perpetuò victorem. Vtrumque autem horum, quos nominaui, & Epirotas omnes, & Italorum multos tanquam è Gubernatoris domo, prouinciæ, quamquam externos, non abnuebant.

ſenatum ſupplet eorum loco qui diſceſſere:

Duos tamen admitti repugnant Vvallones.

De nouo exercitu conflando agit Alexander.

magiſtrum equitum creat:

& vicarium eius

& Commiſſarium generalem.

Vicecomes Gădaun. — Tenente — Roccq, pagus; — qui poſtea Huſta Comes.

ET RVBASIVS quidem Alexandri iudicium citò commendauit. Etenim poſt captam Ninouam, Engelmunſterum, caſtrum fluuio Mandræ vicinum, obſidione cinxerat Lanua, commiſſaque Marquettio Vicario quatiendæ arcis curâ, ipſe Inſulas, oblata ſubito ſpe intercipiendæ vrbis, cum parte copiarum clam diuertit. Sed audito, Rubaſium liberando Engelmunſtero cum quindecim turmis Epirotarum Italorumque, & ſelectis aliquot Vvallonum cohortibus aduentare; mutato conſilio, relictis ad celeritatem nonnullis ſuorum centurijs, in caſtra extemplò redit: ac Marquettio mandat, vt arreptis quinquaginta maioribus ſclopetarijs, Iſinghemium contendat: ac pontem, quo Mandra ibi trajcitur, interſcindat. Eodem tem-

PVGNA apud Engelmunſterum.

Lanua obſidet Engelmunſterum.

cui liberando aduolat Rubaſius.

Lilla — Moſcheteri

P 2 pore

1580

eius milites pro occupando ponte confligunt cum Lanuanis:

pore Bica equitum ductor, qui cum duabus ſclopetariorum turmis præmiſſus fuerat à Rubaſio ad occupandum pontem, Iſinghemium feſtinauerat: iuſſiſque ſuis equo deſcendere, commiſsa confeſtim pugnâ, ponte Marquettium expulit. ac

& pontem obtinent.

ſuperueniens interim Rubaſius, relictis cuſtodia pontis aliquot Vvallonibus, aggredi ſtatuit hoſtium caſtra prius, quàm Odertus Telinius Lanuæ filius quàm ocyſſimè Vvacchanam miſſus à patre, aduocaret inde relictas cohortes.

Caſtra Lanuæ:

In ijs caſtris Lanua delegerat equitatui ſuo armorum aream aliquanto quidem anguſtiorem, ſed ſitu percommodam, ac fermè inacceſſam, niſi aditu vno, eoque à quingentis maioribus ſclopetarijs, proximas molas inſidentibus, præmunito. Per hunc aditum in caſtra Bicam irrumpere, vnà cum Georgij Chariſææ, ac Nicolai Baſtæ, lancearijs turmis, additis aliquot peditum cohortibus, Rubaſius iubet, ipſe cum reliquis copijs in tempore affuturus.

eius militum numerus & ordo.

Erant equites Lanuæ circiter octingenti, veterani fermè omnes, per turmas alijs alias ſucceſſuras ita diſpoſiti, vt in aditum, quem ſatis tutum dicebam, latus obuerterent. eo conſilio, vt dum commilitones apud molas pugnarent, ipſi, ſi opus foret, ex alia caſtrorum parte prodeuntes, Rubaſianos à lateribus aggrederentur.

Caſtra inuadunt Rubaſiani:

Sed Bica, ſuperatis multo, quàm hoſtes crediderant, celerius ijs, qui ad molas ſtabant, eodem impetu illatus in caſtra, directa in primam, quæ Scotorum erat, turmam pilarum emiſſione, eam paululùm turbat: turbatam Chariſææ Baſtæque lancearij protinus inuadunt, motamque in turmas ponè aſtantes reflectunt inclinantque: inde equitatus omnis inſtar connexi conſertique corporis, ab vnius impulſu partis, nutare vbique, diſtrahique cœpit: fruſtrà nitentibus inter eas an-

fruſtra defendente Lanua,

guſtias reſtituere ordines, inque locum gradumque reponere Lanuá, ac præcipuis quibuſque Gallorum. Quum ſubitò arma inferente Rubaſio, recenti cum equite pediteque, ductoribus Camillo à Monte, ac Nicolao Cæſio: aucto cum cæde metu, pars in fugam conijcitur, pauci hoſtium impetum conſtanter excipiunt, Lanua expectatione filij pugnam ſuſtinens,

qui & ipſe capitur.

à pleriſque deſertus, ad extremum capitur. 12. Maij

Virtus bellica & fortuna eius.

Dux, ſi quiſquam alius, belli ſciens, ſed fortunam expertus plerunque improſperam, partibuſque ab eo ſumptis meritò iratam. Captus eſt ſemel in Tornacenſi prælio, iterum ad Moncontùrnum, 1569. rurſum captis Hannoniæ Montibus inter deditos obſes retentus, 1569. 1572. quartùm hîc, & quidem ſuis in caſtris: rarò ſine priuato infortunio pugnam ciens, quippe aut corpore ſauctius, aut brachio toto ſectus, aut demum capite glande 1591.

ictus

BIBLIOTECA NAZIONALE TORINO

Pugna ad Engelmun
A Engelmunſterum castrum obsessum a Lanua Generali
caſtrorum Præfecto in exercitu fœderatorum.
B. Castra equitatus Lanuæ. C. Statio eiusdem militum ad molam.
D. Isenghemium pagus. E. Mandra flu. F. Marquettus equitum
ductor, Lanuæ uicarius pontem defendens. G. Bica equitum ductor
à Rubasio equitum Magistro immissus hostem fugat.
A
M
B
H
I

rum anno 1580.
116
l. Bica, transmisso ponte, stationarios inuadit, perq; aditum molæ ingre=
ditur castra. I. Nicolaus Basta, et Georgius Cariseus Epirotarum ductores
per eumdem aditum irrumpunt. K. eòdem properat ipse Rubasius
cum Camilli à monte, Cæsijq; turmis.
. Lanua pugnans captiur. M. Equites Lanuæ fugantur.
. Lanua captiuus ad Parmensem Principem adducitur.
D
G
F
H
B
E
K
H
K

1580 ictus extinctuſque. Deſiderati ex hoſtibus dicuntur in hac apud Engelmunſterum pugna, paululùm ſupra ſexcentos, capti cum Lanua Marquettius, ac nobilium multi: capta ſeptendecim ſigna peditum, equitum vexilla quatuor, ac tormenta muralia tria, cum omni bellico in caſtris apparatu. Sed ſpolijs omnibus carior Alexandro fuit ipſe Lanua à Rubaſio velut in triumpho Montes adductus ad Alexandrum. Qui poſtquàm illum perhonorificè aliquandiù habuit, incertus animi de huiuſmodi captiuo quid ageret, Regem conſulit in hæc verba.

Numerus occiſorum captorumq. & ſpoliorum ex Lanuianis.

Mõs de Enau

26. Iun. *Quum primùm Lanua venit in manus meas, homo & ſacramenti violator, (quo ſacramento, è Montenſi vrbe ab Duce Albano capta non prius emiſſus eſt, quàm ſe cum reliquis obſtrinxit, Nunquam ſe militaturum aduerſus Hiſpanum Regem): & hæreſis, hæreticarumque partium vbique locorum ductor: & in primis rebellium Belgarum incentor, ac propugnator; reputans ipſe mecum, huic vni non minus ab ingenij ſagacitate, quàm ab aſſidua ciuilium diſcordiarum tractatione, artes ineſſe omnes, quibus conſilio manuque bellum alere aduerſus Deum, Maieſtatemque veſtram, diuturnum queat; decreueram, ſumpto de eo ſupplicio, vti meritus eſt, externis hominibus documentum dare, ne ſpargendis per alienas prouincias turbarum facibus, venalem operam cuiquam præſtent. idque peragere præmaturè auebam, antequam Maieſtati veſtræ integrùm foret, in ea re quidquam certi præcipere: quo intelligerent omnes, ſumptum in Belgio, non acceptum ab Hiſpania conſilium. Sic enim ſentio,* FIDELIS *miniſtri partes eſſe, ſi qua ex animaduerſionibus ac repulſis timentur odia, ea in ſe transferre, obiectuque ſui, Principem tegere ab inuidia: illi beneficentiæ materiam, illi gratias ſeponere. Verùm quum planè proſpicerem, quid hæc animaduerſio effectura eſſet in Egmontio Comite, in Norcamio Sellæ Domino paucis antè diebus in fraudem inducto captoque, inque alijs regiarum partium conſtantiſſimis viris, apud Orangium iamdiu detentis: in quos ſi quid grauius ſtatueretur, non leues profectò turbæ à Nobilitate cum ijs ſanguine coniuncta timendæ eſſent; ſatius duxi, non aliud ſuper eo conſilium capere, quàm quod Maieſtas mihi veſtra ſuggerere non grauabitur. Interim Namurcum breui profecturus, illuc hominem mecum traham, traducendum inde Limburgenſem in arcem, & Gaſpari Roblao Billij Domino committendum: cuius fidei, ſi quid arcani de eo Maieſtas veſtra mandauerit credere vnicè poſſumus.* Ad ea Rex animo hærens, eoque nihil certi in hac cauſa reſpondens, (quod Regi ſolitum, quum dubiam laudis aut culpæ aleam miniſtro cedere ſatius ducebat) ſolùm Alexandro mandat, vt Marchioni Rubaſio victoriam ſuo nomine gratuletur: ſpondeatque, memorem ſe virtutis eius

Alexander incertus quid agat de Lanua, conſulit Regem in hæc verba:

à Lanua à Villerſio

Rege nihil reſpondente de Lanna,

indu-

intereaptiuos aſſeruari Alexãder illum iubet.

induſtriæque futurum, vti mox fuit. Sic Regis nihil de Lanua expedientis hæſitatio, in quintum vſque annum, hominis captiuitatem remorata eſt; donec eum cum Egmontio Comite commutari demum placuit. 1580

MARGARITAM Alex. matrem mittit Rex in Belgium Gubernatricem:

ſub initium Auguſti

INTEREA Namurcum aduenerat ab Italia Margarita Parmenſis, Caroli V. filia, Alexandri mater, ab Rege deſtinata prouinciarum Gubernatrix. Etenim Rex, vt initiis in Vvallonum reconciliatione capitibus ſatisfaceret, non diù ſuper ſorore dubitauerat, Belgarum populis per quàm grata, & ab ipſis ſæpius ad illud regimen repetita. Hæſerat quidem à principio, an inter eas bellorum tempeſtates, ac multorum naufragia, rei bellicæ clauum feminæ quamquam gubernationis nequaquam ignaræ, tutò committeret. Sed hærentem Cardinalis Granuellanus in conſultationem adhibitus cum I. Idiaqueſio rerum belgicarum in Hiſpaniæ conſilio moderatore, in ſuſcepta prius ſententia firmauerat: modò iuberetur Alexander Gubernatrici adeſſe, & armorum imperium retinère. Sic enim & feminæ addi virtutem viri, & quidem Alexandri virtutem: & vnum ex vtroque Gubernatorem belgicis neceſſitatibus parem aptè componi. neque enim verendum, ne vnus futuri non eſſent, talis parens, natuſque: quorum illa vnicum hunc vnicè diligeret, hic illam ſupra omne filij obſequium adoraret. Rex probato conſilio, quid decreuiſſet, Alexandrum admonuit: iuſſitque prouincijs exponere, Motum ſe ad ſororem ſuam, quamuis ætate grauem, eo inſuper onere grauandam, vnico Belgarum bono, quibus acceptam fore illam non dubitaret, cuius diuturnam in eo regimine prudentiam comitatemque ad eorum mores accommodatam, experti iam eſſent, eiuſque reditum conjunctis populorum votis ſæpius expetijſſent. Et verò non falsò expetitam, inſolita prouinciarum gratulatio, Nobiliumque ad eam certatim inuiſendam venerandamque frequentia palàm fecit. Niſi quòd publicam Namurci lætitiam interturbarunt veteranæ aliquot Germanorum cohortes, quæ vrbis præſidio deſtinatæ, ſumptis armis, atque occupato mercatorum foro, ſtipendia, vt in nouo regimine, licentius ac minacius efflagitabant. Id quod animum perculit Alexandri, ad matrem ſalutandam Namurcum ex Hannonia contendentis: eo magis, quòd in itinere nunciatum eſt, haud procul eſſe centuriam Louanio egreſſam, properantemque, vt ſe ſeditioſis Namurcenſibus immiſceat. Erant Alexandro turmæ Epirotarum duæ: cum his tranſuerſa per itinera incitatis equis, centuriæ Louanienſium improuiſus occurrit. ſumptoque protinus de ſubcenturione ſup-

eique Ducem armorum deſtinat Alexandrum:

& cõſilium ſuum prouincijs exponit:

quæ ſumma illã gratulatione ſuſcipiunt.

ſed lætitiam turbat ſeditio Germanorũ Namurci orta:

Namurcum

Ad quam diſturbandam occurrit ex Hannonia Alex.

Et in via alios ſeditioſos plectit.

1580 ſupplicio, nam Centurionem fuga procul abſtulerat, milites paucis increpitos, velut vnius pœnâ placatus, Louanium remittit. Sed accitum ad ſe Licquium Louanio præfectum, traditaque ei ſtipendiorum parte in præſidiarios diuidenda, iubet, habita quæſtione haud impunitos omittere reorum duces. Ipſe interim, vt erat equitibus comitatus, Namurcum intrat: rectâque in forum tendens, conglobatis illic cohortibus inter preces ac minas ſtipendia confuſè poſcentibus imperato ſilentio, exprobratâque perquàm acriter importunâ inuerecundâque licentiâ, qua inter ea populorum gaudia, ac venerantium officia, Caroli V. filiam, Philippi Regis ſororem hoſtiliter obſediſſent; iubet venire eorum aliquem, ac per modeſtiam poſtulata militum exponere. Diſcordes quem mitterent, turbidos atque impacatos relinquit minitabundus, ac certus omiſſis aliquando mollibus remedijs, præſente animaduerſione contumaciam vlciſci. audierat enim propè iam eſſe, quos periculo matris anxius aduocauerat è Carolomontio ſclopetarios equites, ac peditum Vvallonum ſigna. Quum ecce mutati repentè Germani, ſiue meliorum ſuaſu, ſiue aliquid de accitis auxilijs ſuboluerat; conferti, reuerenteſque, Alexandrum circumſtant, neceſſitati factum imputant, nudanteſque corpora cicatrices oſtentant, ætatem hiſpanis in caſtris actam, duriorem in dies militiam, nec ſtipendijs alleuatam obijciunt: orant, ne ſecuturis mox annis militiæ inualidis, inopem adeò finem miſerumque; ipſe militum pater imponat. Motus ad ea Alexander, ſecumque reputans (vt ad Regem ſcripſit) quàm malè apud omnes auditura eſſet belgica Regis militia, ſi externus miles, poſt annorum complurium labores, emerito ære vacuus è regijs caſtris exigeretur; ſtipendijs partim enumeratis in præſentia, partim in Germania enumerandis, è Belgio dimiſit. Valuitque exemplum, vt quæ Lucemburgenſem prouinciam vexabant Fuggeri, & Barlamontij legiones, tanto quotidie peruicacius, quanto poſt Fuggeri obitum, exuto omni obſequio licentius prædabantur; miſſis ad Alexandrum legatis clementiam eius, opemque diuturnæ militiæ debitam implorauerint. Sic acceptis, ſed eâ, quam prius abnuerant, conditione ſtipendijs, pars domum abijt: pars, non ſufficiente quamuis grandi pecuniâ, (ſiquidem quæ Germanis debebantur, vetera erant ab Ducis Albani, ac Requeſenij, Auſtriacique temporibus) Limburgenſem agrum infenſa retinuit. auctâ ex eo Margaritæ curâ: quæ quoniam Belgium ingreſſa, ſe ſe vidiſſet per Limburgenſem prouinciam, velut per hoſtile ſolum, præſidio deductam, ac

Na-

Sciarlemont

6. Aug.

9. Maij

Alex. ad Regem 11. Aug.

Turbi Namurcum ingreſſus tumultuantes obiurgat.

Illi neceſſitates ſuas Alexandro repræſentant;

cumque mouent

& ſtipendiorum parte accepta Belgio abeunt.

Horum exemplo alij alibi componuntur;

At Margaritam hiſce turbis motâ pœnitere incipit admiſſi regiminis

Namurci ſtatim obſeſſam; longè profectò, quàm ſibi perſua- 1580
ſerat, turbis agitatum grauioribus Belgium nacta; damnare
apud filium cœpit facilitatem ſuam. Sed Alexander, vt ma-
Alexander illam animat; lum non inficiabatur, ita prudentiam eius extollebat, cui,
modò Rex ab Luſitanica expeditione liber, Belgium libera-
lius aliquando reſpiciat, prochiiora in poſterum omnia au-
gurabatur. Sic ille tunc quidem apud matrem: ceterùm 1. Sept.
non tamen probare ſe hanc imperij diuiſionem ſcribit ob has cauſas; Cardinali Granuellano ſcribens, quem conſilij authorem ex
eius litteris deprehenderat; *Negat ea partitione regiminis, Belgio
conſultum, aut ſibi: cui arma tractanti apud homines ægrè parentes,
& libertatis immodicos, addi non diſtrahi authoritatem oportuerat.
Matri omnia ſe debere: nec opinari ſe, quemquam eſſe mortalium
pronioris erga parentem obſequij venerationiſque. idque non propter na-
turæ ſolùm iura, ſed etiam ob ſingularem ſapientiam dotesque maxi-
mi Cæſarum filiæ, Regumque maximi ſororis, cui vel haſtati peditis
in munere deſeruire, laudi nimirum ſibi decorique ducturum: Ve-
rùm diuiſo cum ea imperio Belgium moderari, Regis cauſæ conducibi-
le non eſſe. Itaque quum ſextus iam inſtet menſis, ex quo ipſe præfectu- à die 29 April.
ram inierit apud Vvallones, ideòque ex eorum conditionibus nouus
in prouincias Gubernator inducendus ſit; obnixè orare, cum Rege
tranſigeret, vt ſibi Belgij curâ mox libero regias manus deoſculatum
Ita quoque ſentit Margarita, adire permittatur.* Acceſſit ad Alexandri ſententiam Margaritæ
voluntas, quæ nouis quotidie turbis offenſa, ſemeſtri quamuis
elapſo, regimen adire non ſuſtinebat: precata filium, onus ne
deponeret, dum reſponſa Regis opperiretur; cui pridem com-
poſitis litteris oſtenderat, regimen prouinciarum quacunque
in eamq. ſententiam Regi ſcribit ratione diuiſum, præſenti rerum ſtatui opportunum non
eſſe: ac falli, qui ob matris filijque coniunctionem indiui-
ſum putent: ſatis diuidendum, (ſi cetera deſint) contentio-
nibus miniſtrorum. vrbana quippe negotia eo maximè tem-
pore ita armis innexa implicitaque, vt dubitari non poſſit,
quin in eorum ſeparatione, certamen inter bellicos politicoſ-
que conſiliarios ad ſeſe illa trahentes, aſſiduè futurum ſit, in-
genti negotiorum morâ, atque pernicie. Ita quoque viſum
Alexandro filio, quem adminiſtrationem interim continuare
compulerant & ipſa, & Procuratores prouinciarum, teſtati, ſi
quid Belgio aduerſi contingeret, Alexandro Principi tribuen-
dum. Verùm quum à Cardinali Granuellano, atque à Petro Al- 1581
dobrandino Margaritæ aulico, (quem ipſa quatuor antè men-
ſibus ad Regem allegauerat nuncium aduentus ſui in Belgium,
eique nuper hanc regiminis cauſam cum Rege tranſigendam
impoſuerat) aliquoties reſponderetur, Regem in ſententia per-
ſtate:

1581 ſtare: Rexque ipſe, feſtinatis ad Margaritam, atque ad Alexan- ſed Rex non mouetur,
1. Feb. 1581. drum litteris, huic mandaret, vt matri perſuaderet Belgij præ-
fecturam capeſſere: illi, vt filium induceret ad operam ei in ar-
morum adminiſtratione præſtandam; Margarita quidem expu- & ad Margaritam atque ad Alex. ſcribit.
gnata eſt. oſtenſiſque Alexandro litteris tum à Rege poſtre-
mùm datis, queis iubebatur, cum filio adminiſtrationem ini-
re: tum à Granuellano non obſcurè ſignificante offenſionem
Regis, ſi obluctarentur; denunciat Alexandro, ſe onus exinde
ſubituram, ſed cum ipſo partitam. proinde orat, ne Regi acrius Illa dat manus:
obnitens, iudicium Principis, diſſentiendo, damnare videa-
tur. immobili ad ea Alexandro, quòd diceret, eiuſmodi regi-
men nec publicè vtile, nec priuatim decorum, atque adeò nec Non Alexander,
6. Mar. Regi denique probandum. Ad quem ipſe in hanc ſententiam qui Regi ſententiã ſuam exponit:
multa quum perſcripſiſſet, quibus ex ea bipartitæ adminiſtra-
tionis forma certam prouinciarum perniciem conficiebat, non
diſſimulans honoris inde iacturam ſui; Cardinali Granuellano
mentem prorſus omnem denudandam putauit. Namque poſt At Granuellano planiùs aperit cauſas diſſentiendi:
curſim expoſitas diſſenſionum occaſiones, ſe inter, ac matrem,
haud dubiè ſecuturas, partim ipſa negotiorum neceſſitate, vbi
eorum ratio vni non redditur: partim æmulatione inter arcium
vrbiumque Præfectos ſolito maiore, quaſi eorum iura, quo-
rum perſonam referant, defenſuros: partim aulicorum culpâ
nonnullorum, quos matri percaros, ſibi parùm beneuolos non addit que apud eum querelas:
ignoraret; queritur, operam ſuam adeo malè collocatam in
Belgio viſam fuiſſe Regi, vt, quo maximè tempore dignum
aliquid liberalitate Principis expectaret, de gradu poſitus (quod
in militia inuſitatum) dimidiata adminiſtratione plecteretur. & conficit, diuiſionem illam imperij nec deberi meritis ſuis,
*Et quid enim ad eam diem ab ſe factum, quod acceſſionem gratiæ
apud Regem, omnium gnarum memoremque, non meruerit? Initio
præfecturæ repertas à ſe prouincias regiarum partium ex vniuerſo* quæ largè & ex verò commemorat:
Belgio omnino tres, quarum tamen vnam ipſe, Auſtriaco Guber-
Limburgum *natore, ſubieciſſet. in præſentia, & quidem intra biennium, ſeptem
ſiue octo numerari, præter vrbes in Brabantia aut obſidione domi-
tas, aut officijs & curâ ad obſequium traductas. Hæc autem pera-
cta cum exercitu, vt ab Auſtriaco acceperat, primùm modico, at-
que intra munitiones obſeſſo: mox aucto quidem, ſed ſtipendijs im-
minutis: tum, remotis Hiſpanis externiſque, relictum ſe in Vual-
lonum manibus ſemeſtrem Gubernatorem, atque adeò expoſitum
eorum contumaciæ, tanquam abiturum. gliſcentibus interea hoſtium
copijs, irrumpentibus paſſim in Belgium Gallorum auxilijs; auditis
vndique defectionibus: inter ſuſpectos, ſuſpectanteſque, inter Præ-
fectorum arcium, Tribunorumque diras, ſtipendijs non procedenti-*

bus, denunciationes inter legionum ſeditiones ac minas, quas ipſe 1581
non rarò aut ſuo ære placauerit, aut periculo ſuo perterruerit. Et tamen aduerſus hæc omnia ſtetiſſe ſe ſemper impauidum inuictumque; &, poſt emiſſos Hiſpanos, cum tyrone exercitu, quem armorum rudem componere agmen, ad ordines ſe recipere, haſtam inflectere (quod Tribuni dedignentur) ipſe docuerit: pecuniâ ab Hiſpania ſuppeditatâ ſemper parcè, interdum nullâ, rarò opportunè; non modò ſuſtentatas à ſe partes, regiíque nominis exiſtimationem; ſed etiam additas prouincias, amplificatam catholici exercitus gloriam, auctum ſibi apud hoſtes vſque adeò nomen, vt profectò, æſtimatis, quibus hæc patrata ſint viribus, pro milite famam Ducis pugnaſſe, & cauſam Deumque viciſſe dicendum ſit. An poſt hæc, æquo poſſe animo ferri, horum nullam, tanquam ingrata Principi fuerint, rationem haberi? Et ferri tamen poſſe, ſi vni res ſibi denique obeſſet. Sed quum hæc imperij diminutio authoritatem imperantis infringat, miniſteria confundat, obedientiam peſſundet, atque adeò in perniciem prouinciarum vertat; decreuiſſe ſe, nudam armorum præfecturam non admittere, ratum Regi æquiſſimo rerum æſtimatori non improbandum conſilium eius, qui malit ſe gratiâ, quàm Principem ditione ſua periclitari. Quamobrem obſecrari à ſe Granuellanum, quem patris ſemper loco veneratus ſit, vt hæc Regi ſubijciens, authoritatem quoque ſuam in loco adiungat. non quo eius operâ præfecturam Belgij integram ſibi continuatam velit, id enim auerſari ſe, ac deprecari: ſed vt ſibi per Regis clementiam liceat, aut in Hiſpaniam ad eius conſpectum ire, aut in Belgio priuatum militem matri adeſſe: certè ne intra prouincias ſiſtatur cum eo dimidiati regiminis dehoneſtamento, ex quo detrimentum Regi, dedecus ſibi procreetur. Hæc à Granuellano Cardinali perlecta Regi, quamquam is nullo offenſionis indicio audijt, velut eodem animo ingenioque ſcripta, quo geſta: & ea ad fugam concepti dedecoris, non ad prædicationem gloriarum referebat; tamen parùm illis motum eſſe nunciabatur Alexandro à Granuellano, & Margaritæ ab Aldobrandino. Igitur euulgato inter Vvallones Alexandri diſceſſu, tumultuari cœptum à belli Proceribus, palàm edicentibus, ſi ita desererentur prouinciæ, renunciatâ Regi militiâ, ſibi quemque conſulturum. Vnus inter eos lætari Mansfeldius credebatur, non quidem offenſus Alexandro, quem potius amabat ante alios, colebatque; ſed expertus olim ſingularem Margaritæ beneuolentiam, ſperabat armorum onus in ſe vnicè à Gubernatrice inclinandum. quo intentius Rubaſſius alijque Mansfeldianæ ſpei non ignari, abſceſſum Alexandri Principis improbabant. Itaque Margarita, ſuper alias cau-

ſas,

nec præſenti Belgarum ſtatui.

Itaque aut diſceſſum petit,

aut priuatum militis munus.

Rex perſtat in ſententia.

Vulgatus Al. diſceſſus è Belgio, cum magnis procerum querelis:

quæ Regi Margarita ſignificat

1581 16. Mar ſas; hanc etiam militum denunciationem Regi perſcribens orauit Maieſtatem eius, ne quid in Belgio immutatum vellet. & ad eum permouendum.
ubi ſuo itinere Alexander, miſſo iam in Luſitaniam Adriano Gomicurtio Traiecti Gubernatore, fortunato ſemper commiſſorum interprete, diſceſſum ſuum apud Regem vrgere non deſtitit, eius clementiam precatus, ſibi perſuaderi pateretur, hominem tot nominibus Maieſtati eius innexum mancipatumque, quique ſemper occaſiones ei parendi vitâ ipsâ cariores mercari vel ſanguine conſueuerit; cauſam vtique habere permagnam, cur in præſentia iuſſa eius morando, interpretari potius commoda Principis, quàm exequi verba coactus ſit. Rex tot è Belgio litteris, nuncijs, deprecatoribuſque tandiu fatigatus ac feſſus, ne aut perſiſtendo cogendoque, Alexandrum offenderet ægrè parentem, eoque nec diù pariturum: aut illum reuocando, tali ſe Belgiumque deſpoliaret Duce, cui quem compararet, non facilè habebat; à ſuſcepto conſilio deſiſtendum ſatius duxit. Vt tamen & ſorori fruſtrà in Belgium inductæ conſuleret, & deſtinationi ſuæ: quaſi ERRORIS confeſſio ſit, mutanda feciſſe, alio nomine Margaritam in Belgio detinere ſtatuit. Scriptiſque ad eam litteris, ac laudato eius tum prompto obſequendi animo, tum operâ ad permouendum filium adhibitâ: poſtquàm exemptam illam onere, quod impoſuerat; idque integrum Alexandro reſtitutum expoſuit, addit; *Non idcircò viſum ſibi, è Belgio illam, vti ipſa poſtulauerat, liberare: non ſolùm ne ſermonum materia præbeatur multis, ſubitum eius abſceſſum in matris filijque contentiones, ac diſſidia relaturis: ſed etiam vt, quum rebelles ita vi armiſque domandi ſint, vt ſimul locus aliquis pænitentiæ ac regreſſui commonſtretur: quumque illud nemo melius Alexandro impleat; ſit ipſa veluti ara fugitantes alliciens, retinensque. ſic enim expertum ſe,* RARÒ *impunitatem fruſtrà proponi: & plerumque ſpe veniæ ſcelera diſparari. Belgarum in eam ſtudium & obſeruantiam ſumma eſſe; & parem ei prudentiam. ex quibus futurum, vt ceterà contumaces ſequeſtrem illum ac mediam non refugiant: & ipſa patrocinium offerendo, reduces componat, & obedientiæ ac paci reſtituat. Capeſſeret igitur libenti animo prouinciam: delectaque arbitratu ſuo vrbe ad hoc clementiæ tribunal accommodata, ſibi perſuaderet, nullam ex omnibus rem eſſe, in qua fratri obſecundare gratius vnquam poſſit.* Eadèm Alexandro Rex ſcribens, cauſiſque ſuſtentati ad eam diem conſilij ſui redditis; quid de ſorore in Belgio retinenda ſtatuerit, quantumque repoſitum in eo putet, admonuit. Ac poſt commendatam ei rem belgicam, ſua Rex manu addit, *In prouinciarum adminiſtratione nihil eſſe, quod ab eo partes omnes*

Margin notes: ſed Alex. diſceſſum ſuum vrgeri mandat apud Regem, hiſce rationibus. — Rex denique à conſilio deſiſtit. — Margaritam tamé iubet in Belgio ſubſiſtere ſub alio nomine. — 29. Decembr. 1581. — quod ipſe Margaritæ expoſuit in hunc modum. — Idemque Alexandro ſignificat, — cum hoc monito

explente deſideret, præter id, quod aliàs admonitum voluit, vt in poſterùm vita ſua parcior, imperatorijs artibus, quibus poteſt polletque, contentus ſit. Et quoniam ex præfectura Margaritæ tradita, abrogatum iam erat imperium Alexandro, Rex nouum ei diploma tranſmiſit. quod vt factum eſt rogatu prouinciarum, Alexandrum Gubernatorem depoſcentium, (hæc enim afferebatur in diplomate cauſa) ita hoc ei ſupra omnes retrò Belgarum Præfectos honorificum gratulatur ab Hiſpania Punoquius rerum belgicarum curator apud Regem. At Margarita parendi quidem anxia, ſed Namurci quum diù morata, vix operæ ſuæ locum, cunctis arma reſpicientibus, videret; reditu impetrato, ac relictâ, quam ſupra triennium habuit, non exercuit præfecturâ; ſeptembri menſe anni ſeſquimilleſimi octogeſimi tertij in Italiam profecta eſt. Atque in hunc modum deſignatio illa Regis, tres ipſos annos conati inter matrem natumque diſtribuere imperium, (ſeu cauſam referas ad non diuiduum Belgij regimen, ſeu potius ad hominis animum in regimine non diuiduum, fruſtrà ad extremum fuit.

1581

Ac ſimul nouo illum diplomate Gubernatorem honorifice confirmat:

29. Dec. 1581.

& Margarita Impetrat ab Rege reditum in Italiam:

DE BEL-

DE BELLO BELGICO
DECADIS SECVNDAE
LIBER QVARTVS

DEFECTIONES aliquot ciuitatũ & Nobilium,

SED ME neceſſitas rem ſimul omnem non
interruptè comprehendendi, ad tempo-
ra poſtea memoranda tranſduxit. Vnde,
retracta narratione, redeo ad intermiſſas
cum tumultuantibus curas Alexandri.
qui vix diem ſeptimum hæſerat apud ma-
trem, quum de Aloſti periculo, deque
aliquorum Nobilium tentamentis ſollici-
Mons de Ennao. tè admonitus, Montes confeſtim repetijt, propius inde cum
regio Senatu conſulturus. Et gliſcebant in dies hinc atque in-
de ſuſpiciones, trepidis offenſiſque, vt memoraui ciuitatibus,
ex militum querelis arces deſerentium, deditioneſque minitan- ex pecuniæ inopia,
tium: Rege interim nouis Imperijs intento, ac vetera ſecurius & Regis morbo,
Luſitan. poſthabente. Acceſſit & Regis morbus, qui vt ingraueſcere
ab aula nunciabatur, ita pernicialis ac ſupremus vulgò eſt cre-
ditus. Immò (facili perſuaſione multorum, occultari Princi-
pum fines nominibus ingraueſcentis morbi) mors Regis toto famaque mortis eius.
ſtatim Belgio euulgata: feſtinante per hæc turbida Orangio, ri-
Plin. l. 9 c. 24. tu aranei nubilo texentis. Et verò vix vlla in prouincijs Regi
parentibus vrbs, paguſue, aut caſtrum erat, quò ille turbarum Orangio occaſiones nõ omittente
fila non deduxerat. Iamque eius aſtu Dieſtemium, Sichemium-
que in manus Ordinum deuenerant, ſiniſtra Vvallonum præſi-
diariorum famâ: iuſſiſque ab Alexandro arcis vtriuſque Guber-
Maſtric natoribus attineri. Quin & Traiecti præſidiarios palam denun-
ciantes, portas ſe ſe ſollicitanti Orangio recluſuros, niſi pecunia
Alex. ad Reg. ij. Aug. actutùm ſolueretur, Alexander tranſmiſsâ ad Gomicurtium
Gubernatorem duorum millium aureorum ſummâ, quam for- Traiecti præſidiarij accepto ære ſedantur.
tè per eos dies ab Octauio parente, ceterà vacuus, acceperat,
vtcumque ſedauit. Sed multò altius perculere animum eius
ſubitæ primariorum aliquot defectiones. Namque Auxij Do- Relinquunt Regis partes,
Maximil. Hẽnin. Boſſ. Com. minus, Comitis Boſſuuij frater, præter omnium expectatio- Auxij Dom.
nem, conatus Aloſtum præfecturæ ſuæ vrbem Orangio tra-
dere,

1581

dere, repulſus à Magiſtratu, ac loci præſidiarijs, in caſtrum ſuum Licherchium ſe recepit, eiecto inde Regis præſidio, Ordinumque admiſſo: ipſe interim exutus & patria turma belgicorum equitum, & Aloſti regimine, & præfecturâ ſiluarum, immò & vxore ipſa mariti transfugium execratâ, atque Aloſtum cum filijs clàm digreſsâ. Maius adhuc aliquid molitus eſt Gulielmus Hornanus Heſij Dominus, cum Chrecquio, Inchioque. Summa conſiliorum erat: vt Heſius ſuam, & quæ captiui Egmontij fuerat, ſibique tunc parebat, legiones in ſeditionem excitaret: atque à Regis partibus abſtractas venienti è Gallia Alenconio adiungeret, eumque Armenteriæ primus exciperet. Chrecquius Atiam, vicinaque loca in Alenconij nomen adigeret. Et eundem Inchius arcis Cameracenſis Præfectus in vrbem, vti iam erat pactus, admitteret. Addunt aliqui, Heſium de Alexandri nece cogitaſſe: quem orare decreuerat, vt ſe, ſequenti die, explicaturum legiones Cameracum verſus deſtinatas aſpectu ſuo dignaretur, alacritate militum haud dubiè gauiſurus. Conueniſſe autem illum cum aliquot legionarijs in ſcelus coëmptis, vt inter ſalutandum feſta ſcloporum exploſione Ducem, ipſi alijs immiſti ignorabileſque, Alexandrum pilis peterent, ſternerentque. Conſilium cum aliquot Gallis initum primus omnium Alexandro aperuit Vvallonum ductor Montinius, admonitus à Centurione ſuo Gallo, cui in partem aſcito Heſius deſtinata communicauerat, ac litteras tranſmittendas ad Orangium, Alenconiumque tradiderat. Alexander, licet Montinius, mox & Rubaſius affirmarent, poſſe Heſium in poteſtatem haberi, idque in ſe reciperent; tamen laudata eorum fide, actiſque Regis nomine, gratijs; addidit, cautius & procul ab inuidia ſibi quidem videri, ſi, quæ eacunque eſſet proditio, nouis adhuc indicijs exploraretur. id enim haud dubiè gratius Regi futurum: ne per ſpeciem nouæ culpæ vlciſci veterem videretur. ſe certè ad huiuſmodi animaduerſionum miniſteria ægrè adduci. Interim ipſe, quamuis ob vetus Vvallonum in Gallos odium, illorum induſtriæ non parùm in ea cauſa tribueret, attamen nihil cunctatus, Armenteriam, aliaque ſuſpecta in oppida fidos ſibi homines, ſtrenuoſque feſtinauit; qui ad omnia intenti, ſi quid vſpiam moueretur, prompta vicinis è locis præſidia euocarent. Quum Rubaſius occaſionem nactus inuiſendæ matris in caſtrum non procul Condæo nuper aduectæ, illuc Heſium adduxit, nobiles apud matrem mulieres libenter ſalutaturum, atque ibi captum. (namque alibi quidquam in eum attentare militibus ſuis ſep-

tum

Baliage de Boſchi.

& Hornanus, & Chrecquius, & Inchius,

coniurati tradere Alenconio legiones,

& arces,

& moliri necem Alexandri,

Eq. Rinal. Alexandri aulicus in commeht.

in hunc modum.

Montinius & Rubaſius detegunt inſidias Alex.

Emanuel Lalin.

qui oblatam eſt capiendi operam non admittit:

Heſius tamen aſtu capitur a Rubaſſo.

1581 tum, arduum habebatur) iuſſit illico traduci Quercetum proximum oppidulum, ſed munitum, ibique aſſeruari, dum Parmenſis admoneretur. qui ſucceſſu lætus, præſertim, quòd liberum ſe, Regemque ab inuidia videret; delectos ex reconciliatis Regi prouincijs ſingulos cauſæ cognitores Quercetum immittit. à quibus expreſſâ primos inter congreſſus rei confeſſione, eâque in earundem prouinciarum concilijs expensâ, reus Maieſtatis eſt habitus. *& à iudicibus reus pronunciatur.* Nec poſt multò acceſſere ab Rege litteræ ſupplicium imperantes. Sed cunctabatur Alexander, commiſeratione in ſororem eius: quæ nupta Egmontio, eodem tempore virum apud hoſtes captiuum, & fratrem capitis damnatum lamentabatur cum Margarita Alexandri matre Namurci agente: *Alex. differt aliquandiù ſupplicium.* quam & Heſius compoſitis è Quercetenſi cuſtodia litteris precatus eſt, Auocaret ad ſe cognitionem: aut ſaltem, pro ſua apud Regem fratrem gratia, laxius aliquod feſtinatæ damnationi ſpatium impetraret. *24. Septembris* Sed elapſis, qui inter coniuratos cuſtodiebantur, Heſij Oeconomo, Chrecquioque, Alexandri iuſſu Heſius, quinto poſtquàm intra Quercetanam arcem attinebatur menſe, ſecuri percuſſus eſt: *8. Nouembr.* *tandem gladio plecti iubet.* nulla Belgarum in eum commiſeratione; quorum multos ex primoribus in ſenatu olim capi, & in cuſtodiam trahi ipſe tunc Bruxellenſis vrbis Gubernator imperauerat, *1576. Vide l. 8. Decad. 1.* ſuperbo iuuenis ingenio, & commutabili, quique ſemper alibi, quàm quo loco erat, eſſe mallet. *Hominis ingeniũ* Eius bona, quæ fiſco debebantur, deprecatore apud Regem Alexandro, ſorori attributa ſunt: *& bona non fiſco ſed conſanguineis attributa.* Crecquij verò, & Eſpinoij Principis, ſi abſentes damnarentur, vti agitabatur; illa Comiti Reuſio tanquam ex eadem Croyorum familia, hæc Marchioni Rubaſio Principis fratri ab Rege deſtinata. Aucto interim tàm Regi, quàm Alexandro gloriæ cenſu, quos ab alienis facultatibus intactos, facilè conſtaret in perduellium ſupplicijs ius & æquum ſectari, non iudiciorum retibus, vindicijſque iuſtitiæ telis venationem exercere.

HARDEMBERGENSIS pugna.

NEC minus ſollicitum iampridem res Friſiæ Alexandrum habebant, obſeſſo Groningæ Rennebergio, deſertumque ſe, *Georg. Lalin.* poſtquàm regias partes ſequebatur, conquerente: præſertim audito, Philippum Comitem Holachium nouis inſtructum copijs ad caſtra ante Groningam aduolare, aggrediendæ vrbi ab affini Orangio deſtinatum. *Ad aggrediendã Groningam iam obſeſſam tendit Holachius:* Diſcruciabatur ad hæc animo Alexander, pecuniæ inopiâ triſtibus vndique nuncijs occurri non poſſe. Tamen venalem ſe antè paſſurus, quàm tradi in manus Orangij Rennebergium; ære vndecumque conquiſito, cohortibus aliquot in Champenſi territorio contractis, adiunctiſque ad tria haſtatorum ſigna Thomæ Epirotæ, prænobilis equitum *contra quem ſuos mittit Alexander,*

ducto-

ductoris admonuit Iacobum Coudenhouium, Rennebergij ami- 1581
ciſſimum, vt germano friſioque cum milite, quem acceptâ à
Terranoua Duce pecuniâ conflauerat, præſtò eſſet; præficitque

Schenchio duce;

his ſimul omnibus (erant autem tria millia peditum, equites
fermè ſexcenti) Martinum Schenchium, ſtrenuum ſcientemque
militiæ Ducem: & contendenti in caſtra Holachio maturè an-
teuertere, intercludereque aditum iubet. Sed Holachius, omiſ-
ſis caſtris, occurrere Schenchio, & pugnæ neceſſitatem inferre
decreuerat. Et iam vterque ad Hardembergam, extremæ Tran- *Vidrus ſeu Vechta.*
ſiſelaniæ pagum, prope Vidrum amnem venerat, militibus feſti-
nato curſu, & intentiſſimo ſolis ardore fatiſcentibus, aliquibus
etiam, præſertim ex Holachianis, æſtu ſitique, nam riui paſſim *circa finem Iunij.*

copiæ vtriuſque exercitus

aruerant, extinctis. Erat Holachius equitum numero, & cam-
peſtribus tormentis ſeptem, quæ apud Regios nulla, non pau-
lò ſuperior: ductorum tamen virtute longe poſt erat. Et Schen-

Schenchij aſtus

chius ſpecimen ſui ſtatim dedit. Nam dum vterque aciem in-
ſtruit, ita ſuam ipſe circumegit, vt ſolem ſibi à tergo relictum,
hoſtibus in oculos obiecerit. Tum pugnam aggreſſurus, quòd

& militum pietas,

eius equites, depoſitis paulìſper galeis, elatiſque in cælum ma-
nibus, Dei opem militariter implorarent; irriſione hoſtium

irriſa ab Holachianis.

exceptus eſt: quaſi iam, vt Holachius animans ſuos aiebat,
manus darent, nudaque capita victori ſubmitterent. tantoque
id magis, quanto ad primam tormentorum emiſſionem, loco

Pugna procul à caſtris.

motâ Epirotarum ala, excuſſoque ex equo Coudenhouio, in-
clamare victoriam cœpere Holachiani: fruſtrà interim Schen-
chio firmare trepidos adnitente, ſuamque illis virtutem, ac
Rennebergij intra vrbem obſeſſi ſalutem in eorum manibus
ſitam repræſentante. Et verò ab eius euentu pugnæ, deditio
pendebat vrbis tertium iam obſidionis menſem ægrè ſuſtinen-

Calliditas obſidentium, vt Groningenſes ad deditionem impellant.

tis. Atque inde attentandæ fraudi quæſitus eſt locus. Nam
dum eos, qui Groningam obſidebant, quique obſidebantur,
ſuſpenſos æquè haberet Hardembergenſis pugna, & vtrique
in horas nuncios inſtantis euentus expectarent; ecce in Fœde-
ratorum caſtris feſti collucere ignes, circumſonare plauden-
tium murmura tormentorum, tubarumque cantus: omnia
in lætitiam compoſita, velut acceptæ argumenta victoriæ Gro-
ningenſibus oſtentare: quin & miſſo tubicine, ſollicitari ad de-

ſed detegitur à nuncio, qui narrat obſeſſis

ditionem obſeſſi, gratioſiſq; ad celeritatem conditionibus adur-
geri. Et procedebat, mœſta ceſſuraque ciuitate, iam dolus;
quum repentè feſtinatus à Coudenhouio nuncius ad Renne-
bergium, ordine vti geſta erant in prælio cuncta, in hunc mo-

pugnam,

dum commemorat: Pugnæ initium arriſiſſe Holachianis, ob

per-

1581 perniciem Epirotis illatam à prima tormentorum impreſſione: auſto dein metu à Coudenhouij caſu duabus pariter lanceis impetiti. ſed turmis in gradum repoſitis ab ductore Epirotarum Thoma, cui cum haſtata Germanorum cohorte acceſſerat Rinelſeldius, & mutato equo redierat cum Friſijs ſuis Coudenhouius, redintegratam eſſe vtrinque pugnam. At vrgente prouectas hoſtium centurias Schenchio, trepidationemque, mox & cladem in peditatum inferente; non diù euentu dubio certatum eſſe, fugam arripientibus Holachianis, eoque pluribus interim cæſis. &, quantum colligi tunc quidem potuit, deſideratos ex victis non pauciores mille ac quingentis: exceptoque Holachio, pleroſque ductorum aut cæſos, aut captos. ex victoribus non maiorem quàm duorum & quinquaginta iacturam hactenus repertam. ceterùm tormentis hoſtium impedimentiſque omnibus in poteſtatem redactis, eodem impetu Couordiam victores mouiſſe, atque oppido atque arce haud dubiè potitos iam eſſe. Enimuerò tam opportuno, inſperatoque nuncio reuixere Groningenſes: ſtatimque excitantes per mœnia paſſim ignes, pari tormentorum tubarumque reſponſo, adhuc læta agitantem irriſere hoſtem: eumque, vt raptis properè ſignis caſtra deſereret, audito præſertim aduentare Schenchium, perpulere. Et Schenchius cum victricibus copijs triumphantis in modum vrbem intrauit: nonnullis eundem illum eſſe menſem memorantibus, quo ante hoc tempus annis quatuor & quadraginta, Georgius Schenchius Groningam ingreſſus, Caroli V. nomine in deditionem accepit. At Renneb ergius & animis à victoria, & militibus ab Alexandro auctus, Groningâ confeſtim egreſſus multa cum Orangianis prœlia plerumque feliciter commiſit. ſolùm in Stenouicenſi obſidione non perinde ei cecidit alea, hoſtili præſidio in oppidum immiſſo per amnem Brocſilam repentè glaciatum. Qua in obſidione initam à Norritianis fuiſſe viam traſmittendi litteras ad obſeſſos, per tabellarios ab interceptoribus ſecuros, refert in ſui temporis hiſtoria Bulingerus. Nam plumbeo globo duarum fermè librarum ex vna parte perterebrato, intra eam latebram litteras includebant, ac foramen alio plumbo ferruminabant. in altera parte, aperto anguſtiore foramine funiculum, qui diù ignem aleret, appendebant. Tum globus tormento in vrbem excuſſus, atque indicio coruſcantis funiculi tamquam nuncius ex amicis caſtris agnitus exceptuſque, litteras reſignabat. Hanc porrò viam per huiuſmodi tabellarias pilas arcana perferendi, vſurpatam ampliatamque nuper vidimus in obſidione Tauri-

R nenſi:

Albanenſis

& regiorum victoriam,

& numerum vtrinque cæſorum.

Vnde verioris lætitiæ ſignis Groningenſes illudūt hoſtibus,

qui obſidionem ſoluunt.

Schenchius vrbē intrat.

Rennebergius cum hoſte ſæpe confligit,

non ex voto in Stenouicenſi obſidione:

Norritius Tribun. Anglor. lib. 6.

in qua tranſmiſſæ ſunt litteræ ad obſeſſos

miro ſane modo,

nenſi: diu continuato inter Sabaudum Principem, & Inſubriæ Gubernatorem, per igneos hoſce curſores, commercio litterarum. Quæ libenter ipſe memorauerim, quòd æquius ſit, tranſmitti ad memoriam poſteritatis illorum inuentum, qui hæc mortis inſtrumenta tranſtulere ſapienter ad alendas firmandaſque obſeſſæ ciuitatis ſpes: quàm qui eadem ad inferendam mœnibus ac domibus ſtragem, dirè ingenioſi, protulere. At Rennebergius, præter Stenouicum fruſtrà tunc quidem attentatum, ceterùm Delfzila valido ad Amiſiam caſtro potitus, claſſe ad loci auxilium nequidquàm ab Hollandis immiſſa: Couordiâ recuperatâ, Oldenſaliâ captâ: victo rurſus ad Burtangas paludes Holachio, relatis in ea pugna vno equitum, octo peditum ſignis, cum tormentis ſarcinisque omnibus; multùm profectò regias partes per Friſiam, Tranſiſelaniamque firmauit. Hæc quamquam læta proſperaque, non tamen ab Vvallonibus ſine querela in vulgus audiebantur: quaſi Alexander, milite in Friſiam ſubinde miſſo, poſthaberet eorum prouincias, in dies magis ac magis expoſitas incurſionibus, ac prædis hoſtium, Cameraco, ac Tornaco impunè prodeuntium: immò, quod pudendum eſſet, preſſa vexatique adeò Valencena, hinc à Bouchemio, inde à Condæo, arcibus vtique non Antuerpianis; vt iam ciues egredi vrbe, niſi armati non auderent.

1581

1640. Prine Thom & Leganés

Ems flu.

ceterùm ſemper victor.

IN BOVCHEMIVM expeditio. Cur eam ſuſcipit Alexander:

Et sane Bouchemij proditus captuſque à Villerſio anno ſuperiore Norcarmius Sellæ Dominus, ſtimulabat Alexandrum ad vrbis, Præfectique vltionem. Itaque lætus, vſuruſque earum opportunitate querelarum, ad eam expeditionem ſuſcipiendam; adiumento pecuniæ aliquo à Valencenatibus oblatæ, Mansfeldium illuc protinus immittit, cum Montinio, & copiarum parte, iuſſo eum tormentis aliquot ſequi Motæum: & Rubaſium, qui non procul equites habebat, propiùs accedere. Validum habebatur & vrbis ſitu ad læuam Scaldis ripam, & arcis munitione Bouchemium. Accedebat Cameraci, fœderatæ vrbis vicinitas, & Villerſij Gubernatoris præſentia. Sed Regiorum ardor inuadentium tantus fuit, vt ſimul mœnia quaſſari, ſimul aperiri cœpta ſint. Hinc; deſperata defenſione, Villerſius feſtinauit vrbem arcemque dedere, impetrato vt ipſe duceſque cum gladio, familia cum ſupellectili, milites ſi non armati, ſaltem incolumes Cameracum emitterentur. At vaſtatio illa, non deditio vrbis fuit. Etenim præſidiarij antequàm abirent, iuſſu Villerſij, effoderant aliquot in locis, ignaris conſilij oppidanis, fundamenta arcis ac celebrium ædificiorum, bellicoque puluere oppleuerant, applicitis illuc prælon-

Iuſtus Villerſius Norcar Bardaſellus

Bouchemij firmitas.

oppugnatur,

deditur,

doloſe.

Doli artificium.

gis

1581 gis ſub terram incendiarijs funibus, qui admotum ad eorum capita à diſcedentibus ignem ita attemperatè, ſeſe conſumendo, deuoluerent ac ſuſtinerent, vt horæ ſpatio, (aberat autem à Bouchemio Cameracum itinere circiter horario) puluerem contingerent inflammarentque, cum hominum, vrbiſque pernicie. vtque ſtrages intrantium certior eſſet, ante ea maximè loca, vbi locatæ erant inſidiæ, arma, veſteſque, prædandi irritamenta paſſim quaſi per incuriam, aut feſtinationem reliquerant. Quibus ita diſpoſitis, haud multum viæ confecerant Villerſiani, quum tonitru admonente, reſpiciunt collucere flammis vrbem, tecta ſublimè ferri, ſaxorumque ac trabium colliſu latè fragorem edi. Fruebantur illi fraudibus ſuis: ſed procul viſâ equitum turmâ, quam comperto hoſtium ſcelere ad eos inſequendos contento impulerat curſu Rubaſius; rati id quod erat, præcipiti ſeſe gradu Cameracum proiecere: maiore apud ſe concepto gaudio, quàm illato Regijs damno. ſiquidem & arx incolumis ſtetit, extinĉto intra cuniculum fomite; & ex Regijs, quippe lentius inductis, omninò neminem ignis abſumpſit. centum circiter domus incendio conflagrarunt, inque oppidanos flamma, & ruina ſæuiere. vrbs tamen proſtrata licet atque depoſita, viuâ nimirum arce, animari non deſijt, rurſumque in corpus ac vires excreuit. Ferunt inſequentibus Rubaſij equitibus denunciaſſe Villerſium, fidem ſibi, hoſtili illo inſequendi conatu, violatam: atque adeo ſe promiſſis pactiſque non vltrà teneri. multum irridentibus Rubaſianis, mentionem fidei pactorumque factam ab eo, qui æquè ſe perfidum in dedenda vrbe, ac vilem in propugnanda præſtitiſſet, tamque ius faſque illum ſeruaſſe, vrbem ea ratione diſpoſitam pro vita ac libertate paciſcendo, quàm qui mancipium veneno antè imbutum, pro pecunia emptori tradat. At verò Alexander, audita Bouchemij deditione, non omiſit Manſfeldium litteris increpare, quòd conditionibus longè mollioribus cum homine tranſegiſſet, cuius perfidia merebatur, vt qua in vrbe Sellium dolo malo cœpiſſet, inde ipſe non impunis emitteretur. Sed Manſfeldius plerunque culpæ in gliſcentem in exercitu diſcordiam transferebat.

flagrat vrbs

damno regiorum nullo,

oppidanorum magno,

Thuan. lib. 71.

& magna Gubernatoris perfidia.

ita Alex. ad Reg. 8. Sept.

QVAE fuit cauſa, cur Alexander, quem magis hoc militare incendium, quàm Bouchemij perurebat; continuò Valencenâ eò contenderit: compertis inter Proceres diſcordijs longè quàm inaudierat latius proſeminatis. Namque inter Comitem Manſfeldium, Marchionemque Rubaſium, hunc equitum Magiſtrum, illum caſtrorum Præfectum, adeò ſuſpiciones,

DISSIDIVM in caſtris,

inter Manſfeldiũ & Rubaſium:

atque æmulatio percrebuerant, vt iam in ſtudia, inde in factiones paulatim ſcinderetur exercitus, præpollente Rubaſio ob Montinij, Mottæique, & aliorum Vvallonum amicitias, ac neceſſitudines. Itaque Alexander quaſi ad reparandum oppidum, & in commune conſulendum, non ad eorum audiendas querimonias adueniſſet; aduocato belli concilio, quærit inter alia, quando exercitum illic expeditum haberent & victorem, quò dirigenda arma viderentur? ratus haud dubiè illos in diuerſa tracturos: ideoque poſſe ſe, expeditionem, quam quiſque anteferret, ei committendo, alium aliò diſparare: melius deinde, non ita calentibus animis, reconciliandos. Nec falſus conſilij fuit. Nam quum Rubaſius Cameracum monſtraret inuadendum, antequàm Gallorum armis firmaretur: contrà Mansfeldius, ſupra vires in præſentia id affirmaret, quando vix quadraginta hominum millibus vrbs claudi poſſet: at Niuellenſem expeditionem & effectu promptam, & Namurcenſibus, Hannonijſque iuxtà gratam. Alexander & ſi cum Mansfeldio ſentiebat, tamen vtriuſque ſententiam complexus, ſibi videri dixit, Gallis Cameraco auxiliaturis, vti Rubaſius cenſuerat, anteuertendum: ideoque iret ipſe, & cum Egmontia legione, turmis quatuor leuis armaturæ, vnà equitum ſclopetariorum, & cataphractorum duabus, Marcquoium pagum in limite Arteſiæ contra Veromanduos inſideret, muniretque. Ex quo & opem è Gallia, importationeſque in vrbem inhibendo, & ex altera parte Bouchemij præſidiarijs idem ſatagentibus, clauderetur ex longinquo Cameracum: prætenderentur certè primæ retis lineæ; quæ poſtea maiore acceſſu virium, ipſa circum mœnia expanderentur. Nec ideo Niuellæ aggreſſionem omittendam: quòd eâ in poteſtatem redactâ, non illa modò commoda Namurcenſium ſequerentur à Mansfeldio indicata, (quæ eo quoque nomine magnificanda eſſent, quòd Namurci degeret Regis ſoror) ſed ſumi etiam de Niuellæ Gubernatore vltio poſſet ac deberet, ob captam ibi prænobilem domicellarum virginum Antiſtitam, atque in triumpho Bruxellas abductam. Eſt enim in ea vrbe perquàm celebre canonicarum collegium, flos planè delibatus belgicæ nobilitatis, addictum Diuæ Gertrudi ſodalitium, inque ſubſidium leuamentumque principum familiarum inſtitutum. Harum Præſidem, quam Niuellæ Dominam appellant, quòd ad eam ius ſpectet vrbis, agrique Niuellenſis; ſub anni huius initium, Dionyſius Templæus, Niuellâ, & Glimeſio loci Gubernatore potitus, inter captiuos adnumereuerat, &

Bruxel-

Marginalia (left): quos Alex. diſparat, | concilio belli habito: | in quo Rubaſius ſentit, inuadendum eſſe Cameracum; | Mansfeldius Niuellam; | Alex. ſententiam Rubaſij probat, | & Cameraci expeditionem ei committit. | & NIVELLENSEM expeditionem probat, | ob has cauſas | Collegium canonicarum virginũ Niuellæ.

Marginalia (right): 1581 | *Bouchemium* | *Marg. Auſtriaca*

1581 Bruxellas cum alijs vnà tranſmiſerat. Igitur Alexander huius recuperationem vrbis, attributa reliqua fermè exercitus parte, committit Comiti Mansfeldio, commendatque in primis, ne ſibi elabi è manibus Templæum patiatur, quo videlicet capto, benè de Antiſtita ſperari poſſit. Ad extremum Mottæo Grauelingam ad præfecturam ſuam remiſſo: & Montinio cum paucis aliquot cohortibus equitibuſque ſecum Valencenam ducto; non modò illos & quidem volentes diſſociauit in præſens, & poſtea vtcunque compoſuit: ſed etiam expeditionibus ipſis in eum modum diſtributis apprimè conſuluit. Namque auctâ per æmulationem induſtriâ, Mansfeldius quidem tertio poſt aggreſſionem die ad deditionem Niuellenſes adègit, præſidiarios vitam libertatemque pactos emiſit, paucos ſuſpendio

Harum Antiſtitæ liberationem, & Niuellenſem expeditionem committit Manſfeldio.

qui vrbem ad deditionem cogit.

5. Octob. affecit, Templæum tandiù retinuit, dum pro Glimeſio, & Niuellæ Domina commutatus eſt. Rubaſius autem, præmiſſo

& Gubernatoré pro Glimeſio & Antiſtita permutat.

I. Bapt. Vicario Marchione à Monte, qui Marquoium pagum, adiuncto ſibi machinatore Plato communiret; abſoluto opere cum equitatu peditatuque munitionem ingreſſus, atque inde Cameraco imminens, modò infeſtis agrum excurſionibus depopulando, modò cum auxiliaribus è Gallia copijs congrediendo, ingentem in vrbe metum, ſæpè & tumultum concitauit.

Rubaſius operibus & excurſionibus Cameracum terret.

NEC Emmanuelem Montinium Alexander otioſum habuit, Condæo recuperando properè immiſſum. Expugnauerant illud Tornacenſes: quòdque inde ſibi gradum facere ad

CONDAEI oppidi recuperatio.

6. Decembris 1586. proximam vrbem Valencenam moliebatur Priceps Eſpinoius Tornaci Gubernator, locum præſidio octigentorum peditum ex Gallis, Anglis, Scotiſque compoſito, & quatuor equitum vexillis communierat, plura in dies ad Valencenatem expeditionem introducturus. Quo celerius Alexander, fabricato ponte ad tranſmittendum Scaldim, in cuius dextera ripa ſitum eſt Condæum, Montinium cum peditibus mille, & equitibus trecentis illuc feſtinare iuſſit: muralibus tormentis, ſecundo Scaldi, ponè ſecuturis. Sed Condæi milites eo apparatu territi, auditoque adeſſe Alexandrum (audierant autem à præcurſore equite, quem inter exploratores à Montinio miſſum aſtu ceperant Condæani) clam cum præda Tornacum abeuntes, Montinio non dum flumen trangreſſo anteuertunt. At Camillus à Monte I. Baptiſtæ frater cum ducentis equitibus, qui pontem primi tranſmiſerant, inſiſtens fugientibus, eorum peditatum, vt erat prædâ grauis, in aditu ſiluæ aſſecutus eſt: iniectaque pugnæ neceſſitate, cum parua ſuorum iactura, non pauciores quadrigentis hoſtium interfecit: ablatâque prædâ, reliquos

loci præſidium.

contendit illuc Alex. cum Montinio.

Domini cus Rapettus.

Præſidiarij Condæo abeunt cum præda.

Aſſequitur eos Camillus.

qui pugnat vincitque, & præda eos ſpoliat.

per

per nemorum incerta non eſt auſus inſequi, præſertim equites, qui iam prægreſſi, præter quatuordecim captos, euaſere omnes. 1581

magno Valencenatum gaudio celeritatē Alexandri extollentiū.

Secuta ſtatim eſt, vbi ſuorum audiuere cædem ac fugam, Condæi deditio: magno vtique, ac ſupra rem gaudio Valencenatum, qui Alexandri celeritatem extollentes, eius nominis famâ perculſos eo numero præſidiarios, paucarum horarum ſpatio captum oppidum arcemque, cæſos ac fugatos hoſtes, ſe aſſidua excurſione metuque liberos gratulabantur.

DE DEPONENDO Phil. Rege à Belgij principatu

IAM mihi dicendum eſt facinus, cuius à commemoratione, quaſi abhorrente animo, hactenus ſuperſedi. Anni ſuperioris initio Princeps Orangius præſentium ſucceſſu perculſus, & futurorum anxius, apud Ordines Antuerpiæ de ſtatu rerum

agitat Orangius in ordinum conuentu

pluribus diſſeruerat, confeceratque, *Quoniam regijs partibus potentia ac fama in dies accreſceret, ipſi tot vrbium quotidie deficientium tributis imminuti, viribus imminuerentur ad nouas clades auertendas; aut in gratiam cum Rege redeundum, dominatumque Hiſpanorum tolerandum: aut, ſi conditiones, quas illi imponunt, vti in Colonienſi congreſſu obſeruatum eſt, liberis hominibus ferendæ non ſunt; incidendum aliquando vinculum cum huiuſmodi Domino, qui & obedientiam à populis exigat vt à ſuis, & eoſdem bello proſequatur vt alienos. eiurataque hiſpani Regis dominatione, Principem adoptandum, cuius præſentiâ prouinciæ animentur, & potentiâ defendantur.*

& Alenconium in Principem proponit,

Nec, qui alijs præhabendus ſit, diù deliberandum, quum iam publico nomine cum Alenconio galli Regis fratre conuentum ſit, ſi ad mutandum Principem Ordines adigerentur, ſe ceteris illum prælaturos. idque in Colonienſium conſeſſu Procerum, prolatis Ordinum litteris confirmatum.

quatuor ob cauſas.

Quamquam, vel ſi nulla fides publica, & promiſſio intercederet, multa ſanè inuitare ad eum alijs præhabendum. 4. Iul. 1579.

Prima

Inuitare vicinas Galliæ vires, Regiſque haud dubiè ad partes attrahendi, ſi non amore fratris, certè odio Hiſpanorum, & Regni curâ, cuius interſit, alibi Alenconium abſtineri.

Secunda

Inuitare auxilia ab Angliæ Regina, quæ ſiue vxor Alenconij, res agi ſuas in Belgio exiſtimabit: ſiue offenſa hiſpano Regi, motas nuper in Hibernia, Hiſpano incentore turbas, turbis in Belgio redditis, vltum ibit.

Tertia

Inuitare ſpem, VVallonum prouincias recuperandi: quando ipſimet Alenconium ſua ſibi ſponte iam ante delegerint vindicem libertatis, tanto infenſiorem hoſtem, ſi nunc ſpreuerint, formidaturi.

Quarta

Denique inuitare ingenium iuuenis, vt viuidum atque imperio natum, ita minimè imperioſum aut peruicax, ſed bonis conſilijs pronum, aptumque regere & rectorem pati.

Quinta

Omittit propriā.

Nempe hoc poſtremum ad votum erat Orangij, vanis apud alios titulis ſolidè dominaturi. quum interim omitteret,

habere

1581 habere ſe Arauſienſem Principatum in Gallia, ex Gallia vxorem, ac veteres inde neceſſitudines, quæ hominem vtilitati ſuæ vnicè inuigilantem ad accerſendum è Gallia Principem efficacius impellebant. Ergo, dum res tanta per fœderatas ſigillatim prouincias, erectis expectatione omnium animis, agitatur, Rex non vltrà laturus vnius contumaciam clientis, tot à Cæſare patre, tot ab ſe beneficijs, vti memorabat, obſtricti; il-

Rex Orangium proſcribit:

15. Mar 1580. lum denique edicto à Parmenſi Principe, Martio menſe, Traiecti propoſito, atque inde per Belgium publicato, vti perduellem hoſtemque publicum proſcribit: occiſoribuſque, aut eorum heredibus, vigintiquinque millium aureorum præmium

& Alexand. proponit proſcriptionis edictum.

4 Febr. 1581. decernit. Nec omiſit proſcriptioni reſpondere Orangius. diſtulit tamen in decimum menſem. interim, dum differebat, ſatius habuit vrgere prouincias, Regique, belgica illum poſſeſſione deijciendo, reſpondere. Sed conſultationes lentius promouebantur, rei magnitudine, & diſſidio conſultantium. Etenim aliqui ad prępoſitæ deliberationis titulum inhorruerant: timebantque publicum Europæ conuicium proſciſſuræ deſertam à Belgis illam, quam ſingulis natura ipſa nationibus inſeruit in Principem ſuum fidem: ſimul irriſuræ præpoſteram iudicij formam, deponi à ſubditis regno ſuo Regem, non appellatum, non conuentum apud aliquos cauſæ arbitros; ſed populum actorem, populum iudicem eſſe. neque obtendi ab eis poſſe, vbi ſuperiorem non agnoſcas, ad quem prouoces, ius arbitriumque ſuperioris penes populi concilium eſſe; quum (quid quid obtendant) legitimum certè habere nequeant eiuſmodi concilium, in quo tam multæ Belgij prouinciæ deſiderentur. Mercatores aliud angebat: Hiſpanos ex Luſitanica victoria Indiarum dominos nauigationem Hollandis Zelandiſque interdicturos: at quanto cum impendio commercij fortunarumque? Non pauci Matthiæ Archiducis miſerebantur: reputanteſque iniuriam toti familiæ factam, quæſito extra domum Auſtriacam Principe; indignationem Cæſaris metuebant. Plerique implacabilem proprijs offenſi eâ ignominiâ Catholici Regis iram formidabant, ſecuturaque inde calamitatum extrema, Belgarum populis præcinebant. Auxit metum ingens per eos dies inſolituſque terræmotus, quo Belgium vniuerſum, Lutetiam vſque, tanto grauiore pernicie concuſſum

cui Orãgius prius facto, poſtea literis reſpondit.

Interim cõſultatur à prouincijs de Rege deponendo.

ſed timidè,

ob publicam infamiam:

Namur. Limbur. Lucemburg. Arteſia Hannonia Flãdria pars Brabãtiæ pars Friſia pars, &c.

ob mercatorum diſpendia:

ob commiſeratione erga Matthiam:

ob metũ ab Rege.

Auget formidinem ingens terræmotus,

7. Apr. 1580. eſt, quanto minus dabatur aut in aperta prorumpere, dehiſcentibus paſſim campis; aut ſtabilitatem in vndis quærere, aſſurgente ac minante horrendum in modum mari. Quæ ſanè velut prænuncia malorum terrâ marique impendentium, com-

plures

non tamen deſiſtentibus Orangio, plures interpretabantur. At non ideò aut prodigij metu, aut bonorum conſilio, relationi Orangianæ intercedebatur: Orangio nuſquam ceſſante, aſſiduiſque litteris ac nuncijs prouincias vrgente, moraſque earum increpante, quòd dum ſine fine conſulerent, Princeps Parmenſis Friſiam expugnaret. Itaque magna iam anni parte conſultationibus circumacta, peruincentibus hæreticis, quorum videlicet ante omnes intererat, excuti Regem è Belgio, in quo ſtare non poſſet hæreſis, & Hiſpanus; tandem in Ordinum conuentu Antuerpiæ, conceſſere in ſententiam Orangij: definitumque, *Philippum Regem, quòd iurata Belgis priuilegia non ſeruauerit, principatu Belgij excidiſſe: ob eamque cauſam, Belgarum populos, (ipſo Philippo in Belgij inauguratione id permittente) à fide obedientiaque iam liberos nouum ſibi Principem, Franciſcum Valeſium Alenconij Ducem galli Regis fratrem volentes libenteſque deligere.* Ad quem acceꝛſendum, altero pòſt menſe, Philippus Marnixius vulgo Aldegundius appellatus, & cum eo Nobiles aliquot in Galliam allegantur. qui principatu certis conditionibus oblato, magna ſpe ſecuturi mox Alenconij cum exercitu, in Belgium reuertuntur. Aldegundium autem tranſegiſſe (clam ceteris legatis) cum Alenconio, ab eoque litteras expreſſiſſe, quibus ipſe pollicebatur, ſe Hollandiam, Zelandiamque, Orangio eiuſque liberis beneficiarias traditurum, legi ego in arcanis ad Alexandrum notis. At verò Archidux Matthias, cuius in oculis hæc agebantur, nouum Principem haud expectaturus, abdicata in eodem Ordinum conuentu, perſonata quatuor annorum adminiſtratione, non omiſiſſe dicitur delegatos Ordinum admonere, *Nimium quàm audacter illos ab Auſtriaca Domini ſui domo receſſiſſe, non ſatis reputantes, in quos caſus vitam, fortunaſque conycerent. Sibi quidem iam pridem pertæſo aliquorum impotentiam, graue eſſe illum rerum ſtatum videre, & indecorum ferre.* Hæſit tamen aliquot poſt hæc menſes in Belgio. quo tempore cum de Antiſtite Leodienſi ageretur, mortuo Gerardo Gronsbechio, qui paulo antè Cardinalis creatus, ſexdecim annos eam Eccleſiam, Principatumque, pari pietatis ac prudentiæ laude gubernauerat; Orangius, Ordineſque Archiduci Matthiæ, quaſi offenſum emolliturі, apud Leodienſem conuentum ſuffragari conati ſunt. Sed à Parmenſi Principe, illuc miſſo Vandemburgio conſiliario, tribuſque Catholici Regis nomine propoſitis, Erneſto Bauariæ Ducis filio Friſingenſi tunc Epiſcopo, & Antonio Granuellano Cardinali, & Barlamontio Archiepiſcopo Cameracenſi; Bauarus prælatus eſt. Nec

pòſt

Marginal notes (left):
- non tamen deſiſtentibus Orangio.
- & hæreticis;
- Quorum impulſu conficitur depoſitio Regis,
- & electio Alenconij:
- ad quem mittitur nuncius delati Principatus.
- ſimul magnum quid conficitur pro Orangio.
- Matthias abdicat ſe Magiſtratu,
- admonitis in hæc verba Ordinibus,
- Leodienſis epiſcopus moritur,
- eius locum in Matthiam transferri laborat Orangius,
- contrà pro Bauaro euincit Alexander.

Marginal notes (right):
- 1581
- 2. *Aug.* 1580.
- 1. *Mart.* 1581.
- *in feudum.*
- 29. *Decembris* 1580
- *Lud. Barlamont.*
- 18. *Iun.* 1581.

1581 pôſt multo Matthias & nullam ab Ordinibus gratiam conſecutus, & longum hiſpani Regis odium promeritus, abijt in Germaniam, relictâ Alenconio perſonâ, in eodem Belgij theatro nec diutius, nec felicius ſuſtinendâ. Iamque quod in Antuerpiæ conuentu decretum fuerat, foris ad populum exponi, & imperari placuit. Atque Hagæ Comitis, quod eſt princeps Hollandiæ oppidum, publicato edicto, quo multas ob cauſas in eo congeſtas, foederatarum prouinciarum nomine declarabatur, Philippum Hiſpaniæ Regem dominijs ac præfecturis prouinciarum excidiſſe; continuò Regis imagines vbique locorum ſublatæ ſunt, deiecta inſignia, eraſa nomina, fracti ſignatorij annuli: cautumque, ne quid Philippi Regis nomine in poſterum obſignaretur. mandatum prælectis monetalibus, ne aurum, argentum, æs, cum regijs inſignibus, aut nominibus ferirent: exacta è locorum Gubernatoribus, Magiſtratibus, ac militiæ Ducibus eiuratio hiſpani Regis, & nouum ſacramentum in verba Ordinum fœderati Belgij, dum Princeps Alenconius adueniret, imperatum: permiſſum tamen interim Hollandis, Zelandiſque, vt in Orangij, ac prouinciarum ſuarum nomina iurarent. mandatum denique omnibus, qui forenſia, quique vrbana munia ab Rege impetraſſent, diplomatis allatis reſciſſiſque, alia ab Ordinibus eorundem munerum diplomata poſtularent. pleriſque ad eam ſcenæ cataſtrophem exhorreſcentibus: nec paucis ſacramentum palàm detrectantibus, eoque ad regias partes & Farneſij caſtra diſcedentibus. Obſeruatum, multos inter iurandum horrore correptos hæſiſſe, & quaſi faterentur à ſe deficere, dum deficerent à Principe, ſuâ ſe conſcientiâ prædamnaſſe. Inter quos, Raldam nobilem Friſiæ conſiliarium, Leuardiæ in ipſa eiuratione deſtitutum repentè viribus concidiſſe, ac ſtatim expiraſſe, memorant ſcriptores Belgæ. agitante interim conuiuia cum Ordinum delegatis Orangio, ſpeſque ſuas imperio propiores ſuper Hiſpanorum ruinis attollente: ſimul hæreticis funeſtè cum eo geſtientibus, eodemque tempore è prouincijs Regem, eodem è templis Deum exturbare feſtinantibus. Namque per eos dies Antuerpiæ, Bruxellis, multiſque in vrbibus, ſacræ imagines aut deiectæ laceratæque, aut ob artis præſtantiam, è cultu in templis, ad ornamenta domorum translatæ: ſacerdotibus ſacroſanctæ Hoſtiæ immolatione interdictum, mox ſacerdotes ipſi vrbibus eiecti. inde vetus Catholicæ Religionis cultus, maiorum ſacra, priſci Eccleſiæ ritus paſſim abrogata, alia demum Belgio facies, ipſi non agnoſcenda Belgio, dein certè

Left margin notes: 27 Iul. 1581. — *Franc. Haræus Meteran; & alij ferè omnes.*

Right margin notes: Matthias Belgio abit. — Publicatur edictum depoſitionis Regis: — eius imagines & inſignia deijciuntur. — exigitur à magiſtratibus, aliiſque nouum ſacramentum. — noua diplomata, reſciſſis regijs cōduntur. — quæ aliqui palam improbant. — alij ad partes regias abeunt. — aliqui inter iurandum exanimantur. — Mirum. — Ab eiurato rege tranſitur ad eiurationem ſanctorum. — eorum Imagines eraduntur.

S deplo-

 1581

Status ciuilis & ſacr. immutatur.

deploranda inducta eſt. Adeò in ambitioſi hominis manu, quod olim dicebam, nullum repertum eſt aliquando pernicioſius hæreſi telum, cuius ancipiti ſemper ictu, ſacer æquè, ac ciuilis ſtatus vnà transfigitur, atque ad terram cadit.

BREDAE expugnatio.

SED Orangius ex eo tempore non vno mulctatus infortunio, ad extremum vitâ priuatus eſt. Et Bredam quidem ditionis ſuæ vrbem, deliciaſque Naſſaniæ domus, dum ipſe Regem Belgio ſpoliabat, amiſit. Etenim Decurio præſidiariæ in ea vrbe cohortis (Caporale), ſiue ſua ſponte, ſiue ſuadente CaroloGaurio Freſini Domino, qui captiuus Bredana in arce ab Ordinibus attinebatur, ſtatuit vrbem Regi tradere. emiſſoque milite ruſticum ementito, rem cum Alexandro communicat. Alexander hominem remittit ad Claudium Altapennium Barlamontij fratrem, iuſſum occaſionem, ſi effectu promptam iudicet, haud negligere. Erat non procul Buſcoduco ſua cum legione Altapennius, obuiàm iturus Gardæ Gallorum Tribuno (Boldu), qui Hochſtrata, & Tornahuto recuperatis, alijſque circà locis in poteſtatem redactis, Buſcoduco minabatur. Sed Altapennius, dum ad auertendum ab ea vrbe periculum properare credebatur, Buſcoduci ſecurus à via illicò deflectens, Bredam verſus iter intendit: præmiſsâ equitum turmâ, ductore Pompeio Bardo Florentino, qui noctu feſtinantes, nondum albeſcente die, in conſpectu arcis adfuere. Arx Bredæ, quòd Bercha amne vallatur, haud perinde, ac reliqua vrbis mœnia, à præſidiarijs ſeruabatur. ideòque admotis hac parte ſcalis, poſſe Bredam intercipi Decurio monſtrauerat. Nimirum FACILIVS plerunque expugnatur, quod ſua munitione nunquam creditur oppugnandum. Ergo deſcendunt ex equis Altapenniani: & primus vno cum comite Pompeius, tranſmiſſo fluuio, atque ad arcem ſcalis iniectis, edocente locum milite Decurionis interprete, ſcandunt, ipſe bipenni haſta (Alabarda), comes ſclopo armati. progreſſuſque Pompeius, non inde procul ſtationarios (Guardia) conſpicatur (erant omninò decem) ſomno preſſos, & excubitorem (Sentinella) tantummodò vigilem. re ſocijs ſcalas admouentibus tacitè indicata, accipit ex eis ſubeuntes primùm quatuor, mox ſeptem, donec viginti quatuor ſe conglobauere. tum Pompeium propiùs factum excubitor ratus circitorem (Ronda) eſſe, more militari, *Quis illac vadit?* interrogat. Pompeius non alio, quàm bipennis haſtæ in latera adactæ reſponſo, in ſtationarios fertur: qui ad morientis gemitum experrecti, ſe ſe ad vicinos eadem in arce præſidiarios adiungentes, confertique, accurrente Stachembrochio Præfecto, vim parabant. Sed (vt PRO ſemiuicto habetur, quiſquis

Marginal notes: *eius præſidiarius Alexandrum & mox Altapenniũ adit.* — *Altapennius rem ſuſcipit,* — *præmiſſo Bardo cum turma.* — *qui arcem Bredæ.* — *ſcalis admotis, primùs aſcendit* — *eamque ipſe & Altapennius interempto excubitore,* — *& reliquis ſtationarijs, capiunt.*

1581 quiſquis ſemiſomnis inuaditur) ſubita aggreſſione perculſi, tenebris non ſatis numerum hoſtium aperientibus, partim pugnando cæſi, partim poſitis armis dedidere ſe. Iamque ipſe Altapennius arcem aſcenderat: eâque, oppreſſis præſidiarijs, potitus, ſuos ad prælium inſtructos, promoto iam die, educit ex arce in forum, magno oppidanorum numero, ſumptis armis inſeſſum. cum quibus continuato duabus circiter horis certamine, refractâ Altapennij iuſſu portâ vrbis, ex eaque irrumpente equitatu, ac fugâ elapſo arcis Præfecto, Bredani numero magis quàm virtute impares, ad extremum ceſſere: paulùm ſupra centum quinquaginta ſuorum interemptis, atque vrbe 28. Ian prædæ militum relicta. Vna in re clades bene Bredanis vertit, quòd inuitatus illuc ab Alexandro Ruremundæ Antiſtes, Ioannes Lindanus, cum aliquot Societatis Ieſu Patribus, Religionis cultum, hæreſi dominante iam deſitum, egregiè inſtaurauit: reddita non magis vrbe Regi, quàm ciuium animis Deo.

Tum pro vrbe certatur in foro.

Bredani ſuperantur.

Vrbs in prædam victoribus cedit.

Interea vt cum exercitu aduentaret, ſollicitabatur Alenconius à fœderatis prouincijs, maximè à Cameracenſibus: quos Rubaſianus miles à Marquoio pago, alijſque circà munitionibus Cameraco imminens, intercluſo commeatu, extremas in anguſtias, inteſtinumque diſſidium adegerat. Quo impenſius Balduinus Gaurius Inchij Dominus, qui vrbem obtinebat Ordinum nomine, ad opem Cameracenſibus feſtinandam nuncios ſubinde alios atque alios Alenconio ſubmittebat: haud ignarus, quanta ſibi malorum moles ab Regijs impenderet, capta vrbe. Nec vltrà diſtulit Alenconius, miſſo Gulielmo Feruacio veteri Duce, cum quatuor Gallorum millibus, qui ſecuturo dein exercitui præirent. Feruacius, tranſmiſſo amne Soma, qui limes eſt Galliæ, Caſtelletum inſedit, arcem Veromanduorum in aditu Hannoniæ. Inde in occaſionem intentus Ioannem Monlucium Balanij Dominum militiæ impigrum, cum peditibus mille Cameracum immittit. quem vrbi iam proximum inſecuti, iuſſu Rubaſij, hinc Nicolaus Cæſius, & Matthæus Coruinus; inde Aſcanius Paſſerus cum ſuis turmis, non modò non retardarunt, ſed Balanio faciem vertente, quippè eruptione Cameracenſium animato, conſertâ pro mœnibus vrbis pugnâ, non ſine Regiorum clade, ac Paſſero inter alios capto, reiecti ſunt. Quo ſucceſſu, Gallis non minore confidentia elatis, quàm Regijs pudore ſuffuſis, peruicit Schamueus Balanij æmulus, idem vt pertentaret. acceptiſque aliquot à Feruacio peditum equitumque ſignis, Cameracum iter intendit. Sed nocte retardatus, in pagum templo tanquam arce com-

DE ADVENTV Alenconij ex Gallia.

Euocatur à Cameracéſibus malè habitis à Rubaſio:

& ille præmittit partem ſuorum:

Feru. primus Campi Mareſcal.

Mons de Balanſon.

qui Cameracum tendunt:

Coruinus Tiphernas Paſſerus Senogallien.

& cómiſſo prælio intrant.

Rurſus alij idem tentant,

communitum ſe ſe includit. Manè dum abitum adornat, Rubaſius multò quàm antè attentior, (nempè MAGISTER eſt hodiernus, heſternus error) raptis ſumma celeritate ſeptem equitum turmis, iam pagum circumdederat. Nec prælium abnuentes Galli, primùm intra pagum multis amiſſis repulſi: mox qui ſupererant circiter quingenti, in templum ſe ſe recepere. ſed admoto igne ad deditionem coactos, Rubaſius nullis conditionibus auditis, omnes trucidari iuſſit, præter Schamueum eiuſque fratrem, ac decem eorum primarios, quos apud ſe retinuit, donec magno Alenconius pretio redêmit. Neque fortunatius iter per eoſdem dies tenuit Inchij aulicus à ſecretis: quo ductore octoginta equites cum ſacculis ſale refertis (namque eo ciuitas condimento extremè laborabat) dum intento curſu non procul à Naui pago, Cameracum petunt, à Nicolao Baſta, qui propter ea loca cum ducentis Epirotis equitibus excubabat, illicò circumuenti, duodecim exceptis, qui dimiſſis equis pedites ingreſſi ſunt vrbem, ex reliquis pars in pugna interfecti, plures ad Rubaſium abducti ſunt.

1581

ſed infeliciter.

Idem fatum alio rum fuit.

Albanenſes

HAEC porrò animaduertens Gallorum Dux, amiſſa liberandæ vrbis ſpe, Caſtelleto Bræiam mouit. auditoque aduentare cum exercitu Parmenſem, inde quoque in Galliam præproperè turbatèque copias rapuit, atque Ambianum vſque, nulla admiſſa requiete contendit. Quæ res aduentum Alenconij maturauit. Et iam apud Caſtelletum luſtrato exercitu, ex duodecim peditum, quinque equitum millibus conſtante, quorum permultos in Farenſi expeditione adhibuerat Rex, eâque abſolutâ, ac pace inter ipſum proteſtanteſque in collatione Flexiana compoſita; opportunè ſecum traduxit in Belgium Alenconius. Habitoque belli concilio cum Feruacio, Belagardio, Lauallo, Turenæ Vicecomite, Gilberto Ventadurij Ducis filio, alijſque Proceribus, ſtatuit, poſtridie copias ad Vaucellenſe cœnobium, quod ſpatio trium horarum Cameraco aberat, promouere. Quo tempore Alexandro arma Valencenæ expedienti, vt obuiàm Alenconio fieret; occurrit Pomponius Belleuræus intimi concilij ſenator, ab Henrico Rege, Regiſque matre miſſus cum litteris, quibus perſuaſum Alexandro volebant, nullam ſibi in Ducis Alenconij conſilijs partem eſſe. Quem Alexander breui reſponſo (quippè euocando militi perintentus) honorificè ab ſe dimittebat. quum is alia ſibi eſſe mandata ſignificans, quæ cum illo conferret, ceſſationem armorum propoſuit: quam idcirco Rex & mater offerrent, quòd vererentur, ne procedente bello, pax, quam ipſi inter vtrumque

Reliqui in Galliam, deſperato ingreſſu redeunt.

Feruacius

Amiens

Venit Alenconius,

15. Aug.

quanto cum exercitu?

& cum nobilitate,

cui Alexander occurſurus legatum gallum audit:

qui Regem & matrem excuſat:

& ceſſationem armorum propoſuit.

que

1581 que Regnum æternam vellent, breui læderetur. quo enim animo paſſuros ſe, fratrem filiumque, vnicam regni ſpem, ac Valeſiæ domus reliquum interire? Et quamquam difficile eſſe abſtrahere ab armis Alenconium, fide liberandis Cameracenſibus obligata: tamen ſi Cameracum, atque arx eius in priſtinum ſtatum reſtitueretur, poſſe Alenconium honeſtè arma deponere, cuius videlicet operâ Cameracenſes liberi in poſterum victuri eſſent. Alexander, ſicut ex his vnum excedere facultatem ſuam reſpondit, ita alterum gratum Catholico Regi non dubitabat. agereque propterea Maieſtati eius, matrique gratias ob ſtudium perpetuandæ pacis, oblata armorum ceſſatione monſtratum. Quamquam ſatius futurum fuiſſe, ſi ſumpta non fuiſſent arma: non ſolùm hiſpani Regis cauſa, quem profectò non meruiſſe, vt qui laboranti Galliarum Regi non defuerat, nunc Belgis rebellibus auxilia prouenirent ab Regis domo: ſed etiam ipſius Alenconij, non habituri Orangium fideliorem erga externum Principem, quàm ſe aduerſus Regem dominumque ſuum præſtitiſſet. reſpiceret ad Archiducem Matthiam, habitum ab Orangio ſtipitis loco magnificè ſuſtinentis titulum belgici Gubernatoris, & paria ipſe cogitaret. Quumque Belleuræus alia rurſum adderet, ac multa pol-

Reſpondet ad ea Alexander.

15. Aug. liceretur, Alexander, qui iam ſuſpectauerat, vti ad Regem ſcribit, ſermonem de induſtria ab illo trahi, vt dum ipſe colloquio implicitus regijs copijs non intereſſet, Alenconio ad vrbem properanti aditus pateret; conſcenſo equo, excuſata feſtinatione, quòd vbi facto opus ſit, verbis teri tempus haud poſſit, legatum non ſine Nobilium comitatu remiſit. Ac ſtatim ordinato exercitu, quem dilapſis multis, duo equitum millia, quinque peditum conficiebant, ante Cameracum apparuit, duobus circiter milliaribus procul à Gallorum copijs: qui iam Caſtelleto progreſſi, Vaucellenſe cœnobium circumſederant. Hîc Alexander, dum in bellico ſenatu diſſerit, an cum hoſte confligendum, id quod plerique abnuebant, vti numero longè poſt vires hoſtium; litteris ab Duce Guiſio admonetur, præter copias, quas Alenconius ducebat ex Fara, motas eſſe ordinarias regni turmas, vt terga Alenconiani exercitus procul adequitantes, in pugnam ſe ſe, vbi opus eſſet, inferrent. Quumque adderet ad ea Taſſius Philippi legatus apud Henricum, in eo exercitu florem eſſe gallicæ nobilitatis, atque equitum robur; Alexander omiſſa interim & conſultatione, & ſpe intercludendi Gallis aditum, de reuocandis impunè copijs, ac protegendis circà vrbibus cogitare cœpit. Itaque exercitum tribus circi-

& breui legatum dimittit,

intentus comparandis copijs.

cum quibus Alenconio propè Cameracum occurrit.

Conſultat cum ſuis de pugna.

14. Aug.

plerique abnuūt,

& nuncij varij diſſuadent.

I. Bapt. de Taſſis

Itaque oſtenſo non intentato prælio ſuo ſe reuocat,

circiter horis quum in hoſtium conſpectu, interiecto Scaldi 1581 amne continuiſſet, inſtructa acie quaſi mox pugnaturus, ſilentio præmiſſis Bouchemium verſus impedimentis, ac parte campeſtrium tormentorum; tum ipſe ad tympanorum pulſum tubarumque cantum traducit exercitum, atque incedentibus eodem tempore ad alteram fluminis ripam Alenconianis, Bouchemium mouet. Ne vero nouis Gallorum copijs, quas ſecuturas audierat, premeretur, Rubaſio mandauerat, aduentantibus occurreret, ac moram feſtinantibus opponeret. A Rubaſio præmiſſus Bica ſclopetariæ turmæ ductor, aditum apud *Melzius l. 2. de milit.* Paluetium pagum Senſeto amni adiacentem, quà tranſiturus erat hoſtis, celeriter inſedit. iuſſiſque turmalibus ſuis ad pedes deſilire: ac erecto ante amnem trium pedum altitudinis aggere, labore incredibili, quippè ex ſilicibus compoſito, quos pugionibus eruebant à proxima via huiuſmodi lapidibus inſtrata; tandiu Gallos illic tranſmittentes attinuit, donec Alenconio non ſe prius adiungerent, quàm Farneſiani extra neceſſitatem pugnandi forent. At Alenconius, qui primò incertus de Alexandri conſilio fuerat, pòſt vbi illum abire animaduertit, expeditionis ſecurus, duos ex belli ducibus Cameracum immittit, qui poſtridie (namque nox aderat) ingreſſurum ſe vrbem, pulſo iam hoſte, denuncient. Fuere hi Turenæ Vicecomes, & Ventadurius: qui aſſumptis ſecum equitibus circiter octoginta, pleriſque Nobilibus id honoris certatim ſibi depoſcentibus: quum per tenebras à via deerraſſent, in turmas incidere Ioannis Comitis Boſſuuij, qui turrim duobus paſſuum millibus Cameraco diſtantem inſederat, necdum eum inde remouerat Alexander. tunc expeditis vtrinque armis, fortiterque collatis, Turenius ac Ventadurius cum aliquot Nobilibus capti ſunt. Sed Ventadurius, deceptâ ſeu corruptâ cuſtodiâ profugit: Turenium à militibus, qui eum ceperant, pactus decem florenum millia emit Marchio Rubaſius, improbante negotiationem Alexandro, qui propterea tradi ſibi captiuum, *Alex. ad I. Idiaquesium 17. Nouembris* ac Regis arbitrio aſſeruari voluit. traditumque excepit primò quidem perquàm humaniter: ſed quum is auerſaretur inofficioſè omnia; interroganti que comiter Alexandro, quid ageret Dux Alenconius, contemptim ac ſuperbè reſpondiſſet, Neſcire id ſe: neque, ſi ſciret, elocuturum; Alexander offenſionem modico riſu tranſmittens, *Tu verò, mi iuuenis*, inquit, *magnos iſtos ſpiritus heſterna nocte, quum miles te meus cepit, adhibere debueras*. ſtatimque amoueri illum inter captiuos imperauit, non niſi poſt annum emiſſurus. At verò Alenconius audito

captos

[Margin notes:]

infecta ſimul mora gallicis auxilijs.

Alenconius ingreſſurus Cameracum præmittit Turenium & Ventadurium:

qui à regijs vincuntur.

Ventadurius elabitur

Capitur Turenius.

carpiturque ab Alexandro.

1581 captos aut fugatos cum Turenio ac Ventadurio, quos præmiſerat, comites, ipſe ſui nuncius Cameracum XV. Kalendas Septembris, obuiàm progreſſis Inchio, ac reliqua nobilitate, triumphantis in morem inter fauſtas hominum voces, patriæ liberatori acclamantium, ingreſſus eſt. Biduoque poſt, ſolenni pompa, in ciuitatis leges, ac priuilegia iuratus, Reipub. regimen ſumma omnium gratulatione capeſſijt. At vbi conſpectum eſt, reuelli tota vrbe Imperij ſigna, & Gallica imponi: quin & remoueri Vvallones ab arce, inducto gallico octingentorum militum præſidio; deferbuit enimuerò refrixitque multorum gaudium, Inchij ante alios, quum ſe arcis præfecturâ deiectum vidit, impoſitumque Alenconij iuſſu Balanium: multis haud vanè obſeruantibus, eum, qui primus accerſendi in Belgium Alenconij author incentorque fuerat: qui Licquium Cameraci Gubernatorem olim præfecturâ callidè ſpoliauerat: qui nuper adactis in gallicum nomen Cameracenſibus, Barlamontium vrbis Archiepiſcopum iurare abnuentem Cameraco expulerat; inde ruinæ ſuæ fabrum eiectum eſſe, vnde extollendum ſe, ſpei falſus ſibi perſuaſerat. Vſque adeò verum eſt, CALLIDITATEM ad extremum ſe ipſam perditum ire, & magnam veneni ſui partem bibere. Neque hic ſtetère, vt fermè SOLITARIA non incedunt infortunia. Namque poſt paulò, dum Cameraceſio aſſerendo armatus contendit, pilâ à gregario milite in pectus exploſâ, ardente thoracis goſſipio, extinctus eſt: multâ per Arteſiam Hannoniamque lætitiâ, quas ille prouincias validis continenter excurſionibus abnoxias habuerat, ac diuexauerat. At Alenconius, vt Cameracum pluribus veluti munimentis circumuallaret, ducto ad Arteſiæ limitem exercitu, primò Arluſium, & Eſcluſam in poteſtatem redegit: tum Cameraceſium caſtrum non inſtrenuè à principio defenſum, ad deditionem compulit: omnem denique tractum illum pagis arcibuſque conſitum, armis celeriter aggreſſus, iuris ſui fecit: magna inde ſpe apud fœderatas prouincias excitata. Iamque Orangij litteris inuitabatur, *Omitteret Belgij extrema, motiſque caſtris in interiora Flandriæ, coniungeret triumphalem exercitum cum Gardæ & Stuarti legionibus, quæ illum inter Inſulas & Quercetum opperiebantur. non auſurum profectò pugnam Alexandrum: &, ſi auderet, quî par tribus exercitibus futurus ſit, qui vni ceſſerit?* Gnarus omnium, quæ deſtinebantur Alexander, imperauerat iam Altapennio, infeſtis cum armis Flandriam irrumpere, & hoſtium conſilia morari. ſed non magnopere laborandum Altapennio fuit, turbato imminuto-

Marginal notes (left): 18. Aug. — *Mons de Balanſon* — 1576. *Ludouic. Barlamont.* 1580. — *Cambreſi* — *Lilla — Queſnoy*

Marginal notes (right): Alenconius triũphans Cameracum ingreditur; & vrbis Dominus inauguratur. — Inchius præfectura arcis deijcitur; merito; poſtea & vita ſpoliatur. — Alenconius imperiũ firmat meliorum expugnatione locorum. — Inuitatur ab Orang. ad proſequendam victoriam.

minutoque adeò Alenconij exercitu, vt non iam ille nouas expeditiones, ſed regreſſum & Galliam cogitaret. Namque gallica Nobilitas & ſuâ naturâ in patriam redux, & abſoluto ex ſententia Cameracenſi bello, in quod fidem ſuam obſtrinxerat, paſſim dilabebatur: & reliquus exercitus, ſtipendijs non procedentibus, imperia detrectabat. Itaque parte ſuorum Cameraco relicta, ipſe cum mille & quingentis equitibus, quinque peditum millibus, tot enim ſupererant, Caſtelletum redijt, conſilium inde pro re nata capturus. Interim Alexander, etſi alto apud animum dolore Cameracum reſpiciebat, ereptum ſibi militum inopiâ magis quàm ignauiâ, id tamen commodi ex eo ſperabat, quòd intellecturæ aliquando eſſent prouinciæ (& iam aliquorum voces erumpebant) ſolas Vvallonum vires ne defenſioni quidem pares eſſe, ſi hoſtes externis Gallorum auxilijs firmentur. id, quod principium fore præuidebat, hiſpanæ militiæ reuocandæ. Iuuitque amiſſio Sangiſlenij: quod oppidum Tornacenſes per Hainum fluuium, qui locum interluit, & Hannoniæ feciſſe nomen fertur, noctu ingreſſi cum cæde prædaque obtinuerant. Id enim oppidum & ſi modicum, & Benedictini celebritate cœnobij magis, quam oppidanorum frequentiâ nobile: quia tamen in media ſitum Hannonia, Montibus in primis infeſtum erat, mirum profectò, quo ſenſu eam ſuper alias iacturam Montenſes, Valencenates, alijque circà populi tuliſſe viſi ſint, adeò vt aduerſus Comitem Lalinium Hannoniæ Præfectum, palàm Montibus exclamatum ſit, *Perditum ire omnia, ni Comes abire è prouincia, aut potius e vita iuberetur. quin mitteret arbitratu Rex ſuo Hiſpanos, alioſque quos mallet in* Belgium; *Hannonios certè accepturos*. Has porrò voces, quæ Duaci, quæque Audomari pariter auditæ referebantur ad Alexandrum, ipſe quam auidè, tam diſſimulanter accipiebat, maturitatem opperiens, & non ignarus popularia hæc eſſe vota, non autem Nobilium: ex quibus Areſchoti Dux multis audientibus dixiſſet, Alexandrum declinato prælio, permiſiſſe Alenconio Cameracum, vt externæ militiæ neceſſitatem Vvallonibus oſtentaret. quod à Magiſtratu Montenſi relatum contempſit Alexander, cognito hominis ingenio parum fidei, vt ſcripſit ad Regem, conciliaturo dictis eius: præſertim bellicis conſiliarijs facilè teſtaturis, quàm vnanimi ipſi conſenſu certamen abnuerint. Statimque ſecuta eſt Sangiſlenij recuperatio: Tornacenſibus, qui non pauciores peditibus trecentis, cum Eſpinoij Principis turma oppidum intrauerant, ad primam tormentorum impreſſionem territis, ſeque vrbemque

Marginal notes (left): Sed nobilitas dilabebatur. — & ipſe relicto capta in vrbe præſidia, Galliã cogitare cæpit, — Ex hac hoſtili victoria quid boni ſpetaret Alexander, — qui nec inter aduerſa numerabat amiſsionem Sangiſlenij. — Ob id querelæ Vvallonum in Præfectum prouinciæ: — & multorum deſiderium, vt reuocarentur hiſpani. — Dictũ Areſchoti. — Recuperatio Sangiſlenij.

Marginal notes (right): 1581 — *Alenconiani* — *Mons de Enau* — *S.Omer.* — *11.Septembris* — *13.Septembris*

1581 que Alexandri arbitrio dedentibus: quos ille armis, equis, ac omni præda exutos, vitâ ægrè donatos, quippè ſacrarum imaginum violatores, Tornacum remiſit: decreta iam tum apud ſe ſuperbæ infeſtæque vrbis obſidione.

Tornacum SVPER ea tamen obſidione ad belli ſenatum retulit. In quo Procerum multi partim hiemis ingreſſum, partim ſuorum numerum tantæ vrbi circumuallandæ perquàm imparem, partim vicinas Ordinum copias, & Gallorum auxilia memorantes, expeditionem grauatè ſubire videbantur. Sed ſtabat Alexandro ſententia, audaci aliquo inopinatoque facinore maculam, ſi qua erat, conceſſi Alenconio Cameraci quamprimùm eluere. maximè quòd ad eam obſidionem, multarum circà ciuitatum opem expectaret. Inſularum certè legati, queſti apud illum, à Tornacenſibus impunè vexari Inſulenſem agrum, vltrò ad ſubigendos hoſtes obtulerant & tormentarium puluerem, & foſſorum manipulum, & quinquaginta florenûm millia. quâ ſtatim ille pecunia, cum ea, quam ab Hiſpania nuper acceperat, Germanis perſolutâ, qui in Lucemburgenſi prouincia adhuc impacati ſupererant, partem eius militiæ apud ſe ad hanc expeditionem deſtinauit: ſic aucturus ſuorum numerum, quo non minus obſeſſores circumuallandæ vrbi, quàm obſeſſi defendendæ eius amplitudini pares eſſent. Gallorum verò auxilia non iterum tunc quidem cogenda, prò certo habebat. Plus ſibi negotij futurum verebatur tum à militibus ſuis, quos ſine externæ militiæ ſocietate nec excitare deſides, nec coërcere contumaces facilè poſſet: tum à primarijs belli ducibus, ex quibus equitum Magiſter Rubaſius, & Malecontentorum dux Montinius, ille Eſpinoij Principis, hic eius vxoris fratres, timendum erat, ne caritate ſuorum emolliti, remiſſius aliquanto Eſpinoij præfecturam obſiderent. Quamquam Alexander vtriuſque fidei, & morum diſſimilitudini inter Montinium & ſororem haud parum tribuebat. quin & ſperabat, illos ad hanc ipſam ſuſpicionem auertendam, vti ſæpe fit, acrius inde curaturos. certè non defuturos Manſfeldium alioſque, qui ob veteres ſimultates tanto impenſius Rubaſij fratrem oppugnatum irent. Nondum Alexander è ſenatu, decretâ iam obſidione, diſceſſerat, quum ecce ſuperueniens Galliæ Regis tubicen, orat liberum per ea loca commeatum pro Monmorini Domino, ſupremo regij ſtabuli Præfecto, qui miſſus ab Rege ad Alexandrum, Peronæ ſubſtiterat. Qua data commeandi fide (quamuis negaret Alexander tali viro legatoque neceſſariam) ille admiſſus eſt, cum hac denique legationis ſumma: Regem,

CONSILIVM bellicum de Tornaco obſidendo.

Multi non probant.

contra ſentit Alexander,

Lilla

& cum eo plures ciuitates:

quæ opem offerunt.

Plus timebat Alexander à militibus,

& à ducibus ſuis.

Tornacum

Legatio Regis Galliæ ad Alex.

Legati poſtulatū.

T Regina-

Reginaſque, vxorem ac matrem, excuſatos velle ſe apud Parmenſem Principem, quòd vltra quàm optaſſent, Alenconius proceſſiſſet. petere ab illo, vt idem litteris ſuis Catholico Regi perſuadeat: efficiatque, vt profectionem Belleuræi in Hiſpaniam ad idem officium peragendum, Rex boni conſulat. Ad ea Alexander quid reſponſi retulerit, Regi accuratè perſcribens, ad extremum addit; *Sibi certum videri, Monmorinum non excuſatum veniſſe, ſed exploratum, an ingreſſu Alenconij in Belgium, recepto Cameraco, violatam inter Reges pacem hic ſentiretur, & an idem ſenſus in Hiſpaniam tranſmiſſus hinc eſſet. Ad eam quoque rem expiſcandam venturum in Hiſpaniam Belleuræum, virum Regi ſuo perquàm gratum, atque ad ardua quæque allegari ſolitum. quippè ſolertem, morumque ac temporum in primis callidum: ad ſimulanda verò negotia mirè compoſitum, nec minus aliena arcana, dexteritate inobſeruabili penetrantem, quàm ſua opportunè condentem. Quæ indicare ad viri notitiam, exiſtimaſſe ſe, muneris ſui eſſe,* concludit Alexander. Neque poſt multò allegatum ex Gallia Abbatem Guadagnium ad eadem Regis nomine confirmanda, quum Alexander vtrumque honorificè quidem, ſed reſponſis, eâ, qua ipſe petebatur, arte temperatis dimiſiſſet; compoſitis rebus, exercitum ad mœnia vſque promotum, Tornacenſibus oſtendit.

1581

Alexandri ſuſpicio de ea legatione.

9. Octobris

Belleuræi ingenium Regi deſcriptum ab Alexandro.

noua Legatio.

Idemque de ea iudicium.

DE TORNACI obſidione.

Tornacvm vrbs Flandriæ in aditu Hannoniæ, ſi qua inter Belgas alia, perantiqua, quam Neruiorum ſedem apud Cæſarem agnoſcunt aliqui, amplitudine, elegantia, atque opulentia celebris eſt: nec minus opere ſituque valida contra hoſtium incurſus, quos ſæpe à Gallis, interdum ab Anglis, non ſemel à Belgis ſuſtinuit. Perlabitur illam, diuiditque Scaldis fluuius: concludunt mœnia, octo & ſexaginta turribus opere antiquo firmata: circumuallat ingens, atque è Scaldi magnam partem reſtagnans foſſa, in quam propugnacula vndecim excurrunt à mœnibus paulùm abiuncta, ac ponte peruia: tuetur ac terret arx in extrema vrbe ad Scaldis ripam ab octauo Henrico Angliæ Rege, quum Tornacum Gallis eripuit, ædificata. Porrò Tornacenſes, quam olim in Neruijs armorum ferociam ſupra ceteros Gallos expertus eſt Cæſar, eam ne nunc quidem, quamuis mercaturâ impliciti, vt reliqui Belgarum populi, penitus exuerunt: quippè ciuilibus externiſque perpetuo bellis exerciti, atque ab hæreſi licentius efferati. Et refertum erat hoc tempore Tornacum hæreticorum familijs: quarum pleræque ex reconciliatis Regi Vvallonum prouincijs eiectæ, in hanc vrbem tanquam in ſentinam magna ſectarum colluuione defluxerant:

lib. 2. bel. Gal.

Vrbis celebritas,

& munimenta.

Riuelli.

1511

Ciuium ferocia,

lib. 2.

& hæreticorum aduenarum frequentia.

TORINO

Tornacum capi
A. Tornacum urbs. B. Propugnaculum Martinianū inuaditur et expugnat
C. Princ. Parmensis aggreſsionem in muros ordinans. D. Murorum expugnati
E. Tornacensium turma Vuallones aggreſsa reijcitur.
F. Ruina ueteris casæ ab hostili globo dirutæ Pr. Parmensis alijq; conteguntur.
A
D
H
F
I
G
K

ꝗtum anno 1581.

ṽr. G. Auxiliares copiæ obſeſſam urbem liberaturæ repelluntur.
ņ. H. Pr. Parmenſis muros circumiens ſaxis ab urbe iactis ſauciatur.
I. Tabellarius, quid ei in uia acciderit, militibus enarrat.
K. Tornacenſes oblatis clauibus urbem Parmenſi dedunt.

1581 fluxerant: accipiente, illas auidè Petro Meloduno Eſpinoij Principe, qui vt Tornacum ac Tornaceſium, Domino quàm Gubernatori propior adminiſtrabat, ita ad magnitudinem vrbis, aſylum in ea aperire, potentiæ ducebat. Aberat tunc ipſe ab vrbe cum militum ſuorum parte adiuncta Ordinum copijs ad Grauelingam: reliqueratque vicarium Franciſcum Diouionum Eſtreellæ Dominum, & Principem vxorem Philippam Chriſtinam Laliniam, ferocis animi feminam. Quum Alexander maturata ob id expeditione, ſub initium octobris, poſitis ad vrbem caſtris, tormentiſque ac reliquo obſidionali apparatu, Valencenâ, Montibus, ac Duaco per amnes importatis, obſidione Tornacum repentè cinxit: Orangio, vbi reſciuit, admirato conſilium Alexandri, qui ſe lento tunc negotio, nec proceſſuro implicuiſſet: exercitumque ingruente iam hieme, validam apud vrbem frigori egeſtatique damnaſſet: conſolatuſque Eſpinoium Principem, qui ad eum accurrerat, ſecuram affirmauit vrbem à milite, quem traheret Alexander: addiditque ſubridens, Tornacum haud eſſe cibum ad Vvallonum dentes. Facta tamen prudentiora dictis erant. Eodem enim tempore ſubſidia ſoluendæ obſidioni Orangius, & Eſpinoius anxiè feſtinabant. Sed iam Alexander, æſtimata prius vrbe, propugnaculum apud Diui Martini portam deſignauerat ad inuadendum: quoniam & altior eo loco vrbs, ideoque foſſa, quo minus Scaldim accipiebat, eo faciliorem militi acceſſum præberet: & editâ eâ munitione ſi potiretur, in vrbem dominari tutò poſſet. Sed à quatiendis mœnium turribus, quæ Martinianum propugnaculum vtrinque defenſabant, incipiendum fuit; ac facilè demolitus earum quinque, propugnaculum, verſis illuc tormentis, aggreſſus eſt. quo alicubi aperto, ſubeuntes Farneſiani circiter octoginta tàm feliciter inde hoſtem eiecere, quàm improuidè mox ipſi eiecti ſunt; quippè improtecti, expoſitique tormentis, quæ è ponte propugnaculum cum mœnibus vrbis coniungente, explodebant hoſtes, eo pontis aditu plures ab vrbe recenteſque ſuccedentes. Nec ideo à Regijs deſitum eſt: ſed quidquid PECCATVM, pro diſciplina fuit. Noctu enim ducto aggere ad propugnaculi foſſam, iuſſit Alexander meantes illac tutò foſſores ad propugnaculi roſtrum binos furnulos moliri: ſimul milites præſto eſſe cum faſcibus cratibuſque, quarum ſe ſe obiectu, conſcenſo propugnaculo, tuerentur: tum quatuor maioribus tormentis pons quati cæptus, cuius partem quum iam reſcindi viderent hoſtes, veriti ne intercluſo aditu redituque, deſerti ipſi opprimerentur; in vrbem

Rubaſij frater — loci Gubernator.

Vrbem obſidet Alexander.

Mons

Orangio non ſatis laudatur conſilium:

& obſeſſores irridente,

Sed Alexander propugnaculum quatit,

ſubeunt illud Farneſiani:

Gulam vocant

expelluntur.

Accuratius redeunt:

& quatefacto ponte,

propugnaculum conſcendunt, & muniunt,

ſe ſe, relicto Regijs propugnaculo, recepere. quod illi ſubeuntes, faſciumque & corbium loricâ munientes, mox & quinque tormentis muralibus firmantes, munimentum ad vrbis oppugnationem exinde maximum habuere. At exercitus lætitiam nouus repente caſus interturbauit. 1581

Magnum Alexandri periculum,

Conſueuerat Alexander, quum in aggere, aut inter operas non verſabatur, diuertere ad caſam veteris furni, ſtantibus vtcunque parietinis, & ligneo tegumento refectam, viginti circiter paſſus procul à loco tormentorum, quorum ictus ex rimis in ea apertis introſpiciebat.

eius caſa hoſtili globo traijcitur.

Hîc dum agit ſub veſperam, hoſtes ſiue per exploratores admoniti, ſiue ex frequentia multorum ad imperia accipienda illuc ventitantium, interpretati quod res erat, tormento in eam partem collibrato, ac parietinis, tranſuolante ferrea pila, perterebratis, excuſſiſque; cæmento, ſaxis, lignis, Alexandrum,

Ipſe, alijque ruina conteguntur.

quique cum eo aderant, opprimunt, conteguntque. Id autem vbi in caſtris auditum, accurrentibus eò militum primoribus

occumbunt aliqui.

gregarijſque, viſo ante caſam hiſpano Farneſianæ familiæ procuratore exanimato, mox & extincto; creuit enimuerò ſollicitudo, &, tanquam erepto Duce, conſternatio. tantoque timidius congeriem ſaxorum lignorumque dimouentes, militem eruunt animam exalantem, iuxtáque alium abrupta parte corporis ingemiſcentem. Nimirum iam complorabatur Alexander:

ſaucius ipſe è ruderibus exilit:

quum ille è ruderibus ſemiconſpicuus, capite quidem humeroque ſaucius, & ſanguinem pluens, doloris tamen aut diſſimulator, aut victor; Dei ſe ope viuum & hoſtium malo victurum inclamans, redire quemque ad ſtationes iubet: veritus, opinor, ne quid per eam occaſionem obſeſſi tentarent. Nec poſt multo, adhibitis breui curatione fomentis, militum ſe ſe conſpectui,

& breui ſanatur.

operæque, non minori exercitus gaudio, quàm admiratione, reſtituit.

Gubernator Eſpinoius auxilium Tornaco mittit.

At Princeps Eſpinoius, Tornaci ſui anxius Aldenardam profectus, vt ex ea vrbe, ſeptem horarum itinere procul Tornaco, ſubſidia prouideret, tres equitum turmas immiſit, tentabundus qua caſtrorum parte viam ſibi in vrbem aperire poſſet. Fortè Alexander, qui quotidie procurſores in omnia circà loca diſtribuere conſueuerat, eo die plures ſolito, ex ſelectis equitibus lancearios octoginta, & ſclopetarios fermè totidem, Aldenardam verſus exploratum miſerat.

Sed pars capitur, reliqui fugiunt.

occurſanteſque, breui acrique prælio victores Farneſiani, cæſis hoſtium ſexaginta, captis quadraginta ſex, equos, ſigna, atque arma in caſtra ad Alexandrum attulere. qui ea ſtatim ſpolia ac vexilla ex Martiniana munitione ſuſpendi iuſſit, vt prædam Tornacenſes agnoſcerent, ac noua inde auxilia deſperarent. Non tamen

deſpon-

1581 deſpondit animum Eſpinoius, miſſo qui è Grauelinga, & maritima Flandria reuocaret copias ſuas, Tornacenſium auxilio deſtinatas.

INTERIM auxit in caſtris gaudium Pedroſſa Centurio, cum litteris à Verdugo ad Alexandrum de victoria ex Norritio relata. Etenim poſt mortem Georgij Lalinij, Comitis Renneberg ij, Friſiæ Gubernatoris, quæ Groningæ contigerat XI. Kalen-
22. Iul das Auguſti; quum præſenſiſſet Alexander, petituros eam præfecturam pro Comite Arembergio Lalinios eius affines: quam-
Io. Lignyus C. Arẽberg. uis patris merita, qui illam adminiſtrauerat, proque Rege dimicans aduerſus Ludouicum Orangij fratrem fortiter occubuerat, omnia mererentur; quia tamen ætas filij, generoſa quidem illa, atque experrecta, ſed immatura tanto regimini videbatur: præterquamquòd is ſerò Regis partibus acceſſerat, diù medius incertuſque; idcircò ne repulsâ ipſum, & Lalinios ſimul offenderet, Groningam præmiſerat Franciſcum Verdugum, hiſpanum hominem, Talaueræ natum, inter Belgas tamen innutritum, ductâ que in matrimonium nothâ Mansfeldij filiâ, belgico ſanguini iam innexum, certè Belgis gratum. Hunc
ab anno 1556 autem, vti veteranum militem, conſilioque ac manu promptum, qualem prouincia longè poſita, hoſtiumque viribus perpetuò appetita requirebat; ceteris ante habuit Alexander, armorumque Ducem per Friſiam ita conſtituit, vt prouinciæ regimen eſſet penes Groningæ Magiſtratum, Præſidem, & Regios
11. Aug. quatuor conſiliarios, dum aliter ab Rege, ad quem omnia retulit, ſtatueretur. Et Verdugus quidem auſpicatò inijt præfecturam. Namque poſt aliquot minora prælia aduerſus Ordinum copias, partim ab ipſo, partim à Martino Schenckio proſperè geſta, quum à Leuardiæ conuentu miſſus iterum eſſet Ioannes Norritius cum Gulielmo Naſſauio, ad reprimendos Verdugi conatus; in Groningenſi agro inter Nienzilam munitionem, ſeu cataractam nouam, & Northornam pagum, inſtructa acie certatum eſt. Quod, vti alia præfecturæ ſuæ memoranda, edito Verdugus ipſe commentario complexus eſt. Duxerat ſecum Norritius è ſelectis militibus tria peditum millia: inter quos vndecim Anglorum, Scotorumque cohortes, & turma Anglorum vna, præfecto Morgano, ceteris anteibant. equitibus, paulò ſupra quingentos, Echius imperabat: Naſſauius turmas aliquot extra ordinem habebat. At Verdugus, qui tunc quidem non confligere niſi coactus apud ſe ſtatuerat: quippe equitatu minor, & nullis maioribus tormentis validus, quæ multa apud hoſtem; locum caſtris ceperat, foſſis voraginibuſque

VICTORIAE nuncius ex Norritianis.

Rénebergij mortui præfecturam mandat Alexander

nó Arembergio,

ſed Verdugo.

à quo prouincia ſtrenue defenditur contra Norritianos.

Pugnæ locus

Norritij copiæ.

Verdugi caſtra.

nibuſque præſeptum, quo acceſſum hoſti præcluderet: acie in 1581 hunc modum inſtructa. In medio, quantum loci anguſtiæ patiebantur, legiones duas extendit, Rennebergiam, & Billiam, MoceanoTaſſioque ductoribus, quibus ſuorum partem Vvallonum addidit: partem ad latera, vbi laxior, & equitabilis campus, cum Raitris ac lancearijs, ſub Volfango Prengero diſtribuit. Et primùm in vtroque cornu commiſſa eſt pugna, quieſcentibus in medio legionibus, quòd hiatus labeſque terræ tranſcendere illi non auderent, hi nollent. Verùm vbi ab equitibus Naſſauij fundi fugarique Northornam verſus, Raitrum alas videre Norritiani, victoriam ſecuturi, maiore animo quàm conſilio conglobati foſſas irrumpunt: atque inde ægrius, quàm putauerant, eluctatos feſſoſque, retentus ac recens Verdugi miles aggreditur. Eodem tempore quum à præſidio, quod apud Northornam Verdugus ſepoſuerat, reiecti victores Naſſauiani hinc à Northornianis, inde à Raitris, qui equos circumegerant, medij premerentur: ſimul equitatus Echij loco motus à lancearijs, fugam reſpectaret; tanta repentè cæde Norritiani pedites equiteſque repulſi ſunt, vt non antè diſſipari cædique deſierint, quàm eorum reliquias munitio Nienzila, in quam ſe ſe certatim proiecère, contexerit. amiſſis tormentis omnibus, & ſignis militaribus pleriſque: cæſis ordinum Præfectis quatuordecim, nec paucioribus primariorum captis, ſaucijſque perquàm multis, interque eos Naſſauio, atque Norritio reciſa manu. quum tamen ex Regijs, qui ante pugnam in terram proſtrati opem de cælo, irridente Norritio, poſtulauerant, nemo alicuius in exercitu nominis, aut muneris deſideratus ſit. Adeo DIVINA ſe dextera liberis adiungit ſupplicum pietati, vbi ſuperborum impietas vindicanda eſt.

& aciei diſtributio,
Pugnatur:
proſperè primò à Norritianis.
poſtea funduntur.
Summa cladis, & victoriæ,
propè incruentæ.
Norritiani Verdugiani
Franc. Verdugus l. 1. comment.

Hoc igitur lætus nuncio Alexander, communicatis victoriæ litteris in bellico ſenatu, ibique ſumpto vrbis aggrediendæ conſilio, iubet, à Mansfeldij foſſoribus ad mœnia, tribus in locis, cuniculos agi, foſſores protegente Martiniano propugnaculo, cuius tormenta trecentos circiter paſſus in muros dominantia, raros inibi propugnatores patiebantur. Sed, quod in aperto non poterant, ſub terram ignoti inobſeruatique tuebantur vrbem Tornacenſes, actis non vno in loco, Gubernatoris Eſtreellij conſilio præſentiaque, cuniculis. Inter quos operoſiorem vaſtioremque direxerant in eam partem, in qua Mansfeldianos moliri humum animaduerterant, eorum operam tranſuerſo meatu corrupturi. Iamque ſuffoſſionibus eò vtrinque proceſſerant, vt quominus cunicularij militibus comitati

Huius victoriæ nuncio læti Farneſiani
Tornaci mœnia cuniculis aggrediuntur.
& Tornacenſes ſimili ſuffoſſione occurrunt Farneſianis,

1581 mitati ſibi inuicem occurrerent, terra non magnæ vtique molis intercederet. tunc Mansfeldiani auditis ex aduerſo ſuffodientium ictibus, ſubito cæcoque metu milites operæque ad cuniculi caput auſugiunt, repertumque inibi militum globum ſuo timore ac fugâ inuoluunt. Fortè accurrerat eodem tempore Alexander ad Vuallónum contubernium, in quod Tornacenſium turma clam egreſſa, repentè inuaſerat, cæſiſque nonnullis ſtationarijs, in vicina quoque Germanorum caſtra terrorem extenderant. Vixque hoſtem, immiſsis illicò Epirotis aliquot equitibus, compulerat in vrbem Alexander, aliquibus Tornacenſium captis; quum nunciato, foſſores ſuos militeſque, relicto opere, fœdè fugatos; aduolat illuc, comitante eum Maximiliano Vauxij Domino. Dumque trepidationem ſuorum ſiſtit, effuſâ è mœnibus ſubitâ ſaxorum procellâ, corripitur ipſe, Vauxiuſque: &, quamuis galeâ armiſque tecti, tamen Alexander brachio ictus, ea corporis parte prætumida inualidaque diù doluit: Vauxius autem maiore vi molaris eliſo capite, ſemianimis inde auectus, ac reliquo obſidionis tempore curationi fruſtrà adhibito, in vrbem iam captam illatus, paucis pòſt diebus piè deceſſit. mœrore quàm maximo Alexandri, qui virum diligebat, atque obſeruabat, eique Comitis appellationem ex Bucquoio, gentilitio in Arteſia dominatu nuper impetrauerat à Rege. Ad quem de Bucquoij fine ſcribens, negat amiſſo tali viro facilè reperturum ſe, qui & in regio ſenatu, & in ærario, cui præerat, concilio, pari fide prudentiaque ſuſtineat Regis cauſam. Additque, ob huius merita, tradita à ſe decenni filio ordinariam, quæ patris fuerat, Vuallonum turmam; & Arteſiæ Gauenam, ſiue magni Luparij munus. Quin & Regem orat, vt equeſtrem cenſum gradumque, quo pater ex militari Diui Iacobi ordine fruebatur, in filium, eodem patris animo, & indole adhuc maiore adoleſcentem, tranſlatum velit. Atque hic ille eſt Carolus Longueuallius Bucquoij Comes, qui è militari ſub Alexandro diſciplina, accitus aliquot, ante quàm hæc ſcriberemus, annis à Cæſare, multis per Germaniam partis victorijs, militiæ ſupremus inclaruit. Ergo Alexander, repreſſo foſſorum terrore, reiectiſque in vrbem Tornacenſibus, nihil ipſe tardatus ex vulnere, quaſi doloris ſenſum in aliud tempus differret; ad aggreſſionem, quam deſtinauerat, animum aduertit. & contra vrbis foſſam, ducentos fermè paſſus procul à mœnibus diſponit octodecim muralia tormenta, quibus turres quatuor, interiectuſque paries quaterentur. Quaſſatis autem triduo turribus, ac muro-

rum

quartier — *Albanenſes* — *7. Decembris.* — *caput finantiarum* — *Grand Louuier* — *Ferdinand. Secund.*

qui relicto opere fugiunt. — eodem tempore contubernium Vuallonum inuaditur. — inuadentes Alexander reprimit: — tum ad ſiſtendâ foſſorum militûque fugam aduolat, — ſed interim ſaxorum procella è mœnibus ſauciatur: — & comes eius Vauxius paulò poſt ex ictu moritur. — magno Alexandri mœrore, — ob viri merita, — quæ Regi repræſentat, — vt extendat in filium. — quem Germania multis clarum victorijs Ducem vidit. — Redit ad oppugnationem Alexander, — ac diſponit aggreſſionem.

rum parte, aſcenſuque ex-ruinis adæquato, indicit in ſequentem diem, cuniculis tunc incendendis, oppugnationem. præfecto foſſoribus, & aggreſſuris ea cuniculorum parte, Mansfeldio: oppugnatione verò ad turres Montinio iniuncta. Iamque manè daturus erat Alexander aggreſſioni ſignum, quum præter expectationem affuit miſſus ab Altapennio Petrus Bardius, expugnationis Eindouiæ nuncius. Ceperat hoc Campiniæ oppidum duobus antè menſibus Holachij miles, atque inde Helmontio, ac Buſcoduco infeſtus erat. Ideòque Alexander, iuſſis è Friſia properare illuc ſub Schenchio Tribuno aliquot Raitrum turmis, atque Italis lancearijs; mandauerat Altapennio, oppugnationem oppidi quamprimùm aggredi. Et ipſe auctus hiſce militibus auxiliaribus, (erant paululum ſupra octingentos) poſtquàm Holachianos eiecit ab Helmontio, cuius arcem capto iam oppido pertentabant, Eindouiam aggreditur: ac poſt aliquam, tormentorum vi, factam murorum ſtragem, oppidum inuadit: ac, ne vno quidem ſuorum cæſo, læſoue, præter Gaſtonem Spinulam, amiſſo oculo, & Georgium Rinaldinum, traiectis pilâ renibus ſauciatos, Eindouiâ potitus eſt: præſidiarijs, qui ſe dedidere, ſupellectili omnique armorum genere ſpoliatis, atque abire permiſſis. Grata enimuerò talis opportunitas Alexandro fuit, qua deſides Vvallonum animos excitaret. Conuerſuſque per eam occaſionem ad Mansfeldium, aliosque è cuniculorum parte ſubituros, *Ergone*, inquit, *in Friſia, Campiniaque miles noſter fortiter agendo, proſpera quæque patrauerit: nos hîc indecores, ingloriique ante mœnia ſedeamus? Plura Verdugus, aut Altapennius cum paucis militum cohortibus, quàm Alexander cum primarijs belli Ducibus, cum ipſo regij exercitus robore perfeciſſe glorientur? Geminatos hoſce victoriæ nuncios in hoc rerum articulo perlatos, equidem non tam incitamentum ipſe interpretor, quàm conuicium. Quid enim? vrbem obſidemus, quàm refertam hominibus, tàm militibus inanem, turbâ fugitiuorum impeditam, quos non caritas patriæ, non penatum cura tenet: ne Ducis quidem ſui, qui timidos, & mutare ſolum conſuetos regat, præſentiâ ſuſtentatam. Niſi fortè vnius impotentis feminæ conſilijs, in officio contineri populum moribus, patriâ, religione, diſcordem arbitramini. Hoc autem deſertorum aſylum, hæc vicinarum eiectamenta ciuitatum, hanc Flandricam Geneuam tandiù ſtare, deque proculcata Religione trophæa hîc conſpici, nos armati atque inulti patiemur? En vrbs turrium caſu aperta, ac diſiectu lapidum complanata ſubeuntes inuitat. Rari hîc externi milites, Hiſpani hîc nulli. Tota recepta vrbis gloria Vvallonum nomini patet. Oſtendite,* contra

Margin notes: & nuncio Eindouiæ ab Altapennio expugnatæ recreatur. — 9. Aug. — Boldue — Altapen. — Rinal. Vicent: centurio. — eaque occaſione animat Vvallones ad inuadendum, — hac oratione.

1581 *contra quàm vos contempſit Orangius, ſcire Vuallones Tornacum expugnare. Poſtremò, ne Hiſpani meritò deſiderentur, veſtris in manibus eſt.* Hæc vbi dixiſſet, incendi cuniculos extemplò iuſſit. Eorum vi moto atque excuſſo terreno ſolo, euibratiſque ſuperſtantibus circiter quinquaginta propugnatoribus, quorum quinque relabentes ex alto, ante Mansfeldij pedes turbo dimiſit: æquatoque inde, atque emollito in interiora vrbis, aſcenſu; inuadendi ſignum ex vtraque parte aggreſſuris dedit. Neque ſibi antè defuerat vrbis Gubernator Eſtreellius. Nam & vicinas turres, aucto ſclopetariorum numero, communierat; & tumulum contra Martinianum propugnaculum tumultuario aggeſtum opere, mœnibus impoſuerat: & in mœnia, inter pinnas, crebros lapidum aceruos, corbeſque, & dolia ſaxis ſarta in ſubeuntes deuoluenda comportauerat. Poſt vrbis verò murum, ſi fortè is cuniculo, aut alia vi ſubrueretur, interius munimentum ceſpite & glebâ firmandum ſibi ſumpſerat Philippa Eſpinoij vxor. Quam toto illo obſidionis tempore, munia Ducis induiſſe: ciues, milites, operas, animaſſe: ac bellatoribus immiſtam brachio vulnus accepiſſe; ego ex Comite Egmontia, cuius tunc parens Obignyus vrbem obſidebat, exploratum habeo. Et quamquam aduerſus hæc prouiſum ab Alexandro, tormentis partim ex aggere ante foſſam; partim ex Martiniano propugnaculo fulminantibus in eos, qui è turrium ſtatione, atque è tumulo propugnabant; tamen vni, in ea aggreſſione, caueri ſatis haud potuit Vuallonum ſiue inertiæ, ſiue contumaciæ, quam madefacta imbri tellus, lapſante veſtigio, fouebat. Etenim quum per turrium ruinas, hinc Bourſius, inde Obignyus Vuallonum Tribuni ſuos impuliſſent: videretque Montinius, eos relangueſcentibus à prima aggreſſione animis, reſtitare, nec vlla aut ſua, aut Tribunorum adhortatione, atque exemplo incaleſcere; feſtinato ad Alexandrum nuncio, opem efflagitat. qui proſpecta ſuorum trepidatione, recentes illicò milites, pleroſque honorarios, atque ex aula, ſub Marchione Rangono, & Piſtoletto Gatteſco ſubmiſit: inter quos ſe ſe Marchio Varambonius, ac Pompeius Bardus, Alexandro non animaduertente, immiſcuere. Et hi quidem ceteros antegreſſi, nec vllâ aut pilarum, aut ſaxorum procellâ retardati, adeò vt ſi plures ſui ſimiles nacti eſſent, haud dubiè capi eo Tornacum die potuiſſet; magis hoſti metum, quàm ſuis animum attulere. quippè parùm inde permoti Vuallones, Germanique, vbi Tribunum Bourſium, qui pugnam inter primos ciebat, extinctum videre, deſertis, qui progreſſi ſtrenuè pugnabant, cau-

Strages à cuniculis ante aggreſſionem.

Caualiere

contra quam munierant vrbem, Gubernator,

& vxor Eſpinoij Principis,

militaris fœmina.

Inuaditur vrbs;

malè ab Vuallonibus;

fruſtrà eos impellentibus Tribunis;

Piſtolett. Piſtorien.

& honorarijs militibus exemplo præeuntibus,

Varam. Burgund.

ſed illi non permouentur præſertim mortuo Tribuno,

immo ab aggreſſione recedant trahuntque alios. ſati inſtabile ſolum, & interiorem aggerem tormentis antè non dirutum; ad caſtra & contubernia retulere ipſi pedem, & referre demum alios coëgerunt. Quorum aliquos, ipſumque Montinium traducturus erat Alexander ad alteram oppugnationis partem, in qua, curante Mansfeldio, Marcoſanius Samblamontij frater, cum ſex Germanorum ſignis, Billiuſque cum ſuis, & Bucquoij Vvallonibus, latiore aſcenſu ob maiorem à cuniculis ſtragem, dimicabant; ſed ingruente iam nocte, & præcipiti nimbo, ab vtraque oppugnationis parte ceſſatum eſt. 1581

Mortui in ea oppugnatione ex Tornacenſibus: Cecidere ex Tornacenſibus in vtraque aggreſſione paulùm ſupra ducentos, ex regijs haud quidem multi, ſed multorum in-

ex regijs mortui, ſtar Philippus de Stauele Glaionij Dominus, Tribunus Bourſius, Comes Pioppus, Pompeius Bardus, Hieronymus à Marra. *Hier. Neapol.* Margaritæ Ducis Parmenſis aulicus, & Aiax Cæſius Alexandri

Saucij. ephæbus. præter ſaucios fermè ſexaginta, interque eos Varambonium, Montinium, Billium, & vtrumque machinarum Præfectum, Barocium, ac Platum.

GRAVELINGÆ periculum à proditione; INTEREA feſtinatis nuncijs euocabat Eſpinoius Princeps è maritima Flandriæ ora auxiliares copias: quarum ope intentos inuadendæ vrbi Farneſianos aggrederetur. Sed noua illos, quæ repentè affulſit ſpes capiendæ Grauelingæ, remorata eſt. Grauelingæ præerat Valentinus Pardiæus Mottæ Dominus, non minus Angliæ Reginæ, quàm fœderatis prouincijs iam pri-

Capti aliquot eius loci præſidiarij abducuntur in Angliam. dem inuiſus. Huius præſidiarij ſexdecim, paucis antè menſibus propter littus agitantes, à Britannicæ nauis claſſiarijs illac appulſis per inſidias capti, Londinum abducti fuerant. Ibi per- *Londra* diu detentos, Belgæ aliquot exules, initâ, vt inter populares, amicitiâ, aggreſſi ſunt auertere à Mottæi militia, à quo non

Ibi accepta pecunia redeunt Grauelingam traditurí eam Orangianis. redimerentur. haud ignari, FACILE captiuos tranſire animo *Praſidiarij* in eas partes, vnde nequeant expedire corpus. Denique eò ventum eſt, vt ingentis pecuniæ ſpem facerent, oſtenſo Orangij chirographo & ſigno, ſi in Flandriam reuerſi, Grauelingam Orangianis traderent. Illi cautione accepta, nec pòſt multo à

ſed Mottæo Gub. rem detegunt. Mottæo redempti, reuerſique rem omnem ei denarrant. à quo *Mottao* laudati animatique, iubentur in ea cum hoſte communicatione perſiſtere, parique dolo dolum plectere. ipſe interim arcem maiore præſidio firmat. Et iam Varouxius Orangianorum

& alliciunt Orãgianos in arcem, dux, intempeſta nocte cum ſexcentis peditibus, & equitibus trecentis, contra Grauelingam ſtetit: eodemque tempore Britannica nauis auxilio his futura, tormento ter exploſo, & præſidiarij igne ex arce ter elato, omnia, vti conuentum erat, vtrinque in promptu eſſe indicarunt. Tunc pedites quadraginta ad

arcis

1581 arcis foſſam progreſſi, prolato militari nomine, à conſcijs admitti in arcem poſtulant. ſed iuſſi plures adeſſe, triginta ſocum adductis, muros ſubire certatim incipiunt. idemque alij

quam ingreſsi aſſ. qui

ſubinde, atque alij dum parant, inalbeſcente iam die, veriti ne fortè erumpentibus ab arce Mottæanis, ipſi impares forent, (namque decreſcente mari, nauis ægrè tranſmittere in terram auxiliares poterat) recedendi conſilium properè capiunt. quum illicò Mottæus cum aliquot cohortibus, ac turma ſelectorum

cæduntur,

militum, dum intra arcem, qui aſcenderant, iugulabantur omnes, ipſe hoſtes recedentes aſſecutus aggreſsuſque, partem eorum cædit, partem capit, paucos victori fuga ſubripuit. Inter

cæduntur & alij, aut capiuntur. pauci euadunt,

quos Præſtonius, vetus equitum ductor, cum Scotis equitibus fermè centum, dum ad Eſpinoium Principem quàm celerrimè contendit, aſſequitur feſtinantem, ac ſiſtit prope Rubaſium pagum concitus repentè nuncius à Farneſianis caſtris, incer-

Ex his Præſtonius Inuitatur ad ferendum auxilium Tornaco;

tum à quo miſſus: ac poſt breue alloquium, perſuadet, vt cum eo equitatu Tornaci aditum pertentet: illa nocte in caſtris datam excubijs eſſe militarem teſſeram, *Diuam Barbaram*: eâ pronunciatâ, ac ſe viæ duce, aleam feliciſſimè caſuram. Præ-

& docetur teſſeram illius noctis,

ſtonius præſidenti vir ingenio, quique malebat ſucceſſum ſibi deeſſe, quàm videri animum defuiſſe, nihil moratus, animatiſque turmalibus ſuis, Tornacum quanta maxima poteſt celeritate contendit. ac duobus lancearijs procul à caſtrorum ſepto excubantibus nocturni ſigni prolatione deceptis, per-

qua prolata fallit excubias.

uenit ad caſtra ſub mediam noctem, quo tempore equeſtrium ſtationum vices permutabantur. Agebat extra circumuallatæ vrbis ambitum regius equitatus; nec intrabant equites caſtra, niſi cum vigilias inibant. Igitur Scoti, quaſi è proximis equitum contubernijs ad ſtationes adeſſent, prolato Diuæ Barba-

& eadem fallacia per media caſtra

ræ ſymbolo, excubias hîc quoque intrepidè tranſmittunt. quin, vt noti magis, ac Farneſiani haberentur, apud ipſum Farneſij tabernaculum haſtatorum manipulo cuſtoditum, perque anguſtias pontis ægrè binos equites admittentis, tanta ſecuritate prætereunt, vt confidentia ſuſpicioni locum præcludente, non antè intellecti ſint hoſtes, quàm in vrbem iam confertim inſe-

Tornacum intrat;

rentes ſe ſe, fruſtrà Farneſius ipſe conſcenſo protinus equo, ac turmam lancearioru trahens, duobus tantummodo captis, inſequutus ſit. Ex hiſce captiuis edoctum ſe eſſe de nuncio ad

fruſtrà Alexandro ipſo inſequente,

7. Decembris Præſtonium miſſo ſcripſit poſt vrbis expugnationem ad Regem, queſtus, *Proditorem in caſtris fuiſſe, & ſciri ab ſe adhuc non poſſe. Marchionem Rubaſium eſſe quidem Eſpinoij fratrem,*

qui proditionem agnoſcit, proditoris ignarus,

Emmanuel *& Lalinium eſſe fratrem Eſpinoij coniugis; ideoque vulgò credi,*

 1581

ægrè illos ferre Tornaci caſum; tamen neutrum tantæ reum perfidiæ accuſari à ſe, qui vtrunque dignitatis ſuæ perquàm tenacem expertus ſit. Ex hoc euentu motum Alexandrum mandaſſe, ne nomen excubijs in poſterum traderetur: ſatis illjs muneri ſuo facturis, ſi neminem in caſtra progredi, niſi agnitum à decurione paterentur. idque conſilium tanquam Ducis, qui rem bellicam præceptis exemplíſque perfecerit, à caſtrenſi diſciplina exceptum eſſe, nobilis de equeſtri militia ſcriptor affirmat. Scotorum qualicumque auxilio in vrbem illato haud facilè dictu eſt, quanta Gandaui, & Antuerpiæ, perque Flandriam omnem edita ſint publicæ gratulationis argumenta, feſto tormentorum plauſu, æris campani ſono, atque ignium hilarijs: Orangij in primis operà, qui Gandaui tunc agens, excitatam in ſe multitudinis ſeditionem, velut indormiret Tornacenſium malis, tracturis (vti aiebant) Gandaui ruinam, reprimere haud valuerat, quamuis duobus, eius imperio tractis in carcerem, ſtatimque à furente populo extractis. Idcirco vbi Scotos Tornacum ingreſſos audijt, litteris, ac nuncijs partes in omnes immiſſis, Trecentos equites in vrbem intraſſe: Alenconianos florenti cum exercitu Duncquercâ, Tornacum verſus iam mouiſſe: Parmenſem, deſperata vrbis expugnatione, amiſſis præcipuis ducibus abitum imperaſſe: atque alia in hanc ſententiam falſa veris immiſta comminiſcitur, præſentia metuens, futuri ſecurus. Et tamen dum hiſce vbique lætitijs, ceu libero iam Tornaco effusè geſtiebatur; eodem tempore de vrbe Alexandro Principi dedenda tranſigebant Tornacenſes. Etenim inaudierant ab auxiliaribus Scotis, qui vrbem ingreſsi erant, malè pugnatum ad Grauelingam, Ducem Alenconium Anglæ nuptijs inhiantem in Britanniam ſoluiſſe, nec inde opem in præſens expectandam. Et Præſtonius contemplatus internas munitiones, militum infrequentiam, raros ex veteranis, plus minarum vbique quàm virium; palàm edixerat, niſi Martinianum propugnaculum reciperetur, vrbem aduerſus Alexandri vim defendi diù non poſſe. Acceſsit & alius timor. namque Farneſius ab inducto Scotorum ſubſidio parùm motus, magis ab hieme in dies ſæuiente perculſus, feſtinatis operis, queis in præſentia plus aliquanto quàm militi tribuebat: actis non vno in loco furnulis cuniculiſque, adeò interiora vrbis intrabat, vt Tornacenſes, qua parte ſibi cauerent ignari, vbique trepidarent. Et iam res in hunc modum ipſe diſpoſuerat, vt poſt ſecundam noctis vigiliam, ante foſſam apparerent milites: ac prima luce, poſt quàm cuniculos incendiſſent,

Hinc nomen tradi excubijs ceſſatum eſt.

Magna ob auxilium Tornaco illatum lætitia,

ſparſa Orangij opera,

qui mira de Tornaco a ſuis militibus liberato fingit.

ſed illatum auxilium fruſtra fuit.

immo Preſtonius ipſe deditionem ſuadet Tornacēſibus.

qui vrgente illos Alexandro,

Mõtin. Dow. potsea M r:be Rēbiacus.

Caporale.

Lud. Melzius l.3 c.6.

1581 diſſent, ſi ruina viam ſterneret, Deo duce, Diuique Andreæ Burgundiæ tutelaris auſpicijs, cuius peruigilium aderat, vrbem hæreſum altricem aggrederentur, Deique Diuorumque iniurias vltum irent. Quum ecce vnâ ante mediam noctem hora, nuncius ab Eſtreellio Gubernatore vrbis, cum litteris ad Raſsinghemium veterem amicum: quibus denunciat, ciues ac milites de dedenda vrbe, æquis modò conditionibus, conueniſſe. Raſſinghemius illicò ad Alexandrum: hic quamquam veritus, ne obſeſſi ad declinandam, quam fortè præſenſiſſent, ſequentis diei tempeſtatem, conſulto moram traherent; tamen quòd hominum ſtragi, atque vrbis excidio magnopere cautum vellet, conceſſo ad conſultandum toto illo peruigilio, oppugnari interim vrbem vetuit. Et res confecta protinus foret, niſi Eſpinoij vxor conditiones, modò hanc modò illam, excipiens, deditionem protrahendo, interturbaret. Hæc enim, præter præfecturæ opulentiſſimæ iacturam, vt erat Mariæ Momorantiæ ſororis Comitis Hornani, ab Duce Albano interfecti filia, hæreditariam ab regijs partibus abalienationem animo fouebat adeò, vt deditâ pòſt vrbe, Lalinio fratri, qui eam Alexandri nomine inuiſebat, nihil aliud auerſo ac præferoci vultu reſponderit, quam, Si rem eò venturam prouidiſſet, profectò ſe immiſſo in quatuor vrbis partes igne, Tornacum omne fuiſſe incendio deleturam, ſe ipſa incendio ſuperiectâ. Non tamen dies abijt, quum in haſce potiſſimùm conditiones conuentum eſt. Vt Eſpinoij Principis vxori integrum eſſet, aut in vrbe ſubſiſtere, aut cum familia ac ſupellectili, quò volet, abire: vt præſidiarijs egredi cum armis liceret: vt ducenta florenûm millia ad regij exercitus impendia ciuitas perſolueret: vt in vrbem, inque arcem præſidia immittendi penes ſupremi Belgij Præfectum poteſtas foret: vt hæreticis, interdicto omni ſectarum vſu, vrbs permitteretur; migraturis autem, parte tamen mulctæ perſoluta, liberum eſſet ad bona diſtrahenda tribus Tornaci menſibus commorari. Rebus ita compoſitis, vix dum proceſſerant ex vrbe Eſtreellius militeſque, & Principis Eſpinoij vxor, vnà cum ingenti concionalium hæreticorum caterua, partim Aldenardam, plerique Gandauum digreſsi; quum feſtinauere ad Farneſium Tornacenſis clerus, primarij quique mercatores, ac Nobiles complures, anxiè ac dolenter expoſtulantes, Aurum omne, argentumque ciuitatis, ab ijs, qui vrbe abibant, aſportari. obſidionis tempore pretioſa quæque ad diuinum cultum, atque ad priuatorum vſum ſplendoremque ſpectantia, præter multas multique pretij merces, à templis atque

de deditione agunt

repugnante Eſpinoia Principe,

fœmina præferoci.

ſed deditur in haſce conditiones.

Dolus abeuntium,

clam cimbis aſportantium pretioſa quæque Tornacenſium.

atque ab aliorum domibus tranſlata in arcem fuiſſe: ea nunc 1581
omnia, inter res ſupellectilemque Principis Eſpinoiæ, per Scaldim cimbis auehi, ſummo Tornacenſium damno atque dedecore. Alexander flagitium deteſtatus, milite confeſtim emiſſo ad Carandoletum, qui duabus cum turmis Eſpinoiam comitabatur, iubet illum extemplò cimbas Tornacum omnes remittere. Remiſſis, atque à Magiſtratu, Farneſij iuſſu, diſcuſsis, ad ſuos res quæque dominos adeò cum fide rediere, vt ne vncia quidem argenti cuiquam deperierit. mota ex eo ciuitate, vt partem imperatæ pecuniæ ſtatim exſoluerit: nec differente Alexandro, quin protinus eam ſummam inter milites prælargè diſtribuerit. Ceterùm dicere non eſt, quantâ triumphalem eius in vrbem ingreſſum gratulatione milites iuxtà ac ciues certatim proſequuti ſint, hi virtutum admiratione capti, cuncti beneficijs. Feruntque hoc primùm tempore non tàm militari impetu, quàm ex regij, bellicique ſenatus conſulto, noua appellatione, ab vniuerſo acclamatum exercitu, *Sereniſsimo Principi vitam & victoriam: fortiſſimo Imperatori vitam & victoriam*, idque à Tornacenſi populo, exemplum excipiente, ſæpius ingeminatum. Quin & ab ipſo Magiſtratu vrbis, inter ſacramenta Alexandro dicta, non alijs eum dignationum titulis, quàm Sereniſſimæ Celſitudinis nomine compellatum. renouato veterum more, quo fortibus in bello Ducibus, ex ſenatus decreto, & acclamantium fauore militum, Imperatorium nomen imponebatur. Certè decorum fuerit Farneſiæ domui, non ſolùm in natalitiorum ſiderum incidiſſe lucem, ſed ex bellorum quoque nubilo ſerenam ſibi claritudinem, victrice fortitudine, aperuiſſe.

Reuocantur eorum cimbæ,

& ſua cuique redduntur,

ciuitate imperatam pecuniam ſtatim ſoluente,

& illam diſtribuente Alex.

qui noua appellatione ſalutatur.

Alteza

INGRESSVS vrbem Alexander, poſt actas in principe templo Deo, Diuoque Andreæ grates: poſt creatum ex Catholicis, fidiſque ciuibus Magiſtratum, reſque ſacras ritè atque ordine procuratas; allegato in Hiſpaniam Petro Franciſco Com. Nicellio, ſupremo ſtabuli ſui Præfecto, gratulatus eſt Regi, *Traditam Maieſtati eius à Deo Tornacenſem victoriam, ingreſſis vrbem regijs militibus eodem die, quo ante annos ſexaginta, parens eius Carolus Imperator armis Tornacum ceperit. ſibi quidem labores, quos in duorum obſidione menſium permultos & pragraues non minus in ſuorum cura, quàm aduerſus hoſtem cum vitæ diſcrimine perpeſſus ſit; perleues in præſentia videri, ac penè nullos, quibus videlicet parta ſit Regi ſuo vrbs, quæ Flandris in Vvallonum prouincias fores claudat, Vvallonibus in Flandriam patefaciat. præſertim quòd hæc (non vt aliæ Vvallonum vrbes externorum*

Nuncium victoriæ allegat Alexander ad Regé cum hac gratulatione:

mili-

1581 *militum immunes) regio firmari præſidio, atque in fide contineri tutò poſſit*. Et verò firmauit Alexander, immiſſis in vrbem cohortibus Vvallonum duabus, ac totidem Germanorum: atque horum tertiâ arcis præſidio attributâ. ſibi, qui ſedem in ea vrbe deſignabat, Burgundorum turmam, ac Germanorum centuriam delegit: impoſito his Piſtoletto Gatteſco, & vrbis Gubernatore Licquij Domino renunciato. ægrè id ferentibus Procerum nonnullis, quaſi Alexander aduerſus conuenta, in Vvallonum prouincias præſidiarios inferret. quos ille in ſenatu perſtringens, negauit ſibi non licere, ſuo arbitratu præſidium vrbibus imponere, quæ inter reconciliatas Regi non fuerint. affirmauitque, idem ſe in alijs locis præſtiturum, quæ Dei ope, armis in poſterum ſubegiſſet. nemine contrà differere quidquam auſo. Obſeruauere aliqui, quibus hæc admirari mos eſt, feſtam Diui Andreæ lucem fuiſſe Tornacenſibus fatalem. Nam quo die vrbem victor intrauit Parmenſis Princeps, vti ad Philippum Regem ille ſcripſit; eodem olim Carolus Imperator, eodem ante Carolum annis ſexaginta octo, Maximilianus Cæſar Philippi Regis proauus: eodem duobus ante Maximilianum annis, Henricus Angliæ Rex Tornacum expugnarunt. Sed ea maximè res admiratione multos tenuit, quam tabellarius Mediolano ad Alexandrum miſſus, exercitu præſente narrauit accidiſſe ſibi, apud Genèuam. Namque dum ibi, aiebat, mutandis equis paulùm in taberna ſubſiſterem, cauponem audiui cum Geneuenſi ciue ità colloquentem: *Heu quale vobis, religionique veſtræ infortunium hic creat dies. Hodie*, (& erat Diui Andreæ peruigilium) *in Parmenſis Principis manus Tornacum venit*. Ad eam hominis vocem, qui tot locorum interuallo diſtracta ceu præſens inſpiceret, niſi enimuerò ebrij cauponis deliramenta: tantoque deinde magis, quanto per Burgundiam porrò pergens, nihil vſpiam de Tornaco accipiebam: donec in Lotharingia obuium habui tabellarium in Italiam è Belgio feſtinantem, ac læta ſe perferre prædicentem. cui quum ſubderem quaſi per iocum, ac tentabùndus, haud ignotum mihi, quid læti afferret, nempè Tornacum ante quatuor dies captum eſſe: admiratus ille vnde hoc ſciuiſſem, quum primus ipſe è caſtris euolaſſet, videt maiori me admiratione defixum, qui cauponem tam longinqua, tam definitè ſpectaſſe recolebam: vterque autem, vbi rem contulimus, non dubitauimus præuentam operam noſtram ab aërijs curſoribus, quorum alis non paulò maior, quàm equorum pedibus, pernicitas inſit.

quipantò poſt Namurcι obijt

& vrbi præſidiũ imponit:

ægrè id ferentibus procerum nonnullis:

quos redarguit Alexander.

Mira de die quo captum eſt Tornacum:

& de prædictione cauponis

ſimile quid apud T. lιu. l 45

Damones

INTEREA Dux Alenconius alterum iam menſem in Angliæ

De NVPTIIS Alenconij cum Angla:

glia inter haſtiludia, nocturnaſque pompas, ambitis diù nu- 1581.
ptijs ſecurè præludebat. Nam licet Eliſabetha Angliæ Regina ludificare plures ſolita, eodem tempore Sueciæ Regem, & Archiducem Carolum, & Leiceſtrium Comitem, matrimonij ſui ſpe paſceret; cum Duce tamen Alenconio, eò proceſſerat, vt iam pedem retrahere non illi perinde liberum foret. Etenim vt rem altius accerſam, Catharina Galliæ Regina, quæ quatuor filios, quatuor Reges futuros à Genethliaco acceperat, credebatque, quòd iam tertium Poloniæ Regem videret; Alenconio natu minimo Eliſabethæ nuptias auidè petierat. Et quamquam retulit tunc ab illa ambiguum reſponſum, cauſata diſparem ætatem, ac Religionem; Catharina tamen non ideò deſtitit: nempè vt ſi minus Angli Regis titulum filio pareret, quod in primis auebat, ſaltem per huiuſmodi affinitatum dum agitarentur officia, à Proteſtantium in Gallia patrocinio Reginam abſtraheret. Quum ecce tibi Eliſabetha, præter opinionem, in Alenconium pronam ſe perardenter oſtendit: idque Galliæ, Regi matrique ſignificari quamprimùm voluit: quo videlicet illos à nuptijs remoueret, quas inter Hiſpani Regis filiam, atque Alenconium, clàm agitari cæptas inaudierat. Sic mutua ſimulatione captæ captanteſque Reginæ colludebant. quum TVRPE tamen ſit, non animaduertere, eâdem te arte petendum, qua prouocaueris. Iamque amatorijs vtrinque litteris nuncijſque, interprete in primis Bertrando Salignaco, regio in Anglia legato, res vſque adeò incaluit, vt Alenconius ipſe, præmiſſo aulico Semihero nuptiarum incentore, Angliam ignotus adire cogitauerit. vnde ſparsâ rei famâ, Oratores hiſpani tum Romæ cum Pontifice, tum Pariſijs cum Rege, & Nuncius ipſe Pontificis cum Alenconio, quo nuptias diſtraherent, accuratè peregerint. Sed is nihil propterea retardatus in Angliam properauit. excepitque regiè quidem illum Regina, ſed minimè capta hominis præſentiâ, ſolitis artibus eluſo perſuaſit, in Galliam rediret, dum res à conſiliarijs ſuis, vti aiebat, expenderetur, conficerenturque matrimonij tabulæ. Verùm poſtquàm illa accepit, Alenconium regio cum exercitu iter ſibi in Belgium aperuiſſe, Cameracum fugatis obſeſſoribus intraſſe, Brabantiæ Ducem, prouinciarum decreto, deſignatum eſſe; nimirum verita, ne vetus Gallorum potentia per Belgium reſurgeret, curſum victoriæ in præſens interturbatura, elicere ad ſe iuuenem è Belgio, quaſi iam confectis tabulis ſollicitè ſtatuit. miſsiſque primarijs in Galliam viris ad Regem Reginamque matrem: atque è Gallia honeſtiſsima legatione accepta, lega-

In quas Regina mater, credula primùm incumbit:

dein ſpecie nuptiarum aliud tentat ab Angla,

& hæc pari ſimulatione aliud quærit ab illa.

Creſcit opinio nuptiarum,

& Alenconius in Angliam cogitat.

ſed non placet eius forma,

Remittitur in Galliam.

Aſtutè reuocatur:

Camden. annal. Anglicorũ lib. 2.

diſcrimen annorum 22. erat inter eos

1581 legationis Principe Franciſco Borbonio Aruernæ Delfino; non poſt multo Alenconium, relicto Belgio & militiæ curâ, è Caſtelleto in Angliam attraxit: tanta in eum coniugalis amoris, vti modo dicebam, ſignificatione, annulo ſibi aliquando in magna Procerum corona detracto, & in Alenconij digitum inſerto, vt omnes contractas iam nuptias ea ſponſione interpretarentur.

ſigna nuptiarum certo credita;

à monte S. Aldegundis

Certè Philippus Marnixius Aldegundius, qui Alenconium comitatus fuerat, properatis in Belgium litteris, Orangium atque Antuerpiæ Magiſtratum peracti tandem aliquando matrimonij non dubitanter admonuit. Ex quo & publicæ lætitiæ ſigna per Brabantiam edita ſunt: & è Gallia ab Rege ac matre, per ſpeciem gratulationis, facti explorator allegatus eſt.

& magno gaudio excepta per Belgium

Hìc verò Eliſabetha, quæ plus aliquanto, quàm voluerat, ſimulando proceſſerat, animo anxia, quaſi iam deprehenſa, reputare ſecum ſeriò cœpit, ex vna parte, niſi Alenconio nuberet, offenſionem Regis galli tandiù ludificati: qui ſi ab Hiſpania vxorem fratri in Anglia neglecto peteret, imparem ſe aduerſus vtriuſque Regis potentiam verebatur. ex altera parte admiſſo in Angliam Catholico Principe, præuidebat Catholicam religionem excitandam, firmandamque: nec poſſe inhiberi Gallorum in inſulam ventitantium frequentiam, tam Angliæ infidam, quàm Scotis Gallo innexis optatam: denique Alenconij armis in Belgium motis, ſe maritali bello damnosè inuoluendam conſiderabat. quæ poſtrema ab Oratore hiſpano, ac præſertim à Comite Leiceſtrio nuptiarum ſpe nondum excuſſo, in maius per Reginæ familiares illi ſugeſta, firmauere animum eius, per ſe à nuptijs alienum, ex eaque neceſſitate, in quam ſe coniecerat, hiſce ſtimulis acrius incitatam expediuere.

Eliſabetha hæret. vlterius quam voluerat, progreſſa.

Ipſa autem, cui plures fallendi artes, non aliàs intentiore cura feſtinare nuptiarum ſolennia: obiurgare, Alenconio coram, ſapientiam cunctationemque ſuorum, coniugales tabulas quotidie commutantium: poſtremò alijs omnibus ſuper ea re amplius diſceptare vetitis, definitionis ſummam ſenatui tradere.

Sed expedit ſe conſuetis artibus.

Interim ſpectaculis, venationibus, conuiuijs, ad faſtidium vſque oblectatus diſtractuſque iuuenis, dum ſenatu ſine fine rem trahente, videt ſe in medijs nuptijs celebrare omnia præter nuptias, animo quàm fronte commotior; quippè ad famam pertinere intelligebat, ſi Reginæ gratiam potentiamque, integro nuptiarum negotio, referret in Belgium; abeundi veniam ab ea impetrat, ad Belgarum imperium, quorum nouis illuc querimonijs euocaretur, in præſentia capeſſendum; mox cum illo dominij additamento tanta dignior Reginâ rediturus. Et

Et Alenconius expectando feſſus,

abeundi veniam petit.

ſanè auctus ab ea ingenti pecunia, quæ dotis videlicet loco 1581
Alenconio fuit, & Anglorum primoribus Antuerpiam vſque
regiè comitatus, opinionem de conſtante Reginæ beneuolen-
tia apud Belgarum animos planè firmauit.

De INAVGVRATIONE Alénconij.

Ipſe Antuerpiam apparatu maximò ingreditur.

Ibi Brabantiæ Ducis accipit inſignia & nomen,

ingenti plauſu.

FEBRVARIO menſe Fliſſingam appulſus Alenconius, ob- 10 die
uijs Orangio, Eſpinoio, atque Ordinum legatis, Antuerpiam 1582
quæſitiſſimâ pompâ triumphalium arcuum, pegmatum, car-
minumque, plurium paratu menſium exornatam, cum ſplen-
dido Anglorum, Gallorumque, & Belgarum Procerum comi-
tatu inuectus eſt. Ac poſt ſacramenta ex conditionibus Burde- 19. Feb.
galæ pridem conceptis vtrinque dicta, ipſe clamide, ac pileo,
Ducum inſignibus, indutus, inter tubarum, tympanorum,
& tormentorum plauſus è Scaldi amne, atque in vrbe reſultan-
tium: inter feſtas infinitæ multitudinis acclamationes, ſparſis
in popolum auri argentique miſſilibus, Brabantiæ Dux ab
Orangio primùm, pòſt a Ordinum legatis, vrbis Senatu, ac
reliquis militiæ paciſque Magiſtratibus, eſt ſalutatus. Inaugu-
ratum excepère in ſequentes dies è ſingulis prouinciarum vrbi-
bus magnificæ legatioues, nouo Principi aduentum, nouum
ſibi patrocinium gratulantes. Donec Antuerpiæ lætitiam men-
ſe fermè integro repetitam dies clauſit Alenconio natalis. quo

Cenam apparat natalis ſui die.

quam funeſtus caſus perturbat:

die, qui fuit quintus decimus ante Kal. Aprilis, apparauerat il- 18. Mar
le cenam planè natalitiam, poſt militares decurſiones cum pri-
maria nobilitate celebrandam. Sed intercеſſit repentè aliquid,
quod gaudiorum extrema funeſtauit.

De Orangij SAVCIATIONE

Cantaber adoleſcens ab Anaſtro mercatore

inducitur ad Orangij cædem,

iſque eligit diem natalis Alenconij ad facinus,

Cur?

ADVENERAT Antuerpiam haud multo antè Cantaber Biſcaino.
adoleſcens, Ioannellus Iaurengius: adhæſeratque Gaſpari Ana-
ſtro populari ſuo, prædiuiti olim mercatori. qui ſicut cædem
Orangij, poſtquàm proſcriptum audijt, animo voluebat, (ſiue Anaſter
illum impelleret concepta publici boni ſpes, namque pius,
hæreticiſque apprimè inſenſus habebatur: ſiue priuatum ex
proſcriptione commodum, & qualiſcunque fortunarum, qua-
rum iacturam fecerat, reparatio) ita, vbi adoleſcentis indolem
introſpexit impauidam, atque ardua quæque promittentem;
communicato conſilio, facilè illi patrandum facinus perſuaſit,
ac remiſit. Igitur Iaurengio opportunitatem circumſpicienti,
placuit deſtinata exſequi inter hilaria, quæ parabantur, natalis
Alenconij. quòd ſperaret, occupatis in promiſcua gratulatio-
ne animis, promptiores aditus, & laxius effugium. niſi fortè
à celebritate diei gloriam facto quæſiuit. Quamquam ſaniora
ille ſpectaſſe, ex eo viſus eſt, quòd non antè aggredi facinus ſu- Antonius Timermanus
ſtinuit, quàm expiatam noxis animam apud Dominicanum
ſacerdo-

1582 ſacerdotem, cæleſti Pane firmauerit. Biduo pòſt, aulam Orangij ferrea fiſtula, ac pugione armatus adijt: immiſtuſque famulorum ſtipatorumque turbæ, opperitur conuiuij finem, quod Orangius cum Holachio, & Egmontio, & Boniuetto gallo, alijſque Proceribus celebrabat. Tum ſurgenti à prandio, atque in conclaue ſecedenti propior factus Iaurengius, ſupplicem libellum offert. legenti ſclopetum ſub læuam aurem admouet: exploſàque pilâ traijcit per palatum vtramque maxillam, excuſſo vno alteroue dente. ſed tubo ex nimio puluere perfracto, atque inde pollice amiſſo, dum non ita expeditè pugionem ſtringit; accurrentes medium corripiunt, ac ſtipatorum vnus bipenni haſta tranſuerberat: mox alij multis vulneribus, quorum primùm à Mauritio filio illatum ferunt, momento conficiunt. Ad inopinatæ rei famam ingens vrbem terror inuaſit: cædiſque author quia ignotus, variè deſignabatur. Plerique Alenconium ſuſpectabant, tanquam ſecurius dominaturum, amoto moderatore, & imperij velut conſorte. Sed cura hæreticos acrior angebat, Bartholomæanam iterum ſtragem pertimeſcentes. illam cœptam fuiſſe à Colinij cæde: huic ab interempto Orangio initium fieri. vtque illic Henricum Regis fratrem, ita hîc Alenconium fratrem Henrici delectos facinori miniſtros. Itaque credito in hunc modum authore, hæretici mercatoreſque, illi capitum ſuorum, hi fortunarum metu armantur: Galli intra domos, demptis armis, concluduntur: facto agmine rectà ad hoſpitium Alenconij, telis faCibuſque, contenditur. Degebat is ad Diui Michaëlis cœnobium, intentus natalitijs ad populum ſpectaculis adornandis, ignarus quam ei emortualem pompam populus appararet. Et verò exhibuiſſet, niſi Orangius de Alenconij periculo admonitus (quippè compertum iam erat ex epiſtolis & codicillis apud percuſſorem inuentis, Hiſpanum illum eſſe, & ex Anaſtri familia immiſſum) confeſtim ſcripto teſtatus eſſet, neque enim propter obligatum vulnus loqui multa poterat, Alenconium, Galloſque omni vacare culpa. Sunt hîc qui referant, addidiſſe Orangium ad Alenconium litteras, queis orabat, vt ſponſionem per Aldegundium tranſmiſſam, qua eius Celſitudo ſe obſtrinxerat, Hollandiam Zelandiamque fiduciario iure ſe ceſſurum Orangio, liberiſque eius; in præſentia ratam haberet, ac donationem vtriuſque prouinciæ legitimis conficere tabulis ne grauaretur. ſic enim ſe, ſi quid ſibi humanitus contingeret, liberis ſuis, per eius liberalitatem, abundè conſulturum. has verò litteras Aldegundio traditas fuiſſe ab Orangio, addita

Piſtola | *Egmon. captiuus tunc attinebatur.* | *Alabarda.* | *erat tūc 17. annorum vide. l.4. De cadis 1.*

Orangium à prādio ſurgentem ſclopo aggreditur. | ferit. | ipſe ab Orangij filio famuliſque conſoditur. | Alenconius creditur author facinoris, | præſertim ab hereticis. | Periclitatur ipſe eiuſque domus. | liberat illum Orangius: | ſed repetit ſponſionem donationis Holl. & Zel.

vxore Carlotta Borbonia Mompenſerij filia, quo plus dignatio- 1582
nis haberet poſtulatio apud gallum Ducem. illum autem & ſi *vxor Orang.*
inuitum, eo tamen rerum articulo deprehenſum, vti rogaba-
& impetrat. tur, effeciſſe. At Orangij teſtificatione de Alenconij innocen-
tia per eundem Aldegundium ad primores ciuitatis vltrò citrò-
que prolata, compoſito populi tumultu, & Alenconius à ſuſpi-
cione facinoris eâdem vulgi mobilitate, qua damnauerant,
abſolutus eſt: & vis omnis in Gaſparis Anaſtri domum verſa.
Authores comperti plectuntur. Quo non reperto, (ancipiti enim euentui procul ille ſe ante
ſubduxerat) rapti arcarius Anaſtri, & Dominicanus ſacerdos, *caſſiere*
(intactis reliquis ex eodem Dominicanorum ordine) damna-
tique, & quatuor in partes ſecti, vnà cum Iaurengij cadauere,
è turribus, portiſque vrbis, quadriennio, donec ab Hiſpanis
capta eſt Antuerpia, pependere. Interea Princeps Orangius,
Orangius conualeſcit; præter omnium opinionem, paucos intra dies, magnâ ſanè me-
dentium induſtriâ & ipſe conualuit, & Alenconij quoque ſe-
curitati (in quem nondum ſuſpicionum turbæ vbique conſe-
ſed timet in poſterum quod euenit. derant) planè conſuluit. Sed vterque ex eodem infortunio va-
riè affectus eſt. Orangium perſuaſio exinde tenuit, violenta ſe
morte caſurum, non minus quàm qui cœperint apoplectico
humore ſemel percuti, ſatis intelligunt, non deſiturum inteſti- *goccia*
num hoſtem, donec repetito ſæpius ictu, aliquando perimat.
At Alenconius ex ijs, quæ feciſſe falsò eſt inſimulatus, credi-
& Alenconius diſcit audere quod effecit. tus eſt ſerio didiciſſe quid faceret. nempè quam paulò poſt at- *vide in-*
tentatâ Antuerpia ſtabilitatem precario imperio quæſiuit, *fra*
eam, ab hoc rumore vulgi admoneri ſe ſenſit, vt quæreret.

De REDITU externorum militum.

At vero in præſens ſama properantium è Gallia copia-
rum ad gallum Principem Belgio receptum, quantum fœde-
ratis Ordinibus animos extulit, tantum regijs Vuallonum pro-
uincijs curas intendit, reputantibus, primos ſe gallici furoris
incurſus, qui ab ea gente validiſsimi, excepturas. præſertim
Timent Vuallones ob Alencon. creatum Principem, quòd auxiliaris ab Anglia miles Alenconianis addendus expe-
ctabatur. Nec ſollicitudinem Farneſius imminutum ibat, au-
dito crebreſcere per eam occaſionem, Hiſpanorum deſiderium
apud populos. quin & captum ijſdem diebus in Cliuiæ prouin-
inde ad externorum auxilium ſuſpirare incipiunt cia Martinum Schenchium, reiectum Altapennium, amiſſam
Vvinocibergam, cæſam Italorum cohortem, atque huiuſmodi
aliquot aduerſa non omittebant in colloquijs inſerere viri gra-
ues fidique partibus, qui externorum reditum prouincijs ne-
ceſſarium ſentiebant ipſi, & eodem ſenſu vt imbuerent alios,
rogati ſparſique fuerant ab Alexandro. Et popularis quidem,
populus, & eccleſiaſtici. ac ſacer ordo id vltrò auebat, poſcebatque: Nobilitas ſolùm,

quæ

1582 quæ tribus è claſſibus vna eſt, pleraque diſſentiebat; partim ne in redeuntes Hiſpanos militiæ decora transferrentur: partim ne Rex pridem læſus, promptis in Belgio Hiſpanis vteretur ad vltionem. Id verò ante alios Comes Lalinius Hannoniæ ac Valencenæ Præfectus pertimeſcebat: quippè eorum memor, quæ cum Margarita Valeſia Nauarræi vxore ſuper euocando in Belgium Alenconio primus egerat, & verò primus Alenconium euocauerat: hærebatque quaſi in medio deprehenſus, quòd æquè periculum ſibi metueret à Gallis, quos reconciliatus hiſpano Regi nuper offendiſſet; atque ab Hiſpanis, quibus in Belgio armatis victoribuſque exponi ſe conſcius formidaret: Erat in eius familia Hiſpanus, hero vxorique perquàm gratus. Hic haud ignarus inuiſum ſe Parmenſi Principi eſſe, eandemque ſibi, quæ Comiti Lalinio, & quidem inuidioſius imputari; vt inſigni aliquo merito offenſionem Farneſij placaret, agere de reditu externorum apud Comitis vxorem, à qua Comes, homo vxorius regebatur, impensè inſtitit. Mox ipſum Comitem aggreſſus, tantum apud vtrunque valuit, vt Lalinius adito Alexandro aperuerit, Conſiderantem ſe quotidie magis magiſque rerum præſentium ſtatum, in eam denique ſententiam deueniſſe, abſque ſociali externorum ope aduerſus hoſtem nouis auxilijs increſcentem, impares eſſe Vvallonum vires. Itaque gratum ſibi, gratum (pro quo pollicebatur) Montinio fratri, ſi & Hiſpani circiter quinque millia, & Itali ferè totidem, aduocarentur in Belgium: modò ab adeundis Vvallonum prouincijs, vti antè conuentum inter eos erat, abſtinerent. Alexander, & ſi nihil eo ſibi gratius accidere vnquam potuit, tamen opportuna moderatione, Comitis fratriſque pollicitationem nec reſpuit, nec admiſit, Regis arbitrium obtendens: ad eum litteras ſe conpoſiturum: neque ambigere, quin ab optimo Principe, Belgijque amantiſſimo, ſuorum neceſſitatibus conſulendum ſit. Nec poſt multo, vt hominem in ſententia forſan haud duraturum ſtabiliret, Valencenâ pertranſiens, Margaritam Lignyam Comitis vxorem ſub Natalitias ferias inuiſit, ratus ſermonem ab ea de Hiſpanis facilè inijciendum. Et verò illa hùc ſtatim, nec ſine ſuſpirijs prorupit, confeſſa abſque externorum militum auxilio nihil poſſe confieri: ſed metuere, ne hoc ipſum auxilium viro ſuo perniciem aliquando crearet: vnam in Parmenſi Principe ſpem Nobilitatis ſitam eſſe: ceterùm timeri poſſe, ne rurſum in Belgio Comitum Egmontij, Hornanique exempla ſpectarentur. Quam ille, multa de Regis clementia diſſerendo, quum ad meliora ſuble-

vide lib. 1.

non tamen Nobiles.

maxime Lalinius Hann. præf.

ſed hic à famulo mutatus

agit de illorum reditu cum Alexandro.

qui ſpecie dubitantis ré arripit:

& vt conſilium hominis ſtabiliat,

vxorem eius confirmat:

ſubleuaſſet; poſtremò in ſe recepit, quam præteritorum obliuionem reconciliatæ Nobilitati ipſe iam pridem Regis nomine ſpopondiſſet, eam ſe vel cum capitis ſui periculo aſſerturum. Ex quo animata muliere, ac firmato inde viro, breui ſequutus eſt per Hannoniam, Arteſiamque mirus ordinum ferè omnium conſenſus: multis Nobilium Alexandrum vltrò adeuntibus, alijſque alios præuertere feſtinantibus, ne viderentur nolente animo velle, ſi poſtremi voluiſſent. Tunc Alexander aggrediendum ſibi Marchionem Rubaſium, qui cum paucis vnus ſupererat, exiſtimauit. Accitumque hiſce planè verbis, vt ad Cardinalem Granuellanum ſcripſit, affatus eſt. *Ego te*, inquit, *in præſentia, Rubaſi, non vti Belgij Præfectus, Regis ſubditum: neque vti Imperator, equitum Magiſtrum; ſed tanquam amicus amicum alloquor. feciſſemque antea, niſi immaturum, certè ingratum vulgò animaduertiſſem reditum externorum. Iam verò mutatis multorum animis, ac pleriſque Nobilium in reuocationem Hiſpanorum vltrò conſpirantibus; profectò ferre non potui, vt te, quem in Regis gratia principem locum inter Belgas obtinere ſemper ſtudui, nunc poſthabitum omnibus viderem. Quàm neceſſaria nobis hac tempeſtate ſint externorum auxilia, ingens hoſtium apparatus ex Gallia, Angliaque ſatis oſtendit: & veſtra Vvallonum prouincia Gallis obiectæ in primis intelligunt, &, vt vndique auxiliaris miles aduocetur, efflagitant. vt iam ipſe diſſentire vnus ab omnibus, ſine omnium offenſione, non poſſis. Quamquam non dubito, quin idem & tu ſentias: ſed, ne cum alijs idem poſtules, duæ tibi res (fatendum eſt enim) moram ac metum inijciunt: quæ tamen ambæ, vt apertè ſimpliciterque tecum loquar, incitare te potiſſimùm debent. Nam neque tibi reditus Hiſpanorum de militari tuo munere quidquam adimet, aut decerpet: dumque hîc ego armorum Dux adero, tu poſt me equeſtrem militiam temperabis, tanto ſanè glorioſius, quanto ex acceſſu externorum, pluribus ſimul nationibus, & quidem vni earum dominanti imperaturus es. Neque illorum arma ad cuiuſquam, niſi ad hoſtium perniciem deſtinantur. tibi certè, quidquid ob præteritorum conſcientiam reformides, non modò fraudi nunquam erunt, (quippè pro tui ſecuritate vel filium ipſe meum tradere obſidem non vererer) ſed etiam magnum tibi gratiæ honoriſque additamentum allatura ſunt. Tantùm me audi, & fidele conſilium ſequere. De mutata Vvallonum voluntate admoniturus ſum Regem, nuncio in Hiſpaniam properè immiſſo. tu compoſitis ad Regem litteris, externæ militiæ reſtitutionem ora. ego meis litteris tuas inſeram: reſcietque Rex abs te ante alios conſenſum Vvallonum; (quorum poſtulata nominatim non aperiam Regi,*

niſi

maximo prouinciarum acceſſu in eandem ſententiam.

Demum & Rubaſium pertentat

hac familiari oratione.

1582.

19. Apr.

1582 *niſi poſt conuocationem prouinciarum) atque in hunc modum & ille abs te gaudium, & tu ab illo facti gratiam prælibabis*. Nondum finierat Alexander, quum Rubaſius, pudore ſimul atque impetu actus, ad eius genu demiſſus, dextramque exoſculatus, breui reſponſo, quaſi rebus adimeret quidquid in verba conſummeret, facturum ſe, quod tam beneuolè admonebatur: tarditatemque conſilij, contentione induſtriæ compenſaturum ſpopondit. ſponſionem res æquauit: permotâ vſque adeò eius alloquijs & exemplo, quæ ſupererat, Nobilitate, vt coacti prouinciatim Ordines ſumma animorum incitatione decreuerint, *Rogandum enixè Regem, auxiliares belli ſocios in Belgium mitteret: ipſe ſapientiâ ſuâ nationes, ipſe numerum definiret*. ſimul permiſere Alexandro, vt aliquem, qui prouinciarum man-

expugnatur Rubaſius

& cum eo Ordines Vvallonici.

qui negotium reuocandi externos permittunt Alexandro.

1. Maij. data perferret, eligeret. Is delecto protinus & emiſſo in Hiſpaniam Ioanne Saraceno Sancti Vedaſti Abbate, gratulatus eſt reditum Hiſpanorum, nationi perhonorificum, regiiſque in Belgio partibus, de quibus nunc demum bene ſperari poſſit, perquàm neceſſarium. Interim ipſe, ne nouo ille galli Principis apparatu deterreri videretur; vltrò occurrendum, vtendumque conſenſu, atque alacritate ſuorum exiſtimauit.

Ipſe interim alacritate Vvallonum vtitur ad nouam expeditionem,

SPARGENS itaque per exercitum, meditari ſe expugnationem Meninæ, Malecontentorum olim ſedis, eoque gratam Vvallonibus expeditionem; iubet Magiſtrum equitum illuc cum parte exercitus præire, ſecuturum ſe cum tormentis, ac reliquo obſidionali apparatu. Hæc, multis coram, imperata: clàm tamen homini mandat, è Meninenſi via, Aldenardam, quanta maxima poteſt celeritate deflectat, repentinumque vrbi terrorem, atque obſidionem importet. Et deſtinata ex voto prouenere. Nam Meninenſes ab exploratoribus admoniti ſollicitique, opem ab amicis circà oppidis poſcebant. Iamque militum centuriæ tres Aldenardâ egreſſæ Meninam feſtinabant; quum obuius tranſuerſis itineribus Rubaſius, parte eorum cæſis, pluribus Meninam fugatis, Aldenardam repentè mouens, vrbem ſui ſecuram, ac præſidij parte diminutam, obſidione circumdat. Iacet inter Gandauum atque Tornacum Aldenarda, interfluente Scaldi amne bipartita: & ponte, non nomine, aut adminiſtrationis iure, coniuncta. nam quæ pars montibus obuerſa eſt Pamela, Dynaſtæ ſuo ſeparatim paret. Porrò Aldenardam vt tranſiens amnis mercimonijs ditat, ità retentus communit, prompto inde artificio obruendi ſubitâ nauigabilique inundatione camporum adiacentium partem, partem crebris paludibus ſtagniſque corrumpendi. Auxerat eam recenti opere Lanua,

ALDENARDAE obſidio,

à militari dolo incepta.

Aldenardæ ſitus,

auctæ magnopere à Lanua,

nua, vetus armorum dux, ac militum per Flandriam Præfe- 1582
ctus. & inſtauratis firmatiſque mœnibus, ac receptibus: atque
ſeptem ante mœnium foſſam molibus præſtructis, quibus vrbs riuelins
extra vrbem defenderetur, propè inexpugnabilem effeciſſe il-
lam gloriabatur, impoſita ei *Rupellæ minoris* appellatione. Ex- le petit
qui deterrere conatur Alexandrũ ab eius obſidione. ploratumque habeo, vbi is audiuit, obſeſſam à Rubaſio Al- Rochel-
denardam; ex Limburgenſi arce, in qua detinebatur, ſcripſiſſe le
ad Alexandrum, *Videret, ne collectam ad eum diem fortiſsimi ſapientiſſimique Imperatoris famam infringeret ad vrbem, ſuſtinendæ plurium annorum obſidioni parem:* ſiue id beneuolentiæ aliquid
fuit in Alexandrum, cuius virtutem admirabatur: ſiue potius 11. Maij
ſed ipſe neque ex his, Rupellæ ſuæ metus. Et verò profectus in caſtra cum reliquis copijs Alexander, exercitum reperit non ſatis animorum præferentem, quippe ſubita exceptum alluuione, quam è Scaldi ante vr-
neque ex metu ſuorum mouetur. bis ingreſſum retento reuolutoque Fridericus Borchius Aldenardæ Gubernator ſuperfuderat ſuburbanis campis. Quo nihil motus Alexander, ſed aggeribus altius aliquanto ſublatis, iubet armatas aliquot cimbas, vigilum ritu, circumire caſtra. tum militibus ſuis expugnatarum iam vrbium admonitis, erectiſ-
Præcidit à Gauera auxilium vrbi; que; primùm curas ſuas intendit, quo ſpem omnem auxilij à Gandauo, vbi Alenconius cum exercitu expectabatur, Aldenardæ præcideret. captâ propterea Gauera, olim Lamoralij Egmontij principatu, vt ex eâ arce, trium horarum ſpatio Gandauo abiuncta, auxiliaturis facilè Gandauenſibus obſiſteret. Ob eam cauſam, non procul à caſtris, Gandauum verſus, Scaldi pontem impoſuit, & gemina ſtatione muniuit. Simul
eamque caſtellis & operibus circumcingit. caſtellis aliquot partim contra Aloſtum, quæ vrbs dolo ciuium per ſpeciem ſecuritatis auxilia reſpuentium, Duci Alenconio nuper acceſſerat: partim in reliquo caſtrorum ambitu per interualla, ſed altius à ſolo diſpoſitis, perpetua vrbem militari ſepe concluſit, & militibus ſuis ab aquarum inundatione conſuluit. Poſt hæc, explorato ciuitatis ſtatu, certior fit, eſſe in ea
De ſtatu vrbis cognoſcit ex captiuis. præſidiarios haud quidem multos, at veteranos & fidos: ciues armis, annonâ, & odio Religionis abundè inſtructos: acceſſiſſe colonorum agreſtiumque turbam, ob mercatum eo die, quo clauſa eſt vrbs, (vti Traiecti planè contigerat) celebrari cœptum. cuiuſmodi tempus opportunum ipſe rebatur obſidendis vrbibus, multitudine annonam citius conſumptura. Inde ex bellici ſenatus conſulto, Pamelam verſus, oppugnationem è colle decernit, feliciore principio, quàm proceſſu. Nam colu-
Oppugnatur vrbs ex vna parte, brinis ex edito loco in vrbem dominantibus, ingens quidem domorum ſtrages edebatur, ſed conanti dein militi promouere

ad

BIBLIOTECA NAZIONALE DI TORINO

Aldenarda
A. Aldenarda Vrbs. B. Scaldis flu.
C. Regij eiectis hostibus pontem transmittunt
D. Aldenardenses in pugnam egressi repelluntur in urbem.
E. Conniuante Parmensi Princ. hostilis globus adstantium alios ferit, alios fugat, ipsum non terret.
F. Mansfeldius castr. Præfectus ad periculum Principis accurrens.

pta an. 1587.

Quatuor Italorum propugnaculum inuadentium audax facinus.

Seditiosorum legionem hastis minacem Pr. Parmensis aggreditur, et aliquos sauciat.

Vnum ex seditiosis collo abreptum ex agmine abstrahit.

Vicenos ex ijsdem plecti iubet.

Propugnaculi aggressio, et urbis expugnatio.

Dux Alenconius inferre auxilium urbi conatus abscedit.

1582 ad foſſam agg[...]m, aq[...]æ altè ſtagnantes obſtabant. & promoto etiam opere, foſſa rapido amne & pluuijs aucta deportabat alio, quæ imm[...]ttebantur, [...]plementa: ac doliaribus vimineiſque nequidquàm pontibus iniectis, omnem ad muros aditum arcebat. Quare mutato conſilio, tranſlata eſt (non tamen priore penitùs omiſſa) in contrariam partem oppugnatio. Sed quoniam animaduertère, ſemilunare ante portam Gandauenſem propugnac[...]lum, quod deſtinabatur ad inuadendum, adiri haud [p]oſſe, niſi tranſmiſſo riuo, qui ex continuis imbribus prætumidus illac fluebat, ideòque non niſi ponte, qui tenebatur hoſtili ſtatione, tranſiri poterat; Alexander aggerem ad hunc amnem ducere hoc aſtu c[...]pit. Noctu partem eius moliebatur, ac manè ramalibus inte[...]bat, faſceſque ex eis aliquot ad amnis ripam deportabat: ac ſtationarijs facilè interpretantibus, ea virgulta faſceſque ad explendum amnis alueum tranſmittendumque, comparari: eoque nec labori, quem inſanum irridebant, obuiam euntibus; tanto citius ad amnis oram aggere peruentum eſt. Tum verò detecto opere, ac directis inde in ſtationarios campeſtribus tormentis, Farneſiani fugato hoſte tranſiere pontem: admotiſque aduerſus propugnaculum maioribus machinis, poſt tertium oppugnationis diem, magna molis parte, ac vicina turri labefactatis dirutiſque, propugnaculo potiti ſunt: exciſo prius à loci præſidiarijs ponte, per quem ab ea munitione ad vrbis mœnia iter erat.

Riuelſkno

haud feliciter

Mutatur oppugnatio. & contra ſemilunam dirigitur.

ſed hic quoque riuus acceſſum arcet:

Aſtu tamen acceditur:

& ſemiluna capitur;

In hvivs aggreſſione molis haud omiſerim aliquorum facinus, audax quidem illud, & in ore militum oſte[n]ta hæc audaciæ demirantium, diù verſatum. E lacunis a[...]e propugnaculum ante ſtagnantibus, terreus extabat limes qui vſqu[e] ad foſſæ marginem pertinebat: inde in latus propugnaculi [t]rames excurrebat alius, aquis occultatus, ſed notus Aldenar[d]enſibus ad ſubitas eruptiones. His ſuper aggeribus quo breuior erat via ad ſuffodiendam molem, eo erat ineuitabiliùs expoſita miſſilibus defenſorum. Obtulere tamen ſe Alexandr[o] Principi, ex eius prætoriana cohorte, Itali quatuor: armatique pectus loricâ à ſcloporum pilis innoxiâ, prætereà clypeo, ligone, ac pala, & ſuper hæc armati aduerſus pericula, contemptu periculorum, limitem, quem dicebam ab aquis paulùm eminentem, ſinguli ob viæ anguſtias ingrediuntur. iuſſi interea ab Alexandro maioribus ſclopetarijs in propugnatores indeſinenter explodere. Primus, is fuit Octauius à Voghera (placet enim fortium nomina à fortibus auſis non ſciungere) parùm viæ confecerat, quum plumbeâ è mœnibus procella correptus, fractis primùm cru-

Sortite

Facinus quatuor Italorum.

Horum arma,

& ſucceſſus,

Y ribus,

ribus; mox pilâ ſubter loricam latus hauriente, procubuit, 1582
interijtque. Neque caſu commilitonis abſterritus I. Paulus Ferrarius, Cremona vulgò dictus, nec quidquàm moratus, niſi quantum afferri ſibi voluit faſces aliquot virgultorum, quibus latus hoſti obuerſum, & clypeo caput obtegens, ad foſſæ labrum intrepidè peruenit: repertoque foſſæ limite ex indicijs antea commonſtrato, ad propugnaculi latus, crebras inter glandium emiſſiones, illæſus acceſſit. ibi ligone terram ſubtrahere feſtinans, tantum ſibi munimenti circumdedit, quantum & terræ & faſcium obiectu iam crura genuaque, & mediam corporis partem abſconderet, ſubduceretque l[illegible]um iniurijs. Nec foſſione intermiſſa, ſocio iter ingreſſo annuens, is erat I. Paulus Caporalis, vt properè ſuccederet, animabat. qui eorumdem & ipſe armorum genere, nec diſparis animi firmitudine munitus, ad commilitonem, pilis ſuprà circùmque ſibilantibus, impauidè ac fortunatè perrexit. Secutuſque mox quartus, nulla re magis armatus, quàm ſe ipſo: ac ſocijs feliciter additus, omnes operi pariter accincti, tantam ex ruinis compleuere ſubiectæ foſſæ partem, vt accedentibus iam foſſoribus alijs, atque alijs: ſimulque muralibus tormentis propugnaculum quatientibus, primum expugnatæ molis decus meritò tulerint. Quos

& remuneratio;

Alexander, exercitu coram, non contentus præcipuis extuliſſe laudibus, ſingulos centenis inſuper aureis donatos; ex gregarijs militibus, Cremonam quidem ad Centurionis Vuallonum, reliquos autem duos, alterum ad inſtructoris, alterum ad ſigniferi gradus euexit. Neque Vogheram illaudatum, indonatumue præterijt: nam corpus eius militari pompa efferri, proque anima mortuale ſacrum præſens ipſe cum aulæ, bellique Proceribus, celebrari voluit. Remuneratus fortaſſe liberalius immodica ſuorum auſa videri cuiquam potuit, niſi proiectas iſtas & deuotas morti animas ad manum eſſe in exercitu ad inſolita quædam tentamenta ſæpius expedire cognouiſſet.

ſergente.

DE BEL-

DE BELLO BELGICO DECADIS SECVNDAE LIBER QVINTVS

Seditio in regijs caſtris,

INTEREA ferox in caſtris ſeditio cœpta eſt, occaſione à ſtipendijs ſumpta. Etenim ex pecunia, quam ab Rege acceperat Alexander, viſum eſt ad alacritatem exercitus inter obſidionis labores excitandam, ſingula ſtipendia viritim dare. Et iam peditibus, equitibuſque per centurias ac turmas accedentibus, nunciatur Alexandro, veterum Germanorum legionem, ſeceſſione facta, poſt caſtrorum ſepta infeſto agmine conſtitiſſe, certam ſtipendium non accipere, niſi duplum, vti debebatur. Alexander, vt erat equo inſidens, illuc vnà cum Rubaſio equitum Magiſtro confeſtim aduolat. videt nihil pacata ad Imperatoris præſentiam legione, inter minas ſtrepituſque, & concuſſiones armorum, duos milites raptum è ſigniferi manu vexillum ad terrram affligere: & haſtatos in fronte agminis, obuerſis in accedentem cuſpidibus, vim parare. Enimuerò irâ incenſus, incitato equo, primas haſtas gladio ſubmouens, atque agmen aperiens, terroremque & plagas ingerens, ad ſigniferum penetrat: vicinumque inibi militem è collari arreptum tractumque extra agmen aſportat, ac ſuſpendi illicò iubet. ſed comperto innoxio, ideòque ad ſuos remiſſo, Rubaſio mandat, equitatum protinus explicet, ac ſeditioſæ legioni circumducat. Tum aduocato ad ſe legionis Tribuno, *Abi*, inquit, *& antequàm in peruicaces promiſcua cæde vtar, è ſingulis centurijs binos milites, quos culpæ propiores comperies, in præſentia ad me mitte*. viginti miſſi ſunt: omneſque eodem loco in furcas agi, legione hiſcere quidem auſa ſpectauit. Quin ad cenſum ſtatim rediens, euocari eos iubet ad militare æs cum alijs accipiendum. veneruntque attoniti turbidique: non plus tamen æris, quàm quod oblatum antea fuerat, acceperunt. Admirantibus Rubaſio, Manſfeldioque, atque alijs belli Proceribus, qui Alexandrum

Marginal notes (right): orta à Germanis ob ſtipendia. — Vexillum legionis ad terram proijciunt, — & vim parant. — Audax Alexandri factum, — eius verba ad Tribunum legionis: — & pœna ſeditioſorum. — & compreſſa ſeditio;

Marginal notes (left): *nam tres ſauciauit* — *Alexander*

magna cum admiratione primariorum belli ducum. medijs Germanorum haſtis immiſtum viderant inhorruerantque, tantum animi tot contra armatorum vires vni fuiſſe. 1582 certè Hiſpanæ legionis inſtructor, facti ferociam cum magnis *Alph. Vaſquez ſergent. mag.* olim Imperatoribus committendo, affirmare in ſuis commentarijs non dubitauit, Nullum ex omni retro antiquitate facilè dari, qui militarem ſeditionem audaciore vnquam aggreſſione compreſſerit. Vt meritò obſeruatum ſit, diùturnam poſt hæc in regio exercitu ſerenitatem, vix vlla ſeditionis infectam nube, ab inſolitæ huius fulgurations virtutis prouenisse. Adeò NECESSE EST vt mediocritatem humanæ virtuti præſcriptam excedat, quiſquis homine maior habendus ſit.

Vnius ex his dictum.

& ſecutus hinc effectus

COMPOSITIS in hunc modum rebus, captaque, vti dicebam mole portæ Gandauenſi præſtructa, inde ad mœnia produci cœptus eſt agger. Iamque pluribus vijs intrabatur foſſa, quum repentè Aldenardenſium manipulus vrbe egreſſus in foſſores incurrit, interfectiſque eorum nonnullis, omnibus fugatis, per centuriam Germanorum apud foſſores agentium, terrorem ac cædem ſpargit. Aderat imminens operi Alexander, arreptâque haſtâ è fugientis militis manu, ante foſſæ marginem conſtitit, caputque viæ quam inſederat, tandiù ſtrenuè intrepidèque defendit, dum ad arma in exercitu conclamatum, ac milite vndique procurrente, Aldenardenſes intra vrbem, non paucis amiſſis, reiecti ſunt. Eodemque militum, qui accurrerant, impetu vſus Alexander, compleri ceſpite, virgultiſque foſſam, aditumque ſubruendis mœnibus ſterni iubet: mox foſſores, ac milites ſub cratibus in modum vinearum ac pluteorum antè comparatis, immittit in muros. Sed obſeſſi, iactis crebrò malleolis, faſcibuſque pice ac bitumine illitis, ac feruidâ arenâ conſperſis ardentibuſque; lignea accedentium tegumenta inflammabant, & corrumpebant: nec tabulas tantùm ea peſtis, ſed & militum corpora penetrabat, laceratiſque artubus pleroſque ab opere abſterrebat. donec cratibus recenti boum corio glebâque tectis, ſecurius inde mœnibus ſucceſſere. Quibus alicubi iam ſuffoſſis, viſum eſt maioribus tormentis oppugnationem vrbis, mox & aggreſſionem aſcenſumque, ſi mœnium ruina pateretur, adornare. Sed interuênit hîc aliquid, quod ſicuti horrore præſentes, ita qui hæc legent, haud dubiè admiratione ſuſpendet. Intendebat Alexander, vnâ cum Valentino Mottæ Domino, locandis muralibus tormentis: &, ne longiùs à vallo operibuſque diſcederet, imperat eodem loco ſterni conuiualem menſam. Illicò ſuper aliquot tympanis explicantur lintea, inferuntur epulæ: accumbit ipſe, iuxtàque Rubaſius,

Eruptio Aldenardenſium, *Riualdino*

reprimitur ab Alexandro.

Foſſores ad ſubruendos muros ſub tegumentis accedunt.

repelluntur.

redeunt melius tecti

& muros alicubi ſuffodiunt.

Atrox Alexandri periculum.

1582 baſius, Arembergius, Montinius, & Mottæus: conuiuium, & ſenatus. Parùm à principio aberant; quum emiſſus ingenti fragore ferreus globus, menſamque ſuperuolitans, caput Vvallonum Centurioni (hic eò aduenerat, ab Alexandro impetraturus inter primos in vrbis aggreſſione locum) impetu frangit: excuſſoque oſſe ex eius capite, oculum eruit Manuini Domino, qui fortè illic aderat: præterea Præfecto cuſtodiæ Germanorum cum alijs adſtanti mediam abripit faciem: fratri Quæſitoris iudicialium cauſarum cerebrum comminuit: inde epulas cruore fœdè commaculat, & conuiuas ſanie cerebroque aſperſos ſurgere ferali à menſa compellit. ſolus Alexander nec ſedem, nec vultum mutauit: tantummodò cæſorum caſu, præſertim Centurionis (erat hic Licquij filius, ſpei magnæ adoleſcens) paulò commotior, iubet auferri illinc, humariq; cadauera, alia induci in menſam lintea, alias dapes. precantique anxiè Mansfeldio, qui accurrerat, vt ſibi Alexander, vt ſuis cautum vellet, placidè reſpondit, Conſulerent ſibi, vt vellent, alij: ſibi certè fixum eſſe, non pati, vt rebelles aliquando glorientur, Alexandrum ab eis loco motum. perſeuerauitque eadem, qua cœperat, ſui ſecuritate conuiuari, magis extra ictum timoris, quàm tormenti. At conceptam in Aldenardenſes iram effuſurus, decretæ oppugnationi vrbis inſtitit, tanto quidem incitatius, quanto maiore Alenconium vi reuerſurum ſoluendæ obſidioni fama vulgauerat. Tentauerat id Alenconius à principio, Farneſiana caſtra contemplatus verius, quàm aggreſſus; inde verterat aliò vires, adoriendo nunc Cortracum, nunc Bredam, nunc Bapalmam: ſi fortè ab obſidione illum extraheret, quem expellere non potuerat. Sed fruſtrà omnia expertus, adieciſſe rurſus animum ad eam expeditionem, certè ſignificaſſe obſeſſis, Gandauo moturum ſe properè cum exercitu, ac perruptis Hiſpanorum caſtris, Aldenardam intraturum palàm ferebatur. Id quod obſeſſis non tantum ſpei ad obſiſtendum, quantum Alexandro celeritatis attulit ad oppugnandum. Nam quatefactâ iam, inter turrim ac portæ molem, magna murorum parte, exæquatâque ruinis foſſâ, ſubiere milites: ac poſt acrem ancipitemque ad noctem vſque pugnam, cadentibus vtrinque compluribus, denique cedentibus loco præſidiarijs, Farneſiani ſuper hoſtili muro vallauere ſe ſe. Manè complures ex aduerſo trabes, ſudeſque prægrandes ac præacutas comportatas vident: quibus in hunc modum vtebantur obſeſſi. ſinguli milites ſudes ſingulas humi pangebant, pactas tranſuerſis clathris firmabant. eodemque tempore poſt hanc ſudium ſepem foſſores terram molientes, agge-

Auditore del campo. *triuum quos nominaui.* *Riuellino*

Conuiuæ. Globus hoſtiſs adſtantes conuiuio diſſicerpit: dapes fœdat. Immotus Alexander ſterni iterum menſam iubet, & ſecurus conuiuatur. Inde ad oppugnationem ardentius redit. præſertim reuerſuro ad opem ferendam Alenconio: qui prius fruſtra id conatus, retentaturus dicebatur. Sed Farneſiani partem muri iam ſubeunt: eoque potiuntur. Vltra tamen progredi prohibentur à ſudium ſepe ingenioſe fabricata.

aggerem attollebant, poſtremumque militi receptum parabant. 1582
Sed iuſſis ab Alexandro militibus foſſoribuſque, ſub coriaceis tegumentis, palorum ima ſuffodere, breui euerſis tranſmiſſiſque cancellis, ad aggerem receptumque in extrema muri parte ventum eſt. Tum verò de conditionibus dedendæ vrbis agi cœptum: Aldenardæ primùm, mox in caſtris: vtrobique diſſentiente milite. quòd & ciues populationi fortunarum ſuarum præcauerent, quarum extra metum erant præſidiarij: & regij milites Aldenardæ prædis inhiarent, quam tamen vrbem Margaritæ matris patriam à cædibus, incendijs, alijſque flagitijs tueri, pietatis ac famæ ducebat Alexander. Itaque triginta tantummodò millibus florenûm ciuitati imperatis, ac ſtatim in exercitum diſtributis: ceterùm conditionibus, in quas Tornacum eſt deditum, Aldenardæ impoſitis, poſt ſecundum obſidionis menſem, in oculis Alenconij Ducis, qui ſeſquihoræ itinere indè cum exercitu tendebat, vrbe Flandriæ munitiſſima, celeritate ſumma, prouiſuque operum dies noctesque irrequieto, potitus eſt. Sanè Lanua, audito Rupellæ ſuæ caſu, ſcriptis ad Orangium litteris ex Limburgenſi arce, monuiſſe hominem dicitur, *Vt, quando Princeps Parmenſis in poteſtatem redegerat Aldenardam, quaſcunque ad arces in poſterum ille admoueret exercitum, iuberet ipſe, non expectata impreſſione, portas illicò pandi: neque enim munitionem vllam virtuti fortunæque Alexandri inexpugnabilem fore, poſt expugnatam tam celeriter Aldenardam*. Poſtero die vrbem ingreſſus Alexander, atque inter diuini ſolennia ſacrificij, quo per annos quatuor Aldenarda caruerat, actis Victori Deo gratijs, mox præfecto vrbi Manuyno Aubermonte, additis præter eius milites, Germanorum vno, ac duobus Vvallonum ſignis, reparandæ vrbi Religionique, dies aliquot inſumpſit. donec audito, Hiſpanos, Italoſque Lucemburgum attigiſſe, lætus ea armatorum acceſſione, obuiàm illis profectus eſt.

[Margin: qua euerſa ſe dedunt Aldenardenſes, — hac mulcta impoſita. — atque in milites diſtributa. — 5. Iulij. — laus Alexandri ab hac vrbe capta: — Lanuæ litteris confirmata.]

DE EXTERNIS militibus in Belgium redeuntibus.

Etenim de reditu externorum tranſegerat iam cum Rege Vedaſtinus Abbas; ſed ante illum acceptis Alexandri litteris Rex ſtatim reſcripſerat, Definiret ipſe Alexander quantum ab Hiſpania militum, quantum ab Italia mittendum. addideratque, Petrum Mediceum magni Etruriæ Ducis fratrem obtuliſſe ad eam rem operam ſuam, ac ſignificaſſe, libenter Italos in Belgium ducturum ſe, iampridem cupidum ſub Parmenſi Principe militandi. hiſce de rebus nihil ab ſe adhuc ſtatutum, neque ſtatuendum ante reſponſum eius. Et Alexander ſignificato militum numero, indicatiſque ductoribus, de Mediceo

[Margin: 10. Maij — Dubitat Rex an Mediceo tradat ducendos Italos.]

diceo

1582 diceo perhonorificum id quidem ſibi reſpondit: tamen ſapientiæ Maieſtatis eius reputandum relinquere, an expediret, per hanc qualemcumque patrocinij occaſionem, aliter cum Italorum natione agi, quam agatur cum Hiſpanis: quibus ſimul omnibus nemo vnus, præter vniuerſi exercitus Ducem, ſalutari conſilio præficitur, ne videlicet miles turbis ac factionibus obnoxius, habeat ſub quo licentius peccet: præſertim quum hoc idem munus nonnullis Belgarum Proceribus non ſemel petentibus denegatum ſit. Rex ſecutus Alexandri ſententiam, millia Hiſpanorum quinque, quatuor Italorum, in legiones quatuor diſtributa, miſit in Belgium: præfecitque legionibus hiſpanis Petrum Pacium, qui eas duceret, & Chriſtophorum Mondragonium in Belgio degentem: Italis Marium Carduinum Neapolitanum earum ductorem, & Camillum à Monte in Belgio commorantem. Atque hæ duæ, (additis ijs Italorum centurijs, quæ iampridem in hiſce prouincijs militabant) primæ fuerunt ex Italis conſcriptæ in belgico exercitu legiones. tanto maiore Tribunorum laude, quanto tunc ſeueriore ſuffragio lectiſſimus quiſque ad id muneris præhabebatur. At vero equitatum, quem Rex legionibus adiunxit, Antonio Oliueræ, ante Hiſpanorum è Belgio diſceſſum, equitum Commiſſario commendatum voluit. Ergo Alexander, præmiſſis Camillo, & Mondragonio, qui legionibus ſuis occurrerent, ipſe aſſumpto Rubaſio, aliquantùm progreſſus, Hiſpanos, (namque Itali pòſt venere) magna amoris ſignificatione ſuſcepit. Quod verò turbatum videret in ea gratulatione Rubaſium, quaſi in manus ac poteſtatem Hiſpanorum callidè adductum, Alexander multa de viri virtute, ac fide, apud Hiſpanorum ductores prolocutus, iuſſit eos in Rubaſij complexum ire, illumque generalem in catholico exercitu Magiſtrum equitum conſalutare. Quod vbi militariter factum, ipſe ante Alexandrum prouolutus, tanto ei obſequentiùs grates egit, quanto equitatus præfecturâ, quam dubitanter ad eum diem obtinuerat, tunc denique firmatum ſe vidit. Pari beneuolentia exceptæ dein Italorum legiones: quas ſecuti ſunt ex primaria Italiæ nobilitate complures, qui audito patère iam externis aditum in Belgium, quotidie aduentabant. Namque inter primos adfuere Appius de Comitibus Ducis frater, & Comes Carolus Sanuitalis: mox Petrus Caetanus Ducis filius, Ludouicus Marchio Rangonus, Comites Cæſar Pepulus, ac Vinciguerra Sancolombanus: nec pòſt multo Alexander Comes Sfortia, Rodulphus Baleonus, I. Vincentius Vitellius Chiappini filius, & Comes Achil-

Margin notes: Diſſuadet Alexander: cauſa. — Numerus hiſpanorum Italorumque: eorum præfecti. — *Petr. de Paz.* — Fit obuiam hiſpanis Alexander, & metu liberat Rubaſium. — occurrit & Italis, eorum primarij. — *qui poſt Dux firmo. ntta.*

Achilles Triſſinus, alijque nonnulli, quos & bellicæ cupido laudis, & Alexandri nomen honorarios milites attrahebat. Et in tempore hæc erant, crebreſcente in dies fama auxiliarium è Gallia copiarum. Idque Pariſijs hiſpanus Orator Taſſius adnotato militum, qui parabantur, numero confirmabat. Addebatque, *Compertum ſibi, ad huius, & qui cum Alenconio erat exercitus, ſtipendia in ſingulos menſes, quinquaginta aureorum millia clàm promiſiſſe fratri Henricum Regem, coactum videlicet à Medicea matre, quæ etiam ſtipendium Heluetijs ſoluendum in ſe receperat. Armannum verò Bironium ab aliquot diebus ſimulare ſe offenſum Regi, vt diſceſſionem, quam è Gallia meditatur in* Belgium, *non iuſſu Regis, ſed odio aulæ obtendat*. Et aliquanto poſt admonetur à Mottæo Grauelingæ Præfecto, viſam per ea maria Gallorum claſſem: atque ex nonnullis, qui Grauelingam appulſi, capti fuerant, intellectum, eſſe in ea Gallos ſclopetarios circiter ſeptem millia, & haſtatos Heluetios tribus millibus non pauciores, præter Gallos equites duo millia, & quatuor labara ex ordinarijs regijs turmis: ductoribus omnium, Delphino Aruernorum Principe, atque Bironio, illo ad famam, hoc ad regimen aſſumptis. quin & profectionem Henrici Regis hoc tempore Lugdunum non aliò referebant aliqui, quàm vt inuidiæ ſe ille ſubtraheret ob auxilia, quæ Reginam matrem Alenconio filio liberius per abſentiam Regis ſubmiſſuram intelligebat. Itaque Alexander militum, quos acceperat, pleriſque in præſidia diſtributis, paucis ſecum ductis, poſt minora aliquot oppida curſim recepta, aditum hoſti præcluſurus, mouit Aldenardâ Corttacum verſus. Ac primis caſtris Harlebecum Liſæ pagum tenuit, alteris non procul Meninâ ſtetit, tertijs Verouicum, inde Vormeſeliam venit, tum Poperingam dies aliquot inſedit exercitum in hoſtico alens. Hîc nunciatur ei, quadringentos Anglos, in queis nobiles multi, & Catholici complures, diſſidio cum Gallis orto, petere, vt in Farneſianum exercitum admittantur. & Alexander admiſit, vſurus illis (vt ſcribit ad Regem) tamquam domeſticis auibus ad alios euocandos, atque ad hoſtem ſuis interea militibus exuendum; forſan & ad arcem aliquam occultâ illorum operâ pertentandam. Nec ſpei falſus fuit. Namque ad illum Poperingâ diſcedentem clàm venit nobilis Scotus cognomento Simplius, centuriæ pro fœderatis prouincijs præfectus: aperitque, iampridem ſibi decretum, patrare aliquid, quod hominem Regi addictum deceat. eo conſilio Centurionis officium in Lirinenſi ciuitate ab ſe emptum. poſſe proinde ſe, aditum in eam vrbem, recluſâ portâ, quo tempore,

Opportunus hic externorum acceſſus fuit

ob famam tum militum ex Gallia pro Alenconio,

adiuuãtibus Rege diſſimulanter:

& Medicea matre apertè:

tum claſſis Gallorum.

Eorum numerus,

& Duces;

Alexander occurrere hoſtibus venturis parat.

Addunt ſe ei centuriæ aliquot Anglorum, deſertis Gallis,

De tradenda Lira Alexandro propoſitum Scoti

1582 *Venin. vieri*

I. Bapt.

Cornetta Monpẽſerius Dux

Card. Granuel. ad Alex. 12 Sept.

Liſa flu. Verni

7. Sept.

1582 ſe, quaue occaſione condictum fuerit, aperire. pro ſucceſſu nulla mercede ſe paciſci, facto contentum. Alexander multis interrogationibus explorato conſilio iuuenis, adiungit illi Matthiam Coruinum Tiphernatem, veteranum ſolertemque Centurionem, ſexque alios Italos ſpectatæ fidei milites: mandatque Coruino, educat è præſidijs Namurci, Philippopolis, Louanijque, quæ ad rem opus fuerint, copias. Simplius Liram ſtatim reuerſus, petitâque à Gubernatore poteſtate exeundi ad inſidias Regijs, quos illac ituros accepiſſet, inſtruendas; ſub mediam noctem cum viginti ſuorum vrbe egreditur. Ac manè nondum albeſcente die, cum plauſtris aliquot & captiuis, qui videlicet ſe ex compoſito dederant, Liram redit, portam ſibi ſuiſque prædâ onuſtis aperiri quamprimùm poſtulat, ne fortè hoſti ſuperuenturo expoſiti relinquantur. Dubitante Gubernatore, peruicit Simplij frater, qui Liræ & ipſe præſidiarius agebat. recluſâque primâ ante vallum portâ admiſſus Simplius cum ſuis, extemplo Conſulem, qui attulerat claues, obtruncat: portuliſque reliquis apertis, Coruinus cum turmis equitum quatuor, ac totidem peditum cohortibus protinus accurrit: cæſiſque, aut fugatis in aditu cuſtodibus, iubet duo equitum ſigna obequitare vrbis mœnia, cohortem vnam inſidere portam, ipſe Simpliuſque cum reliquis copijs in vrbem irrumpit, & Gubernatore, ac primarijs quibuſque diffugientibus, paucis præſidiariorum pugnam auſis, ac facilè oppreſſis, omnibus repentina aggreſſione perculſis, Lirâ potiuntur: vrbe haud quidem magna, ſed egregiè munita, quæque vt Alexander ſcripſit ad Regem, ſi admoto milite expugnanda vi fuiſſet, profectò & multò ſanguine, & impendio non minore decies centenis florenûm millibus conſtitiſſet. præter ingens commodum, quod ex ea ad Antuerpiam, Mechliniam, Bruxellas, aliaſque circà vrbes, infeſtis excurſionibus fatigandas, trahi poſſit. Quo æquius habuit Alexander, Scoti facinus ab ſe magni fieri, &, vti factum eſt, abundè compenſari.

Città di castello Filippe ville

Scotus aſtum componit:

& regios Liram inducit:

7. Sept.

non contemnendo eorum emolumento.

Interim ipſe audito, aliqua Gallorum ſigna, quæ præceſſerant, Dunquerchæ iam excepta, & inde reliquis Alenconianis copijs adiuncta, muniuiſſe ſe Vuinocibergæ; rapit illuc exercitum, inſtructoque, hoſtem ad pugnam euocat. Is nihil primùm motus, vbi traduci copias ante oculos quaſi per contemptum videt, immiſſis repentè aliquot ſclopetariorum haſtatorumque centurijs ex Gallis Angliſque, cum duabus turmis Raitrum, terga abeuntium inuadit. quibus in hoſtem verſis, eoque incaleſcente pugna ex multorum vtrinque acceſſu, vniuerſa

PVGNA apud Bergam ad S. Vuinoci.

Alenconiani muniunt ſe Bergæ,

extrahuntur ad pugnam:

pugnant:

uerſa decernendum acie credebatur: ſed multis ſuorum cæſis, 1582
caſtra repetere Alenconiani coacti ſunt, ducto tamen captiuo,

& fugantur, non tamen ſine inſigni captiuo,

quod Alexander indoluit, Balanſonio Marchionis Varambonij fratre, Burgundorum equitum Præfecto: Saluago autem Matalonio Cæſiæ turmæ ductore, dum haſtatos Anglos pugnam redintegrantes intrepidus excipit, oculo haſtâ transfixo, hærenteque intus fragmine, poſt biduum vi doloris extincto.

& viro forti cæſo.

Verùm quum neque hi ex munitionibus Vuinocibergæ extrahi poſſent: neque promptum foret intercludere alijs acceſſum in Flandriam è mari, cuius portus in poteſtatem ipſi haberent; vna ſpes reliqua erat, in eorum conſilia vbique intendere, atque inde occaſionem congrediendi captare. Et occaſio ſe ſe dederat, motis ad recuperandam Gaueram Alenconianis. In quos illicò dum fertur Alexander, audit eos mutato conſilio, inſtructa militaliter acie Gandauum petere.

PVGNA ad Gandauum cum Alenconianis.

tantoque ipſe concitatius præmittit cum quadraginta equitibus partim lancearijs, partim ſclopetarijs Cabreram hiſpanæ turmæ Subpræfectum, qui hoſtem inſequatur, locumque & conſilia eius exploret, atque ad ſe referat. interim iubet milites curare corpora, & ante tertiam vigiliam inſtructos itineri, armorum in area præſtò eſſe. Et Cabrera, inſpecto hoſtium exercitu, captiſque eorum tribus, iam retulerat, non procul inde exercitum conſtitiſſe, plauſtris vehiculiſque, aggerum loco, ſeptum: ac manè Gandauum, motis caſtris, abiturum. Tunc Alexander, relictis Aldenardæ impedimentis, poſt mediam noctem præire iubet equites ſclopetarios, ponè ſequentibus lancearijs, quibus pedeſtres aliquot cohortes haſtatorum, totidemque ſclopetariorum furcillis tubos librantium immiſcuit, ſed ad celeritatem equis ſarcinarijs impoſuit: ductoribus Georgio Baſta equitatus vniuerſi Commiſſario, Antonio Oliuerâ, & Marchione à Monte, Rubaſij vicarijs. Rubaſio autem mandat, vt extremum hoſtis abeuntis agmen ſubinde carpendo, moretur; dum reliqua peditum accedat acies, cuius partem Mondragonio, partem Petro Pacio attribuit. ipſe turmas aliquot ſclopis leuiter armatas ſibi ſeponit, ad ſubita vſurus. At Rubaſius, & Montius cum equitatu progreſſi, vident incenſis caſtrenſibus tugurijs Gandauum verſus incedere agmen, non auſi hoſtem acrius laceſſere, vicinitate vrbis confidentiorem. Et quamquam ſuperueniens Alexander, increpitâ eorum morâ, ire eos compulit in extremam hoſtis aciem, paulùm ab exercitu abiunctam; hæc tamen acies impetum validè ſuſtinuit, dum interim reliquæ ſuorum copiæ ſub Gandaui mœnibus conſtitere. Ibi diſpoſitis ad pu-

eorum conſilia explorat Alexander;

ſuos armat;

& in hoſtem abeuntem immittit.

cuius extrema inuadere non audent;

inuadunt Alex. iuſſu:

Tenentis

Ante mediam noctem

moſchetieri

Barrechi

1582 ad pugnam ordinibus, atque obiectis in fronte plauſtris carriſque communiti; Hiſpanum, ſi fortè auderet, opperiebantur. Nec ideò deſtitit Alexander: ſed quum iam pedeſtris acies aduentaſſet, ſtatuit ſub ipſis Gandauenſium oculis auxilijſque adoriri caſtra, ſperans conſertâ pugnâ, ſuis cum hoſte implicitis haud multum à mœnium tormentis noceri poſſe. Itaque bipartito peditatu, ſelectis hinc haſtatis centum quinquaginta, Hiſpanis Burgundiſque, & quingentis earumdem nationum ſclopetarijs: illinc ſclopetarijs totidem, Hiſpanis atque Vvallonibus, atque haſtatis trecentis pleriſque Germanis; iubet Mondragonium ad dexteram, Pacium ad læuam moletrinas ac domos, quas ante caſtra inſederant Alenconiani, ſimul aggredi, atque inde in curruum ſepta impreſſionem facere. Et fecere illi audacter, ac ſtrenuè: raròque aliàs Hiſpani ferociùs inuaſere hoſtem, oſtenſuri, opinor, Belgis, quantum virium partibus accreuiſſet, Hiſpanorum acceſſu. Namque non domibus modò, ac moletrinis expulere ſtationarios, ſed etiam in vehicula & carros inuecti, duas ferè horas, nunc pulſi, nunc pellentes, tanto periculorum contemptu pugnarunt, vt eodem tempore & plauſtris defenſos inuaderent, & plauſtra aliqua, obnitente nequidquàm hoſte, diriperent. Donec experti inexpugnabile vallum eſſe: & cadentibus ſuorum multis, qui vltrà progreſſi deſtinato ictu petebantur è mœnibus, Alenconio Orangioque inde pugnam incendentibus; ad ſignum ab Alexandro datum recepere ſe ſe, relatâ nonnullâ è curribus prædâ, & equis eorum aliquot abductis. maiore vtique oſtentatione virtutis, quàm hoſtium clade. Quamquam hanc ipſam non fuiſſe minorem octigentis hoſtibus peremptis legi in Alexandri litteris ad Regem. quum tamen aliqui, & quidem ex ijs qui interfuere, ad duo ferè millia extendant, niſi forte ſecutis diebus, poſt Alexandri litteras ſtatim miſſas, hic demum numerus compertus eſt. Ex Farneſianis autem deſideratos non ſupra ducentos, propemodum omnes affirmant. Immò potuiſſe eo die omnem Alenconij exercitum deleri, ſi regius equitatus paulò à Gandauo remotius laceſſendo tenuiſſet hoſtem, Billium, ac Mondragonium, ac Procerum pleroſque, ex inſolito Hiſpanorum ardore coniectaſſe, ſcribit Alexander. Interea dum Orangij operâ, ad auertendum acceptæ cladis ſenſum, feſtinato Alenconius apparatu, Gandaui ſparſis in populum miſſilibus, Comes Flandriæ ſalutatur; Alexander ad cohibendas excurſiones cùm Meninenſium in Inſulenſem agrum, tùm Cameraceſiorum per Hannoniam; caſtellum ad Liſam fluuium in con-

Diſpoſitio copiarum Alenconij.

& Alexandri.

Pugnatur.

Felicius ab Alex.

Numerus vtrinque interfectorum.

30. Aug

Eq. Rinaldus, & Alphons. Vaſqu. in comment.

30. Aug

Alenconius inauguratur Flandriæ Comes.

Alexander capit Cameracenſium, & Cluſam, in conſpectu Meninæ apud Heluinum attollit, ac præſidio munit: Cameraceſij caſtrum, Cluſamque repentino acceſſu territa in deditionem accipit. ad hæc Ninouam Egmontij Comitis arcem, & Gaesbecum, illam nuper à Lanua, hanc modò ab Alenconio captas recuperat: aliaſque alibi municiones aut conditionibus, aut vi capit. quum tamen tanta hoc tempore fame premeretur Catholicus exercitus, vt in Ninouæ obſidione, ex qua *Ninouenſis fames* prouerbio locum fecit, equis paſſim veſcerentur. Narrabatque Conſaluus Gironus Pacianæ legionis inſtructor, quum ad mandata, vti ſolebat, accipienda adiiſſet Alexandrum, relicto ante eius tentorium equo, reuerſum nihil præter lora & ephippium reperiſſe: ex equo autem in fruſta à militibus diſcerpto, beneficij loco, pro nocturna cena, partem impetraſſe. non ceſſantibus per eoſdem dies, quamquam ſimilia paterentur, Alenconijs atque Ordinum copijs. Nam præter alia loca, Bronchorſtium & Eſpellium in Geldria expugnarunt: parùmque ab intercipiendo Louanio abfuere. Res ita ſe habuit. 1582 *Cambreu*

& Ninouam, & Gaesbecum,

fames Ninouenſis. *Sergète Mag. giore.*

Alenconius expugnat Bronchorſtium, & Eſpellium, & alia nonnulla,

LOVANII periculum ab Alenconianis.

COLLECTVS clàm Ordinum exercitus partim è Bruxellenſibus, Viluordianis, ac Mechlinienſibus præſidijs: partim ex Gallis, Angliſque Alenconianis, (fuere circiter octo peditum millia, cum aliquot equitum ſignis) intempeſta nocte, Louanium contendunt: ac ſub auroram ſcalis admotis, tribus è locis vrbem inuadunt. Erant in vrbe veteranæ Italorum centuriæ duæ, Vvallonum vna, atque vna Germanorum, cum Burgundica Balanſonij turma, Fabio Matalonio vrbanæ militiæ Præfecto. Hic ea nocte vigiles inſpecturus mœnia circuibat, quum ecce circumſeſſam militibus vrbem, hærenteſque muris ſcalas videt. protinus ad arma conclamat, oculis, ore, conſilio verè caput. accurritur: reiectiſque vno aggreſſoribus loco, alio plures apparent: iamque alicubi ſuperantibus Gallis, vexilla Alenconij Ducis infixa mœnibus aſpiciebantur. Enimuerò armatis tota vrbe ciuibus, inque muros vndique procurrentibus, incaleſcere pugna: Fabius modò auxilia diſtribuere, modò ad portas ſtationarios immittere: vbique ſuos prouiſu, manu, voce animare. donec, aduectis in mœnia tormentis, ceſſere Alenconiani: gradumque tanquam iuſſi paulatim referentes, fugam militaris obſequij ſpecie occultabant, ſed egreſſi vrbe ciues præſidiarijs immiſti inſecutique, fugæ confeſſionem expreſſere. Compertum eſt, ex aggreſſoribus præter complures caſu aut ferro ſaucios, interijſſe circiter ducentos: ex iiſque deſideratos primarios Centuriones duos, & quatuor vulneratos. 29.O.

eorum exercitus;

muros ſcalis aſcendunt.

pugnant in mœnibus.

impares recedunt;

& fugantur,

non ſine cæde. *Alex. ad Reg. 3. Nouem.*

paulò

1582 paulò antequam hæc in Brabantia gererentur, magnis copijs apud Lochemum, Zutphaniæ prouinciæ oppidum, certatum erat. Obſederat illud Franciſcus Verdugus Friſiæ moderator, præmiſſo Iacobo Bronchorſtio, Anholti, & Bredefortij Dynaſta, germanicæ legionis Tribuno: euocatuſque ex arce Crychembergenſi Rogerius Veronicus loci Gubernator, ſuas Vvallonum centurias nuper addiderat. atque horum operâ, Lochemum aggeribus, caſtellis, receptibuſque, Verdugus perquàm validè circumſepſerat. ſed recente ſubſidiorum ope, ductoribus Com. Holachio, & Gulielmo Naſſauio, captis aliquot ex ijs munitionibus, commeatus in vrbem illatus eſt. Et quamquàm nouo Anholtij, & Veronici conatu, ſub aduentum Com. Mansfeldij, atque Altapennij, ea rurſum caſtella recepta ſunt; longè tamen maioribus legionum auxilijs, quæ Alenius, & Norritius Gallorum Anglorumque Tribuni ab Duce Alenconio attulere, obſiſti diutius haud potuit: præſertim deſiderato, magnâ vtique iacturâ, Anholtio, dum caſtellum colluſtrat, pilâ traiecto, eiuſque legionis Subtribuno lethaliter ſaucio, poſtea extincto. Itaque amiſſa in præſens Lochemi expugnandi ſpe, Verdugus Grollam, Altapennius, ac Mansfeldius in Brabantiam, Veronicus in Subtribuni locum delectus, Bredefortium ad Anholtij vxorem, in regijs partibus continendam conceſſere. Verùm aliquanto pòſt capto à Verdugi copijs Stenouico, Tranſiſelaniæ oppido, Lochemianæ iacturæ ſatisfactum eſt. Quod oppidum tot pridem viribus ac ſanguine fruſtrà tentatum, mirum profectò, quàm leui paucorum conatu repentè ceciderit: dum plus nocet ſua cuique incuria, quàm aliena violentia.

Taderlinus · *in fine Septembris.* · *Ouerisſel.* · *Stenouicum.*

LOCHEMVM à Verdugo obſeſſum · ac poſt varia tentamenta, · amiſſa potiundi ſpe, ab eodem relictum

ADMONITVS Verdugus, Stenouicum, hoſtium ſecurum, poſſe certa eius parte ſcalis applicitis conſcendi; ad explorandam foſſæ, in quam amnis influit, altitudinem, ruſticæ puellæ aſtu vſus eſt: quæ proiectum in foſſam pileum, quaſi à vento excuſſum extractura, dum aquam intrat, atque hac atque illac errabunda alueum metitur; animaduertit, aquam alicubi non genibus altiorem. Secutuſque relationem puellæ Tribunus Taſſius à Verdugo cum parte copiarum eò miſſus, ſub primam perobſcuræ noctis horam ad muros acceſsit, locum agnouit, ſcalas appoſuit. Fortè ea nocte, magno apparatu cenam inſtituerant victores Stenouicani: nam biduo antè, Haſſeletum vicinum oppidum Catholicumque, eoque inuiſum ceperant, ac diripuerant. multiſque in ſacras Cælitum imagines impiè debacchati, aliquot eorum ſimulacra, cum reliqua præda Stenoui-

Bloeſila amixs. · *Verdugus in Comment. l. 3.* · *I. Bapt. Taſſis*

STENOVICI expugnatio. · Altitudo aquæ circa vrbem lepido aſtu exploratur: · Securitas Stenouicanorum poſt captum Haſſeletum: · & eorum Impietas in ſimulacra Sanctorum:

nouicum aſportauerant. ac poſt agitatum per varias contume- 1582
lias diem aduerſus ea Diuorum ſigna, appetente iam nocte, alia
editis in locis è furca ſuſpendunt, aliqua armis induta iubent
homines inſani excubias in mœnibus agere, dum ipſi ad reli-
quum Haſſeletanæ victoriæ aſſumendum opiparè cenatum
irent. Sed impij perduelles in perniciem nempe ſuam Cælites ar-
marunt. Eâ ipſa cenæ horâ, eaque planè mœnium parte, in qua

Quorum non dubia ope muros ſcandunt Taſſiani:

Diuorum ſigna ad ſtationem diſpoſuerant, Taſſiani milites,
quaſi porrecta à Cælitibus iam mœnia obtinentibus manu, mu-
ros ſcandunt, obſiſtente nullo: atque ab inſpecto ſacrilegorum

multiſque hoſtium interfectis.

ſcelere ferociores oppidum inuadunt, vltionem ac ſtragem par-
tes in omnes ferunt, militibuſque ſupra trecentos interfectis,
oppidanis poſt prædam populationemque pecuniâ mulctatis;

ipſi ne vno quidem amiſſo, oppido potiuntur.

ne vno quidem ſuorum amiſſo, nec alia quàm triginta aureo-
rum impenſâ, queis ruſticam puellam donauere, præualida
Tranſiſelaniæ arce, pro qua toties dimicatum fuerat, potiuntur.

De INVASIONE Antuerpiæ a Gallis attentata.

Alenconius lætus ob liberatum Lochemum, & ob nouas Gallorum copias,

At vero Dux Alenconius, qui ob liberatum, Gallo- 17. Nouembris
rum in primis ope, Lochemum, gaudio geſtierat, auctus expe-
ctatis dudum è Gallia copijs, (nequidquam aditum illis inter-
cludere conato Parmenſi Principe) Antuerpiæ inſolita pompæ
ſignificatione teſtari lætitiam voluit: occaſione accepta ex nata-
litio Domini die, noua dierum anticipatione celebrando. Ete-

Iuxta nouum Gregorianum Kalendarium,

nim Pontifex Gregorius Tertius decimus, correcta erratione
anni, nouum ad ſacros præcipuè faſtos ordinandos Kalenda-
rium Chriſtianis populis propoſuerat. Id ſibi & imitatione Hen-
rici fratris Galliæ Regis, & ſua in Romanum Potificem vene-
ratione ſuſcipiendum putauit Alenconius. eodemque authore
à pleriſque fœderatis Belgij vrbibus ea ſuſcepta eſt anni corre-
ctio, præterquàm ab vna alteraue prouincia hæreticorum, qui-
bus toto cælo, atque anno errare toto, graue non eſt. Iamque
inſtabat quintus decimus Decembris dies, qui, quòd expun-
ctis diebus decem, pro vigeſimo quinto numeraretur, Domini
adſcribendus Natali erat. Ergo in ſummo hominum concurſu
ad Diui Michaelis templum Alenconio attributum, ipſe galli-

celebrat natalem Domini diem.

ca nobilitate comitatus egit ibi pro rebus feliciter geſtis na-
ſcenti Deo grates: ſecutiſque diebus, Ordinum legatis epulo
aliquoties exceptis & gratulationem extendit, & ſimul occaſio-

Gallis diſplicet reſtrictum & precarium imperium Alenconij,

nem magnum quid aggrediendi nactus eſt. Nam qui recens è
Gallia venerant belli Proceres, animaduerſo Alenconij Ducis
imperio longè, quàm ſibi perſuaſerant, reſtrictiore; Regij iuue-
nis ſeruile regimen, & aliorum, qui apud illum agerent, vilem
patientiam indignabantur. Idque quum apud Ioannem Bodi-
num

1582 num; Duci apprimè gratum, eiuſque ſecretioris ſcrinij cuſtodem quererentur, is haud cunctatus exponit Duci ſuorum querimonias: *Admirari omnes, in precario illo imperio, tolerantiam eius, qui regendis populis natus, & quem aliquando Regem adoratura ſit Gallia, nunc ſe intra inania Brabantiæ Ducis, & Flandriæ Comitis nomina, ſine imperandi potentia, ſine ſubditorum obſequio, ſine armorum arbitrio, contrahi paſſus ſit. Aerarium, vectigalia, pœnas, præmia, apud Ordines eſſe. Quid ei relictum, non conceſſo arcano Senatu, vti alijs retrò Principibus: non admiſſis intra arces militibus, non decretis pro aula prouentibus? Aſpiceret ad Archiducem Matthiam in Germaniam indignè remiſſum: Philippum ipſum Regem principatu belgico ſuperbè deiectum conſideraret. immò ſui meminiſſet, ſecumque reputaret ipſe, quàm propè fuerit in proximo Antuerpienſi tumultu, vt ei non imperium modò, ſed etiam vita, vnà cum omni Gallorum gente, à furente populo eriperetur, niſi perniciem auertiſſet Orangius? futurus proinde huius beneficij non minus ſuperbus oſtentator, quàm grauis exactor. Quapropter excogitaret aliquando rationem, qua ita regimen conſtabiliret, vt quod tunc authore Orangio Antuerpienſes non perfecere, in poſterum in aliena non ſit manu, ne non poſſint. Sibi quidem in præſentia promptam firmandæ potentiæ occaſionem videri: ſi legatos prouinciarum, quos vnà coactos tanto ipſe nunc honore, epularumque magnificentia excipiebat, rogatos vellet, ne grauarentur ad prouincias referre, vt, quando à Galliæ Rege tantum auri hominumque inſumeretur, inſumendumque dein eſſet ad Belgarum patrocinium, neglecto periculo euocandi in Galliam Hiſpanorum arma; Ordines publico decreto definirent, Belgium, decedente abſque liberis Alenconio, regno adnexum gallico manere. Sic illos & Regi pro bello, quo ſe grauiſſimo implicet, proque ſumptibus, queis regnum oneret, relaturos meritò gratiam: & Belgio Galliæ inſerto ſtabilius aduerſus hoſtem conſulturos. Id ſi legati probent, & Ordines decernant; Regem longè intentiore cura belgicas prouincias reſpecturum, vt Galliæ ſuæ partem: & Regis fratri nouis è Galliæ ſubſidijs aucto aliam profectò ſecuritatem, aliam à Belgis dignationem acceſſuram. Si renuant, ac deprehendantur, velle gallicum aurum & militem, non imperium noſtrum; vim intrepidè parandam, neque permittendum, vt Brabantiæ Duce à Belgis eluſo, Hiſpaniæ bono, Gallia exhauriatur. Bathoreum Poloniæ Regem ſimilia à Nobilitate paſſum, armatis aliquando munitum, poſt euocatos increpitoſque ſenatores, in hæc verba concionem dimiſiſſe. Quando ſe in Regnum vltrò aduocaſſent, ſibique non vt in ludo perſonam Regis impoſuiſſent, velle ſibi extra ſcenam ac fabulam à Polonis obſequium ſeriò præſtari. Quanto id vſurpari tutius*

cumque ad Brabantiæ principatum vi firmandum animat ſuorum nomine Bodinus in hunc modum.

In Orãgij ſauciatione

in

1582

in præſentia ab eo poſſe, tot è Gallia copijs, Ducibuſque ſubnixo? Quorum armis aſſerendum aliquando in libertatem eſſe Belgij Principatum, ne illum populi & ſe dediſſe imputent, & retineant. Denique raró ſine vi ac ſanguine dominia parari: nec alia Regum principia fuiſſe. ſed quos initio Dominos pati coactæ ſunt prouinciæ, eos deinde Auguſtos, ac Patres patriæ certatim veneratas eſſe. Plura hæc erant, quàm vt his opus haberet Alenconius, ad præceps quodque conſilium pronus. Nec deerant, quæ illum per eos dies irritauerant. Nam quum Philippum Pleſſij Dominum, qui Nauarræi legatus aduenerat Antuerpiam, ſecretis congreſſionibus cum Orangio, ac prouinciarum Procuratoribus multa quotidie agitantem obſeruaſſet: ac certi aliquid exprimere ex illo nequiuiſſet; offenſus, quòd inſcio inconſultoque ſe, pleraque & magna conficerent; non modò ex eo Gallorum pari, quos in ſenatum adlegere ei facultas erat, nullum delegit, ne deligeret Pleſſium, vti rogabat Orangius: ſed etiam ſimulato negotio, per notæ fidei hominem ad Margaritam ſororem tranſmittendo, Pleſſium Antuerpiâ ſubmouit. Ergo tergiuerſantibus prouinciarum legatis ad ea, quæ de Belgio Galliæ adnectendo ex Bodini conſilio proponebantur, ipſe tanto facilius ad vim animum appulit, quanto eadem ſibi à pluribus belli ducibus, (aliqui tamen ac meliores improbabant) non dubio euentu ſuggeri audiebat. quorum arbitrio rem in hunc denique modum compoſitam, atque peractam, vti fidus homo Antuerpiâ ſcripſit ad Alexandrum, atque hic ad Regem, ego ſummatim hîc expediam. Tribunis, qui Dunquerchæ, quique Brugis, quique Teneramundæ, quique alijs Flandriæ in vrbibus, cum gallicis cohortibus agitabant, mandatum eſt, vt vno omnes die, is fuit xvj. Kal. Februarij, ea loca excitatis pro ingenio tumultibus, armis occuparent; debitamque Alenconio, tanquam Flandriæ Comiti, prouinciam iure belli captam, gallico nomini aſſererent. Alenconius Antuerpiam ſibi delegit ſubigendam: capta occaſione ex Eindouia Brabantiæ oppido, ad quod expugnandum per eos dies immiſerat Boniuettum, cum parte gallici exercitus: quæ tunc expeditio quoniam feliciter proceſſerat, maiores ad ſe copias feſtinare iuſſerat, veluti moturus eas in hoſtem, ad victoriam proſequendam. Poſtquàm illæ aduenere, & apud Burgerhoutum Antuerpiæ pagum poſuere caſtra; ipſe per ſpeciem luſtrandi ac recenſendi exercitus, Nobilibus ſuis comitatus, alijſque gallis heluetijſque militibus, qui Antuerpiæ tunc erant, circiter quadringentis, ex ſuis ædibus ad portam vrbis Chipdorpiam tendit. ibi repertis, qui è Burgerhouto aderant, equitibus

Margin notes:

Mouetur per hæc ad facinus Alenconius:

Mons de Pleſſis

præſertim offenſus aduentu Pleſſij.

Coniux Nauar. Regis

Inuadendas Flandriæ vrbes alijs committit:

16. Ian. 1583

ſibi ſeponit Antuerpiam,

1583 tibus ferè trecentis; ſuper ponte, ac foſſæ margine Ducem opperientibus, egreſſus prima interiore porta, in aditu ſecundæ, ad ſuos conuerſus, vrbem manu monſtrans, ac donans; *Eia filij*, inquit, *veſtra eſt Antuerpia*. ſtatimque cœpta cuſtodum cædes à Prætorianis, ipſe incitato equo contendit in castra, Galli in mœnia portæ vicina conſcendunt, captam vrbem inclamant. Quorum ad vocem teſſeramque, qui è caſtris, vrgente Alenconio, properabant, ſexcenti primùm equites, mox tria peditum millia, explicatis ſignis in vrbem irruunt. pars Cæſaream ad portam, pars ad rubram, occupatis propugnaculis, tormenta in vrbem conuertunt: equites, peditesque per vias ac fora ſparguntur, *Miſſam, ac Ducem*, confuſis clamoribus ingeminantes. attonita ignaraque ciuitate, quò voces, quò arma ſpectarent. Cur eos, quos modò quietos & amicos in iiſdem ſedibus habuerant, nunc hoſtes, & cruentos aſpicerent? Erantque, qui tumultum interpretarentur à rixa hæreticos inter, & catholicos Ducis aulicos exortum. Verùm vbi, tumultu increbreſcente, ſterni ciues, intrari expilarique domos, mercatorum Baſilicam (Burſam vocant) hoſtiliter inuadi animaduertunt; intellecta iam proditione, æris campani ſigno ad arma ciues euocantur: catenæ in aditu viarum illicò tenduntur: plebs, nobilitas, viri, feminæ, religione inſtitutiſque quantumuis inter ſe diuerſi, conſociatis omnes animis, pro fortunis, pro patria, pro ſuis capeſſunt arma, miſcent iras, iunctiſque dexteris mutuam ſibi ad mortem vſque fidem vouent. Ac momentò tota paſſim vrbe conglobati ciuium atque externorum manipuli, Gallis ſeſe obijcere; artifices operæque ex officinis proſilientes, arreptis, quæ aut in manibus erant, aut ſors offerebat, inſtrumentis, in hoſtem ferri: mulieres ex ædium feneſtris, ac tectis ſaxa tegulaſque deuoluere: alij ex abdito domorum ſclopos in ſubiectos dirigere; tantâ aliquorum ferociâ, vt non deeſſent, qui deficientibus plumbeis pilis, nummos è crumena promptos, dentibuſque vtcunque manſos, atque in tubos raptim iniectos explodérent, hoſtemque auro inhiantem, auro conficerent: donec Galli, capto eorum duce Feruacio, nec nouis auxilijs ſuccedentibus, paulatim langueſcere, ac reditum reſpectare: mox effusè Chipdorpiam repetere, plus ibi ſtragis, quàm effugij reperturi. Namque Heluetij ab Alenconio iuſſi per Cronerburgenſem portam inferre in vrbem ſigna, eâ clauſâ, longo circuitu ad Chipdorpiam ſerò tendentes, dum illic iam fugientium multitudinem offendunt; obuerſiſque haſtarum ſpiculis eos ſiſtere, & ipſi vrbem

cuius inuadendæ ſignum dat.

Inuaditur vrbs.

Pugnatur.

Repelluntur Galli.

Vrbis porta

intrare connituntur; ſuperuenientibus à tergo alijs aliiſque, 1583
mutuo hominum equorumque occurſu impulſi impliciti que, *magna cum ſtrage.*
tam multi anguſto in aditu proculcati ac protriti cumulabantur, vt duorum altitudinem hominum exæquaret cadauerum ſtrues. Et aggerebatur ſtrues, dum ſuper ea nobiles complures, relictis equis tranſcendere pertentantes, ab inſequentibus ciuibus, non irritis glandium emiſſionibus traiecti, ad cæſorum aceruos addebantur. Interim Alenconius incertus animi, quo res loco intus foret, variè fluctuabat, quòdque è longinquo proſpiceret, multos è mœnibus præcipites ferri, neminem vrbe egredi, cuius portam ſui tenerent; modò fauſtum id ſibi, modò ſecus interpretabatur. At vbi obſeruauit, eos, qui à ſe mittebantur, tormentis ex vrbe peti: atque Heluetiorum legionem Gallis permiſtam in caſtra perturbatè contendere; tunc enimuerò ex infelici ſucceſſu temeritatem conſilij ſui primùm ſenſit, ac damnauit. Creuitque immenſùm dolor, audita ſtrage Nobilium tanta, vt non pauciores ducentis quinquaginta interempti ex eo ordine nominarentur, præter captos ex eadem nobilitate complures. Quippè occurrebat animo dedecus odiumque, quo per Galliam apud præcipuas quaſque familias laboraturus eſſet. Accedebat reliqua Gallorum cædes, quam initio ad mille quingentorum octoginta trium omninò perueniſſe affirmarunt aliqui: cladem, opinor, eò extendentes, vt anno, qui tunc agebatur, milleſimo quingenteſimo octogeſimo tertio, cæſorum numerum adæquarent. Ego ex litteris, quas laudaui, compertum habeo, biduo, quod humandis corporibus inſumptum eſt, ex vrbis quidem foſſis, in quas aut acti ſunt, aut egere ſe Alenconiani, circiter quadringenta hominum cadauera extracta eſſe: per vrbem verò, intraque domos, ac potiſſimùm in porta, apud quàm Gallorum tumulus hodieque monſtratur, ac buſta gallica non nemo appellat, paulò ſupra nongentos occubuiſſe: ex ciuibus autem ferè centum interfectos, præter ſaucios, quos vtrinque permultos continuata in dies funera oſtendebant. Quorum ad numerum adiungentes aliqui eos, qui fugiente Alenconio cum exercitu, ac tranante Diliam amnem magnis tunc imbribus, ac retentis aquis à Mechlinienſibus immodicè inflatum, ſubmerſi ſunt; duo Gallorum millia deſiderata eſſe in Antuerpienſi clade non abſurdè confecerunt. Fuere multi, qui aggreſſionem hanc componentes cum ea, qua paucis antè annis, Hiſpani eandem vrbem inuaſere, magnopere admirarentur, vnde illa feliciter Hiſpanis, hæc Gallis ſecus acciderit? quum, vti aiebant, contrà eſſe debuiſſet: quando hi

Nobilium,

& aliorum

nec ſine aliqua ciuium.

Mirum in Cronico Belgica.

Mille ſubmerſos ſcribit Reidanus l. 3.

Numerus mortuorum Alencon.

Comparatur hæc inuaſio gallica cum hiſpanica.

1576 Vide l. 8 Decad. 1

ciui-

1583 ciuitatem inopinantem atque imparatam, ciueſque per ſuas quemque domos prandij horâ (nam hæc delecta) deſidioſè agentes aggreſſi ſunt: Hiſpani autem iam hoſtes habiti eamdem attentauere multis armatorum millibus inſtructam, multis vbique ſtationibus firmatam, hoſteſque non expectantem modò, ſed etiam excitatis validè munitionibus irritantem. Et tamen Galli penetratâ iam plerâque vrbe, obſiſtente nullo; vnius horæ ſpatio, accepta clade eiecti ſunt: Hiſpani poſt acrem à principio pugnam, ſuperatis munitionibus, cæſis vrbis præſidiarijs ciuibuſque, captis militiæ ducibus, edita ingenti ſtrage, Antuerpiâ ſunt potiti. Nimirum non virtus Gallis deerat ad victoriam, ſed illa ipſa victoriæ ſecuritas, (ſic enim conficiebant) ille contemptus hoſtium, Gallos perdidit. quantoque minorem repugnandi locum in ciuitate improuiſò oppreſſa ſibi promittebant, tanto ipſi minore armorum prouiſu, omiſſioreque animo aduerſus vim, quam nullam putarent, totos ſe ad prædas, tanquam ſubacta in vrbe, tranſtulere. Ferunt, aliquot Gallos, paucis antè diebus, viſos fuiſſe per Antuerpienſium officinas ſcrutari curioſè loculamenta arculaſque gemmarum, in ſpeciem vt ementes, re autem obſeruantes, deſtinanteſque greſſum in vrbis aggreſſione poſtea dirigendum. Et verò direxere: contemptiſque Alenconij vocibus, queis ſuos admonuerat, vt primas potiundæ vrbi curas intenderent, cetera victoriam ſecutura; plerique eorum, territæ ciuitatis iam ſecuri, ſolùmque ſolliciti, ne circumſtantes vrbem reliquas galli exercitus copias iam iam ingreſſuras, in partitione prædarum ſocias haberent; dum certatim huc illucque feſtinant, vagi ſparſique, atque adeò extenuatis ad pugnam viribus, facilè oppreſſi ſunt. At Hiſpanos armatam à ſe ciuitatem peti reputantes, quæ de hoſtium viribus opinio ſollicitos habuit, eadem victores primùm vrbis, mox & fortunarum fecit. Vſque adeò NIHIL in hoſtibus vel ſemiuictis tutò deſpicitur. Quamquam & pugnæ cauſam, quæ addere, aut adimere in milite vires ſolet, hîc quoque inter inuadentes amicam vrbem, & inter hoſtilem vlciſcentes, diſcrimen habuiſſe credibile eſt. Atque hunc Alenconij conatus finem habuit: dignum profectò eorum ſapientiâ conſultorum, qui ſe regnorum magiſtros magnificè iactantes, dum æquo rectoque poſthabito, omnia parandæ dominationi honeſta putant, deſerti à Deo, quem deſerunt, non rarò conſilijs ipſi ſuis, fallente ſucceſſu, capiuntur.

[Margin: Galli]

[Margin: nimia ſecuritas Gallos perdidit.]

[Margin: & pugnæ cauſa,]

[Margin: & Deus politicis hiſce conſilijs non fauens.]

[Margin: I. Bodinus & alij]

HAEC porrò dum Antuerpiæ gerebantur, dumque eodem tempore Flandriæ vrbes conſpiratorum armis attentabantur,

Inuaſiones aliarum Flandriæ vrbium.

euentu vario: nempè Oſtendâ, Brugis, ac Neoporto præualentibus aduerſus Gallum: contrà à Gallo ſubiectis Teneramundâ, Dunquercâ, atque Dixmudâ; Princeps Parmenſis magnis in dies conflictatus anguſtijs, ob interclulam è Gallia rem cibariam, certum in Hiſpaniam hominem allegauerat, qui Regi ob oculos poneret catholici exercitus ſtatum, auctas Hiſpanorum copias, non aucto ſtipendio: inde multorum transfugia, & diſciplinæ contemptum, tanto in præſens periculoſiora, quanto aduerſus recentem è Gallia exercitum milite opus foret alacriore promptioreque, quàm qui tunc eſſet, æris inanis, & pugnæ dubius. Quum audita Antuerpienſi Gallorum aggreſſione, ſimul & clade, & Alenconij Ducis abſceſſu, agnouit, adorauitque propitiam præſentemque Dei bonitatem, quòd (vtad Regem ſcribit) in eo rerum articulo, quo magna regijs partibus pernicies immineret, ſi paulùm creuiſſent Gallorum vires, (creuiſſent autem, ſi potito Antuerpiâ & Flandriæ portubus Alenconio, Henricoque Rege victoriam fratris palàm ſecuto, hùc vis omnis è Gallia incubuiſſet) tum maximè rebus in contrarium verſis, fugatis Gallis, excluſo Antuerpiâ nouo Brabantiæ Duce; ſatis profectò curarum, quas Belgæ Gallique inter ſe hoſtilem in modum proſequerentur, vtriſque iniectum eſſet. Ex hoc autem Gallorum infortunio quid ipſe commodi capere poſſet, illicò verſare animo cœpit. Atque euocato primùm ſecretiore ſenatu, dein bellico, poſtremò ſimul vtroque, Tria, quæ ſibi in rem præſentem fore viderentur, ad fructum aliquem ex ea oblata feliciter occaſione percipiendum, in medium propoſuit. Primum vi armiſque vrgere fœderatas prouincias: alterum de pace cum eis generatim componenda colloquium inire: tertium cum Duce Alenconio priuatim agere, eumque ad arces gallico præſidio retentas catholico Regi tradendas inducere. Addiditque, primum ægrè attentari poſſe inualido ab exercitu & imminuto: & verendum, ſi ſe rebelles inuadi ſentiant, ne metu Hiſpanorum cum Gallis in gratiam redeant. In altero plus aliquanto ſpei apparere, feſſis à bello prouincijs, pacemque magis optantibus quàm poſcentibus. De tertio capi conſilium haud poſſe, donec qui Alenconij ſtatus in præſentia ſit, ampliùs exploretur. Ergo pronis in ſecundum conſultoribus, delecti ſunt viri aliquot expertæ fidei, qui diſſimulatâ Catholici perſonâ, apud Antuerpienſem populum recente in Gallos odio furentem; eoque Hiſpanis placabiliorem, de pace cum Vvallonum prouincijs, cum Belgis ſuis, ſuoque cum Principe, verba ſererent. Præterea admoniti Gubernatores vrbium fœde-

Statui Hiſpanorum tunc laboranti

opportuna clade audita, agnoſcit Alex. Dei clementiam;

& vtroque conſilio coacto,

ſollicitare ad reconciliationem prouincias ſtatuit,

in hunc modum,

1583

25 Ian.

1583. fœderatis prouincijs finitimarum, vt idipſum cum eis pro ſua prudentia pertentarent. Ad hæc Marchio Rubaſius, Montinius, & Raſſinghemius miſſi ad Hallenſe oppidum: vt inde litteris, colloquijſque cum prouinciarum delegatis, alijſque ſibi notis affinibuſque de concordia ſermonem inſtituerent, Alenconij proditionem obijcerent, vetus Gallorum cum belgica natione diſſidium memorarent: habitos ſibi honores, collata ſibi ſuper Hiſpanos ipſos bellica munia referrent, aliaque in hanc ſententiam, ſed ſuo, non Regis, aut Alexandri nomine ſubijcerent, quæ componendo iamdiù ſciſſo funeſtè Belgio apta viderentur. In his autem perurgendis quamuis nullam omitteret operam Alexander, obſecuturus animo Regis, à quo ſciret hanc pacandi Belgij viam præoptari; tamen ad eum ſcribens, prouidere ſe ait, conſilium haud proceſſurum, partim nimiâ Orangij nunquam aſſenſuri authoritate, tanto in præſens maiore apud Antuerpienſes, quanto ipſi ſe ab eo adiutos aduerſus Alenconium falſi opinentur: partim egeſtate pecuniæ, qua ſine frigent talium adminiſtri ac tranſactores: atque adeò ægrè penetratur in hoſtium conſilia, QVAE NISI hac aurea claue non reſerantur. Hinc ille ſe ad Alenconium attentandum accuratè conuertit. quod è propoſitis tertium quoniam clam ceteris aggredi apud ſe ſtatuerat, quaſi negligens in ſenatu tranſmiſerat. Et verò magnum opus aggrediebatur, Alenconio ſuaſurus, vt vrbes à Gallis captas Cameracum, Dunquercam, vtramque Bergam, Dixmudam, Teneramundam, Harentaliam, Dieſtemium, atque Eindouiam, ſponte remitteret, atque Hiſpanis Gallus traderet. Sed multa Alexandrum animabant. Primum Alenconij deſperatio non redituri in gratiam cum ijs, qui hoſtiliter læſi proditique, nunquam profectò eius ſe fidei credituri eſſent. Dein nouiſsima eiuſdem ira odiumque in Antuerpienſes, quòd ſibi repetenti veſtes, lecticam, atque è captiuis valetudinis ſuæ moderatorem, quo tunc æger opus haberet, inhumanè denegaſſent: adeòque videri poterat vlturus ſuo quamquam diſpendio illorum inclementiam, dentemque ſibi, modò in hoſtes excuteret, euulſurus. Sed ſuper hæc, ſpem intendit nuncius ad Alexandrum hæc ipſa animo molientem miſſus ſanè in tempore à Mario Birago legionis gallicæ Tribuno in exercitu Alenconij. Hic, ſcriptis ad Alexandrum litteris, ſuam ei offerebat operam, ſi qua in re illam vſui Philippo Regi fore inter eas turbas exiſtimaret. mitteretque propterea ad eum, ſi videretur, certum hominem, cum quo res conferri coràm poſſet. Alexander, quoniam Marij gratiam apud Alenconium

&c con-

Marginal notes: *frustrà* (beside "omitteret operam Alexander"); *25. Ian.* (beside "bens, prouidere"); *Cum Alenconio tranſigere ſtudet.* (beside "Alenconio ſuaſurus"); *ad S. Vinoc. & ad Somam* (beside "vtramque Bergam"); *hiſce cauſis animatus.* (beside "Primum Alenconij"); *præſertim offerente ſe Alenconij Tribuno.* (beside "ſanè in tempore")

&conſtantiam eius nouerat non deſerturi in eo infortunio Ducem, (quamuis ab eo iam aliqui, velut à ſede fulmine tacta, profugiſſent) ſuſpicari cœpit, id à Mario non vtique ſuſceptum niſi Alenconij iuſſu: præſertim quòd nuncius varijs diſſimulatiſque interrogationibus circumactus, haud negauit. Et eodem tempore certior factus, armatam à Flandris fuiſſe Gandauenſem cataractam, & corruptos fluminum obices, ad iter Alenconio in Galliam intercludendum; facilè ſibi perſuaſit, non aliò ſpectare galli Ducis conſilium, quàm vt aliquibus cum Alexandro conditionibus viam ſibi per Hannoniam, Flandriâ excluſus, aperiret. Ergo nihil cunctatus Hernandum Acoſtam, Centurionem apprimè nauum fidumque deligit, abundèque inſtructum, quid ei petendum admittendumuè, Teneramundam ad Marium cum eius nuncio, clam omnibus, ſubmittit. Marius excepto humaniter Acoſtæ aperit, *Ex Antuerpienſi calamitate id boni captum eſſe, quòd Dux Alenconius (quantum in eius animum penetrauerit) cum Hiſpano reconciliari non agrè poſſit. in eam rem à ſe, pro ſuo in catholicum Regem ſtudio, Ducem ſedulò animatum: ab eoque datas ſibi demum partes rei componendæ. Componi autem poſſe, ſuâ quidem ſententiâ, ſi Dux omiſſis armis aduerſus Catholicum, rediret in Galliam: eâque gratiâ Parmenſis Princeps arces aliquot Galliæ finitimas Duci traderet, quales ſunt* Bapalma, *Bucquenium, Quercetum, atque Landreſium.* At verò Acoſta, nimis caro vendere illum Domini ſui fugam ſubridens, ſatius fore & conficientius reſpondit, ſi, quas Galli arces obtineant in Flandria Brabantiaque, Regi reſtituerent. Neque id videri audacius poſtulatum, ſi conſideret Alenconius, arces præſertim in interiore Brabantia ſitas, nequaquam retineri à Gallis poſſe aduerſus aut Ordinum, aut Parmenſis arma. Quibus in hanc ſententiam vltrò citròque agitatis, ac detectis vtrinque ex primo congreſſu animis, ductus eſt Acoſta oſculatum Alenconij manus: à quo, poſt breue alloquium, ad Marium remiſſus, inde ad Alexandrum reuerſus eſt. Qui, ne quid prætermitteret, Franciſcum Lanuam, & Turenæ Vicecomitem captiuos aggreſſus iam fuerat per viros vtrique eorum familiares, qui facta libertatis ſpe, illos hortarentur, quo compoſitis ad Alenconium litteris perſuaderent homini, vt omiſſâ rebellium causâ, quam nullo adhuc beneficij pretio adiuuiſſet, mallet arces Philippo Regi tradere, eoque merito Regem fruſtrà offenſum ſibi in poſterum deuincire, quàm Belgis recenti Gallorum laniena geſtientibus recuperandas aliquando relinquere. Interea inſtante Mario, Alexander loco Acoſtæ morbo impliciti Flaminium

Margin notes: 1583 · Sas de Gant. · Dieſthi · & conditiones proponente; · Alenconius. · quæ reijciuntur ab Alexandri nuncio; · Quiſnoy · Per alios tentat eamdem concordiam Alex. · Alex.

1583 nium Garnerium cum certioribus mandatis legat. congreſſiſque aliquoties, ac Mario ad extremum offerente, Ducis Alenconij nomine, Teneramundam, atque Viluordiam: Flaminio autem pro Principe Parmenſi ſtipendia ad eum diem debita præſidiarijs locorum, quæ Galli poſſideant, pollicente; nihil propius videbatur eſſe, quàm vt fœdus vtrinque firmaretur. Quum hæſit repentè negotium: hac ipſâ concordiâ, quæ parabatur, Orangio detectâ, aſtu videlicet Alenconij: qui vt ſollicitos haberet Antuerpienſes: eoſque adigeret ad captiuos reddendos, qui ex gallica nobilitate non pauci Antuerpiæ detinebantur, reconciliationis rumorem emanare voluerat. Et ſanè Orangius, atque Antuerpiæ Magiſtratus veriti, ne Alenconius ira ac deſperatione præceps, cum Hiſpano conueniret; diſſimulato in tempus odio, præſertim quòd ab Rege Galliæ, atque ab Angliæ Regina in id incumbentibus fatigabantur, litteris nuncijſque quaſi reſarciendæ gratiæ viam inituri, agitare cum Alenconio cœpere, verba interim iuueni dantes, dum eum ab Hiſpanis abſtraherent. Et ipſe verba verbis reddens, tanto operoſiùs cum Parmenſi, nuncijs vtrinque acceptis remiſſiſque, negotium trahebat, quanto melioribus interim conditionibus tranſacturum ſe ſperaret hinc cum Ordinibus Hiſpanorum anxijs, inde cum Parmenſi de nouæ cum Antuerpienſibus concordiæ agitatione ſollicito. Sed gnarus Alexander quales demum conditiones, quàmque ſuperbas ad reconciliationem exacturi eſſent Ordines ab Alenconio; minimè inter illos conuenturum, vti planè non conuènit, pro certo habebat. Quamquam nec ipſe, extincto Mario Birago, quidquàm cum Alenconio ad extremum confecit. Quin ſparſo rumore, (ſiue ab Alenconio, ſiue potiùs ab Orangio, qui quod fieri pertimeſcebat, occurrendum putauit vltrò, ne fieret) Alenconium cum hiſpani Regis filia coniungendum, idque cum Parmenſi clàm agi; Antuerpienſes, ac Brabantiæ Ordines, ex Orangij conſilio remiſſis ad Alenconium aliquot captiuis, atque annonâ, quâ is miſerè laborabat, liberaliter ſuppeditatâ, Viluordiam ab eo accepere. Non tamen inter illos vltrà conuènit, niſi quòd eius Dunquercam per Flandriam iter antea negatum, nunc Antuerpienſium operâ & Flandrorum armis aſſertum eſt. Itaque Alexander; quando nec cum Alenconio paciſci, nec cum prouincijs concordiam inire aliquam ſucceſſerat, Orangio permiſcente omnia, quippe quem turbarum fluctus ſuſtollebant, in tranquillo facilè ſubmergendum; ad arma, quod reliquum erat, animum retulit, ſperans vi expreſſurum ſe ab Alenconio, quod

Nouæ conditiones propôŭntur & vtrinque acceptantur.

Sed callidè ab Alenconio.

quem reconciliare Ordinibus aſtu curat Orangius

Alex.

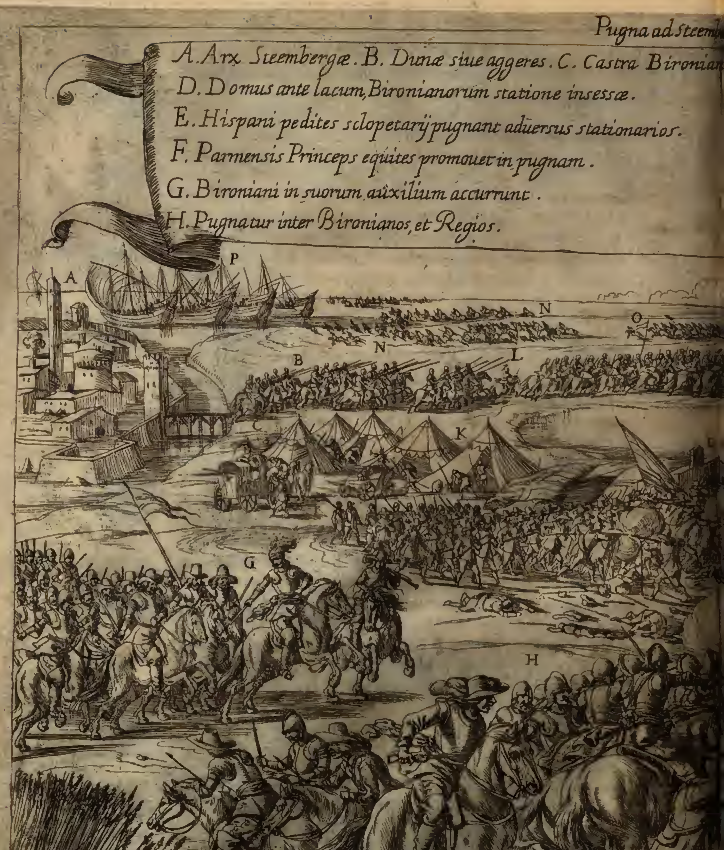
& Alexander amiſſa concordiæ ſpe, vim parat.

quod amicis conditionibus non confecerat. 1583

PVGNA ad Steembergam.

INTRAVERAT iam ille Dunquercam, tutius inde de concordia cum Ordinibus tranſacturus: id enim, Bellieuræo conditionum miniſtro, agitabatur. Atque huc reſpexit Alexander, ſi fortè Ducem ea in vrbe concluderet, expugnaretque. In hoc autem vt omni cura liber intenderet, loca prius aliqua in Campinia recuperare ſtatuit: præſertim quòd deportato in hanc Brabantiæ partem bello, ſecurum ab hiſpanis armis Alenconium, improuidumque redditurus erat. Nec menſes abierere tres, quum Eindouiam, Dalemium, Sichemium, & Veſterloum, arces haud contemnendas: hanc poſtremam Rubaſio, primam Carolo Mansfeldio, duas reliquas Mansfeldio patre ducibus in poteſtatem redegit. Reſtabant alia longè validiora in eodem tractu, quem Bironius gallicæ militiæ moderator, ac paulò antè victor Vuodæ, & Vierſeuiæ, percurrebat. Erant illi aliquot Gallorum ſigna: acceſſuque eorum, qui ex arcibus modò amiſſis exierant, ad duodecim armatorum millia creuerat exercitus. Hi quamquam ſub veterano Duce, milites non tyrones, nec inſtrenui, tamen, vt retulerat Alexandro Serclaſius Centurio, qui per eos dies à Bironio captus aufugerat, animis non ſatis cohærebant, ſimultate inſanabili inter Gallos, & Belgas, ex recenti Antuerpiana cæde. Ergo & cum his bello in Campinia decertare, & Dunquerchæ Alenconium aggredi perquàm cupidus Alexander, curas exercitumque ita partitur. Montinio, ac Mondragonio, ac Mottæo mandat, Dunquercam cum parte copiarum, laxa à mari terraque obſidione circumdent. Marchionem verò Rubaſium aduerſus Bironium cum pleriſque leuis armaturæ equitibus, Roſendaliam præmittit, ſequiturque mox ipſe cum reliquo equitatu, & peditum hiſpanorum parte, quos ad celeritatem ſinguli equites poſt ſe in equos aſſumpſerant: iuſſo Petro Pacio ſua cum legione properare: Billio, atque Oliuera Rubaſij vicario, concludentibus cum ſuis turmis exercitum, quinque bellatorum millibus conſtantem. Sed Bironius audito adeſſe Parmenſem, Roſendaliâ mouens, Steembergam cum Gallis Germaniſque feſtinauit, relictis Belgis, qui à Gallis abiuncti cum Scotis ponè ſequerentur. Steemberga, inſigni olim portu potentiaque, claras inter maritimæ Brabantiæ vrbes fuerat: nunc aggeribus contra vim maris ſupra infraque vrbem excurrentibus haud inualida habetur. Etenim præter tumulos colleſque perpetuos albicantis ſabuli, quos aſſiduo eiectamento congerit mare, ſibique furenti ceu compedes parat, accolarum induſtria, tenaci è ſolo aggeres attol-

[Margin notes: ſed antè capiuntur arces aliquæ, — hinc à Farneſianis, — inde ab Ordinum ducibus. — Alenc. — Biron. — Alexander partem exercitus Dunquercam, — partem immittit aduerſus Bironium, — qui Steembergam ſe recipit, — Steembergæ munitio,]

Pugna ad Steem
A. Arx Steembergæ. B. Dunæ siue aggeres. C. Castra Bironian
D. Domus ante lacum, Bironianorum statione insessæ.
E. Hispani pedites sclopetarij pugnant aduersus stationarios.
F. Parmensis Princeps equites promouet in pugnam.
G. Bironiani in suorum auxilium accurrunt.
H. Pugnatur inter Bironianos, et Regios.

I. Equites, peditesq; Farnesiani victores in Dunas enituntur.
K. Hostium castra victores diripiunt. L. Bironius gallicæ militiæ Dux
ex arce cum equitatu egressus Regios fugat.
M. Parmensis suos sistit. N. Bironiani ad mare fugitant.
O. In fugientes feruntur Regij.
P. Bironius conscensa naui, victoriam hosti concedit.

1583 attollit, Dunas vocant, quos vlnis minimùm decem altos, latos in imo quidem circiter viginti, in ſummo autem tertia fermè parte anguſtiores, lignorum faſcibus lapidibuſque introrſus firmant, foris aduerſus arietantium ictus vndarum, textâ è paleis ſtraminibuſque loricâ communiunt. Sic Belgæ ab aſsidua cum oceano pugna, ad hoſtium aggreſſiones eludendas erudiuntur. Hiſce ſuper aggeribus ad Steembergam, partem caſtrorum extenderant Belgæ, Scotique: partem ſubiecto in campo apud radices lacu præruptas collocauerant: atque ante lacum domos aliquot occultatis ſclopetarijs inſederant. Hæc autem caſtrorum pars inferior, ne adiri aggerum colles à terra poſſent, obſtabat: (è mari enim per ſe ſe inacceſſibiles videbantur) & aggeres ipſi in ſumma planicie quum vix equitibus ſenis pariter euntibus paterent, haud magnas hoſtium vires ſimul inuadentium admittebant. &, ſi inuaderentur, pellerenturque inde Bironiani, proximum receptum Steemberga monſtrabat. Alexander à Serclaſio, & Garſia Toletano, quos exploratum miſerat, de conſilio hoſtium poſituque caſtrorum admonitus, feſtinatione incredibili exercitum Roſendaliâ Steembergam rapit. tum iubet Sancium Leuam, & Carolum Meneſium, qui cum ſuis in equos aſſumptis primi aduenerant, domorum ante lacum ſtationarios, quos odore ex incendiarijs ſcloporum funiculis deprehenderant, ad certamen extrahere, dum reliquus exercitus aduentaret. extractis, ac poſt leue prælium inde fugatis, ipſe in hoſtem trans lacum apud radices aggeris, Pacianos ac Mansfeldianos legionarios mouet. iuſſo prius equitum Magiſtro, cum lancearijs Auguſtini Mexiæ, & cum Caroli Lunæ ſclopetarijs eòdem incumbere. Atque hi quidem impetu illati, apertâ ſibi per obſtantium cædes via, in collis ſummum euaſere. Eodemque tempore eques in aggere, pedes in campo ſtrenuè pugnabant. Quos inter, inſignis apertâ caſſide Alexander, modò his integros ſubmittens, modò illos voce ac manu moderans, bellum regebat. Iamque inclinabat vtrobique Scotorum acies: & Belgarum complures mare ac naues reſpectabant, paſſimque in eam ſe partem, recedente mari vacuam, demittebant: ſed hîc quoque obuijs, qui præmiſſi fuerant, Farneſianis trucidabantur. Verùm dum equites aggeris iam victores (quibus ſe immiſcuerat prædarum ſpe, colonum, lixarumque turba) diripiendis hoſtium ſpolijs immorantur; Bironius Steembergâ erumpens cum delecta gallorum lancearioram turma, pugnæ ſecuros aggreditur. atque orta à colonibus fuga trahebat iam equitum aliquos, ſubita validaque im-

[Margin notes: *Quarum infimâ mo & in imo castra locant Bironiani.* — *17. Iun.* — *Vtrobique pugna committitur.* — *Alexan.* — *victoribus primum Farneſianis.* — *Belgæ ex Bironiano exercitu.* — *mox eoſdem prædabundos victi fugant.*]

preſſione percuſſos. Gliſcebatque latius pauor, ſparſo in omnes rumore, vniuerſam Gallorum aciem ponè ſequi. Quum Alexander, inſcenſo aggere, fœdam ſuorum fugam intuens, *Quas fugerent?* interrogat. *paucos ne Gallos, qui non ſpe victoriæ, victis vbique ſocijs, ſed honeſtioris curâ mortis ſe in vincentium manus immiſerint?* ſimul, namque trepidatio, obteſtando obiurgandoque parùm ſiſtebatur, gladio ferociter elato in obuium quemque defertur: ſimul Cæſio mandat, (ducebat hic ante Principem præſidij causà lancearìorum turmam) obuerſis cuſpidibus fugientes, hoſtium loco habeat. eodemque tempore, Appio partem ſuæ ſclopetariorum turmæ illuc impellente, primoſque fugientium increpante: mox eòdem inferentibus ſe ſe Billio & Oliuera, reſtituta eſt tanto validiùs pugna, quanto eluendæ coram Alexandro maculæ acrior ſollicitudo ſtimulabat. Itaque non repulſos hîc modò Gallos, ſed in vtroque latere à terra marique fuſos à Pacij in primis legione Belgas & Scotos, ad Steembergæ vſque mœnia tandiù fugando ac cædendo inſequuti ſunt, quandiu & nox ingruens, & arx è propinquo fulminans permiſerunt. Pugnatum eſt horas fermè tres: veneruntque in Victorum manus pedeſtria ſigna octo & viginti, equeſtria duo: cecidere è Scotis potiſſimùm ac Belgis, quà ferro, quà mari, ſi Vaſquio legionis inſtructori accredimus, tria hoſtium millia: ſi Centurioni Tuccio, quatuor, quorum vterque pugnæ interfuit. Princeps tamen Alexander ad Regem ſcribens, mille ac quingentos affirmat. nempè hic eos præterijt, qui Steembergæ aditu excluſi, quum ſe partim in aliquot caſas & aquarias molas, partim in præaltas ſegetes noctu abdidiſſent, poſtero die reperti omnes, & fuere ſanè complures, iugulati ſunt. Ex Gallis ac Germanis, qui ſerò, nec omnes, pugnam iniere, cæſi omninò pauci, nonnulli capti, pleroſque cum Bironio naues ab ipſo paratæ ad incerta belli, aliò auexere. Ex victoribus autem nonniſi octo deſideratos, interque eos Meneſium, carum militi Centurionem, ac paulùm ſupra viginti ſaucios, Alexander, quique adfuere alij, æquè conſentiunt. Bironij fugam, Hochſtratæ, aliorumque per Campiniam oppidorum deditio ſecuta eſt.

LIBER inde Alexander Dunquercam arma feſtinabat; quum Franciſcus Pontius Mirabellus ab Henrico Rege, inſtigatu Reginæ matris, ad Ordines pro reconciliando Belgis Alenconio allegatus, Alexandrum adijt, queſtus Regis nomine, Quòd non habita ratione beneficiorum, quæ in Farneſios olim contuliſſent Galliæ Reges, obſidere oppidum deſtinaſſet, vbi Regis fratrem commorari non ignoraret: reſpondente ad ea Alexandro,

Margin notes:

1583

Fugam increpat Alexander,

Nicol. C. Cæſ.

& ſiſtit,

Appio de Comitibus

pugnamque reſtituit.

Vincuntur Bironiani.

Numerus cæſorum:

Alphonſus Vaſquez ſergent.

I. Franciſcus Tuccius Alex.

Incolumi cum multis Bironio.

Cæſi ex victoribus.

LEGATIO Regis Gall. ad Alex.

legati querelæ:

1583 andro, *Maiores quidem ſuos haud immemores fuiſſe regiæ liberalitatis: certè Horatium patruum ſibi gloriæ duxiſſe pro regijs Francorum partibus mortem fortiter obire. At ſe hiſpani Regis miniſtrum omittere nequaquam poſſe, ne Principis ſui cauſam vbique non vrgeat. Quamquam, vt rem ei aperiret, idcircò ſe obſidere Dunquercha Alenconium Ducem deſignaſſe, quòd ſperaret, Regem liberando fratri magnis cum copijs aduolaturum, facturumque proindè copiam ſæpius optatæ cum regio Gallorum exercitu dimicationis.*

in Heſdini defenſione

quibus Alex. reſpondet.

Verùm Alenconius audito ſuorum ad Steembergam ſucceſſu: atque explorato Alexandri conſilio, anxius variuſque anteuertere obſidioni, ac ſecedere in Galliam ſtatuit, quaſi cum Rege deliberaturus ſuper conditionibus, quæ à Belgis ad reconciliationem offerebantur. Itaque exeunte Iunio, relicto Dunquerchæ Camoſio Gubernatore, & quingentis præſidiarijs, ipſe cum reliquis copijs, conſcenſa claſſe Caletum abijt paucis ante horis, quàm à triumuiris, quos antea nominaui, ab Alexandro deſignatis, Dunquerchæ obſidio circumdaretur.

Abit relictâ Dunquercâ in Galliam Alenc.

Motta, Montinius, ac Mondragonius.

DVNQVERCHÆ obſidio

Et verò eâdem propemodum nocte obſeſſum oppidum, ac deſperatum eſt. Namque diuiſis inter Duces, ex Alexandri partitione, muneribus, ſimul Mottæus portum à mari clauſit; ſimul à Marchione Renthiaco (ſic enim Montinius ex dotali Arteſiæ caſtro pagoque poſtea eſt appellatus) ad amnium cataractas (Excluſas vocant) occupandas feſtinatum eſt: magno vtique exutis præſidio Dunquerchenſibus, quo per huiuſmodi emiſſaria ſubmerſis quaquauerſum campis, intercludere aditum obſeſſoribus potuiſſent. ſimul, (& iactura quidem non minore) Mondragonius, & Marchio Varambonius caſtellum inuaſere, quod impoſitum amni, Vuinocibergâ Dunquercam fluenti, ſtationem habebat cataractæ inter alias præcipuæ tutelarem. Alexander, probatâ omnium operâ, tantùm ſub Dunas portui proximas tormenta aliquot tranſtulit, quæ ſtatim arcendis à portu hoſtium nauigijs, vſui fuere: tùm miſſo Renthiaco, recuperatoque ad Vuinocibergam ponte, quem cæſo Anglorum præſidio Bergenſes obtinuerant, Dunquercam aggreditur. ac viginti muralibus tormentis ex vtraque fluuij parte quatere propugnaculum fluuio adiacens, & turrim propugnaculi munimentum, & interiecti muri loricam, continente decem horarum ſpatio perſeuerauit. decuſsâque propugnaculi proiecturâ, ac lacerâ caducàque iam turri, oppugnationem adornabat, non tam ſpe Dunquerchæ potiundæ, quàm inducendi militis in propugnaculum, ex quo imminens oppido, reliquas munitiones obnoxias haberet. Quum Camoſius, quòd

clauditur vrbs à mari.

à terra munitionibus exuitur.

Angli pro Rege militantes.

Quatitur eius propugnaculum.

 nec

Vrbs deditur, nec oppidanis fideret, nec externam opem, tentato nequidquam portu, ſperaret; ad Alexandrum mittit, ac poſt breue colloquium, Dunquercam tradit: ipſe militeſque gladijs tantummodò accincti, ſine ſignis ac ſupellectili emittuntur: oppidanos victoris arbitrio relictos benignè habuit Alexander: miſſoque in Hiſpaniam victoriæ nuncio, gratulatus eſt Regi reductum in eius poteſtatem ſex intra dies, amiſſis non pluribus duodecim ſuorum, ac totidem fermè ſaucijs, portum, oppidumque mercatu ac piſcatu locuples, clauſo ex ea parte Gallis aditu in Belgium, ac Dunquercanis Hiſpano iam reconciliatis ad nauigationes aperto, fructu in dies magis magiſque ſentiendo. 1583 16. Iul.

magno partium fructu,

Neqve hîc diù moratus, impoſito Dunquerchæ Gubernatore Franciſco Aguillario Aluarado, ſtrenuo veterique Centurione, cum duobus Hiſpanorum, ac totidem Vvallonum ſignis; exercitum Neoportum mouit, vnum è quatuor Flandriæ portubus, quinque Dunquercâ leucis abiunctum. ſed oppidani quamuis & ſitu maris validi, & amnibus circà confluentibus vallati, tamen poſt dies ſeptem de dedendo oppido tranſegere. Nempè valuit apud eos Conſulis Dunquercani cohortatio, qui miſſus ab Alexandro cum litteris, Regiorum facilitatem, vti expertus, plurimùm commendauit. Acceſſitque celeritas Alexandri, qui oppidanos, audita expugnatione Dunquerchæ, quum iam aperire aggeres maris, obices aggrederentur, feſtinatâ ſclopetariorum equitum turmâ oppreſſit: allatuſque Dunquercha tormentis, atque oſtentato aggreſſionis apparatu, planè deterruit. Dedito Neoporto, præſidiarij inermes amandati ſunt: oppidanis venia impertita: de hæreſum tantummodò magiſtris, qui capi potuere, captum illicò ſupplicium. oppidumque reparatis templis, nam totum à Religione defecerat, ac relictis ad præſidium duabus Vvallonum, vna Germanorum centurijs, Deo, ac Principi reſtitutum eſt. Ad hæc Alexander, ne quam hoſti requiem daret, ſed conſultandi ſpatium celeritate præriperet, bellum huc illucque circumferens, copias duceſque alios aliò diſtribuit: ac præter Oſtendam caſu adiutam à claſſe quinquaginta nauigiorum ab Ordinibus auxilio Dunquerchæ deſtinata; ceterùm Vuinocibergam, Vurnam, Dixmudam, arces haud inualidas: mox & Meninam recenti opere perquàm munitam, ante Kalendas Auguſti in poteſtatem redegit. Acceſſit poſt paulò Steemberga ipſa ab Altapennio capta, magna cum viri laude. Nam quum ad ſcalas muris admouendas, intrare noctu foſſam milites reformidarent,

abuſque Caroli V. tempore

Neoportum copiis admouet Alexander:

& capit.

23 Iul.

mox arces alias in poteſtatem redigit.

furna

Steembergam expugnat Altapennius:

aqua

1583 aquâ longè quàm exploratores retulerant, altiore; ipſe intrepidus animi, primus per aquam collo tenus ſcalas inferens, tractiſque ſecum, tacito illo conuicio, militum audacioribus, dein alijs aliiſque, oppido potitus eſt, ſui, ſuorumque, & hoſtium victor. Iiſdem diebus quatuor Hollandiæ cohortes, quæ Herentaliâ abibant Antuerpiam, improuisò aggreſſi Lyræ præſidiarij, cæſis eorum circiter ducentis, interque eos tribus Centurionibus, totidemque ſigniferis, Lyram cum tribus hoſtium ſignis, & captiuis quadraginta, victores rediere. Quo tempore quadringentis equitibus, ductore Odetto Tilinio Lanuæ filio, Cameracum ad Alenconium contendentibus obuiàm factus Toureſij Dominus cum Burgundis aliquot turmis, aſſumptiſque ex Hallenſi oppido præſidiarijs, poſt breue prælium, omnes præter Tilinium, paucoſque comites fugâ elapſos, aut interfecit, aut captiuos abduxit. Sed longè adhuc felicius auxit per eos dies Tribunus Taſſius Regis partes, captâ Zutphaniâ: cuius vrbis præſidiarij duo, multis antè menſibus, à Verdugi militibus capti, poſtquàm, vti ſæpius orauerant, non redimebantur à Zutphaniæ Præfecto, haud reputante, Larsam ſæpius ſuorum patientiam nocentius furere, quàm hoſtium odia; offenſi iracique, Verdugo monſtrauere, qua ratione per molam pateret acceſſus ad propugnaculum ante portam vrbis extructum. quo vſus indicio Taſſius, duobus tantummodò ſuorum amiſsis, vrbem opulentam, atque vnius ex ſeptemdecim prouincijs caput, maiori prædâ, quàm cæde hoſtium intrauit, obtinuitque.

Alia proſpera à ducibus Alex.

I. Baptiſta Taſsius Verdugi legatus.

Præſertim à Taſſio capta Zutphania.

Vnvm inter hæc vbique proſpera exedebat Alexandri mentem, quòd rei nummariæ, quæ ſupra modum premebatur inopiâ, videret præſentiſsimas, & impendio quolibet mercandas occaſiones eripi ſibi, & nobilium victoriarum palmas pænè inter manus infringi. Itaque miſſo in Hiſpaniam Ioanne Richardoto Arteſiæ ſenatus Præſide, cuius prudentiæ multum meritò dabat, gratulatus Regi nouiſsimas victorias: quas ipſe, quoniam ſine hominum & munitionum iactura, ſine temporis diſpendio, ac ſine militari ære partæ eſſent, mera diuinæ clementiæ miracula appellabat; orat enixè, *Conſiderare ne grauaretur, quanta rei benè gerendæ opportunitas ſe ſe aperiret. Ducem Alenconium milite iuxtà atque authoritate diminutum, modò hanc, modò illam ſedem fruſtrà mutare. Orangium ſiue Ordinibus inuiſum ob recens matrimonium cum Galla contractum, ſiue Zelandis Hollandiſque ſuis ab regijs armis proximè timentem, in Zelandiam conceſſiſſe. Rebellium vires, ſuſpectu ſeiunctiſque Gallis, extenuatas,*

Alexander acceptas victorias

Regi gratulatur

promittit ob has cauſas.

cum Aloyſia Gaſparis Colinij filia

tas, & animos continuata clade perculſos. Sibi modicas quidem adeſſe copias, atque ad ſex bellatorum millia redactas. quippè multis ad præſidia captarum arcium diſtributis: & VICTORIAM, quo plura victis eripit, eo magis ſpargere atque extenuare victores: ſed ſi ab Hiſpania mitterentur auxilia, queis exercitum abundè suppleret augeretque, ſperare ſe; Deo duce, intra annum vniuerſâ Brabantiâ potiturum. Immò ſi vis ſemel omnis, (quanta ab Regum potentiſſimo exeri poteſt ad profligandos hoſtes,) & non parcè, vti nunc fit, partitèque adhiberetur; profectò nec maius impendium ærarij futurum, ſemel inſumptis, quæ in annos plures inſumerentur: & hoſtes, qui diuiſis noſtrorum conatibus pares ſunt, coniunctis in vnum viribus minores imparesque non dubiè ceſſuros. Nimirum qui minutim decidunt imbres, abſorberi facilè à terra: at ingenti aquarum ſimul ruentium vi ſterni campos, trahi ſiluas, obſtantia quæque perrumpi ac rapi. Sic hoſtibus euenturum, ſi tota in eos belli mole incumbatur. Alioquin vereri ſe, ne, dum pugnatur, & quaſi parcitur, bellum infinitè alatur, & curæ Principis in longum onerentur. 1583

ſe Brabantiam & Belgium omne Regi acquiſiturum,

modo pecunia nõn adeò parcè ſuppeditetur,

Flandriam victorijs Alexander excurrit:

Ipras caſtello extructo infeſtat

ILLE interim extruendo contra Ipras caſtello animum applicuit. Quum enim tantum non eſſet militum, quo vrbem obſidione complecti poſſet; ſatis in præſens habuit, validæ munitionis obiectu ſubuectiones, opemque, Iprenſibus à Gandauo, atque à Brugis, fœderatis vrbibus intercludere. Vtque operis formam ipſe præſcripſit, ita manum cum primoribus exercitus primus admouit. Breuique arcem excitauit, in quam inductis ſexcentis peditibus, pleriſque Vvallonibus, equitibus ducentis, octo maioribus tormentis, re cibaria ſex minimùm menſibus ſuffectura, præfectoque arci Antonio Greneto Vuerpij Domino, viro forti fidoque; haud facilè dictu eſt, quantùm & Iprenſibus metum, & Gandauenſibus, Brugenſibuſque de præcipua Flandriæ vrbe ſollicitis curas intenderit. Auxit verò terrorem, capto munitoque ad Liuiam amnem 30. Oct.

Echeloum capit,

Echeloo, medio Brugas inter, & Gandauum pago. vnde in

& ſaxum Gandauenſe,

Vuaſienſe territorium intentus, cataractam aluei Gandauenſis, *Het ſas*
fugato equitum præſidio, occupauit. Tum Vuaſiam ingreſſo, ſparsâque per eum agrum, qui velut inſula è canali Gandauenſi & Scaldi fluuio efficitur, Farneſiani nominis famâ;

& Vuaſiam,

Vuaſiæ Gubernator, relictis Ordinum partibus, Rupelmundam vetus oppidum, arcemque tradidit, Antonio Oliuerâ, cum præſidiarijs accepto.

& Rupelmund. & Axellam

Mox dedidere vltrò ſe Axellani, &, quod pluris fuit, 4. Nou.

& Vlſtam,

Vlſtani ipſi, ac reliqui circà pagi arceſque, præter Midelburgum, quod Sluſæ vicinate præſidens, defenſionem parabat: ad

& Midelburgum,

primos tamen tormentorum ictus in poteſtatem venit, magno

vtique

1583 vtique non modò regiæ dominationis incremento, ſed commodo in primis militum, quos Alexander in Vuaſiæ tractum, frugum paſcuorumque feraciſsimum inductos, ſæuiente iam anno tenuit in hibernis. Atque, vt VICTORIAS ægrius incipias, quàm continues; per eoſdem dies Aloſtum, vrbs Flandrici dominij princeps in manus Alexandri venit, Anglis præſidiarijs, quoniam ſtipendia ab Ordinibus non ſoluebantur, vrbem dedentibus Orpheo Galliano Liecherchæ Gubernatori: qui aſſumptis, Alexandri iuſſu, decem peditum ſignis, & quatuor equitum turmis, Aloſtum, nihil contrà auſis ciuibus, improuiſus obtinuit. Ipſe inter hæc inſumpto anni reliquo inuiſendis ordinandiſque prouincijs, ac procurandæ potiſsimùm Religioni, captis in oppidis vſque adeò deſertæ, vt Dixmudæ par tantum Catholicorum, Neoporti ne vmbram quidem Orthodoxæ Religionis inuenerit; Tornacum reuerſus Richardotum ab Hiſpania lætus excepit Regis litteras perferentem, quibus ſua ille manu, poſt actas Alexandro gratias ob felices victoriarum nuncios, ad poſtulata de milite, deque pecunia, reſpondet in hunc modum. *Peditatum omnem hiſpanum, abſoluto iam Tertijs in inſulis bello, mitti ab ſe in Belgium, tres in legiones diſtributum. primam Lopeſij Figueroæ, alteramque Franciſci Bobadillæ (quoniam vterque Tribunus ſubſiſtere in Hiſpania neceſſe haberet) fuiſſe Ioanni Gamboæ Centurioni, ac Ioanni Texedæ legionis Inſtructori commendatas. tertiam ſuo ſub Tribuno Auguſtino Igniqueſio venire: omnibus autem ductorem Petrum Taſſium impoſitum, quem Inſpectorem vniuerſi exercitus nominaſſet.* Ipſe autem Taſſius ad Alexandrum ſcribens, conſtare ait haſce legiones militibus quinque millibus & quadringentis, vno & quadraginta ſignis comprehenſas: quorum viginti Lopeſiæ legioni, tredecim Bobadilliæ, Igniqueſiæ octodecim attributa eſſe. & quamuis ex hac ſumma, qua Gadis ante conſcenſas naues luſtrati ſunt milites, non parùm, vti aſſolet, inde decreuerint; in Inſubria tamen à Terranoua prouinciæ Gubernatore abundè ſupplendos affirmat. At quod ad militare æs attinet, Rex in iiſdem litteris hoc adiungit. *Iuſſiſſe ſe ex auro claſſe Indica recens aduecto, in arce Mediolanenſi decies centena nummûm aureorum millia deponi: ex eaque ſumma trecentena millia ſeparari, ac Parmenſi ſtatim mitti, eius ad arbitrium inſumenda. reliqua ſepties centena millia ita diuiſim extrahi, vt ſingulis menſibus centum quinquaginta millia ad catholici in Belgio exercitus ſtipendia ſuppeditentur.* Poſtremò Rex addidit, *Colonienſes, Bauarumque eorum Antiſtitem, repetitis litteris, opem aduerſus Gebhardum Truchſeſium imploraſſe: Curaret*

pro-

Margin notes (left): *Aloſtum tertia pars Flandr. vulgo Dominium.* — *10 Nou.* — *Alex.* — *1. Ian. 1584* — *Veedor general* — *30 Decembris 1583* — *Cadiz* — *Millione*

Margin notes (right): & Aloſtum. — litteris ab Rege & militibus, — & pecunia acceptis, — Iubetur Colonienſibus & Bauaro opem ferre

proinde ipſe, ne tam iuſto patrocinio res Catholica, neue ſpe Brauarus ſua fraudarentur. Id quod Alexander, eiuſdem quoque iuſſu Regis, antè præſtiterat. Admonituſque à Colonienſibus, ſe non tam militibus, quàm militum ductoribus egere, Marcum Magdalenum Romanum, ac Rogerium Veronicum Tudertinum, illum haſtatorum peditum Italorum, hunc Vvallonum peditum ſclopetariorum, ſpectatos bello Centuriones immiſerat. Poſtea verò ob iteratas Colonienſium ac Septemuiri litteras, addiderat Blaſium Capiſuccum, quem paulò antè ſclopetariorum equitum, mox & lanceariorum turmæ præfecerat, commendatum à fama præclari facinoris, quo in Pictauienſi obſidione, quum Hugonoti ad inuadendam vrbem, flumini pontem inieciſſent, ipſe aquis immerſus, crebra inter hoſtium miſſilia, grandi cultro pontem intercidit, atque aditum ſubeuntibus interrupit. Dignus, cuius facti memoriam Romanus Pontifex ſanctioribus litteris inſeruerit. Hunc, vti dicebam, & Nicolaum Baſtam, veterem Epirotarum equitum ductorem Coloniam mittens Alexander, Colonienſibus reſcripſerat, Delectos à ſe fuiſſe ſtrenuos adeò, gnaroſque militiæ viros, vt horum conſilia, ſi occaſio ſe daret, tutò ipſe ſequi paratus eſſet. Nunc autem nouo iuſſu, copias alias atque alias, quantum propiores Belgij curæ patiebantur, expediuit, magno vti dein patuit Religionis bono, & regiarum partium famâ. Quæ porrò legiones eò deſtinatæ fuerint, quibuſque ſub Ducibus, ac rem propè vniuerſam, ego non aliena operi excurſione (nam Colonienſe hoc bellum ipſe demùm Alexander abſoluit) in conſpectum dabo.

1584

Quibus iam per hoſce duces opem tulerat.

qui poſtea Monterij Marchio

Pius V. in Bulla 10. Maij 1567.

ſed nunc maiora proijs parat.

GEBHARDVS Truchſeſius, Othonis Cardinalis Auguſtani fratre genitus, vix Archiepiſcopatum Colonienſem, & Imperij ſeptemuiratum adijt, quum Agnetis Mansfeldiæ amore miſerè captus, (erat hæc vna ex virginibus, quas in Girreſemio gynecæo Canonicas appellant) de poteſtate mentis abijſſe viſus eſt. Amoris initium hoc commemorant aliqui. Tranſtulerat ſe ſe Coloniam è Bonna Truchſeſius, componendæ paci inter Catholicum Regem, atque Ordinum prouincias à Cæſare deſignatus, vt in loco narraui: atque in magna mortalium frequentia ad ſupplicationem Coloniæ indictam confluentium, Agnes aduenerat. Fortè per eos dies Scotinus, notum malas per artes nomen, Coloniæ agebat. is in Truchſeſij familiaritatem adſcitus, dum hominem ad inania facilem ſpectris ac præſtigijs oblectat, quodam die ab epulis ac vino incaleſcenti, remotis arbitris, pollicetur, ſe in ſpeculo, quod illic erat, imaginem formoſiſſimæ puellæ Coloniam tunc profectæ repræſentatu-

COLONIENSE bellum.

Initium eius ab inſano Gebhardi Archiepiſcopi amore.

Michael ab Iſſelt lib. 1. de bel. Colon. & alij

Occaſionem amoris præſtigijs ſuis Scotinus offert.

lib. 2.

1584 taturum. ſtatimque Agnetis facies, ſed quàm ipſa, venuſtior, Truchſeſij oculos euerberauit. Scilicet exarſit ille ad eum aſpectum: iiſdemque flammis ſibi, ac Germaniæ feralibus ex incendiario ſpeculo conceptis, nimis quàm multos inuoluit. Exinde Agnetem Præſul inuiſere, apud ſe inuitare, Coloniâ in Turingiam abeuntem, Bruellæ in oppido Coloniæ proximo excipere, ac longè familiarius, quàm Epiſcopum, ac puellam deceat, ſolus ſolam adhibere. donec euulgato flagitio, fratribuſque, nobilibus viris, maculam familiæ illatam ſanguine deleturis, Truchſeſius promittit, ſe repudiatâ Colonienſi Eccleſiâ, ac remiſſo Imperij Septemuiratu, Agnetem ſibi coniugem aſſumpturum. Viſa hæreſum magiſtris opportuna occaſio noui Euangelij per Epiſcopi nuptias propagandi. certatimque Truchſeſium adorti, facilè ſuaſere homini ducturo libenter vxorem, & Colonienſis Eccleſiæ præfecturam ægrè depoſituro, ſacras vt infulas maritali vinculo colligaret. ſimul ab hæreticis Germaniæ Principibus animatus ad nouam ſponſam Eccleſiæ ſponſæ ſuperinducendam; nihil vltrà deliberandum putauit, quin tot Procerum conſilijs, ac votis potiſſimùm ſuis obſequeretur. Ac ſtatim firmato in Epiſcopatum, & coniugium animo, atque (vt SCELVS ſceleri viam emollit) eiuratâ palàm catholicâ Religione, per quam ſacrilegum ſibi eſſe non liceret; infulatus Coloniæ Antiſtes, iampridem inter initiamenta ſacrorum, Deo votus dedicatuſque, magno luxu pompàque nuptias, Bonnæ Caluiniano parario, cum Agnete Mansfeldia celebrauit, nuptamque in ſacram Archiepiſcopatus aulam maritus Præſul induxit. Atque hiſce demùm gradibus, prima illa intemperies ludicras præſtigiatoris artes inſpectandi, præcipitem egit Colonienſem Antiſtitem, ignarum non alio dæmonem pretio ludos homini facere, & oblectamenti poculum verè Circæum propinare, niſi vt in obſcænos pecudum mores cupiditateſque degenerem, inſerto in os freno ſubactum veluti iumentum circumducat. At verò Senatus, populuſque Colonienſis, atque Canonici in primis Archiepiſcopalis collegij Sodales, *Fideles* (vti in ſignatorio annulo præſeferunt) *Eccleſiæ Romanæ filij*, ſæpius cum Archiepiſcopo de ſuſpicione mutandæ ab eo Religionis (mutatam nondum audierant,) queſti iam erant. idem Rodulphus Cæſar, rem in Imperio nouam minimè paſſurus: idem ſummus Pontifex, properato nuncio I. Franciſco Bonhomio, Epiſcopo Vercellenſi, ex interioribus alumnis Diui Caroli Boromæi, accuratè præſtiterant. Sed præpotuere apud illum, præter impotentem amorem, ſuaſorum omnium potentiſſimum, Palatinus

Greg. XIII.

Inde in Agnetem Præſul incenſus,

ducere illam vxorem ſtatuit renunciato Archiepiſcopatu.

Sed animatus ab hæreticis,

retento Archiepiſcopatu,

& eiurata Religione catholica,

celebrat nuptias cum Agnete.

Queruntur cum Archiep. ſuper hac re Colonienſes.

Queritur Cæſar,

& Rom. Pontifex reducere illum conatur.

Sed prævaluere hæretici Principes, Septemuir, Comes Niuenarius, Dux Bipontinus, Caſimirus, 1584
alijque confeſſionis Auguſtanæ Proceres: quorum multi per legatos, plerique coràm, ne de ſuſcepto conſilio quidquam mutaret, arma ei, ac pecuniam abundè promiſere. Et armis videlicet opus fuit. Namque vbi ille audijt, ſententiâ à Gregorio Pontifice per Epiſcopum Vercellenſem, Coloniam tranſmiſsâ pronunciatâque, ſe à fidelium communione ſeiunctum, atque Archiepiſcopali ſede motum, adeòque Imperij Septemuiratu exutum: ac indictis inde comitijs à ſacri Collegij ſodalibus, Colonienſem Archiepiſcopum, magna populorum gratulatione, creatum Erneſtum Bauarum Friſingenſem, ac Leodienſem Epiſcopum; illicò expediuit, quæ iam arma compararat. Expediuere cum eo Ioannes Palatinus Bipontinus Dux, & Adolphus Solmenſis Comes, & Ioannes Caſimirus, & Carolus Truchſeſius Gebhardi frater, auxilijs non è Germania modò, ac per Ioannem Naſſauium Orangij fratrem è Belgio, ſed etiam è Gallia, atque ex Alenconij reliquijs, ductore Carolo Mansfeldio, Agnetis fratre, qui in Alenconij caſtris militauerat, euocatis. Nec ſegnius ex altera parte Colonienſes, ac nouus Antiſtes, delecto militiæ Duce Salentino Comite Iſemburgio, cum Friderico è Saxoniæ Ducibus, bellum adornabant. Atque vbi primùm aucti ſunt tribus peditum millibus, & quingentis equitibus, pleriſque veteranis, quos ſub Carolo Lignyo Arembergij Comite, immiſerat è Belgio Parmenſis Princeps; obuiàm conatibus hoſtium iuere. commiſſiſque ſæpenumero prælijs, ac prætentatis vtrinque arcibus, ſucceſſu diu vario productum eſt bellum. Poſtremò à Gulielmo Bauariæ Duce, Erneſti Præſulis fratre, conſcripto exercitu, atque à Ferdinando eiuſdem fratre iuniore Coloniam deducto: ſimul à Parmenſi nouis primariorum militum auxilijs, Tribuno Ioanne Manriquio, ad Arembergium feſtinatis, Truchſeſiani paulatim ceſſere. ac pleriſque oppidis, arcibuſque in Colonienſi præfectura ſpoliati, intra Bonnam, vetus ad Rhenum oppidum, prælijs olim Romanarum legionum nobile, compulſi ſunt. Acceſſit & Caſimiri, qui ceteris acrior partes propugnabat, repentina diſceſſio. is enim ſeu Cæſaris edicto perterritus, ſeu potius militiam non minus nunc in Germania, quàm pridem in Gallia, atque in Belgio infeliciter expertus, audita Ludouici Semptemuiri fratris morte, nactus occaſionem, in patriam contendit. neque id abſque infortunio, inſequente illum Arembergio, multoſque ex diſſolutis palantibuſque eius ſocijs iugulante. Reſtabat adhuc Bonna, belli, & Truchſeſij fortunarum caput. Hanc

par-

Margin notes (left): Sed prævaluere hæretici Principes, — arma & pecuniam offerentes. — Ipſe interim exauthoratur: — & creatur pro illo Erneſtus: — contra quem arma parat Gebhardus & alij cum eo: — & pro Erneſto alij. — Variè pugnatur. — Sed nouis auxilijs auctus Erneſtus arces complures expugnat; — Poſtremo Bonnam obſidet;

Margin notes (right): Ekel. — Caſim. Electoris frater — Tac. lib. 4 hiſt.

1584 partim à Bauaris, partim ab auxiliaribus Farneſianis obſeſſam, Carolus Truchſeſius Gebhardi frater, ſpe maiore quàm viribus, defendebat. Verùm de ſpe quoque multum remiſit, poſtquàm cæſa eſſe, quæ à Gebhardo Bonnam è Veſtphalia mittebantur auxilia, perlatum eſt. Auxitque ſollicitudinem fortuita quidem res, ſed METV anxijs omnia in portenta vertuntur. Nam ferreus globus è caſtris directus in Caroli ædes in Rheni ripa conſtructas, quum intimum conclaue perterebraſſet, eius tantummodò gladium lecto appenſum, baculumque imperatorium in fruſta comminuit. Quod quia eodem propemodùm tempore contigit, quo ex Gebhardi inſignibus Bonnenſi curiæ præfixis, tres gentilitij leones ad terram, impellente nullo, decidère; creuit Carolo cura, quippè memori, quid ante aliquot annos Gebhardo tunc Colonienſis Collegij ſodali euenisſet Antuerpiæ: vbi, dum arcum inſpiceret Annæ Auſtriacæ poſitum, ac Cæſaris Septemuirûmque teſſeris exornatum; delapſa inde Archiepiſcopi Colonienſis inſignia in eius pileum, ille ſecum quàm lætiſſimè detulit, quaſi omen ſecuturæ dignationis acciperet. Quæ Carolus animo repetens haud dubiè conficiebat, non minus verè in præſentia monſtrari finem fortunæ fratris, quàm olim principium non falsò præſignatum eſſet. Sed certius multo, ac triſtius ei portentum fuit tumultus Bonnenſium præſidiariorum. ad quos quum Manriquij operâ penetraſſet edictum Cæſaris, quo Duces iuxtà ac milites, qui à Gebhardi ſignis non diſcederent, hoſtes Imperij pronunciabantur; non vltrà Gebhardo fidi, in fratrem inſurgunt: ipſum, ac Centuriones ex primarijs duos, vinculis adſtringunt: petitoque ad dedendam vrbem colloquio, miſſiſque decem è ſuis ad Septemuirum, ipſi è mœnibus conſpicui, ratum ſe habituros quidquid allegati milites decreuiſſent, elata omnes dextera manu ſignificant. Finis colloquij fuit, Quatuor auri millia præſidiarijs ſoluerentur: præſidiarij Carolum, & vtrumque Centurionem vinctos traderent: egredienteſque vrbe vexilla Truchſeſiana diſcerperent, teſtantes, nolle ſe in poſterum ſub ſignis edicta Cæſaris, Imperijque, ſpernentibus militare. Ac ſecuto die Septemuir Erneſtus triumphanti ſimilis, ductis ſecum captiuis Carolo Truchſeſio, ac Centurionibus, Bonnam ingreſſus eſt. At verò Gebhardus, magis belli cauſa quàm Dux, reparato vtcunque per Cliuiam exercitu, à Verdugi copijs obuiam factis, atque ab inſequentibus Bauaris, nouiſſima clade affectus, Veſaliam ad amicum Holachium primùm confugit: mox amiſſa in præſens retinendæ ditionis ſpe, Delphos ad Orangium in-

Marginal notes: defendente eam Gebhardi fratre. — Qui territus ſiniſtro omine, — Canoniſmi. — & ſuorum tumultu, — ab ijs vinctus traditur Erneſto, — 1584 29. Ian. Bonnam ingredienti. — & Gebhardus ipſe alibi victus,

Hollandiam ſe recepit, ſacro Colonienſis Eccleſiæ principatu 1584
eiectus, è Septemuirûm numero expunctus, oppidis, arcibus,
exercitu ſpoliatus, à Religione Catholica, à Chriſti fidelium
conſortio exul, vnam ſecum Agnetem trahens, veluti damnatus ad funeſtam malorum ſuorum originem ante oculos ſemper habendam, ſemper auerſandam.

Spoliatus rebus omnibus in Hollandiam ſe recipit.

Gaudium ex victoria Colonienſi,

Laeta hæc victoria Alexandro fuit: non ſolùm aucta inde ſuorum militum exiſtimatione, quorum virtuti ſucceſſum imprimis deberi vulgò conſtabat, & Erneſtus ipſe gratijs Alexandro luculenter actis conteſtatus eſt: ſed etiam quòd ſe liberum à metu videret, ne victores hæretici, occupato Rheno, promiſſam Belgarum prouincijs opem, Caſimiro Duce, vti inter eos conuenerat, importarent: ideòque deiectis ab ea expectatione hoſtibus, ſperaret ipſe, quæ in Flandros moliebatur, multo ſe facilius executurum. Conſilium enim erat, principes Flandriæ ciuitates, Gandauum, Brugas, Ipras, quoniam aggredi, atque obſidione concludere non poterat, quippè ambitu, ſituque, & defenſorum numero prævalidas; certè captis circà pagis arcibuſque, erectis contrà munitionibus, obſeſſis itineribus, infeſſis fluminibus, tandiù vrgere infeſtareque, dum aut intutas ac feſſas ad deditionem flecteret, aut ſuppeditatâ ab Rege pecuniâ militeque inſtructior ipſe, potentiorque ſubigeret.

& fructus.

Tres ſimul vrbes Flandriæ primarias aggreditur Alexander,

Et opportunè cohortes aliquot aduenerant ab Italia, quibus ad legiones italicas adiunctis, nouos ex occaſione præfectos impoſuit. Et pro Camillo à Monte, ac Mario Carduino, veteribus Tribunis, illo ad aliquot vrbium præfecturas traducto, hoc è viuis per eos dies ſublato, Tribunos nominauit, dum Regi probarentur, (vti poſtea miſſis ab Hiſpania patentibus litteris probati ſunt) Gaſtonem Spinulam militaris animi virum, & Camillum Capiſuccum, notum iam ſibi, quum is ſecutus patruelem ſuum Cincium Capiſuccum, Pontificiæ claſſis Tribunum, in nauali prælio ſtrenuè militauit: vnde duobus pòſt annis in Tunetana expeditione, quadringentis in puppi Nobilibus ab Ioanne Auſtriaco præfectus eſt. Aduenère eodem quoque tempore ab Hiſpania è flore italicæ nobilitatis Hippolytus Marchio Bentiuolus, Cæſar Daualus Vaſtij Marchio, Alexander Aquauiua Aragonius, I. Hieronymus Doria Principis frater, & Lucas Maximus Lelij filius: quos ex aula Hiſpanica in Belgium proficiſcentes, Rex primos quidem Luſitanico in bello ſpectatos, quartum ſuos inter ephebos aliquandiù enutritum, ſingulis ſeorſim litteris, Alexandro belgicâ erudiendos militiâ in manus tradidit: quintum, præter Regis litteras cum laude iuue-

auctus ab Italia militibus,

& nouis Tribunis impoſitis.

ſequenti anno

Ex patentibus Auſtriaci litteris 1573

16. Febr.

1584 iuuenis exaratas, Octauius Parmæ Dux compoſitâ ad Alexan-
drum filium epiſtolâ, eo quoque nomine commendatum vo-
luit, quòd is ob auiam Columnam, conſanguinitate Farneſios
attingeret. Horum autem honorariorum militum, & quas di-
cebam cohortium auctus acceſſu Alexander, conſilium Flan-
driæ multis è locis attentandæ maturauit. Iamque Ipræ menſes — *Ipras fame premit.*
aliquot extremè laborabant, irrito ſemel atque iterum Bru-
Brugenſis genſium conatu opem ſocijs ferre molientium. Quumque ij-
dem poſtremò carros omninò centum alimentis, ac munitio- — *commeatus ad*
nibus oneraſſent, additis ad præſidium ducentis quinquaginta — *eos miſſus a*
equitibus, & peditibus quingentis, delectis è ſingulis nationi- — *Brugenſibus*
bus, Ipras cum hoc apparatu obfirmatis animis irrupturi; haud
fefellere intentum per exploratores Vuerpium, caſtelli apud
Ipras excitati Præfectum; qui educta inde militum ſuorum par-
te, parte è vicinæ Dixmudæ præſidio accita, cum lanceariorum
turma Caroli à Luna, inſidias Brugenſibus parat: venienteſ- — *intercipitur ab*
que repentè aggreſſus, poſt acrem, ſed imparem improuiſò cir- — *Alex. duce,*
cumuentis pugnam, hoſtem fundit, cæſis circiter quingentis, — *cum Brugenſium*
captis vehiculis omnibus, prædâ partim victoribus diſtributâ, — *militum clade.*
partim in caſtellum inductâ, & quod pluris habitum eſt, Bru-
genſi ciuitate militum robore exuta. Nec quies Gandaui erat, — *Gandauum ad*
annonæ penuriam, vt magno in populo, facilè ſentientis. quip- — *famem redigit:*
pè iam captis tum Echeloo ad amnem Liuiam, atque adeò di-
rempto cum Brugenſibus commercio: tum aluei Gandauenſis
oſtio ad Zelandicum mare, per quem & in vrbem aduehi, &
exportari ex vrbe commeatus, ac merces conſueuerant. Inde
multorum voces exaudiebantur, pacem cum Parmenſi Princi- — *non ſine ciuium*
pe flagitantium: fouebatque horum partes occultis ſermoni- — *querelis:*
bus Campinius Granuellani Cardinalis frater, qui etiam tum
Gandaui laxâ cuſtodiâ attinebatur. Sed in primis cœpta pro-
mouit, qui populum arbitratu ſuo moderabatur, Ioannes En-
byſius Gandaui conſul. Hic enim ſuſpicatus, ab Orangio inui- — *quas adiuuat*
deri ſibi tantum authoritatis apud Gandauenſes adepto, ideò- — *vrbis Conſul*
que inſidias capiti ſuo vbique tendi; clam ceteris, Manuyno — *pacem ſuadens.*
Aldenardæ Gubernatori aperuerat, ſe cupidum ciuitatis ad Re-
gis obſequium reuocandæ. Alexander rei admonitus, quo ne-
gotium magis vrgeret, vrgendam magis premendamque ciui- — *ſed ſuadet magis*
tatem duxit, expertus in huiuſmodi colloquijs, nullo effica- — *Alexander ſpem*
cius argumento, quam iniecta neceſſitate perſuaderi. Itaque — *annonæ vndique*
vt Gandauo interclusis iam ſubuectionibus à mari, ſpem anno- — *præcidens,*
næ ab Antuerpia præcideret, collectis equitibus quingentis, &
peditibus circiter mille, Antonij Oliueræ ductu, Vuetræum

pagum

pagum in ripa Scaldis occupat: ac Plati, bellici machinatoris opera ſtrato ibi ponte, & caſtello ad alteram ripam impoſito munitoque, atque adeò obſeſſa nauigatione, amicas Embyſio litteras, & Gandauenſibus famem mittit. Nec multo pòſt, Enbyſio tranſigente, cum Manuyno, ac Centurione Segura, quem Manuyno Alexander addiderat; allegantur ciuitatis nomine Tornacum ad Alexandrum, Carolus Viſenhouius, & Antonius Heymanus, poſtulantes vt colloquio locum nominaret, atque interim ceſſationem armorum aliquam permitteret, ac liberam nauigationem. Ille Tornaco, aut Aldenardâ ad colloquium propoſitis, & armorum ceſſatione haud negata, & nauigatione ad extrahendas merces, non autem ad importandam annonam, aut munitiones belli, conceſſa, legatos cetera humaniſsimè habitos Gandauum remiſit. Gandauenſes, prælato ad colloquium Tornaco, vbi erat Alexandri aula, dum de legatis eligendis inſtruendiſque deliberant, prompto opportunè commento certiores fiunt, Oſtendæ appulſam eſſe claſſem, Gandauenſium auxilio deſtinatam. Et viſæ quidem fuerant prope Oſtendam aliquot naues, nam FALSIS ex vero fides peti ſolet: auxiliaturas autem Gandauenſibus callidè compoſuerant Orangiani, ad colloquium cum Parmenſi Principe Gandaui dirimendum: ſimul ad conſilium ſuſceptæ expeditionis occultandum. Eas enim naues recuperando Neoporto directas eſſe à fœderatis prouincijs, patuit in hunc modum.

1584

Hinc legatos ad eum mittunt Gandauenſes.

Hier. Ruiz Segura

Alexan.

Mox hærent ac mutant ſpe noui auxilij:

quod tamen auxilium deſtinabatur

recuperando Neoporto,

ANVS erat, delira vulgo habita, vltrò citròque Neoportum Oſtendâ commeare ſolita, & vtrobique ludus puerorum. Hanc quodam die Neoportum ingredientem ſiſtit in porta, præter morem, ſtationis decurio: & (ſiue terrefactam vidit, ſiue potius hanc Deus neſcienti mentem indidit) trahit quaſi fraudis compertam ad Aluaradum loci Præfectum. Is quamquam nullo doli indicio, excuti illam inſpicique extemplò iubet. atque intortos inter crines repertæ aliquot epiſtolarum ſchedulæ aperuere hoſtium conſilia. Ita enim inter Oſtendæ ac Neoporti oppidanos conuenerat: vt illi ante huius portum, appetente nocte, cum aliquot onerarijs apparerent: quibus viſis Neoportenſes ad collapſam iampridem muri partem accurrerent: ibique ſtationarios, qui non plures viginti eſſe conſueuerant, iugularent. ſimul viciniæ molitor ſignum rei, quæ in oppido ageretur, conſpiratis intra onerarias latentibus expediret: qui intrepidè hiatum muri ſubeuntes, adiuti protinus ab oppidanis, mox ab accedentibus alijs nauigijs, Neoportum occuparent. Hiſce detectis, actiſque in furcas vetula, molitore,

addita proditione, anu uiniūtra,

Caporale

cum litteris inter capillos.

Proditio detegitur,

1584 re, atque alijs nonnullis, inſtitutáque in reliquos veri quæſtione, proditio nulla fuit: & Gandauenſes magis amiſere ſpem præſentis auxilij, quàm retulere animum ad concordiam. Nam præualuerant iam Orangiani: Embyſiumque velut hiſpanarum partium manifeſtum conſulatu exutum, domi attinebant. donec Richardoti Præſidis ab Alexandro ſubmiſſi perſuaſione, Enbyſius libertati, & legatio intermiſſæ conſultationi reddita ſunt. Nec Alexander quidquam mutauerat. Sed quæ ceſſare voluerat aduerſus Gandauenſes arma, ea in Brugenſem agrum verterat, magnâ inde prædâ quotidie reportatâ. vnde captus inter alios Denneterius, nobilis Chimacij Principis aulicus, redeundi ad obſequium Regis, initium Brugenſibus fuit.

Turbantur rurſus Gandauenſes: demum placati de colloquio, de, liberant.

Brugas aggreditur Alex primùm armis,

REGEBAT Brugenſem vrbem Carolus Croyus Chimaci Princeps, Ducis Areſchoti filius, qui ſuperiore anno Regis partes, multa patris indignatione deſeruerat. Chimaco, eiuſque arci præerant Denneterius, qui vt ſe ab regijs armis tueretur, aduocare in arcem ſtatuerat præſidium Alenconij, ſcripto ad eius Centurionem, veterem amicum, conſilio modoque. Et quoniam eodem tempore ad multos, interque illos ad Areſchoti Ducem, litteras exarabat, epiſtolam Centurioni ſcriptam per indiligentiam Areſchoto inſcripſit. Areſchotus cognito errore, ſimul & arcis periculo, illuc cum militum manipulo accurrit: reperitque, Denneterium, qui detectum ſe ſenſerat, Brugas ad Principem aufugiſſe. Sed Brugas prementibus, vti dicebam, Farneſianis armis, Denneterius in manus venit Alexandri. qui gnarus, quantum is apud Chimaci Principem gratia præſtaret, hominem clementer acceptum paulatim induxit, vt hero ſuo reconciliationem cum Rege perſuaderet. Et ipſe Alexandri benignitate captus, oblatas ſibi partes libens accepit, non dubio vti ſperabat euentu, ob recentes offenſiones, quas ſciret Chimacium inter, atque Orangium intercedere: quòd hic Brugenſi præfecturâ illum mouere clàm attentaſſet, palàm autem Sluſam inuaſiſſet, Gubernatore, quem ei loco Chimacius impoſuerat, contra Chimacium verſo. Itaque Denneterius opportunitate vſus, ſpem ab hero magnam reconciliationis ſtatim retulit: & ab Alexandro ceſſationem armorum, quam Brugenſes exoptabant, dum res agitaretur, impetrauit. Nec poſt multo delecti, qui Magiſtratus populique Brugenſium nomine Alexandrum adirent, Gandaui ſe cum eius ciuitatis legatis conſociauere: ac trium eodem tempore populorum legati, Gandauenſium, Brugenſium, ac Franconatum (ſunt hi poſtremi ex territorio Brugenſi, ſed inde exempti, & quartum, Flan-

poſtea per Chimaci Principis aulicum,

Chimacium, Brugarum Gubernatorem ad regias partes attrahit

Orang. Chim.

cuius opera legati ad Brugenſes mittuntur ab Alex.

vna cum Gandauenſium, & Franconatum legatis,

Flandriæ membrum componentes) Tornacum ingreſſi ſunt. 1584 poſcebantque, vt cum eorum reconciliatione, Brabantiæ, aliarumque prouinciarum cauſa coniungeretur, laxiora ſibi in ea plurium ſocietate pollicentes. Id quod Alexander præciſè negauit, haud ignarus, lenta nimiùm eſſe, quæ in commune agitentur: & GLISCERE in arbitrantium cætu confidentiam, quaſi priuatim ſibi non timeant, dum multitudine teguntur: dumque elementorum inſtar, in rerum, quas componunt, miſtura non apparent: OBSEQVENTES ſinguli, contumaces vniuerſi. Saltem vt Ipræ, tanquam tertium Flandriæ membrum, reconciliationis negotio infererentur, inſtabant apud

Ipræ ſe interim Alexandro dedunt,

Alexandrum legati. Quum in ipſa diſceptatione ſuperuènit ab Vuerpio nuncius deditionis Iprarum, conditionumque, in quas vrbs Parmenſi Principi reddebatur. Quæ conditiones ab ipſo paulùm mutatæ, remiſſæque ad Vuerpium, hæ fuere. *Alexand.*

in has conditiones,

Vt Iprenſes Parmenſi Principi, ſupremo Belgarum pro Hiſpano Rege Gubernatori vrbem dedant, in Vuerpij, obſidionis Præfecti manus, militibus quales Rex volet inducendis, Magiſtratibuſque Regis arbitrio creandis. Iidem ſtipendia ſex menſium perſoluant caſtelli Vuerpiani præſidiarijs: reliquarum verò circa Ipras munitionum militibus ſtipendia vnius menſis. Iidem Parmenſi Principi tradent Marquetium loci Gubernatorem, Centuriones duos, & primarios ciues quatuor, quorum in libertatem, inque vitam, Parmenſi ius erit: quamquam Gubernatori promiſſum ab Vuerpio clàm fuerat, illum trium millium aureorum pretio in libertatem aſſerendum. *Milites* (ſupererant illi paulò ſupra ſeptingentos) *relictis telis, armiſque omnibus, ac vexillis, gladio tantummodò accincti emittantur, iurati ſe nunquam aduerſus Hiſpaniæ Regem induturos arma.* Sic Ipræ, poſt ſeptimum menſem Vuerpio cum Italis præſidiarijs ingreſſo, venere in poteſtatem Regis. Perculit enimuerò legatos ea primariæ vrbis improuiſa deditio, mitioreſque tractandis inde conditionibus effecit. Tres huic diſceptationi viros impoſuit Alexander, Marchionem Renthiacum, Præſidem Richardotum, & Vaſſeurum à ſecretis: qui cum legatis agentes ne fortè in Religionis negotio aberrarent, iuſſit eos colloquium moderari ex Theologorum reſponſis, quos doctrinâ & fide præſtantes ad hanc rem coegit. Ab his compoſita demùm deditionis capita, alia Gandauum, Brugas alia legati retulere, ſucceſſu longè diuerſo. Nam Brugis, adnitente Areſchoto Duce, qui ad Chimacium filium conficiendæ rei gratiâ ſe contulerat, magno ciuium aſſenſu excepta ſunt. In ijs Religioni catholicæ in primis cautum: Hæreſeos exercitium

12. Apr.

Cum alijs legatis de deditione agitur:

conficiuntur capita:

Brugæ excipiunt illa,

in has leges

Hi fuere, Epiſcopi Tornacen. Ruremundan. & Brugen. Abb. S. Vedaſti & S. Martini Eleut. Pont.

1584 *Rećt. Coll. Tornac. Soc. Ieſu. Io. Fernandez Soc. Ieſ. Confeſſ. Parmen. & alij.*

citium planè vetitum: hæretici ad certum tempus tolerati, dum modeſtè, ac ſine cuiuſquam offenſione degerent, offenſionis interpretatione penes Regem, regiumue Belgij Præfectum relicta. Condonatum quidquid in communi prouinciarum rebellione aduerſus Principem à Brugenſibus, atque à Franconatibus, (nam vna erat horum cauſa) ad eum diem peccatum eſſet: ac præſcriptum eis nouum obedientiæ fidelitatiſque ſacramentum Regi dicendum, accipiente illud Areſchoto

25. Maij

Duce, Alexandri nomine: à quo is vrbi Gubernator datus eſt pro Chimacio, curationis cauſâ Cominium, ditionis ſuæ oppidum, procul à turbis profecto. Præſidium Brugis nullum, ſed Dammæ, oppido Brugis proximo, vnde Brugæ cuſtodirentur, impoſitum. Curatum, vt octo præſidiarijs Scotorum centurijs, quæ Brugis egreſſuræ accipi Farneſiana in caſtra peroptauerant, ſtipendia à Brugenſibus ſoluerentur; vti ſolutis, libenter Alexander admiſit, quo illum militiæ neruum hoſti adimeret, adderet ſibi. Poſtremò inductus Brugenſis Epiſcopus, qui vrbem expiaret, maiorum ſacra reſtitueret, reduces orthodoxæ Eccleſiæ reconciliaret. Epiſcopum ſecutus eſt aliquanto poſt Alexander: qui, quòd multis precibus, legationibuſque ſimul ab Iprenſibus, ſimul à Brugenſibus euocaretur, poſtquàm magna populi gratulatione Ipras inuiſit, ciuilemque ſtatum ordinauit; præmiſſo Brugas agmine nongentorum peditum Vvallonum, Vuerpio ductore, ipſe tribus equitum ſignis comitatus ingreſſus eſt vrbem, apparatiſſimo geſtientem ornatu arcuum, ſimulacrorum, artis ingenijque operum: ac frequentiâ infinitæ multitudinis ad videndum Alexandrum excitæ, feſtiſque paſſim vocibus Hiſpano Regi, ac Parmenſi Principi acclamantis. Triduum Brugis commoratus,

Tum Alexandrũ ad ſe inuitant.

Qui poſtquàm Ipras inuiſit,

Brugas magno apparatu geſtientes ingreditur;

Et Regi ſucceſſum gratulatur,

3. Iul.

ſcriptiſque inde ad Regem litteris, gratulatus eſt ei acceſſionem ampliſſimæ pulcherrimæque vrbis, quam perſpecto populi ingenio, ad pacem obſequiumque erga Principem propenſo, fideliſſimam Maieſtati eius, vel ſine vllo præſidio, futuram, pollicetur. At verò Gandaui longè aliter excepti ſunt, qui Tornaco redierant, legati: hæreticis, quorum referta ciuitas, in foro, in triuijs, è ſuggeſtibus, pacificationis capita cauillantibus, inſidamque omnem cum Hiſpano concordiam arguentibus. Contrà ſatagentibus Catholicis: ac modò illis, duce Rihouio Teneramundæ Præfecto: modò his operâ Campinij, Seguræ, atque Enbyſij, præualentibus, ſeque viciſſim carcere, exilioque mulctantibus; mare profectò Gandauum erat factionum æſtu feruens, ac reciproco ſe ſe niſu frangens, hauſtuque

At Gandauenſes ſuper deditionis capitibus diù certant;

Feder. Perenot. Campin.

Dd ſorbens,

ſorbens. Donec inducto in vrbem ab Antuerpia, ac Bruxellis armatorum auxilio, præpotuere adeò hæretici, vt pulſis vrbe pleriſque Catholicorum, Campinio in carcerem tradito, Segurà elapſo, Enbyſio tertiùm Conſule capitis damnato, Gandauenſes nouo cum Brabantinis fœdere coniuncti, agitatas de pace conditiones Alexandro ſuperbè renunciauerint. quas tamen conditiones longè duriores fame dein domiti, vt in loco dicam, ab Alexandro petere coacti ſunt. 1584

denique reijciunt,

DE MORTE Alenconij.

Hæc porrò tam multa Belgis fœderatis aduerſa compulere illos, vt intermiſſum de reuocando Alenconio negotium reſumentes, deſtinatis in Galliam legatis, nouas ampliореſque multò conditiones offerrent: adeò, vt Alenconio abſque liberis obeunte, adiuncturos ſe Galliæ regno Belgij prouincias vltrò ſpoponderint. At ſerò hæc agitabantur. Namque ipſe morbo ex mœrore contracto, quòd ſuper infauſtam, hærentemque animo memoriam Antuerpienſis cladis, nuper inaudiſſet, (nam aliquandiù eum cælauerant) compoſitum Antuerpiæ decretum, vt dies quo Galli vrbe pulſi fuerant, ſacer quotannis, ac feſtus Antuerpienſibus haberetur; ignominiæ impar, quadrageſimo morbi die, in Theodorici caſtro, anno ætatis ſuæ trigeſimo, non ſine pietatis ſenſu extinctus erat. Medicata potione ſublatum prodidere ſcriptorum aliqui, vti fermè ſolent in obitu Principum: quaſi verò communi priuatorum fine decedere, ob æqualitatis metum illis indecorum ſit. Ego ſuper hoc affirmare nihil habeo. potiùs crediderim, tum magnam veneni partem Alenconio propinatam à ſuis, quum ei indignum in Antuerpiam facinus perſuaſere: & multò maximam à Parmenſi Principe, quum illum Dunquerchæ pænè captum Belgio eiecit. Ex eo enim tempore, æger animo, mox etiam corpore, nullum mœroris alleuamentum admiſiſſe viſus eſt: ſedulò apud ſe reputans, vbi illa Liberatoris Belgarum aduerſus iniurias Hiſpanorum, vbi Brabantiæ Ducis, vbi Flandriæ Comitis quæſita nomina? quàm diſpar exitus è Belgio, atque illuc ingreſſus? quorſum euocatæ è Gallia tot armatorum copiæ, tot è Regis ærario tranſmiſſæ in Belgium opes, tantum ſanguinis fuſum, tantum Nobilitatis amiſſum? Et verò omnem ferè Alenconij vitam ex huiuſmodi lætis initijs, atque ex infelicibus extremis fuiſſe contextam, facilè agnoſcet, quiſquis illum recordabitur aut in Gallia Hugonotorum Ducem aduerſus regias partes magnificè delectum, ac ſtatim captum, & longâ cuſtodia coercitum: aut Angliam glorioſè ingreſſum, velut Reginæ ſponſum, inſulæque Regem, ac paulatim ſpe nuptiarum euaneſcente

Ad eum reuocandum mittunt fœderatæ prouinciæ.

Serò:

Morbi cauſa peculiaris.

Haraus in Bel.

Thiery 10. Iun.

Mortem veneno tribuunt aliqui,

Reidan. l. 3. & Thuan. l. 79. & alij.

ſed in aliud veneni genus referenda mors videtur.

Aliqua ſuper eius vita

ſcente

1584 ſcente deluſum: aut in Belgio inauguratum ſummâ populorum lætitiâ Principem; & tamen ex tot vrbium, arciumque, ac prouinciarum dominatu, nihil poſtremò conſecutum, præter Belgarum execrationem, præproperam è Belgio fugam, trucem animo pœnitentiam, atque inde mortem. Nimirum huc illum traxit fraternæ potentiæ vetus æmulatio, inuidiaque: dum non ſe cogitat ſummo Regni faſtigio proximè admotum, &
Henr. III. propediem (nam frater expes liberum iam erat) in ipſo faſtigio adorandum: ſed ſe dum poſthabitum vni à fortuito videlicet naſcendi ordine omninò non ſuſtinet: atque adeò fortunam ſuam à deteriore parte dum ſpectat; animo inquies, fratri ac regno grauis, turbulentis tantùm hominibus in belli titulum aſſumptus, pro imperio, cuius partem aliquam quoquo locorum quæſiuit, fatum ſibi inconſulta auiditate feſtinauit: ac ſimul inteſtinas Galliæ diſcordias, & bella pluſquàm ciuilia poſt ſe reliquit. Nam, Valeſiorum ſtirpe exareſcente, quum ſucceſſionem regni ad Borbonios deuoluendam, geſtientes iam tunc hæretici Henrico Nauarræo Regi, factionis Principi gratularentur; Catholici, quorum partes ducebant Guiſij Borbonijs infenſi, inito fœdere, euocataque hiſpani Regis ope, (ne ex Hugonotis aſſumeretur, qui aliquando regnaret in Gallia) conſpirarunt: ſciſſo inde, ſi vnquam, regno, ſecutiſque bellis, quorum ego partem, quantum operis mei erunt, quum locus admonuerit, enarrabo. In Belgio ſub hoc tempus Principi Alexandro, magnis ſanè curis alleuato, ex obitu Alenconij, nunciatur Gulielmi Bergenſis Comitis ad regias partes acceſſus. & poſt eius mortem bella in Gallia.

Vnus hic ſupererat è quatuor illis Proceribus, qui Margaritâ Reductio Gul Bergenſis;
1566 Parmenſi, Philippi Regis ſorore, Belgium moderante, primas turbas cæptauere. Regebatque tunc pro Ordinibus Geldriam, quum ab iiſdem ex ſuſpicione captus, quaſi diſceſſum à partibus meditaretur: dein ab Orangio, cuius ſorori matrimonio iunctus erat, libertati reſtitutus; paulò pòſt Ordinibus palàm renunciauit: relictâque Geldriæ præfecturâ, in quam Adolphus Niuenariæ ac Meurſæ Comes inductus eſt, ſe, filioſque ad Regis obſequium traduxit. ad regias partes, ſuis cum filijs.

Alencon. montanus 10. Iun. SED momento longè maiori partibus Hiſpanorum fuit cædes Orangij, Iulio menſe, eodem quo Alenconius extinctus eſt die, patrata Delphis in Hollandia à Baldaſſarre Girardo ex Villa ſamenſi, oppido Burgundiæ Comitatus. Fuerat hic aliquando Mansfeldij Comitis aulicus: conceperatque iam tunc animo facinus, quum proſcriptum Orangium audiuit. Quin & operam in id ſuam Parmenſi obtulerat: ſpretuſque vt impar, D. ORANGII cædes. Petr. Ern. eius interfector.

haud deſijt tamen. Quumque eodem tempore homines quatuor è Gallia, Lotharingia, Anglia, Scotia, gratis Orangio nationibus (namque Hiſpani, Italique ab eo non admittebantur) idem facinus Delphis inuicem ignoti molirentur; vnus ceteris Burgundus anteuertit. Secutus is fuerat Ducem Alenconium redeuntem in Galliam, occaſionem inde capturus aliquam ad Orangium penetrandi. Atque extincto Alenconio, obtulit ſe delaturum ad Orangium litteras aliquorum Alenconij familiarium de obitu eius. Allatiſque, dum velut in Galliam reuerſurus, Orangij reſponſa præſtolatur; aſſurgentem ab epulis, exeuntemque in aulam, fiſtulâ in cor exploſa traijcit, conficitque. Euolantem inde, iamque egreſſurum vrbe, ſtipatores inſecuti retrahunt. Et quæſtionibus ſubiectum, vt quo authore ad facinus inductus fuiſſet, aperiret, quum diuino tantùm inſtinctu id à ſe patratum conſtanter affirmaret, diù tortum, poſtremò ſectum in partes quatuor, per totidem vrbis loca diſtraxere. admiratis, qui ſpectaculo adfuere, iuuenis (erat enim annorum ſex & viginti) tot inter cruciatus ad leniendum populi dolorem truci inanique ſolatio congeſtos, animum vbique imperterritum, tormentiſque omnibus maiorem. At funus Orangij in ſequentem menſem publicè indictum, eâ, quâ nunquam antea, magnificentiâ celebratum eſt. Duxere pompam nobiliſſimi quique è fœderatis prouincijs. Viſebantur poſt legionem militari luctu armatam, equi nigro holoſerico inſtrati: totidemque inter ſingulos equos inſignia dominiorum eius, in labaris explicata. prælata & imperatorium eius vexillum, & equeſtre, ac pedeſtre ſignum. traducti clypei, familiarum ſegmenta, queis Orangij ſtemma componitur, præferentes. ſingula dein militaria eius arma, & paludamentum, & grandior equus Naſſauianis ſymbolis phaleratus, & nudus gladius, & aurea corona. Lectum eius Nobilium humeris elatum cognati agnatique comitabantur. in quibus ſpectaculo erat Mauritius filius, laxâ togâ longoque ſyrmate atratus, medius inter Gebhardum Truchesium, olim Septemuirum Colonienſem, & Philippum Comitem Holachium: Ordinum Magiſtratibus nigrum agmen poſtremò claudentibus. Atque hunc finem ex genethliacorum non ſemper ementientium reſponſis, ſortitus eſt Gulielmus Princeps Orangius, poſt annum vitæ quinquageſimum primum, ac ſextumdecimum bellorum ciuilium, quorum claſſicum ipſe Belgarum populis cecinerat primus: oſtentato libertatis ſigno, aſſumpto hæreticorum patrocinio, auſus contra potentiſſimum Regem à principio ſuis auſpicijs exercitum

1584

hac occaſione

facinus executus eſt:

Piſtola

Capitur:

& dirè tortus necatur,

animo imperterrito.

Orangij funebris pompa:

eſlorqui

quatuor clypei

Vid. l. 2. Decadis primæ.

De eo elogium.

Orangius incentor belli:

Artes illud tàmdiu continuandi:

1584 ercitum palàm ducere; pòſt, occultis coniurationibus, publicis fœderibus, imploratis vndecunque locorum gentiumque ſubſidijs, attractis ad partes magnis ſanè Principibus, ac Belgio impoſitis, ſed ſibi ſubmiſſis; ſciſſas aſtu prouincias, contra quatuor regios Belgij Præfectos, hiſpanâ potentiâ ſubnixos, pertinaci bello in armis tenuit: eo quidem ſucceſſu, vt ante Alexandri Parmæ Principis aduentum, ex prouincijs ſeptemdecim, ad duas contraxerit Hiſpanorum in Belgio principatum. Donec reſurgentem ſub Alexandro regiarum partium fortunam pertimeſcens, atque in fœderatarum periculo prouinciarum caùens nimirum ſibi, vanis ſedulò terroribus, ac magnificis voce ſcriptoque promiſſis, Belgarum credulitatem adeò circumègit, vt eos publico edicto eiurare Principis ſui obedientiam, patrimonio exuere Hiſpanum Regem, Gallum ſibi Dominum adoptare ad extremum coëgerit: in ſpem ſcilicet adductos, ob eam cauſam facilè commiſſis inter ſe acri bello Regibus, concuſſiſque limitaneis Belgij Galliæque prouincijs: atque ideò reſpirante interiore Belgio, fœderatos populos vires haud dubiè reſumpturos. interim ſibi è Batauico littore proſpectanti confligantium clades, ſpatium futurum, imperij ſui apud Hollandos, ac Zelandos (quo demum referebat omnia) abundè firmandi. Verùm hunc nouæ titulum dominationis dum paſſuras ægrè prouincias ſuſpicatur, ideòque in Belgium reuocari Alenconium ſummopere ſtudet, vt à quo Zelandiam, Hollandiamque beneficiarias clàm acceperat, eo præſente tutius ſe earum Comitem prouinciarum aperiret ac gereret, interceſsit illata mors. repertiſque apud illum monetis in ſolenni, vt aiebant, inaugurationis lætitia publicandis, cum adiectis circùm litteris, *Noua moneta Comit. Hollandiæ, ac Zelandiæ*; intellectum eſt viri conſilium, procuratione publicæ libertatis priuatam ſibi dominationem fabricantis. Sed miſeratio ex infelicitate mortis eius tunc multa contexit, &, ERROREM ſuum amantes iuuabat non agnoſcere errantium ducem. Nec poſtea mutauere, qui videbant, & gloriabantur, ab vnius hominis conatu cœptiſque illi vtcunque infelicibus, ſibi certè quæſtuoſis, aſſurgere in dies Hollandicum nomen, imperiumque: confringi ad hoc littus, hoſtium tumorem: atque indicum denique aurum hùc appelli. Quum inter hæc alij deplorandam enimuerò Belgarum lætitiam miſerarentur, recordati priſtinum Belgij ſtatum, vrbium opulentiam, prouinciarum tranquillitatem, populorum erga Deum, ac Principem fidem: nunc aliam intuentes inductam prouincijs faciem, profligatum

Alban. Requeſen. I. Auſtr. Al. Parmen.

Namurcum & Lucemburg. cum Limburgum Alex. cepit.

Dux Alencon.

Succeſſus artibus pares.

Calliditas eius,

& priuata ambitio,

authori infelix,

Hollandis quæſtuoſa.

Orang.

Belgio deploranda:

cum è templis veterem ſacrorum cultum: ſectum diſtractumque Belgium, ſectas cognationes, ac familias: armatos in mutuam perniciem populos: vrbes nunc vni, nunc alteri Domino in prædam actas: nuſquam à proditionibus requiem, vbique hoſtilium armorum aut aſpectum, aut metum. Quæ ab vno potiſſimùm Orangio tanquàm à capite repetentes, non commiſeratione flectebantur ex ea morte, in quam ille à Principe ſuo proſcriptus, diuinæ humanæque reus Maieſtatis incidiſſet: Belgas potius miſerebantur, qui priuatæ vnius ambitioni, odioque in hiſpanum nomen famulati, malis inde inexplicabilibus inuoluti, ac bellis perpetuis damnati, ſi nunc quidem non ſatis pœnarum ab eiurato Principe ſentirent, aliquando certè ab Dei numine. Religionis iniurias vlturo, ſempiterna ſupplicia, fidei deſertores expectarent. 1584

CONSVLTATIO fœderatarum prouinciarum.

VERSIS poſt hæc Ordinum curis ad firmandam Reipublicæ nauim, excuſſo Gubernatore fluctuantem, legati prouinciarum Antuerpiæ conuenientes, communi conſilio Comitem Mauritium, Orangij ſecundo natu filium (nam Philippus Gulielmus primogenitus attinebatur adhuc in Hiſpania) Hollandiæ, Zelandiæque, & Vltraiecto, & mari belgico, quæ patris fuerant, imponendum decreuere. De legato, qui adoleſcenti nouendecim annos nato moderaretur, poſtquàm diù diſceptatum inter Philippum Comitem Holachium, & Adolphum Niuenariæ & Meurſæ Comitem, Holachius prælatus eſt: Niuenario præfecturam Geldriæ pro Comite Bergenſi tradidere: reſque Friſiorum, quas Ioannes Orangij frater adminiſtrauerat, Gulielmo Ioannis filio commendarunt. Tum de aduocandis externis auxilijs conſultari cœptum: propoſitæque legationes ad Galliæ Regem, atque ad Angliæ Reginam, vt Principem, atque opem afflictis rebus impetrarent. Sed Bruxellis euocatus Antuerpiam Lieſueltius Brabantiæ Cancellarius, vt legationem in Galliam obiret, non modò ſe oneri exèmit, ſed auſus reconciliationem cum hiſpaniæ Rege ſuadere; enumerauit, quæ ad eam diem toleraſſent, quæque toleranda præuideret bellorum aduerſa: à quibus parùm differrent ipſæ victoriæ, quas interdum ex hoſte retuliſſent; *Quid enim ijs actum aiebat, niſi vt plures, & validiores ſemper exercitus ab Hiſpania, Italiaque ad hauriendum Belgarum ſanguinem aduolarent? Nam quàm vana auxiliorum ſpe præfecturam imperiumque Belgij externis Principibus tradiderimus, ſatis expertos nos eſſe. Euocato è Germania Matthia, nunquid attractum eſſe ad fratris patrocinium, vti ſpes erat, Rodulphum Cæſarem? an potius eius diſceſſu aduerſum nos irritatum? Caſimi-*

In qua Co. Mauritius patri ſubſtituitur.

Vtrecht

natus eſt an. 1565. Vide lib. 4. Dec. 1.

& legatus additur Holachius.

Aliæ aliis prouinciæ tribuuntur:

De aduocando externo auxilio diſceptatur.

Cancellarius reconciliationem potius ſuadet

hac concione.

1584 *Caſimirum, illum belli turbinem, quid aliud tanto fragore, quàm turbas in Belgium, ac diſſidia intuliſſe? Nec aſſumpto in Principem Alenconio, Regem fratrem propterea motum, niſi vt miſſis è Gallia copijs, quem Ducem acceperamus, hoſtem experiremur. & tamen inde offenſum eſſe prouinciis Regem, indignatam Anglam, aut indignatæ ſimilem, omnes à tutela noſtri deterritos ex huiuſmodi ſucceſſuum infelicitate. Quamobrem, quando Principem quæri placet, quanto honeſtius fore, ſuo cum Principe in gratiam redire, eo maximè tempore, quo præterita excuſari videantur, ſi vbi primùm per Orangij mortem licuit, feſtinatum ſit. Non damnari à ſe illa, quæ Orangium ſectati feciſſent, quandiù prodeſſe Reipublicæ armati ſperaſsent. Sed ſeparari à ſe tempora: & vbi obtinendo contra ventorum vim, vela frangantur, ſapientis profectò gubernatoris eſſe, mutata velificatione, naufragio anteuertere. Veteres Belgas Cl. Ciuilem Batauorum Principem ſecutos aduerſus Veſpaſianum Cæſarem, & variâ diù fortunâ vſos, ad extremum animaduerſo, non poſſe ab vna natione dominantem vbique potentiam depelli, ſalutari Procerum populique conſilio, clementiam Cæſaris occupaſſe. Sperare autem ſe non modò fœderatis prouincijs non imputandum hoc, quo à Rege ſeceſſerint, interregnum; ſed reditum noſtrum, hoc ipſo nomine, quaſi iterum Auſtriacæ domui Belgium tradatur, gratiùs ac benignius accipiendum.*

Tac. l. 5. hiſt.

Verùm his fruſtrà, & ſine cuiuſquam aſſenſu auditis, potius dubitatum à nonnullis, Regi nè Galliæ prius, an Angliæ Reginæ Belgij deferrent imperium: quòd & ſi propiora à Gallo ſperarent, tamen religionis ſimilitudo conſociatura Belgis Anglam validius crederetur. Sed reputantes, non obfuiſſe Belgarum patrocinio catholicam Alenconij Religionem: & Henrico Regi ſine fratre, ſine liberis, haud dubiè Nauarræum Caluinianum Principem ſucceſſurum eſſe; in ſuſcepto conſilio perſtitère: delectoſque è ſingulis prouincijs plures (quindecim omnes fuere) & pro Lieſueltio Elbertum Leoninum Geldriæ Cancellarium, virum ſolertem, nec infacundum, in Galliam properè legarunt. Sed iam præuenerat Alexander: eorumque, quæ parabantur, admonuerat Benardinum Mendozam, hiſpani Regis in Gallia oratorem. Et is, datâ admiſſione, Regi exponit, *Exploratum ſibi, venturos è Belgio rebellium prouinciarum legatos, opem aduerſus Principem ſuum imploraturos à Maieſtate eius, in eiuſque manus certis conditionibus Belgium dedituros. Id quanta cum iniuria Catholici Regis attentetur à contumacibus populis: immò quàm indecorè irreuerenterque ſe gerant, qui ſperare hoc audeant ab æquiſſimo Francorum Rege, ipſum pro ſua ſapientia intelligere, & non dubiè offendi. Scilicet homines obſequij igna-*

Non perſuadet.

Dubitant Conſultores, in Galliam, an in Angliā confugiant;

Galliam præferunt;

& eò deſtinant oratores;

Henr. regi

qui ne admittantur, agit cum Rege hiſpanus legatus.

ignaros, conditiones, quarum poteſtatem nullam habeant, confidenter offerre: ipſumque Philippi Regis patrimonium, ceu venale imperium ac tranſlatitium modò huic, modò illi ſubijcere, ac veluti ad haſtam præconis elocare: tanto nunc deſperatius, quanto continuatis cladibus afflicti, propiùs timent occaſum ſuum; ideòque, vti morituri ſolent, anxiè circumſpiciunt, cui cadentes incumbant, quoſque ruinâ ſuâ populos inuoluant. Itaque orare ſe, Catholici Regis nomine, qui prompto ſemper animo vires ſuas aduerſus Galliæ Regum rebelles obtulit, & in poſterum nouâ auctus regnorum potentiâ validiùs oblaturus eſt, ne ad aſpectum ſuum homines flagitioſè ſupplices admittat: neue mercem adeò contagioſam exponi in Gallia patiatur. SPECTARE *ad exemplum, ſi ſubditi, exutâ Dei, ac Principis ſui obedientiâ, honorificè ab alijs Principibus excipiantur, ac propemodùm inuitentur. Certè Galliam rebellionibus implicitam non egere hoc inuitamento.* 1584 *Luſitania, & Indiarum regna.*

Ad ea Henricus, diſſimulatâ irâ in Philippum Regem, cuius operâ nouum inaudierat vrgeri Guiſiorum fœdus, placidè reſpondit, *In Gallia patère omnibus Regis aram: & inſolitum modeſtiæ ſuæ, ſupplices non audire. At rebelles ſibi quidem in regno ſuo hoſtium loco habitos, & in alienis imperijs inuiſos. Quamobrem in audienda Belgarum legatione ita ſe ſuæ clementiæ memorem fore, vt nihil detraheret Hiſpaniæ Regis amicitiæ, quam mutuis vterque auxilijs coluiſſet, bonumque fratrem alter alterum expertus eſſet.* Nec multo pòſt admiſſis legatis, Leoninus in Procerum coronâ, Regem in hanc, vt accepi, ſententiam, allocutus eſt. *Quos hic vides apud te ſupplices, Potentiſſime Rex, à fœderatis* Belgarum *prouincijs legati, oratum venimus, vt cum patrocinio noſtri aduerſus inſtantem hoſtem, Belgij principatum eadem poteſtate, qua Carolus V. Imperator, accipias tibi, tuiſque in Regnum Galliæ ſucceſſoribus. Multa nos ad te mouent. Fama tui, ſupra Reges alios externis audita, nobis te minor ſpectata: Hiſpanorum ſæuitia, à qua læſis Gallicum antidotum natura prouidit: cognatio Galliæ, Belgijque, non vicinitas modò, aut amicitia; nam & nos gallica origine gloriamur, & priſci olim Gallorum, Belgarumque populi, vnum corpus fuere: denique opportunitas auxilij à Gallia tranſmittendi non ad Neapolitanum regnum recuperandum, aut tranſmarinas ad expeditiones repetendas. ad quæ loca traducere militem per longinquas hoſtileſque vias, anceps, ac tardum: traductum procul alere, armatis circà nationibus, operoſum: &, vbi viceris, conſeruare tam longè poſita perquàm rarum. In Gallia tua eſt* Belgium*: tantùm porrige dexteram,* Belgium *ſubleuabis. At conducibile non fuerit, irritare in præſentia Philippi Regis potentiam ex Luſitanica victoria, tanta orbis terrarum parte, prævalidam. Verùm* NON SEMPER *intenditur*

Reſponſio Henrici Regis.

Admittuntur Oratores Belgæ.

Quorum vnus ita Regem alloquitur.

poten-

1584 *potentia, dum extenditur. & nos videmus nauigia, quæ mole ſua modum excedunt, regi non poſſe. Sed creuerint Hiſpano vires: propterea & tibi pluris hac facienda eſt, quæ in tempore venit, acceſſio prouinciarum, quibus imperio tuo circumdatis, impenetrabilis profectò Gallia quibuſcunque Regum viribus futurà ſit. Quot ſunt apud nos vrbes viris militaribus referta, quot arces ingenio ac naturâ inexpugnabiles, quàm multa ex mercaturis opulentia, quanta ex portubus, amnibus, marium ſinibus opportunitas, quàm latè fuſus ex bellicis nauibus, nauticiſque hominibus in omnes terror; hac omnia defendendo gallico regno aduerſus communem tui noſtrique hiſpanum hoſtem perpetuò excubabunt. Quamobrem, quod benè tibi, Galliaque, & Belgio vertat, age, Rex magne, iunge populos non indecores gallico nomini futuros, noſque volens ac libens ſub imperium tuum accipe. ſic &* Belgium, *ne Hiſpanorum ad ſeruitium redeat, prohibebis: & Galliam perpetuo finitimoque hoſte liberabis: & regnum valida prouinciarum adiectione aduerſus nouam æmuli potentiam ipſe gallici amplificator Imperij conſtabilies.* Henricus, gratijs pro ea legatione abundè actis, doluiſſe ſe eorum vicem reſpondit, & meliora finitimis optaſſe. ceterùm pro certo haberent, Belgium ſibi cordi futurum. Interea dum legati nunc Mediceam Regis matrem, nunc Nauarræum conueniunt, feſtinantque: & hiſpanus Orator nihil omittit, ſucceſſum rei fruſtraturus; qui apud Henricum gratiâ aut conſilio poterant, variè diſſerebant. Namque alij nec Regi decorum affirmabant, alienis populis aduerſus legitimum Principem patrocinari: nec opportunum regno, Philippi Regis in ſubditos ſuos iram, armorumque tempeſtatem, ab Hiſpania in Belgium exonerandam, eo maximè tempore in Galliam euocare. Contrà alij, iura memorabant Galliæ Regum in belgicas prouincias, quibus integrare Galliam, quantæ & Henrico gloriæ futurum ad poſteros, & Regno ſecuritati ab Hiſpano, è proximis prouincijs ad portas vſque Lutetiæ procurrente? Addebantque præterea Guiſiorum æmuli, Fas ſibi putare hiſpanum Regem, ciuiles in Gallia diſcordias conſilio & ſtipendijs alere, & non licere Galliæ Regi in ſinum tutelamque ſuam confugientes excipere finitimos populos? Fauebat his Nauarræus occultiore conſilio. quippe optabat implicari Henricum belgicis auxilijs, vt deductis foras Gallorum armis, ſibi Galliæ heredi liberior inde campus relinqueretur. Mediceam multa agitabant. Nam & dolor ob tentatam fruſtrà Luſitaniæ ſucceſſionem, infenſum eius animum contra Hiſpanum impellebat: & metus, ne deſertis Belgis, Cameracum amitteretur; (cuius dominium ex Alenconij teſtamen-

De hoc nihil certi reſpondet Rex:

In eius aula & conſilijs variatur,

Alij non ſuſcipiendam Belgarum patrocinium ſentiunt:

Diſſentiunt alij:

Cum quibus Nauarræ Rex

& Regina Henrici mater.

 1584

to ipſa ſibi ſepoſuerat, ad Belgarum patrocinium, potentiæ retinendæ auidam ſtimulabat, tamen ab irritando in præſens Philippo Rege maius aliquid retardare illam credebatur. Quòd enim ex tot maribus liberis videret, prolem ad regnum nullam ſupereſſe: neque ex Margarita filia liberos ſuſcepiſſe Nauarræum, immò ab ea diuertiſſe; femina imperio aſſueta, idque quo modo in ſobolem ſuam tranſmitteret, anxie circumſpiciens, in ſpem venit, ſi Hiſpanorum armis, Hugonotorum factio in Gallia frangeretur, atque adeo Guiſij, ac Lotharingi præualerent, poſſe regni ſucceſſionem in Claudiæ alterius filiæ ſuæ, Lotharingo Duci nuptæ, liberos peruenire: proniore in eos haud dubiè Philippo Rege, quàm in Nauarræum, veterem hoſtem, atque ob hæreſim ægrius ad Galliæ regimen aſpirantem. Sic illa ſpei ſuæ conſilia attemperabat. Nec minus fluctuabat animo Rex, quòd ex vna parte metueret, ne Belgarum populi à Gallia reiecti, Angliæ Reginæ ſe dederent, augerentque acceſſione Belgij Anglorum potentiam, Gallis ſemper inuiſam: ex altera intelligeret, ſi ſe nouo Belgarum principatu accingeret, nouo quoque aduerſus Hiſpanum bello accingendum. At diuiſâ in partes duas omni omninò Gallia, cuius partis adiutus operâ bellum capeſſeret? Catholicorum ne? quorum multi hiſpano Regi eſſent obnoxij. an Hugonotorum? cum magno nimirum dedecore Chriſtianiſſimi nominis: nec ſine metu, ne illi ſuſpectantes, ſimulatione ſe in gratiam, atque in militiæ ſocietatem aſſumi, ad renouandam videlicet Bartholomæanam cædem; bellum aut contumaces abnuerent, aut in acie imperia Ducum ſuſpicioſè interpretantes, deſtinata præliorum impedirent. Tandem, vt ad otium pacemque ſuper omnia ferebatur, ſtatuit nouas in Galliam belli flammas ex vicinorum incendio non attrahere. Nam de ciuilibus regni diſcordijs benè ſperabat, ratus ad eiurandam hæreſim Nauarræum Regem, ſpe gallici regni, adducendum: atque adeò ſubtrahenda Guiſijs, Hiſpanoque alimenta bellorum. Itaque Legatis poſtremò reſpondet, *Gliſcere in Gallia quotidie turbas: in eas ſedulò intendentem prohiberi ſe, ne regni vires aliò diſtraheret. ijs breui, vti ſperabat expeditum, curas inde ſuas in finitimos, amicoſque populos porrecturum.* Sic Legati, ſucceſſu nullo, poſt menſes omninò tres in Belgium reuerſi, qua ratione expoſititium principatum ſuum obtulerint Angliæ Reginæ, ego, poſtquàm memorabilem vrbis obſidionem, maximumque operum Alexandri accuratè narrauero, dicere non omittam.

Sed hæc poſtea mutat.

Rex diu fluctuat.

Hugonot

Rex

Tandem auxilium Belgis oratoribus negat.

Antuerpiæ

DE

DE BELLO BELGICO DECADIS SECVNDAE

LIBER SEXTVS

ANTVERPIAE obſidio

LICEAT nunc mihi, Liuiano exemplo, in parte operis mei præfari, quod in principio profiteri conſueuere permulti annalium ſcriptores, obſidionem longè omnium memorabilem, quæ vlli aliquando vrbium admotæ ſint, in præſentia me dicturum. Nam neque operoſioribus vnquam molibus frenati amnes, neque armata inuentis audacioribus ingenia, neque à militibus, qui plura per obſidia peritiam iramque collegerint, pugnatum eſt. Iacta hic rapidis in fluminibus caſtella, aperti inter vndas cuniculi, amnes aggeribus ſuperfuſi, rurſumque aggeres amnibus ſuperpoſiti: & quaſi modicus videretur vnius Antuerpiæ obſidendæ labor, extenſæ ab Duce in alias quoque partes curæ, eodemque tempore vrbes quinque prævalidæ potentiſſimæque, ſimul omnes obſeſſæ, ſimul circumacto vix anno, omnes in poteſtatem redactæ ſunt. Hæ tantæ res quibus perfectæ ſint copijs viribuſque, ego iam exponere non indiligenter aggredior. E catholico exercitu partem præſidia vrbium arciumque diſtrahebant: pars in Friſia Verdugo prouinciæ Præfecto, Taſſioque legato aduerſus Gulielmum Naſſauium, & Martinum Schenchium militabat. Legiones Germanorum duas per Colonienſem tractum Comes Arembergius, ac Manriquus in armis habebant. Zutphaniam cum aliquot equitum turmis, Appius de Comitibus, & Blaſius Capiſuccus, percurrebant. Marchio Renthiacus cum ſua Vuallonum legione, Arteſiam Hannoniamque, contra Gallorum motus defenſabat. Cum Alexandro in Brabantia Flandriaque, legiones quatuor, & aliquæ extra ordinem cohortes, agebant. Legioneſque præterea tres nuper acceſſerant ab Hiſpania, quas Philippum Regem, poſt maritimam Tertijs in inſulis pugnam, miſiſſe in Belgium, ſuprà memorauimus. Atque hiſce cum copijs Alexander, quæ decem peditum millia, equites mille ac ſep-

quam magna,

Antuerpia, Gandauum, Teneramunda, Bruxellæ, Mechlinia,

Quibus cum copijs cœpta

Manriq. Hiſpanus, ſed in Germān. natus

ſeptingentos conficiebant, (nam legiones quas nominaui ſeptem, quòd ſemiplenæ eſſent, in quinque contraxerat) obſidionem Antuerpiæ, conſulto prius bellico ſenatu, aggreſſus eſt. 1584

ſic Alex. ad Reg. 15. Iul.

Vrbis habitatores:

SCALDI fluuio aſſidet Antuerpia, intra ambitum quinque ferè paſſuum millium, centum circiter millibus hominum, præter nauticum populum, habitata: formam intenti arcus, cuius neruus ſit ipſa fluminis ripa, haud falsò refert, quando non alia per Belgium vrbs aduerſus hoſtem inſtructior, intentiorque. Qua parte in Brabantiam curuatur, præalta illam mœnia, propugnaculis decem inde prominentibus, ſeque mutua ope reſpectantibus, ac ingenti circùm foſſa aquis affluente, contuentur. Qua in Flandriam extenditur, pro vallo Scaldim habet, claſſium, non ſolùm nauium capacem, quas ſupra duo interdum millia in portu ac fluuio numerauit: commercium inde contrahens cum magna terrarum parte, quarum non modò merces vbique naſcentes, ſed auxiliares etiam copias bellator ſimul, & mercator amnis importat. Hæc autem ipſa quantum ſecuritatis Antuerpienſibus, tantum ſollicitudinis Farneſianis conſultoribus afferebant. Conſultationi aderant, præter Mansfeldium, ac reliquos ex regio ſenatu nunquam præteriri ſolitos, Mondragonius, Billius, Oliuera, ac Pacius Hiſpani: ex Belgis, Mottæus, Goignius, ac Licquius, nam reliqui Belgæ aberant: ex alijs, Camillus à Monte, Georgius Baſta, & Camillus Capiſuccus. Horum plerique propoſitæ rei magnitudine ſuſpenſi, audacius aliquanto conſilium, quàm vt exitum proſperè ſortiretur, exiſtimabant. Nam qui de Antuerpia obſidenda cogitet, ei, dicebant, magnoperè conſiderandum, an virium abundè ſit, quibus illam eodem tempore à terra per Brabantiam, eodem à flumine Flandriæ limite concludat. fruſtrà enim à terra obſidendam, cui commeatus ac ſubſidium per amnem ſi minus ſuprà à Gandauo, infrà certè à mari perpetuò pateat. At latum adeò amnem niſi à duobus in vtraque ripa exercitibus claudi non poſſe: ideòque tripartito exercitu opus eſſe, qui per Brabantiam, Scaldiſque per ripas, auxilijs aditum intercludat. Id verò à modicis adeò copijs, quales ipſi haberent, minimè ſperandum. Neque nauium tantum eſſe, vt hoſtium claſſi à mari flumen ingreſſuræ obſiſtatur. Addebat ad hæc Billius, Plus adhuc ſibi negotij faceſſere querimonias militum, qui ſtipendijs ab Hiſpania non procedentibus fraudati, fame enecti, & complures ſeminudi, malè profectò ad hoc non vnius videlicet menſis obſidium admoueantur. Nec illud omiſere Pacius, & Montius, Seriò perpendendum, an expediret ad obſidendam

forma,

munitio.

Conſultatur de ea obſidenda.

negant ferè omnes:

An-

1584 Antuerpiam accedere, relictis à tergo Teneramunda, Gandauo, atque alijs arcibus, vnde promptis excurſionibus, ſubuectiones in caſtra, & ipſa caſtrenſium opera infeſtare hoſtis queat. Denique præter Mondragonium, & Capiſuccum, fortunæ Alexandri omnia tribuentes, reliqui tam multa ſimul inuadere tam exiguo militum numero, intutum, atque intempeſtiuum ducebant. Itaque ab Antuerpiæ obſidione ad obſidendum Alexandrum conuerſi, coniunctis hominem precibus circumſtant: obiectoque periculo exiſtimationis eius, & ſuæ, velut ad deditionem adigere conſtantem propoſiti animum conniuntur. Ille, collaudato eorum ſtudio, præfatuſque, eadem ſibi in mentem veniſſe, quæ ipſi difficultatum præcipua complexi eſſent; tamen opinari ſe ſubdidit, vbi pauca differentem audierint, meliora de rei ſucceſſu arbitraturos. Tum in hunc ferè modum exorſus eſt. *Conſilium Antuerpiæ inuadendæ non ſe in animum admiſiſſe prius, quàm Deo id cordi eſſe, per homines Deo caros, conieciſſet: & Regis ſuper ea re mentem exploraſſet. Nec humana & vicina deeſſe, quæ expeditionem in præſentia perſuadeant. Certum ſibi, nunquam hoſtes æquè trepidaſſe, tot nempè tantiſque, paucos intra menſes, ab regio exercitu cladibus afflictos, Orangij conſilijs deſtitutos, gallici auxilij ſpe deiectos, ac multis per Antuerpiæ tractum oppidis arcibuſque, ſpoliatos. Atqui vbi pulſata intremunt proclinanturque mœnia, tunc ruinæ certius inſtandum Inde ſibi accreuiſſe animum, in ipſa belli arce, territos iam hoſtes inuadere; terroremque per reliqua Brabantiæ munimenta circumducere: non dubia ſpe, illos aut Antuerpiæ metu neglecturos alia, aut in alia distractos Antuerpiæ non ſuffecturos. Modicas quidem ſibi ad tam multa copias eſſe: ſed belli peritas, & victoriæ aſſuetas, &, quod caput eſt, magnis à Ducibus adminiſtratas. Quem enim eſſe ex ijs, quos in eo cætu præſentes intueretur, cuius in manus regendum exercitum ſecurè ipſe non traderet?* PERITIA *Ducum, & virtute militum congeminari exercitus. &* IN IPSA *multitudine paucos demum eſſe illos, qui bella conficiant. vti ex haſta quantumuis oblonga, palmum tamen ferreæ cuſpidis plagam facere. Equidem* NON SEMPER *ingentes belli copias expetendas: non magis, quàm ingentia corpora, magnis plerunque morbis obnoxia, carius ali ſolita, motuque tardiora, & accipiendo vulneri latius porrecta. Verùm non ita ſibi expugnandæ Antuerpiæ initam fuiſſe rationem, vt magno milites numero ſimul impendi neceſſe ſit. quum & à terra turmæ omninò paucæ, quæ Antuerpienſem agrum inter Liram, Hochſtratamque, & Bredam, regiarum partium oppida percurrant, impedire commercium facilè queant: & à flumine Oceanum verſus (vnde tota*

præter duos,

& ab obſidionis propoſito remouere Alex. nituntur:

Ipſe tamen vrbem cenſet obſidendam.

vis

vis hoſti) propoſitum ſibi, expugnatis in vtraque ripa caſtellis, aut 1584
nouis excitatis, inde tormentis arcere nauium acceſſum, ſi non omnem, talem certè, ex quo & mercatores detrimenta commerciorum ſentiant, & plena populo ciuitas arctiore annona fatigetur. Ad hæc porrò præſtanda imparem non videri earum, quas in præſentia haberent, copiarum numerum. Neque eis obedientiam in opere defuturam. Expertum ſe, militibus ſuis eſſe in prælio plus animorum, quàm in caſtris fuerit querelarum. immò ne eiſdem alacritas deſit, miſſam ſibi fuiſſe nuper ab Rege pecuniæ ſummam, quam veteres inter milites partiatur. nam quæ recens acceſſerint ab Hiſpania legiones, ſtipendiis donatas iam eſſe. Quamquam haud verendum, ne non libens obſidionem Antuerpiæ miles ſubeat, ex qua tantum prædarum ſibi polliceri poſſit. Eſſe adhuc in exercitu complures, qui opulentiam eius emporii ante annos octo ſatis experti; ſtimulante memoria, conſimilis populationis famem cum ſociis haud dubiè communicaturi ſint. Poſtremò, quod ad tutelam exercitus attineat, prouiſum à ſe ſecurum ab Vuaſienſi territorio in caſtra commeatum. Neque Gandauum, aut Teneramundam ita pòſt relicta, vt magnoperè timere regius exercitus debeat ab iis, quibus à noſtro milite per excitata inibi caſtella diſpoſito, ſatis curarum aſſiduè inferatur. Quamobrem quum ad eam expeditionem multa in præſens inuitare, nulla ſatis inde retrahere videantur; permitterent ei in hac quidem cauſa deliberationem. atque obſidium vrbis, ex qua vniuerſæ acceſſionem Brabantiæ ſecuturam præuideret, magno omnes ac fidenti capeſſerent animo: ſperarentque, Patronam Antuerpiæ Dei Matrem, quam vrbe ſua impiè deiectam ab hæreſi, nunc ipſi, contempto omni periculo, in priſtinam poſſeſſionem reſtitutum irent; tam piis ſuorum conatibus non defuturam. Alexandri authoritate magis, quàm oratione, decreta obſidione Antuerpienſi, illicò ad eam neceſſaria imperata ſunt. Quæ quoniam multa, multiſque in locis fuere: nam ſimul Antuerpia, ſimul Gandauum, Teneramunda, Bruxellæ, atque Mechlinia, armis attentata ſunt; horum ſitus locorum in conſpectum dare operæ pretium duxi.

Decernitur obſidio.

Antuerpia quàm tuta eſſet à Scaldi fluuio,

VALIDAM à Scaldi fluuio Antuerpiam, validiorem præſtant munitiones ac propugnacula complura ad Scaldis ripas, præſertim Oceanum verſus, impoſita: ac in primis duo, nouem ferè milliaribus ab Antuerpia. Quorum alterum, Lilloum à vicino pago dictum, Mondragonius, Albani Ducis iuſſu, ad Brabantiæ oram excitauerat: alterum Lieſenſucum appellatum, fœderatæ prouinciæ Antuerpiâ potitæ, contra Lilloum in aduerſa ripa fabricarunt, mox & Lilloum obtinuerunt. Eiuſdem commercio fluminis Antuerpia Gandauo iungitur, triginta

ob caſtella per ripas eius impoſita:

LiefKenſ hoeK.

circi-

1584 circiter milliaribus abiunćto: firmatque Teneramunda commercium, media inter Antuerpiam & Gandauum, ad eumdem Scaldim ſita. Propiùs, ac ſpatio milliarium tantummodò duodecim interiecto, Mechlinia reſpicit Antuerpiam: perque Diliam amnem, in Scaldim ſub Rupelæ nomine influentem, mutuam inde opem accipit, redditque. Plus aliquanto ab Antuerpia recedunt Bruxellenſes: ſed apertâ ſibi foſſa, ſiue alueo nauigationi accommodato, in Rupelam inferuntur, atque inde in Scaldim illapſi, Antuerpiam intrant. Hæc ſimul omnia complexus animo Alexander, ſtatuit non quidem caſtris ad ſingulas vrbes compoſitis, id enim neque cum centum quinquaginta hominum millibus effeciſſet, ſed, vti iam ad Gandauum cœperat, obiectis procul munitionibus & caſtellis, clauſiſque amnibus, per quos ciuitatum alimenta nauigant; inferre paulatim, ſine obſidionali ſtrepitu, obſidionis damna. Igitur miſſo Vuetteram machinatore Plato, cum militum manipulo, iubet Antonium Oliueram, qui eo loco pontem Scaldi paulò antè impoſitum contra Gandauum obtinebat, nouam munitionem verſus Teneramundam addere, ſpemque omnem commercij, Gandauum inter, & Antuerpiam, ac Teneramundam, præcidere. Ad Vvillebroucum pagum, inter Mechliniam atque Antuerpiam, Igniqueſiæ legionis partem expedit, quæ erectum ibi Scaldis in ripa propugnaculum obſideat, ac Bruxellenſis aluei nauigationem, cuius tutela Vvillebroucum erat, intercludat. Tum ipſe in Antuerpiam conuerſus, eius obſidionem inter primores belli Duces in hunc modum partitur. Georgio Baſtæ equitum Commiſſario, viro forti ſolertique mandat, cum aliquot Epirotarum, Italorumque turmis Antuerpienſem agrum in Brabantia tueatur: efficiatque, euocata, vbi opus ſit, è vicinis arcibus ope, ne quid auxilij in vrbem a Brabantia inferatur. Scaldis ripas, Flandricam quidem, in qua parte tunc erat exercitus, Marchioni Rubaſio equitum Magiſtro, Brabantinam autem Petro Erneſto Comiti Mansfeldio caſtrorum Præfecto committit. Huic Chriſtophorum Mondragonium, partemque exercitus, hoc eſt, quater mille ac quingentos pedites, atque octo equitum turmas: illi Gaſparem Billium, Petrumque Pacium, cum ter mille peditibus & quatuor equitum ſignis attribuit: imperatque vt, tam ij, qui cis Scaldim remaneant, quàm qui Scaldim tranſituri ſint, impetu in hoſtium munitiones ac propugnacula hinc atque inde fluuio impoſita quàm celerrimè facto, Scaldis ripas Oceanum verſus expugnent, atque inde ſe ſe hoſtibus, è Zelandia, Hollandiaque Antuerpiam nauiga-

Marginalia:

& ob commercia per eundem amnem, cum Gandauo, uni Teneramunda,

eum Mechlinia,

24. milli.

cum Bruxellis.

Impedire incipit Alexander hæc commercia,

à Gandauo

à Teneramunda, à Mechlinia

& à Bruxellis

Poſteà obſidionem aggreditur à terra, & ab aquis.

Albanenſes

Terram tradit Georgio Baſtæ;

Scaldis ripam, Flandricam Rubaſio,

Brabantinam Mansfeldio.

Tribuni

cui tranſmiſſuro ad ſuam ripam

uigaturis, opponant. iuſſo propterea Mondragonio, cum ſua 1584
vnius & viginti ſignorum legione, præire, eamque tranſmiſſo
ad Rupelmundam,& Borchtum Scaldi, in alteram Brabantiæ

præit Mondragonius,

ripam pontonibus deportare, Mansfeldio cum reliquis attri-
butis ſibi copijs ſecuturo. Et deportauit ille ſuos ſanè quàm *Mondragon.*
proſperè, prætoria Antuerpiæ naui, quæ ad inhibendam traie-
ctionem accurrerat, tormentis, non ſine clade, abſterrita: gra-

& accurrentem hoſtilem nauem fugat.

uiter inde irata aduerſus præſidiariorum ſegnitiem ciuitate: *Antuerp.*
mox tamen ira in ſollicitudinem verſa, vbi ſparſas per vtramque
ripam regias copias, & caſtra nimis quàm celeriter poſita con-
ſpexere. Namque Tornaco cum aula iam egreſſus, Beueræ, quæ

Alex. caſtra ponit in Flandriæ pago,

Flandriæ eſt pagus, ſeptem circiter milliaribus procul Antuer-
piâ, conſederat, ſeque munierat Alexander. Eius non longè à

circa Alexandrum Rubaſius,

caſtris, Calloo in pago, eiectis inde præſidiarijs, Rubaſius teten-
derat apud Scaldim, cum bellici apparatus armamentario. Inter
vtrumque, ſed Alexandro propior, tormentorum Magiſter Ca-

inter vtrumque Carolus Manſfeldius.

rolus Comes Mansfeldius Erneſti filius, Melſenium vicum
elegerat, militarium machinarum ſedem. Ex Brabantiæ autem
parte apud Stabruchum pagum, quatuor circiter milliaribus à

In Brabantiæ parte Mansfeldius pater.

Lilloo diſtantem, Comes Mansfeldius caſtrorum Præfectus,
tranſmiſſo poſt Mondragonium Scaldi, caſtra poſuerat: eaque,
quòd ibi ſedem quoque ſibi deſtinaſſet Alexander, accuratè
circumuallauerat. Procul hinc, in Berendrechto pago, ſtatiua

& Mondragonius,

tunc habebat Mondragonius: cum quo poſtea coniunxere
prope Santflictum caſtra vterque Camillus, Montius, & Capi-

& cum Montio Capiſuccus,

ſuccus. At verò vbi obſidione Antuerpiam à Regijs vndique at-
tentari palàm fuit, & ſi principio conatum irriſere Antuerpia-
ni, ſuorum gnari, hoſtiumque virium; tamen Alexandri fortu-

Defenſionem parant Antuerpiani,

nam veriti, defenſionem ſtrenuè adornauere. Moderabatur vr-
bi Conſul Aldegundius, Orangij amicorum olim primus, ac *Phil.*
poſt Orangium authoritate apud Ordines nulli ſecundus. Hu- *Marnixius à*

præſertim in vtraque Scaldis ripa,

ius maximè conſilio prima muniendis in vtraque ripa caſtellis *Monte*
impenſa eſt cura. Erant, inter alia, hæc præcipua, Lilloum in *S. Aldeg.*
Brabantiæ ora, & in aduerſa ripa Lieſenſucum, quæque Delam
propugnacula circumſtabant. Defendendi Lilloi munus in ſe *Dela Inſula*
recepit Odettus Tilinius Lanuæ filius, cum recente Gallorum
cohorte. Ioannes Pettinius vetus Tribunus, nouo aggere Lie-
ſenſucum vallare iuſſus eſt. Reliquis munitionibus ſimiliter
prouiſum: ſciſſus ad Saftingam atque alibi agger, apertaque Scal
di via, qua Vuaſianus latè campus ad Antuerpiam vſque allue-
retur. Simul miſſi, qui apud Bergas ad Somam, delectus mili-
tum haberent: qui à proximis Zelandis Hollandiſque opem
efflagi-

1584 efflagitarent: & qui maris Zelandici Præfectum Gulielmum Bloſium Treſlongum ſollicitè accerſerent.

Sed iam, vti iuſſi fuerant, Mondragonius aduerſus Lilloum, Rubaſius in Delam, diuerſa non magis parte, quàm fortuna ferebantur: dum alter ſenili cautione cunctabundus occaſionem corrupit: alter iuuenili feſtinatione præferuidus conſilium hoſti, defenſionemque præripuit. Delam inſulam, quam agger ſeu diccus efficit contra alluuiones circunductus, in eamque deſinit Vuaſianus tractus, caſtella quatuor defenſabant. Illuc, præmiſſa Pacia legione, Rubaſius adeò præter opinionem celeriter aduènit, vt Antonianum quidem illicò ſe Rubaſianis dediderit: Teruentum autem fugientes ſtationarij, non expectato hoſte, deſeruerint. At non ita ad Liefenſuecum geſta res eſt. Locum obtinebant præſidiarij circiter octingenti: reiectoque ferociter Rubaſiano tubicine deditionem expoſcente, ad tertium vſque diem non inſtrenuè defenſionem extenderunt; donec aperto iam alicubi, tormentorum vi, propugnaculo, ſuperueniens ex Beuera Princeps Alexander, amiciſque conditionibus nequidquàm oblatis, Rubaſio mandat, non vltrà moretur aggreſſionem. A quo immiſſi Hernandus ab Iſla, & Gaſparinus Lucenſis, primarum cohortium ductores, iuſſique nemini parcere; etſi primo aggreſſu repulſi ſunt, altero tamen, caſtellum expugnarunt, trucidatis hoſtium circiter quadringentis, ſubmerſis fermè ducentis, ſignis ſeptem relatis, Pettinio Gubernatore, ipſius Rubaſij manu confoſſo. Eâdem nocte ad Noortum, vltimum Inſulæ propugnaculum, apud Scaldim, properatum eſt. Sed iam Ferumius loci Præfectus, tormentis in naues impoſitis, interfecto pecore, atque incenſa munitione, Antuerpiam enauigauerat. Inde in Saftinghæ munitionem, quæ vna ſupererat, tranſlata ſunt arma, repertâque præſidiarijs vacuâ, in ſciſſura aggeris obſtruenda aduerſus aquas è ſiniſtro Scaldis cornu irrumpentes, laboratum eſt. Atque in hunc modum propugnaculis in Flandriæ ripa, omnique Vuaſiana ad Scaldim regione, Rubaſij celeritas Antuerpiam ſpoliauit. Quum interim è Brabantiæ ora Mondragonius in Lilloum progreſſus, haud ignarus quàm validam ſitu ac munitione arcem inuaderet, nempè quàm ipſe poſuerat; dum hoſtium vires, quia nouerat, pluris facit, tempus admittendi præſidij Lilloo dedit. Nimirum IVVIT interdum ignorare pericula, quæ non ſuperaret, ſi quis noſſet. Duo hominum millia ſub Tribuno Scotorum Balfurio, intra arcem recepta ſunt: quorum in partem, Tilinio ductore egreſſam, mouit legionem

Mődrag. *Rubaſ.* *Anton. & Teruent. caſtella*

Et in vtramque ripam inuadunt Alexandri duces

Delam inſulam,

& eius arcē,

expugnat Rubaſius,

& tota Flandrica ripa potitur.

Lilloum aggreditur Mondragonius,

nouo auctus præſidio;

1584

cum quo arce egreſſo pugnam committit,

gionem ſuam Mondragonius, commiſſaque acri pugna, æqua- ta tunc quidem clade, diſceſſum eſt. Sed mox ſubducta, quæ intra arcem erat, cataracta, emiſſoque in Hiſpanos Scaldi flumine marinis aquis tunc aucto, ex eadem arce ſimul tormentorum fulmina, ſimul aquarum tempeſtatem non vltrà ſuſtinentes Mondragoniani, deſideratis Aloyſio Toletano, & Petro Padillia, ſtrenuis Centurionibus, gradum paulùm referre, inque tutiorem locum ſubmouere caſtra coacti ſunt: magnâ in primis Hiſpanorum conſtantiâ, curulia tormenta brachijs in hoſtium oculis aſportantium, ac pectore tenus inter aquas enitentium. Nec ideò territi: &, quando à fronte per alluuionem non licebat, à dextero latere ſubeuntes Scaldis aggerem, (quem ſuper aggerem conſtructa Lilloi arx erat) aggreſſionem obſtinatè retentant: captâque munitiuncula, in arcem ferebantur. Sed interciſus alicubi agger acceſſum arcebat. Itaque la gueſcente ſpe arcis expugnandæ, Alexandri iuſſu Stabrucum repetiere, inde præſidiariorum è Lilloo excurſiones cohibitur.

improſperé ;

magna tamen conſtantia Hiſpanorum :

quos reuocat Alex.

INTER hæc, metu Lilloi amittendi; Herentalia Fœderatis amiſſa eſt. Etenim quum euocaſſent inde Scotorum præſidium Antuerpienſes de Lilloo ſolliciti, Herentalia oppidanorum fidei relictâ; Cæſius, qui ea loca, diuiſo cum Georgio Baſta equitatu percurrebat, occaſionem non omiſit. Atque, vt amicitiam pridem contraxerat cum aliquot oppidi primarijs, dum apud eos captiuus egerat; facilè ijs perſuaſit, vt non expectato victore exercitu, oppidum Parmenſi traderent. Vixque factum, quum admiſſo iam Cæſio, præſidiarios ab Antuerpienſibus, (qui conſilium ſtultè initum ſerò mutauerant) illicò redire iuſſos, oppidani occluſis foribus, obuerſiſque tormentis, procul habuere. ob eam gratiam ab Alexandro loci præfecturâ Cæſio demandatâ. Verùm Alexander, amiſſa in præſens occaſione Lilloi potiundi; non vltrà inſiſtendum, terendumque tempus in eius obſidione arcis exiſtimauit, qua etiam expugnata, vnà cum capto iam in oppoſita ripa Lieſenſuco, ægrè nauium tranſitus intercluderetur, ob fluminis latitudinem, hoſtibuſque, qua ſunt audacia, inter noctis tenebras, expectatoque rapidi fluxu maris, facilè vtriuſque caſtelli conatus eluſuris. Itaque, quum non niſi iniecto ponte claudi flumen poſſet, perinde eſſe intelligebat, ſiue eo loco inter Lilloum, & Lieſenſucum: ſiue fabricatis alibi caſtellis, pontem inijceret. Igitur æſtimato alueo, viſum eſt Alexandro, accedentibus in eam ſententiam, nautarum veteranis, & Barocio, & Plato Centurionibus, amnem claudere non procul à Lilloo Antuerpiam

Herentalia,

Cæſio agente,

Co. Nicol. Cæſ.

regijs partibus accedit.

Alex ad claudendum penitus aditum per Scaldim, de ponte cogitat.

locum eligit inter Calloum, & Ordamum,

1584 piam verſus, inter Calloum Flandriæ, & Ordamum Brabantiæ pagos. cauſæ, cur is potiſſimùm locus ſit delectus, vt ad Regem ſcribit, hæc fuere. Quòd ibi Scaldis anguſtior aliquanto fluat: porrigatque ſe à ripa cumulus terræ in morem ſyrtis (bancum vocant) vnde alueus coarctatur. præterea quòd eo loco, flectente ſe paulùm in dexteram Scaldi, alio propemodum vento in ea flexura naues opus habeant, ideòque nec rectà impetuque inuehi tam facilè poſſint. denique quòd tentatum inibi fundum, arenoſum ac ſolidum, accipiendo ſuſtinendoque operi peridoneum exiſtimauerint. Porrò fabricanda vtrinque caſtella, quæ pontis capita forent, Rubaſio Flandricum, Brabantinum Mondragonio committit. illudque à Maria Dei matre, cui expeditionem à principio dedicauerat: hoc à Diuo Philippo, ob Regis gratiam, nominauit. ſimul alijs in locis alia, partim ad caſtrorum tutelam, partim contra hoſtium munitiones, caſtella deſignat: præſertìm quæ aduerſus Antuerpiam à Diuis Petro, ac Barbara; quæque tria contra Lilloum, à Sancta Trinitate nomen accepere.

tres ob cauſas.

caſtella ad pontis extrema in vtraque ripa conſtrui iubet,

& alia alibi.

IN HAEC opera dum in vtraque ripa certatim incumbitur, crediturque curas hîc omnes Alexander inſumere; ipſe clàm, aſſumpta Pacia legione, cum Italorum manipulo, ad Teneramundæ obſidionem properè fertur. Ad oſtium Teneræ amnis in Scaldim influentis, vnde ei nomen, ſita eſt Teneramunda: eo maximè ſitu, opereque, validas inter vrbes Flandriæ habebatur. Atque vt media Gandauum inter, atque Antuerpiam, vtrique opportuna, confidebat; ita in eius expugnationem iampridem intenderat animum Alexander, interiecturus illum veluti obicem, ad nauigationem inter eas vrbes penitus claudendam: ſeque ſimul alleuaturus onere diſtrahendorum militum, quos circum Teneramundam, atque Gandauum perpetuò excubantes habere in campis cogebatur. Præmiſerat illuc cum ea, quæ Auguſtini Igniqueſij fuerat legione, Ioannem Gamboam: iuſſum Teneræ cataractam, quam hoſtes cum mola prope vrbem communierant, & ex qua obruere adiacentia vrbi loca facilè poterant, in poteſtatem redigere. Quod ille vix dum egerat, loci ſtationarijs circiter quinquaginta interemptis, reliquis fugatis; quum Carolus Com. Mansfeldius è Bruxellenſi parte, cum equitum quinque turmis, & aliquot Vvallonum cohortibus: ex altera parte ad Vueſtermuſterum Alexander cum Pacia legione apparuere. Statimque diſpoſitis infra ſupraque vrbem ad Scaldis ripas ſtationibus, & circumſeſſa vrbe; in propugnaculum, quod ante Bruxellenſem portam ab vrbe

TENERAMVNDAE obſidio

ſitus eius.

finitimis hoſtibus opportunus.

Præmittuntur illuc copiæ.

cataracta primum capitur,

Bruxellenſis, quia Bruxellas reſpiciebat.

tum vrbs cingitur,

prominebat, tormenta collocata ſunt. Præerat Teneramundæ pro abſente Rihouio loci Præfecto, Mortagnius cum præſidiarijs octingentis, præter armatos oppidanos. & cùm alia omnia, tùm maximè Bruxellenſe propugnaculum, tranſlatâ illuc pleràque veteranorum parte, contra quamcunque vim hoſtium firmauerat. Et verò inde in regios vtcunque munitos aſſiduè, nec emiſſionum irriti fulminabant. Primus ab iaculatoribus terror, mors fuit Petri Pacij Hiſpanorum Tribuni: qui, dum apud vimineam corbem tormento in hoſtes librando aſſiſtit, pilâ maioris ſclopi ictus in capite, momentò occubuit. ſecuta eodem die Petri Taſſij Inſpectoris exercitus nece, pilâ quoque in fronte icti, ac ſtatim extincti. tanto Hiſpanorum mœrore primùm, amiſſo præſertim Pacio, viro forti pioque, quem, quòd militum neceſſitati parentis loco inuigilaret, Petrum de Pan vulgo nominabant: dein verò tantâ in hoſtem irâ, atque vlciſcendi auiditate, vt non dum à tormentis edita, quæ ſatis foret, propugnaculi ſtrage, aſcenſum certatim omnes conclamarent. Adeò NON NVNQVAM plus virium addit ira, quàm demit plaga. Acceſſit & aliud irritamentum. Attulerant præſidiarij in propugnaculum, ludicrâ cum pompâ, ingens vnius è Cœlitibus ſimulacrum: elatumque è pinnis, poſtquam contumelijs ac verberibus irriſerant, proiecère. Profectò exarſere ad eam ſpeciem omnium animi. nec iam Centuriones continebant militum furorem, ſignum in hoſtem minaciter expoſcentium. Quorum viſurus ferociâ Princeps Alexander vbi deciſam vidit propugnaculi frontem, & dorſi partem; ternos è ſingulis Hiſpanorum centurijs milites ſelègit, (fuere illi non amplius quinquaginta) iuſſitque duorum ductu Centurionum ex Paciana legione, dorſum aggredi: totidem ex eadem legione, ſub duobus quoque Centurionibus ponè ſequi: Italis ac Germanis, propugnaculi frontem, latus ſcalis ſubeundum Vvallonibus attribuit. aggreſſionem tamen diſtulit in ſequentem diem, qui aſſumptæ in cælum magnæ Dei Genitricis peruigilium erat, quod ea luce, (vti Centurionibus edixit) adiutrice Cælitum Regina, vlturum ſe Cælitum iniurias pro certo haberet. Nec ſua illum pietas fefellit. conſcenſum eſt ex omni parte, incredibili Hiſpanorum in primis audacia contemptuque mortis. ac poſt horas fermè duas, quibus acriter vtrinque dimicatum, tandem propugnaculo potiti ſunt Regij, deſideratis ex his omnino quindecim, ex defenſoribus circiter octoginta: reliquos in fugam auerſos vrbs accepit. In quam licet è ſuperiore iam loco dominarentur Hiſpani, tamen & firmitas

mœnium.

Margin notes:

1584

eam Gubernator accurate munierat,

præſertim propugnaculum ſtante vrbem.

Ex quo iaculantes Pacium necant,

Pet. de Paz Gallacus

Gabbione

& Taſſium.

Veedor Generale

Inde irritantur hiſpani,

maximè viſa cælitum contumelia.

Diſponit eos ad aggreſſionem Alexander,

ope B. Virg. confiſus,

propugnaculum expugnatur,

1584 mœnium, & interiores munitiones, & præſertim foſſa, quæ
aquis prælta arcebat acceſſum ad muros, expugnationem moratura videbantur. Præterea leuis ſubito res, ſed in maius aucta, ciuitatem erexit. Mittebantur ex Gauerenſi pago ad Farneſij caſtra carri aliquot commeatu onuſti: quum egreſſi Gandauo, cuius opem implorauerat Teneramunda, circiter ducenti, & quinquaginta milites, fugatis prope Aloſtum, qui plauſtra comitabantur, prædam læti auexere: breui tamen Gandaui, ac Teneramundæ lætitiâ. Namque admonitus Oliuera, eductis illicò ex Vueterenſi munitione turmis aliquot, obuiam factus haud procul Gandauo, victores præter expectationem inuaſit, iiſque aut cæſis aut captis, adeò vt ne vnum quidem fuga texerit, carros in caſtra ad Alexandrum remiſit. Sed aliud magis Teneramundanos afflixit. Vbi enim auerti diſtrahique cœptus eſt amnis, (quod minimè rebantur,) atque adeò exſiccari foſſa, præcipuum loci munimentum; inaudita celeritate perculſi, quum intra quinque dies feſtinatis impetu operibus vidiſſent ſterni pontes, claudi amnes, figi caſtra, conſtringi vrbem, expugnari propugnaculum, exui mœnia aquarum vallo, nullam ſibi die ac noctu requiem ſeponi; victorem non vltrà
17. Aug. irritaturi, miſſo tubicine, petitoque colloquio, tradidere vrbem. Ciues ſexaginta florenûm millibus mulctati: milites (ſupererant circiter quingenti) abſque armis & equis emiſſi: Ciuitas præſidium quodcunque Parmenſi videretur, accipere iuſſa eſt. Et accepit Hiſpanorum ex Pacia legione centurias tres, atque Italorum duas, Præfectum verò vrbis ex eadem le-
Io. de Riuas gione Ioannem Riuium, veterem Centurionem, cuius in ea expeditione facinus apprimè probauerat Alexander. Nam quum fabricatos noctu aliquot carros promptiſſimis Centurionum attribuiſſet, qui eos lignorum faſcibus refertos in propugnaculi foſſam immitterent, eorumque obiectu ſubeuntes
Riuellino contegerent; primus omnium, hoſtibus haud ignaris conſilij, atque adeò ad iaculandum à propugnaculo intentis, carrum impulit Riuius, excepitque plumbeæ grandinis tempeſtatem primus, mox etiam ſolus. quippè duobus eius comitibus pilâ proſtratis; pòſt & ipſe humero traiectus, inſtitit tamen operi, integer animi, ac vultu minax, nec antè deſijt, quàm plauſtrum, quò volebat, admouit. quin facturus hoſtibus conuicium, vicinum etiam carrum à ſaucijs militibus deſertum, ad frontem vſque propugnaculi, toto connixus corpore adègit. Tum verò Alexandri iuſſu in caſtra relatus, poſtea præfecturam vrbis, præmium ſpectatæ virtutis accepit. Alexander autem, quamuis

Interea commeatus miſſus in Farneſiana caſtra,

Intercipitur à Gandauenſibus,

Sed recuperatus cum eorum clade in caſtra remittitur

Teneramundani ciuitatem Alex. dedunt:

qui Gubernatorem imponit Io. Riuium,

ob eximium eius facinus.

uis à principio diuturnam pronunciaſſet eam expeditionem 1584 Mondragonius, nec prius finem habituram, quam niue tellus, vt aiebat, albeſceret; vndecimo tamen poſtquàm Beuerenſi è pago diſceſſerat die, conſilio, imperio, manu, & quæ iam pro Alexandro pugnabat, famâ, potitus vrbe per ſe valida, & Gandaui caſum breui tractura; ad Antuerpiæ obſidionem, curarumſuarum ſummam ſe recepit.

& re opinione celerius geſta.

Antuerpiam redit.

Conceperat ipſe cum Plato, atque Baroccio (quos ſeorſim ab alijs poſt bellicum ſenatum adhibuerat) formam operis in claudendo flumine ſeruandam. Mandaueratque, arbores, quanta maxima poſſet proceritate, è Vuaſienſi tractu, præſertim apud Vorhoteoſium caſtellum, atque aliunde cædi: ac ramalium faſces innumeros, ceteramque materiam in Calloi templum comportari. Quibus magnam partem aduectis, dum ma'i aliquot nauium quæſiti longinquius expectantur, ipſe interea partìm Marianam, ac Philippæam communire arces: partìm noua per vtramque Scaldis ripam excitare caſtella, ſedulòque præcauere, ne operæ fabrique molitionem pontis aggreſſuri, hoſtium adnauigantium impreſſionibus impeterentur. Hæc porrò, quæ parabantur, allata per exploratores Antuerpiam ad Conſulem Aldegundium, mirum, quo is riſu exceperit, multiſque præſentibus, vti vana damnauerit: ſiue falſus ipſe ita ſentiret, ſiue ad alios fallendos ita dici oporteret. *Nimirum plus nimio fidere ſibi*, aiebat *fortunâ ebrium ſuâ Parmenſem Alexandrum, qui ponte iniecto frenari libertatem Scaldis ſibi perſuadeat. Non magis paſſurum Scaldim compedes machinarum, quàm liberos Belgas iugum Hiſpanorum. Patère, ſi ille neſciat, eo loco flumen pedibus bis mille, ac quadringentis: altum, quum ſuas vehit aquas, ampliùs ſexaginta. nam quum Oceani æſtum accipit, ad pedes praterea duodecim inflari. Et quas Hiſpano ad manum eſſe tantæ proceritatis, firmitatiſque trabes, quæ huiuſmodi aluei altitudinem exſuperent, atque extent ab aquis? Neque hoc à nauibus, quæ fortè pontem ſuppleant, expectandum eſſe: quum & illæ obſeſſoribus nullæ ſint in præſentia, & aliunde accerſitæ ad eos deferri nequeant, niſi ante Antuerpiæ mœnia portumque tranſuehantur. ſed nuſquam imperitiùs peccaſſe Parmenſem, quàm dilato ad opus faciendum tempore in hiemem tam iam declinante. quo ſanè tempore, contracto in glaciem flumine, mox ingentes in partes, ac velut natantes in inſulas fracto, næ illum loci ignarum eſſe, ſi duraturum putet ligneum ſubitariumque pontem aduerſus glaciatos montes, prærapido maris æſtu delatos impactoſque: qui in vrbem altè fundatam ſi incurrerent, totam haud dubie aperirent, ac labefactarent. Et quidem ſpectante,*

Materiam ad pontem extruendum parat.

arbores nauium

& Scaldis ripas communit.

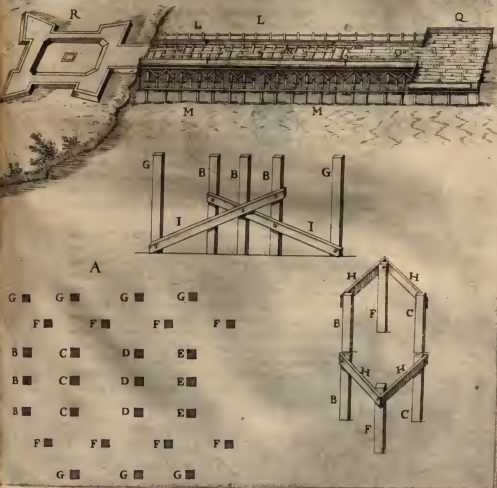
forti di S. Mar. e di S. Filip.

Aldegundio irridente.

nec

Palatio, vulgo Steccata, pontis Antuerpiani pars.

A. Ichnographia, vulgo pianta.
B. Ternæ trabes inter se 5. pedibus distantes.
C. Totidem trabes distantes à primis ped. 17.
D. Totidem à vicinis distantes ped 13
E. Totidem trabes à vicinis distantes ped. 17.
atq; hoc alternatim ordine aliæ atq; aliæ.
F. Trabs in medio interuallo trabium B.C. ped. 5. ab illis remota
G. Trabs respondens trabibus BBB. ab illis longius abiuncta. ped. 20.
H. Bina trabium brachia, quæ trabem F cum trabibus B.C. connectebant.
I. Trabes sublicæ, quæ à trabe G. ad trabes BBB. extendebantur, easq; decussatim complectebantur.
L. Palatio ex parte Flandriæ lata ped. 12 longa 200.
M. Series trabium, super quibus pons sternitur.
N. Stratum pontis, id est capita trabium asseribus cancellatim tecta.
O. Contabulatio super pontis strato
P. Lorica 7. ped. alta,
Q. Castellum in extrema palatione ex trabibus 12. altis pedes 70. Ipsum castellum ped. 40. latum 52. longum, et tormentis maioribus 4. munitum
R. Arx s. Mariæ in scaldis ripa

BIBLIOTECA NAZIONALE

1584 *nec quidquam mouente Antuerpiâ, euentura. quid ſi eodem tempore hinc nauibus ab vrbe, inde ab Hollandia, Zelandiaque, inſtructa claſſe, moles inuadatur, quo Alexandrum obiectu, hiemem, mare, claſſem, coniuratos hoſtes, ab inſtabili in aquis palatione repulſurum?* Sic ille dum periculi aut diſſimulatione, aut contemptu, ſuos animabat; Alexander cœpto iam opere Scaldim premebat.

PONTIS deſcriptio.

OPERIS molitionem, quoniam admirationem apud multos magis ex fama, quàm ex notitia reportauit, ego Iulij Cæſaris exemplo, qui Rhenanum pontem non indiligentiùs deſcripſit, quàm extruxit; accuratè in præſentia partitèque comprehendam. præſertim inſpecta à me lignea eiuſdem pontis, caſtellorumque, ac præſtructarum molium prægrandi forma, à Gandauenſi opifice affabrè compoſita, quam ipſe Princeps Alexander, vnà cum tabula, operarum artificia coloribus referente, Romam miſit, magna tunc admiratione omnium obſeruatam. Res erat huiuſmodi. Apud Marianam arcem terna primùm tigna à ripa æqualiter diſtantia, inter ſe verò quinque pedum interuallo, mira expeditaque machinatione in flumen defixa ſunt. Poſt hæc, tigna totidem abiuncta à primis, vndecim pedibus, & inter ſe quinque, ſuccedebant. Ab his diſtabant tredecim pedibus terna alia: atque ab his alia terna, vndecim pedum ſpatio recedebant. atque in hunc modum alia atque alia veluti iuga, alterno vndecim, ac tredecim pedum interuallo diſcreta, continuo ductu in fluminis latitudinem protendebantur eouſque, dum aluei altitudine, aquarumque incitatione arbores quantumuis proceras non admittente, terminauere hanc palationis ſeu ſepti partem trabes duodecim, altæ pedibus ſeptuaginta, in flumen quadratâ ferè formâ immiſſæ, caſtelli materia futuræ. Atque hæc omnium, quæ dixi, tignorum capita, trabibus in longitudinem ſuperiectis, inter ſe iuncta, & aſſeribus tranſuerſarijs cancellatim intecta, ſtratum pontis & ſolum fuere. Iam extrorſum in medio interuallo, quod erat inter ſingula tignorum iuga, ſingulæ trabes quinque pedibus a iugis diſtantes in aquas impactæ ſunt: quæ binis trabibus tanquam bracchijs, bina ex aduerſo tigna comprehendebant, cuneumque conformantes, molem, contranitentibus trabibus colligabant. idque in ſingulis iugis ex vtraque palationis parte ſeruatum eſt. Adhuc exterius, ex vtraque etiam parte, alia trabium ſeries, ea, quæ terno ordine iuncta ſunt, tigna reſpicientium, ab iiſque viginti pedum ſpatio diſtantium, procurrebat. Ab imo harum trabium circa aquæ ſuperficiem grandes ſublicæ attollebantur, quæ ſubter cuneos tranſmiſſæ, inque medium decuſſatim concurrentes.

14 bel. gall.

Modello Ludouic. Canbun.

Forte di S. Maria

Principium eius à Flandrica ripa ex trabibus ita diſpoſitis

rentes, ceu conſibulæ, interna tigna connectebant, atque adeò machinationem omnem mirè firmabant. Rebus ita diſpoſitis, ſuper medio tignorum ſtrato contabulata eſt pontis via, elatis ad latera pro vallo ſolidis aſſibus fidiſque contra ictum maioris ſclopi, pedes quinque altis, ac bipedali loricula ſuperaddita. Simili contabulatione caſtellum, deſtinatum armorum ſedes, in extrema palatione communitum eſt. Sed pontis via duodecim pedes lata, homines octo pariter incedentes admittebat: quum ſtationem hominum fermè quinquaginta caſtellum caperet, quadraginta pedes latum, longum quinquaginta duos. Porrò quo tempore pars hæc pontis ex Flandriæ ora ducebatur, eodem ex altera ripa, apud Philippæam arcem pars altera pontis, & ad pontis extrema caſtellum, ſedes pariter armorum, eâdem planè machinatione fabrefacta ſunt. niſi quòd ab hac Brabantiæ parte, quoniam altitudo alueì patiebatur, longiùs multo producta palatio eſt, fuitque longitudo eius nongentorum pedum: quum altera ad oppoſitam oram ducentos omnino pedes non excederet. Atque vtraque hæc lignorum ſepta, STECCATAM milites appellauere. Reſtabat pars media maiorque fluminis, adhuc aperta: patebatque eiuſmodi ſpatium inter vtrumque ligneum caſtellum, pedibus amplius mille ducentis & quinquaginta. Quo loco quum immenſæ altitudinis, ac rapiditatis eſſet amnis, eoque nullas ibi quacunque fiſtucatione infigi trabes, ſublicaſque ſuſtineret; decreuerat Alexander, interiectis nauibus locum occupare: miſſis qui Dunquercâ, ſi qua eſſent nauigia, ad ſe deueherent. Sed & illic rara tunc erant, & deuchi per Scaldim haud poterant, niſi in Gandaui, Antuerpiæque conſpectu. Spes tamen illum certa alebat, Gandauum, vti à fidis illinc hominibus admonebatur, breuì in poteſtatem venturum: atque adeò abundè ſe educturum inde naues, nautaſque, & bellicum apparatum. Interim ſatis habebat, contracto flumine, ſpes quoque Antuerpiæ contraxiſſe, facta ad tranſmittendum via non modo anguſtiore, ſed etiam munitis vtrinque caſtellis, propemodum inaceſſa. Verùm quo magis annonâ laborare obſeſſos, impedita nauigatione, fama vulgabat; eo mercatores compendij ſpe plures illecti, inferre in vrbem cibaria contendebant. vixque vllus abibat dies, quo nautarum aliqui, expectata maris opportunitate, incitatique rapido aquarum æſtu, Antuerpiam felici temeritate non penetrarent, licet vndique tormentorum ictibus è geminis præſertim caſtellis intercepti peterentur, mergerenturque complures.

Pontis via ſuper trabibus contabulata, & munita.

Moſchetto · *Parapetto* · *Piazza d'arme* · 1584

Idem factum ex Brabantina ripa.

Forte di S. Filip.

Longitudo palationis Brabantinæ,

& Flandricæ.

Latitudo fluminis inter vtramque palationem:

quæ claudi trabibus præ altitudine fluminis non poterat.

Ideoque per relictam eam viam ſemper aliquæ Antuerpiam commeabant auxiliares naues

GANDAVI deditio

SED Gandaui deditio ſpes Antuerpienſium perculit, Alexan-

1584 Alexandri conſilium fortunauit. Etenim ſpes, non ſolùm cibus, deficiebat à mari terraque Gandauenſes: premebanturque quotidie magis magisque hinc ab Oliuera, inde à Varambonio, qui inſeſſo per eos dies Heuergemio pago, prope Liuiam amnem, coniunctis Burgundis ſuis, Angliſque cum Oliueriano equitatu, tractum omnem, ſupra infraque vrbem, infeſtus obtinebat; ex quo flecti iam feroces animi occœperant: miſſoque tubicine Beueram ad Alexandrum, pro fide publica venturis eorum legatis, impetratâque; obtulere Alexandro vrbem in eas conditiones, quibus deditionem ſuam compoſuerant Brugenſes, quæque oblatæ tunc quoque fuerant Gandauenſibus. Sed ijs illicò pernegatis, quòd noua ſymptomata cogerent præſcriptas mutare medicamentorum leges: quin & increpiti quòd non modò oblatas antea pactiones ſuperbè neglexiſſent, ſed etiam nouis aduerſus Religionem reſque ſacras iniurijs, nouis in regiarum partium homines animaduerſionibus, Regis vltionem prouocaſſent; admoniti ſunt, vt ante actorum memores non aliam conditionem, quàm clementiam Regis expoſcerent, aut expectarent. Quumque illi & culpam in paucos referrent: & validam nempè vrbem, laturamque in plures adhuc menſes obſidium iactarent: & litteras Galliæ Regis oſtenderent à Prunæo legato ſubmiſſas, cum certa regij auxilij ſpe: ac demum adderent, vereri ſe, ſi domum re infecta redirent, ne ſeditioſi ciues, atque Hiſpanis infenſi, deſperatiſsimo conſilio, vrbem omnem ſubiecto igne ſuccenderent, atque exuuias victoribus relinquerent; ab Alexandro nihil ijs moto ad Præſidem Richardotum miſſi ſunt: ex quo auditis non ſanè placitis conditionibus, quas imponi Gandauenſibus agitaretur: præſertim quum is inter colloquendum addidiſſet, viſam à ſe arcanam ab Hiſpania epiſtolam Parmenſi Principi ſuadentem, ne Gandauenſes alio reduces modo reciperet, quàm quo auus eius Carolus V. iiſdem ſupplicibus, fune è collo pendente, ac feminudis veniam impertiuiſſet; legati ea commemoratione ſuboffenſi, Gandauum reuerſi ſunt. Ac poſtridie venere inde, ciuitatis quidem nomine, viri nobiles duo, Petrus de Vos, & Petrus Corteuilla: à militia autem Centuriones tres: vtque faciliora omnia apud Alexandrum expedirent, veteri Britannorum exemplo, qui pacem à Cæſare petituri, legatis aſſociauere Comium, Regulum Atrebatenſem, Cæſaris amicum, quem in vincula paulò antè coniecerant; & iſti Federicum Perenottum Campinij Dominum, eductum è carcere ſecum aſſumpſere. eoque, & Richardoto ſequeſtribus, in hunc denique modum conditiones

Marginalia: Saluo condotto 25. Sept. — Card. Granuel. 28. Ianuij. 1540. — Cæſ. l. 4. bel. gal. — Gandauenſes fame domiti — deditionem offerunt, & certas conditiones orant Alexandrum. — qui eos non exaudit: — ſed increpitos remittit. — illi fruſtra ſe excuſant, — & abeunt; — Redeunt — & hoc artificio vſi, — vrbem arbitrio Alex. dedunt,

tiones emollitæ ſunt. *Veniam præteritorum omnium, Regis nomine, Gandauenſibus in gratiam receptis elargitur Belgij Gubernator Parmenſis Princeps, priſtinis priuilegijs reſtitutis. Animaduerſione, quæ in vniuerſos exerceri debuit, ad ciues tantummodò ſenos redactâ, nunc hiſce quoque ſenis ciuibus, quos ſibi arbitratu ſuo tradi plectendos quocumque liberet ſupplicij genere popoſcerat, vitam indulget, iure ſibi in reliqua reſeruato. ciuitatem ducentis millibus florenûm mulctat. Cæſareæ arcis, ac Sacrarum ædium reſtitutionem eidem imperat. Sacrum ordinem vrbe eiectum reuocari mandat, reducique in bonorum, queis inter poſtremas haſce turbas exutus fuerat, poſſeſſionem. Hæreticis ad ſua componenda, migrandumque, biennij moram Gandaui concedit. Præſidiarijs militibus* (erant illi paulùm ſupra bis mille) *cum armis cuique ſuis abitum permittit. alios eorum loco ex quacumque natione impoſiturus.* Impoſuit autem, rebus ita conſtitutis, tria peditum millia, equitumque turmas quinque, Oliuerâ duce: & Campinium paulo antè carcere occluſum, biſque capite periclitatum, vrbi præfecit. ſimul euocato Mechlinienſi Archiepiſcopo, qui Gandaui ſacra procuraret, Sacerdotes, Religioſaſque familias in vrbem reduceret, atque Orthodoxæ fidei deſertores Religioni, ac Deo reconciliaret; ſtatum, (vt tunc quidem diſtractus aliò potuit) ciuilem, ac ſacrum ordinauit. Sic vrbs in manus venit, qua nulla in Belgio maior, mœnibus, foſsâ, propugnaculis aduerſus quaſcumque magnorum exercituum aggreſſiones præmunita: intuſque non minus valida fluminum, & canalium flexionibus ſepimentiſque, à quibus in inſulas quamplures ſecta, ſi foris ſuperetur, habet vnde ſe, intra inſularum receptus, abſciſsis pontibus, nouiſsimè tueatur; hæc, inquam, tanta opulentaque vrbs ab Alexandri terrore nominis magis, quàm à paucis circa ſtationibus obſeſſa, minima Regis impensâ, iacturâ militum nullâ, accipere victoris arbitrio leges coacta eſt: tam magno quæſtu bellici apparatus, relatis inde tormentis muralibus campeſtribuſque quàmplurimis, militaribus machinis, plauſtris, foſſoribus, fabriſque, præter naues, ac naualem turbam; vt meritò Alexander, miſſo victoriæ nuncio in Hiſpaniam, cumulaturus (vt ſcribit ipſe) ludorum ſolennia, quos tunc acceperat in Catharinæ Regis filiæ nuptijs celebrandos; poſt rei geſtæ narrationem, poſtremò addiderit. *Nunquam inter Belgij proſpera, expertum ſe eſſe opportuniore loco, Dei benignitatem, quàm in Gandauenſi victoria, per ſe magna, & Gandauenſi maiorem breuì paritura.* 1584

[Margin notes: hiſce conditionibus acceptis: — Alex ſtatum Gandaui ciuilem, — & ſacrum ordinat: — & victoriæ ex vrbe maxima munitiſſimaque — nuncium Regi mittit. — *Campin.* — *Granuell Card. frater* — *Duci Sabaudo nupta*]

Gandauo

ET VERO ſtatim conſtitit victoriæ fructus. Eductæ ſunt

Gan-

A. Naues à Gandauo submissæ obuias Antuerpiensium naues fugant.
B. Scaldici aggeris scissura, per quam Gandauenses transmittunt in campum
C. Scissura aggeris inter vndas. D. Scissura aggeris per quam naues deniq
E. Palatio ex vtraq ripa F. Arx s Mariæ G. Arx s. Philippi
H. Propugnaculum à Tilinio extructum, ne amplius naues à Gandauo
I. Telinius ausus palationem transire, uincitur capiturq
1. Parma, fossa per inundatum campum ad deducendas naues, et commeatum
2. Parmensis primus cum ligone fossam aperit.
3. Silua, vnde lignorum strues in castra. 4. Beueren pagus, sedes
5. Arx Beuerensis, in quam commeatus inducitur. 6. Naues inter utramq
7. Calloum pagus, et armamentarium.
A
B
H
C
D
Scaldis Fl.
6
Antuerpia

hostibus inundatum,
taldim intrant.
tur.
h castra
sis.
tionem componende
2
3
4
5
7
F
G

1584 Gandauo dux, ac viginti naues, quingentis militibus armatæ, cum aliquot onerarijs, vt ſecundo Scaldi, Calloum deferrentur. Sed quoniam Calloum inter, & Gandauum, Antuerpia intercedebat, cuius ante munitiones nauigandum erat, hæc inita eſt ratio vitandæ hoſtilis vrbis. Inundauerant Antuerpiani per Saftingæ aliorumque aggerum ſciſſuras, vt antea dicebam, maximam agrorum partem ad Borchtum vſque pagum, paulùm ſupra Antuerpiam: ac præter Delam inſulam, & Calloum, & aggeres aliquot ab alluuione extantes, ceteram Flandriæ oram aquis latè contexerant. Hac opportunitate vſus Alexander, vbi naues Gandauo egreſſæ, Teneramundam, mox & Rupelmundam, captas iam vrbes, tutò tranſuectæ ſunt, auctæ inſuper aliquot nauigijs atque biremibus; iuſsit eas relictâ ad dexteram Antuerpiâ, Borcthum diuertere, apertoque ibi Scaldico aggere, in campos aquis merſos erumpere. Quod illæ, poſt breue prælium cum nauibus Antuerpiâ illuc feſtinatis, interempto Ioanne Cocco earum Præfecto, tutæque propugnaculo prope Borcthum ad hanc rem excitato, feliciſsimè præſtitere. Inde Calloum verſus velificantes, ac Blocherſem aggerem, apud S. Franciſci munitiunculam, perrumpentes; demum apud S. Sebaſtiani propugnaculum, ſciſſo Scaldis aggere, rurſus in flumen illapſæ peruenere ad Alexandrum, tanto maiori exercitus gratulatione, quanto auditum erat, vix prætergreſsis Borcthi ſciſſuram regijs naibus, non tam Antuerpia claſſem Cocco auxiliaturam aduolaſſe, ductore Tilinio. Hic, paucis antè diebus, dum operas Farneſiano ponti hinc atque hinc intentas aſsiduè incurſant hoſtes, diſtrahuntque; noctu Lilloo egreſſus Antuerpiam euaſerat, tribus Hiſpanorum ratibus ſecum tractis. Verùm quum regios reiectis Antuerpianis nauigijs, tranaſſe iam Scaldis aggerem ad Borcthum vidit, ne aditus ille, oſtiumque venturis inpoſterum Gandauo nauibus pateret, cum ea, qua venerat claſſe, perfoſſi aggeris ripam inſedit, ibique caſtellum, quod Tilinianum appellatum eſt, excitauit, ac muniuit. Dein Antuerpiam reuerſus, habita cum Aldegundio, reliquiſque belli primoribus conſultatione, quum aduocandum è Zutphania Comitem Holachium, vrgendum cum ſua Anglorum legione Morganum, implorandum gallicum rurſus auxilium cenſuiſſent; ipſe onus Hollandos adeundi, ſollicitandique eorum claſſem, vltrò ſuſcepit. Atque expectata maris reciprocatione, armata biremi, ac præmiſsâ onerariâ, nocte intempeſta, ligneos inter pontes elabitur: mox tamen incidens in biremem, nauemque Billij; qui Alexandri

[Left margin notes:] *Galeotus* (beside "& Rupelmundam… auctæ"); *Dieco* (beside "Scaldico aggere"); *Lanua fil.* (beside "claſſem Cocco"); *Gaſpar Robles Bil. Dom.* (beside "pectata maris … men incidens")

[Right margin notes:]
naues educuntur ad finiendum pontem..

& per inunditos ab hoſtibus campos,

vitatâ Antuerpiâ,

commiſſoque feliciter prælio,

ad Alexandrum aduehuntur.

Sed Tilinius Lilloo Antuerpiam nauigans,

non ſine præda,

excitato caſtello viâ nauibus Gandauo in poſterum venturis intercludit.

Poſtea ad ſollicitandos Hollandos renauigans,

iuſſu inter palationem, ac Lieſenſucum excubabat, commiſſo 1584 prælio vincitur, capiturque, ac Tornacenſem in arcem pòſt abducitur; non minore Antuerpiæ iactura, orbatæ ſtrenuo audentiſque partium Duce, quàm mœrore Lanuæ patris ea captiuitate bis capti. Sed non hac compenſatum eſt clade damnum, quod allatum à Tilinio fuerat, inſeſſo Borctho, excluſis inde regijs, atque adeò intercluſo nauigijs aditu è Gandauenſi vrbe. Id, quod angebat Alexandrum nauium egentem, quarum obiectu abſoluta pontis molitione, Scaldim aliquando clauderet, viamque hoſtibus, contempto periculo quotidie illac tranſmittentibus, ſemperque commeatus aliquid Antuerpiam comportantibus inhiberet. Præſertim quòd, quò magis in hiemem ibat, eo duriora omnia, inprimiſque fluminis glaciem, qua nullam certiorem peſtem minabantur accolæ, formidabat. Alijs præterea nauibus opus habebat, ad pontis tutelam armatis contra hoſtium conatus, à mari aut ab Antuerpia, aut vtrimque ſimul inuadentium. Ergo ſæpè iam fruſtrà conſultis aquarum locorumque peritis, ipſe, ſeu neceſſitate ingenium exprimente, ſeu potius, vti ſcribit ad Regem, Deo hanc illi mentem inſinuante, poſtquàm omnes circa flumen tractus æſtimaſſet, ſtatuit, Druſi, & Corbulonis exemplo, qui per ea loca, ille à Rheno in Fleuum lacum, hic Moſam inter & Rhenum, non procul à Batauico littore, foſſam duxere; à Stechena Vuaſiæ pago alueum moliri nauium capacem, & Calloum vſque deriuare. Et quamquam magna foſſorum parte alibi diſtenta, tamen haud dubius militaris obſequij, (quippè obtinuerat Alexander, vt quod antea vis, & imperium, iam æmulatio & mos haberetur) ipſe conſilij ſui faber, inter milites foſſoreſque indiſcreto labore manum operi admouet: ac paulùm ſupra Stechenam, quò brachium pertingit Mœræ Gandauenſis fluuij, aperit foſſæ caput. in eam infuſo Mœra, canalem dirigit ad locum, quò inundatio aliquatenus extendebatur, quinque paſſuum millibus è Stechena diſtantem. Inde per campos aquis haud ita altis inundatos, apud S. Giſliſium pagum iter flectens, inter Verbocchum vicum, & Beuerenſem arcem, ad Calloum, & caſtra perducit alueum, ac ſciſſo demum Scaldis aggere in flumen exonerat: extructo ibi Perla propugnaculo, ad præſidium noui oſtij, portuſque, quem eodem loco ſuis nauigijs deſignauit. Atque in hunc modum pro ea, quam hoſtes per Scaldim intercluſerant via, ipſe noua, breuiorique aperta, in quam naues Gandauo per Mœram ſe immitterent, ac deferrentur in caſtra, materiam perficiendo operi, & commeatum alendo exercitui, abundè prouidit.

Margin notes (left): capitur, — magna partium iactura. — Alex. intercluſa à Gandauo via, — aliam excogitat aliunde: — Foſſam molitur, — immiſſoque in eam flumine, — aſ — vſque in caſtra deducit.

Margin notes (right): *Lanua captus ante fuerat Vide ſupra l. 3* — *14. Nouembris* — *Suide re ...* — *Ducto*

1584 uidit. magna & hoſtium admiratione ex opere tanto, tanta celeritate perfecto: & militum lætitia, Parmenſi Principi, cuius honori nouum alueum Parmam appellauere, diu effuſèque gratulantium. Fuit longitudo Farneſianæ foſſæ, quà per ſiccam, quà per aſperſam aquis humum ſerpentis, milliarium circiter quatuordecim: primæque per eum actuariæ naues Gandauo ſeptemdecim aduenere. poſteà verò, ſicuti maxima quæque flumina Flandriam propemodùm omnem complectentia, Gandaui excipiuntur, ita ex vniuerſis ferè Flandriæ locis deferri cœptæ ſunt generum omnium merces in caſtra; non exiguo ſanè quæſtu pagorum, oppidorumque venalia, huc multa tutò conuehentium, diſtrahentiumque: & militum in primis commodo, quibus toto obſidionis tempore vnus hic alueus rem cibariam, ſublata occaſione deferendi ſigna ſtationeſque, præſenti copia ſuppeditauit. Sed præcipuus tunc quidem Parmæ fructus, naues fuere ad pontis abſolutionem adhibendæ. Ne tamen per aliquot dies adhiberentur, gelu deterruit. Diffracto enim, qui magnam partem conglaciauerat, Scaldi fluuio, aggerebantur glaciei immanes cumuli: qui ſi fortè delati cum æſtuante, rapidoque mari, in pontem incurriſſent, haud dubiè obſtantia hæc in medio amne nauigia, vbi maior rapiditas, diſſipaſſent, atque obruiſſent. Sanè ingentia aliquot fragmina glaciati amnis in ſtructuram pontis impetu acta, atque intra craſſitudinem lignorum ferè ſemipalmo immiſſa, argumento fuere, qualis ea firmitudo molis eſſet, quæ aduerſus acuta adeò tela furenti ab Oceano contorta, immobilis, atque inconcuſſa
1585 perſtaret. Vbi autem miteſcere hiems cœpit, & minor à gelu timor; ad molitionem operis reditum eſt.

eius longitudo,

& commoda.

Naues per eam deferuntur ad pontis abſolutionem adhibendæ:

& glaciati fluminis impetu

ceſſante adhibentur

PATEBAT, vti ſupra ſignificatum, pedibus paulò minus mille, ac trecentis, pars media fluminis inter caſtella. Ad eam claudendam duæ, ac triginta naues æquatæ in latera, interiectæ ſunt, ſingulæ ſexaginta ſex pedes longæ, duodecim latæ. Nec lateribus cohærebant, ſed pedes viginti duos inter ſe diſtabant: quaterna tamen ſerie rudentum, & catenarum proras puppeſque, ac media latera vincientium, coniungebantur. Præterea vnaquæque nauis à prora, atque à puppi firmabatur anchoris ita iactis, vt attollente ſe flumine, laxatis nautarum miniſterio anchorarijs funibus, inoffenſa nauium ſeries attolleretur. Ac ſpatio inter ſingulas naues trabibus commiſſo, ac tranſuerſis aſſeribus conſtrato, tranſmittebatur in nauium foros: vnde continuus inter caſtella pons, mille, ac trecentorum pedum efficiebatur, vallatus & ipſe firmis aſſerum loricis, vti ſerua-

Eæ fuerunt naues triginta duæ,

in hunc modum compoſitæ.

Super his conſtrata eſt via,

cum fuerat in vtroque palationis ponte, cui medius hic adne- 1585
ctebatur. Additi & defenſores, ſingulis quidem nauibus mi- *ſluitatis*
lites triginta, cratibus pluteiſque præſepti, ac nautæ quatuor,
cum duobus maioribus tormentis: caſtellis autem ſtationarij
longè plures: ſingulis verò caſtellorum angulis totidem tor-
menta, quorum duo in palationis, duo in nauium tutelam ex-
cubabant. fueruntque tormenta maiora pontem vniuerſum
propugnantia, ſeptem omnino, ac nonaginta. Neque hoc per-
fectum eſt opus, antè quàm ſimul aliud perficeretur, quod hu-
ius munimentum, firmamentumque futurum eſſet. Et quem-
admodum ante vrbium portas obijci ſolent hoſtibus aliqua *Riuellini*
paulùm abiuncta à mœnibus propugnacula, quorum oppoſi-
tu retardentur illi, ac retundantur, vt non niſi feſſi, imminuti-
que inuadant vrbem; ſic noua hæc moles (vti inuentor eius
Baroccius differebat) ponti præſtaret, in quam neceſſariò in- *Propertius Baroc.*
currerent, induerentque ſe ſe hoſtium naues, ante quàm inte-
græ, validæque pontem aggrederentur. Et huius quidem ma-
chinæ ſtructura hæc erat. Prætendebantur antè nauium pon-
tem, ſed procul ab illo ad teli iactum, rates triginta tres, ternæ
lateribus aliquantum diſtantibus compoſitæ, ſtratiſque deſuper
ingentibus tignis, maliſque nauium, connexæ: tum ternæ aliæ
inter ſe quidem eodem modo coniunctæ, ſed à primis ternis
modico interiecto ſpatio ſeparatæ: ſic rurſus aliæ, ad vndeci-
mum vſque ternarium, pari interuallo ſuccedebant. Porrò ex
ſingulis hiſce ternarijs, deutato extabant ordine quaternæ denæ
trabes, prælongæ, tereteſque, & ferro acuminatæ: quæ velut ha-
ſtata, in fronte agminis cohors, prætentis in hoſtem inclina-
tiſque cuſpidibus accedentes territabant. Rates dolijs inani-
bus oppletæ, ne à profluente, aut ab æſtu abriperentur, demiſ-
ſis vtrinque anchoris ſiſtebantur, laxis tamen rudentibus, vt
intumeſcente amne pariter elatæ fluitarent, eoque flottas ap-
pellauere. Harum porrò machinarum, quæ geminæ fuere;
alteræ Antuerpiam verſus, Oceanum verſus alteræ, ſingulæ pe-
des mille ducentos quinquaginta duos longæ, tantum in flu-
minis latitudinem extendebantur, quantum & totum nauium
pontem, & aliquam caſtellorum partem, obiectu, moràque
ſuâ contegerent. Poſtremò Alexander, armata quadraginta
nauium, biremiumque claſſe, quarum vicenis circa ripam
Flandriæ, totidem ad oram Brabantiæ, tutelam pontis attri-
buit; opus poſt ſeptimum obſidionis menſem abſoluit: ac pon-
te bis mille, & quadringentorum pedum Scaldi impoſito ea
firmitate, vt in Brabantiam è Flandria communicatis, quæ
vtrobi-

defenſoribus & nautis & tormentis munita.

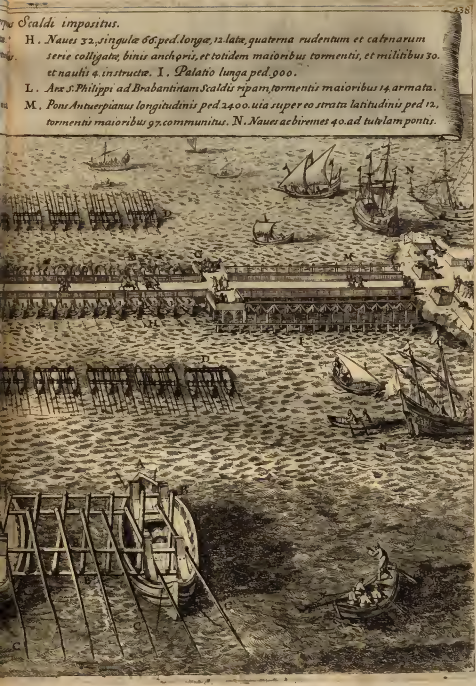
Tormentorum numerus in nauibus, & in vtraque palatione, & in caſtellis palationum terminis.

Ponti geminum munimentum præponitur.

hoc artificio.

& abſoluto bis mille & quadringentorum pedum ponte,

Pons Antuerpiani
A. Rates ad Flottas componendas dolijs uacuis oppletæ, binis anchoris firmatæ.
B. Trabes super ratibus extensæ ad ternas quasq; rates colligandas, et ad hastas sustinenda
C. Prægrandes hastæ cuspidatæ in hostem uersæ.
D. Flottæ longæ pedibus 1252. ratibus 33. et cuspidatis hastis 154. constantes.
E. Arx S. Mariæ ad Flandricam Scaldis ripam 14. tormentis maioribus munita.
F. Palatio longa ped. 200. G. Castellum ligneum cum tormentis 4.
N
D
E
G
M
M
M
H
H
F
D
D
A
B
B
C
C

...pus Scaldi impositus.
H. Naues 32, singulæ 66. ped. longæ, 12. latæ, quaterna rudentum et catenarum serie colligatæ, binis anchoris, et totidem maioribus tormentis, et militibus 30. et nautis 4. instructæ. I. Palatio lunga ped. 900.
L. Arx S. Philippi ad Brabantinam Scaldis ripam, tormentis maioribus 14. armata.
M. Pons Antuerpianus longitudinis ped. 2400. uia super eo strata latitudinis ped 12, tormentis maioribus 97. communitus. N. Naues ac biremes 40. ad tutelam pontis.
A
B
C
D
G
H
I
M
N

1585 vtrobique erant, caſtris, peditum equitumque copiæ, cum plauſtris tormentiſque curulibus vltrò citròque ex vſu commearent; flumen hoſtibus intercluſit, ſpemque commercij omnem à mari Antuerpienſibus ademit. Diem, quo pons, & munimenta pontis abſoluta ſunt (fuit autem feſta lux Apoſtoli Matthiæ, quam Alexander fauſtam ſibi, vti ſcripſit ad Regem, auguratus eſt, ob memoriam Caroli V. aui ſui, fortunata quæque eo die ſortiti) cunctus exercitus militari pompa celebrauit. pars magna militum nouo ponte diſpoſiti, quaſi miſſo ſub iugum, calcatoque Scaldi iam victores: pars ex arcibus propugnaculiſque in vtraque ripa conſtructis, alij ex nauibus, plures è ſtationi bus & caſtris, omnes læta tormentorum exploſione, lœtis vocibus, Parmenſi vitam, Parmenſi victorias acclamauere. Dum ipſe, qui rei molitionem præcipuo Dei nutu cœptam, atque inter aſſidua hoſtium, elementorumque certamina eò deductam intelligebat, actis ei ſubmiſſo animo gratijs, ſtabilitatem operi à præpotenti eius dextera precabatur.

24 Feb.

28. Feb. Carolus V. eo die natus, coronatus, & victor apud Ticinum

via Antuerpiam à mari penitus intercluditur,

magna militum lætitia,

diem perfecti operis celebrantium,

& Alex Deo grates ob eam cauſam peragentis.

At vero vbi compertum eſt Antuerpiæ, clauſum iam ponte Scaldim, ac multi procul proſpexere molem, haud facilè dictu eſt, quæ inde admiratio conſternatioque populum inuaſerit. Fuere, qui non humano illud artificio inuentum, ſed dæmonum afflatu monſtratam Parmenſi formam operis, conductiſque ex Orco fabris, ferramentiſque perfectam, ſibi perſuaderent. Certè Conſul Aldegundius, quamuis diſſimulato tunc quidem metu, diſparem animo frontem explicaret; in libello tamen, quem captâ pòſt Antuerpiâ emiſit, *Supra humanam fidem fuiſſe* aſſeuerat, *eius naturæ amnem mortalium manibus claudi poſſe*. Et ſanè in veterum annalibus haud facilè quis reperiat ſtructuram pontis admirabiliorem. Scio Cæſaris pontem paulùm vltra Belgij fines, ſuper Rheno fabricatum, ſcriptorum commentationibus clarum eſſe. Attamen Cæſar longè anguſtiore loco; tenuique per æſtatem Rheno pontem ſtatuit. Alexander alueum duplo ferè latiorem, & Oceano proximum, miſtumque Oceano, atque adeò eius agitatum elementi furijs compreſſit. Præterea prompta illi materia fuit ex amicis circà prouincijs, naues ac ligna offerentibus: Alexandro pauca ad manus, pleraque procul aſportata, ſemel ab Anglis, iterum ab Hollandis intercepta, ſemper hoſtibus obnoxia. Adde quòd Cæſar breuem ad vſum, nempè ad tranſducendum ſemel exercitum, machinam ſtruxit: atque adeò non ea operi firmitas paranda fuit, quæ neceſſaria erat Alexandro, obſidionem in plures menſes facilè producturo. Denique ille non metu hoſtium, qui

Antuerpienſium admiratio abſoluto ponte:

& Aldegundi de eo iudicium.

lib. 4. & 6. belli gallici

Comparatio huius cum Cæſaris ponte

Cæſari

Cæſar.

qui, vbi pons inſtitui cœptus eſt, fugam arripuere, ideòque operis ſecurus opus condidit: Alexander in conſpectu inimicæ potentiſſimæque vrbis, inter illam medius & poſſeſſum hoſtibus mare, modò hinc, modò illinc, ſæpe vtrinque infeſtis nauium incurſionibus impetitus, molem inter vndas æſtu Oceani irrequietas conſtituebat. Vt profectò, ſi Cæſaris nomen Rhenano ponti demeres, Antuerpiano adderes, noſtram ætatem ſuorum, credo, Cæſarum nōn pœniteret. Auxit obſeſſæ ciuitati ſollicitudinem explorator ab Aldegundio ſubmiſſus in caſtra, relaturus pontis formam, hoſtiumque conſilia. Qui agnitus, captuſque, ſed contrà quàm metuebat, à Parmenſi exceptus (Scipionem videlicet imitato, qui pari ſecuritate ſui, & contemptu hoſtis, ſpeculatores Annibalis admiſit,) iuſſus eſt circumire caſtra, contemplari ſtructuram pontis, numerare naues, tormenta, propugnacula: tum, omiſſo metu, ad ſe reuerti. Reuerſo, *Vade*, inquit, *liber ad eos, qui te ſpeculatum miſere: & poſtquàm, quæ oculis ipſe tuis vſurpaſti, omnia percenſueris, adde, Firmum fixamque eſſe Alexandro Farneſio, ab obſidione non antè diſcedere, quàm aut ſub illo* (& pontem monſtrauit) *tumulum ſibi condat, aut per illum in vrbem ſibi viam ſternat.* 1585 *Antuerpia.* Explorator Antuerpienſis capitur, *Liuius l. 10. 3. dec.* & Antuerpiam remittitur ab Alex. hiſce cum verbis.

Sed multo, quàm exploratoris relatio, ciuitatem exteruerat magis, Buſcoduci infeliciter attentati nuncius. Etenim ex rebus Midelburgi agitatis in fœderatorum Ordinum conuentu, ita partiti fuerant ſubſidium: vt, dum Treslongus Zelandiæ oræ Præfectus claſſem Lilloum adduceret, Holachius Buſcoducum inuaderet. cui defendendo ſi Parmenſis accurreret, (ita enim diſſerebant) haud dubiè, tractis è Scaldico ponte caſtellisque præſidiarijs, faciliorem claſſi acceſſum, impreſſionemque in pontem fore. ſin autem poſthabito Buſcoduco, belli caput non omittendum putaret, profectò non duraturam per ſe ſe vrbem, præſertim pollicitis aliquot in ea ciuibus operam ſuam: capto autem Buſcoduco, commeatum Antuerpiam à terra inferri poſſe, nullâ maris curâ. Et iam Holachij iuſſu quinquaginta pedites, ductore Claragio, ante vrbis portam, quæ Antuerpiam ducit, occultati, quum primùm ciues eam manè recluſere, demiſſo verſatili ponte; improuisò apparent, fugatiſque, qui venerant, ciuibus, portam occupant. Inde non procul in ſucceſſum intenti equites trecenti, ſeptingentique pedites, Holachio ipſo duce, vrbem intrant: diuiſique, in forum alij tendunt, munitione tormentiſque potiuntur alij, plures quaſi iam victoriæ ſecuri, prædatum vrbem ſanè opulentam certatim huc illucque funduntur. Quin & Decurio tribus cum

BVSCODVCI aggreſſio, *Bolduc* decreta in conſilio Fœderatorum. *Io. Bloſius Mons de Treslong.* *Bolduc.* *Iulian Clarag.* intrant vrbem Holachius & eius copiæ, quæ ad prædas funduntur, *Caporale*

1585 cum militibus ad portæ tutelam ab Holachio relictus, captam iam vrbem ratus, ne fructu victoriæ vnus ipſe careret, ſtatione flagitioſè deſerta, ſocijs ſe ſe prædabundis adiungit. Forte *prædabundis adiungit ſe portæ cuſtos.* per eos dies Buſcoduci aderat à morbo recens Altapennius, audito que inuadentium clamore, arma induit, tractiſque ſecum quadraginta equitibus lancearijs ex Italica turma Elmontij *Occurrit hoſtibus Altapennius* vrbis Præfecti, in forum prodit, ciues conſternatos latitanteſque præſentiâ ſuâ extrahit, animatque, ac primo hoſtium manipulo infeſtus occurrit. *mox & alij.* Sequitur exemplum Altapennij Præfectus Elmontius: cum vtroque ſe ſe ciuium alij adglomerant: alij ductu ſuo, & mutua adhoratione in hoſtes vadunt: ſumptiſque iam vbique armis, tota paſſim vrbe, per vias ac fora, diuerſis vtrinque animis, pari obſtinatione confligitur. hinc enim patriæ caritas, coniugum, liberorum, ac fortunarum cura, aduerſum aggreſſores prædatoreſque incendebat: *pugnatur.* inde potiundæ vrbis decus, ingentiumque prædarum, quæ iam in manibus erant, cupido ſtimulabat. Verùm, ſiue quòd SVA quiſque acrius defendit, quàm raptor inuadit aliena: ſiue gliſcente ciuium armatorum numero, vt FERME quam pauci ardua aggrediuntur, tam dein multi aggreſſos imitantur; Holachianos non iam diripiendæ vrbis, ſed tegendi ſui perurgere ſollicitudo cœpit. Suſtentabat tamen illos ſpes auxiliarium copiarum, digreſſo paulò antè Holachio ad eas è vicino vrbi *Holachius ad nouas copias adducendas egreſſus* pago, vbi latebant, accerſendas. Has autem, quæ mille equites, bis mille pedites erant, in vrbem properantes, iam iamque portæ ſuccedentes, ſenex vnus incuſtoditam ab Holachianis portam intuens, è proxima turricula clàm prorepens, inciſis *cum ijs redit.* retinaculis, demiſſàque portæ cataractâ, aditu excluſit, eluſitque. Quo factum eſt, vt qui iam numero animoque impares *Sed porta occluſa non admittitur.* pugnabant Holachiani, nullo ad fugam exitu inuento, omnes aut intra vrbem concluſi, trucidati ſint: aut è mœnibus in foſſam ſpontè demiſſos, paucis exceptis, obruerint aquæ. Quo *Inde Holachianorum cædes.* tempore ferunt, ciuium multos adhuc ignaros liberatæ vrbis, è diuerſa mœnium parte, præproperâ fugâ, inanique eorum metu, quibus ipſi metui erant, ſe ſe præcipites egiſſe, victoreſque iuxtà, ac victos, aquis hauſtos eſſe. niſi fortè iſtos non ignoratione victoriæ, ſed proditionis conſcientiâ ad fugam fatumque compulſos credibile ſit. Reperti inter eos, qui deſiderati ſunt, Ferdinandus Truchſeſius, exauthorati Septemuiri frater, & nothus Orangij filius, præter Holachij legatum, & Germanos aliquot peditum haſtatorum duces. Sic vrbem iam captam, vnus Decurio ſtationis deſertor amiſit, præſenti Al-

tapennius animo ſeruauit. Vt meritò illum è mœnibus fugientem pœna conſecuta ſit, Holachij iuſſu capite damnatum: Altapennium Elmontiumque; commendante vtrumque Alexandro, Regis litteræ gratiarum indices, non ſine donatiuo ad Altapennium miſſo, decorauerint, 1585

Meter. lib. 2.

& pœna cuſtodis,

& præmium Altapennij.

BRVXELLENSES obſeſſi fame laborant,

Hvivs infortunij nuncius eodem planè tempore Antuerpiam intrauit, quo equites aliqui, mox et pedites, reliquiæ cladis à Georgio Baſta, equitatus vniuerſi Commiſſario illatæ, ſe ſe effuſâ in vrbem fugâ recipiebant. Etenim captâ pridem à Regijs Viluordiâ, Bruxellis proximâ, relictoque ad loci præſidium Ambroſio Landriano; fame laborabant miſerum in modum Bruxellenſes. Iis opem vt ferrent aliquam Mechlinienſes, Antuerpianique, ita conuenerant, vt illi commeatum, hi militem commeatus tutelam adderent, Suboluerat id Parmenſi Principi, eiuſque iuſſu ex Tornautho Georgius Baſta, atque ex Lyra Odoardus Lanceauecchia, Lyrani præſidij Præfectus, coniunctis copijs, & circum Viluordiam ſtructis inſidijs excubabant, Quum per obſcurum cœptæ iam noctis, plauſtris circiter ducentis præire conſpiciunt nouem equitum ſigna, & cohortes peditum fermè tredecim, paucis à tergo comitantibus plauſtra, ob viciniratem Mechliniæ tutiora, Ergo Regij magno repentinoque tubarum, ac tympanorum ſtrepitu numerum ementiti, in primum equitum agmen inferuntur. tum miſcentibus ſe ſe peditibus equitibuſque, dum acriter vtrinque confligitur, ſpatium nacti plauſtrarij ſubduxere vehicula, ac pleraque Mechliniam, à qua non multùm proceſſerant, reduxere. Ex quo Regij in hoſtes ferocius incumbentes, cæſis eorum minimùm ducentis, plurimis captis, equis maximè Raitrum ſupra quadringentos abductis, reliquis fuſis fugatiſque, ſatis habuere, Antuerpienſium conatum non leui eorum malo eluſiſſe, & Bruxellenſium famem, alimentorum deſperatione, fruſtraſſe. Et verò non vltrà tolerabatur fames in ciuitate perquàm lauta ſplendidaque, & habitatoribus frequente: quamuis identidem emiſſis ad eam exonerandam viris feminiſque compluribus, quorum tamen pleroſque regij equites aut ſcloporum ictibus in vrbem reijciebant, aut pergentes ſuſpendio necabant; feminas autem, ſectis ſupra genu veſtibus, eam ignominiam referre domum, & cum ſuis fame commori iubebant, Et commoriebantur in dies, ciborum inopiâ, ſanè perplures: adeò, vt matrem numeroſa liberorum prole cinctam, à quibus aſſiduo eiulatu materna viſcera cruciabantur, venenum ijs propinaſſe, mox & ipſam hauſiſſe, vt longæ

Mittunt illis commeatum multo comitatum milite Mechlinienſes et Antuerpienſes,

Sed incidentes in regiorum inſidias,

cæduntur & fugantur.

cum Victorum præda.

Creſcit Bruxellis dira fames:

miſerabili exemplo.

1585 longæ mortis tædio anteuerterent, memoriæ proditum ſit. Acceſſit, famis additamentum, diſcordia ciuium alijs de dedenda vrbe conſultantibus, alijs ferociam ſpemque gallici auxilij retinentibus: illis armato milite aulam, his pari armorum apparatu forum, ædeſque prætorias occupantibus. Donec deſperata Gallorum ope, intercluſo vndique in vrbem aditu; amiſſâ Viluordia, ac Vuillebrouco Bruxellenſis nauigationis capite, præſidioque ab Igniqueſia legione iam capto; Templæus vrbis Gubernator, militeſque, ac Magiſtratus, ſeorſim legatos in caſtra ad Alexandrum mittunt; qui ciuitatem eius clementiæ tradant: tantùm orantes, vt conditiones accipiant; quæ vrbem Belgarum Principum ſedem non dedeceant: certè inconcuſſam Bruxellenſium fidem erga Parmenſem matrem mereri aliquid apud filium. Alexander paucis perſtrictâ eâ ipsâ fide, quam in matrem, & in Regem matris dominum mutaſſent; Regemque è ſua ſede, furiali edicto, eieciſſent: attamen de Principis clementia benè ſperare iuſſos ad Richardotum Præſidem remiſit: cuius potiſsimùm operâ hiſce inter alias conditionibus conuentum eſt. *Ciues ab Rege in gratiam recepti: pecuniæ onere nullo impoſito; tantùm iuſſi templa reficere: pretioſam Regis ſupellectilem, regijque ſacelli ornamenta Bruxellis direpta reſtituere, aut eorum pretium ſoluere: ablata verò ex Granuelani Cardinalis, Erneſti Com. Mansfeldij, aliorumque opulentiorum ædibus, an reddenda eſſent, iudicum ſententiæ relictum. Poſtremò hæreticis, ad ſua componenda, biennio in vrbe ſubſiſtere permiſſum.* At externis militibus, qui mille, & quingenti pedites, equites quadringenti fuere, *vt liberi cum armis impedimentiſque, egrederentur conceſſum eſt, ſine ſignis tamen, & cum extinctis funiculis, ac tympanis tubiſque ſilentibus: ſacramento prius dicto, Non ſe induturos arma aduerſus Hiſpanum Regem, milites quidem quadrimeſtri ſpatio, ſemeſtri autem militum ductores.* Quibus abeuntibus, inductus eſt in vrbem ab Alexandro Gubernator Antonius Goignij Dominus, vetus ab vſque Caroli V. temporibus ordinum ductor, cum aliquot Vvallonum, Hiſpanorumque cohortibus. tum Richardotus eò allegatus cum Garnerio à ſecretis, qui nouorum Magiſtratuum comitijs præeſſet, ſtatumque ciuilem ordinaret. ac demum Archiepiſcopo Mechlinienſi, cuius ditionis Bruxellæ tunc erant, impensè commendata eſt ſacrorum cura.

crescit cum fame diſcordia.

Igitur de deditione

mittunt ad Alexandrum:

Margarita Auſtriaca Alex. mater

à quo increpiti,

accipiunt has conditiones

Poſtremo ciuili ſacroque ſtatui ab eodem conſultum eſt.

NEC menſis abierat, quum Neomagum, vrbs Geldriæ primaria, in Regis poteſtatem venit. ADEO quæ conſerta ſunt, ſi diſtrahi cœpere, ac plura labi, labant omnia. Ad ceteros Neo-

Nimega

NEOMAGI deditio

Hh 2 magi,

magi præſidiarios (hi erant quadringenti pedites, equites du- 1585
centi) alios additurus erat Comes Meurſius prouinciæ Præ-
fectus, quo ſuſpectis catholicorum in vrbe partibus terrori *Adolphus Meurſ. Com.*
eſſet. Verùm non modò nouum præſidium, hæreticis, catho-
licíſque iuxtà ingratum, admiſſum non eſt; ſed etiam de ve-
teri eiiciendo clàm inter catholicos conſultatum. Quum ad-
monitus Alexander, ad quem hoſtium conſilia deferebantur

ex occaſione diſſidij inter ciues.

omnia, extemplo mandat Altapennio, quem in Geldria aduer-
ſus tentamenta Comitis oppoſuerat, vt in eam curam ſedulò *Com. Meurſ.*
intendat. Is, inito catholicis cum ciuibus conſilio, fidos ac ſtre-

Catholicorum partes clam adiuuat Altapennius;

nuos ſubinde viros in vrbem occultè ſubmittendo, catholi-
corum factionem ſenſim auget; à quibus, vbi ſatis virium col-
lectum eſt, patefactâ vrbis portâ, ipſe cum præcipuo equitum
robore ingreſſus, ſe catholicis arma expedientibus adiungit.

& ab iis præualentibus armatus admittitur;

Inde territi improuiſa aggreſſione præſidiarij, vltrò dedidere
ſe, ac ſtatim emiſſi. Tum Neomagenſes, allegatis ad Parmen-
ſem ciuium præcipuis: impetratiſque, quas optabant, condi-
tionibus, ad Regis obſequium rediere. Actæ propterea, Alex-

& vrbe potitur:

andri iuſſu, Diuinæ benignitati gratiæ, tanta per exercitum
gratulatione, quanto Antuerpiæ tumultu auditum eſt, modò *Brux.*
amiſſam principem vrbem, & Brabantinorum Principum Re-
giam: nunc deditam aliam, Caroli Magni olim ſedem, ac latè
per Geldriam, Vahalis opportunitate fluminis, dominantem. *Neomagum*
Vt profectò excitatam populi ſeditionem, malè Aldegundius

magno Antuerpiæ tumultu,

quantacumque eſſet eloquentiâ, compreſſiſſet, niſi eodem
tempore Regiorum in Oſtendæ aggreſſione ſucceſſus irritus,
& cruentus: ac ſimul Lieſenſuchi, aliarumque munitionum
recuperatio, depreſſos non parùm Antuerpienſium animos
ſubleuaſſent. Et Oſtendam quidem Valentinus Mottæ Domi-

qui ſedatur, proſperis auditis.

nus, eodem planè principio, proceſſuque, & exitu aggreſſus eſt,
quo Buſcoducum Holachius per eoſdem ferè dies, vti memo- *Bolduc*
rauimus, attentauerat. Namque Mottæus, acceptis ex Italica
legione Camilli Capiſucchi aliquot cohortibus, & è vicinis locis
præſidiariorum parte, cum Vvallonum legione, quam Ludo- *Baron de Beury*
uicus Momorantius Beurij Dominus ducebat pro parente ſuo

OSTENDAE aggreſſio

Berſeæ Dynaſta; primùm Oſtendæ vigiles ad ſeptum maris im- *paliſſata*
prouiſus oppreſſit: tum vetus oppidum ingreſſus (bifariam
Oſtenda diuiditur) cæſis qui armati accurrerant, locum qua-
tuor fermè horas victor obtinuit. Sed illo digreſſo ad tormen-

Intrat illam Mottæus,

ta, queis aditum ſibi in nouum oppidum aperiret, adducen-
da, pleroſque interea milites huc illucque diſtraxit auiditas præ-
dæ. conſuetum nempè malum, quod infauſtis ſucceſſibus ſem-

ſed milites ad prædas verſi,

per

1585 per in militia damnabitur, ſemper auaritia præualente retine-
bitur. Acceſſit, quòd ex Centurionibus, quibus certa ſingulis — *Centuriones cunctantes,*
hora imperata erat ad aggrediendam vrbem, aliqui vltra præ-
ſcriptum cunctari ſunt. quo facilius vagos ſparſimque præda- — *victoriam impe di unt*
bundos oppidani, ac præſidiarij coniunctis viribus inuaſere. Et
quamquam Momorantius, contractis vtcumque congloba-
tiſque ſuorum multis, nihil omiſit, quo pugnam animosè re- — *quam dum vrget Momorantius,*
ſtitueret; affluentes tamen hoſtes, ipſum prima in acie for-
titer obſiſtentem, multis confodère vulneribus, & proiecto
Sex liberi — in vndas corpore, ademère quidem qualecumque ſolatium — *pugnans occumbit:*
liberis eius: at paternæ virtutis memoriam, quæ aquis tumu-
lari haud potuit, non adèmere. Cæſi vtrimque permulti, ex Re-
gijs longè plures: in quibus Centuriones quatuor, & amiſ- — *Reliquorum clades,*
ſa ex Italica legione ſigna duo. quæ tamen, quòd à ſigniferis
Imperialis Cinuzius l. 3. de diſcipl. milit. — diu ſtrenuèque defenſa, non niſi eorum cum morte in ho-
ſtium venere poteſtatem; alia viduis centurijs explicare ſigna, — *& fuga:*
ex inſtituto militari permiſſum eſt. Reliqui ex aggreſſoribus,
poſt meliorum necem, fugam certamini prætulere. Tribus
propterea Centurionibus ab Alexandro capite damnatis; ſed — *damnatis propterea Centurionibus.*
ob vnius ex his virtutem in bello ſæpè ſpectatam, poſt aliquot
dierum cuſtodiam, abſolutis. Sed longè maior Hiſpanorum
caſtra metus inuaſerat à Zelandiæ claſſe; quam in Midelburgi
conuentu clam deſignatam nos ſupra retulimus, & rumor euul- — *Zelandiæ claſſis,*
Maris Zelandici Admiral. — gauerat. Attamen Alexander in Treslongi, eius claſſis Præfe-
cti, cunctatione multum adhuc ſpei retinebat. Hunc enim — *Præfectus eius in ea educenda cunctatur,*
quum Ordinibus Zelandiæ non nihil offenſum, ob neſcio quas
cum Adulpho Meetcherchio contentiones, inaudiſſet, vt erat
Alexand. — in eiuſmodi occaſiones intentus, iampridem aggreſſus homi-
nem fuerat, amicis litteris, nuncijſque, queis illum ad Princi- — *Inuitatus ab Alex. multis promiſſionib*
pes ſui partes reuocabat, magna offerens, & ſpem aurei velle-
ris oſtendens. Et vero Treslongus ſiue ſuſpenſus animi, ſiue
non ſatis inſtructus ad inuadendum, ſegnius videbatur belli-
Iſſelt in Hiſt. — cas naues adornare, ad commeatum Antuerpiam inferendum,
ac pontis opus interturbandum: ſiniſtro multorum rumore,
liberâque Ordlnum querelâ aduerſus huiuſmodi non ſimpli-
cem moram. Quod ille tanto intolerantius audiebat, quanto — *Queruntur de mora Ordines, quos ille contemnit,*
Guliel. Com. Lumeius à Marcha 1572 Vide in l. 7. Dec. 1 — meritis tumidus, ob captam à ſe olim cum Lumeio Brilam,
(caput originémque depreſſæ tunc primùm Hiſpanorum po-
tentiæ,) plura ſibi deberi à Belgarum Ordinibus ſentiebat. Ita- — *& vt ingratis interminatur,*
que eâdem Lumei ferociâ minitabundus, quum à probris in
Zelandos non abſtineret; ſimili quoque Lumei exitu, ex Sena- — *Sed à Zelandis præfectura maris*
tus Zelandiæ conſulto, maris præfecturâ motus, mox & in vin-

cula coniectus tamdiu hæſit, dum Angliæ Reginæ operâ emiſſus, in Hollandiam ſe recepit. vbi ſuprema eius prouinciæ curia, cui ægrè fuerat, ſe inſcia iudicium in Zelandiâ peractum eſſe, propoſitâ iterum quæſtione, hominem abſoluit, ſiue nullius perfidiæ compertum, ſed diuitem, & infenſum, eoque damnatum: ſiue metu, ne accenſus contumeliâ, relictis partibus, ad hoſtes concederet: ideoque honore inſuper auctum apud ſe Hollandi retinuere. Sed ante hunc exitum, Treſlongo adhuc cunctante, Zelandi collectis, quot vndique potuere, nauigijs, impoſitoque ijs Iuſtino Naſſauio, notho Principis Orangij filio, Scaldim ex mari inuehuntur: ac Lieſenſuchum aggreſſi, adiutique à Lilloi oppoſiti Caſtelli nauibus, tanta tormentorum vi munitionem quatiunt, vt iam cadente multis in locis propugnaculo, exſcenſione facta, poſt acrem magis quàm conſtantem Regiorum defenſionem, cæſis aut fugatis Vuallonibus præſidiarijs, non modò Lieſenſucho potiti ſint, ſed & Antonianum vicinum propugnaculum, Præfecto pugnam non auſo, & totam ferè Delam inſulam recuperauerint: magna Alexandri Principis indignatione, à quo ſubmiſſum auxilium impulſaſque illuc, quæ non procul excubabant naues, ille præproperâ ſuorum fugâ, præuertiſſet. eoque implacabilius animaduerſum eſt in caſtelli vtriuſque Præfectos, illum exilio, hunc capite mulctatos. Hæc porrò victoria ſicuti liberam præſtabat nauigationem auxiliarium Fœderatorum à mari ad pontem vſque, inter ſua in vtraque ripâ propugnacula, procurrentium; ita eorum conſilia maturauit, quibus inter illos conuentum erat, vt, quo tempore Antuerpienſes deſtinato pridem artificio pontem inuaderent, ſubruerentque; eodem auxiliares Zelandi, Hollandique, admotâ claſſe, per aperta pontis tranſueherent commeatum. Et ne his, quæ parabantur Antuerpiæ, impedimento forent obiecti ante pontem, ſtratique ſuper ratibus mali, quos flottas, vti diximus, appellabant; adhibita eſt nautarum opera, qui per tenebras citis lintribus illuc inuecti, aut occulto ſub aquas meatu inobſeruati, grandibus cultris falcibuſque incidebant anchorarios funes, maloſque in pontem, curſu fluminis obuertebant. Sed catenis, funium loco, ſubiectis à Baroccio: accenſiſque, eiuſdem inuentu, per ripas ignibus, ſufficiente integris noctibus materia, repreſſi ſunt.

At vero Antuerpienſes perfecto iam nauium opere, quod ipſi dudum ad certam Scaldici pontis perniciem moliebantur, ſociorum claſſem trans pontem agentium admonuere,

Egreſſu-

Marginalia (left): Abſoluitur ab Hollandis, — honoraturque. — Zelandiæ claſſis per Scaldim inuecta — Lieſenſucum aggreditur. — expugnat: — & caſtella alia multa capit, — punitis ab Alex. eorum præfectis. — Conſilium Fœderatorum de inuadendo ponte. — prius de remouendis flottis ante pontem: — Iamque remouebant. — Sed repreſſi. — NAVES Antuerpienſes ſeptemdecim:

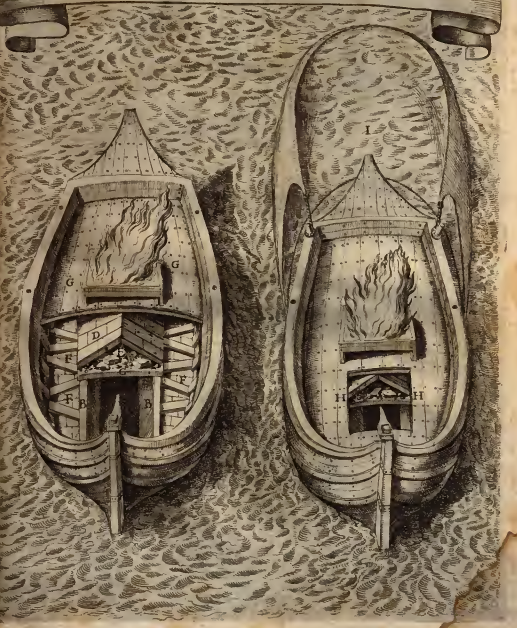
Marginalia (right): Reidan. l. 4. — Præf. Anton. — Præf. Lieſen. — Præf. Anton.

Nauis incendiaria cum cuniculo.

A. *Fundamentū cuniculi ex calce, et lateribus, altum ped. 1 latum 1. bellico puluere oppletum.* B. *Parietes ſuper fundamento, lati ped. 1. alti 3.* C. *Operimentum ex prægrandibus lapidibus.* D. *Tectum ex ſimilibus quoq; ſaxis acuminatum.* E. *Tecti camera ferreis marmoreisq; globis, et catinis, et molaribus conſtipatum.*
F. *Quadrati lapides cuniculi latera arcte firmantes.* G. *Tabulatum nauis cuniculum occultans, et incendium præferens.*

Nauis cum inuerſo uelo.

H. *Cuniculus ſub tabulato nauis.* I. *Velum prægrande ſubter mediam nauem alligatum, et à curſu fluminis inflatum tractumq; ac nauem pertrahens.*

1585 *Egreſſuras urbe, quas parauerant naues, quarto Aprilis die, appetente. nocte proinde prompta inſtructaque alimentis claſſe ſedulò intenderent, perque pontis haud dubiam ſtragem, hoſtium ſecuri transmitterent.* Earum ego nauium machinamentum, effectumque, quoniam ab omni ſeculorum memoria nunquam portentoſius aliquid auditum; ex Alexandri ad Regem litteris, breuique ſuper hac re commentario Centurionis Tuccij, non incurioſè memorabo. Federicus Iambellus, mirus bellicorum operum faber, ab Italia profectus in Hiſpaniam, diù pertentaſſe dicebatur aditum ad Regem, vt ei operam ſuam in Belgio perutilem polliceretur. Sed admiſſione infinitè dilata, poſtremò etiam ſpretus, vt non erat ab aula ſubactus ad patientiam, abſceſſit inde ferox, interminatuſque, effecturum profectò ſe, vt ſpreti hominis nomen aliquando cum lacrymis Hiſpanus audiret. perrexitque Antuerpiam, nactus abundè per eam, quam dicere incœpi, occaſionem, expromendi hoſtilis animi opportunitatem. Naues ille quatuor, planis carinis, ac lateribus prœaltis, ſed vtriſque vltra ſolitum craſſis firmiſque fabricatus, cuniculos in aquis fodere, in hunc modum commentus eſt. Principio in nauis alueo murum ex calce, ac lateribus, ceu ſolum, ac fundamentum poſuit, vno altum pede, quinque latum; eumque quantum nauis in longum porrigebatur extendit: dein parietibus quà quà verſus pro fundamenti modo ſuperſtructis, atque opertis, cuniculum formauit, latum æquè atque altum pedibus omninò tribus, indiditque prælargè bellicum puluerem, quæſitiſſimâ perfectum opera, ſibique vnicè notâ. Operimentum ex lapidibus pleriſque ſepulcralibus, atque ex frumentarijs molis, ſaxiſque immanibus fuit. Hoc ſuper operimento tectum extulit, concamerauitque ex grandibus quoque lapidibus molaribuſque in culmen, acutumque in angulum proclinatis, vt ſtrages non rectà tantùm, ſed etiam ſparſim, & in vtramque partem latè funderetur: congeſtis conſtipatiſque intra tecti cameram globis ferreis marmoreiſque, catenis, vncis, clauis, cultris, & quidquid nocentius, homo dirè ingenioſus adinuênit. Poſtremò quantum patebat inter latera nauis, & parietes tectumque cuniculi, coagmentatis in quadrum lapidibus, & commiſsis ferro trabibus, expleuit, atque arctauit. Hæc autem omnia poſtquàm ſolidis aſſibus, ac lateritio tabulato contexit, occultauitque; in eius medio compoſitam lignorum ſtruem igne ſuccendit, (vt immiſſæ ad comburendum pontem eo apparatu naues viderentur) ſubiectâ lignis piceâ ſulphureâque materiâ non

Io. Franc. Tuccius eq. S. Stephani

Inuentor.

Structura earum quatuor.

cuniculi in eis fabricati.

Incendendi cuniculos modus duplex. non antè deſiturâ, quàm recepto igniario fomite cuniculus ar- 1585
deret. Bifariàm enim incendendi cuniculi rationem iniјt machinator. Nam in nauium aliquibus incendiarium funem ſulphureo puluere oblitum, qui clàm per carinæ partem explicatus intra cuniculum porrigebatur, tanta longitudine definiuit, quanta comburi poſſet eo temporis ſpatio, quo peruenturas ad pontem naues, explorata dimenſione, compertum iam habuit. In alijs, eo genere horologiorum vſus eſt, quæ nocturni excubitoris loco lucernam accendentis, admirabili, lepidoque artificio adhiberi ſolent. Nam ita molem attemperauit, vt tamdiù lenta rotarum conuerſione cunctaretur, dum ad pontem nauis accederet: tunc feſtinato rapidoque rotæ, ac ſilicis occurſu, ſcintillas aliquot excuteret, quæ exceptæ inter ramenta nitri, pulueremque inibi diſſeminatum corriperet, emicante illicò flammа, ſulphuream lineam: atque hæc, vt erat in os vſque cuniculi porrecta, ſerpentem celeri pabulo ignem illuc inferret, cuniculumque ſuccenderet. Compoſitis in hunc modum nauibus quatuor, minores tredecim Iambellus adiunxit, nullo intus machinamento noxias, ſed multo igne per foros, ac tabulata conflagrantes. Nec latuerat Regios ille nauium apparatus, artificium ignorabatur: credebaturque adornari in vrbe claſſem, qua pons eodem tempore ſuprà ab Antuerpianis, quò infrà ab Hollandiſque Zelandis impeteretur. Ideòque Alexander auctis per caſtella aggereſque præſidijs, atque ad pontem præcipuis militum euocatis, in hoſtium conſilia expeditus intendebat: tanto accipiendæ cladi propior, quanto auertendæ paratior videbatur. Quum ecce ab vrbe naues primùm tres, igne collucentes apparent, mox aliæ, aliæque. Tunc ad arma in caſtris conclamatum: & pons conferto milite inſeſſus. Ferebantur illæ ſecundo flumine binæ ternæque, ordine velut ad ſpeciem æquato; namque à nautis tunc regebantur: ardebantque ſingulæ tam luculentis flammis, vt non ferre ignem, ſed ipſæ comburi naues, atque adeò incendia nauigare, & inter aquas ali viderentur. Et verò ea fuit noctis illius ſcena, quæ iucundiſſimum præbere ſpectaculum potuerit, ſi ſpectatores à metu & curà vacuos habuiſſet. Nam fluminis aggeres, impoſitaque aggeribus caſtella perpetuis ignibus collucebant: renidebant diſpoſitæ per ripas armatorum cohortes: igneæ per Scaldim naues, incendia impunè vomitantes, incertum erat, ludos ne darent, an dolo grauidæ perditum venirent. Augebat ſpeciem conſpectus, ac pompa Ducum militumque; longo in ponte ſplendentibus armis,

Adduntur ad has quatuor maiores, minores tredecim.

Sollicitis interea regijs.

Apparent emiſſæ ab vrbe naues. 8. April.

Mirum in nocte ſpectaculum ex earum incendio,

& ex armatis per ripas,

promp-

1585 promptis telis, explicatis vexillis emicantium: omnia demum ad ancipitem noui theatri voluptatem compoſita, & horrorem incutiebant, & oblectabant: iidemque metuebant, & metus ſui materiâ fruebantur. Iamque nauium claſſis duobus paſſuum millibus à ponte aberat, quum, qui eas agebant nautæ, clauos moderati, per medium Scaldis alueum direxere aduerſus pontem cuniculis inſtructas naues, minore aliarum cura: ſtatimque accenſo fomite, in ſcaphas deſiliere, ſucceſſum procul obſeruaturi. Et illæ quidem rectoribus deſtitutæ non eundem curſum tenuere omnes. Pleræque ex minoribus aut impegere in obiectas procul à ponte machinas, cuſpidibus præmunitas: aut ad terram appulſæ, ripis adhæſere. Ex quatuor autem cladem vtero gerentibus, vna medio in amne, acceptâ per rimas aquâ, emiſſo tantùm fumo, ac fulgore, abſorpta eſt, alteram, ac tertiam, Calloum verſus (nam illuc altius rapidiuſque ferebatur amnis) ſubcreſcens à Brabantia ventus ad Flandriæ ripam adegit, ac fixit. Neque ſors melior quartæ videbatur in eamdem propemodùm Flandriæ oram obuerſæ, atque extremam fluitantium machinarum partem violenter impactæ. Itaque Regij, excuſſo iam timore, præſertim quòd languebant in cimbarum multis, & extinguebantur ignes, admirabantur hoſtium conſilia, tamque magnum ſucceſſu nullo apparatum militaribus iocis irridebant. Quin auſi nonnulli è Flandriæ ripa, nauium vnam illic hærentem ſcandere, quid tandem lateret intus, ſpiculis ſcrutabantur. Quum ea, quam dicebam poſtremo loco, nauis vt erat alijs vaſtior, ac validior, cuſpidatas facilè machinas eluctata, perrupit obſtantem molem, ac minax in pontem ferebatur. Tunc verò ſublatis clamoribus, rediit militi ſollicitudo & cura. Et Alexander, qui diuiſo in partes animo, nunc maritimam à Lilloo claſſem, reſpectabat, nunc in Antuerpienſium conatum propiùs intendebat, ad eos clamores, illuc, quò tendere incendiaria nauis videbatur, ſtatim conuolat: imperatque nautarum alios, eâ conſcenſâ, lignaſpargere, atque ignem extinguere: alios contis haſtilibuſque perniciem procul auertere. Stabat ipſe in ligneo caſtello, quod palationis è Flandriæ ripa pars erat extrema, eique principium naualis pontis adnectebatur. erant cum illo Rubaſius, Caëtanus, Billius, ac Vaſtius, alijque ordinum ductores, præter loci præſidiarios. Inter quos Hiſpanus ſignifer, Farneſianæ aulæ vetus, nec ignarus conſimilium machinarum, ſaluti Alexandro fuit. Nam ſiue is exploratum haberet, quantum in ea arte præſtaret Iambellus, cui quid accidiſſet in Hiſpania, forte

Naues propius accedunt.

Irrito ſucceſſu minorum,

Flotte

& trium ex maioribus.

Quarta à flottis retinetur.

Flotte.

Inde Regiorum ſollicitudo in iocos verſa.

Sed flottis à quarta perruptis redit metus.

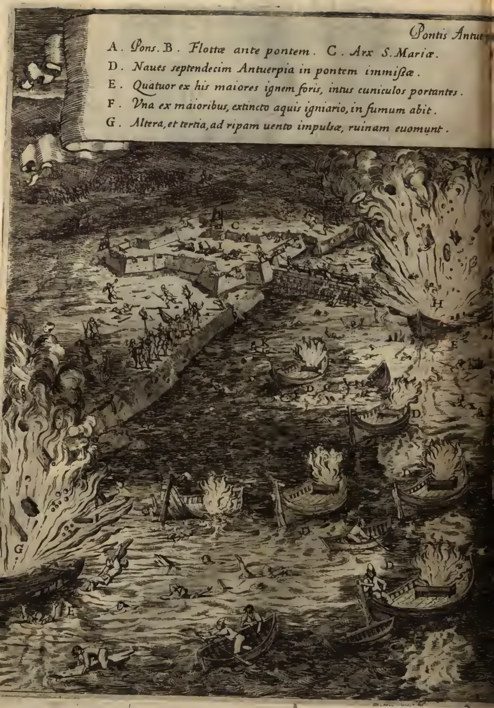
Accurrit ad auertendam à ponte nauem Alex.

Steccata

Ipſum remouere à ponte conatur hiſpanus ſignifer.

inaudierat: eoque molem illam ex irati hominis officina pro- 1585
dijſſe ſuſpicaretur, ſiue non humana id ageret ratiocinatione,
ſed iniecta à Deo mente, cui decretum iam eſſet, tam forti pio-
que Duce Antuerpiam capi; Alexandro propior factus, enixè
illum rogat, vt quando iam, quæ in rem præſentem vſui fo-
rent, opportunè mandaſſet, ſubduceret inde ſe, neue loco mi-
Reiectus inſtat: nimè tuto crederet vitam ſuam, ex qua miles omnis, ac mili-
tia ipſa vitam traheret. Sed reiectus; quum iterum, ac tertio
inſtaret, nec audiretur, ad genua illius accidens, *Per ego*, in-
quit, *ſalutem tuam, Princeps, quam video periculo proximam,
oro quæſoque, conſilium ſemel à ſeruo cape*. ſimul hæc dicebat, ſi-
ac penè cogit. mul arrepta reuerenter eius veſte, vt ſe ſequeretur, imperans
obſecrabat. Alexander insolitam hominis libertatem altius
Recedit à ponte Alexander: quàm hominis imperium interpretatus, monenti demum pa-
ruit: ſequentibus illum Vaſtio, & Caetano. Vixque in Maria-
nam arcem ad Flandriæ ripam intulerat pedem, quum repentè
& ſimul erumpit è nauali cuniculo peſtis. horâ præmenſi temporis iam adſiotâ, ferale nauigium hor-
rendo vſque adeò fragore concrepuit, vt ruere cælum, miſ-
ceri ſuperis infera, ipſa quati terrarum moles videretur. Nam
eiecto, inter fulgura tonitruaque, lapidum, catenarumque, &
Prodigioſa ... tis eius: globorum nimbo, exſecuta eſt admirabilis ſtrages, quam non
aliter euenire potuiſſe quis credat, niſi quia euènit. Caſtellum,
cui tartarea nauis incubuit, pontis ſepta Marianam verſus ar-
cem, proximum caſtello naualem pontem, milites, nautas,
Duces, tormenta vbique multa, arma, ac tela, vno omnia in-
uoluta impetu in ſublime violenta vis rapuit, diſperſitque
quaſi ventus folia. Scaldis prodigioſè dehiſcens, fundi ima
patefacere primùm viſus, mox ſuper ripas effuſus, atque ag-
geribus æquatus, Marianam munitionem vno pede altior im-
pleuit. terræ ſubſultantis motus ad nouem paſſuum millia vi-
res, ac metum extendit. lapides & quidem ſepulcrales, ac
prægrandes, mille paſſus procul à flumine reperti, humo pal-
mis alicubi quatuor infixi. Sed nulla, quàm hominum miſe-
Varia mortis genera. rabilior clades fuit: quorum alios inferna vis ignium, aut il-
licò peruſſit, aut ſecum ipſos furiali occurſu colliſuque com-
miſit: aut inter lapides, ac ligna ſublimes euibrauit, mox pro-
iecit, atque afflixit ad terram, aut in aquis extinxit. alios pe-
ſtifer halitus, cætera incolumes exanimauit: non paucos ſub-
latus amnis ardentium aſperſione aquarum diu torſit: multos
redeuntium ſaxorum tempeſtas oppreſſit, ac non neminem
ſepulcrales ipſi lapides proſtrauerunt ſimul, ac tumularunt.
Nec tamen in eam luctuoſa tragœdia ludos facere omiſit dira.

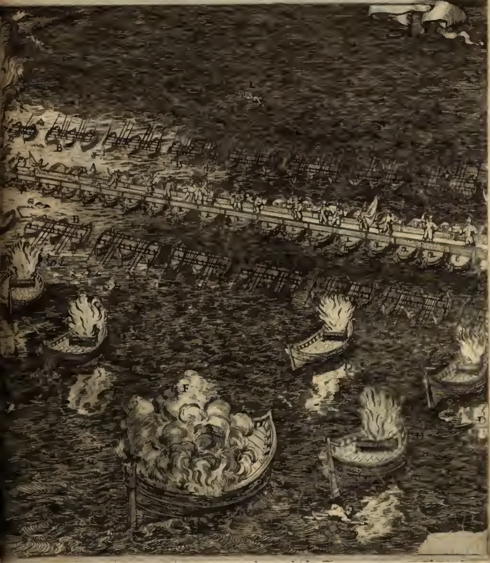
hæc

Pontis Antue
A. Pons. B. Flottæ ante pontem. C. Arx S. Mariæ.
D. Naues septendecim Antuerpia in pontem immiſsæ.
E. Quatuor ex his maiores ignem foris, intus cuniculos portantes.
F. Vna ex maioribus, extincto aquis igniario, in fumum abit.
G. Altera, et tertia, ad ripam uento impulsæ, ruinam euomunt.

ani fractura .

(. Quarta ponti impacta magnam pontis, atq; hominum ſtragem edit .

. Pr. Parmenſis, Caetanus, et Vaſtius humi ſtrati, à relabentibus ſaxis, trabibusq; ſauciantur. K *. Tuccius Centurio ſublimis elatus, demiſſusq; , ad ripam enatat.* L *. Adoleſcens prætorianus ex medio ponte in alteram ripam uiolenter infertur .*

1585 hæc Erynnis. Vicecomitem Bruxellenſem ſubita vi è naui pulſum eiaculatumque, nauis alia longè poſita, in quam tranſuerſus offendit, innocenter excepit. Centurionem Tuccium armis grauem è Mariana munitione ſuſtulit auernalis hic turbo, ceu leuem per aëra paleam: libratumque aliquantisper, medio in amne depoſuit. quem ille, vt erat nandi haud ignarus, loricâ exutus, ac patrocinio tectus magnæ Dei Matris, cuius ſpe multâ implorauit opem, integer incolumiſque tranauit. Plus adhuc viæ confecit adoleſcens ex prætorianis Alexandri militibus: namque è ponte abreptus procul à Flandriæ orâ, in alteram Brabantiæ ripam, magna fluminis parte tranſmiſſa, deportatus eſt, humero ſolùm, quo terræ incubuit, ſauciato. narrabatque, quum fluuium ſuperuolitans raperetur, viſum ſibi fuiſſe, globum ſe eſſe, à tormento excuſſum bellico: adeò à tergo propelli ſe incitatiſſimè ſentiret. Sanè ſuſpicio tenuit aliquos ex ijs, qui inde ſuperſtites euaſere; quiſquis hominum furialis machinamenti faber fuerit, illum non ex noſtrate materia perniciem fabricaſſe, ſed ex inferorum fornacibus accendiſſe feralem ignem: tonitrua, ac fulgura haud dubiè de cœlo magicis carminibus euocaſſe: peſtilentem halitum non aliundè, quàm ex auernali lacu attraxiſſe: & aquam ipſam præter morem modumque perurentem, è palude nempè ſtygia deriuaſſe. Vſque adeò FAMILIARE eſt hominibus, ſupra vires humanas credere, quidquid ſupra captum illorum ſit. Iam mortuorum numerum ad octingentos aſcendiſſe, præter ſaucios, membriſque captos ſanè perplurimos, ſcribit Vaſquius hiſpanæ legionis instructor: nec pauciores commemorat Tuccius, vterque cladi præſens. in quibus cum militum præcipui fuere, ordinumque ductores haud pauci, tum omnium iacturam mors Rubaſij, Billijque, quæ in eodem caſtello contigit, vnde abierat Alexander, facilè ſuperauit. Gubernauerat Friſiam Gaſpar Roblæus Luſitanus, ex Belgæ vxoris dote Billij dominus: tunc germanæ legionis Præfectus, ac turmæ ductor. vetus, ſi quiſquam alius, experrectuſque miles, fidus conſilio, & carus in paucis Alexandro, qui collata vni filiorum legione, alteri turmâ, amorem patris extendit in liberis. At in Robertum Marchionem Rubaſium multa concurrebant. vetus illi à Melunia gente claritudo: opes per ſe amplæ, & acceſſu Principatus, quem proſcripto fratre, Alexander ei ab Rege impetrauerat, amplificatæ. authoritas domi militiæque, ab Arteſiæ præfectura, & ab equitatus magiſterio permagna: quam & maiorem ipſe ſucceſſoribus reliquit, primus inter equitum

Ii 2 Magiſtros,

Margin notes: eventus aliorum varij. — *ipſe ſcribit* — *Franciſcus Leo. dienſis* — Aliquorum de hoc machinamento iudicium. — Numerus mortuorum: — *Sergente mag.* — in quibus Billius, — & Rubaſius. — *Princ. Eſpinoi* — eius elogium.

Magiſtros, cui annuente Alexandro, inclinari cœptæ ſunt lan- 1585
ceæ, honoraria equitum ſalutatione vni exercitus Imperatori
ad eam diem reddi ſolitâ, id quod in morem ab eo primùm
tempore inductum eſt: impetratumque aliquot poſt annis, vt
equitum Magiſtro equeſtria etiam vexilla ſubmitterentur. Por-
rò militaris animus haud in alio confidentior, aut fortunatior:
eoque ſæpius à Fœderatorum partibus, cum quibus aduerſus
Regem aliquando bellauerat, ad reditum inuitatus: interim
vti conſiliorum viriumque conſcius formidabatur. Cumula-
bat hæc Alexandri Principis in eum amor, quem debere ſe illi
Alexander exiſtimabat ob Vvallonum prouincias, eius in pri-
mis exemplo, ad obſequium reuocatas: ob inſidias ſibi ab illo
detectas, oppreſſaſque: atque ob incomparabile ſtudium, reue-
rentiamque, qua homo cetera ſuperbus & contumax, Alexan-
& alij; dri nomen cum perpetua deuincti oppignoratique animi pro-
feſſione, propemodùm adorabat. Sed Rubaſij, aliorumque plu-
rimorum neces non ab hac ſolùm ad pontem naui, ſed etiam
ab earum altera, quæ ad terram hæſerat, peſtemque non ſine
clade multorum euomuit (nam tertia pariter ad ripam fruſtrà
fuit, corrupto aquis igniario) ſecutus dies miſerabiliter patefe-
cit: ea nocte ſatis cuique, quod priuatim lamentaretur, apud
ſe fuit, in magno vbique ſauciorum gemitu, perculſis amen-
Immo & Alex. ipſe inter mortuos non temerè computatus eſt. tibuſque omnibus, ignaris vitæ ſociorum, ignaris & ſuæ. Au-
xitque terrorem credita Principis Alexandri mors. Quippè
conſpectus poſtremùm fuerat in caſtello, quod primùm com-
prehendit flamma, conſumpſitque. recurſabant animo verba,
quibus ille Antuerpiano exploratori multis audientibus af-
firmauerat, Pontem ſibi futurum aut tumulum, aut gradum
Periculum eius, ad victoriam. videbaturque, nimium ex vero lethum ſibi, ac
locum præſignaſſe. Et ſanè Alexander quamquam procul à
ponte, nunquam tamen propior morti fuit. Namque illum in
aditu Marianæ arcis, moti aëris pulſu ceu turbine circumdu-
ctum, ſimul ingruens in galeam humerumque trabalis ſudes
afflixit ad terram. repertuſque ſtricto cum gladio, attonito ſi-
& dolor viſa ſuorum ſtrage, milis, iuxtàque Vaſtius Alexandri genua complexus, nec pro-
cul Caetanus ictu lapidis capite ſauciatus. Mox redditus ſibi
Farneſius, vbi tot circum ſe vidit proſtrata militum ſuorum
corpora: vbi miſerabiles audijt lamentantium voces, queis alij
pontis trabibus infixi pendenteſque, alij ſaxorum tumulo tecti,
aut cippis ſemiſepulti, opem ſociorum implorabant: vbi ſtra-
gem pontis aſpexit, ſeptorum partem in fruſta comminutam, Steccata
caſtelli molem funditus exciſam, treſque vicinas naues fluuio

hauſtas:

1585 hauſtas; quique his inſtiterant, claſſiarios, ſtationarios, eorumque præfectos, omnes eâdem clade oppreſſos accepit, percontantique anxiè de Rubaſio, nihil certi reddebatur; dolore ille quidem altè perfoſſus, animo tamen nihil inde demiſſo, deſertus licet à caris fidiſque commilitonibus, in tanta operum iactura, in omnium deſperatione, vnus ipſe erectus excelſuſque, ac toto illo infortunio maior, adiunctis ſecum Mondragonio, Carolo Mansfeldio, Camillo Capiſucco, alijſque, qui, à tempeſtate integri ad Alexandri periculum aduolauerant: mox ſuperuenientibus Georgio Baſta, Cæſioque, expedita cum turma, ad tonitrua fulguraque è vicino accitis; circumire ſtationes, naues, caſtra; ſaucios in Beuerenſe valetudinarium deportandos in primis curare: ferre, quam cuique tunc poſſet, opem: præſentiâ, alloquio, ſpe, ſolari: opinionem cladis extenuare, multos quidem perculſos haud diffiteri, ſed redire ſpiritum, animum, vires: nec hoſtes à metu, quem alijs incuſſerint, vacuos eſſe: vnde nec auſos vltrà tendere per eas tenebras, cladis ignaros, & ſui anxios. vnum ſollicitè curandum, ne interciſi pontis aditum, quem hoſtibus nox occultat, dies aperiat. Nimirum haud facilè dictu eſt, quantum aſpectus Alexandri oppreſſos militum animos ſubleuauerit, metumque à ſuperuenturo hoſte repreſſerit. Iuuit opportunus Manriqui aduentus cum Germanica legione, quam, poſt amiſſum Lieſenſucum, properè Alexander euocauerat è Geldria.

animo tamen erectus,

ſtationes circumit,

ſaucijs opem impendit;

omnes præſentia, & alloquio recreat:

& ad reparandum pontem animat;

Itaqve mira omnium conſpiratione, præeunte Farneſio, atque adeò nullo militum, Ducumque diſcrimine, reparando ponti admotæ ſunt manus. Non quòd ipſe paucis horis reſtituendam putauerit multorum menſium molitionem; ſed vt pontis hiatu, inſtaurata palatione ſubmiſſiſque nauibus, vtcumque clauſo, ſpeciem operis non interrupti hoſtibus manè exploraturis obijceret: haud ignarus, huiuſmodi oculorum ludibrijs ſubiectam eſſe militiam, vt potè ſuſpicionibus timoribuſque ſemper exercitam: eoque Facile trepidare oculos, non ſtantibus animis. Et verò quam volebat, obiecit ille ſpeciem: namque per ſummam in eo noctis reliquo feſtinationem, trabibus, quæ fluitabant, repoſitis, nouiſque arrectarijs palis, tranſuerſarijs longurijs, quæque alia ad ſubitum vſum aderant, in flumine adactis, ac nauigijs interiectis, tanta molem opportunitate reparauit, diſpoſitis ſuper eam militibus, tympaniſque, ac tubis occinere perpetuò iuſſis; vt hoſtium claſſem, quæ ſi è Lilloo properaſſet, haud dubiè temporarium pontis

PONS reparatur.

In ſpeciem ad fallendos hoſtes:

& feſellit:

pontis ſupplementum perrupiſſet; vana illa imagine tunc quidem feſellerit, atque ab aggrediendi conſilio retardauerit: poſtea vero, firmato in dies opere, etiam à facultate deterruerit. 1585

magna inde laude relata,

Et ſanè Farneſius maiori ne inconcuſſi animi altitudine pontem refecerit, an prius ſtruxerit, incertum reliquit. Rex quidem, actis ei ob eam cauſam ampliſſimè gratijs, manu adiungit ſua, *Deeſſe ſibi verba, quibus in eo rerum perditarum articulo, conſtantiam eius, celeritatemque commendet*. Neque tunc defuere, qui molem in Tyri olim obſidione ſuper vndas elatam, atque ab incendiaria hoſtium naui diſiectam recordati, cum Macedone Alexandro Alexandrum Parmenſem non abſurdè aut imperitè componerent. Nam neque Antuerpiam maritimâ gloriâ infra Tyrum differebant: neque Scaldim minore latitudine fluere, quàm ſtaret illic Tyrium quatuor ſtadiorum mare, & viam per aquas attollere, iactis promiſcuè lapidum cumulis, congeſtiſque totis in fretum ſiluis, fuiſſe quidem vaſtius, ac manuum denique multarum opus: at ponte inter vndas arte contexto, flumen non minoris quàm mare magnitudinis coercere, ingenioſius enimuerò & accuratius videri. certè Tyriam nauem bitumine ac ſulphure graſſatam, longè Antuerpianæ poſthabendam, igne, halituque, ſaxiſque, & vrentibus aquis, hoc eſt elementis omnibus pugnanti. Et tamen aduerſus excidium hoc magnum, vnâ minimùm nocte reparatam fuiſſe à Parmenſi molem, continuatumque ad victoriam vſque conſtanter obſidium: quum alterum animi ægrum, diſceſſumque meditantem fortunatus, vt cetera, nauium aduentus è Cypro; in opere continuerit, ac victoriæ tandem admouerit. Vt proinde conficerent, collatum cum Macedone Parmenſem, in huiuſce ſtructura, ac reparatione molis videri non imparem: &, ſi par claritudo ſcriptoris accederet, fore vbique parem. Secuto die, quum nuſquam hoſtes apparerent: atque ab exploratorijs cimbis ea ipſa nocte Lilloum verſus ab Alexandro dimiſſis, certò referretur, hoſtium claſſem nihil mouere, ignaram videlicet victoriæ ſuæ, ac mente diuinitus auerſâ; viſum eſt, curam humandis corporibus impendi, renouata exercitus commiſeratione, dum alij propinquos aut amicos agnoſcunt, atque humo tegunt: alij inter ignotos ſecernunt ſuos, & materiam doloris quærunt: omnes autem è ferali illo, ac miſerando truncorum corporum, auulſorumque capitum aſpectu, auctâ in hoſtem ferociâ, mærebant ſimul, & minabantur. Rubaſij cadauer è naui, vnde pendebat, raro agnoſcente, demiſſum, Alexander ingeſto qualicunque tunc quidem

Iun. 4.

præſertim à Rege,

Curt. l. 4. Arian. lib. 2.

Comparatio Alex. Parmenſis cum Alex. Macedone in reparatione pontis.

Alex. Maced.

Alex. Parm.

Al. Mac.

Curam ad humanda ſuorum corpora vertit Alex.

Rubaſio tumulum ipſe componit.

tumu-

1585 tumulo, non ſine lacrymis ipſe compoſuit, gratâ per exercitum, & pietate in militem, & communione doloris. At Billij corpus diu conquiſitum, non niſi poſt aliquot menſes, quum pontis moles deponeretur, innexum tigno repertum, indicio aureæ catenæ, quotidiani eius geſtaminis, agnitum eſt, atque Antuerpiæ honorificè tumulatum.

Billij corpus ſero repertum.

HOSTIS interea, etſi minore iam ſpe aperiendi ſibi per pontem viam, nihil tamen animo aut conſilio deſtitutus, haud omittere cœpta, & ſimul aliunde tentare aditum ſtatuit, maiore quàm vnquam vi: nempè Scaldi extra ripas, ruptis aggeribus, effuſo, quæſitâque per campos nauigatione, ſi per fluminis alueum negabatur. Nec apparatum bellicarum nauium, quæ magnô artificum, atque operarum ſtrepitu fabricabantur Antuerpiæ, quæque à mari in dies apparebant, ignorabat Alexander, conſilium interpretabatur. Itaque erecto ad nouum prælium animo: ſuppletis primùm, qui deſiderabantur, Centurionibus, ac Præfectis: habitâque ante alios ratione hiſpani ſigniferi liberatoris ſui, regium equitatum in magna Procerum contentione, Marchioni Vaſtio gubernandum tradidit, donec Magiſter equitum diceretur ab Rege, Rubaſij loco. cuius ob mortem quoniam & Arteſia prouinciâ, & Heſdini præfectura rectoribus carebant, inter competitores ſanè complures, pro illa Comitem Henninium, pro hac Adrianum Gomicurtium enixè Regi commendauit. Sed hæc aliquantum ab Rege dilata ſunt; regimen equitatus ſtatim Vaſtio confirmatum eſt. Præterea è vicinis oppidis parte præſidiorum euocata, ac tormentis aliquot inde traductis, augere munitiones caſtellorum aggerumque feſtinauit: impenſâ in primis curâ in Couenſtenium aggerem, in quem ferri hoſtium conſilia ſuſpicabatur. Etenim à Lilloo, ac paulò etiam ſuprà, extenditur Antuerpiam vſque, per Brabantiam campus depreſſior, eoque ſtagnantibus aquis ac cœno interdum inuius, niſi hominum induſtriâ elatis inter eas paludes aggeribus, factitiæ ſuſpenderentur viæ, quas Contradiccos Belgæ vocant. Vt enim fluminum aggeres, qui & aquarum obices, & viatorum itinera ſunt, Dicchi Belgis dicuntur; ita quæ in hoſce flumentanos aggeres, tanquam in vias militares, ſemitæ tranſuerſariæ contratendunt, Cotradicchi appellantur. Horum maximus à Couenſtenia villa, Couenſtenius agger vulgo dictus, à Scabruco pago ad Scaldim vſque, tribus circiter milliaribus protenditur. Hunc iam corruptum, atque interciſum reparauerat ante Farneſius, & altiorem latioremque labore ſanè ſummo reſtituerat: nempe vſui futu-

Aduerſus nouum Antuerpienſium conſilium

parat ſe Alex.

Prius ſupplet militum præfectos, qui deſiderabantur.

Artes. Heſd.

tum caſtella & aggeres amplius munit.

maxime ad reparandum Couenſtenium aggerem

vulgò Contradiccum, incumbit,

duas ob cauſas.

futurum, vt pars exercitus, è Stabruchi ſtatiuis ad aggerem Scaldis tranſcenderet, atque inde ad naualem pontem accurreret, perque pontem ad Beuerenſem exercitum commearet, eoque continuato traiectu, Brabantiæ Flandriæque caſtra coniungerentur. Acceſſit alia tunc quoque muniendi huius aggeris cauſa: nimirum vt, ſi hoſtes à Lillo per inundatos agros nauigare Antuerpiam cogitarent, Couenſtenij aggeris obiectu retardarentur. Hoc verò ipſum, quoniam in præſentia auſuros hoſtes magnoperè verebatur Alexander, relictâ Carolo Comiti Mansfeldio naualis pontis, quæ Rubaſij fuerat, præfecturâ, ipſe curam in Couenſtenium aggerem ſedulò intendit: cumque trabium fulcris, faſcibuſque, & congeſtitia humo firmatum, caſtellis aliquot dorſo impoſitis, communiuit. Erat iam propugnaculum à Mondragonio cœptum in Scaldis aggere, in quem Couenſtenius limes incidebat, à Sancta Cruce, ob loci figuram, appellatum: hoc abſoluendum, tuendumque ſibi Mondragonius ſepoſuit. Alexander tria in aggere deſignauit. Primum longè à Mondragonio mille omninò paſſibus, apud Couenſtenij, nobilis Antuerpienſis, ædes, extrui defendique à Camillo à Monte imperauit, dictumque eſt à Diuo Iacobo. Alterum, poſt tantumdem ferè ſpatij, Valentinus Pardiæus Mottæ dominus, Alexandri iuſſu excitauit, ab ipſo Mottæum, ac plerumque Diui Georgij nuncupatum. Sed abſente poſtea Valentino, intrauit illud Michael Benittus, vetus hiſpanorum Centurio, quinque & triginta continuis annis ſtipendia meritus. Tertium, quia palis extra aggerem porrigebatur, à Palata primùm; poſtea à Victoria dictum; Ioanni Gamboæ attribuit. Apud Stabrucum verò, quò deſinebat agger, propugnaculum Mansfeldius extruxerat caſtris ſuis proximum; eique Camillum Capiſuccum, cuius ſtatiua non procul aberant, Alexander adiunxit. Feruebat mira hæc Couenſtenij collis munitio, caſtellis modica ex area, & penè nulla, certatim exurgentibus, ac velut in aëre ſublimibus, & ſuſpenſis. quum ſciſſo Scaldis aggere ſuprà ab Antuerpianis propе vrbem, infrà ab auxiliari claſſe apud Lilloum, campiſque Brabantiam verſus ingenti aquarum copia; atque altero iam Scaldi, latè inundatis; patuit hoſtis conſilium admouendi naues contra Couenſtenium aggerem, eoque obice foſſoribus aperto, atque adeò factâ per nouum alueum remis viâ, irrito irriſoque Farneſiano ponte, Antuerpiam nauigandi. Atque, vt huiuſce conſilij adhuc dubios, certè diſtractos, eoque impares haberent Hiſpanos, polliciti erant Hollandis Zelandiſque auxilia-

caſtella eo in aggere mire ſuſtollit,

Contradic.

Petr. Erneſt.

Et hoſtes apertis Scaldis aggeribus,

partem fluuij in vallem deuoluunt, per quam naues à mari Antuerpiam deuehantur

1585 auxiliaribus ſuis obſeſſi Antuerpiani, quo tempore Couenſtenium nauibus illi à mari, ipſi ab vrbe aggrederentur; ſe in Scaldicum pontem, nouis machinamentis, impetum facturos: iuratis Iambello, eiuſque ſulphuraria cohorte, Non antè deſituros, quàm aſſiduè pertentatam, concuſſamque pontis molem alijs alijſque arietum impreſſionibus, planè proruerent. Simul claſſis à mari apparet.

Hollan. & Zelan. Ergo, vt inter eos conuenerat, auxiliaris centum quinquaginta nauium claſſis bifariàm diſtributa, partim in agrum alluuione vndantem, Holachio ductore, à Lilloo intulit ſe, proque loci arbuſtis, mali arboreſque nauium apparuere, denſiore ſilua: partim ſub Iuſtino Naſſauio Scaldim percurrens, nunc exſcenſionem ad Brabantiæ, nunc ad Flandriæ ripas oſtentare: nunc aduerſus pontem, rectà inuehi. Nec alijs artibus Holachiani interdum aduerſus Sanctæ Crucis propugnaculum tormenta dirigere: ſæpius in Couenſtenium aggerem aggreſſionem minari: denique partes in omnes, armorum ſtrepitum, metumque circumferre. intentis ad hæc, armatiſque ſemper Regijs: Alexandro ipſo modò pontem inſiſtente, modò ad Couenſtenium limitem conuolante, nec vnquam die noctuue ſomnum capiente. Id autem poſtquàm diebus aliquot, præſertim Holachiani quaſi iam iam aggerem aggreſſuri continuauerant, animaduertentes à ſtationarijs, ſeu toties oſtentata aggreſſione deluſis, ſeu longo vigiliarum labore fatigatis, ad arma ſegnius accurri; intempeſta nocte, viſo circa Antuerpiam igne, quod vtrinque inuadendi ſignum erat, repentè circiter quingenti ſilentio Couenſtenium aggerem ſcandunt inter Palatæ, ac Diui Georgij propugnacula interiectum, vbi Benittus ſtationem Hiſpanorum habebat: interfectiſque primis ſtationarijs, quos ſemiſopitos repererunt, ipſo Centurione grauiter ſauciato, interemptoque Centuriæ

pars eius per inundatos campos fertur in Couenſtenium aggerem.

7. Maij

pars per Scaldim in pontem.

Couenſtenius inuaditur,

felici Holachianorum principio.

Sergente Inſtructore defenſionem auſis, reliquis ad tutiora vtrinque caſtella confugientibus, aggeris iam partem obtinebant. ſuccedebantque è nauibus alij, Holachio ſubmittente, (erant enim ſupra duo claſsiariorum millia) quum è proximis ſtationibus

Greg. Ortiz. Ioannes Verdugus hiſpani Centuriones Ortizius, & Verdugus, mox è Palatæ caſtello Gamboa Tribunus, cum hiſpanorum promptiſſimis accurrentes, reſtituto prælio, non modò ex aggere deiecere hoſtes, ſed etiam naues aſcenſuros inſecuti, complures eorum aut ferro cominus, aut nantes pilarum grandine eminus confecere. Quin & tormenta è Diui Iacobi propugnaculo in aggreſſores conuerſa ſubmerſere naues quatuor propiùs admotas, omneſque iniectus ex alijs munitionibus metus abſter- Reijciuntur,

non modica eorum clades

& maiori eorumdem querimonia aduerſus Antuerpienſes.

Horum reſponſio,

non ſatis probata Alexandro.

ruit: illata hoſtibus haud magna quidem clade, quippè eorum 1585 cæſis paulùm ſupra trecentos, præter eos, quos in nauibus demerſos aiebam, quoſque aut nandi rudes, aut armis graues flumen hauſit. Maior clade querimonia Holachij fuit aduerſus Antuerpianos, qui ſignum ad inuadendum prælatis ex turri facibus edidiſſent, & tamen ad perſequendam, quam ipſe victoriam inchoaſſet, ex compoſito non adfuiſſent. Sed illi, *Antuerp.* nullum ab ſe facibus editum eſſe pugnæ indicium: Holachianos potiùs deceptos igne in Toloſana munitione fortè ſuccenſo, prælium feſtinaſſe affirmabant. Quamquam Alexan- *20. Maij* der ad Regem ſcribens, aliunde rem trahit: opinaturque, Antuerpienſes aggreſſionis Holachianæ dubios, expeditionem poſt principia diſtuliſſe, & quem ſibi aditum ſucceſſus aperiret, conſultò expectaſſe.

APPARATUS Fœderatorum

longe maximus,

ad inuadendum Couenſtenium ab Antuerpia ſimul & a mari.

Nec minor Alex. cura ad eum defendendum.

Antuerpienſes vt hoſtem a Couenſtenio auertant,

Verum fuerint hæc prima leuiaque, nec ſatis vtrinque conſentientia Couenſtenij tentamenta. Sequitur iam, magna hoſtium conſpiratione certamen, mihi tanto accuratiùs dicendum, quanto raro aliàs in Belgio, audaciore loco, aut fallacioris alternatione victoriæ, aut nobilioribus audentium exemplis, aut præſentiore Cælitum ope, dimicatum eſt: expoſi- *ex parte Fœderatorum* ta, ex vna parte, validiore, quàm ad illud tempus, nauium, naualiumque ſociorum claſſe: exprompto quantum Antuerpiæ, in eo non machinarum minus, quàm mercium emporio, quantum apud Hollandos Zelandoſque foret virium potentiæque: extracto ex vrbibus arcibuſque præſidiariorum robore, ad præliarem, ac decretorium publicæ libertatis diem, communi auxiliariorum, obſeſſorumque conſenſu, ſeptimo Kalen- *26. Maij* das Iunias indictum; quo die Couenſtenium obicem admota vtrinque claſſe inuaderent, perfoſſumque nauigaturæ annonæ aperirent. Ex altera parte Alexander, certus in hunc denique tranſuerſarium collem vim belli totam effundendam, nouis tormentis in eius caſtella comportatis: loricâ ad vtrumque aggeris latus, à Sanctæ Crucis caſtello deductâ: ad caſtellum Mansfeldij in Stabruchi continenti ſitum (quæ duo erant collis extrema) palis longo ordine in aquam defixis, & tamquam vallo nauibus vtrinque acceſſuris obiecto; nihil in munitione loci prætermiſit, quo conſilijs hoſtium vbique præſens occurreret: atque, vt nauali ſuper Scaldim ponte toties eluſerat ad eum diem illorum conatus, ita altero hoc ponte ſuper alterum in agris Scaldim fabricato munitoque, eorumdem vires, Deo duce, fruſtraretur, ac nauigationis ex hac quoque parte aditum intercluderet. Nec diſtulere, vti condixerant, Antuerpienſes

1585 pienſes ad naualem pontem retentandum, Regios certè à Couenſtenio auertendos nouis varijſque cum machinis apparere: quarum aliquæ denſa horrentiaque veruta, aut latas acutaſque ſecures prætendebant è proris: complures incendium foris alentes, intra cuniculos fulmina occultabant. Quòd verò eiuſmodi machinas experti iam erant, ſiue à flexu fluminis, ſiue à vento facilè ad ripas auerti, ac ſiſti; repertus eſt ex Iambelli officina Germanus, qui rationem obtulit, qua nauigium, non declinato vſquam medio, in pontem rectà incitaretur. Eam ego rationem hìc paucis aperire non grauabor. Aptauit ille ad proræ latera ſub aquis prægrande linteum, inſtar naualium velorum: quod expanſum pariter ſub aquas, velut explicatum rete ſeu naſſa, prætendebatur naui: tum ſubter carinam deductum paulatim contrahebatur, donec ſub medium puppis hinc atque hinc alligaretur. Sic velorum vſum Germanus inuertit: conſiderauitque, quemadmodum illa vento plena nauem impellunt, ità poſſe ab iiſdem, ſi aqua implerentur, nauem incitari, & (quod is maximè quærebat) rectà deferri. Namque immiſſo in medium Scaldis alueum nauigio, neceſſe erat, vt velum implente aqua extenſum ante nauem, non ſolùm eam pertraheret ſecum tanto violentius, quanto rapidius in medio fertur amnis, præſertim ab æſtu relabentis Oceani concitatus; ſed etiam eandem contineret, ne qua venti aſpiratione è medio curſu tranſuerſa abriperetur. Quippè ventus, qui ſummo in amne ſpirans inflectere in partes nauem ſolet, non eas vtique vires habiturus erat in depreſſiorem aquam carbaſo incluſam, à qua, præter fluminis curſum, ac maris æſtum, nauis ceu remulco, attrahebatur. Huic autem rapidiſſimæ incitationi ſperauit ille nullam omninò molem, quantalibet ſtantem firmitate, adeò ſuffecturam, vt non ad eius pulſum arietis quatefacta, momentò collaberetur.

nouis nauium machinis pontem aggredi parant.

inter eas vna prorſus admirabilis.

nauem

20. Maij Et iam ſub mediam noctem Antuerpiâ emiſſæ prono amne rapiebantur, quas dicebam, naues numero quatuordecim: quarum ſex, maiores & ex occulto noxiæ, reliquæ palàm incendium minabantur. Præibant, ducebantque illas paruæ rates ſeptemdecim, vinctæ ſimul, innexæque, vtque erant perforatis carinis, grauante aqua, pede vix vno extabant à flumine, dolijs alleuantibus, ne haurirentur, eo conſilio, vt ægrè obſeruabiles, præſertim inter tenebras, ad moles ante pontem fluitantes, ſecuræ ab earum cuſpidibus, quibus demiſſiores erant, accederent: perruptoque illo obice, ſequentibus ad inuadendum pontem nauibus viam panderent. Sed euentu res caruit.

Aduehuntur hoſtiles machinæ,

hoc apparatu,

1585
8. Apr.

Etenim Alexandri iuſſu, poſt acceptam ſuperiore menſe pontis cladem, conſueuerant ſingulis noctibus, vigilum more, Scaldim percurrere biremes aliquæ, quas Anglus Centurio,

Contra eas prouiſum ab Alex.

oblatâ Alexandro operâ in id ſua, harpagonibus, atque anchoris inſtruxerat. Harum ad aſpectum territæ præeuntes rates, diſtractæque, aliæ aliò à rectoribus diſparantur: interim à biremibus in maiores naues minorum ductu deſtitutas iniectis celeriter vncis, ſingulæ attrahebantur ad ripas, ibique anchorâ firmatæ, poſtmodùm innocuæ diſſiliebant. Verùm quum

Vna tamen flottas perrumpit,

occurri ſimul omnibus haud perinde poſſet, earum vna ſecuribus armata in cuſpidatum incidens munimentum ponti præſtructum, poſtquàm pauliſper mutuis vulneribus conflixit,

Flotta

ſectâ demum obiectarum trabium malorumque compage, molem aperuit: ſimul ipſam à ſpiculis apertam, ac laceram flumen hauſit.

& viam aperit linteatæ:

At quæ inuerſis agebatur velis, nullis teneri harpagonibus, vnciſue potuit, quin prærapido in pontem curſu per apertam fractæ molis viam, rectâ inueheretur. Ac licet milites, remota illicò è ponte nauium vnâ (nam ita diſpoſitæ poſtremò fuerant naues, vt ſubduci ex vſu poſſent) liberum iter venienti recludere feſtinaſſent, ipſa tamen in proximam ei, quæ

quæ non ſine aliqua pontis clade pertranſit.

ſubducta erat, offendens, ineuitabili illam concuſſu fregit, obruitque. Atque hactenus Antuerpienſium machinamenta valuere. Namque in eas, quæ orto iam die ſecutæ ſunt, incendiarias, ſed minores naues, Anglorum æmulatione aliquot

Itali n.15
Alexand.
Torell.
Fanen.

Aliæ idem tentant:

Itali, ductore Torello, per ſummam audaciam inſilientes deſilienteſque, ad terram pleraſque verterunt, ibique anchoris infrenarunt. tres aut quatuor elapſæ, ſed remotis à ponte nauibus, apertâque patentem per amnem viâ emiſſæ, longiùs à ponte peſtem euomuere. vtque ſingulæ, ruptis cuniculis, procul inde

ſed ſine damno, & irriſæ.

concrepabant, ita repetitis militum ſibilis, feſtâque armorum concuſſione, terrore iam in ludum verſo, explodebantur. Immò non defuit, qui interius artificium exploraturus, hoſtilem

& obſeruatum in eis artificium,

nauem ingreſſus, felici temeritate, reperto fomite non procul à deſtinato incendij loco ignem deferente, eoque protinus extincto, cuniculorum arcana introſpexit ipſe, & alijs admirabundis commonſtrauit: ex quorum maximè narrationibus, quæ nos ſuprà memorauimus, accepta ſunt.

Vltimus ab Antuerpia conatus,

Sed breui noua inceſſit milites ſollicitudo ab vltimo obſeſſorum conatu. Adhuc enim ſupererat vnum Antuerpianis machinatoribus telum, in ſpem nouiſſimam ſeruatum. Id erat

nauigium immane.

inuſitatæ magnitudinis, ac formæ nauigium: cuius fundamentum pontonibus non abſimile, trabibus in modum cratis ita

con-

1585 contexebatur, vt relicta inter eas trabes ſpatia à vacuis doliis complerentur, ſuſtinerenturque facilius imponenda moles. porrò trabes ac dolia craſſis piceatiſque tabulis supernè conſtrata planum carinæ ſolum æquabant: lateribus quaquauerſùm communitis loricâ impenetrabili, ac denſo ordine muralium tormentorum. Super hanc verò nauim ſolido tabulato tectam, nauis attollebatur altera in caſtelli ſpeciem, figuræ propemodùm quadratæ: qua claſſiarij vehebantur circiter mille, ſclopis plerique maioribus armati, præter eos, qui aut in inferiore occultabantur naui, aut in ſublimium malorum corbibus plumbeam velut è nubibus grandinem emiſſuri viſebantur. In huius autem effectu nauigij, quo nullum aut operoſius, aut impenſius Antuerpiæ fabricatum eſt: ſiquidem menſes in eo ſeptem inſudatum, nec minus centum florenûm millibus inſumptum ferunt; haud dici facilè poteſt, quantum fiduciæ repoſuiſſe viſi ſint Antuerpienſes: adeò, vt circum portentoſam illam mobilemque arcem admirabundi, deque ſucceſſu iam ſecuri, nomen ei, ***Finem belli***, iactantius indiderint, & manare ad hoſtes confidentiam nominis conſultò voluerint. Et tamen nullum eo machinamentum inanius vnquam fuit. Quippè Scaldi impoſitum, ac per flumentani aggeris ſciſſuram apud Oſteruelam in agros inundatos immiſſum, ægrè nautæ moliebantur: & vix Ordamo, cuius munitionem inuaſit, admotum eſt, quum viciniori terræ ita inhæſit inſeditque, nulla vt arte nautarum, nullo naualium ſociorum conatu auelli, aut alleuari potuerit. Adeò QVAE modum excedunt, ſpeciem magis, quàm vſum habent. Idque ſatis experti ſunt & Antuerpienſes ipſi, qui machinam illam ſuam veriore vocabulo, ***Perditas expenſas***, ex inde appellauere: & hiſpani milites, à quibus poſt primum aſpectum congreſſumque, militari ioco, ***Carantamaula***, quaſi ingens ſpectrum, terriculumque puerorum, nominari cœpta eſt. Sed hoc poſtmodùm fuit, tunc autem quum illam è portu ſoluiſſe auditum eſt, creditumque inuehi aduerſus pontem, (ſic enim Antuerpienſes credi volebant ad diſtinendos in ponte milites) profectò alia mens eis fuit, vireſque omnes in nouum illud, quod fama pertulerat, monſtrum ſollicitè parabantur.

Gabbie

cui nomen finis belli,

ſed in nullo fructu

poſtea appellatum eſt perditæ expenſæ,

& ſpectrum puerorum.

interim ſollicitos in ponte regios diſtinebat.

HAEC autem tam multa, ac varia hoſtilium machinarum tentamenta dum in Scaldi Regios ex induſtria continebant, 26. Maij Couenſtenius agger ab vtraque claſſe repentè inuaditur. Erat nauium ſumma paulùm ſupra ducentas. Ex quibus maiores centum fermè ac ſexaginta, veterano milite, ac tormentis armatas

COVENSTENIVM aggerem inuadunt Fœderatorum claſſes:

matas

Aldegundius ab Antuerpia, matas ducebant, partim ab vrbe Conſul Aldegundius, cum Iacobo Iacobio Antuerpianæ oræ præfecto, & Morgano, & Balfurio, Anglorum, Scotorumque Tribunis: partim à mari Holachius, cui aderant Iuſtinus Naſſauius, Haulterius Valacriæ Gubernator, ac præcipui quique auxiliarium Zelandorum, Hollandorumque. Reliquas minores naues onerauerant pleraſque ſaccis terrâ, aut lanâ oppletis: multas faſcibus arborum, trabibuſque, & cratibus, & vallis, ad ſubitos aggeres excitandos, & loricas prætendendas: nonnullas plicatilibus ad exſcenſionem pontibus, ollis incendiarijs, factitijs ignibus, ac fabris foſſoribuſque inſtruxerant: præter eas, quæ rem cibariam Antuerpiæ deſtinatam abundè vehebant. Primus à Lilloo mouit beneficio accedentis maris Holachius, præmiſſis quatuor nauibus, pice, ſulphureque, ac bellico puluere conſperſis, quæ ab occultatis nauicularijs incenſæ, naualium cuniculorum ſpeciem referrent, &, velut primi in acie funditores, proturbarent è ſtatione Regios, ac deterrerent. Et deterruerunt. Admotæ enim ad Couenſtenium aggerem inter Diui Georgij, & Palatæ caſtella, (ſectis antea ſubter aquas palis) vbi primùm in flammas ingenti cum tonitru, ſed innoxio abiere, veriti qui illic curabant ſtationarij, ne feralis ſequeretur lapidum tempeſtas, dum ſe paulùm inde ſubducunt; ſtrenui quique hoſtium è reliquis nauibus, in aggerem momentò emicant, vallum raro ea parte defenſore ſcindunt, apertaque iam illic porta, ſemihoræ ſpatio, inter aſſiduos è Georgiano caſtello tormentorum ictus, caſuſque multorum, Holachiani circiter octingenti toto illo aggeris tractu potiuntur. Et quamuis poſt ea principia, è proximis propugnaculis Tribunus ipſe Gamboa, & Padillia Centurio, cum pleriſque ſtationarijs, interturbandæ hoſtium munitioni procucurrerint; tamen quòd eodem tempore Aldegundius, poſt impulſas in aduerſam aggeris partem ſuas quoque incendiarias naues, admouerat illuc Antuerpianam claſſem, ſubmittebatque ad ſociorum opem integros & feſtinantes; fruſtrà conatus Hiſpanorum fuit. quippè cæſis Padillia, alijſque intrepidè decertantibus, ſaucius Gamboa, ac militum multi, recedere inde, & caſtella tueri ab effuſa hoſtium multitudine conſultius tunc quidem habuere. Et iam occupato, quantum inter vtrumque Diui Georgij, & Palatæ propugnaculum intercedebat, ſpatio, muniebant ſe ſe certatim hoſtes, fixiſque celerrimè palis, atque intertextis ramorum faſcibus, ingeſtiſque ſaccis arenâ confertis, altè vallum extulerant, idque ſelectis è proxima quaque naui maioribus ſclopetarijs

Marginal notes: à mari Holachius. — Prius Holachiani præmiſſis incendiarijs nauibus, — à mari — ac abſterritis ſtationarijs, — aggerem conſcendunt. — S. Georg. & Palata — Simon Padill. — & adiuti ab Aldegundianis ex altera parte ſcandentibus, — cæſis aut ſaucijs hiſpanorum præcipuis, — magno aggeris tractu potiuntur: — eumque communiunt:

1585 petarijs ſollicitè armabant, præfectò Morgano. ſimul infinito propemodùm numero foſſores vtrinque admoti ad radices, & cliuum aggeris, tantum ex eo ſubduxerant, aperuerantque; vt per quam parum alicubi iam deeſſet, ne vtraque pars inundantis fluuij iungeretur.

ſimul foſſores ad aggeris radices vtrimque admoti illum aperiunt.

Quin & Balfurius cum Scotorum cohorte, & Valacriæ Gubernator cum præcipuis auxiliariorum in Georgianum caſtellum, contento curſu, ferebantur, loco haud dubiè potituri, quod à præſidiarijs pleriſque ſaucijs teneretur, ni obuius factus è ſuo Diui Iacobi propugnaculo Camillus à Monte, & cum eo Italorum, atque Vvallonum pugnaciſſimi arcuiſſent exultantem hoſtem: licet ipſi non intermiſsâ è nauibus denſâ pilarum procellâ, à dextera ſiniſtraque peterentur, ſternerenturque complures.

Alij caſtellum inuadunt.

Mentiani

Sed reijciuntur.

Sed multo atrocius confligebatur apud foſſores. quos vt operis ſecuros aſſereret, circumſtabat auxiliaris miles, Ipſique in primis ex annonarijs nauibus mercatores, quorum intererat pandi viam mercibus Antuerpiam, inſtantiùs vrgebant operas, *vt feſtinarent, ac vires exererent, quando ex eorum manibus pendebat vnicè victoria: neu permitterent, vt aggeſtitia paucorum palmorum gleba, ad quam videlicet Hiſpanorum redactæ ſpes demum forent, tot foſſorum millibus impenetrabilis, validam Hollandorum claßem, ac libertatem Antuerpiæ moraretur.*

Pugna acerrima apud foſſores;

qui ad opus animantur.

Sed Regij tanto pugnacius, vt foſſores ab opere auerterent, irruebant. Atque vt ad ima aggeris plerumque res agebatur, ita inter aquas pectore tenus concurrentes, nunc haſtarum, gladiorumue mucronibus ictum, raro fallentibus confoſſi confodienteſque, mutuò flumen cruore inficiebant: nunc contentius Hiſpani in ſciſſuras ipſas, & patefacti alicubi cauernas aggeris irrumpentes, ibi ferociter operas obtruncabant, aggeſtiſque earum corporibus hiatus obſtruebant, adeò vt ijdem, qui aggerem viui aperuerant, occluderent mortui.

& quamuis multis eorum, & auxiliariorum militum cæſis,

præualent tamen,

Verùm abundanti præter modum operarum multitudini pluribus in locis aggerem fodientium, non ita occurri vbique potuit, quin pertinaci conatu tantum aditus alicubi apertum ſit, quantum, ſecuto apertionem fluuio, ratis vna, cum aliqua alimentorum portione, vtcunque penetrauerit; quâ Holachius ipſe conſcensâ, ductoque ſecum Ferrante Spinula, paulò ante capto, ac paucis pòſt diebus extincto; Antuerpiam lætis vocibus impleuit, *In manu iam eſſe victoriam: perfoſſum Couenſtenium obicem, patère nauibus aditum, ac ſecuturam mox annonam, cuius primitias in ea rate viderent, & in captiuo illo argumentum victoriæ præguſtarent.* Enimuerò creditâ ſtatim victoriâ, tota vrbe diſcurſum, alij properare ad

& ſciſſo alicubi apertoque aggere ratis vna pertranſit,

& Antuerpiam ceu partæ iam victoriæ nuncia exhilarat.

portum

portum, annonæ aduentum opperientes: alij Holachiunt frequenti corona circumſtare, pugnam, cæſos, ſaucios, percontantes: multi publica lætitiæ ſigna edere, feſto tormentorum æriſque campani ſono geſtientes: ignari, quid ſerus veſper allaturus eſſet. 1585

Palatæ caſtellum periclitatur:

At Couenſtenio in aggere, auctis Fœderatorum militibus, quorum non pauciores bis mille, ac quingentis iam conſcenderant, res Catholicorum in arcto erant: in primiſque Palatæ caſtellum, ſaucio Gubernatore, periclitabatur. Etenim partem eius extra aggerem palatione ſuſtentatam tormenta è nauibus decuſſerant: & hoſtium munitio inter ipſum, & Georgianum propugnaculum interiecta, tranſcenſum atque auxilium Georgianorum morabatur. Nec defuerat Mansfeldius (cuius imperio Brabantiæ ora regebatur) à Stabruco, quamuis nec inde ſatis liber acceſſus ad Palatam, milites illuc alios integroſque ſubmittere. Sed eorum multis ab aſſiduo è nauibus coniectu pilarum, igniumque miſſilium proſtratis, aut abſterritis, hærebat animi dubius: progreſſuſque à caſtris ad ſuum in aggeris capite propugnaculum, quid in re præſenti opus foret, raptim anxièque cum aliquot militiæ primarijs conſultabat. Ac multi quidem haud probabant, certam in perniciem dari milites collineantibus expoſitos, & amiſſo vallo improtectos. noctem potius expectandam, quo tempore parem iaculatoribus fortunam fore, & inter tenebras etiam nudos tegi. Contrà alij, nihil ceſſandum exiſtimabant, ſed enitendum, vt in Palatæ caſtellum quoquo modo inferrentur aliquot tormenta, atque inde milites continenti agmine in hoſtilem munitionem Palatæ proximam emitterentur. Non pauci, hoſtium audaciam, & Regiorum metum referentes in Alexandri Principis abſentiam, hunc aiebant feſtinatis nuncijs accerſendum: neque dubitandum, quin eo præſente omnia in expedito forent. Sed, vt in huiuſmodi rebus euenire ſolet, multi conſilium dabant, pauci periculum ſubibant. Erat inter eos Camillus Capiſuccus, Italicæ legionis Præfectus. hunc in illo conuentu compertum habeo, ceteris animoſius dixiſſe, & fortia verba factis adæquaſſe. Nam damnatâ omni mora, *Quid aliud eſſe* aiebat, *aut noctem, aut Parmenſem Principem opperiri, quàm ſpatium ſcindendi aggeris, ac tranſmittendi commeatus hoſti præbere? quo tranſmiſſo, quid vltrà opus fore noſtris armis? At milites cæde ſociorum timidos ægrè in hoſtem ire: &, vel ſi libenter eant, fruſtrà, atque in exitium ituros. Profectò ſe non aliquid ſibi, ac legioni ſuæ ſupra ceteros tribuere: tamen Parmenſi obſtri-*

Gambus

P. Ernſt.

De eius auxilio propere conſultat Mansfeldius.

Variè diſſeritur.

Capiſuccus offert ſe, legionemque ſuam ad opem ferendam.

1585 *obſtrictum, deuotumque ſe ſupra ceteros non negare. Inde ſibi præ alijs audendi incitamentum. Itaque, quidquid ceteri aut dubitent, aut caueant; poſcere ſe, ac legionarios ſuos copiam excundi in hoſtem, paratos aut in fronte agminis, ſi ceteri ſequi velint: aut ſi differant, & gloriam ſolis relinquant, ſolos in hoſtium munimenta inferre ſigna pariter, & victoriam. Notos ſibi militum ſuorum animos, notas & vires, ab his iactantiæ ſe, ac temeritatis abſolui. ſperare autem fore, vt, quæ inter conſultandum magnifica dicuntur; in acie fortia probentur. Quod ſi ſecus belli ſors tulerit, ſibi quidem haud inglorium fore, militiæ ſuæ annis nouiſſimum hunc diem impoſuiſſe. Sed meliora non dubiè præſumenda ijs, quibus iam toties adfuerit & manifeſti Numinis præſentia, & cauſæ ſanctitas, & Alexandri nomen.* Aderat hæc dicenti eius legionis Centurio Inſtructorque Siluius Piccolomineus: cuius per hæc tempora Octauium filium Amalphitanum Ducem, auſtriaca per Germaniam, perque Belgium arma intrepidè, fortunatèque moderantem, crebrò in præſentis æui annalibus poſteritas leget. Hic, quoniam eadem, quæ Camillus, nec minori contentione adſeuerabat: proque legione fidem ſuam audacter interponebat; Manſfeldius, cui gratum id acciderat, atque ex eorum aſpectu, quos ſecum duxerat Piccolomineus, benè de ſucceſſu coniecerat, iubet illum trecentos ex ea legione milites ſeligere, atque extemplò adeſſe. Agebant in vicinis Stabruchi contubernijs ex hac Italica legione centuriæ ſex: nam reliquæ Scaldicum pontem ſtationariæ defenſabant. Ex his apud Stabruchum centurijs Piccolomineus trecentos carptim delectos miſſoſque, ſub Centurionibus notæ fortitudinis Marco Magdalenio, Ioanne Baptiſta à Prano, ac Ludouico Gambaloita, peralacres, ac pugnæ cupidos Capiſucco Tribuno ſiſtit: reperitque auctum nouis copijs Manſfeldium. Duxerat eas Ioannes ab Aquila, hiſpanæ legionis, quæ Petri Pacij fuerat, inuicti animi Præfectus. Hic audito procul à Couenſtenio ſex ſeptemue milliaribus, crebro tormentorum ſonitu, ratus id quod erat; aſſumptis ex ſua legione militibus fermè ducentis cum Bartholomæo Toralua, Michaele Cardona, & Gonzalo Caſtrio, veteranis impigriſque Centurionibus, obtulit intrepidè ſe ſuoſque Manſfeldio: popoſcitque primum in ea aggreſſione locum, quem quum iam ſpe præſumpſiſſent Capiſuccus, & Piccolomineus, inſtabant, ne Italorum virtuti, qui decus illud primi efflagitaſſent, ſecuti pòſt alij præhaberentur. contrà Hiſpani, militiæ ius, & nationis in Belgio prærogatiuam obtendebant, in eos procliuiore Manſfeldio. tum Aquila, non tempus illud, excla-

Siluius

Roman. Neapol. Mediolan.

Idem confirmat inſtructor eius Piccolomineus.

qui ad hanc operam legionarios ſuos,

ſub tribus Centurionibus adducit ad Capiſuc.

Fandem operam offert Manſfeldio Aquila hiſpanorum Tribunus.

Contentionem de primo in ea aggreſſione loco

Inter Italos & Hiſpanos.

1585

Tribuni generoſè componunt.

exclamans, inter ſe, ſed cum hoſte certandi, apprehensâ Capiſucchi dexterâ, *Eia*, inquit, *vir fortis, iunctis miſtiſque in hoſtium munimenta contendamus: nationumque virtutem, perduellium exitio probemus*. Lætus ea militari lite, ac litis definitione Mansfeldius, aggreſſionem adornaturus iam erat: quum procul in altero aggeris capite clamores repentè attolli, atque à Sanctæ Crucis propugnaculo concurſum propiùs fieri, magiſque ac magis crebreſcere tumultum admiratus, audijt aduenisse in aggerem Alexandrum.

Ad Palatæ periculum aduolat Alexander,

Detinuerant illum in ponte naues Antuerpienſium; nec inde, quamuis hoſtium claſſem adortam iam eſſe Couenſtenium conieciſſet indicio reboantium tormentorum, abire ſtatim eum paſſa fuerat pontis cura.

à ponte iam defenſo

Donec, repreſſo iam remiſſoque Antuerpienſium ad Scaldim conatu, aliquanto ſecurior, ſuorumque ad aggerem periculo anxius, iubet Carolum Mansfeldium pontem, atque oram Flandriæ curare: ipſe, tractis ſecum ducentis Hiſpanis haſtà armatis, ſub Turrio Viuèro priſcæ militiæ Centurione, iter ad Couenſtenium (quod non minus trium horarum ſpatio à ponte diſtabat) tanto celerius intendit, quanto triſtioribus per viam nuncijs, alijs ſuper alios, euocabatur.

Petri Ern. fil.

Franciſcus Turrius Viu.

At vbi iam præſens tam multos hoſtium, foſſorumque ſuper aggerem videt: ſuoſque, vndarum ritu, modò inferre, modò nauium tormentis obnoxios referre pedem: ſimulque audijt à Camillo à Monte tot primariorum cædem, Georgiani caſtelli diſcrimen, ac deſperatam propemodùm Palatæ defenſionem; omiſſa vel modica verborum cunctatione, vbi celeritate factorum opus eſſet, Montio mandat, quæ per viam tormenta ſubduxerat ex Diui Petri Diuæque Barbaræ propugnaculis, illicò transferat in ſuum Diui Iacobi caſtellum, atque inde in naues indeſinenter explodat: idem vt agat è Crucis munitione, præcipit Mondragonio: Viuèrum autem cum parte haſtatorum in foſſores, vicinum aggeris latus aperientes, immittit: tum ipſe oculis, ac vultu præferens, quam collegerat animo, irarum nubem, contentâ voce, ceu tonitru, adſtantium aures menteſque perſtringens,

ac multis in ſummo atque in imo aggere ordinatis,

Alex.

ad ſe ſequendum ſuos inuitat.

Non ſuus, inquit, *curæ eſt honor, nec Dei Regiſque cauſa cordi eſt ei, qui me non ſequitur*, Nec plura elocutus, inter Hiſpanorum haſtas manipuloſque, qui aderant, ſe conijcit, aciemque componit. Enimuerò ad eam vocem aſpectumque, tanquam ad belli claſſicum, vidiſſes non modò primarios quoſque, Ioannem Manriquum, Marchionem Bentiuolum, Comites Beuilaquam, ac Sfortiam Alexandri Principis affinem, alioſque honorarios bellatores, circa Alexandrum ſtipare ſe ſe, ac primum in

Sequuntur Imperatorè præcipui quique duces.

pugna

1585 pugnæ diſcrimen expoſcere: ſed etiam reliquos ſparſim milites, confertos adeſſe, concuſſiſque ferociter armis, non tam prælij quàm victoriæ expectare ſignum. Nec minus è Stabrucho Manſfeldius, quum iam obſeruaſſet, mouere ex altera parte Farneſium, ſatis hoc hortamenti ratus, *Benè eſt*, inquit, *commilitones. Omnia, Dei benignitate, conſpirant ad victoriam. Hinc Aquilæ auxilium tam opportunum, quàm non expectatum, diuinitus ad nos aduolauit: inde Alexander, dum res noſtræ maximè implicitæ, arctæque forent, in tempore adfuit; nedum ferro inciſurus, hoſtis in medio tenetur, vtrinque feriendus. Non ſuſtinebit ille Alexandri occurſum: ab eo fugitum, atque in nos obuerſum noſtra excipiens arma, conficientque: atque adeò abſoluti huiuſce belli gloria penes nos demum erit.* Sic redintegrata eſt vtrinque pugna, ſi vnquam aliàs, ferox, ac memorabilis. Super aggerem non ſanè ſeptemdecim pedibus in ſummo latiorem, homines facilè quinque millia dimicabant. In haſce breuiſſimi limitis anguſtias coniecerat ſe Hiſpanorum, prouinciarumque belgicarum potentia. atque hic delectus eſt campus, in quo robur vireſque partium ſeſe colliderent, ac tum denique de Antuerpiæ poſſeſſione decernerent. Et verò non ſolùm locus neceſſitatem pugnandi tanquam concluſis caueâ gladiatoribus, imponebat: ſed ipſi, animo truci deliberatoque, diem illum aut victoriæ primum, aut vitæ ſupremum deſtinauerant. Quin & iuſiurandum addiderant Antuerpienſes, quo publicè ſolenniqueritu vouerant, Non ſe ab aggere, niſi perfoſſo, ac tranſmiſſo, receſſuros. Et ſtabat à principio par feroci conſilio pertinacia. Multis in locis tenebant aggerem Fœderati: ideòque non acie vna, ſed ſectis per manipulos congreſſionibus, ceu pluribus ſeorſim prælijs, concurrebant. Et tamen quum plerumque gladijs, aut haſtis, non irrito armorum pulſu, cæderent ſeſe; adeò nullo aut fugæ, aut trepidationis indicio, ſinguli veſtigium, quod ſemel preſſerant, obtinebant, vt non niſi proſtrati calcatique, velut deiecta machinis mœnia, locum vltrà tendendi victoribus præberent. Sed Alexandro cum hiſpana haſtatorum cohorte, interiectis aliquot ſclopetarijs irruenti, vis nulla hoſtium ſatis fuit. recuperatoque, paucis ſuorum amiſſis, quantum à Crucis munitione ad Diui Iacobi caſtellum patebat, aggere, mouebat inde ad Georgianum propugnaculum ita explicata acie, vt & planitiem, & cliuum ex vtraque parte comprehenderet. Ipſe autem nunc in prærupti aggeris deſcenſu, ægrè conſiſtente veſtigio pendens, ſubeuntes è nauibus Antuerpianos haſtâ propellere: nunc aggere in medio, breui cum parma, gladio

Petr. Ern. Manſf.

Ioan. ab Aquila.

Ex altera parte Manſfeldius hortatur ſuos.

Pugnatur modico ſuper aggere a multis hominum millibus,

neceſſitate,

ac deliberatione vincendi aut moriendi.

Alex. partem aggeris recuperat:

ac mira vbique manu,

1585

que, cujus vibrandi mirus artifex erat, in confertos hoſtium cuneos irrumpere, atque aduerſa reſiſtentium ora concidere: vbique imperio, manu, aſpectu ipſo, animum ſuis, terrorem hoſtibus incutere; donec aditu ad Georgianum propugnaculum patefacto, atque adeò apertâ nouis copijs viâ à Crucis munitione, aggredi eodem impetu hoſtium munimenta decreuit. Sed erant illa aggere, ac vallo egregiè ſepta: nec minus ſelectis ex vniuerſo exercitu præſidiarijs instructa; maximè autem à claſſiarijs, qui vtrinque ad eius munitionis tutelam naues propiùs adegerant, aſſiduis pilarum emiſſionibus defenſa: itaque Alexander non eſt auſus ea munimenta prius inuadere, quàm ante Georgianum caſtellum iuberet attolli loricam è ſacculis terrâ confertis, ex qua campeſtria aliquot tormenta ad libellam dirigerentur in vicinum vallum; ſimul inducto in caſtellum maiorum ſclopetariorum manipulo, inde claſsiarios abſterreri curaret. Tum aggreſſionem adornaturo nunciatur, Palatæ munitionem, ſubmotis hoſtibus, teneri à Mansfeldianis: atque aggreſsionem in hoſtile vallum magna ſpe victoriæ feſtinari. Et verò non aliud generoſa illa Hiſpanorum, Italorumque contentio iam promiſerat. Namque egreſſi è Mansfeldiana munitione Capiſuccus, & Aquila Tribuni: quorum ad latus aderant, huic Piccolomineus, illi Toralua Centuriones, ſequentibus Italorum, atque Hiſpanorum centurijs, ex vtraque natione compoſitis; poſtquam Hiſpani, horumque exemplo Itali, poſitis humi genibus, implorauerant diuinam opem; in hoſtes Palatam obſidentes irruerunt: iiſque, poſt acre cruentumque prælium, quâ cæſis, quâ fugatis, caſtellum victores intrarunt: eique, ſuppreſſa in poſterum Palatæ appellatione, Victoriæ nomen indiderunt. Quod vbi tormentis validè firmarunt, compoſiti rurſum, præeuntibus quoque Tribunis, &, quos dicebam, Centurionibus, in hoſtium ſepimenta direxere gradum, excepti ferociter à propugnatoribus, munitionem illam, vt ſpei vltimum, retinentibus. Et quamuis eodem tempore ex altera parte Alexandri miles inuaderet, exploſis iam ſatis in illud è caſtello Georgiano tormentis; tamen hic quidem ſemel, illi vero bis, nec ſine clade reiecti ſunt. aucta vſque adeò ab eo ſucceſſu Fœderatorum ſpe, vt iam ex vtraque claſſe certatim in aggerem ſuccedentibus, & coëuntibus militibus, breuî multis in locis inſtaurata ſit pugna. At verò tertiùm renouatam à Masfeldianis aggreſſionem ad extremum non ſuſtinuere hoſtes. apparuitque, quid ſtimulata ab dedecore virtus, quid amittendæ gloriæ metus,

quid

& imperio gerens,

ad inuadendum hoſtile vallum properat,

Inter S. Georg. & Palatæ caſtella.

Hiſce in illud rebus antè diſpoſitis,

parapetto

Eodem feruntur Mansfeldij iuſſu Capiſuccus, & Aquila,

cum ſuis centurijs inuicem permiſtis.

& poſt cruentum prælium,

Palatam intrant, Victoriam inde appellatam.

Tum vallum aggrediuntur,

bis reiecti,

Alex. mil. Mansfeldiani

tertiùm inuadunt.

BIBLIOTECA NAZIONALE DI TORINO

Pugna in aggere Couen
A. Agger Couenſtenius, ſiue Contradiccus. B. Palata, caſtellum Regiorum.
C. Munitio ſubitaria fœderatorum. D. Capiſuccus et Aquila Tribuni, cum 300 Italis, ac totidem Hiſpanis, a Mansfeldio in Palatæ aggreſſores immiſſi.
E. Pugna Hiſpanorum, Italorumq; aduerſus fœderatos.
F. Eorumdem pugna, et aggreſſio munitionis hoſtilis.
G,
H.
K.
O.

nſtenio anno 1585.
Princ. Parmenſis cum haſtatorum Hiſpanorum cohorte primus in hoſtes pugnat.
Idem munitionem inuadit. I. *Toralua Centurio primus munitionem conſcendit.*
Capiſuccus primus in munitionem ſe deijcit. L. *Pugna ad radices aggeris contra foſſores.* M. *Princ. Parmenſis pugnam inſtaurat.* N. *Fuga fœderatorum.*
Hiſpani in aquis inſequuntur fugientem hoſtem.

1585 quid vltionis ſpes, quid deſperatio demum poſſent. Seſquihorà dubio euentu certatum erat, quum nouo repentè impetu percita Italorum, Hiſpanorumque legio pugnam redintegrant, ac denſatis vnà ſpiculis, libratiſque ſecuribus, valli ſepem diſtrahunt, aperiuntque, alij humeris ſociorum innixi, aut ſuper clypeos ſcandentes obiecta tranſcendunt: ſciſſoque iam multis in locis aggere, irrumpentibus ex altera quoque parte Alexandri militibus, munimenta confertim intrant, ac multa cæde intus edita, loco potiuntur. Primus, qui vallum inſcendit (namque hanc ſuæ quiſque nationi laudem aſſerere Hiſpani, Italique contendebant) Bartholomæus Toralua Centurio Hiſpanus fuit. Quamquam, quòd eodem penè tempore in munimenta Tribunus ipſe Camillus Capiſuccus emicuerat, atque inde ſe ſe in hoſtem prior quam Toralua librauerat, parem Toraluæ prærogatiuam meruiſſe viſus eſt. Ob hanc certè cauſam militem, cuius humeris ſublatus valli ſummam apprehenderat, ex gregario ad Inſtructoris gradum poſt euexit. Ipſum autem Camillum multa cum laude complexus Alexander, valli expugnationem virtuti eius, concordique cum Aquila conſilio acceptam retulit, eique propterea & Aquilæ apud Regem pariter commendatis, patentes vtrique litteras Tribunatus ſui, (nam legiones nondum accepto ab Hiſpania diplomate gubernauerant) cum honorifica regij in eos animi teſtificatione impetrauit. At Toralua multis vulneribus ſaucius, Alexandri iuſſu in Stabruchi prætorium, inque ipſius Alexandri lectum protinus illatus curatuſque, ac veſtimento, quod heſterno die Farneſius induerat, donatus, benignitatem Principis omni vallari corona potiorem duxit. Ferunt quo poſtremum tempore in hoſtium munimenta cum Italis mouebant Hiſpani, Petrum Pacium huius hiſpanæ legionis olim Tribunum, virum apprimè pium, carumque militibus, qui aliquot ante menſes in Teneramundæ obſidione ceciderat, conſpectum hic fuiſſe armis, quibus conſueuerat, indutum præire ſuis, commonſtrare ſubeundi locum, legionemque, qua ſolebat alacritate, in hoſtes animare. exterritos autem, qui primi viderant, indicaſſe ponè ſequentibus, hos alijs atque alijs, omnes ſtupore ſuſpenſos addubitaſſe, ludibrio ne oculorum fallerentur: an Pacium ipſum viuentem pugnantemque ſpectarent? Sed poſtquam error conſenſu excludebatur, accepto omine ſibi perſuaſiſſe, curæ eſſe Deo conatus ſuos, quibus cœleſti ope promouendis ſe Superi miſcerent, aſſociarentque. Sic complures eorum, qui hoc viderant, & quidem

iuratos

Victorius Antonetus ab Aſiſio

& valli ſepem tranſcendunt,

vrgentibuſque ex altera parte Alexandri militibus,

munimento potiuntur,

prima cum laude Toraluæ & Capiſucchi.

cui, & Aquilæ litteras Tribunatus impetrat Alex. a Rege.

Mirum de Pacio Trib. pridem mortuo.

iuratos enarraſſe, Delrius author perſanè grauis, ac rerum Belgij ſui non ignarus affirmat. Quæ me viri ſapientia permouit, vt rem loco attexere non dubitarem. Nam vt dubia, & admiranda vnde vnde conquirere, ſcriptoris exiſtimo nimis ſidenter abutentis credulitate legentium; ita ſerò traditis bonè ſignatiſque fidem ſilentio adimere, profectò & priorum, qui propè damnantur, dum prætereuntur: & poſterorum, quibus rerum notitia ſubtrahitur, iniuriam duco. At intra expugnata munimenta non ſe tenebat Regiorum victoria, ſed toto peruagabatur aggere, ægrè iam obſiſtentibus, qui paulò antè è nauibus vtriuſque claſsis recentes ſubierant, præliumque crebris coitionibus conglobati, varijs in locis reparabant. Percurrebat agmina ſuorum Alexander, hos pugnæ componens, illis integros pro ſaucijs adiungens, alios implicitos & confertos expediens, omnes manu, ac voce animans; *Vt ferirent, mactarentque concluſos intra ea aggeris ſepta perduellium greges: vlciſcerentur necem fortium commilitonum. Illum diem Antuerpiani belli finem facerent. aggerem illum, Antuerpiæ muros eſſe: excluſis inde hoſtibus, aditum in vrbem ſaltu patere.* Hæc dictitans animaduertit Lilloum verſus fluctuare, ac furtim recedere hoſtium naues, metu videlicet, ne, poſt receſſum relabentis Oceani, limo hærerent. Tum verò id ſuis commonſtrans, *Vicimus,* inquit, *ſocij. Deſerit impios deſertores ſuum mare. Præciditur, quæ fugitiuis ſpes nouiſſima ſupereſt, ad naues via. neque vlterà ſinite è manibus impunè elabi in prælium redituros.* Nouo hinc furore animis ſubdito, crudeſcere vbique pugna: & quamuis multi auxiliarium Hollandorum, Zelandorumque nutare viderentur, directis modò ad naues, modò ad hoſtem oculis, fluctuantibuſque non minus animis, quàm nauigijs; non tamen Antuerpienſes, quorum res propiùs agebatur, quidquàm à principio remittere, aut loco propelli. Perſtitit illis patriæ cura, & promiſſorum fides, quamdiu FIDVCIA multitudinis, & mutuus reſpectus in pugna vel timidos attinebat. At vbi ab vno auxiliarium Hollandorum manipulo, in quem Auguſtinus Romanus, hiſpanus Centurio ferebatur, cœpta eſt fuga, tum verò quaſi pudore omnes exſoluti, effuſo curſu naues petere, inſequentibus Regijs, ac tantò plures à tergo fodientibus, quantò ipſa ſibi turba præſentior peſtis erat, dum intercurſu feſtinantium præpediti; affluente multitudine, velut cæci, alij ſuper alios incidebant: &, quod in talibus accidit, MORA erat omnium, feſtinatio ſingulorum. Sed nuſquam maior, quàm apud auxiliares naues pernicies fugientium; quorum alij ad

Victoriam toto in aggere continuant Regij,

regente & spirante illos Alexandro.

Eiuſdem adhortatione,

ferocius feruntur

in nutan tem hoſtem.

Reſiſtunt diutius Antuerpienſes.

mox ipſi ac reliqui ad naues confugiunt.

Hic ſtrages maxima,

1585 lib. 2. diſquiſit. magic. q. 26. ſect. 5.

Antuerp. & Hollan

Alexand.

Iuramentum conceptum

Holland. & Zeland.

eas

cas iam appliciti, ac ſubituri, occurſu validiorum deturbabantur: alij nauigia cateruatim ingreſſi, prægrauanteſque, carinis fatiſcentibus, hauriebantur: alij occupatis effugijs excluſi, euitandiſque tantummodò Hiſpanorum gladijs intenti, ſe ſe in flumen, graues licet armis, fatigatique prælio, præcipites dabant: ac minore metu ab aquarum, quàm ab hoſtium periculo, certius periclitabantur. Adeò NIHIL æquè ex omnibus timetur, atque id, quod primum omnium timeri cœptum eſt. Nec minore clade ad alteram aggeris partem conflictabantur Antuerpienſium naues. quarum multæ ſicuti propiùs ad aggerem acceſſerant, ac pertinaci ſpe receſſum diſtulerant vltimæ, ità à reciprocante mari deſtitutæ immobileſque, certis pilarum emiſſionibus vicino ex aggere lacerebantur, magna vtique claſſiariorum ſtrage: quam vt euitarent eorum complures, in flumen ſe demittebant, quaſi nando aſſecuturi præeuntes naues, nec ideò plerumque fatum euitabant. quin etiam Hiſpanorum aliqui non minore ſui fiducia, quàm hoſtium contemptu, nantes gladijs ore arreptis, in fugientes rates impellebant ſe ſe, captaſque cum ijs, qui remanſerant, nauticis illo audaciæ oſtento perculſis, ad aggerem auehebant. hoſtium denique non pauci ad aggeris radices, vt ſe ictibus tormentorum ſubducerent, adhuc propiùs adnauigabant: ibique ab repertis, quos cæci fugiebant, hoſtibus (quippè non iudicij modò, ſed etiam oculorum vſum abſtulerat timor) promptis haſtarum ſpiculis figebantur. Non defuere tamen ex his aliqui, qui decori exitus curâ, facieque in hoſtem verſa, non inulti cadebant. Deſiderati dicuntur in hac Couenſteniana pugna, horis fermè ſeptem agitata, ex Antuerpianis quidem, auxiliaribuſque, atque ex illis maximè, tria circiter millia, præter eos, quos flumen hauſit. maiore vtique, quàm pro numero iacturâ, amiſſo robore veteranorum, ac militiæ præcipuis. captæ naues magnæ viginti octo, depreſſæ quatuor: reperta in ijs ænea tormenta ſexaginta quinque, ferrea & minora omnino nonaginta, & copia bellici apparatus, commeatuſque ſanè quamplurima. Ex regijs verò cæſos fuiſſe non pauciores ſeptingentis, & ex his Hiſpanos ſupra quadringentos: ſaucios autem quingentorum numerum exceſsiſſe compertum eſt. Recuperato in hunc modum fatali aggere, Alexander actis primùm victori Deo gratijs, eaſdem voluit à ſacro ordine inter ſacrificandum poſtridie vbique perſolui: ſimul pro ijs, qui in pugna ceciderant, peragi (vti mos illi erat) exercitu præſente, emortuale Sacrum. Proxima, poſt ſaucio-

magno hiſpanorum auſu.

Numerus occiſorum ex Fœderatis.

Hollan. & Zelan.

Præda.

Cæſi ex Regijs.

Gratiæ Deo redditæ.

cura interemptorum ſalutis.

ſauciorum curam, cura non minus ſaucij Couenſtenij aggeris 1585
fuit: quem tredecim omninò locis apertum ac lace-
rum, vt repararent, præter ceteram materiam,
& faſcium terræque complementa, ag-
geſtis cadaueribus hoſtium
milites irati, ac fe-
ſtinantes ob-
ſtruxe-
re,

& ſauciorum & Couenſtenij aggeris

DE BELLO BELGICO
DECADIS SECVNDAE
LIBER SEPTIMVS

1585 ALEXANDER, ne quid ſpatij perculſis hoſtibus relinqueret, audito perſtare adhuc portentoſum nauigium ad Ordamum, multaſque in eum locum conueniſſe Antuerpienſium naues; illuc Carolum Mansfeldium cum biremibus quinque, celocibus ſeptem, ac viginti minoribus nauigijs, tormentis, ac milite inſtructis, immittit. Mansfeldius è nauali ponte ſoluens, per ſciſſuram Scaldici aggeris, apud propugnaculum S.Petri, in campos alluuione vndantes illicò tranſgreſſus, tanta hoſtes celeritate circumuènit, vt facilè nulla videretur euaſura nauis, niſi inopinatum in ipſa rei molitione infortunium interceſſiſſet. Namque in Mansfeldiana biremi, qua vehebantur Comes Arembergius, Marchio Bentiuolus, Comes Beuilacqua, & complures viri primarij, cupidine adducti nauale illud prodigium, ac Noëticam, vti appellabant, arcam, oculis vſurpandi, fortè incenſo bellico puluere, qui doliolo ſeruabatur, flagrauit repentè nauis; Beuilacqua doliolo propior in flumen expulſus, nando Ordami ad ripas ſemiuiuus applicuit: aliqui in vndas proiecere ſe: nonnulli combuſti periere: Mansfeldius, ac reliqui, ore ac manibus diu prætulere flammae veſtigia. Per hanc autem moram (nam multi ad opem vndique accurrerant) pleræque Antuerpienſium naues ſe ſe in vrbem recepere, præter nouem à Mansfeldianis inſequentibus captas. Qua cum præda reuerſi victores, circum ingens nauigium conſiſtere, mirati, nullum inde propugnatorem, ex nauali turba nullum, nullum ceu deſerta in vrbe habitatorem apparere. Et deſertum planè illud reliquerant Antuerpiani. Nam pridie pleriſque tormentorum exoneratum, quum ne ſic quidem amoliri inde potuiſſent, abijſſentque, redierant eo die cum claſſe, extracturi è nauigio milites, nauticumque inſtrumentum, ac

Finis belli

PORTENTOSI nauigij reductio.

contra illud & alias naues Mansfeldius feſtinat,

Qui incenſa eius naui paulum retardatur;

mox hoſtem aggreſſus

naues aliquot capit.

Tum ad nauigium maximum accedit.

Quod, vti inutile deſeruerant Antuerpiani. ſubiectis flammis, eam lignorum ſiluam hoſtibus præreptur. 1585
Et claſſiarios quidem, naualeſque focios, ac ſupellectilis partem in naues iam abduxerant, cetera repentinus Mansfeldij aduentus interceluſerat. Hæc autem licet à captiuis, vti ſe habuerant, relata eſſent, haud tamen ijs fidem habuere Mansfeldiani: quantoque pacatiora omnia, nec hoſtile quidquam obſeruabant, tanto occultiores in ea lignea mole, velut in altero Equo Troiano, dolos pertimeſcebant. Placuit, exploſâ in illam ex æneo tormento pilâ, tanquam igneo tentamento excitare machinæ torporem. Sed pilâ intra lateris tomentum ſurdo ictu acceptâ, non magis inde motum eſt nauigium, quàm ſi vaſtus in mari ſcopulus leni vndarum attactu lamberetur. Poſtremò ex audacioribus vnus, quaſi muralem coronam primus adepturus: mox alij, ne minus auderent: tum præeuntium exemplo complures, captiuis obſidum loco ſecum ductis, ſocijs nempè diſcriminis, eodemque, ſi quod lateret, periculo inuoluendis, molem ſubeunt: tabulata, foros, ſtatumina infrà ſupraquè perluſtrant, ac rimantur omnia. Nec vllis fraudum veſtigijs vſquam repertis, à metu iam ſecuri, de amouenda loco machina, Scaldicumque ad pontem Parmenſi Principi ſiſtenda, cum nauarchis conſilium capiunt. Igitur auulſo quidquid compactile, ac ſolutile fuit, mutilatum ea ratione nauigium alleuatumque, per inundatos Ordami campos in alueum fluminis trahunt, admonitoque Parmenſi, pontem verſus impellunt. Nec ſine pompa id factum. Præibant captiuæ naues, remulco tractæ: ſequebatur Mansfeldiana claſſis, ipſo, inſtar claſſis, nauigio in medium accepto. Addidere plauſum obuiæ à ponte rates, exploſaque, vbi in Alexandri conſpectum venere, tormenta: tam effuſo exercitus gaudio; vt per eam capti nauigij ſpeciem, ipſa iam victa captaque in triumphum duci Antuerpia videretur. Et verò non ſolùm militum vulgus, qui, vt in omnem partem nimius, quantum antea ad machinæ famam extimuerat, tantum eius tunc præſentiam irriſit, atque vti formidandum pueris ludibrium contemptim habuit: ſed etiam militum primores, atque Alexander ipſe, demirati irritum tam vaſtæ artificium molis, quam hoſtes belli finem minati eſſent; verè aduenisse, malo vtique eorum omine finem belli, exhauſtâ iam obſeſſorum potentiâ, interpretati ſunt. Nec ſanè falsò.

Timent in eo inſidias aggreſſores. Tentant illud. aliqui ſubeunt: ac ſecuri inſidiarum, in flumen detrahunt: & militari pompa, ad Alex. deducunt: Naues q. magna ſpe finis laborum.

Antuerpienſium populus non toleraturus amplius obſidionis mala. Nam vbi Antuerpienſium populus ſuper cladem Couenſtenianam, captum nauigium illud ſuum, atque adeò ſe ſpei vbique irritos viderunt, non vltrà ab Holachio decipiendos

ſe,

1585 ſe, aut ab Aldegundio ſuſtentandos, vano externæ opis acceſſu, conclamarunt. Apparebatque, ſciſſa in partes ciuitate, multitudinem non diutius obſidionis mala toleraturam. Nec animaduerſio in audaciores aliquot è plebe quidquam profuerat; quippè in carcerem coniectos vi populus extraxerat: nihil auſo in poſterum Magiſtratu: cuius neque conſilium de Catholicis vrbe pellendis, quo alleuaretur vrbs, Aldegundius probauerat, veritus longè acriorem, ineuitabilemque multitudinis tumultum. Adde, quòd repens ab vrbe prædiuitum aliquot mercatorum fuga: & Hanſiaticarum ciuitatum legatio flagitantium, vt niſi pax iniretur, Hanſiaticis mercatoribus liber egreſſus ab eo emporio ſuis cum opibus pateret; terruerant Antuerpiæ Magiſtratum, & multo audaciorem effecerant plebem. Sed Aldegundius non conſumptis adhuc, quas apprimè callebat, artibus tractandæ multitudinis, ſpargit in vulgus, ſcripturum ſe Parmenſi Principi, mox & iturum ſe in caſtra: &, ſi quidem æqua ab Hiſpano proponantur, nihil omiſſurum, quo pax breui componatur. Scripſitque, vt admitteretur: atque admiſſo, vbi Alexander à Richardotto, cum quo Aldegundius primùm egit, audiuit, veniſſe illum, vt Antuerpiæ, Hollandiæque, ac Zelandiæ reconciliationem vnà miſceret: intellexit, ea plurium coniunctione prouinciarum, lento nimirum, implicatoque dierum multorum negotio, ſperatis Anglorum auxilijs moram, ac ſpatium quæri. ideòque hominem ceterà humaniter habitum, Antuerpiam remiſit, pollicitum, ſe accepta à Magiſtratu populoque facultate, de Antuerpiæ ſeorſim cauſa tranſigendi, illicò rediturum. Sed cunctante, ſuſpicatus Alexander, rem callidè produci, vt ex agro circum Antuerpiæ, Mechliniæque ſuburbia, qualiſcunque meſsis, quæ iam matureſcebat, ab obſeſſis colligeretur; occupauit hanc quoque ſpem illis adimere. iuſſitque Ambroſium Landrianum cum Viluordiano ſuæ præfecturæ præſidio, ruſticorumque caterua; & Vaſtium cum parte equitatus: hunc per Antuerpiæ, illum per Mechliniæ ſuburbia, eodem tempore populabundos excurrere: ſegeteſque, oleraque, & quidquid vſui eſſe poterat, auferre in caſtra. Tum ipſe cum expedita equitum peditumque manu in Antuerpienſem agrum illatus, Burgerhoutum, munitam Antuerpianorum militum ſtationem, Berchemium, aliaſque circa arces, ac propugnacula eodem impetu expugnat: atque Antuerpiam reliqua agri parte, qua demum ſola extra pomerium fruebatur, exſpoliat; ciueſque, ac famem intra vrbem claudit. Enimuerò eruptura

[Margin notes:
Fruſtra coercetur a Magiſtratu.
Pacem quoque flagitant mercatores.
Aldegundius pro ea ad Alex. contendit. (9. Iun.)
qui intellectis artibus illum remittit.
ſimul ſegetes pro hoſtilem agrum aduehi iubet in caſtras.
Ipſe arces circa Antuerpiam expugnat. (400. equit 700 pedit)
& vrbem ſuburbijs ſuis exſpoliat.]

Fames ad ſeditionem cines impellit

erat populi ſeditio: neque enim aliud diſſonis per vrbem queſtibus audiebatur, præter panem, & pacem. Quum à Magiſtratu ſubmiſſi, qui ſe per compita circulis inſererent, ſpargerentque, Recens acceptas è Gallia litteras, quibus aduentare tandem auxilium certò nunciabatur. Addebant aliqui ciuium, nempè ex Aldegundij cohorte, ſibi exploratum eſſe, Parmenſem Principem oblaturum quidem conditiones haud ſpernendas, clàm tamen ſtipendiorum loco cum Hiſpanis pactum eſſe populationem vrbis. proinde viderent, ne breuis moræ intollerantia, & ſuſtentatæ ad eum diem obſidionis decus, & rem omnem domeſticam, & vxorum filiarumque pudicitiam, & patriam & vitam ſimul amitterent. Sed minus hæc, latrante intus fame, audiebantur foris: & plerique gallicas litteras Antuerpiæ natas in Aldegundiano conclaui ſuſpectabant. Nam de Parmenſi Principe dignior fama occupauerat vulgi animos. Acciditque interim parua quidem res, ſed OPPORTVNITAS rebus etiam minimis pretium addit. Matronæ nobili ad curationem morbi, quo periculosè laborabat Antuerpiæ, opus erat aſinino lacte, quod in vrbe haberi quum nuſquam poſſet, obtulit ſe iuuenis, intrepidè auſurus ex agro ſuburbano, quamuis ab hoſtibus teneretur, iumentum adducere, ducebatque, quum captus ab Hiſpanis ad Alexandrum Burgerhouti adhuc agentem deportatus eſt. Alexander, re vti erat audita, poſtquam iuuenem præter opinionem benignè habuit, ac pietatem eius vltrò laudauit; iuſſit illicò iumentum perdicibus, capiſque Brugenſibus, atque id genus auibus onerari. tum ea iuueni tradens ad ægrotam perferenda, mandauit, multam ei ſalutem officiosè ſuo nomine diceret: teſtareturque, ſe non modò illi ſanitatis, ac virium recuperationem, ſed Senatui, populoque vniuerſo proſpera omnia, & ſalutaria ex animo cupere, ac precari. Profectò inſperata hæc Alexandri comitas, cui ſtatim Antuerpienſes, miſſo præſtanti equo cum aliquot bellarijs, ac primæ notæ vino, publico nomine gratias egere; incredibilem ei ciuium beneuolentiam, accedente præſertim iuuenis prædicatione, conciliauit. Nimirum IN MILITARI armamentario, etiam benignitatis telum repoſitum habent prudentes belli Duces.

1585

ſed ſuſtentantur ſpe auxilij,

& metu populationis quam pactus eſſet cum hiſpanis Alexander.

Sed Alexandri benignitas per occaſionem exhibita,

opinionem infregit

MECHLINIAE deditio.

AT Mechliniæ deditio rem confecit. In ea vrbe, poſt auditam in Couenſtenio aggere ſociorum cladem, ortum erat inter præſidiarios, ciueſque diſſidium: eodemque aucto poſt ademptam vicinæ ſegetis ſpem, magnopere timebatur à ciuibus, ne miles, direpta relictaque vrbe, in Blochuſiam arcem,

ciues fame laborant, & àpræſidiarijs ſuis timentes.

quam

1585 quàm Mechliniæ proximam tormentis, ac re cibaria commu-
nierant, ſe ſe inſerret. Quod vbi Alexandro exploratum, oc-
caſio viſa eſt Mechliniam inuadendi: ſtatimque expeditioni
impoſito Marchioni Renthiaco, cum Licquio, ac Mottæo, — vnde poſt amiſſas vicinas muni tiones,
mandat, rectâ Blochuſium feſtinantes, hoſtium conſilijs ante-
uertant, Renthiacus raptis illuc copijs, ſecutiſque tormentis,
non modo Blochuſium nondum ingreſſis eò præſidiarijs, ſed
etiam Necherſpoliam, aliaſque Mechliniæ circumdatas muni-
tiones in poteſtatem redegit, ipsâque ab vrbe, circumpoſitis
caſtris, deditionem expreſſit. Vrbs, paciſcente Famauſio Gu-
19. Iulij bernatore, Parmenſis arbitrio clementiæque dedita eſt. præſi- — ſe deduut Parmenſis arbitrio,
diarij abſque ſignis educti, ſigna ad Alexandrum miſſa: qui
habita ciuitatis ratione magnam partem catholicæ, mitiores
multò conditiones Mechlinienſibus edixit. Nam pro ſeptin-
gentis præſidiarijs vrbe egreſſis, non niſi ducentos Vvallones — gratioſis ab eo conditionibus acceptis.
Carolus Giſlelius Prou. Domin. Proueno duce ſubſtituit, iuſſis ciuibus vnâ cum præſidio vr-
bem ſuam tueri: & nullâ impoſitâ mulctâ, veniam ciuitati,
Regis nomine, liberaliter impertiuit: lætus ipſe, quòd pau-
cos intra dies, nullâ ſuorum iacturâ, & Mechlinienſem Archie-
piſcopum poſt longum exilium, in ſuam ſedem (quâ non alia
inter ſacras per Belgium præfecturas inſignior) repoſuiſſet: &
vrbem vrbium Belgicarum florem, & cum ea Mechlinienſe do-
minium, ex ſeptemdecim prouincijs vnam, Principi ſuo re-
31. Iunij donaſſet: eò maximè tempore, quo acceptis ab Rege litteris — Ipſe pro reſtituta placentina arce, Regi Mechliniam rependit;
de Placentinæ arcis, quæ hiſpano præſidio tenebatur, reſtitu-
tione, agere poſſet regiæ liberalitati grates, cum victoriæ nun-
tio gratiores.

SED nuncium multo acceptiorem breuì transmiſit ad Re-
gem, ſubactâ demum Antuerpiâ. Etenim Conſul Aldegun-
dius, vbi rem deſperatam publicam vidit, ſibi priuatim con- — DE ANTVERPIAE deditione legati agunt cum Alex.
ſulturus, legationem à Magiſtratu, ac ciuitate deſtinatam ad
Parmenſem feſtinauit. legati vnus & viginti fuere: inter quos
eminebant Gulielmus Merodius Duffłæ dominus, Ioannes
Sconhouius, Andreas Heſſelius, & ipſe Conſul vrbis Philippus
A monte S. Aldegund. Marnixius Aldegundius. Quibus Beueræ ab Alexandro ex-
ceptis, Aldegundium præſente regio, bellicoque ſenatu, om-
nium nomine in hæc verba prolocutum accepi. *Non hic adſu-* — Aldegundij Antuerpiam dedentis oratio.
mus, inuicte Princeps, vt annuam moram, qua aduerſum te noſtra
defendimus, anxia legatione deprecemur. Quis enim vrbi toto
Belgio potentiſſima à modicis adeò obſidentium copijs timuiſſet? Tu-
que ipſe, vt NEMO *fortium ſegnes amat, facilitatem noſtram me-*
tumque voluiſſes, opinor, magis, quàm probaſſes. Compertus erat
nobis

nobis militum veſtrorum numerus: explorata caſtrorum neceſſitates, 1585 *contempta nauium raritas, audita per exercitum querela: & ſeditiones in dies expectabantur. An tu cum decem, aut vndecim hominum millibus (neque enim cum pluribus tantum operis inceptaſti) in obſidione duraturus eſſes, qua ſimul vrbem à terra, & ab vndis cingeres: Brabantiam equitatu percurreres: vicinarum vrbium auxilijs obſiſteres? ſimul vaſtum adeò flumen, & ſuprà contra Gandauenſium vires; & infrà aduerſum Zelandiæ, Hollandiæque potentiam clauderes? tam multa per Scaldicum aggerem propugnacula inuaderes, claſſi claſſem, quæ tibi nulla tunc eſſet, opponeres: annonam, ac ſubuectiones in caſtra defenderes: omnia caſtellis, præſidijs, ſtationibus inſtrueres? Profectò nec ſi tu quinquaginta bellatorum millibus abundaſſes: nec ſi tibi milites centimani fuiſſent, credi poteras, rebus tam multis, tam loco diſtractis, effectu arduis, opere diuturnis, neceſſitate inſtantibus, ſuffecturus. Et tamen cum iſta militum paucitate, Antuerpiam à terra, ab aquis, obſediſti: Flandriam, ac Brabantiam, ſparſis vbique ſtatiuis occupaſti: annonam, quæque alia obſidentibus neceſſaria, nouum molitus alueum, in caſtra perduxiſti: arces, ac munimenta ſuper aggeres, perque campos alluuione ſubmerſos, proſeminaſti: &, quod fieri potuiſſe ſolùm credidimus, quia factum eſſe conſpeximus, cum flumine maris auxilium trahente congreſſus es, atque aduerſus æſtuantis Oceani furias, aduerſus acuta glaciei verbera, inter aſſidua claſſium certamina, Scaldim, aut veriùs mare, ſub pontem miſiſti. At nos pontem, non ſine tuorum clade, perfregimus. Tu à clade animoſior molem extemplò repoſuiſti. Nos Scaldim in campos auertimus, & nauigationem alibi quæſiuimus. Tu hic quoque Scaldim inſecutus, nouo illum ponte ſecuiſti, & tranſuerſarium aggerem nauigaturis obiectaſti. Nos aggerem inuaſimus, perfodimus, viam illic nauibus aperuimus. Tu victores inde pepuliſti, ſciſſa apertaque reparaſti, ſpem tranſmiſſionis omnem intercluſiſti. Quid vſquam machinarum eſt, quod non admouimus? quas vires claſſium, quæ miracula ignium, quas natantium moles artium, non exprompſimus? Quantum ab ingenio, quantum ab arte peti potuit; cælum, mare, ac tantùm non tartara in ſocietatem auxiliumque deuocauimus. Et his tamen omnibus, non modò à manibus noſtris te non abſtraximus, non abſterruimus, ſed etiam in aliarum clades vrbium circumferentem arma & victorias, irritauimus. Rem perfeciſti, Princeps, qua veterum, recentiumque temporum annales, maius vtique non habent. Sæpè nos legimus, interdum & vidimus, aſſidenti hoſtilem ad vrbem Imperatori, dum vnam premit & capit, aliam procul amiſſam. Tu, dum Antuerpiam toto belli conatu obſides, ceu noſtri ſecurus, ſimul in*

Flan-

1585 *Flandria Teneramundam expugnas, & Gandauum fame ſubigis: ſimul in Geldria nobis Neomagum eripis: ſimul in Brabantia Bruxellas, & Mechliniam ad deditionem cogis. ſicque ad tres ſimul prouincias, dum vni inſiſtis vrbi, victorias ex victorijs tibi naſcentes extendis. Adeò committi vno cum hoſte, magnitudini mentis tuæ parum eſt. Hæc porrò diuturnæ contentioni inter oppugnantes atque obſiſtentes commemoratio eò denique pertinuit, vt planum facerem, defenſionem à virium ſuarum conſcijs non temerè ſuſceptam, & ab ijſdem fortunam tuam expertis non timidè omiſſam. Gloriam deuictæ Antuerpiæ Superi & virtus tua tibi dedere, Alexander: & nobis aliquid gloriæ poſteri dabunt, quod à te non citò victi ſumus. Vnum non noſtrâ tantum, ſed & tuâ & Regis auunculi tui causâ rogamus obſecramuſque; vt, ſicut quantam vrbem ipſe viceris, vincendo intellexiſti, ita illam capiendo, ac potiundo, nihil de vi, maieſtateque eius, nihil de victoriæ tuæ monumento, nihil de regiæ poſſeſſionis amplitudine, ac cenſu, imminutum velis. Imminues autem, ſi aut ciuium animis certa religione præſcripta, aut eorumdem corporibus, ac fortunis, præſidio externorum impoſito, ciuitatis ſtatum immutaueris. Floret in præſens, ſi qua vrbs alia per Europam, Antuerpia. Ciuium numerum, conuenarum frequentiam, ægrè ineas. Naues omnium regnorum onerarias, per arma dum licet, quam amplus eſt Scaldis haud capit. poſtremò nullum vſquam terrarum gentiumque emporium eſt, quod plures vnà prouincias, & prouinciarum opes, negotiorum communione iungat, ac miſceat. Durabit loco celebritas, quamdiù Religionis ſolitudo, arcium minæ, præſidiorum terrores, non obſtruent hoc aſylum. Commercia ſecuritas alit. Quanta autem ſperanda ſit inermi negotiantium populo*
an.1576. Vide lib. 8.dec.1. *ſecuritas inter armatos, & prædæ aſſuetos, huius profectò vrbis populationes, incendia, excidia, luctuoſo atrocique documento ſatis erunt. Quæ ſanè mala, ne rurſum Antuerpiæ pertimeſcenda ſint, per hodiernæ deditionis leges, quas tecum inituri hùc acceſſimus, ſapientia, Princeps, tua præcauebit.* Ad hæc Alexander breui reſponſo, Accipere ſe dixit animo perlibenti Antuerpiæ legationem. atque vt ipſe fortia militum ſuorum facta in Dei benignitatem, inque Dei Matris opem referebat; ita æquum eſſe, Antuerpienſes agnoſcere, vires ſuas, aut ciuitatum prouinciarumque fœdera, aut externorum Principum auxilia, contra legitimi Belgarum Domini potentiam, æquitatemque fruſtrà eſſe. In conditionibus ſtatuendis non ea ſe cogitaturum, quæ peccauerint Antuerpienſes, armis aduerſus Religionem, ac Regem motis: alijſque per Belgium populis, tanquam ſigno Antuerpiana ex arce ad defectionem conuocatis; ſed habitu- Reſpondet legatis Alexander.

rum

rum ſe in conſilio clementiam Regis, ad eiuſque reſpectum, 1585
conditionum præcipua moderaturum. Interim eſſe ab ſe de-
eoſque ad tres Præſides remittit, ſignatos, cum quibus ipſi liberius congrederentur, viros pru-
dentia claros, & partibus haud infenſos. Irent ad eos, capita-
que conferrent. tum ſe mentem Regis, non ingrata illis in-
terpretatione, ſignificaturum. Delegerat ad eam rem Alexan-
der Pamelium, Richardottum, & Vandenburgium, priuati,
Arteſiæ, & Mechliniæ conſiliorum Præſides: omniaque eo-
quorum arbitrio omnia tradiderat: rum ſapientiæ, arbitrioque tradiderat: exceptis ſolùm capiti-
bus ad obedientiam Regi debitam, Religionemque ſpectan-
tibus: quæ ſolito attentius ſepoſuerat ſibi, vti facere iuſſus e-
exceptis capitibus, de obedientia erga Regem, & religione erga Deum. rat à Rege. Nam quum multò antè Alexander, vt promptio-
res haberet ad deditionem Antuerpienſes, ab Rege exquiſiuiſ-
ſet, An videretur, non ſemper definiendum eſſe tempus hæ-
reticis ad res ſuas captis in vrbibus expediendas: ſed eos tam-
diu tolerandos, dum ſpes ſanioris mentis, ac reductionis af-
fulgeret; reſcripſerat ad ea Rex, huiuſmodi ſpatium indefini- 1. Maij
ti temporis haud indulgendum, quacumque ſpe, aut perſuaſio-
ne ſecuturæ reconciliationis, In quam ſententiam quoniam
ſæpè aliàs ille diſſeruit; libet ex nouiſſimis ab Hiſpania litteris, 17. Aug.
quamquam poſteriores fuere, partem manu Regis exaratam
De Religione ſententiam ſuam ſic aperuit Rex, hìc opponere. *In omni colloquio, conuentuque cum ciuitatibus, ar-
cibuſque, quæ in noſtram poteſtatem venient, hoc primum, hoc ſu-
premum eſto: vt hiſce in locis, Religio catholica recipiatur, nulla
ſectarum profeſſione exercitioue, ſiue vrbana, ſiue Forenſi hæreticis
vſquam permiſſo; niſi ad res eorum domeſticas componendas mora
temporis aliqua, eaque certa & circumſcripta concedenda ſit. Qua
ſuper re, ne quis interpretationi, aut moderationi locus relinquatur,
planè edico, Sibi vt perſuadeant, qui in noſtris Belgii prouinciis vi-
cturi ſunt, alterutrum eligendum, aut nihil de veteris Romanaque
cultu Religionis immutandum, aut poſt definitum tempus illicò ſedem
alibi quærendam. Quæ ſi fiant, diuino equidem Numini confido, cu-
ius honori obſequioque in hoc bellum tanto cruoris, tanto opum im-
pendio, tot iam annis inſiſtitur, omnia in melius proceſſura: eiuſque
Maieſtatem, pro ea qua ſolet prouidentia, ita res noſtras perpetuò
temperaturam, vt ex earum felici euentu intellecturi ſint homi-
nes, quanti demum referat, Diuinæ bonitati ſe credere, debitumque
illi ſeruitium rebus omnibus prahabere. Quod ſi aliter Deo, noſtra
ob delicta viſum fuerit, ego ſatius duxero, mea omnia pro eius cau-
ſa profundere, quàm ab hac ſi fortè minus fortunata, pia certè con-
ſtantia, vel minimùm cuiuſquam humani conſilij reſpectu aliquan-
do deflectere.* Hoc autem Regis Catholici propoſitum Deo cordi
fuiſſe

1585 17. *Aug* fuiſſe vel ex eo viſum eſt; quòd, quo die illa ſcribebantur à Rege, erat autem decimus ſextus ante Kalendas Septembres, eodem die, in Beuerano colloquio, acceptis conditionibus dedidere vrbem Antuerpienſium legati. quum tamen hi à principio agere cum regijs Præſidibus aggreſſi ſatis oſtendiſſent, implicitum, tardumque reconciliationis negotium fore. Nam tribus illi capitibus, inter alia, immobiles inſiſtebant: Vt Religio, qualis tunc erat, liberè exerceretur: vt ſemiruta non reparاretur arx: vt nullum vrbi præſidium, cuiuſcumque nationis eſſet, imponeretur. Quin, vbi negatam Præſidibus facultatem audiuere de Religione diſceptandi, Parmenſem adeunt non vltrà progreſſuri, niſi eâ libertate impetratâ. Et Aldegundius quidem, inter alias cum Alexandro congreſſiones, ſemel ſeorſim à collegis, ſuper eo capite quatuor cont nenter horas immoratus, affirmare auſus eſt, Ea libertatis conditione Zelandiam, Hollandiamque, atque adeò fœderatum omne Belgium ad Regis obſequium attrahi poſſe. idque in ſe recipere: ſperareque, pro ea qua eſſet apud prouincias authoritate, magnum ſe vtriſque partibus beneficium breui collaturum. Sed præciſa protinus ab Alexandro omni ſpe huiuſmodi arbitrariæ, ac promiſcuæ religionis, ex qua ciuitates, vt aiebat, ac prouinciæ in ſectas ſtudiaque diſtractæ, neque inter ſe, neque cum Deo, aut cum Principibus Dei adminiſtris ſeruare pacem queant; illum comiter admonuit, Reputarent apud ſe declinantium in dies rerum ſuarum ſtatum, inſperabile à Gallorum turbis auxilium, callidam Angliæ cunctationem, inuictam, nec ſumptu exhauriendam, nec bello fatigandam Regis Catholici potentiam: addens obliquè aliqua, quæ ad priuatum eius commodum pertinerent, quæque ſpem gratiæ ab Regis clementia præmonſtrarent. Hæc autem adeò facun-
10. *Aug.* dè, ſpirituque tanto, ac verbis, vt ipſe ad Regem ſcripſit, ſibi à Deo planè immiſſis, antè Aldegundij oculos repræſentauit, vt demiratus ille inſolitam dicendi vim, egreſſus inde confeſſus ſit, Multis ſe cum viris eloquentibus ſæpè congreſſum, nullum Parmenſi Principe efficaciorem, affabilioremque com-
T. liu. l. 28. periſſe: vſurparique poſſe à ſe illud Aſdrubalis de Scipione iudicium, Mirabiliorem ſibi coràm viſum eſſe Farneſium; quàm auditum rebus bello geſtis. Et profectò is ſiue alloquio Parmenſis, comitateque captus, ſiue ſuſtinendæ obſidionis ſpe deiectus, mutati argumentum animi paulatim oſtendit, dum deditionis exinde capita pronior agitauit. Quin etiam edito poſtea libello, quum res ab Alexandro patratas, clementiam

Agunt legati cum Præſidibus.

Tribus in rebus diſſentiunt

Magna Aldegundius promittit ſi libertas Religionis concedatur.

contrà Alexander cum eo ſermonem habet,

eoque ſermone is mirificè capitur;

& pronior ad deditionem conficiendam redditur.

Immo edito poſt libro laudat virtutes Alexandri,

& Regis cauſam.

inuiſus propterea Fœderatis:

Conditiones impoſitæ vrbi in deditione.

Dolus in iis detectus.

mentiam eius in victos, in ſeruanda fide ſanctimoniam, ceteraſque Imperatorias virtutes, liberali præconio celebraſſet; adiecit inter alia, *Sumi aduerſus Philippum Regem arma à ſubditis populis, integra conſcientia, nequaquam poſſe*. Quæ ſanè confeſſio non temerè inter loquendum prompta, ſed litteris ad memoriam conteſtata, vt erat hominis authoritate inter ſuos, & Caluinianâ ſapientiâ longè clariſſimi, Fœderatorum cauſæ momenti plurimum abrogauit, ipſe ſuis offenſus inuiſuſque, regendam ad Rempublicam poſtea non acceſſit. Tunc verò legatis, Regiiſque, quos dicebam, Præſidibus, ſæpè congreſſis, denique poſt aliquam diſceptationem, præſente Alexandro, *Primùm de Religione conditio firmata eſt: Vna, eaque vetus, & catholica Antuerpienſibus præſcripta. Iuſſi iidem templa, quæ diruerant, opportunè reponere: ſimul & eiectas religioſorum ordinum familias in vrbem, inque ſua loca, & bona recipere*. Quam de ſacris ordinibus conditionem quum legati in huiuſmodi verba concipi curaſſent, *vt ea in vrbem religioſæ familiæ reuocarentur, quæ Carolo V. Imperatore domicilium Antuerpiæ habuiſſent*; Alexander, intellecto, per eam nempè fraudem excludi Patres Societatis Ieſu, quorum ipſe militiam aduerſus hæreticos paratam maximè adhibebat; conditionem protinus reiecit, comprehendique omnes æquè voluit. Indulgentior aliquanto fuit in arce non reſtituenda: & in præſidio ex Hiſpanis, Italiſque, à quibus ſibi ciues cautum volebant, in vrbe haud collocando. In hunc tamen modum conditio lata eſt, *Vt Parmenſis Princeps præſidium ex amicis nationibus in vrbem ſecum adduceret: &, ſi quidem Hollandi, Zelandique Regi ſuo reconciliarentur, vrbs ab arce, atque à præſidio libera in poſterum foret: ſin minus, Antuerpiæ ſecuritati contra finitimos Zelandos, alioſque conſuleretur*. In reliquis conditionibus liberalis per omnia Parmenſis, præterita etiam læſæ Maieſtatis crimina Antuerpienſibus, Regis nomine, condonauit: priſca vrbi priuilegia reſtituit: quadriennij moram permiſit hæreticis ad res ſuas componendas. &, quamuis ob grauiſſimas in obſidione impenſas, magnam earum partem petere, mulctæ loco, non abſurdè poſſet, non niſi quater centena florênum millia, nec ſemel omnia, ad ſtipendia militum imperauit. Captiuos, qui apud regios, quàm apud hoſtes, plures erant, liberos vtrinque dimitti placuit, ſi non antè pro redemptione pretium ſpopondiſſent: Tilinio excepto, cuius tamen cauſam Regi ſepoſitam, eidem ſe commendaturum pollicitus eſt: effecturumque, vt ſicut Lanuam paucis antè diebus cum Comite Egmontio commutatum, in Galliam remiſerat,

1585

centum & ſexaginta aureorum millia

ſic

1585 ſic patrem quamprimùm Tilinius ſequeretur.

Haec, atque alia deditionis capita (fuere illa ſeptem & viginti) dum à legatis Antuerpiam reuerſis coram Magiſtratu populoque, magna omnium auiditate, recitantur; ingens repentè tormentorum fragor, qui è Scaldico ponte, viciniſque aggeribus erumpebat, audiri cœptus eſt: creſcebatque, quum egreſſi vrbe complures, atque è tumulis, ac turribus ſpeculati, referunt miſceri Farneſianum ad pontem, perque ripas fluminis aggereſque, atrocem profectò pugnam. haud dubiè aduenisse Gallorum, Anglorumue ſubſidium: ab his vrgeri inopinata aggreſſione Hiſpanos, atque vt imparatos non diù aduerſum recentem, firmatumque militem duraturos. Igitur credita re, popularium multi, vt fermè Spes, & cupido credulos homines facit, nouis iam conſilijs arma capeſſunt, hortantibuſque, qui deditionem abnuebant, legatos circumſiſtunt, ſpatiumque ad deliberandum ſuper conditionibus amplius expoſcunt. donec ab nuncijs, alijs ſuper alios, certiores fiunt, nullas Gallorum copias, claſſem Anglorum nullam apparuiſſe: ſed feſtum illud ludicrumque militum certamen eſſe. Fuitque ex ijs ſalſior, qui re propiùs explorata, affirmauit, compertum ſibi, non aduentaſſe quidem ſubſidiarias ex Anglia naues, ſed Argonautarum claſſem è Colchis auream Parmenſi pecudem attuliſſe. At illi in eum modum illuſi, atque hortatoribus irati, ad audiendas iterum deditionis leges, eâdem, quâ modò abierant, leuitate, rediere. Eorum tamen non paucos ad inſpectandam eiuſmodi militarem pompam clàm traxit auiditas. Agebatur illa in Farneſiano exercitu gratulatio ob aurei Velleris ſolennia: cuius torquem ab Rege antea miſſum diſtulerat Alexander in hoc tempus accipere, quo Antuerpianæ victoriæ iam ſecurus, eo honeſtamento inſignior vrbem intraret. Et milites pro ſtudio, amoreque in Imperatorem ſuum, in maius omnia cumulabant. Namque à Beueranis caſtris, vbi Prætorium erat Principis, ad Calloum vſque, atque hinc ad Scaldim, & pontem, cohortes per ſtationes diſpoſitæ protendebantur. pontem belli primores inſederant: Scaldis ripæ, caſtella, aggeres, naues, armatis omnia legionibus collucebant. arx Diui Philippi in pontis capite ad Brabantiæ oram, augendæ celebritati delecta erat. Ad hanc Alexander è Beuera in equo mouens, Nobilitatis flore comitatus, exceptuſque per viam nouis identidem nunc equeſtris, nunc pedeſtris pugnæ imitamentis; vbi pontem attigit læto tubarum tibiarumque cantu reſultantem, ingenti tormento-

Recitantur in vrbe conditiones.

Sparſoque rumore aduenisse Anglorum auxilium, & Regios aggreſſum eſſe,

dubitant Antuerpienſes de conditionibus admittendis.

Teſon d'oro

Illuſi redeunt ad eas audiendas.

Illuſionis occaſio.

celebritas aurei Velleris ab Alex. ſuſcepti,

Eius pompæ narratio.

rum fragore è caſtris, è propugnaculis, è nauigijs infinitè re- 1585
boantium, ſalutatus eſt. Emenſus pontem, ac ſacellum Phi-
lippææ arcis ingreſſus, poſt ſolenne Sacrum ab Archiepiſco-
po Cameracenſi, Ludouico Barlamontio peractum, aurei Velle- *Altapennij frater*
ris collare induit è manibus acceptum Mansfeldij Comitis,
qui in eo munere perſonam referre ſe dixit Octauij Parmæ Pla- *Petr. Ern. Mansfel.*
centiæque Ducis, cum quo ante annos vndequadraginta in 39
eum ordinem à Carolo V. relatus fuerat. Inde egreſſus, re-
nouata vbique per ripas, aggereſque reſonantium lætitia ma-
chinarum, inter fauſtas militum voces, proſpera quæque Im-
peratori ſuo comprecantium, Beuerana in caſtra reuectus eſt.
Conſtititque inter omnes, à nullo vnquam Principum viro-
rum ſumptum id muneris fuiſſe magnificentiore pompa: quip-
pè in medio veteranarum, ac toties victricium legionum: ſu-
per admirandam Scaldici pontis molem: poſt memorabilem
omnium, quæ aliquando fuere obſidionem, in poteſtatem re-
dactâ Belgicarum vrbium potentiſſimâ.

Legatos deditionem offerentes excipit Alex.

NONDVM Alexander in caſtra peruenerat, quum obuios
Antuerpiæ legatos habuit, deditionem ciuitatis, acceptis iam *17. Aug.*
conditionibus, offerentes. Quos comiter amplexus apud ſe
retinuit, præmiſſis in vrbem Præſidibus, Richardotto, & Van-
demburgio, cum regio feciali: quibus additi ſunt Centurio-

miſsis in vrbem qui rem conſtabiliant,

nes Petrus à Caſtro, armare gladio ſolitus Alexandrum, Di-
dacus Eſcouarius Mondragoniæ legionis Inſtructor, & Pro- *Sergent. maior.*
pertius Baroccius machinationibus præfectus. vt illi firmata
iam deditionis capita conſtabilirent, & admiſſam deditionem
promulgarent; hi extrà intràque luſtrarent vrbem, venturo-
que Principi ſecuritatem aſſererent. Et Antuerpiæ audito re-

In magna populi lætitia,

conciliationis exitu, regijs præcurſoribus magna populi gratu-
latione acceptis, illicò per vrbem diſcurſum eſt. Inſignia, ima-
gineſque Alenconij Ducis ad terram deiecta, hiſpani Regis

ſigna Alenconij deiecta, Regis repoſita,

vbique repoſita; in Parmenſis aduentum quæſitiſſima quæque
apparari cœpta: omnia ex diuturno mærore metuque in hilari-
tatem, ac ludorum curas repentè conuerſa. Decem adhuc dies

& expectatus Alexandri aduentus.

ſuperſedit vrbem ingredi Alexander. Quo tempore verbis exe-
qui non eſt, quàm multi mortales ex omni Belgio, finitimiſque
locis illuc confluerent. alij vt triumpho victoris interesse mox

Concurſus externorum ad eius triumphum,

vrbem, intereſſent: complures vt munimenta caſtrorum, &
auditam Farneſiani pontis molitionem contemplarentur: non-
nulli vt operum formas, quæ breui deponenda rumor incre-
buerat, certa dimenſione delinearent. Sed nulli hæc auidius

& ad pontem inſpiciendum,

circumſpectabant; quàm legati Antuerpienſes, quique ex vr-
be,

1585 be, laxatis iam non minus animis quàm portis erumpebant, nunc impoſita aggeribus caſtella ſuſpiciebant, nunc alueum Parmam, portumque Perlam admirabantur: ad ſtructuram autem pontis, attoniti hærebant, operiſque miraculum & oderant, & commendabant. at in Couenſtenio aggere, recenti adhuc cruore, ſparſiſque artubus, ac truncorum corporum reliquijs horrido, nouiſſimam ſuorum cladem agnoſcentes tacitè ingemiſcebant: iuuabatque ſubijcere oculis, quod animi auerſabantur.

maximè Antuerpienſium vrbe prodeuntium ad opera Alex. contemplanda:

AT VERO Alexander Antuerpiam ingreſſurus, antè alia amouit à portu vrbi oppoſito in Flandriæ capite, atque à Tiliniano propugnaculo, mox & ab ipſa Antuerpia, milites præſidiarios, omneſque inermes Zelandiam verſus emiſit. Tum catholico exercitui apud Stabruchum conuenire iuſſo Vaſtium impoſuit, pro Mansfeldio, qui Lucemburgum, ad præfecturam ſuam, curationis causâ ſe receperat. Ex vniuerſis autem copijs bis mille pedites ſelegit, in Centurias Germanorum octo, in Vvallonum duodecim diſtributos, haſtis armatos, aut ſclopis maioribus minoribuſue: ac turmas equitum tres, loricatorum vnam, lanceariorum duas: hoſque omnes ſubſiſtere ad Berchenium Brabantiæ pagum voluit. ſimul Georgio Baſtæ imperauit, vt cum trecentis equitibus è Burgerhouto, tractum illum, quà ſibi tranſeundum erat, excurreret. Poſtero die è Beueranis caſtris cum aula profectus, traiectoque Scaldi, peditum partem è Berchenio in vrbem præmittit, ductore Licquio, qui eorum aliquos Georgianæ portæ, quam & Cæſaream vocant, imponeret: alios præcipua per vrbis loca diſtribueret, ac veluti totidem ſtationibus mutua ſibi ope manum porrigentibus Antuerpiam complecterentur. Adeò non victam modò vrbem, ſed victoriam ipſam in poteſtate habere voluit Alexander. Rebus ita compoſitis, refertis infinita hominum multitudine intrà extràque vrbem, vijs tectiſque, proceſſit reliquus Alexandri comitatus, peditibus, equitibuſque non tam ornatu veſtium armorumque, quàm, (vt erant veterani omnes, ſelectique) ipſo martiali aſpectu, ac militari ferocia planè viſendis. Sed viſum ad ſe trahebat omnium Alexander, captarum vrbium prouinciarumque clarus titulis, quos pro imaginibus, ſimulacriſque ſolitis præferri priſcis triumphatoribus, fama ei circumdabat, & ſpectantium cogitationibus ſuggerebat: auditarumque magnitudo rerum quanto illum homine maiorem prius admouerat animis, tanto tunc auidius quærendum oculis, fruendumque inſatiabiliter exponebat.

Margin notes: TRIVMPHALIS ingreſſus eius — Petr. Ern. Mansfel. — Corazze — Præmiſſi, qui vias ad vrbem, — 27. Aug. — quique vrbis portas ac fora cuſtodirent. — militum aſpectus — Ipſe ſuper omnia ſpectabilis,

nebat. Circa ipſum vehebantur primores quique, Dux Areſcothus, Caetanus Sermonetæ Dux, Princeps Chimacius, Comes Egmontius, Marchiones Renthiacus, ac Varambonius, Comites Arembergius, Mansfeldius, Altapennius, aliique, potiſſimùm Belgæ. nam ex Hiſpanis, Italiſque, quo gratius foret Antuerpianis, tunc quidem raros admittere viſum eſt. Cum hoc comitatu, & poſtremis prætorianis turmis, ductoribus Leone Lazaro Haller, & Nicelho, Cæſioque Comitibus, Georgianæ portæ ſucceſſit Alexander: ibique præſto ei Virgo fuit, gentis more, Antuerpiam habitu ſymboliſque referens. quæ triumphali è curru cum nobilium puellarum choro deſcendens, Parmenſem Principem venerabunda ſalutauit: traditaque illi aurea claue, Qualem ipſa precata olim fuerat ingreſſum Carolo V. Imperatori, cui porta illa primùm patuit, talem eius nepoti per eadem victoriarum veſtigia gradienti magnificè vouit. Alexander accepto comiter dono, atque ad aurei velleris monile ante pectus addito, habuit ſanè tota vrbe complura, quæ ſubitaria miraretur argumenta publicæ gratulationis. Nam & Merano in ponte roſtratam columnam vidit miræ altitudinis tunc erectam, ſuperpoſitis Alexandri Macedonis, & Romani Alexandri ſignis: & alibi alias pegmatum ſpecies, & arcuum moles, & ignium hilaria: in quas ſpectaculorum pompas illi iidem toties noxij machinatores ingenium manuſque nunc verterant: atque ipſa machinarum fragmenta paulò antè in vſum belli deſtinata, nunc in triumphi ſolennia concinnauerant, victorem mutato in obſequium artificio placaturi. His Alexander, aliiſque operum apparatibus, gratè, breuique aſpectu æſtimatis, in principem Dei Genitricis Baſilicam, cum omni comitatu, feſtinauit. Ibique cum ſacro Gratiarum carmine ad muſicos modos dicto miſcuit ille ſuas priuatim preces grateſque, quas, ſecundum Deum, Magnæ Dei Matri perſoluere ſe palàm teſtatus eſt, QVOD EIVS INSTINCTV SVSCEPTA, EIVS DVCTV ABSOLVTA FELICITER EXPEDITIONE, DOMINAM SVAM IN SEDEM, EX QVA SACRILEGE DEIECTA PRIDEM FVERAT, PIIS AC FORTIBVS ARMIS CATHOLICI REGIS, ALIQVANDO RESTITVTAM VIDERET, ATQVE ADORARET. Inde in ædes ſemirutas, deſertæque arcis rectà contendit: incedenſque per agmen antè arcem ſubitò compoſitum ex militibus, qui præceſſerant, quique ex vrbe illuc iuſſi conuenerant, paulùm in limitè

Carol. Manſf.

ante vrbis portam a Virgine, excipitur:

& per vrbem varijs lætitiæ argumentis conſalutatur.

In templum deſcendit.

& grates Virgini perſoluit.

1585 mite arcis ſubſtitit: accitoſque ad ſe propiùs Tribunos, ac Centuriones, antequàm per vrbem diſpararet, paucis in hunc modum allocutus eſt. *Dei benignitate, ac virtute veſtra, Commilitones, Antuerpiam tenemus. vt autem ſecuri teneamus, ego vos ex omni exercitu ſelegi, quorum militari diſciplinæ, in primiſque modeſtiæ, atque inoffenſæ cum ciuibus conuerſationi tutelam vrbis commendarem, tanto quidem impenſius, quanto fixum magis firmumque huic Antuerpienſi populo fuerat, in vrbem præſidiarios non admittere: quòd ab ijs videlicet pertimeſcerent ſi non publicam direptionem, ac prædas, quamquam, & hoc illis perſuaſum erat; perpetuas certè rixas offenſioneſque, quas fortunarum ſuarum obiectu quotidiè redimerent, quotidiè alerent. Eam vt euellerem ex illorum animis perſuaſionem, fidem ipſe meam obligaui. nec futurum me promiſſi, ac ſpei vanum credidi, hoc delectu militum, habito, quibus praeſſe viros decoris ſui memores, & de mea fide ſollicitos non ignorem. Proinde veſtrum erit, curam omnem intendere continendis in ſua cuiuſque ſede, officioque præſidiarijs: eorumque in ciues iniurijs, ſi quæ fortè contigerint, haud impunè tranſmittendis, ſed protinus vindicandis: vt prius audiant militum animaduerſionem ciues, quàm ciuium querimonias militum præfecti. Sic ſancietur in ciuitate concordia, & longum obſequium. Mementote, degere vos in aditu Zelandiæ, Hollandiæque, quarum arces aſpiciantur ex Antuerpiæ mœnibus, & voces propemodùm exaudiantur. Reſpicient illuc Antuerpienſes, ſi ſe ſuperbius haberi ſentiant domi ſuæ ab externo milite: QVI quum ſemper ciuitatibus eſſe grauis ſolet, tum recens victis, tanquam fortunam ſuam è proximo reſpectantibus, grauiſſimus eſt. Itaque & intolerantius ferent iniurias à victoribus: & quaſi depoſitâ nondum irâ bellum adhuc ſecum geratur, reſument & ipſi non ægrè hoſtiles animos. Nimirum FACILÈ ignem concipiunt, quæ paulò antè extinctæ ſunt, faces. Ego, quod ad me attinet, ne glorioſos Catholici exercitus labores, cuiuſquam licentia fruſtretur, præſente cura inuigilabo.* Ita præmonitos in deſtinata iam vrbis loca ſeparauit: iuſſitque per aliquot dies arma è manibus, velut in acie, nunquam deponere; donec habitis comitijs nouos Magiſtratus, remotis hæreticis, vrbi daret.

Tum arcem ingreſſurus milites ſic alloquitur.

Poſtea in ſtationes per vrbem diſtribuit.

HAEC dum Antuerpiæ, triduum continuata gratulatione, agitabantur; Hiſpani, Italique, quando vrbe non admittebantur, ſaltem ne communis gaudij, cuius ipſi in primis authores fuerant, exortes forent, apud Scaldim, lætum Imperatori ſuo triumphum, ſubitario apparatu, meditati ſunt. Nouerant, pontem tres intra dies diſſoluendum. placuit per ſtantem adhuc

Pompa hiſpanorum, italorumque ſuper pontem exhibita honori Imperatoris ſui.

huc machinam, pompam ducere: & in pontis capite, Marianam arcem pro arce Capitolina interim habere. Ergo alacritate mirabili, cæſis quotquot circà erant fruticibus, arboribuſque, feſtas in ponte moles atque arcus attollunt: pontis latera, & loricas ramis conueſtiunt: ſolum folijs integunt: poſtremò ſymbola, & carmina in Alexandri laudem, qualia inter armatos eſſe poterant, ramis arborum paſſim appendunt. tum ipſi frondibus redimiti, compoſito gradu ponte incedentes, renouatâ ad ſingulos arcus ſcloporum ſtrepentium lætitiâ, in Marianam arcem inferuntur. Crederes mutuatos exemplum à Macedonis Alexandri militibus, qui poſt Nyſæ victoriam, in colle captæ vrbis proximo, neſcio quo inſtinctu in hilaritatem ſoluti, decerptis è nemore frondibus hederarum, vitiumque coronati, admirante primùm Alaxandro nouam illam ſuorum pompam, mox & probante, lætis ſummo in colle diſcurſibus Orgia celebrarunt præſidi nemoris Deo. Quin etiam Dux ipſe tripudiantibus immiſtus, apparatis largè epulis bacchabundum agmen ad extremum excepit. Et iſtâ quoque epularis appendix in hac, quam dicebam, Hiſpanorum, Italorumque gratulatione non defuit. Namque dum feſto tibiarum, vocumque concentu, magnæ Dei exercituum Matri in eius arce gratias perſoluunt, audiunt improuisò aduentare ab altera pontis parte cum globo Nobilium Alexandrum. Is enim comperto, quid ſibi honoris vltrò haberetur à milite, delectatus præter modum ingenioſâ illa ſuorum beneuolentia; non diſtulit homo militaris, & commodare tunc illis præſentiam ſuam, & ſequenti die exhibita cena gaudium cumulare. Et verò iucunda oculis ſpecies erat, intueri cenantem ſuper Scaldim exercitum, menſis, quantum à Brabantia in Flandriam patebat pons, lautè diſpoſitis: intueri inferentes epulas Areſchoti Ducem, Marchiones Renthiacum, Vaſtium, Varambonium: pocula miniſtrantes Comitem Manſfeldium, Chimaci Principem, Manriquum, Caetanum, Leuam, magnates omnes, ac primarios belli duces. Quum interim fauſtis cuncta vocibus militum perſonarent, Alexandro Imperatori vitam, & victorias, acclamantium. Sic pontis machina, altero poſt triumphale epulum die, vt erat virentibus arcubus, & coronamentis, ſymboliſque perornata, inter plaudentium, ac tripudiantium voces, depoſita eſt. Decuitque, victricem hoſtium molem non niſi triumphantem claudere ſupremum diem. Lignorum, ac ferri ſtrues pleraque Baroccio, ac Plato, machinæ architectis, ex Alexandri dono tributa eſt. At verò in

Margin notes:

1585

Q. Curt. l. 8.

haud abſimilis pompæ militum Alex. Macedonis.

Alex. Macedo

Farneſius ex Antuerpia illuc ſe tranſtert:

& cenam in ſequentem diem illis deſignat.

Carol. Manſf.

Cena ſuper pontem.

Pontis depoſitio.

cius materia Plato ac Baroccio conceſſa.

1585 in Hiſpania, neque enim intra Belgium tenuit ſe rei geſtæ
gaudium, magna ciuitatum gratulatione exceptus eſt victoriæ
20. Sept. nuncius. Rex certè, vti ſcribit Granuellanus, tantis lætitijs Regis ob captam Antuerpiam lætitia,
inceſſit, vt veteres aulici, quique lateri eius à principio ade-
rant, affirmarent, Nunquam profectò Regem ſiuè ex Sancti
Iſole terſiere Quintini, ſiuè ex nauali ad Echinadas, ſiuè ex Tertiarum
victorijs, æquè gaudio perfuſum, vt in præſentia ad captæ An-
tuerpiæ litteras geſtientem viderunt. Et mihi narratum eſt à
viro aulæ intimo, Regem, qua nocte Alexandri litteras acce-
pit, non tenuiſſe ſe lecto, ſed clàm Iſabellæ filiæ vnicè dilectæ
adijſſe cubiculum, pulſatiſque foribus, duo hæc protuliſſe ver-
ba, *Antuerpia noſtra eſt*, ac receſſiſſe. Et verò ex ijs, quas ego
5. Sept. inſpexi, litteris manu Regis, quæſitiſſimis præter morem filiæ ſignificata.
verbis, ad conteſtandas Alexandro gratias exaratis, ſingularem
fuiſſe regiæ lætitiæ ſenſum liquidò apparet. Nempè inualue-
rat opinio, exemplum fatumque Antuerpiæ ſecuturas demum
eſſe Zelandiam, Hollandiamque: atque adeò Belgium omne & multorum opinio, Belgium ad Regis obedientiam rediturum
ad Principis obſequium ſui rediturum. Sanè quum Carolum
Colomam, clarum militiâ virum, profectionem in Belgium
adornantem litteris inſtrueret Idiaqueſius rerum Belgicarum
in Hiſpania moderator, dixiſſe ei fertur; *Iret, tanquam breuì re-
diturus: quippè à Parmenſi Principe bellum Belgicum citò profliga-
tum iri*.

At ipſe interea componendis Antuerpiæ rebus animum Ordinat Alexander regimen ciuitatis ciuile,
intendebat. creatoque nouo magiſtratu, Campinium, & Vuer-
pium, illum vrbi, hunc vrbano præſidio præfecit. ſimul Mech-
linienſem Archiepiſcopum ad ſacra procuranda: & Societatis & ſacrum;
Ieſu Patres ad inſtituendam litteris, ac religione iuuentutem,
clauſis hæreticorum gymnaſijs, euocauit. Tum rebus alijs ad
ciuitatis regimen ordinatis; ad remunerandos militum labo-
res operam conuertit. aditoque Stabrucho, ac luſtrato ibi exer- ſtipendia diſtribuit,
citu, ſtipendia, quæ multis multa debebantur, in milites diſ-
tribuit. At ordinum ductores, inſtructoreſque, & ſi qui ex gre-
garijs egregij quid fecerant, mercede ſcilicet ampliore dignos
reputans, compoſitis in Hiſpaniam litteris, inſertoque ſingu- & militum præcipuis mercedem ab Rege nominatim poſtulat,
lorum indice, regiæ liberalitati cohoneſtandos admouit. Ho-
rum nomina, quorum Alexander fortia ad Regem facta &
palmas expoſuit: & annos militiæ recenſuit: & vulnera ipſa
numerauit; ſi hoc loco hiſtoriæ attexerem, promptum mihi
vtique foret, militari nationi rem gratiſſimam facere. Et pro-
fectò, niſi operis infiniti hoc eſſet, merebantur egregiæ, ac
præliares animæ, virtutem ſuam, & Alexandri de ſe iudicium & impetrat.

ad poſteros propagari. Illud compendio abſoluam, neminem vnum è primarijs militum ductoribus fuiſſe, quem Rex aut inter aurei Velleris equites, aliumue in ordinem hiſpanorum equitum non adſcripſerit: aut honeſtiore militiæ gradu non extulerit: aut alicui per Italiam arci non præfecerit: aut opulentiore cenſu non donauerit. eò progreſſus ad Alexandri poſtulata, vt quum in donatiui catalogo in Belgium miſſo, obſeruaſſet Alexander, infra merita videri, quæ Tribuno Camillo à Monte, & Nicolao Baſtæ equitum ductori dabantur: ideòque Regi repræſentaſſet diuturnam, ac fidelem vtriuſque militiam: quæque pro altero auunculus Chiapinus Vitellius, pro altero Demetrius parens quadraginta annos nauatâ Auſtriacis in bellis operâ, meruiſſent; Rex nouis, atque ex Alexandri voto liberalioribus litteris, vtrique pro dignitate conſuluerit. Tanti eſt, exercitus Ducem eſſe, qui militum labores æſtimet, ſocietate laborum: & ipſe æſtimetur à Principe, opinione virtutis. 1585

nec patitur aliquos intra merita ab Rege donari.

TVMVLTVANTVR Vvallones,

Haec autem militum luſtratio apud Stabruchum non ſine aliquo fuit ſeditionis tentamento, in altera Scaldis ripa. Occaſio ab æris militaris partitione capta eſt. adeò Pecvnia ſiue deſit, ſiue ſuppetat, ſeditioſa res eſt. Qui ad Calloum in Flandriæ oræ propugnaculis agitabant milites, plerique Vvallones, audito ex pecuniâ in caſtra recens allatâ, ſtipendia diſtribui apud Stabruchum in Hiſpanos, Italoſque; ſibi perſuaſerant mercedem pro omni, quo militaſſent tempore, perſolutum iri. At vbi bina ære ſtipendia, bina pannis viritim proponi vident, mærere primùm, mox vile pretium coaſpernari. Nec defuit, qui turbidos incenderet. *Et quando paria laboribus præmia efflagitarent, ſi in opulentiſſimæ vrbis victoria, pro denis viceniſque ſtipendijs, bina taciti reciperent? An militibus ætate in caſtris attrita, corpore vulneribus inualido, aliam ſupereſſe victoriam, in quam ſpes ſuas nouiſſimas extendant? Si arcendo militem à præda hoſtilis vrbis, & populationem promeritæ, ſpecies modeſtiæ quæritur; cur iuſtitiæ debitum, & ius belli aliundè non ſuppleatur? At profectò cum Hiſpanis ſuppletum eſſe, qui ære abundè accepto, fructum victoriæ ſoli ſentiant. Nempè iam inualuiſſe, vt pugnetur à Belga, vincatur ab Hiſpano: & quocumque ſors belli ceciderit, Belga ſemper pro victo ſit.* Irritata huiuſmodi vocibus ſeditio apud Calloum, per reliquas Scaldico in aggere ſtationes impetu peruaſit: non vltrà tamen, quàm vt regios Quæſtores, &, ſi qui ex Præfectis facinus auerſabantur, extruderent. Nam nec ſibi Ducem delegère, communi per ſingulas centurias conſilio

28. Octob.

ob ſtipendia non æquè nec tota perſoluta.

& vno ex ipſis incentore,

irritantur magis.

1585 ſilio Præfectorum, audaciorumque, contenti: & immiſſos à propinquo Hollandorum præſidio, qui ad transfugium inuitarent, offenſi, minaciter eiecere; profeſſi, Stare ſibi fidem erga Parmenſem Principem, & Catholicum nomen: ſtatutamque aduerſus hoſtem, dum vita, & arma ſuppeterent, bellicam virtutem ſatis iam concertatoribus expertam.

fideles tamen Duci, ac Regi.

Mouit ea reſponſio Alexandrum rei gnarum.

ex quo placatior Alexander

Quumque audita primùm ſeditione; fame illos domare decreuiſſet: eoque mandaſſet, ſigna aliquot peditum equitumque Hiſpanorum, Italorumque, obſidere Vuaſienſem agrum, ne inde in Vvallonum ſtationes alimenta perferrentur; diſsimulari tamen vno alteroue die placuit. ac mollioribus remedijs vſurus, Marchionem Renthiacum, veterem Vvallonum Ducem, Calloum miſit; qui falſos eos argueret, nec plura Hiſpanis, quàm alijs nationibus ſoluta ſtipendia perdoceret. quamquam ſi plura ſoluerentur, reputare eos debere, pecuniam ab Hiſpania prouenire: & externo militi deeſſe in alienis terris multa, quæ incolis & popularibus domi ſuæ præſtò ſunt.

mittit, qui eos deceptos fuiſſe perſuadeat;

Verùm & Renthiacus à furentibus, variantibuſque ſine Duce militibus minus auditus eſt: & nunciatur Alexandro, ab Vuerpio Antuerpiani præſidij Præfecto, Compertum ſibi, ſubmiſſos à Calloo Antuerpiam, qui conſilia cum Vvallonibus præſidiarijs occultè communicarent: iamque auditos aliquos, qui ſtipendia non accepturos ſe, niſi ſimul omnia, comminentur: pleroſque tamen à contagione intactos eſſe.

ſed non audiunt,

Id verò ſollicitum imprimis habuit Alexandrum, veritum, ſi quid Antuerpiæ turbaretur à milite, ne fraudem Ducis antè compoſitam, quam ſemper ipſi ſuſpectauerant, nunc pro certo crederent Antuerpienſes.

Alex. veritus ne illi cum Vvallonibus Antuerpiæ degentibus conſpirent,

Itaque quàm celerrimè germanica legione Comitis Arembergij è Burgerhouto Antuerpiam tranſlata, quaſi Calloum emittenda: atque ante vrbis mœnia cohortibus aliquot Hiſpanorum apparere iuſſis; ipſe cum turma Epirotarum Antuerpiam intrat. imperatque, Vvallones, qui ea nocte contubernium habere in arcis area deberent, alibi ſtationem agere. (timebatur enim, ne in eum locum conuenientes è tota vrbe milites ſigna miſcerent: arciſque, ac tormentorum opportunitate præſidentes, ſeditionem inceptarent.) tum Arembergianis, Vvallonum loco ante arcem locatis, occaſionem conueniendi, atque adeò turbandi ijs; qui conſcij erant, præſidiarijs, erant autem haud multi, opportunè præripuit.

varijs artibus ſecuritati vrbis conſulit,

Ac mane nullâ interpoſitâ morâ, experturus eorum animos, decreta iam ſtipendia offerri voluit, quæ illi partim diſsimulantes, ple-

Oo 2 rique

1585

rique ignari, omnes mirè compoſiti accepere. Nec alius fuit eorum finis, qui in Flandriæ ora tumultuabantur. Intercluſo enim ex Vuaſia cibatu, ac dirempto cum Antuerpienſibus commercio, decimum poſt diem ad obſequium modeſtiamque rediere, oratâ prius veniâ, & tunc quidem impetratâ: poſtea verò quatuor è primarijs ſeditionis incentoribus, aliam ob cauſam, quæ non defuit quærenti, enecati ſunt. ex Antuerpiæ autem præſidiarijs, quibuſcum de venia nihil actum erat, Centuriones duo, ac duo, qui à Calloenſibus miſſi per ſtationes ſeditionem proſeminauerant: hi quidem Antuerpiæ ſuſpenſi, illi autem, quia totum crimen haud liquèret, exuti centuriæ præfecturá, in Friſia, ære ſuo militare iuſſi ſunt.

& tumultuantes ad obedientiam redire cogit.

non nullis eorum aut vitá,

aut gradu exutis.

ARCIS Antuerp. reparatio.

optat illam populus,

non Magiſtratus:

qui perſuaſus ab Alexandri miniſtris,

& eiuſdem beneficio adſtrictus

rem eius arbitrio permittit;

Arx reponitur

HAEC autem Alexandri in tumultu præcauendo feſtinatio meruit ei ab Antuerpiæ Magiſtratu magnam pariter beneuolentiam, & pronius ad id, quod agitabatur, obſequium. Nam præſidiarij per Antuerpienſium domos diſpertiti, iam graues hoſpitibus habebantur: cœperantque ciues, inſolito vt oneri domos ſuas ſubtraherent, inſtaurationem arcis exoptare. ſed Magiſtratus, cui maior publici cura, & nullum hoſpitij priuatum incommodum, contrà erat. Hunc tamen opportunè aggreſſi Campinius vrbis Gubernator, & Coſmus Comes Maſius intimus Alexandri aulicus, à ſecretis, ſermone per occaſionem iniecto de ciuium votis, quæ ſi ſpernerentur, verendum eſſet, ne in turbas erumperent: ſimul operam ſuam apud Principem pro arcis reparatione ciuibus pollicentes, flectere non parum viſi ſunt animos Magiſtratus. Donec is quoque partim recenti beneficio Alexandri delinitus, partim horum, quos dicebam, congreſſibus, ac dexteritate permotus; Alexandrum adijt, atque inter gratias, quas egit ob ſeruatam à tumultu ciuitatem, haud omiſit de reſtituenda arce mentionem facere, illius arbitrio rem integram permittens. Quod quidem quanto gratius Alexandro fuit, tanto diſſimulantius id ipſe præteriens inopiam ærarij non ad eam modò ædificationem, ſed etiam ad Scaldis aggeres ſciſſuraſque riparum, admonente iam hieme, reparandas, non falsò obtendebat. Poſtremò diuiſis impenſis, ciuitate, proximiſque pagis ad ripas, aggereſque reficiendos opem pollicentibus: ac Parmenſe partem mulctatitiæ pecuniæ in arcis inſtaurationem ſeparante; arx quinto idus Nouembris, octauo poſt eius excidium anno, reſtitui cœpta eſt; accipiente frenum Antuerpia, tantoque Bucephalo, Alexandri demum viribus, ac dexteritate ſubacto. Et quidem inter initia creuit opus celeritate mirabili. Nam & vetera fundamenta

Magiſtratus

Magiſtratus

9. Nou.

vſui

1585 vſui fuere, & magna pars lapidum, dirutis vicinis domibus, quæ ex materia depoſitæ arcis extructæ fuerant, operi rurſus inſeruijt. In eam, quum primùm habitari vtcumque potuit, præſidiarios non Vvallones, vti putabant, ſed Germanos Alexander induxit, ſpecie quidem quaſi Vvallonibus offenſus ob recentem ſeditionem: re vera vt Hiſpanos aliquando inducturus, promptius Germanos quippè externos, quàm Belgas, emitteret. Quò etiam ſpectauit, dum, ne aliquem Belgarum Procerum loco præficeret, ſe nouæ arcis Gubernatorem nominauit, deſtinato iam tum apud ſe ad eam præfecturam Mondragonio. quem idcircò voluit abſoluendo operi præeſſe: mox eidem, abiens Antuerpiâ, ſuas Gubernatoris vices demandauit: poſtremò eumdem ſatis iam per interualla, ac partitè muneri admotum, atque adeò declinatâ ſurdo illo ac pænè inobſeruabili progreſſu, magnâ offenſionis parte, arcis Gubernatorem palàm dixit: in eamque tranſlatis aliò Germanis, Hiſpanos introduxit, ciuitate nihil aduerſum auſâ, & in Alexandrum pronâ. Atque in hunc modum arx Antuerpiæ deſignata primùm à Margarita Auſtriaca Parmenſi Duce, mox à Duce Albano extructa, pòſt ab Orangio Principe diruta, demum ab Alexandro Margaritæ filio, ſeptuaginta aureorum millium impensâ reſtituta eſt. Sed antequam hæc abſolueretur, (nam menſes aliquot interceſſere.) iam Alexander Bruxellas, veterem Brabantinorum Principum Belgicorumque Præfectorum ſedem, cum aula conceſſerat, mutato ter domicilio: namque Namurco egreſſus primùm Montes in Hannoniam, exinde Tornacum in Flandriam, poſtremò Bruxellas in Brabantiam, aulam ſenatumque tranſtulit, noua ſemper ſede, nouis ſibi victorijs comparata.

Germanorum præſidium in eam inducitur.

Gubernatoris nomen ſibi reſeruat Alex.

poſtea ſenſim ſine ſenſu in Mondragonium transfert.

& hiſpanos demùm introducit.

Arcis huius deſignatio, conſtructio, ruina, reſtitutio:

Alex: Bruxellas cum aula conſendit.

INTERIM Alexander, audito Adolpum Meurſæ Comitem, Geldriæ pro Ordinibus Præfectum, recuperando Neomago obſidionem adornare, Altapennium eò immiſit. Tentauerat id Meurſius tribus antè menſibus: arcemque ab Altapennio non procul à Grauia ad Neomagi præſidium excitatam tormentis quatere iam cœperat. quum è Friſiæ illuc aduolans Verdugus prouinciæ Gubernator, iunctis cum Altapennio copijs, inde Meurſium expulit, fugauitque: ac munitionem ad Rhenum extructam, in deditionem accepit. Sed acrius multo geſta res eſt ad Armerongam Geldriæ pagum Martinus Schenchius rurſum deſeruerat Regis partes. cauſa iteratæ defectionis ferebatur, quòd in Geldriæ præfectura poſthabitum ſe Altapennio vidiſſet. quòdque petenti poſthæc militum regi-

Nimega 10. Oct.

PVGNA inter Meurſium & Taſsium.

ſed ante Meurſius victus fuerat ad Neomagum.

Alphonſ. Vaſqu. in comm. & Franc. Verdug. l. 5. Com.

Schenchius deſerit regijs partibus ob has cauſas.

regimen Anhaoltij Dynaſtæ, negatum eſſet ab Alexandro, qui 1585
non ſatis fidebat hominis inconſtantiæ, temeritatique. Ex quo
is damnata ſpe honeſtioris loci in Regis militia, multa Catholicis
interminatus repetijt Fœderatorum partes: adhæſitque
adiungit ſe Meurſio: Meurſæ Comiti, eo ferè tempore, quo Comes, & Villerius
Vltraiecti Præfectus, paulùm ſuprà mille pedites, & equites *Vtrecht*
ſeptingentos, habito delectu, contraxerant, obuiàm ituri Ioanni
Baptiſtæ Taſſio, è Zutphania cum totidem ferè militibus
Vltraiectinum agrum peruaſtanti. Et auxit ad pugnam animum,
Schenchij acceſſus. Iamque in conſpectum venerant
equites vtriuſque exercitus, pedites ſequebantur: quum pari
qui copias ſuas inſtruit ad pugnam. vtrinque certandi cupidine, quatuor in turmas partitur Meurſius
equitatum. ipſe ſiniſtrâ alâ retentâ, dexteram Villerio,
medias turmas Schenchio reliquit: ſimulque omnes in Taſſianos
& Taſſius ſuas; mouere. Taſſius, qui diſtributos ſimiliter ſuos, partim *Gulielmus Com. Bergen.*
Comitis Bergenſis filijs, Hermanno, Friderico, & Oſuualdo:
partim veteranis equitum ductoribus attribuerat; excepit primò
irruentes hoſtes, contentus ſuſtinere vtcumque impetum,
quaſi cedenti propior, donec peditatus, cuius pars ma-
pugnatur, gna à proxima ſilua occultabatur, erumperet. quo præter hoſtium
opinionem auctus, reſtitutis, qui laxati paulisper erant,
ordinibus; tanta vi Meurſianas primùm turmas impetijt, di-
Vincuntur Meurſiani. ſperſitque: mox in ſuccedentes ſtrenuè quidem pedites, ſed
equitum auxilio deſtitutos incubuit, vt ſeſquihoræ ſpatio vi- *hora cum dimidio*
Numerus occiſorum, ctoriam non ſanè contemnendam reportauerit, cæſis hoſtibus
mille, ac quadringentis, pleriſque peditibus, abductis equis
omninò trecentis, relatis ſex pedeſtribus ſignis, equeſtribus
præda. tribus. E ducibus Villerius in manus Taſſij militum venit: ex
quibus emptus à Verdugo, poſtea duodecim florenûm milli- *Verdug. l.5 comm.*
bus à ſuis redemptus eſt. Schenchium, & Meurſium in acie
interemptos primùm fama retulit. fuitque, qui Schenchij gladium,
equumque à ſe viſum Arnhemij affirmaret. Dein ta- *Vtrecht.*
men vtrumque incolumem Vltraiecti à fuga receptum res a-
peruit. Apud Taſſianos præter Centurionem Martinengum *Marius Martinengus*
Schenchius & Bergenſes fratres cæteris pugnaciores, grauiter vulneratum, minima interfectorum, ſauciorumque
iactura fuit. Obſeruatum eſt, Schenchium, & Bergenſes fratres,
quorum vt ille ab Rege ad Ordines, ita hi ab Ordinibus
ad Regem paulò antè tranſierant, ceteris ferocius, ac validius
in acie concurriſſe: quaſi eo primùm facinore oſtenſuros, quan-
ob has cauſas: tum momenti partibus accreuiſſet acceſſione ſui; an vt iuſtiorem
cauſam, quam ipſi ſecuti erant, vincendo probarent?
Nec ideò ſibi Meurſius defuit, retentato Neomago, ac mu-

nitione

1585 nitione ibidem validè obiecta. Sed citis, ac victricibus Altapennij copijs nunc quoque ceſſit, damnata ad extremum expeditione toties improſpere ſuſcepta.

At non ita Carolo Mansfeldio aduerſus Holachium obuènit. Rem ipſe haud indiligenter exponam: namque Hiſpano inextricabiles inter anguſtias deprehenſo nunquam ſuperbius inſultauit hoſtis. Poſt captam Antuerpiam, diſtributo in hiberna exercitu, Mansfeldius traditas ſibi Germanicas legiones quatuor, inter Raueſtenium, & Buſcoducenſem agros explicauit: ipſe in Grauiam intentus, apud Herpenam cum paucis Vvallonum cohortibus consèdit. Ante Buſcoducum Ioannes Aquila cum ſua Hiſpanorum legione locum cepit. Bommeliam inſulam, quam Moſa, & Vahalis efficiunt, cum tribus veteranis legionibus eiuſdem nationis intrauit Franciſcus Bobadilla, clarus genere, factiſque Tribunus. Id verò viſum Holachio per opportunum, memorabili clade, catholici robur exercitus vlciſcendi. Comparataque claſſe centum circiter nauium, quarum pleræque planis carinis ferebantur, Dordrechto per Moſam Bommeliam acceſſit. apertiſque, aliquot in locis, aggeribus, reuoluto amne inſulam penè contexit: tanta quidem celeritate, vix vt ſpatium Bobadillæ fuerit trans Moſam in Empleum caſtrum, ac vicina loca deportandi copias, tormenta, cibatumque. Sed neque hic ab increſcente amne perfugium omninò fuit. Quamuis enim ſublimiora inſediſſent Hiſpani loca, quia tamen ager à Bommelia inſula ad Buſcoducum aliquanto depreſſior iacebat, deriuatas in ſe facilè attraxit aquas: ac præter tumulos aliquot, in quos euaſerant milites, reliquus circa flumen campus in ſpeciem maris intumuit. Vbi autem Hiſpani (erant paulùm infra quinque millia, in ſexaginta & vnum vexilla diſtributi) circumſpexere ſe vndique aquis ſeptos in tres velut inſulas diſtractos, & volitantibus circà hoſtium nauibus obſeſſos; enimuerò ad aſpectum enati repentè maris, atque obtinentis latè omnia hoſtilis claſſis, ſtupor omnium mentes, & membra torpor inuaſit. Sed inſtabat acer animi Bobadilla: nec eos ſolùm, qui Emplæ ſecum erant, ſuprà tria Hiſpanorum millia: ſed etiam qui proximos aggeres, ac tumulos occupauerant, per nuncios ſcaphis occultè traijcientes animabat. Ergo ad defenſionem verſi domos, ac templa communiunt, loricas marginibus aggerum prætexunt: rates hoſtium, ſi quæ propiùs adnauigarent, tormentis abſterrent: nihil, quod timoris, aut periculi confeſſionem exprimeret, præ ſe ferunt. Quum interim huiuſmodi conatus munientium, ſimulationemque

Bobadilliarum legionum maximum diſcrimen.

Legiones aliæ alibi hibernant.

Bobadillæ in inſula Bommelia.

Contra hæc Holachius ex Holandia ſoluit,

& ruptis obicibus inſulam inundat.

Confugiunt ad loca ſublimiora hiſpani:

Hic quoque aquis obſidentur,

Ab Hollachio ad deditionem ſuperbè inuitantur.

nemque ferociæ irriderent hoſtes, certi concluſam aquis multitudinem, conſumptis breui alimentis, in manus quieſcentium, ſedentiumque venturam. Miſſoque propterea ad Bobadillam, Hiſpanoſque tubicine, deditionem imperauit Holachius, ſuperbè admonens, vt quando inter caudinas planè furcas deprehenſos ſe viderent, exemplo Romanorum & ipſi demitterent animos: ne demitterent autem ſub iugum corpora, illis ſe gratiam non grauatè facturum. Ceterùm, dimicationis, aut honeſtæ mortis copiam ne expectarent, intra ea latibula fame, ac frigore, pecorum more, perituri. Quæ ſanè denunciatio, & ſi pari audacia contemptuque reiecta eſt, tanto tamen altius deſcendit in animos fortium virorum, quanto ſe magis non ab ope ſolùm, ſed etiam à ſpe deſtitui quotidiè videbant. Nam & cimbas cum litteris ad Parmenſem Principem ire auſas interceperat hoſtis: & Mansfeldius ex vna parte, ex altera cum Buſcoducenſibus Aquila, tentato ad Hiſpanos acceſſu, repulſi bis fuerant. Et iam quintus erat dies, quum langueſcentibus præ ciborum inopia paſſim viribus: &, quod magis torquebat, frigore ſe intolerabiliter intendente, expoſitoſque ſub dio, ac male veſtitos eorum multos exanimante; non vna inter obſeſſos audiebatur conſultantium, frementiumque ſententia. Alij eundum vel per aquas contendebant: ac modò ad hoſtem toties victum perueniretur, non deſperandam aut victoriam, aut, quod in re præſenti proximum eſſet, mortem non inultam. Alij, per eas aquarum voragines quo tranſmiſſuri eſſent modo? interrogabant. an non gurgitibus hauriendos, antequam venirent in hoſtium conſpectum? aut ſi venirent, nonne deſtinatis ictibus, velut aquaticas animantes, ludibrio figendos? Multi quid conſulerent ignari, ſolùm illam exitus infelicitatem, totque annorum militiam, adempto armorum vſu, ignauè finiendam lamentabantur. Et quoniam vna adhuc ſpes in Parmenſis aduentu reliqua erat, illum votis accerſebant, illum vocibus inclamabant. *Adeſſet amantiſsimus Imperator: inſpiceret indignam Alexandri militibus ſortem: atque inde ſuos, illa fortitudine, cui ad eam diem inſuperabile nihil fuiſſet, extraheret. Certè perſuaſum ſibi eſſe, præſente Alexandro vinci ſe nuſquam poſſe.* Acceſſere ad reliqua mala effuſæ vbertim pluuiæ, quarum auctu intumeſcentes aquæ iam iam ſupergreſſuræ aggerum ſumma, atque obruturæ omnia, minabantur. vt nihil propiùs quàm deditionem expectarent hoſtes ab hominibus morti iam deditis. Reperioque, Holachium victoriæ ſecurum cum Bommelianis

Reijciunt inuitantes,

ſed adiuuari à ſocijs nequeunt.

frigore, ac fame torquentur.

Miſere conſultant,

& Alexandrum inclamant,

Interim ingruentibus pluuijs penè obruuntur.

1585

Reidan. l. 5.

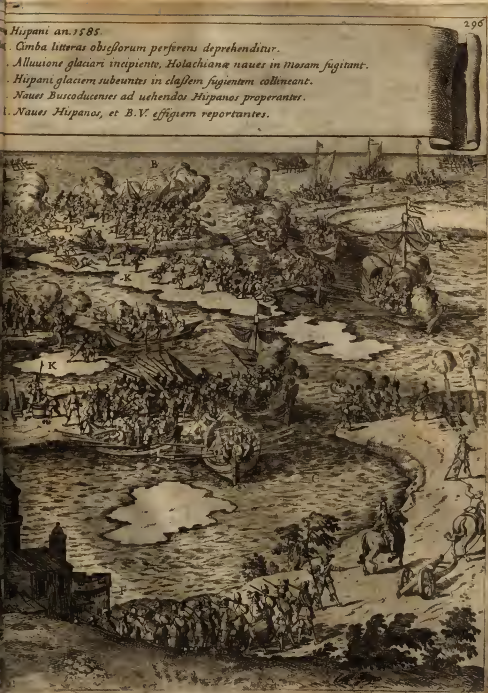
con-

BIBLIOTECA NAZIONALE DI TORINO

Obſeſsi apud Bommeliam.

A. *Bommelia* ns. B. *Moſa fl.* C. *Campus ex rupto Moſæ aggere ab Holachio, inundatus.*
D. *Hiſpani quater 5. millia in aggere, et tumulis ab alluuione extantibus obſeſsi.*
E. *Holachiana claſsis obſeſsis inſultans, eoſque infeſtans.* F. *Copiæ è Buscoduco ad opem Hiſpanorum fruſtra emiſsæ.* G. *Effigies B.V. inter effodiendum reperta, et inter .iexilla collocata, conceptis ab exercitu uotis imploratur.*

Hiſpani an. 1585.
. Cimba litteras obſeſſorum perferens deprehenditur.
. Alluuione glaciari incipiente, Holachianæ naues in Moſam fugitant.
. Hiſpani glaciem ſubeuntes in claſſem fugientem collineant.
. Naues Buſcoducenſes ad uehendos Hiſpanos properantes.
. Naues Hiſpanos, et B.V. effigiem reportantes.
B
D
K
K
I
C
F

1585 conſultaſſe de captiuis hiſpanis apud eos deponendis: ſed Bom- Lætis Holachianis & de captiuis diſtribuendis agitantibus.
melianis tantam veteranorum militum multitudinem ſolis
accipere metuentibus, illum miſiſſe Gorcomum, & Dordre-
Goricom, Dondrecht, vrbes Hollandiæ chtum expeditos nuncios, qui de captiuis per ea loca diſtri-
buendis agitarent. Neque inania moliebatur, niſi aliquid
prorſus admirabile interceſſiſſet. Miles hiſpanus dum ante Miles hiſpanus inter fodiendum,
contubernium, quod Emplenſi templo adſitum erat, terram
quartier ad munimentum fodit; primos inter ictus, tabulam detegit:
extractâ, videt in ea coloribus expreſſam, conceptæ Dei Ge- effigiem B. V reperit pictam in tabula
nitricis effigiem. Accurritur à contubernalibus, velut ad ef-
foſſum theſaurum. Aduolat Tribunus ipſe Bobadilla. miran-
tur operis nouitatem, & tanquam recens inductos colores Accurrunt:
omnes ſibi certò perſuadent, non ſine Dei numine, eo loci, eo
temporis, namque inſtabat peruigilium Marianæ Conceptio-
nis, cæleſtem imaginem inter extrema laborantibus appa- Adorant:
ruiſſe. Igitur ſupplicantium ritu illam in templum inferunt,
atque inter legionum ſigna collocatam proni omnes adorant:
precanturque exercituum Matrem, Vti volens milites ſuos ex
ijs elementorum, hoſtiumque inſidijs, ipſa, quæ vna poſſet,
eriperet: tenère iam ſe vicinæ liberationis pignus, imaginem
eius, tam non opinantibus quàm egentibus clementer obla- vota pro liberatione concipiunt:
tam. pergeret, abſolueretque beneficium ſuum. ſpondere
interim ſe, quos in libertatem aſſeruiſſet, eius ſe nomini man-
cipatos in perpetuum fore. Nec fruſtrà imploratum eſt auxi-
lium, vti mox ſubijciam; nec in immemores collatum eſſe ipſi
commonſtrarunt. Nam paucis poſt acceptum beneficium die-
bus, præeunte Bobadilla, conflata horum ſocietas eſt, qui ſe quæ poſtea ſoluerunt, instituto ſodalitio militum B. V.
Milites Virginis immaculatè Conceptæ appellari voluere. Ac
ſuſcepto per Belgium, tranſlatoque poſtea in Hiſpaniam exem-
plo, cultam fuiſſe Dei Matrem à præſidiarijs militibus per hu- in Belgio,
iuſmodi ſodalitates à prima Bommeliana deriuatas ſcribit, qui
tunc in Belgio militabat, Alphonſus Vaſquius. à quo in ſua
legionis inſtractio legione inſtitutam in Hiſpania vnam ex his, ob memoriam & in Hiſpania.
liberati apud Bommeliam hiſpani exercitus, ipſe comme-
morat. Et verò digna res fuit, quam non ſine aliqua gratæ in
Virginem ſignificatione pietatis audirent poſteri. Nam quum
maximè obſeſſos fames conſumeret, ſimul hiemis rigor ex- Audiuntur vota.
tingueret, ſimul eluuionum incrementa ſubmergerent: quum
in omnium deſperatione rerum, vna Dei Matris ſpes miſeros
non desereret: ceterùm vbique mors, atque hoſtis occurre-
ret; nocte, quæ ſacrum Virginei Conceptus anteceſſit diem,
ventus adeò vehemens, ac præter modum frigidus inualuit,

Campi aquis inundati noctu conglaciant,

vt aquas, quæ per campos altè ſtāgnauerant, partim diſpule- 1585
rit, partim glacie acutiſſimè adſtrinxerit. Vnde Holachiani,
alijque è vicinis Hollandiæ locis exultantius aducti ad trahendum, vti aiebant, rete, quo incluſos Hiſpanos fama vulgauerat;

Holachiani ne gelu comprehenſi hæreant,

metu, ne gelu comprehenſis, implexiſque nauigijs, ipſi inter eos campos hærere velut obſeſſi cogerentur, ſollicitatis in Moſam remis, periculo ſe ſe imminenti ſubtraxere:

in Moſam naues conuertunt,

magno vtique dolore irâque Holachij ſine fine lamentantis, ereptam ſibi è manibus victoriam, nulla Hiſpanorum virtute, ſed ſolùm Dei, nimis eo quidem die ſe Hiſpanum profeſſi, patrocinio. Quin & abſceſſus ipſe clade non caruit. Namque Hiſpani quum mane conglaciata circa ſe omnia, atque abeuntem claſſem viderunt, adorata Dei Matre, cuius præſentem opem experiebantur, haud ſe munitionibus tenentes, alij ſuper Emplenſem aggerem armati, ſi quæ per eaſdem aggerum ſciſſuras ſe in Moſam tardè referebant hoſtium naues, continuis emiſſionibus fatigabant.

& Hiſpani in abeuntes collineant:

alij ſtimulante, vireſque ſuggerente, quam diù collegerant, irâ, ex aggeribus proſilientes, per inundatos duratoſque gelu campos, quoquomodo poſſent, inuadebant hoſtem: ac viuere nempè ſe, atque vltioni pares oſtendebant. donec digreſſa iam claſſe ſecuri liberique, tanto præſentius agnouere Dei Numen, quanto poſt diem ab hoſtium diſceſſu alterum, cælo mollem in temperiem verſo, gelu quaſi munere perfunctum ſuo repentè defluxit, euanuitque.

ijſque iam digreſſis, ſtatim gelu liqueſcente

Id, quod Mansfeldio, ac Buſcoducenſibus opportunitati fuit accedendi, magnoque cimbarum numero Hiſpanos, cum Virginis tutelaris effigie, Buſcoducum deportandi. Quaquidem in vrbe mirum profectò, quanta ciues commiſeratione ægrum illud agmen exceperint: quàmque ex animo alios veſte, fomentis alios, omnes cibo recreauerint.

ratibus Buſcoducum aſportantur:

Bolduc,

atque à ciuibus benignè reficiuntur:

Quamquam non ita in omnes caritas eualuit, quin eorum aliquos in ipſa curatione vita deſeruerit: ac non pauci præmortuis gelu pedibus deſtituti ſint.

nonnullis eorum inter fomenta morientibus.

At verò Alexander magno interea plauſu Bruxellis exceptus, triumphum læti, vt vocant, introitus celebrabat; quum triſti nuncio de legionum obſidione perculſus, intermiſſà lætitiâ, nec alijs, quàm ſuâ equitum prætorianorum turmâ comitatus, Bommeliam curſum intendit. continuauitque die noctuque iter, conſilij certus, vel cum capitis diſcrimine humana pertentare omnia, quo caros commilitones, tantumque catholici exercitus robur ex hoſtium manibus in libertatem vindicaret.

Alex. ad eos liberandos aduolans,

audit in via iam liberos.

Sed in itinere certior factus à Baſſignij Domino, quem Herentaliæ obuium habuit, de hoſtium di-

ſceſſu

1585 ſceſſu, deque Hiſpanis Buſcoduci iam exceptis; ingenti perfuſus gaudio, Didacum Excouarium pro ſe ad eos gratulatum miſit. Et Bruxellas reuerſus, compoſitis ad Tribunum Bobadillam, eiuſque milites, & ad Buſcoducenſem ciuitatem litteris, vtriſque gratias, nomine & Regis, & ſuo, egit: illis quidem, quòd mori magis, quàm dedi hoſtibus parati, decus fidemque, vt Hiſpanos decuit, ante vitam habuerint: huic autem, quòd fortiſſimarum legionum neceſſitatibus fraterna planè caritate vltrò ſubuenerint; deuinctis illa beneficij opportunitate vniuerſis per Belgium regijs copijs, & copiarum Duce. Neque his contentus, miſſis bobus octoginta in pauperes Buſcoducenſium familias diſtrahendis: ac ciuitati Cratère aureo donato, beneuolentiæ in illam ſuæ argumento; ſatis oſtendit, quàm ſeriò ſibi ſalus ſuorum militum cordi eſſet.

ſcriptiſque litteris gratias agit militibus pro conſtantia; *Buſcod. ciuitati* ciuibus pro benignitate; addito his donatiuo

NEC minus ceſſabatur in Friſia: interque Gulielmum Naſſauium, & Franciſcum Verdugum, illum pro fœderatis prouincijs, hunc pro Rege præfecturam Friſiæ ſibi vindicantes, variè certabatur. Slichenburgum inter alia, & Holdemarcam haud procul Stenouicho, in aditu Friſiæ, Naſſauius expugnauerat: cui tamen apud Groningam malè ceſſerat. Sed clades ad Boxumum prope Leouardiam accepta, altius illum perculit. Etenim Verdugus, audito hoſtium ad Stauriam aduentu, conſiſtere circum ea loca Taſſio Vicario mandauerat. Eòdem Danus Naſſauij & ipſe Vicarius contendebat, iuncturus cum illo Friſios ſuos, quos paulùm ſupra duo millia, pleroſque eius prouinciæ veteranos, in quibus ſpes Friſiæ ſita erat, enumerabat. Sed Taſſius intercurrens cum victore per eos dies exercitu, pugnandi aleam Dano obtulit. Nec ille, quamquam Boxumum retrahere copias maluiſſet, pugnam abnuit. Certatumque ab vtroque Duce, qui Præfectorum ſuorum vicarios non minus animos, quàm partes referebant, conatu primùm acri validoque, ſed non pari vtrinque conſtantia. Intra horam tanta Dano clades illata eſt, vix vt decem ex duobus Friſiorum millibus ſuperfuerint, qui aut in acie, aut in fuga cæſi, captiuè non ſint. inter quos Dux ipſe Danus auxit numerum captiuorum. Quamquam hunc Verdugus paulò pòſt Daniæ Regi captiuum repetenti donum miſit. At verò Taſſianis non incruentam victoriam mors Oſuualdi Bergenſis effecit. Pugnabat hic prima in acie perquàm ſtrenuè, congreſſuſque cum Friſio ſignifero, atque interèmpto ſignum abſtulerat: idque manu elatum dum hoſtium tergis inſiſtens iuueniliter expandit agitatque, velo caput inuolutus, à ſuperuenientibus

PVGNA inter Naſſauium, & Verdugum, varijs ſucceſſibus *Naſſa. uius* Sed apud Stauriam inter Danum & Taſſium eorum Vicarios, *Steno Danus* *ſic Alex. ad Regem poſtea ſcripſit 28. Feb. 1586.* magna Naſſauiorum clade, & capto Dano; *Gulielmi Gom. Bergenſis filius* ex Taſſianis vero, caſu à ſuis interempto Bergenſi.

Taſſianis errore ſigni pro hoſte habitus, vt erat fugientibus 1583 immiſtus, glande transfigitur, conciditque; fruſtrà accurrente Hermanno fratre, in eadem pugna ſauciato. Ex hac porrò victoria incredibile videtur, quantum & Taſſio nominis claritudo, & Verdugo imperij fines accreuerint. Siquidem nimio inde terrore concuſſis latè per prouinciam oppidis pagiſque, ac multis eorum deditis; ab omni propemodum Friſia tributum Hiſpano pendi cœptum eſt. Vſque adeò VNA interdum clade, amiſsis fortibus viris, tanquam ſuccisis neruis, reliquum corpus exercitus, vigore inde omni, viribuſque deſtituitur.

Victoriæ fructus.

Reidan. lib. 4.

ANTEQVAM hæc fierent, Ordines fœderatarum prouinciarum, quando irrita legatione in Galliam, ſola iam reſtabat, ad quam ſe verterent, Anglorum inſula; illuc duodecim primarios viros deſtinauerant, qui Reginæ in manus traderent Fœderatorum nomine Belgium, præſentemque aduerſus Hiſpanos opem, & Gubernatorem acciperent. Et Angla quidem à principio haud ſe magnoperè legatis honorificam, aut poſtulatis eorum facilem præbuit. ſiuè vt BENEFICIO ſuo commendationem à difficultate captaret: ſiuè re vera offenſa, quòd Belgæ reiecti è Gallia, ad ſe poſtremò confugerent: ſeque poſteriorem Gallo duxerint, poſteriore confugio. Nec deerant, qui Reginam deterrerent à fouendis palàm alienis diſsidijs, exemplo non vtique Principibus probando, & in authorem quandoque retorquendo. NEQVE enim hæc fieri, quin ſimul fieri doceantur. Et fortaſſe ad hoc reſpexiſſe Galliæ Regem, non admiſsis, quæ ab huiuſmodi legatione offerebantur. Denique conſiderandum, idem eſſe Anglorum ſigna contra Hiſpaniæ Regem in Belgium transferre, ac, indicto bello, arma Hiſpanorum in Angliam euocare. Contrà alij, quibus vtilitatis lance expenduntur omnia, amplificationem, firmamentumque Regni memorabant. *Quippè portus*, aiebant, *in littorali Belgio ſi iuris Anglici fiant, arces ac munimenta futuros, quibus inſula, præter maris vallum, pluribus in continenti propugnaculis defendatur. Nam quod legati reiecti à Gallis fuerint, non id metu ſequioris famæ, aut exempli curâ, ſed domeſtica neceſsitate factum. certè Belgas quanto magis excluſos aliunde, atque aliorum adminiculo deſtitutos, tanto pronius adhæſuros porrigenti manum Angliæ, atque adeò accipiendis conditionibus promptiores fore. Neque magnoperè laborandum, ne palàm prouocentur Hiſpanorum arma, ſatis iam ſubmiſsis hinc toties in Belgium clàm auxilijs prouocata. Nimirum conſtare inter Principes, huiuſmodi occulta ſubſidia, ten-*

PRINCIPATVM belgicum offerunt Angliæ Reginæ legati prouinciarum.

Illa abnuere videtur:

Et ſui eam dehortantur ab huiuſmodi patrocinio.

Alij hortantur.

tamen-

1585 *tamenta belli eſſe: nec in alio differre ab armis palàm illatis, niſi quòd ibi perſonatum bellum geritur, aperto hìc marte confligitur. Tanto autem minus timenda eſſe arma hiſpani Regis in Anglia, quanto ſe ille validius in Belgio attineri premique ſentiet à geminis hoſtibus, quorum vel ab vno adhuc ſe ſe tot annis explicare non potuerit.* Talia dum apud Reginam variè iactabantur, ambiguis illa reſponſis, menſem vnum, tenuit Belgarum legatos. Donec auditâ Antuerpienſium clade ad Couenſtenium aggerem, verita, ne captâ (quod fore præuidebat) Antuerpia, Zelandi Hollandique, deſperatis externis auxilijs, cum Philippo Rege in gratiam redirent, ſimulationem aliquando exuit:

Regina principatum quidem non admittit,

feſtinatiſque nuncijs ad fœderatas prouincias, opem illis prælargè pollicita, cum legatis illicò tranſegit: Belgij principatum, qui offerebatur, illis remiſit: auxiliares copias, & earum Ducem ſpopondit:

ſed milites promittit, & Ducem,

copias definiri in hunc modum placuit, Vt pedites quinque millia, equites mille à Regina mitterentur, quibus belli tempore ſtipendium ipſa perſolueret, eidem pace compoſita rependendum. interim in Zelandia Fliſſiugam, &

certis conditionibus:

Ramichi no

Rammecham, in Hollandia Brilam, qui præcipui ſunt earum prouinciarum portus, pignoris loco in Reginæ manus Belgæ traderent. Additæ ad hæc ſunt aliæ aliæque conditiones, quas hìc memorare longum ſit, nam fuere vna & triginta. Quibus confectis, auxiliarium copiarum Ducem, cum ſummo armorum imperio, Robertum Leiceſtriæ Comitem, deſignauit, virum, quo non alium aliquando in Anglia ſecundior ſpei aura

Ducem nominat Leiceſtriæ Comitem,

ſuſtulerit: aut mutata repentè ſors, diſcrimine infeliciore depreſſerit: aut rurſus ampliorem in gradum fortuna repoſuerit: donec eadem, quæ attollebat ambitio, ad terram alliſerit. Pater illi fuit (iuuat enim de hoc quoque ſupremo armorum

Patris eius potentia.

Duce, quod in alijs præſtitimus, pauca hæc noſſe) Ioannes Dudlæus Northumbriæ Dux, eo potentiæ prouectus in aula Edouardi Sexti Angliæ Regis, vt Edouardo extincto, in ſpem venerit, in filium Guilfordum, cui deſponderat Ianam Greiam Henrici Octaui proneptem, Angliæ regnum transferendi. Tranſtulitque: & excluſis Mariâ, & Eliſabethâ Henrici liberis, Angliæ Regina præconis voce Iana publicata eſt. Quo tempore Robertus & ſe Regis fratrem vidit, & regni ſucceſſionem ſoboli ſuæ aliquando deſtinauit. Sed intra dies non amplius

& infelicitas,

viginti, delato ad Mariam Henrici filiam Angliæ regno, Ianâ

Leiceſtrij pater,

& marito capite obtruncatis, Ioanne Northumbriæ Duce eodem ſupplicio affecto: (ſicut Edmundum Ioannis patrem

auus.

Henricus Octauus capitis pœna antè mulctauerat) Robertus

Par Leiceſtrij fortuna,

ciuſdem

eiuſdem cum patre, ac fratribus, coniurationis manifeſtus; publico iudicio damnatus eſt. Expectabatque in horas carnificis manum, quum Maria, præter omnium opinionem, placata Roberti patris, fratriſque nece; non vitâ modò, ac libertate illum donauit, ſed etiam in gratiam receptum ad regni negotia liberaliter adhibuit. Quin (orbe conuerti iam cœpto) Eliſabetha, poſt Mariæ obitum, in intimam familiarium cohortem admiſſum, breui alijs omnibus antehabuit. Et verò adiumenta illi arteſque ad promerendam gratiam abundè aderant. Forma oris elegans, ac peruenuſta, quæ primum videlicet aditum ei aperuit apud Eliſabetham tali hamo capi ſolitam. Accedebat lepos orationis, atque feſtiuitas, quæ nouis ſubinde illecebris, atque auocamentis à curarum mæſtitia, Reginæ animo lenocinabatur. Super hæc, ſimilitudo conſentientium voluntatum, conſiliorumque intercedebat omninò tanta, vt hinc apparuiſſe, quid cæli vis poſſet, quantumque vnum alteri attemperarent aſtra, ſcripſerint aliqui. Quum tamen tàm longè petitis è cœlo cauſis non egerent & mulieris conditio in amores adulatoreſque pronæ, & verſatilis viri ſolertia, qua vt erat hiſtrio multarum partium, facilè ad aliorum mores ac vota, factitium ingenium circumflectebat. Poſtremò accendebat amorem veneratio, principiò quidem in aulicum ſeruitium demiſſa, poſtea in ipſo ſeruitio ſuperba, quaſi oſtenderet ſe obſequio dignum, dum obſequeretur: inoffenſâ ab his Reginâ, quæ iam illum extra famuli ſortem aſpiciebat, ac maritum animo deſignabat. Hinc congeſtis, ac feſtinatis honorum inſignibus, illum Georgianum equitem, illum ſupremum Regiæ Occonomum, illum ſiluarum ſaltuumque Præfectum, ſimul Denbighiæ Dominum, mox & Leiceſtriæ Comitem creat, ſibique, ac faſtigio ſuo admouet: &, quo ipſa minus deſcendat, alterum attollit. Immò & ijs, qui Eliſabethæ ſenſum introſpiciebant, non aliò ſpectaſſe ipſa credita eſt, dum Leiceſtrium cum Maria Stuarta Scotorum Regina matrimonio coniungere tantoperè ſtuduit, niſi vt, ſi Scota in eas ſemel nuptias conſentiret, minus puderet Angliæ Reginam in virum aſſumpſiſſe illum, quem alia quoque regiæ poteſtatis femina connubio ſuo dedignata non eſſet. Et ſanè hanc ſemper hæſiſſe in Eliſabethæ animo dubitationem, oſtendebant illæ eiuſdem voces identidem aliquos interrogantis, Quid cenſerent dicturos Principes, atque in primis Hiſpanum, ſi aulico ſuo ſuæque ditioni ſubdito nuberet Angliæ Regina? Quarum vocum haud ignarum Leiceſtrium egiſſe cum hiſpano legato Guerrao Deſpæo,

Margin notes: Reſurgit hic ad ſummam Reginæ gratiam, | hiſce conciliatoribus. | Aſpectus elegantia; | lepore, | morum cum Reginæ moribus ſimilitudine, | vel ſimilitudinis ſimulatione, | reuerentia erga Dominam, | quæ illum ad ſumma quæque prouehit: | & ſpem coniugij ſui facit: | *Camdenus parte 1. & 3. hiſt.*

1585 pæo, eique promiſiſſe, Si eas ipſe nuptias, Regis ſui nomine, Reginæ approbaret, ſe compotem voti Religionem Catholicam Angliæ redditurum. Ac Deſpæum per occaſionem ſeriò cum Eliſabetha id præſtitiſſe, exemplíſque Reginarum, etiam hiſpanarum, idem confirmaſſe; ego ex epiſtolis Deſpæi, reſponſiſque Philippi Regis, à noto mihi homine inſpectis exploratum habeo. Adeò in Leiceſtrij cum Regina coniugio proceſſum eſt. Verùm quum illa nunquam ſatis, vt famuli ſui vxor eſſet, acquieſceret; ac noui ſubinde mariti, alius aliu m truderent, atque Alenconius in primis ceteros poſthaberet; Leiceſtrius longa nuptiarum ſpe paulatim excuſſus eſt. Potentiam tamen apud Reginam, atque in Angliæ regno, quod ille regnum triginta ferè annos in poteſtate habuit, nunquam niſi cum vita depoſuit. Namque poſt hæc, Reginæ deſignatione ſupremus Anglarum copiarum ductor, ſummum in fœderatas Belgarum prouincias imperium Gubernator exercuit: & Britanicæ claſſi à Regina præfectus contra Hiſpanos, victor in Anglia triumphum egit: & poſtremò in nouam potentiæ ſpem erectus, Reginæ Vicarium in Angliæ, Hiberniæque regnis renunciari ſe flagrantiſſimè contendit. impetraueratque: quum Regina ab Hattono Cancellario periculi admonita, ob nimiam vno in homine potentiam, intellexit quantum ex regno peteretur. Atque, vt illum timere iam cœperat, more videlicet Principum, qui VBI omnia in vnum congeſſere, beneficia ſua in eo reformidant; non auſa palàm mutare, cum Leiceſtrio Cancellarium commiſit, quo intrepidè abnuente ad ſcriptum iam diploma adijcere ſignatorium annulum; homo repulſæ ad eum diem inſuetus, ex ira & furore contabuit. Sed his, quæ Leiceſtrio ſuprema fuerunt, omiſsis; deſignatum copiarum Ducem legatis Belgarum obtulit Eliſabetha: laudauitque prudentiam eius, animumque quanticumque regiminis capacem, nec tacuit militarem ſcientiam. *Præfuiſſe illum primâ adhuc iuuentâ bellicis tormentis in auxiliari exercitu à Maria Regina ad S. Quintinum miſſo, Pembrochio ductore. Tunc penes Angliæ militem ſtetiſſe laudem reportatæ pro Hiſpano victoria: primumque, qui in oppidi mœnia vexillum Regis intulerit, Henricum Leiceſtrij fratrem fuiſſe. Sperare nunc ſe, parem Anglorum virtutem, ac felicitatem fœderatas prouincias experturas. Certè meliori eorum cauſa deberi exitum non diſsimilem.* Excepere gratulabundi Leiceſtrium legati, quòd, præter hominis odium in Catholicam Religionem, magnum vtique vinculum ſocietatis; non ignorabant, illum omnium acerrimè eam expeditionem

rem adiuuante Catholici Regis legato.

Ad nuptias tamen non peruenit.

Sed potentiam in regno maximam retinuit.

Vna tantum re non impetrata.

Camdenus part. 3. hiſt. & Philopater in reſpon. ad edictum

ex ira poſtea deceſsit.

Nunc illum legatis offert copiarum Ducem,

laudatque.

I. Staus in Ann & Herfordienſis in vita

Grata ea deſignatio legatis.

tionem nutanti Reginæ perſuaſiſſe; ac proinde eidem ſupra omnes cordi futuram, tanquam conſilij ſui prolem, facilè ſperabant. Et mota inde quoque Regina credebatur: præſertim quòd committendo prouinciam miniſtro perquàm opulento, regni ærario parceretur. Accedebant ad eam deſignationem commendandam conſuetæ aſſentationes aulicorum; qui nimirum læti, aliquando ſibi ad Reginam aperiri aditum ab vno omnibus obſtructum, confertim Leiceſtrium circumſtantes, obſequium eius, & Reginæ conſilium extollebant, fauſtiſque precationibus pugnanti victorias, redeunti plauſum & triumphum augurabantur. Quorum ille votorum haud ignarus, quippè in eodem ludo edoctus, aulam tamen non grauatè deſeruit, gratiæ ſecurus, & nouo interim imperio lætus. 1585

commoda Reginæ,

Aulicis optata,

ipſi læta.

INEVNTE anno octogeſimo ſexto ſupra milleſimum quingenteſimum, Leiceſtrius longo agmine nobilium comitatus (quingentos exceſſiſſe aiunt) in Belgium venit: præmiſſis Ioanne Norritio cum valida Anglorum legione, & Philippo Sidneio conſanguineo, qui portus, atque arces Reginæ attributas intraret. Ipſe à fœderatis Proceribus vbique locorum feſto apparatu exceptus, Agæ in principe Comitum Hollandiæ ſede, pompâ, quantam nemo Præfectis Belgarum exhibitam recordabatur, ſupremus fœderatarum prouinciarum Gubernator, contra quàm inter Belgas & Reginam conuenerat, inauguratus eſt: Nempè in rem ſuam Belgis viſum, ampliare homini potentiam, quo Reginam ad opem ferendam eo inſuper nexu obligarent. Nec Leiceſtrius delatum reipublicæ regimen recuſauit, imperij auidus, & Reginæ ſecurus. Quamquam vbi in Anglia reſcitum eſt, ſplendido illum ſatellitio cinctum, Gubernatoris inſignia induiſſe, peroffenſa Regina dicebatur: quòd, qui auxiliarium tantummodò copiarum ductor miſſus eſſet, ſupremam prouinciarum præfecturam, quem illa titulum diſertè abnuerat, admiſiſſet. Sed Anglæ offenſio, acceptis à Leiceſtrio, atque à Fœderatis ea ſuper re litteris, breuì euanuit. Scilicet acceſsionem potentiæ vt recuſare ad moderationis ſpeciem illa retulerat, ita nunc eandem admittere, alienâ vtcumque culpâ, peroptabat. Apparuitque, non ſeriò Reginam antea noluiſſe, quando mox vt vellet, tam citò flexerit. Porrò Leiceſtrij aduentus, ac frequens Anglorum militum in Belgio conſpectus, quantum fiduciæ depreſſis ad eam diem Fœderatorum animis, tantum ſollicitudinis addidere Alexandro Principi: qui diuturno grauique perfunctus bello, atque in ſpem erectus, reliquas breuì prouincias ad Regis obſequium 1586

INGRESSVS Leiceſtrij in Belgium.

excipitur vti ſupremus Belgij Gubernator:

offenſa Regina ob eum titulum;

ſed in ſpeciem;

& Alexandro nõ in ſpeciem ſollicito, ob nouas vires Fœderatis adiunctas

1586 obſequium redituras; nouam iam videret naſci operis molem, nouos recenteſque poſt Archiducem Matthiam, & tractas è Germania copias: poſt Ducem Alenconium, & adductas è Gallia vires; parari ſibi hoſtes ab Anglia: atque adeò magnis ex integro viribus conſurgere Fœderatorum conſilia, eorumque imperium nouâ potentiâ, ærarioque firmari.

DECREVERAT ille, poſt captam Antuerpiam, Moſam amnem, qui Brabantiam vniuerſam circumuallat, in poteſtatem redigere: ſpe inde in Rhenum proiecta. Iamque obſidionem Grauiæ Carolo Comiti Mansfeldio mandauerat. Eam ne in præſentia, Leiceſtrij ob metum Comes intermitteret, quippè ad famam pertinere ſentiebat, nouis illum auxilijs inſtruxit. Sedet ad ſiniſtram Moſæ ripam Grauia, validum per ſe oppidum, & traijcientibus in Geldriam opportunum: ideòque cum cura à Fœderatis habitum, præfecto Hemertio nobili Geldro, cum præſidiarijs fermè quingentis, præter armatos oppidanos. Qua parte oppidum Brabantiæ iungitur, nouis operibus munierant, minus ſolliciti Moſam verſus, vbi flumen ad loci munimentum vndas applicat. Ergo Mansfeldius rem aggreſſurus, vt auxilia Grauienſibus à Venlona, Geldriæ oppido ad dextrum Moſæ latus, intercluderet; Veteruerdam cœnobium, inter Venlonam & Arſenum, miſſo illuc Petro Coruera cum Hiſpanis centum, ex vetere Mondragonij legione ſelectis, occupauit. Captum cœnobium Centurio Coruera communire aggreſſus, citò ſenſit, nimis ſe prope Venlonam conſtitiſſe. Namque Martinus Schenchius, intellecto Mansfeldij conſilio, & Grauiæ diſcrimine, è Venlona ſtatim aduolauit, tractis ſecum ſexcentis peditibus, equitibus trecentis: ac cœnobium coronâ circumplexus, excidiumque loco interminatus, deditionem expoſcit. Sed à Coruera intrepidè reiectus, admotis properè machinis aggreſſionem adornat, tanto vtrinque conatu, quaſi iam tum fortuna Grauiæ in vnius cœnobij expugnatione verteretur. Ter cœnobium, magna aggredientium vi, Schenchius inuaſit; ter maiori repugnantium ferocia repulſus eſt. Poſtremò ignominiâ præceps, quando nulla penetrandi ſpes erat, ignem rapi, & quatuor è partibus loco admoueri iubet. Ardebatque cœnobium, quum, quid coacta virtus poſſet, apparuit. Namque Hiſpani adhortatione Corueræ firmati in mortem non inultam, è cœnobio feroces erumpunt: atque, inſtructa qualicumque acie, in hoſtem vadunt. Rarò aliàs impari magis numero certatum eſt. Hiſpanorum ſinguli aduerſus hoſtium nouenos dimica-

GRAVIAE obſidium.

ſitus eius,

& munitio,

à Mansfeldio miſsus

Centurio Coruera

Veteruerdam occupat:

Schenchius locum recuperaturus, ter aggreditur

fruſtra

ignem immitti,

Egreſsi hiſpani pugnant

numero longè impares,

bant. & tamen tam pauci tam multis non pares modò fuere, æquatâ diù pugnâ; ſed etiam victoribus propiores, quò ferrum obuerterent, vulnera terroremque ſpargentes, attonitum nutantemque hoſtem planè repuliſſent; ni Schenchius obiecto equitatu, cohibitaque ſuorum trepidatione, prælium redintegraſſet. Tum verò ab affuſa multitudine circumuenti, poſt edita nouiſſimæ fortitudinis exempla, non antè conſumpti ſunt, quàm hoſtium ducentos & quinquaginta, ipſi non amplius centum, ante ſe proſtratos conſpexere. E forti manipulo ſuperfuere tantummodò ſex, iique malè vulneribus toto corpore mulctati. quos vnà cum Coruera tribus pilis, haſtâque traiecto, prædam nimis carò emptam victoribus, Schenchius Venlonam deportauit. 1586

re longe ſuperiores.

ad extremum vincuntur,

admirabili hoſtium clade,

Sex ſuperſtites hiſpani Venlonam deportantur.

Dvm in hunc modum Grauianæ expeditioni eminus proluditur, Mansfeldius vrbem ipſam, caſtellis aliquot erectis, cominus vrgebat. duobus aditum hoſti in vrbem intercluſit à terra: totidem à Moſa. nam infra ſupraque Grauiam, palis in flumine adactis: & infra, Megam verſus, vnde maius periculum, ſtrato ſuper palos ponte, additis vtrinque caſtellis, amnem clauſit. Mox diſpoſitis caſtris, Mondragonia Hiſpanorum legio ad oram ſiniſtram fluminis tetendit: infra, quà Rauenſtenium itur, hiſpanæ legiones Bobadillæ, & Aquilæ conſtitère: medius cum ſelectis Germanorum, atque Vvallonum centurijs Mansfeldius conſedit: trans amnem verò Italica legio Capiſucchi, adiunctis ſignis aliquot Burgundorum, Mochemum verſus excurrit. Nec minus Holachius auctus Anglorum copijs, obſidentium conatibus obuiàm ibat. Aggerem in dextra Moſæ ripa, quem è vicino caſtro Diccum Batemburgicum vocant, properè inſedit: in eoque propugnaculum extruxit, nec procul inde perquam ingens vallum obiecit, atque vtrumque militibus fermè octingentis, pleriſque ſclopetarijs muniuit. Ex hoc autem flumentano aggere quoniam inferri auxilium vicinæ Grauiæ facilè poterat, præſertim capto iam ab Anglis Batemburgo; iubet Mansfeldius, illuc, traiecto amne, præcurrere Aquilam cum Hiſpanis ſuis: mox ipſe cum Georgio Baſta, & equitatus parte ſecuturus. Aquila nihil moratus, niſi quantum ſtructura pontis non planè firmati transmiſſionem retardabat, legionem traducit, ponè ſequentibus Hiſpanis trecentis, ex vetere Mondragonij legione, ductore Ioanne Caſco. Vix ripam attigerant, quum conſpectis procul hoſtibus, pugnandi ardore prouecti, non expectatis ſocijs pontem ægrè tranſmittentibus, arma raptim expediunt. Et Aquila magis ala-

Mansfeldius caſtellis,

& caſtris Grauiam cingit,

Camill. Capiſ.

Holachius vicinis in locis munitiones extruit.

trincierone

contra eum Trib. Aquila præmittitur,

pugnam adornat;

BIBLIOTECA … TORINO

Grauia
A. Grauia urbs. B. Mosa flu.
C. Veruerdam cœnobium Schenchius
feustra ter aggreſsus incendit.
D. Schenchius cum egreſsis è cœnobio
Hispanis pugnat, et vincit.
E. Comes Holachius suos mouet ad
ad soluendam obsidionem.
F. Occurrit Holachio Tribunus.
G. Pugna inter Holachianos
H Subsidium missum è Capi
I. Certamen super uexillo ter
K. Holachius rupto fluuij agger

…obsidio anno 1586.

…	inundatum campum subsidium Grauiam inducit
…Aquila.	L. Princeps Parmensis in castra cum parte exercitus venit.
…Regios.	M. Parmensis periculum, N. Vrbs inuaditur.
…hi castello.	O. Aggressores ad restinguendum ignem corporibus hærentem se in fluuium immergunt.
…apto.	
…e per in	P. Præsidiarij dedita vrbe emittuntur.

1586 alacritatem militum, quàm Mansfeldij conſilium ſecutus iam aciem ordinabat; quum Caſcus videns in fronte diſponi Aquilianos, negauit ex militari diſciplina id fieri. ſuis in agmine poſtremis externo die, nunc primum in acie locum deberi. Sed nihil ad ea reſpondens Aquila, niſi (more hominum, qui à rationibus deſtituti, ad poteſtatem authoritatemque deflectunt) Tribunum ſe eſſe, parteſque ſuas noſſe. ſimul legionarios promouebat, inſtantibus à tergo Mondragonianis, ſocioſque denſato gradu præuertere connitentibus. Sic intempeſtiuè concertantes ad hoſtes peruenere. aggreſſique vallum legionarij, magis ſolliciti, ne à ſuis, quàm ab hoſtibus vincerentur, ab vtriſque victi ſunt. Nam, vt erant à curſu fatigati, nec ſatis compoſiti, poſt acrem breuemque pugnam, facilè illos Hollachiani, plures & integri, e vallo reiecere. Verùm ſuccedentibus Mondragonianis aucti Aquilæ milites, inteſtino certamine in hoſtem melius verſo, tanta vi aggreſſionem coniunctim repetunt, dum hos pudor, illos gloria in pugnam accendit, vt vallo hoſtem expulerint, erectam munitionem expugnauerint, auxiliarem in Moſa nauem cum tormentis ceperint, fugientes flumentanum per aggerem mille non minus paſſibus inſecuti ſint. Sed in hac ipſa victoria iterum ab Hiſpanis peccatum eſt. Nam & vincendi auiditate abripi ſe longiùs paſſi ſunt, ordinibus haud ſeruatis: & captum munire propugnaculum, quod redeuntibus receptui foret, curæ non fuit. Itaque prouecti hoſtem inſectando, non procul Batemburgo præter opinionem conſpicantur, è ſtatione, quam aggeris tumulus occultauerat, Anglorum copias inſtructo agmine prodeuntes, duce Norritio: qui recenti ſuorum fugâ, in Hiſpanos repentè mouit, coëgitque iam feſſos, ac repentino turbatos occurſu, totum illum flumentani aggeris tractum, quem modò menſi erant hoſtem fugando, eumdem fugiendo remetiri. Iamque propugnaculum, & vallum, & nauem recuperauerant Angli, non ſine ſpe eodem impetu Grauiam irrumpendi; quum tranſmiſſo iam ponte apparuere decem Hiſpanorum ſigna, quæ pro Tribuno Bobadilla ducebat Acatius Ierra: exceptique læto omnes clamore, ſiſtunt illicò fugam, atque in hoſtes conuertunt. qui & ipſi redditis conſimilis lætitiæ vocibus, quippè pluribus aucti à Moſa ſclopetariorum centurijs, quas feſtinatis nauigijs Leiceſtrius opportunè ſubmiſerat; ad inſtaurandam acrius pugnam, decernendumque, ſe ſe accingunt. Et erant nouis vtrinque auxiliorum acceſſibus iuſtæ ad confligendum copiæ. Fœderati paulùm

Caſcbi milites — *Aquilani Mondragoniani* — *Acat. Centurio*

Sed orta altercatione inter hiſpanos de prin. pugnæ loco, — turbati pugnant, — & repelluntur, — poſtea compoſiti munitionem expugnant: — & hoſtes fugant. — mox ab iiſdem iam auctis — ipſi fugantur. — Siſtuntur à nouis hiſpanorum auxilijs, — & auctis vtrinque copijs.

dum ſuprà quatuor armatorum millia, Hiſpani aliquanto pauciores numerabant. Ergo ſumpta, tacito vtrinque conſenſu, modica quiete, qua mutuæ cladi ſufficerent; hinc Aquila, inde Holachius ad pugnam ſuos inſtruunt, certos fixo locum veſtigio non deſerere, tranſitumque hoſti, niſi proſtrata ſuper corpora, non relinquere. Propoſito conſtantia par fuit. Seſquihorâ pugnatum eſt, tantâ vtrinque ferociâ, vt quamuis effuſis è cælo continenter imbribus, ac proprio hoſtilique cruore madidi, ſæpe ad terram lapſante gradu deciderent; ſtrati tamen, ac de genu pugnarent, obiectiſque gladijs atque haſtilibus, viam hoſti tranſitumque præcluderent. Sed nuſquam acrius, quàm ſuper Hortigoſæ ſigno certamen exarſit. Huius Centurionis ſigniferum circumſteterant Angli: is tamen ſe, & ſignum ſtrenuè defenſabat. Sed humi prolapſus, ac velo implicitus, propè erat, vt ſigno ac vitâ exueretur: quum centuriæ Inſtructor Vega ſocio accurrens, vbi raptum iam ſignum aſportari ab Anglis vidit; via vi facta, medios in hoſtes emicat, abſtractumque mutua inter vulnera ex Angli manu velum victor referebat ad ſuos. Sed telis vndique appetitus, impar gliſcenti Anglorum manipulo, vitâ prius, mox & ſigno ſpoliatus eſt. Nec ideò mors Vegæ Vaſquium terruit, quo minus commilitonis vltor, decoriſque hiſpani anxius, Anglum fortiter amplexus, ab eoque ſauciato, ipſe non integer, velum feliciter extorſerit, ac Centurioni ſuo lacerum cruentatumque reſtituerit. Verùm increbreſcentes pluuiæ, ventique violentius incumbentes, ad extremum diremère pugnam, neutris partium inuitis. Nam & Holachius pluribus ſuorum cadentibus, amiſſoque vallo, iam caſtello pertimeſcebat. Et Aquila excreſcentibus aquis, ne ſuis ad munitiones reditus intercluderetur, magnoperè verebatur. Vtrique tamen neceſſitatem nacti, cui diſceſſum ab armis imputarent, accuſabant interea, quam optauerant, tempeſtatem. Atque (vti in æquato certamine vſu venit) vtrique ſe pro victoribus habuere: illi, quòd capto Batemburgo, ac recuperato caſtello, liberandæ vrbi propiùs imminerent: hi, quòd expugnato hoſtili vallo, inhibitiſque auxilijs, deſtinatam Grauiæ opem eluſiſſent. Neque in iactura militum impares admodùm fuere. Et ſi enim Hiſpani non plures quàm ducenti ac triginta occubuere, cæſis ex Holachianis non paucioribus ſeptingentis; quia tamen fortiſſimi quique Hiſpanorum, atque in ijs Centuriones ſeptem, ac viri nobiles complures deſiderati ſunt; æquatam propemodùm cladem indoluit, atque ad Regem ſcripſit Alexander

Margin notes (left):
Obſtinatiſſimè certatur.
Magna de vexillo ter rapto dimicatio.
Imbrium ventorumque violentia acies dirimitur:
vtraque parte ſibi victoriam vindicante.
cæſorum vtrinque numerus.

Margin notes (right):
1586
16. April.
hora cum dimidio.
Baldaſſar Hortig. Centurio
Hieron. Vega Sergent.
Alphonſ. Vaſquez poſtea Sergentus maior
Holach.
Aquil.
Conſal. Gironus, Mich. Cardona, Conſal. de Caſtro, Didacus Flores, Io

1586 ſeph Cordan, Ioannes de Caſtillo, & Petrus Ramirez 29. April.

der. Sed victoriam hactenus dubiam, cædem, quæ pugnam diremerant, aquæ Fœderatis addixerunt. Etenim fluminis præter modum aucti opportunitate vſus Holachius, perfoſſo, Rauenſtenium verſus, flumentano aggere, campos circum Grauiam ſatis iam imbribus ſtagnantes, altiſſime inundauit: immiſſiſque magno numero cimbis, annonâ, ac milite inſtructis, Grauiam contendit. Et quamuis Hiſpani partim è caſtellis procul fulminarent, partim in aquas deſilientes, atque vmbilico tenus eluctantes, propiùs in traijcientes exploderent; non ideò tamen ab incœpto nauigantes abſterrebant: quòd aut languidi è longinquo ictus ſpernerentur, aut ipſi medijs in vndis inſtabiles impliciti que, aduerſus militem è tuto nauium iaculantem, tela tardiùs mouerent. Accedebat, quòd attollente ſe continenter alluuione, maior iam cura illos vrgebat ad munimenta redeundi, quàm acceſſum ad vrbem hoſtibus intercludendi. Itaque inſpectantibus Hiſpanis, annona ad plures menſes, milites circiter quadringenti, bellicus puluis, quæque alia defendendis arcibus vtilia, in vrbem illata ſunt: tantis Holachij, mox & Leiceſtrij lætitijs, vt ille aduerſa belli toties expertus, ea ſemel ſe iam diluiſſe: hic Anglicis auſpicijs victoriam imputando, ceſſura ſimiliter omnia ſibi perſuaderent, ac prædicarent.

Ab Holachio inducta alluuione,

annona ac milites Grauiam aduehuntur:

irrito hiſpanorum conatu,

25. April. Leiceſtr.

& magnò Holachij & Leiceſtrij triumpho.

His auditis Alexander, ſtatuit transferre ſe Grauiam. Et quoniam acceperat propiùs ad eam vrbem acceſſiſſe Leiceſtrium, ſcribit Altapennio, quem cum auxiliaribus copijs ad Septemuirum Colonienſem miſerat, vt, ſi ad Noueſium ducti nondum eſſent aggeres, nec dicta aggreſſioni dies, Grauiam aduolaret, breui Noueſium reuerſurus. Altapennius collectis illicò vaſis, namque obſidio cœpta non erat, tanta iter celeritate ingreſſus eſt, vt (ne moræ aliquid feſtinationi afferret nox tenebris horrida) præire milites iuberet, qui caſas agreſtium paleis plerunque tectas incenderent, ad viarum veſtigia properantibus commonſtranda. Alexander interea Bruxellis profectus, præmiſſo cum parte copiarum Appio de Comitibus, non procul à Grauianis caſtris obuium habuit Altapennium: cum quo ad exercitum delatus non erexit modò militum animos ob improſperè geſta perculſos, ſed etiam ſpe certa impleuit, mutatum iri fortunam belli, nec conſtituram præſente Alexandro Grauiam, quantauis munitione præfidentem. Firmauit ſpem militum celeritas Imperatoris, qui & pontem arcendis hoſtium auxilijs illicò reſtituit, & tormentis diſpoſitis, vrbem tripartitò aperiendam ſtatuit. Quamquam

Alexander Grauiam ſe transfert.

Nus

Illucque è Noueſio euocat Altapennium,

qui ſtatim aduolat.

Eriguntur milites Ducis præſentia:

Sed ſubito

eius periculo conſternantur;

quam ſubitum eius diſcrimen omnes extemplò perculit. Namque tormentorum ſuggeſtibus obequitando, dum vltra citraque Moſam opera ipſe perluſtrat, directus è mœnibus ferreus globus equum eius inuaſit, proſtrauitque: territis, qui circà erant, proque Duce ſollicitis: ſimul ſparſo in caſtris rumore, ictum pilâ Parmenſem Principem concidiſſe. 1586

Ille tamen illæſus deditioné poſcit,

Ille tamen ad equi caſum in pedes exiliens, accurrentibus anxiè militibus, hilari vultu, Bene ſibi eſſe, reſpondit: accitumque ad ſe tubicinem properare Grauiam iubet, ac deditionem Grauienſibus imperare Alexandri nomine, quem, Deo duce, & viuum nunc ſcirent, & mox victorem expectarent.

& non admiſſo,

Tubicine non admiſſo, Alexander nihil cunctatus, machinas diruendæ vrbi expediri mandat.

vrbem quatit,

Prominebat è mœnibus in oram fluminis propugnaculum, modicum illud quidem, ſed geminis iuxtà prægrandibus turribus communitum. in has potiſſimùm verſis muralibus tormentis: ſimul propugnaculo duobus alibi ex locis, totidem vi machinarum impetito, tantam iam lapidum congeriem demiſerant patefactæ turres, roſtrumque propugnaculi, vt ante generalem aggreſſionem delecto manipulo prætentare ex ea parte aſcenſum, atque experiri hoſtium vires Alexandro placuerit.

& diſponit peculiarem aggreſſionem,

Offerunt ſe ad eam multi

Ad id natio hiſpana, ex multis illud periculi decus ſibi depoſcentibus, prælata eſt. Natoque ipſos inter Hiſpanos certamine, è pluribus eorum cohortibus viros omninò centum carpſit, miſcuitque; ac Centurionibus Sancio de Solis, Franciſco Turrio de Viuèro, atque Hernando Tello, ducendos tradidit.

Eliguntur Hiſpani

ſtrenue ſubeunt;

Et hi quidem, dato ad inuadendum ſigno, ſubiere ingenti animo propugnaculi ruinas: conſertiſque manibus, vt erant ſtrenui ipſi per ſe, & calcar addebat Alexandri iudicium; adeò pugnaciter intulere arma, vt ſtatim potituri loco crederentur. Iamque primus defenſorum ordo, multis ſuorum cæſis, aut ſaucijs, pedem è propugnaculo referebat; quum è vicina turri, quam in ſubeundo Hiſpani neglexerant, ſparſa lapidum tempeſtas, & ſecuta ignium miſſilia, ardenteſque pice ac bitumine circuli, repreſſere paulatim victoriæ curſum.

retardantur miris modis

Plus adhuc ad terrorem, noxamque valuit præferuens arena è corbibus ſitulíſque, in morem imbris effuſa: qua ſe ſe in arma minutim inſinuante, & corpus adurente, quum nullum aduerſus ineuitabilem peſtem remedium foret (vti nec vllum fuiſſe olim legimus, emiſsâ quoque è ferueſactis clypeis arenâ in Macedonis Alexandri milites Tyrum obſidentes) multi ſe in ſubiectum amnem immergebant, ac refrigerato paulùm ardore,

Q. Curt. l. 4.

re,

1586 re, redibant illi quidem contumaciùs in pugnam, ſed turbatis ſemel ordinibus, atque auctis propterea hoſtium animis, ægrè ſe in gradum reponebant. Nec diſtulit Alexander ſignum receptui dare, ſatis illato prima illa aggreſſione hoſtibus metu, & fortiſſimorum militum diſcrimen non vltrà paſſurus. præſertim audito, Sancium de Solis cecidiſſe, viſoque Turrio, dum ſemiuiuus è pugna aſportaretur. Non plures tamen ex Hiſpanis, quàm ſex occubuiſſe compertum eſt: quum ex defenſoribus ſupra ducentos deſiderati ſint, partim ferro ab inuadentibus Hiſpanis, partim à muralibus tormentis noxiam in turrim obuerſis interrempti, quos inter, Brederodij vrbanæ militiæ Præfecti mors magnæ vtique conſternationi Gubernatori, ac militibus fuit. Idque valuiſſe ad ſubitam vrbis deditionem creditum eſt. Quamquam ego prӕpotuiſſe putauerim apud præſidiarios memoriam Couenſtenij aggeris, in quo plerique eorum Alexandrum experti victorem, adhuc formidabant. Igitur, quum poſtridie, albeſcente vixdum luce, è mœnibus proſpexiſſent diſpoſitas tripartita aggreſſione machinas, aggreſſoreſque; feſtinato tubicine ad Alexandrum, Gubernatoris cum litteris, colloquium ſuper vrbis deditione poſtulatum eſt. Impoſitiſque victoris arbitrio conditionibus, eodem die, qui fuit ſeptimo idus Iunias, egreſsis vrbe armatis militibus circiter mille, cum ſupellectili, explicatiſque vexillis, & ſecundo flumine Bommeliam vſque perductis, Grauiam intrauit regium Hiſpanorum, Germanorumque præſidium. Reperta ſunt in vrbe tormenta & quidem magna, viginti ſeptem, bellici pulueris dolia centum & octo, res cibaria in annum integrum ſex hominum millibus ſuffectura. Quo magis Alexander miratus tam properè hoſtem ceſſiſſe locum omni apparatu militari, ac milite veterano communitum; grates perſolui Deo palàm voluit, cuius quotidie clementiam experiri ſe ſcripſit ad Regem, gratulatus ei acceſsionem vrbis, ſub oculis Leiceſtrij, noui hoſtium Ducis, expugnatæ. At Grauiæ Gubernatorem Hemertium ſtatim ab Holachio detentum, etſi nullius proditionis manifeſtum, (niſi fortè PRODERE vrbem dicendus ſit, quiſquis vrbem impari animo ſuſcipit defendendam) deditionis tamen præproperum, vnà cum duobus Centurionibus, capite plecti iuſſit Leiceſtrius: magnam vtique laudem à militari diſciplina relaturus, ſi cetera feciſſet ad eam formam.

Margin notes: & ab Alexandro reuocantur. — Cæſi ex hiſpanis, — ex Grauianis: — Inter quos militiæ Præfectus. — Inde territis militibus Alexandrum alias expertis, — Gubernator vrbem dedit, — 7. Iun. — magno apparatu bellico refertam. — 6. Iun. — Ipſe deditionis pœnam capite luit

EODEM die, quo capta eſt Grauia, in poteſtatem redactis Megã ad ſiniſtram Moſæ ripam, & ad dexteram Batemburgo, Caroli

Margin note: VENLONAE expeditio

Caroli Mansfeldij ductu, Alexander in Venlonam Geldriæ oppidum animum intendit. Quamquam eius expugnationem haud ita effectu promptam verebatur. Quippè Venlonam validè firmabant & noua ad veterem munitionem addita propugnacula, & duplicis foſſæ ambitus, & fluminis obiectus, & ante oppidum inſula caſtello munita: & ſuper hæc, magna Venlonæ mummenta Venlonenſes ipſi, ſtrenui pugnaceſque, quorum vel feminæ militaribus curis gloriarentur, recenti ad huc memoria, quum earum vna, ante annos ſeptuaginta, hoſtibus vrbem inuadentibus, vexilliferum mœnibus iam inſiſtentem aggreſſa, ſignum è manibus extorſit, ac domi victrix appendit. Accedebat Martini Schenchij in ea vrbe defendenda intentior cura: quòd ibi vxorem, familiamque, & prædas, vti ferebatur, ingentes depoſuiſſet. Hoc verò ipſum & hiſpanum militem alliciebat, & Ducem iuuabat. Itaque comperto, Venlonâ abeſſe Schenchium, quanta maxima poteſt celeritate, poſt deditam Grauiam, Altapennium cum mille ac quingentis peditibus, & equitibus quingentis, ſine vexillis, ac tubarum, tympanorumque ſtrepitu, illuc properare: inſeſſoque Geldrienſi tractu, ex ea parte acceſſum ad vrbem hoſti claudere iubet. Alteram verò fluuij Brabantinam partem attribuit cum ducentis peditibus, & turmis equitum duabus, Barnabæ Barbouio, iuueni ſtrenuo, ſpectatæque in Traiectenſi præſertim obſidione virtutis: in quam expeditionem adoleſcens, ac pænè puer, peditum centur iam ſecum ducens, militarem iam tum indolem Alexandro mirè probauit. Præterea Ruremundanis naues imperat vſui futuras ad pontem, quem ſuper Moſam deſignabat. Denique Carolo Mansfeldio præcipit, cum tormentis Arſenum ſatis munitum pagum tendat, relicto in itinere Balanſonio, qui Vellenſem arcem Moſæ imminentem, atque adeò nauigaturis infeſtam aggrediatur: vti poſtea & hanc Balanſonius, & Arſenum Mansfeldius expugnarunt. Ipſe ſub hæc mandata, cum reliquo exercitu Venlonam mouit. At Schenchius, qui Leiceſtrij iuſſu Geldriam prouinciam cum milite percurrebat, ratus poſt Grauiæ deditionem haud quieturum Alexandrum, ignarus tamen, quam is in partem bellum ferret; Geldriam vrbem, arcemque Vuachtendoncam, nouis firmare præſidijs feſtinauit. Inde in Venlonam conuerſus, vrbem accurratiùs muniturus, pauidis nuncijs admonetur, itinera omnia Venlonam verſus à Farneſiano inſeſſa milite obtineri. Miratus, tanta celeritate, ſilentioque, tam multas illuc copias traduci potuiſſe: nec ideò mutato conſi-

Left margin notes: munitæ / tum ab arte, / tum à pugnaci virorum genio, / etiam feminarum: / vnius exemplum: / tum à Schenchij vigilantia: / Quo abſente obſiditur vrbs / ex vna parte ab Altapennio, / ex altera à Barbouio. / Parantur naues ad pontem. / Expugnantur aliqua loca circum Venlonam. / Tentat Schenchius vrbem intrare.

Right margin notes: 1586. / Venlò / Moſa / Iſacius Pontanus lib. 11. Nortemus & alij / Barn. Barb. Mediolan

1586 conſilio, ſubeundam ſibi aleam duxit, ſi qua vi poſſet opem afferre aliquam obſeſſæ vrbi. Quare aſſumptis quingentis equitibus ex Anglis, Geldriſque, ſub mediam noctem in contubernium Italorum, interfecto excubitore, rapidus incurrit: tantumque terroris intulit equeſtri illâ procellâ repentè immiſsâ, vt iam ſtationem pænè prætergreſſus à Venlonæ portis haud procul abeſſet. Sed cancellorum ſepta, inhibendis ex vrbe eruptionibus prætenta, dum paulùm remorantur curſum; Appius, qui illic curabat, viſo ad cancellos interſcindendos expediri ſecures, ſua cum turma properè accurrens: adiunctiſque ſibi Tuccij Centurionis proximis ſtationarijs, tandiù impetum vltrà nitentium ſuſtinuit, donec armis per vicina contubernia conclamatis, Schenchius, ne vndique clauderetur, reſpectare exitum coactus eſt, ac nondum aperiente ſe die, vt gnarus erat viarum, facilè per eas tenebras elapſus, effuſum inde curſum Vuachtendonçam verſus arripuit. Sed inſequente Appio Cæſiæ turmæ acceſſione firmato, ipſe vix triginta cum equitibus ingreſſus eſt arcem. reliquos aditu excluſos, eoque vagos Appius aſſecutus, cæſis ex eis circiter quinquaginta, captis centum viginti, cum equis paulùm ſuprà ducentos, victor in caſtra non magis prædam ex priuata pugna, quàm omen totius expeditionis apportauit. Et ſanè circumſeſsâ iam Venlonâ ex vtraque Brabantiæ, Geldriæque ora, ſtratoque ſuper Moſam firmatoque ponte ex quinque ac triginta nauigijs, è Ruremunda, Traiectoque ſubmiſſis, atque adeò coniunctis vtrinque caſtris, magna ſpes aderat expugnandæ vrbis. Duo tamen haud leui futura impedimento videbantur. Semilunare apud Moſam propugnaculum, ex quo impunè infeſtabantur ponte commeantes: & parua Moſæ inſula, ab vrbe non amplius quatuor ac viginti paſsibus abiuncta: quam arce ac præſidio munitam Venlonenſes obtinebant, certi quandiù ea perſtaret, hoſtem ex ea fluminis parte vrbi non acceſſurum. Vtrumque hoc Venlonæ munimentum ſimul aggreſſurus Alexander, Italis ſemilunam, inſulam Hiſpanis attribuit. Et inſulæ quidem aggreſſionem in hunc ipſe modum ordinauit. Tres planas ingenteſque rates, ſeu pontones vnà compoſuit & colligauit. earum latera præaltis cratibus, facciſque tomento fartis circumſepſit. tum alias minores cimbas pontonum obiectu tutas, ſequi iuſſit. pontonibus cimbiſque, habito ex Mondragonia legione delectu, milites hiſpanos omninò ducentos impoſuit quatuor Centurionum ductu. addidit campeſtria aliquot tormenta, ramalium faſces, ligones, aliaque ex vſu ſubitariæ munitionis. Hæc dum è Geldrienſi ripa Alexander vrgebat, è Brabantinâ cimbæ aliæ ſolidis & ipſæ pluteis, centum militibus, cum quatuor Centurionibus ex Mondragonij quoque legione, in eamdem

Margin notes: & tantum non intrat. — Sed repellit eum Appius, — & eius comites cædit. — Circumcingitur vrbs, — caſtris ponte coniunctis. — Maſtric. — Damna obſidentibus à Semiluna & à Moſæ inſula. — contra hanc rates componit Alex. — atque hiſpanis armat.

inſulam armabantur. Quibus abſolutis, expectata ſecunda caſtrenſi vigilia, iubet inſtructa vtrinque nauigia in inſulam agi, ipſe è Brabantiæ ora, cum decem muralibus tormentis partim in inſulam, partim in ſemilunam directis, exſcenſionem Hiſpanorum opperitur. Et illi quamuis aſſiduo plumbearum iactu glandium ex inſulæ propugnaculo inceſſerentur, ſucceſſu tamen non minore quàm animo, duobus tantummodò amiſſis, inſulam tenuere. Inter hæc Itali, erant fermè quadringenti ex legione Capiſucchi, ſignum aggrediendæ Semilunæ accincti poſcebant. Iamque præmiſſus Ludouicus Melzius, honorarius in ea legione miles, inſpectâ loci ruinâ à ſex muralibus machinis continenter edita, iter abundè ſtratum retulerat ad inuadendum. Itaque emiſſi adeò concordi ferocique impreſſione ſubiere, vt, quamuis non ſine multo vtrinque ſanguine, pulſo demum hoſte, Semilunâ potiti ſint. magna vtique Melzij laude, qui primam excipiens à fulminante Semiluna plumbeam tempeſtatem, pilâ collum humerumque traiectus, non antè ſenſum doloris admiſit, quàm priuatum damnum publica loci expugnatione ſit vltus. eo quoque nomine de Venlonenſi expeditione promeritus, quòd Venlona non ſolùm poſt ſemilunam facilè capta tunc eſt, ſed etiam quòd eamdem poſtea bis ab hoſte ipſe defendit. Nam ſecutis inde annis, impoſitus Italicæ, quæ Auali fuerat, legioni Tribunus: mox electus vniuerſi equitatus regij, pro Triuultio in pugna interempto Vicarius; egreſſas Vuacthendonca hoſtium copias, Venlonam compoſita proditione irrupturas, cum parte equitatus repentè aggreſſus, omnes aut captiuos abduxit, aut occiſione deleuit. Nec poſt multo, Thenis admonitus, ire quàm celeriter hoſtes Venlonæ excipiendos, ipſe celerius præcurrens, explicatum pro mœnibus agmen accedentibus præter expectationem obiecit, iterumque regijs partibus Venlonam aſſeruit. Quæ tanto ego iuſtius attexuerim, quanto ipſe in volumine de equeſtri militia à ſe ſcitè conſcripto modeſtius prætererit. Iam vero quia inſulæ defenſores animaduerſo, ſemilunam concidiſſe, veriti eumdem & ipſi caſum in vrbem deſerta ſtatione tranſmiſerant; Venlonam ab obſeſſoribus propiùs acceſſum eſt. Vrbis mœnia qua parte Moſæ applicantur, etſi per hiemem alluente flumine inacceſſa ſunt, tunc tamen recedente per æſtatem Moſa, inter aquas & muros area non minor quinquaginta paſſibus intercedebat. Atque ex hac parte, moles quatefacta ſemilunæ quoniam vrbem patefecerat, & foſſa vallumque ſuperanda hîc nulla erant, aggreſſionem in fioco per eiuſmodi ruinas Alexander indixit, iuſſo equitatu per Geldrienſem tractum extendi contra auxiliares, ſi quid inde Leiceſtrius attentaret, incurſus. Interea, magnis in vrbe clamoribus, inter ciues & præ-

Marginalia (left): qui licet pilis appetiti, in inſulam deſcendunt, — mox & caſtello, potiuntur. — Itali ſemilunam inuadunt, — & expugnant, — cũ Melzij laude. — Inde in mœnia vrbis aggreſsio indicitur, — Sed eam non expectare ciues volunt;

Marginalia (right): 1586 — *paulo ante mediã noctem* — *Melz. eques Hieroſol.* — *Alphõſus Aualus* — *Co. Theodorus Triuultius* — *Tilemont* — *ciues*

1586 præſidiarios certabatur: quòd illi deſperata defenſione, fortunarum populationi, liberorumque & coniugum cladi anteuertere ſatagebant: contrà hi, quos patriæ caritas nulla tangeret, & PAVPERTAS indemnes, atque adeò proiectiores faceret, experiri vltima obſtinauerant. Sed impares multitudini arma iam minanti atque expedienti, poſtremò ceſſere. Id, quod in vrbium obſidione timendum eſt, quoties præſidiariorum vires infra ciuium potentiam habeantur. Ergo vtcumque compoſiti muros aſcendunt, amiciſque inde ſignis colloquium expoſcunt, ſurdis ad ea oppugnatoribus, & (vt INVISVM eſt obſidentibus vrbes deditionis nomen) omne de Venlona colloquium, cuius præda in manu eſſet, auerſantibus. Sed repreſſit militum ferociam Alexander: admonuitque, vt ciuitatem Regi aſſerere mallent integram deuotamque, quàm per cædes atque incendia deformatam, & iniuriæ diù memorem. ſimul ſpem fecit, prædam illis ſuam, ſed modeſtiæ præmium, non defuturam, ſtatimque admiſſis ad colloquium Venlonenſibus, cum oppidanis quidem mollius tranſegit: tantùm vt templa euerſa reponerent, ac ſtipendia ingreſſuris præſidiarijs penderent, imperauit. at milites abſque armis, ſigniſque, & equis abire omninò voluit. Vxorem verò Schenchij, ſororemque, ac reliquam familiam cum domeſtica ſupellectili, tradito, quo ipſe vehebatur, quadrigarum curru, honorificè dimiſit. Eodemque die, qui Principibus Apoſtolorum ſacer illuxit, quique dies ante annos ſeptem Traiectum Farneſianis victoribus aperuerat, introduxit in vrbem præſidiarios, impoſito illis ob rem benè geſtam Barbouio: prædaque omni ex manubijs ac ſpolijs Schenchianis per exercitum, pari expectatione & gaudio, prælargè diſtributa. Ipſe prædarum loco vnam ſibi ſepoſuit gloriam, quòd prænobilem munitionem, omni bellico inſtrumento validam ſubegiſſet, minimâ ſuorum, minimâ temporis iacturâ, nempè intra dies paulò plures, quàm quot inſumptis menſibus, gemini Brabantinorum Anglorumque exercitus, pro Carolo Quinto tunc vndecenni Venlonam obſidentes expugnare nequiuerant. Inde gratulatus eſt Regi Venlonenſem non ſimplicem vnius loci victoriam, ſed ex eius expugnatione vrbis, quæ vna demum reliqua ad amnem erat, ſubiectam Maieſtati eius Moſam omnem, hoc eſt firmatam continenti velut mœnium ductu ac vallo Brabantiam, partamque regijs exercitibus vltrà citràque commeantibus ſecuritatem. Poſt hæc commendata ſacrorum procuratione Ruremundæ Epiſcopo, in Vbios recuperando Noueſio, quò iampridem animus ferebatur, expeditionem feſtinauit.

Præſidiarij — contrà milites præſidiarij; tamen ciues præualent. & ad colloquium eos admittit Alex. compeſcitque milites ſuos prædæ inhiantes. ac poſt conditiones victis impoſitas, vrbem intrat auſpicato in die, ac lætis militibus in prædam Schencnianam inductis. Poſtremò victoriam *an. 1511.* & annexa victoriæ, Regi gratulatur. *Villelm. Lindanus*

DE BELLO BELGICO DECADIS SECVNDAE LIBER OCTAVVS

NOVESIANA expeditio.

Noueſium bellis ſæpè nobilitatū,

NOVESIVM, Agrippinenſium vrbem, quatuor horarum itinere infrà Coloniam haud procul à Rheni ripa, multis olim Romanorum Batauorumque prælijs, Claudio Ciuili Duce; & ſuperioribus ſæculis, longa improſperaque Caroli Audacis cum ſexaginta bellatorum millibus obſidione nobilitatum, ſcriptores memorant. Hanc vrbem Erneſto Bauaro, Imperij Septemuiro Colonienſi obtemperantem, ante menſes fermè tredecim, Meurſæ Comes militari aſtu in poteſtatem redegerat. Nam quo die Diui Quirini feſtum ſolenni mercatu Noueſij celebrabatur, multis ſuorum militum, mercatorum habitu in vrbem inductis, ac certum ad tubæ ſignum, ijs qui foris opperiebantur admonitis, portarum cuſtodes aggreſſus eſt, ciuiumque paucis ad defenſionem accinctis, vrbem cepit: & quæſtu non minore trecentis florenûm millibus direptam, in Truchſeſianorum manus tradidit. impoſito ad eius regimen valido cum præſidio, Hermanno Friderico Cloeto, adoleſcente impigro, ac præferoci. A quo, aſſiduis excurſionibus, pagi circà omnes oppidaque, in primis Colonia ipſa vſque adeò infeſta habebantur, vt iam dominantibus per Agrippinenſem prouinciam Truchſeſianis, vix tutò efferre vrbe pedem auderent Colonienſes. Et quamuis ad ea reprimenda Septemuir Erneſtus, varijs legationibus, Parmenſem Principem obſecrauiſſet, vt, quem ipſe regijs pridem copijs eiecto Truchſeſio, expugnatáque Bonnâ, in Colonienſis præfecturæ, atque in Septemuiratus gradu firmaſſet; nollet in præſentia imparem hoſtibus ex abſentia regij auxilij ferocioribus, loco deijci; attamen Alexander, cui Antuerpiana obſidione tunc implicito haud promptum erat, remittere in Colonienſe bellum, quos inde milites deuocauerat; ſuſtentare Septemuirum ſpe ſecuturæ quamprimùm opis non omitte-

Tac. lib. 4. & 5. hiſt.

Haraus in vita & alij

cepit Meurſius diripuitque,

ac Truchſeſianis addixit,

Alex. ad reg. 25. Maij 1585.

in Colonienſem agrum, ipſamque Coloniam aſſiduè populabundis.

Ad hos reprimendos opem ab Alex. petit per legatos Erneſtus:

1586 omittebat. Sed interim noua Bauarus clade perterritus, ac ſpe aliunde deſtitutus, audito captam iam Antuerpiam, ire ipſe Bruxellas demum ſtatuit, mutata veſte, ac remoto aulicorum, clientumque comitatu: ne ea congreſſio palàm hoſtibus foret; & ſeruorum pompa petenti auxilium non conueniret. Sic ad Alexandrum improuisò ingreſſus, actiſque non ſanè in ſpeciem gratijs, pro ijs quæ ab illo beneficijs, vitâ propemodùm ipsâ carioribus, accepiſſet; denudauit ei rerum ſuarum ſtatum eò iam redactum, vt nihil propiùs eſſet, quàm vt amiſſæ Coloniæ nuncio exanimaretur. *Nempè gliſcere in dies hoſti numerum, & audaciam: ſe ab vtroque, ac poſtremò etiam à conſilio deſeri. Nam & ab regio exercitu videre ſe quàm importuno tempore auxilium petat: & Gulielmum fratrem ſeriò denunciaſſe, nolle in poſterum ob Colonienſem præfecturam opes inſumere, quas filijs, & Bauariæ ſuæ debeat. Itaque, quando non aliunde ſibi conſuleretur, ſatius ducere, Colonienſem principatum vltrò deponere, quàm ab hoſte ea demum ditione ſpoliari. Dolere equidem ſe, quòd præuideat, in eum locum facilè ſufficiendum non perinde hiſpano Regi addictum, ac ipſe domuſque Bauarica profiteatur.* Alexander etſi, quò ea pertineret Septemuiri deſperatio, intelligebat; quia tamen, præter Colonienſis Eccleſiæ, & Catholicæ Religionis cauſam, quam non dubiè periclitari videbat; Regis intererat, hæreticos in ea potiſſimùm parte non inualeſcere, ex qua occupato ad Noueſium Rheno, nauigationem ex Germania in Belgium interturbare, atque inde Geldriam, Brabantiamque percurrere infeſtis armis aſſiduè poſſent; idcircò iam ſtatuerat apud ſe, ad reſtinguendam huiuſce belli flammam Belgio proximam, quam primùm poſſet, accurrere. Quare Septemuirum abundè conſolatus, omniaque ab Regis in illum beneuolentia prælargè pollicitus, in ſe recepit, abſoluta, quam ſibi neceſſariò aſſumenda erat, expeditione, continuò ſe, non ſuis modò militibus, ſed præſentiâ quoque ſuâ, Colonienſi bello conſulturum. Ita in ſpem erectum animatumque Principem perhonorificè ab ſe dimiſit, additis è belgica nobilitate, qui hominem comitarentur ſub ignoti perſona notiſsimum: nempè NVLLA larua totum Principem tegit. immò SOLES etiam iſti quum deficiunt, tunc maximè ſpectatores habent. Haud multò poſt quàm Septemuir abierat, Alexander non expectata, quam parabat in Grauienſes, expeditione, dum de Altapennio in Vbios præmittendo cogitat (vti poſtea præmiſit) feſtinatis litteris admonetur ab hiſpano apud Cæſarem legato, Principes aliquot Germaniæ, Imperijque Septemuiros hære-

Margin notes (left): *Bauariæ Dux* — *Grauiæ & Venlonæ* — *5. Ian. 1586. Gulielm. de S. Clem.*

Margin notes (right): mox ipſe mutata veſte illum adit, — ſtatumque Eccleſiæ Colonienſis exponit in hunc modum. — Alexander & religionis & Regis cauſa permotus — certam Erneſto operã pollicetur, — eumque honorifice dimittit — Refcito hocce congreſſu germani hæreticorum partium Principes cum Cæſare queruntur:

hæreticarum partium, audito Colonienſis Archiepiſcopi cum 1586
Parmenſi Principe colloquio, queſtos eſſe apud Cæſarem,
quòd externa Principum auxilia exercituſque in vrbes Imperij
& Noueſium milite atque annona communiunt, aduocarentur: ideòque inter ſe conueniſſe, Noueſium nouo *Nuys*
præſidio firmare, partemque ſuorum militum auxiliaribus Hiſ-
panorum copijs, ſi quæ à Parmenſi aduenirent, opponere. Et
Noueſium quidem, inducto milite & commeatu, non modò
aduerſus obſidij metum validè communitum eſt: ſed etiam
poſtea egreſſi inde præſidiarij, additique Truchſeſianarum par-
Quin & egreſſi inde præſidiarij prouinciam miſere vexant. tium copijs Agrippinenſem per agrum impunè graſſantium,
direptis incenſiſque, ſub oculos ingemiſcentis Coloniæ, pagis
circiter quinquaginta, capta apud Bonnam munitione, ſolli-
citatoque ad ſeditionem eius vrbis præſidio; adeò Septemui-
rum Bonnæ conſidentem ſubito pauore conſternarunt, vt in
Hinc & Erneſti conſternatio: Bauariam conferendi ſe, relicta in hoſtium manibus Colo-
nienſi prouincia, impetum ceperit. fecíſſetque, niſi illum Ver-
cellenſis Antiſtes, Pontificis nomine, à conſilio dignitati eius *I. Franc. Bonhom.*
& Religioni pernicioſiſsimo abſterruiſſet, & ſpe certiſsimi à Par
& feſtinatum auxilium ab Alex. menſi Principe auxilij animaſſet. Nec Alexander, expugnatis
iam Grauia, Venlonaque, vltrà cunctatus eſt, adeò vt, quum
per eos dies honorifica legatione à Pontifice Xyſto V. Gale- *Anton.*
lerum, Gladiumque ſolenni ritu ſacros, Grimanus Abbas at- *Griman.*
tuliſſet, diſtulerit munus accipere, admonito rogatoque Gri- *Patric.*
qui dilata ſolennitate accipiendi muneris à Pont. miſsi, mano, vt paulùm Ruremundæ superſederet, ne Noueſianæ *Venetus*
curſum expeditionis, magna Catholicæ Religionis neceſſitate
ſuſceptæ, cui curas ipſe ſuas, operi iam accinctus, addixerat,
qualcunque morâ in præſens interrumperet: eâ, duce Deo,
feliciter abſolutâ, tunc magnificentius exponi donum poſſe,
Noueſium properat; & digniorem fore ſe, qui illud acciperet. Igitur præmiſſo Va- *1. Iul.*
ſtio quingentis cum equitibus, ipſe ſecundis caſtris, cum *bidui via*
exercitu ac reliquis impedimentis, vno ante Noueſium mil-
liari ſubſtitit. copijſque lato in campo luſtratis, aſſumptis ſe-
cum paucis equitibus, Noueſium vſque præcucurrit. atque
vrbem contemplatus, quo caſtra loco poneret, & quam cui-
que Ducum attribueret caſtrorum partem, animo deſigna-
uit.

NOVESII ſitus; Habet Noueſium à Rheno, præter mercium opulentiam,
magnum ſanè contra hoſtium iniurias munimentum. Licet
munitio à natura, enim is aliquantum à mœnibus receſſerit, tamen porrecto il- *Rhenus*
luc bracchio vrbem complectitur, & cum Erfta tenui amne
circumuallat: effectâque in eius conſpectu inſulâ, duobus in-
ab arte. ſuper caſtellis auctâ, partem vrbis ceteroquin infirmiorem

oppor-

1586 opportunè communit. At oppoſitam huic partem per ſe haud inualidam, incredibili celeritate Cloëtus Gubernator, reparatis mœnibus, propugnaculis, turribus, ſedulus vbique ac laborum pertinax quotidie magis magiſque firmabat, ciuium nullis ab opere exceptis, &, ſi qui abeſſent, indeprecabili pœna mulctatis. Nec minus vrbi firmamentum aderat à præſidiarijs mille circiter atque ſexcentis, cum duobus equitum ſignis, pleriſque veteranis ex Anglis Germaniſque, præter cohortes manipuloſque complures oppidanorum: quos & hæreſeos Caluinianæ ſocietas, & ab eiectis paulò antè catholicis metus, defendendæ vrbi accuratius admouebat. denique & annonæ, comportatis illuc vndique frumentis, & armorum telorumque, & aliorum ex vſu longiſsimæ obſidionis tam multiplex aderat copia, vt profectò Noueſium à quantacunque hoſtium vi ſecurum videretur. Explorata hæc Alexandro, prouiſumque, caſtris in hunc modum circa vrbem diſtributis. Quinque portis Noueſium aditur. Aduerſus primam, quæ Rheno aſsidet, hiſpanicam Bobadillæ legionem oppoſuit. Ad Bobadillæ dextrum latus ſtatuit Mondragoniam veterem, ſecundæ portæ, quæ Nederenſis ſiue inferior appellatur, obiectam. Aduerſus tertiam, locum capere hiſpanicam Ioannis Aquilæ imperauit: ſicut Italicas Camilli Capiſucchi, & Gaſtonis Spinulæ aduerſus quartam propè Erftam amnem. Ac poſtremo Germanicam Manriquij, Vuallonicam Boninguetti, & Burgundicam Varambonij è regione quintæ, quæ eſt ad alteram Rheni partem, collocauit. Inter has verò, atque Italicas, quòd ſpatij plurimum pateret, Germanicam Arembergij, & Vuallonicas Licquij, Octauijque Mansfeldij, apud Erftae ripam interiecit. At tormentorum ſedem cum eorum præfectò Carolo Mansfeldio, poſt Aquilæ & Capiſucchi terga conſtituit: ac retro poſt tormenta, locum continendi equitatus Vaſtio eius Magiſtro aſſignauit. Ipſe non procul à Germanicis Burgundiciſque caſtris, in ſemiruto Vallisgratiæ cœnobio tetendit. Capto in hunc modum caſtrorum loco, aggeribuſque aperiri ac duci vbique cœptis, cinctum obſidione Noueſium videri poterat, ſi in inſulam, quæ tractum vrbis fluuio incumbentis defendebat, deportari milites, eiectiſque inde præſidiarijs, claudi, quod vrbis ſupererat, potuiſſet. Ad hoc autem ipſum pertentandum, dum Alexander è Bonna opperitur à Septemuiro Colonienſi nauigia, queis milites illuc tranſmittat; audit præſidiarios aduentu regij exercitus facilè territos, deſperata inſulæ defenſione, clàm in vrbem, intendentibus

ſe

Marginalia: à militum, — oppidanorumque conſpiratione, — & ab annonæ telorumque copia. — Alexander circa vrbem caſtra diſtribuit hoc ordine. — *Gnaden thall.* — Inſulam vrbi adiacentem Noueſiani deſerunt

ſe tenebris, conceſsiſſe. Igitur eadem nocte, iuſſo Baroccio 1585
cimbâ inſulam adire, locumque & caſtella explorare: quum *Propert.*
is retuliſſet, inſulam deſertam prorſus à milite: atque è caſtel- *Baroc.*
lis, alterum quidem, quod vrbi propinquum eſt, apertum ac *Ingegnero*
peruium: alterum verò ad Rhenani brachij principium, integrum validumque; illicò Ioanni Ciacconio hiſpano Centurioni mandat, ex Bobadillæ caſtris Rheno proximis, centum legionarios in inſulam traducat, ac firmiore caſtello ſe teneat, dum plures illuc copiæ tranſmittantur. Is in inſulam appulſus cum delecto manipulo, (cui etiam ſe Antonius Pacius eiuſdem legionis Centurio cum paucis aliquot adiunxit) parte ſuorum in validiore caſtello relicta, dum in alterum tendit, quinquaginta circiter militibus comitatus, obuiàm repentè habet magnam hoſtium manum, quæ in inſulam, proſpecta Hiſpanorum paucitate, ſilentio noctis redierat. Nec in ea quidem rerum iniquitate Ciacconius cedendum hoſti ratus, pugnam capeſſit, animoſius enimuerò quàm conſultius. Certauit hinc numerus, inde virtus, &, ſi conferantur vtrinque cæſi, hæc planè vicit. Sed paucitas ad extremum citius abſumitur. Cadit *Virtus* ante omnes Pacius, cæduntur Hiſpani propemodùm omnes, capitur Ciacconius, capiuntur qui ſupererant omninò tredecim: abductique Noueſium velut in triumpho, ciuitatem ſucceſſu geſtientem, ſpe non duraturæ obſidionis impleuere. Alexander etſi iacturam, quam Centurioni imperia transgreſſo imputabat, ægrè tulit: ſolatus tamen eam eſt, audito, munitionem alteram intactam ab hoſtibus relictam: eoſque ne ſic quidem victores, in inſula ſubſiſtere auſos eſſe. Itaque illuc alijs alijſque copijs, & vbi maiores aduenere naues, etiam tormentis deportari iuſſis, feſtinauit in poteſtate inſulam habere, quam expugnandæ vrbi magnum vtique momentum deſignabat. Neque proſperè minus cecidit eruptio alia Noueſianis. In aggerum atque acceſſuum operibus magno nationum *Approcci* certamine moliendis, omnium proximè ſe ſe vrbi admouerat Italica legio Capiſucchi. Ea porrò vicinitas quantum oppugnatores iuuabat ad impetenda validiùs certiùſque mœnia, tantum ad erumpendum ſecuriùs inuitabat obſeſſos, quibus è via foſſæ cooperta prodeuntibus, minus itineris conficien- *21. Iul.* dum erat in hoſtium conſpectu. Hinc Cloëtus Gubernator, ac trecenti ex audacioribus, galeâ, parmulâque, ac ſtricto armati gladio, ex arcana imis in mœnibus portula clàm egreſſi, per aduerſum foſſæ marginem inobſeruabiles, in planitie ſubi- *Contra* tò exiſtunt, atque in Italorum ſtationem improuiſi erumpunt. *ſcarpe*

Adſta-

in eam prius exploratam

Alexander immittit hiſpanos centum:

quos Noueſiani in inſulam reuerſi aggrediuntur,

& poſt acrem pugnam,

vincunt:

Sed Alexander alijs illuc miſsis, inſula potitur.

In ſtationem legionis Italicæ erumpunt ex vrbe præſidiarij.

1586 *Genuen.* Adſtabat hìc ante operas cum militum globo Iulius Cæſar Grimaldus, nobilis ſtrenuuſque Centurio. Hunc ſe intrepidè opponentem circumſtant, ac pugnantem hortantemque ſocios multis vulneribus confodiunt: reliquos, poſt breuem cruentamque pugnam partim cædunt, partim in fugam conijciunt. Quin auſi in caſtra inſequi fugitantes, iam conturbernia adoriebantur, ſecutique illos fabri foſſoreſque, appropinquationum opera ſubruebant. Quum illuc procurrens legionis Inſtructor, alijque, increpito per iram & minas cæco ſuorum metu, in aggreſſores ferociter inſiliunt, eoſque terga è veſtigio vertentes tanta vlciſcendi cupidine ad portam vſque ciuitatis inſequuntur, vt, licet è mœnibus crebra crepitanteque ſuper arma plumbi grandine peterentur, haud tamen vel Capiſucchi, qui ſuperuenerat, imperio à cædendo, fugandoque abſtrahi poſſent: pluresque interea caderent, dum vincebant, quàm cecidiſſent eorum commilitones, dum vincebantur. Quamquam tumultus, quàm cædes, maior fuit: deſideratis, & quidem ex vtraque parte, non vltra nonaginta, pleriſque tamen è regia.

Aprocci — *Sylu. Piccolominaeus* — cædunt, ac fugant: Reprimuntur, atque in vrbem m... ferocitate fugantur.

HAEC autem Noueſianorum confidentia, hoſtem nacta, quem qui læderet, ſtimulabat, maturauit oppugnationem: quam Alexander, inſpectis antè operibus ſuorum iam foſſæ vndique accedentium: & circumluſtratis æſtimatiſque vrbis mœnibus, quæ ſitu & opere firma, quæ vetuſtate fluxa, bipartito diſtribuit: alteram contram Rhenanam portam, alteram contra huic proximam Nederenſem. Hanc è Mondragonijs caſtris, tormentis decem oppugnari iuſſit, quatuor additis ante caſtra Bobadillæ, quibus lorica à Nederenſi ad Rhenanam vſque impeteretur. Eam verò murorum partem, quam ante inſulam amnis alluit, ac pro vallo eſt vrbi; erecto in inſulæ ripa decem tormentorum ſuggeſtu, ac ſtatutis quatuor ſimilibus machinis huic ſuggeſtui proximis, turrim cubitumque muri iuxta Rhenanam quati voluit. Poſtremò vtramque oppugnationem inter Hiſpanos, Italoſque partitus, illis Rhenanam, his Nederenſem attribuit. ideòque Mondragoniani partim tranſire in Bobadillæ caſtra, partim in inſulam tranſmittere, Itali in Mondragonij munimenta ſuccedere iuſſi ſunt: reliquis nationibus ad hos, aut ad illos, vti res & imperium vocauerit, acceſſuris. Verùm antequàm oppugnationem aggrederetur, placuit Alexandro, Bauaroque Septemuiro, qui tunc venerat in caſtra cum cohortibus aliquot Germanorum, per tubicinem explorare animos obſeſſorum, vellent ne vrbem Principi ſuo dedere, an belli euentum experiri. Illi

Oppugnationem vrbis bifariam diſtribuit Alex.

Sed antè per tubicinem deditionem expoſcit ab obſeſſis.

Illi aliquot horarum inducias petunt ad conſultationem.

ſex horarum inducijs ad conſultationem petitis, iiſdemque 1586
protractis, miſſo illinc Peuchnero Centurione, hinc Taſſio, *Felix Peuch.*
cum Billæo Erneſti conſiliario; negant, ſibi quidquam eſſe
cum Bauaro: ideòque ſi Billæus faceſſeret, ſibi cum Parmenſi
facilius conuenturum. Aduenerat illuc ex Italorum ſtatione Parmenſis: conditionibuſque longè quàm ipſi ſperare debuerant mollioribus, finem colloquio imponere conabatur: haud neſcius, MAGNVM temporis reique compendium plerumque fieri, ſi cum Principe tranſigant diſceptantes. Dum hæc agitantur, è mœnibus in Hiſpanorum caſtra explodi cœptum eſt. Mirari primùm Hiſpani, inter inducias à Noueſianis hæc fieri: tum irati pluribus in vrbem emiſſionibus & ipſi iniuriam retorquere. gliſcebatque vtrinque pilarum certamen: quum Noueſiani, occaſione, quam fortè aucupabantur, inuenta, in Alexandrum ipſum, comiteſque ante portam Nederenſem conſultantes, directis ſclopis vim magnam letalium repentè glandium effundunt. Mira profectò res, quæque non abſque ope Diuinæ dexteræ ab inſontium capite ictus perfidorum depellentis, euenerit. Nec Alexandro, nec comitum cuiquam ea plumbi tempeſtas noxæ fuit. Et comites quidem ad huiuſmodi fragorem ſibilumque tranſuolantium pilarum, alios aliò fuga ſparſim abripuit, Alexander omnium poſtremus, inceſſu gradario, ac minaci vultu identidem mœnia reſpectans, ſalua maieſtate receſſit in caſtra, liberatoris Dei patrocinium agnoſcens, atque adorans: ſimul de proditorum ſcelere non prætermittendo tacitus ſecum ſtatuens. Interim diſſimulatâ irâ, inhibitiſque protinus ſuorum emiſſionibus, præſertim quòd iam tormentis maioribus agi ex Italorum ſuggeſtu cœperat; tubicinem ad repetendum colloqium in vrbem remittit: iuſſo tamen Taſſio de Gubernatoris dolo conqueri, quòd ceſſatione armorum petita pactaque, exerceri hoſtilia contra publicam fidem aut imperauerit, aut permiſerit. Quumque Noueſiani paucorum id facinus affirmarent: certè Gubernatorem à culpa eximerent, qui tunc altiſsimè obdormiret, excepta eſt cum riſu reſponſio: quaſi verò perſuaderi cuiquam poſſet, dum de vrbis deditione ageretur, Gubernatorem eius, iuuenem vbique peruigilem irrequietumque, decretoriam illam horam ſomno tranſmiſiſſe. Nec ideò de conditionibus vltrò citròque agitari deſitum eſt. Sed fruſtrà colloquium extrahebatur. nimirum animos ſumpſerant Noueſiani, ſedulitatem illam Parmenſis, etiam poſt acceptam iniuriam, concordiam expoſcentis, virium imbecillitatem

Obtinent;

De conditionibus agitur.

Interuenit ipſe Alexander.

Interim è mœnibus in hiſpanorum caſtra explodi cœptũ eſt;

mox in ipſum Alex. & ſocios;

diuina manu mire eos protegente:

Diſsimulat tamen iram in perfidos Alexander;

ſolum mittit qui de violata publica fide obſeſſos obiurget.

Illorum ad hæc reſponſio cum riſu excipitur.

Reditur nihilominus ad colloquium,

tem

1586 tem interpretantes: eoque contemptim, & quaſi per laſciuiam ad extremum reſpondent, Non eſſe, quòd Parmenſis de vrbe, quæ nihil ad Hiſpanum Regem pertineat, anxiè laboraret. illam Cæſarei iuris eſſe: ideòque non poſſe à ſe, inconſulto Cæſare, qu dquam ſtatui: ad eum autem conſulendum, octo minimùm diebus laxari tempus deliberationi oportere. Alexander illudi regijs viribus ſatis iam expertus, quoniam nox appetebat, vrbis aggreſſionem indicit in ſequentem diem, quem Apoſtolo Hiſpaniæ tutelari ſacrum, iuſtis Hiſpanorum armis fauſtum ominabatur. Et noctem quidem illam quantum in caſtris inter ignium ac tormentorum hilaria, militari cultu Hiſpani celebrarunt: tantum in vrbe, combuſtis in medio foro duobus è captiuis hiſpanis, truci illa victimarum immolatione litantes Hiſpanorum Sanctorumque odio, Caluniani peregerunt: ignari quàm magnum, ac luctuoſum vniuerſæ vrbi ex ijs hoſtiarum cineribus, vno pòſt die, ſuboriturum eſſet incendium.

quòd obſeſſi variè eludunt.

Ergo Alex. aggreſsionem indici in ſequentemt diem,

25. Iul.

S. Iacobo dicatum.

cultus noctem Hiſpani quidem religiosè ac militariter;

Noueſiani verò impiè & barbarè tranſegerunt.

PRIMA ſtatim luce, è duobus locis, ac præſertim ex inſula, muralibus tormentis omninò triginta, vi ſumma euerberari vrbs cœpit: perſeueratumque eadem contentione ad horas fermè nouem. donec quatefactis ab Hiſpanorum quidem oppugnatione, turris fronte, murique cubito ad Rhenum; ab Italis autem magna loricæ parte circum Nederenſem portam: compertoque ex ijs, quæ hinc Aybarnes Inſtructor, inde Centurio Barlotta, ſpectatum miſsi, referebant, facilem per ruinas iam editas aſcenſum fore; Alexandri iuſſu, conclamatoque militariter Diui Iacobi nomine, vtrobique in muros itum eſt. Et Itali quidem Nederenſem munitionem, pulſis repetita aggreſsione defenſoribus, ſtrenuè ſubiere. primuſque, qui conſcenſo, inter plumbeæ grandinis nimbum, intrepidè propugnaculo, victoriam inclamauit, Cæſar Guidiccionius, eques Hieroſolymitanus, fuit: eodem planè tempore, quo fortiter expugnata ab Hiſpanis Rhenana turri, in eius apparuit culmine regium vexillum, quod illuc Alphonſus de Meſa Gaditanus, geſtans altera manu ſcalas, altera ſignum, incredibili audacia primus intulerat. Et licet vter iſtorum murum inſcenderit prior, diſceptatum ſit, digni tamen ambo, quos muralis coronæ honeſtamentum promeritos fuiſſe pronunciauerit poſt vrbem captam Alexander: Scipionem, credo, ſecutus, qui olim Q. Trebellium, & Sex. Digitium, huiuſmodi ſibi decus in magno militum ſtudio depoſcentes, tanquam pariter dignos muralibus ornamentis declarauit, induitque: ſic ip-

Quatitur vrbs mane;

Aperitur;

Petr. Aybar. hiſp. Claud Barlott. Vvallon.

exploratur aſcenſus ex ruinis;

Aſcendunt hinc Itali,

Cæſ. Guid. Lucenſis

qui primus inter eos?

Inde Hiſpani, qui inter hos primus?

Inter vtrumque litem componit Alexander,

Liu. lib. 26. & Plut. in vita

Scipionis exemplo,

ſe ſuorum ambos, diuerſa præſertim in parte ceteris ante- 1586
greſſos, virtute pares habuit: Hiſpanumque gemmeâ ſpirâ pi- *Alex.*
leo detractâ, Lucenſem aureâ ſpicâ, quam inſigni cum gem-
ma plumæ loco, pileo geſtauerat, pro murali coronamento
donauit. Hac autem murorum parte potitis vtrobique Farne-
ſianis prima cura fuit, ſubmiſſis lignorum faſcibus, oppletiſ-
que cæſpite & gleba corbibus ſacculiſque, ſe ſe raptim pro præ-
ſenti copia communire aduerſus hoſtem ex alteris mœnibus
(nam gemino mœnium ambitu vallatur vrbs) ſtrenuè propu-
gnantem. Mox aucti campeſtribus aliquot tormentis, quæ il-
luc attolli iuſſit Alexander, infeſtis adeò libratiſque ex alto
emiſſionibus fatigabant apertos vulneri defenſores, vt & eos
à conſilio, quod inierant, inuadendæ amiſſæ turris auerterint,
anxios videlicet defendendæ interioris vrbis: & Hiſpani ad
prætentandum vlterà aditum, aggrediendamque oppoſitam ei,
quam tenebant, portam accinxerint ſe ſe. Sed vetuit Alexan-
der, quòd ingruentibus iam tenebris tranſmittere foſſam, quæ
inter vtrumque murum intercedebat, anceps atque intutum
foret. Satius habuit, conſiſterent in ijs, quas occupauerant,
ac munierant turris portæque ſtationibus, & morâ vnius noctis,
diem victoriæ ſuæ teſtem expectarent. Sed rarò aliàs tumultuo-
ſius traducta nox eſt. Plena erant vtraque mœnia propugnato-
ribus: quorum mutuum aſpectum ſubtrahebant tenebræ, niſi
quantum breuis fulgor intermicantium ex tormentis ignium,
ac relucentes tractim faces tranſuolantium telorum, hoſtem
aperiebant, ac ſecuturo mox ictui deſignabant. Inde ſtrenuis
ignauiſque par audacia: quòd æquè in incertum pilas, & ſaxa,
& miſsilem ignem, & cæca vtrinque vulnera iacularentur. Po-
ſtremò auſi circiter quadringenti, pluteis & cratibus tecti,
Cloëto duce, per obſcurum noctis in foſſam clàm erumpere,
ad Rhenanam turrim, (vnde timebatur vrbi pernicies) præ-
uio foſſore ſubruendam; perniciem ſibi & vrbi propiùs accer-
ſiuere. Namque malleolis, qui accenſi ſpargebantur, detecti,
ſubito iactu lapidum, ipſaque turri in ſubiectos magnam par-
tem impulſa, multi miſerum in modum obtriti: non pauci
letalibus globis ignem attemperatè ferentibus perculſi laceri-
que poſtremò erumpentibus eòdem Hiſpanis, conſertâque
cominus pugnâ, omnes propemodùm internecione deleti ſunt:
Cloëto à paucis ſuorum, ſucciſo femore, in vrbem rapto. Nec
dies lætior, quàm nox fuit, oſtenſa obſeſſorum ſtrage in re-
ferta cadaueribus foſſa, & tormentorum tonitru interiores mu-
ros impetentium audiri ſtatim cœpto. Iamque aderant dele-
ctæ

& vtrumque donis æquat,

Captam mœniũ partem muniunt Farneſiani contra interiora mœnia.

Ex vtriſque mœnibus atrox & cæca per tenebras pugna.

Erumpunt in foſſam præſidiarij ad ſubruendam hiſpanorum turrim.

ſed ſuperne miſſilibus obteruntur,

mox eodem deſcendentibus hiſpanis trucidãtur.

Mane ad aggreſſionem accinguntur cohortes.

1586 & accinctæque ad aggreſsionem cohortes, tanta in excidium vrbis indignatione ferociaque, quantam non ita ſæpè in aliorum annalibus quiſquam animaduerterit. Impellebat ad vltionem milites diſcrimen Imperatoris ſui, contra induciarum fidem pilis paulò antè hoſtiliter appetiti: tangebat præ alijs Hiſpanos audita ſuorum, in media vrbe, crudelis exuſtio: omnes accendebat ſpes manubiarum prædarumque, quarum, ſuper opulentiam mercatorum, conſtabat receptaculum eſſe Noueſium. Nec ipſi ſe iam ciues militeſque, pares defendendæ vrbi ſentiebant, labefactatis ad Rhenum mœnibus, Gubernatore decumbente, amiſsis præcipuis defenſorum. Et quamquam non deerant, qui læſam Principis patientiam, & irritatam hoſtium vltionem animo reputantes: eoque certi, ex ſe peti ſupplicium non victoriam, deſperata honeſtæ deditionis ſecuritate, ſatius ducebant, militum more pugnando, quàm pecorum inſtar, iugulum præbendo, cadere; repreſſa tamen horum deſperatione, ad hoſtilem aggreſsionem maturè ſiſtendam, communi nomine Centurionem Riſtaldum, ſigniferumque Gaudentium feſtinatò præmittunt, à Parmenſi Principe ſuper deditione colloquium poſtulantes. Sed reiecti ferociter ab Hiſpanis, negantibus ad Parmenſem Principem patere aditum, iuſsi ſunt renunciare Cloëto Gubernatori, nuper in ſuorum fœda proditione dormienti, *Intempeſtiuè illum experrectum eſſe: & nunc dormire Parmenſem Principem*. Quumque alijs ad Nederenſem portam à Cloëto venientibus, deditionemque ſe offerre clamitantibus, idem truci cum riſu ex compoſito reſponderetur ab Italis: (quippè per caſtra conuenerat, eâ dormientis Parmenſis Principis velut militari teſſerâ, ſomno Gubernatoris illudere) compertum habeo, Siluium Piccolomineum pro Noueſianis Alexandrum adijſſe, illoſque paratos eius clementiæ vrbem dedere affirmaſſe. & Alexandrum, qui vrbem à ruina ſarctam tectamque Septemuiro tradere auebat, & ipſe frumenti vinique copia illic abundè collecta vſurum ſe ſperabat, iuſſiſſe adduci ad ſe Noueſiorum legatos, ſimulque admoneri aduocarique Septemuirum, vt eo præſente deditio tranſigeretur. Quum re animaduerſa, Hiſpani Italique, enimuero irâ ſuccenſi, tam inſignem perfidiam, contemptumque hominum ac Diuorum, Ciuitati caluinianarum partium receptrici, impunè fore: & (quod multos angebat magis) tam certa opulentæ victoriæ præmia ſibi è manibus eripi; nihil colloquium morati, nec aliò quàm furoris ſui ductu, Hiſpani primùm per Rhenanam portam, ſuperato aggere, quem

auiditate furoreque incredibili.

cauſæ irarum.

Sed ciues antevertunt:

ac mittunt ad Alex. pro deditione.

Reijciunt illos Hiſpani, illuduntque,

Idem alijs legatis reſpondetur ab Italis truci cum riſu.

Alexander tamen admittere illos ſtatuit ob has cauſas.

Sed milites non expectato colloquio,

Hiſpani primùm ex vna parte:

quem portæ obiecerant defenſores: tum Itali per Nederenſem 1586.
ruinam proniore aditu, in vrbem penetrant: obuios quoſque, nullo ætatis ſexuſue diſcrimine, implacabiliter obtruncant: quantumque conglobati alicubi ciues præſidiarijs immiſti, armorum obiectu nitebantur furentium impetum cohibere, tantum vnà Itali Hiſpanique, coniunctis iam agminibus, ceu duorum torrentium auctu, ruptis aggeribus violentius ferebantur. Iamque deſertis per vrbem ſtationibus, vbique fuga, & par fugientium cædes: ac præter imbelles pueros, atque mulieres, (turbam ſæuientibus paratam, niſi illam primarij quique ordinum ductores, Alexandri iuſſu, ſacras in ædes compuliſſent,) ceterùm non aliud per vias ac fora, quàm ſtrata humi cæſorum corpora viſebantur. Nec melior eorum conditio, qui ſe rapidè è mœnibus demittentes, partim à Vaſtij equitatu, qui vrbem coronâ cinxerat: partim ab ijs, qui per caſtra mœnibus obiecta ſtationem agebant, paſſim interficiebantur. At Gubernator Cloëtus, cuius maximè ſupplicium tanquam ſubditi ac rebellis, expoſcebat Septemuir ab Alexandro: præterquàmquòd violator humani iuris, & proſcriptus à Cæſare habebatur; necari, feſtinato ad eum Centurione, iuſſus eſt. Ad quem lecto iacentem miſſo Societatis Ieſu ſacerdote, cuius operâ in eo ſaltem mortis articulo à ſecunda ſe morte præriperet, quum is nihil ſani admitteret ad animum: imò ad ſopiendum rationis vſum, mortiſque ſenſum, ingens vini poculum exhauſiſſet, linteo ad collum iniecto ſtrangulatus, atque è feneſtra, quo militibus mortem eius minaciter efflagitantibus palàm eſſet, vna cum Caluiniano miniſtro, aliſque nonnullis, ſuſpenſus eſt. At Cloëti vxorem, licet ſpeciem eius eximiam Alexandro mirè commendaſſent, ipſe tamen in conſpectum non admiſſam, cum ſorore puelliſque, addito honeſto comitatu dimiſit. hac quoque continentiæ laude, ipſo quem admirabatur, Scipione non minor. Siquidem ille oblatam inter captiuas excellentis formæ virginem ſponſo intactam reddidit: Alexander collaudatæ pulchritudinis captiuam ne oculis quidem contingere, nec vllam ex ea voluptatem prælibare ſuſtinuit: Macedoni Alexandro ſimilior, qui Darij vxorem captiuarum longè pulcherrimam ſpectari ab ſe paſſus non eſt. Atque adeò veterem ac declamatorum examinatam trutinâ quæſtionem, Continentior ne Romanus fuerit, perductam ad ſe virginem inuiolatam remittendo, an Macedo regiam coniugem ad ſe perduci vetando, Farneſius hoc ſuo non leuis ſanè momenti calculo, cognomini Regi adiudicauit. Trecenti adhuc

Marginalia (left): mox Itali ex altera in vrbem penetrant: — coniunctique cæde omnia complent; — Eadem ſorte ex vrbe fugientes interficiuntur. — & Gubernator omnium votis expetitus ad mortem, — ſtrangulatus è feneſtra ſuſpenditur. — Quid de eius coniuge? — Alexandri circa eam continentia.

Marginalia (right): *T. Liu. lib. 26 Val. Max. l. 4. c. 3. & alij* — *Appion. apud A. Gell. l. 6. c. 8.* — *A. Gell. ibidem* — *Alexander*

A Nouesium Vrbs.
B Rheni brachium. C. Erfta flu. vrbem alluens
D. Insula ante vrbem. E. Parmensis obsidionem
F. In Hispanorum manipulum insulam ingressum
ex vrbe erumpunt, eosq; cædunt.
G. Parmensis cum ciuibus paciscens pilis ex vrbe
H. Hispani post turris ruinas in urbem irrumpunt,

…pugnatio anno 1587.
uexillum muris imponente Alphonso Gaditano.
I. Itali alia parte intrant urbem, primo muros scandente
Cæsare Guidiccionio. K. Vrbs incenditur.
L. Fugientes Nouesiani ab equitibus trucidantur
M. Parmensis, post captam urbem, pontificia munera
Gladium et Galerum, solenni pompa, suscipit.
K
G
I
H
F
D
E
B

1586 huc armati ſupererant, modicæ miſeræque reliquiæ duorum ferè millium præſidiariorum. Hi munitam in turrim confugerant portæ cohærentem contra Burgundorum ſtatiua. nec ibi ſatis tuti, miſſis qui deditionem offerrent, quum non audirentur, inde egreſſi, abiectiſque armis ante victorum pedes, eorum ſe clementiæ commiſere. Nec ideò mitigatâ efferatorum militum irâ: ipſoque Altapennio tueri ſupplices fruſtrà conato, ad vnum omnes contrucidati ſunt. Quin etiam reperio in Alexandri ad Regem litteris, eò progreſſam militum audaciam, ſanè præter morem modumque, vt quum non nulli ex belli Proceribus, & Colonienſis ipſe Septemuir, ſubducere quoſdam ex ea carnificina voluiſſent, accurrentes illuc milites & quidem gregarij, ac ſemilixæ, nullo diſciplinæ reſpectu, nulla Ducum reuerentia, in eorum propemodùm manibus miſeros confoderint. Adeò ſanguinis rabies efferauerat animos, vt ſiſti nequirent à cæde, quamdiù qui cædi poſſent, ſupereſſent. Id verò vbi aſſecuti videbantur, inducta in vrbem ſolitudine, tunc ad prædas ac ſpolia quaquauersùm diſcurrere, in tecta penetrare, ac ne, vti fit, certamen ipſos inter prædatores exiſteret, manipulatim per celebriores vias diſtributi, alij præ foribus domorum ſtationem agere, alij in conclauia interim irrumpere, arcana quæque rimari, quidquid vſpiam aut auri argentique, aut gemmarum, aut veſtium eſſet, diripere, ſarcinarijs calonibus imponere, cum ſtationarijs, conſtante inter prædatores fide, partitò diuidere. Creſcebatque numerus, tanquam audito claſsico, ad prædas accurrentium. Nam reliquus exercitus, animaduerſo captum à ſocijs Noueſium, magno omnium impetu hinc admotis ſcalis, inde portis effractis, aliunde ex inſula, feſtinata traiectione, certatim in vrbem effundebantur; quum ſubitum vrbis incendium auertit illuc feſtinantium prædatorum curas.

4. Aug.

Præſidiarij, qui ſupererant,

deditionem offerunt,

& clementiam implorant.

ſed trucidantur omnes:

nullo Ducum protegentium reſpectu.

Vrbs diripitur:

Sed ignis prædatores inhibet.

Coepit ea peſtis ab regione ad Rhenum verſa; ventoque immodicè perfurente, atque igneos ſparſim globos in diuerſa eiaculante, repentè corripuit magnam vrbis partem, obnoxijs igni domibus intrinſecus ligno plerunque conueſtitis. Acceſſit & nox, malorum additamentum. quippè exitialis flammarum crepitantium fulgor, tectorum decidentium fragor, &, ſuper omnia, miſerorum aſpectus, velut feralium vmbrarum tota vrbe volitantium, atque à debaccante igne in prædabundum militem incidentium, horrorem profectò terroremque vel ipſi armatorum implacabili ſæuitiæ incutiebant. Sed nulla, quàm mulierum miſerabilior facies: quarum alias

INCENDIVM Noueſianum

alias templis quamuis abditas ſcrutator ignis inuadebat: aliæ 1586
templorum ruinam fugitantes, paruorum liberûm morâ implicitæ, à ſequaci vbique flamma circumueniebantur. Iamque ignis pleramque vrbem rapiditate incredibili peruagatus, eâdem violentiâ conſumptis exæquatiſque humi publicis priuatiſque ædificijs, inania locorum ſpatia patefecerat. Nec ideò reſidebat peruicax malum. vixque de quatuor Noueſij partibus, tribus incendio laceris, aut ſolo tenus depoſitis, vna ſupererat. Quam tamen partem peculiari Cælitum ope voracibus flammis ſuperſtitem fuiſſe creditum eſt. Siquidem ea in domo, ad quam ignis, cetera populatus, primùm ſubſtitit, repertum eſt Sancti viri corpus, quod pridem hæreticorum impietati ſubtractum catholicus ciuis apud ſe religioſe conſeruabat. intellectumque eſt, inde finem incendio factum: illuſtrique documento venerabundi elementi, monſtratum eſſe Sanctorum cultum, in ea præſertim vrbe, cuius excidium à ſacrarum violatione reliquiarum prouenſſe, multis non inconſideratè perſuaſum eſt. Licet enim Noueſianum incendium, cuius cauſam plerique ignotam habuere, Farneſius ad Regem ſcribens non neget fortuitò quidem potuiſſe contingere, ſumpto à munitione principio, in quam multum bituminis, picis, ac ſulphurei pulueris ad eiaculandos ignes, congeſſerant hoſtes. Nec abſimile vero eſſe, natum ea ratione incendium, à militibus ipſis ſerò vrbem ingreſsis adiutum fuiſſe, inuidiâ, ne prædâ, cuius ſe expertes videbant, Hiſpani, Italique ſoli fruerentur. Immò licet idem affirmet, multo certius compertum, eius authores incendij non niſi Noueſianos extitiſſe: idque Gubernatoris vxorem inficiatam non eſſe. eòque ſpectaſſe & cuniculos furnuloſque per vrbem diſpoſitos, & bellicum pulu erem ſparſim multis in domibus proſeminatum, & obſtructa puteorum ora, ſitulaſque hauriendis aquis ſubtractas; nempè vt perditis rebus, idem incendium victam vrbem victoreſque iuxtà inuolueret; aut certè ſolitudine Noueſij facta, non plus vrbis poſſideret hoſtis, quam ciuis amitteret. Addit tamen adhæc Alexander, conſideranti ſibi laborem induſtriamque, quam in extinguendo tectorum incendio & ipſe adhibendam curauit, ne re præſertim frumentaria priuaretur: & certatim adhibuere milites hiſpani alijque, quorum intererat, prædas non corrumpi. præterea reputanti animo inſolitam militum rabiem in hoſtem inſatiabiliter adeò ſæuientium, vt eos neque Ducum imperia reprimerent, neque ex captiuis redimendis lucrum tangeret, neque vlla recordatio humanæ conditionis infle-

Marginal notes: quam magnum fuerit. — Siſtitur non fine miraculi ſpecie: — Cauſa incendij, — quod caſu videtur excitatum, — & adiutum à militum inuidia: — Potius Noueſiani ipſi authores eius fuere, — Sed Alexander in eo incendio

1586 inflecteret; profectò videri, huiuſmodi vltionem, militarem modum ſupergreſſam, altiùs vtique referendam eſſe: agnoſcendamque occultam in eo excidio Diuini Numinis manum, vnde factum ſit, vt, qua in vrbe paucis antè menſibus, Diui Quirini corpus, exterarum quoque gentium peregrinationibus celebre, barbaro Caluinianorum tripudio combuſtum erat; ea demum vrbs, Deo Sanctorum iniurias vlciſcente, incendio inexpiabili plecteretur. In hunc modum diſſeruit, ſcriptâ ad Regem epiſtolâ, Alexander, gratulatus ad extremum eius Maieſtati victoriam tanto maiori gloriæ Regio nomini apud omnes futuram, quanto non ad fines priuati imperij dilatandos, ſed ad catholicæ Religionis dignitatem aſſerendam, tuendumque Sedis Apoſtolicæ iudicium aduerſus exauthoratum Eccleſiæ Colonienſis Antiſtitem, ea expeditio, poſthabito inter hæc Belgio, ſuſcepta eſſet. Atque ita deſijt memorabili fine Noueſium. Vna dies vrbem vidit florentem, hoſtiumque contemptricem: altera cædibus, ruiniſque conſumptam ſuis, ac propè nullam vidit. Quamquam non pòſt multo, loci opportunitate, & prædiorum amore frequentiam reuocante, priſtinæ celebritati magnam partem reddita eſt. Cæſorum in ea numerus haud certò iniri potuit. Ex præſidiarijs duobus ferè millibus, ſuperfuiſſe neminem: ex ciuibus duo circiter millia, quâ ferro, quâ flamma occubuiſſe fama tenuit. 4. Aug. Alexander ex his non niſi mille & quingentos ad Regem ſcripſit. At militum præda, Italorum præſertim Hiſpanorumque, non magna viſa eſt, quia maximam ſperauerant. & verò maximam ceperant, ſi non eam partiri cum igne, & ipſo prædabundo coacti fuiſſent. Alexandro autem (id quod ei ſpoliorum loco erat) gloriæ datum reperio etiam carminibus poëtarum, quòd quam vrbem vndecim menſium obſidione fruſtrà tentauerat cum potentiſsimo multarum nationum exercitu Carolus Audax 1457. Burgundiæ Dux, eam ipſe quatuor intra dies à poſitis caſtris, expugnaſſet.

occultam Dei manum,

vlciſcentis Sanctorum reliquias agnoſcit:

Et victoriam peculiari ratione glorioſam Regi gratulatur.

Vrbs, conſumpta reparatur.

Cæſorum numerus:

Militum præda:

Et gloria Alexandri ex celeritate victoriæ.

INTER hæc porrò plaudentium gaudia, legationeſque Principum, victoriam Parmenſi gratulantium, opportunum ille duxit, dilatam Pontificiorum munerum ceremoniam, non Coloniæ, vt Septemuir optabat, ſed in Noueſianis caſtris, inque Gnadenthall. ipſo, quod tetenderat apud munitionem Vallis Gratiæ tabernaculo, militariter celebrare: vt, vbi catholicam Religionem defendiſſet, ibi eiuſdem titulum Defenſoris indueret. Id verò quoniam gratum militibus, quaſi lætiſſima quæque cum eis communia Imperator haberet, mirum profectò, quantâ eorum

DONA Pontificia gladium, & galerum,

magno apparatu,

Tt lætiⸯ

lætitiâ, apparatuque peractum ſit. Kalendis Sextilibus vniuer- 1586
ſus exercitus, fulgentibus armis, prouolantibuſque ſignis, in 1. *Aug.*
legiones turmaſque militari pompa diſtributus, campos valleſ-
que circa Alexandri Prætorium latè contexit. In Prætorij ſa-
cello Tribuni, primarijque Ordinum ductores, quique à Pon-
accipit Alexander, tifice, à Cæſare, ab alijs Principibus, ciuitatibuſque legati ade-
rant, propiùs adſtitère. Ipſe inter Erneſtum Bauarum Septem-
uirum Colonienſem, & Ioannem Cliuiæ Iuliæque Ducem
medius, poſt adoratum munerum maximum è cælo miſſum
Chriſti Domini Corpus, ſumptumque è Vercellenſis Epiſcopi *I. Franc. Bonbomius*
manu ſacris operati; Gladium gemmeo capulo, gemmeaque
vagina radiantem: & Galerum è villoſo ſerico, margaritiſque
contextum, Xyſti Pontificis dona, ab eius aulico Grimano Ab- *Secretus Xyſti cubicularius*
bate, patricio Veneto, magnificè iuxtà, ac reuerenter accepit.
Nuncio Apoſtolico vim munerum commendante, Addidit muneribus gratiam, qua erat eloquentia, Vercellen-
ſis, expoſito veterum Romanorum Pontificum inſtituto, ea
dona in Natalis Domini nocte conſecrandi, catholicoſque ad
Principes, vti defenſores Eccleſiæ tranſmittendi. precatus ad
cum bonis precationibus. extremum, Xyſti nomine, Diuinam clementiam, vt illo ca-
pitis tegumento, ceu galeâ ſalutis, Parmenſem ipſum, regium-
que exercitum communiret: ac victricem eius dexteram telo
illo, velut Gedeonis gladio, in hoſtes Religionis armaret. toto
interim exercitu, lætis tormentorum tonitruis, varijſque ſecuta
in nocte ludorum equeſtrium decurſionibus applaudente.
Ad lætitiæ complementum, duo equites aurei velleris creantur. Cumulauit militum lætitiam honos & Marchioni Vaſtio, & *Vaſtius*
Ciamplittæ Comiti habitus, Regis nomine, ab Alexandro:
quorum alterum ſua ipſe manu torque aurei velleris ornauit,
alteri eiuſdem ordinis inſigne in Burgundiam, ne is præfectu- *Ciampl.*
ram ſuam deſereret, vltrò miſit.

AD BERCHAE obſidionem RE B V S in hunc modum abſolutis, inductoque Erneſto
Septemuiro in Noueſij, quod igni ſuperfuerat poſſeſſionem;
quoniam ex vniuerſa Colonienſi ditione, Berca tantummo- *Rimberch.*
dò, atque aliquot minora oppida Truchſeſianæ factionis reliqua
inuitatur Alexander, erant, ea vt regij exercitus opportunitate ſubijceret Erneſtus,
multis à Farneſio rationibus impetrauit. Is itaque Noueſio *Alexander*
mouens, per viam primò Meurſam, eiuſque arcem, quam pro
qui capit ante Meurſam, Adolpho Comite, eius Vicarius cum centum ac viginti præſi-
diarijs obtinebat: dein Alpenſe caſtrum, totidem ferè defen-
ſoribus munitum: cum quæcumque erant vltra citraque Ber-
& alia, cam arces oppidaque, in poteſtatem curſim redigit, ac præſi-
diarijs vbique impoſitis, Bercam ipſam ad Rhenum ſitam,
quam ideò Reinbercam vocaut, copias ducit. Intrauerant
illam

1586 *Thomas Morg.* illam Schénchius, & Morganus: auditoque Noueſij fine, præſidium ad duo peditum millia, & quingentos equites auxerant, atque ad ſollicitandum cum exercitu Leiceſtrium confeſtim miſerant. Igitur anteuertens Alexander, diſpoſitis caſtris, obſidione oppidum cingebat. quum feſtinatis nuncijs audit, poſt captam Axelam in Flandria, periclitari Aloſtum, omnemque Vuaſienſem tractum: ac præterea ingentes Anglorum copias obſidendæ Zutphaniæ admoueri. Diſtraxere in partes animum eius hæc audita: aduocatoque belli conſilio, cenſuere alij, Quando illic prompto cum exercitu in armis eſſent, inſiſtendum omninò cœptis: neque permittendum, vt relicto oppido demum vno, ex quo omnis Agrippinenſium prouincia diuexari poſſet, irriti labores, quos ad eam diem ſuſceperant, redderentur. Plures verò negabant, ſapientis eſſe, aliena proprijs anteferre. inſtabatque Tallius Zutphaniæ Præfectus, ac diſcrimen vrbis, ne fortè, ſi dea ſereretur ab Hiſpanis, Hiſpanos ipſa deſereret, anxiè repræſentabat. Alexander ita rem temperandam exiſtimauit, vt & Berchæ obſidionem, quam longam verebatur, contraheret, ne opem Belgio ſerus afferret: & repreſſis Berchenſium excurſionibus, impacatam Coloniæ prouinciam non relinqueret. Eſt in conſpectu Berchæ, medio in amne inſula: quam inter & oppidum, bellicæ aliquot naues, & in inſula ſtatio militaris, ne aditus obſeſſuris per Rhenum pateat, excubare ſolent. Huc ante omnia animum appulit Alexander. Et quoniam ſub eos dies in caſtra venerat Franciſcus Verdugus Friſiæ Gubernator ab ipſo euocatus, & Federicus è Saxoniæ Ducibus à Colonienſi ſubmiſſus cum ſexcentis armatis, & maioribus aliquot nauigijs; horum opportunitate vſus, milites legit omninò mille ex omni natione bello ſpectatos, traditque Verdugo, in inſulam ducendos. Appulſi, congreſſique cum præſidiarijs, pugnam ſimul & fugam inferunt, atque in naues compulſos, continenti pilarum emiſſione, Bercam vſque proſequuntur. Tum, vt iuſſi erant, vtque materies, continuatâ traiectione, ſubminiſtrabatur, in inferiore inſulæ parte caſtellum raptim excitant, quod deinde tranſmiſſis aliquot tormentis, additoque Germanorum præſidio, firmatum eſt. Nec minus eodem tempore Alexander geminis munitionibus, qua parte Berca campos aſpicit, ædificatis, ac militariter inſtructis, tribus veluti habenis Berchenſium licentiam excurrendi, ab aquis, atque à terra, ita conſtrinxit frenauitque, vt quum inde caſtra mouit, Berchæ obſidionem potius laxaſſe, quàm ſoluiſſe viſus ſit.

capta à Mauritio 20. Iul.

Berca

Elector

Tum Bercà mouet recenti præſidio munitam.

Sed triſti nuncio in Belgium vocatur:

Conſultat.

Non eundum aliqui cenſent:

Plures affirmant,

Ipſe temperamēto vtitur:

In inſulā Berchæ oppoſitam,

armatos immittit,

qui illam expugnant,

& caſtellum in ea excitant,

Idem geminis in continenti munitionibus facit Alexander,

vrbe ferè obſeſſa.

Leiceſtrij & fœderatorum progreſſus.

Ille rei neſcius Noueſio ſuccurrere decernit.

Mauritius Axelã capit.

Hulſtum fruſtrà tentat.

Leiceſtrij exercitus

ex Anglis, Scotiſque,

atque ex Hibernis.

Ductores,

& comites.

Mouet cum his Noueſium Leiceſtrius,

Sed audito illud iam captum,

conſultat, quò progrediatur.

SED ANTE hæc Comes Leiceſtrius fœderati Belgij Gubernator, irâ dedecoreque accenſus ob Grauiam, ac Venlonam, ſub oculis expugnatas, nouo delectu, inſtante Ordinum ſenatu, pecuniamque ſubmittente, exercitum auxerat, certus occurrere Parmenſi, (vt tunc inaudierat) Noueſium obſeſſuro, aut obſidentem in caſtris inuadere. Simul oblata ſpe rei benè gerendæ per Vuaſienſem Flandriæ tractum, illuc cum tribus armatorum millibus, Mauritium Comitem Naſſauium immittit, addito Philippo Sidnæo ſororis filio, Fliſſingæ Gubernatore. Mauritius Axelam oppidum Haloſtani Comitatus, noctu profectus, muro per tenebras tranſcenſo à loci peritis, minima ſuorum clade oppidum capit. victoria eo memorabilis, quòd Mauritio, tanto dein Imperatori tunc primùm in aciem prodeunti, militare initiamentum fuit, ſimul & ſpecimen, conſilio illum, ac ſtratagemate, quàm aperta vi, dubiâque belli aleâ clariorem fore. Inde nullâ morâ interpoſitâ, Hulſtum Flandriæ vrbem copias rapit, deditionemque ciuibus ſtatim imperat. Sed illis defenſionem parantibus, ſimul accurrente Mondragonio, arcis Antuerpianæ Præfecto, cum auxiliari milite, dimiſſo Hulſto Mauritius in Hollandiam, Sidnæus ad Leiceſtrium rediere. Qui apud Arnemium luſtrato exercitu, præter fabros & cunicularios omninò mille, numerauerat octo millia peditum, atque equitum tria millia. Erant hi Angli plerique, ac Scoti: quibus ſe addiderant, ductore Hiberniæ Prorege, Hiberni mille ac quadringenti, è ſiluestri omnes genere atque ferino, medio tantùm corpore ſubter vmbilicum velati, cetera nudi: grallis ſeu perticis, quarum vſus in traijciendis amnibus, altè impoſiti, longè alijs ſuperſtabant, arcubus ac ſagittis minaces. Præerat autem vniuerſo equitatui Robertus Eſſexiæ Comes, caſtris Villelmus Pelhamus, Anglis præcipuè peditibus Ioannes Norritius. Comitabantur caſtra Gebhardus Truchſeſius, & Emmanuel Antonij Luſitani filius, vana exercitus additamenta, nec militi grata, tanquam ſiniſtrum omen ſecum ferrent. Hiſce copijs adiuncturus eas Raitrum turmas, quæ Comite Meurſio euocatore expectabantur è Germania, Leiceſtrius indicta Noueſium profectione, Arnemio ſigna mouit: præmiſſis cum militum parte Norritio, atque Cæcilio. Verùm audito, captum iam eſſe à Parmenſi, incenſumque Noueſium, quo tempore ne poſita quidem circa vrbem caſtra opinabatur, & Berchæ idem fatum timeri; perculſus adeò triſti nuncio, incertuſque quò verteret progreſſos illuc & procinctos milites, in conſilium primores belli

1586

Maurit.

Leiceſtr.

Antonius, qui Regis nomen accepit.

1586 belli adhibuit. viſumque omnibus, Haud tutum eſſe, contra victorem exercitum Bercam ire. poſſe aliâ oppidum viâ liberari, nempè obſeſsâ primariâ aliquâ regiarum partium vrbe; ad cuius auxilium non dubiè Parmenſem, poſthabita alienæ arcis obſidione, aduolaturum. Placuitque Zutphaniam petere, abſente Taſſio loci Gubernatore, atque ab annona non ſatis munitam. Ergo Leiceſtrius, capto prius Duisburgo, oppido ad veterem Iſalam, & foſſam Druſianam ſito, impoſitoque Anglorum præſidio, Zutphaniam à Duisburgo ſeſquihoræ itinere diſtantem cum exercitu contendit. Proſpectat Vrbs, è dextera Iſalæ ripa, hinc cognominem prouinciam, inde, trans flumen, Geldriam, & Velauiam. Et ex hac quidem parte ipſe Leiceſtrius obſidendam vrbem ſibi ſumpſit: illam Gulielmo Comiti Naſſauio Friſiæ pro Ordinibus Gubernatori, cum Norritio & Sidnæo muniendam tradidit. Naſſauius occupato eminentiore tumulo, caſtra poſuit prope patibuli locum: atque inde ſtrato ratibus ponte, ad Leiceſtriana caſtra trans Iſalam collocata ſibi viam patefecit.

Zutphania

Zutphaniam decernunt: & capto prius Duisburgo, Zutphaniam obſident.

HAEC antequàm apud Zutphaniam peragerentur, Alexander admonitus capti Duisburgi, Verdugum, Taſſiumque cum parte expeditorum militum illuc properare: alterumque Zutphaniam ingredi, alterum Borcheloæ à Zutphania non longius quinque horarum itinere, opperiri ſe iuſſit. Et Taſſius quidem cum peditibus ſexcentis, & duobus equitum ſignis Zutphaniam intrauit, totidem fermè in ea militibus ad præſidium repertis. Verdugus autem pedites quadringentos, equitumque turmas duas, quam ille veterem militiam ſecum duxerat è Friſia, circa Borcheloam diſtribuit, muniuitque. At Farneſius, qui adhuc ad Bercam hærebat, quamuis multa mentem eius agitarent, cœptum omittendumque Berchæ obſidium, præſens Zutphaniæ periculum, & nuncius hoſtilium è Germania copiarum; pari tamen hiſce omnibus animo, primùm noua Berchenſi obſidioni firmamenta adiecturus, Bercâ ſtatim mouet, animatiſque ad ſubitum iter militibus, eoque iuſſis tridui cibaria ſecum ferre, iuxta Gaifenſe cœnobium haud procul à Veſalia, validum è nauibus pontem Rheno imponit, geminiſque caſtellis claudit. quibus Germanico præſidio peditum omninò mille, equitumque ſclopetariorum centum, quos Septemuir Erneſtus miſerat, communitis, Claudium Barlottam cum trecentis Vuallonibus præfecit, hominem noti regio in exercitu roboris audaciæque, quique ad depoſcenda pericula qualis mirè ipſe proiectus, tales ſuos velle mili-

Taſſius *Veſel* *Elector Colonien.*

Sed Alexander antè Zutphaniæ miſerat ſubſidia, è Berca.

Dubitat, an Zutphaniam ipſe eat, an Berchæ ſubſiſtat, an Germanis occurrat. Diſcedit.

Sed interim & nouis à longinquo munitionibus Bercam obſidet;

milites, eoſque propterea tanquam morti ab ſe deuotos, militari vocabulo, *Perditos ſuos* appellare ſolitus. Huic Alexander ante diſceſſum, non ſolum Rhenani, vti dicebam, pontis & caſtellorum, ſed etiam vicinarum tutelam arcium oppidorumque, quæ in Septemuiri poteſtatem per Agrippinenſem prouinciam redacta erant, attribuit: præcipuè admonito, vt intentiore cura, ne quid ſubſidij per Rhenum Bercam adueheretur, excubaret. Tum ipſe, poſt traductum ponte exercitum, oneratis in itinere frumento carris ſupra trecentos, Zutphaniam aduehendis, Bocholtum Monaſterienſis ditionis oppidum diuertit, expectaturus, ſi certi aliquid de aduentu Raitrum afferret, qui exploratum ierat, Camillus à Monte. Sic ille eodem tempore & Berchæ obſidionem è longinquo firmabat: & ſe ſubſidijs è Germania venturis opponebat: & Zutphaniæ non oblitus commeatum ciuitati parabat. Sed Camillo nullos apparere vſpiam Germanos referente: ſimul litteris à Verdugo certior factus, Leiceſtrium ſpe maiorum ex Anglia auxiliorum, admouere propiùs aggeres ad vrbis propugnacula, relicta ad celeritatem parte impedimentorum, Broefortium aduolat, inde Grollam prætervectus, Borcheloam, vbi munito prius loco Verdugus illum opperiebatur, accurrit. Neque hìc moratus, quippè decretum ei, ante naſciturum diem Zutphaniam ingredi, vt & præſidiarios eiuſque præſentiâ animaret ſuâ, & munitiones inde hoſtium proſpectaret; Marium Comitem Martinengum præmittit, qui, quòd præſidiarius Zutphaniæ pridem fuiſſet, eoque gnarus locorum eſſet, ſua cum turma iter exploraret. Tum ipſe eadem nocte, neceſſariæ quietis impatiens, cum recentibus ſexcentis equitibus, relictis ijs, quibus cum venerat copijs, vtpotè à via feſſis, nec cum ijs facilè ante diem Zutphaniam peruenturus, iter aggreditur, trecentos fermè currus alimentorum ducens. ac per caſtellum à Leiceſtrianis temerè paulò antè deſertum apud valetudinarium incedens, Zutphaniam ſub ortum ſolis ingreditur. Naſſauianis, qui caſtra circà habebant, non auſis per eas tenebras in hoſtem ire, quippè ſuſpicatis vniuerſi exercitus vires adeſſe. Ipſe autem exceptus omnium gaudio, tanta milites ſecuritate ſui, & hoſtium contemptu præſens imbuit, vt ne Leiceſtrianorum in caſtra prorumperent, contineri vrbe vix poſſent. Sed repreſſis, poſtquàm ſuas atque hoſtium munitiones procul inſpexit, Centurionem Scotum, qui paulò antè à Taſſio captus erat, ad ſe adduci iuſſit: interrogatuſque de Ducis conſilio, militumque numero, verè omnia retulit: addiditque numerari:

quidem

Margin notes: 1586 — Alex. — & parat pro Zutphania commeatum: — & ſe contra Germanos inſtruit. — Sed Germanis nō apparentibus, — Zutphania — Zutphaniá volat: — & cum carris alimentorum intrat, — Ibi de hoſtium viribus cognoſcit.

1586 quidem in vtroque exercitu tredecim millia peditum, duo
equitum, decretum tamen eſſe Leiceſtrio, in aciem non prodi-
re, neque pugnam conſerere, donec aliquot inſuper Anglorum
Scotorumque millibus, qui expectarentur in dies, & Raitrum
nonnullis equitum turmis, (licet his minus tribueret) non au-
geretur. Quæ quoniam conſentanea ijs erant, quæ aliunde af-
ferebantur; dubitauit Alexander, ſubſiſteret ne in vrbe, eam- Dubitat an in vrbe ſubſiſtat, eamque præſens defendat.
que ipſemet aduerſus hoſtem defendendam ſuſciperet, (quò
magis inclinabat animus) an ad exercitum rediret, ac foris vr-
bi conſuleret. Verùm in pôſteriorem hanc ſententiam conue-
nere ſtatim omnes: diſſerebatque Verdugus, *Infra dignitatem* Diſſuadet omnia nomine Verdugus.
eius, regijque exercitus videri, tot victricium copiarum Imperato-
rem vrbe concludi, nec facilè exemplis oſtendi, Principem aliquem,
aut exercitus vniuerſi Ducem, ſalutem ſuam intra mœnium angu-
ſtias commiſiſſe. Præterea pro certo ſe habere, ſi attineri intra eam
vrbem Parmenſem Principem fama emanaret ad Angliæ Reginam,
aut ad infenſos Germaniæ Dynaſtas, illos collectas quantas maxi-
mè poſſent vires, certatim effuſuros ad eiuſmodi prædam capeſſen-
dam, qua vna Belgium omne ſubtrahi poſſe hiſpano Regi non dubi-
tarent. Denique eſſe complures catholico in exercitu veteranos Du-
ces, quorum virtuti ac fidei ſicut tutela vrbis ſecurè credi poſſit, ita Ipſe acquieſcit,
non poſſe illos abſque nota offenſionis aliqua præteriri. Quibus ille
permotus, relictis Zutphaniæ quidem ipſo Verdugo, in caſtel-
lo autem è regione vrbis trans Iſalam, Taſſio; Borcheloam ad & ad exercitum redit,
exercitum rediјt: curauitque annonæ ſubſidium, quod in vr-
bem induceret, feſtinari: namque inductum ne menſtruum
quidem erat. Annonæ ſubſidium Zutphaniæ inferendum,

IAMQVE frumentatores, pabulatoreſque è Grollâ Oldenſeliâ,
Lingà, Munſtero, atque aliunde tantum annonæ collegerant,
vt quater hominum millia trimeſtri ſpatio ali poſſent. Hoc au-
tem ſubſidium quoniam non ſine hoſtium occurſu, confli-
ctuque, proceſſurum facilè intelligebat Alexander, ductorem
eius Marchionem Vaſtium nominauit, attribuitque illi pedi- Vaſtio committit Alex,
tes bis mille ac quingentos, ex quibus Hiſpani mille, reliqui
ex alijs nationibus fuere, vicenis ex vnaquaque centuria decer-
ptis. addidit magno quoque delectu equites ſexcentos, pleroſque & delectos milites attribuit,
Albaneſi Italos, atque Epirotas: mandauitque Vaſtio, vt ante ſecundam
vigiliam Borcheloâ moueret, viamque ita moderaretur, vt ſub
Ante mediam noctem ortum ſolis, planitiem iuxta pagum Varusfeldium occuparet: certis cum mandatis.
atque inde feſtinatis præcurſoribus, Verdugo vicinum ſubſidi-
um ſignificaret. Fecerat hoc prius Alexander ipſe, compoſitâ-
que ad Verdugum epiſtolâ, & equiti ex leuiter armatis traditâ, ac litteris,
illum

illum præmonuerat de commeatu poſtridie in vrbem inue- 1586
hendo, iuſſum cum peditibus mille ſub auroram venientibus
quæ intercipiuntur ab hoſtibus. occurrerê. Sed capto equite à Lochemi, hoſtilis oppidi, præſidiarijs, tranſmiſsaque ad Leiceſtrium epiſtolâ, tanto is cautior effectus eſt, quanto præteritum annonæ ſubſidium Zutphaniæ receptum angebat magis eius animum: atque (vt ferè homines poſt damna prudentiores ſunt, ac DOCENT plerumque, quæ nocent) attentiorem in poſterum, & tanquam emendaturum ſuorum incuriam, ſtimulabat. Confeſtim
Horum copiæ; itaque delectis tribus peditum millibus, & equitibus quadringentis, impoſitum illis Comitem Eſſexium equitum Magiſtrum iubet prope deſignatum hoſtibus pagum inſidias tendere, eoſque præterito ſucceſſu audaciores, atque adeò mino-
& inſidiæ. re cura inceſſuros inuadere: ſe, cœpto prælio, alam expeditorum extra ordinem equitum in tempore emiſſurum. Et iam *ſquadra volante* Vaſtius, præmiſſo ad Verdugum Centurione Alphonſo Vega, peruenerat ad pagum Varusfeldium, Zutphaniâ ſemihoræ ſpatio diſtantem. Præibat ipſe cum turmis aliquot ſclopetario-
Quo ordine Vaſtius ſuos ducit; rum: ſequebatur peditum agmen ſclopis maioribus, haſtiſque denſum: ad vtrumque agminis latus incedentes ſclopetarij maiores minoreſque, vehicula in medium excipiebant: paucis pòſt equitibus terga defendentibus. Vix pagum tranſierat Vaſtius, quum ſubitò Eſſexio equitatum ex inſidijs educente,
Pugnatur; inter duos equitum Magiſtros pugna conſeritur, atrox equidem illa, ac perquàm vehemens, quæque diu in belgicorum militum ſermone verſata ſit, adeò vt, ſi quod ardens prælium iactantius efferrent, cum Zutphanienſi occurſu comparare conſueſſent. Quippè inter veteranos, interque delectos vetera-
diù dubiè; norum, prælium ciebatur, ideoque neutrò inclinatum aliquandiu ſtetit. Quin ſuperueniente illinc ſubſidiaria equitum ala, ductore Philippo Sidnæo, hinc ſtrenuè inferente turmales
Primores quique cadunt; ſuos Annibale Gonzaga, ac rectâ fronte concurrentibus, integratum eſt atrocius certamen. Cadebant vtrinque multi: ipſum Annibalem equo excuſſum, letaliterque ſaucium pro mortuo habuere. Sidnæum ardentius in hoſtes intendentem, vulnus in femore acceptum è pugna extraxit, poſteà extinxit. Nec procul à pernicie Vaſtius erat, quem Ducis militiſque partes fortiter obeuntem lata ſecuri aggreſſus Anglus eques à tergo, oppreſſurus haud dubiè videbatur, niſi hunc ferrum attollentem, periculum in tempore conſpicatus eques Hiſpa-
Inclinant Epirotæ, nus, directâ in pectus lanceâ medium transfodiſſet. Inclinare interea videbatur turma Epirotarum, capto Georgio Creſcia

eorum

1586 eorum ductore in hoſtem animoſius inuecto. quum Hiſpani Vuallonesque ſclopetarij, qui occupatis vtrinque ſepibus in militari via, ad latera ſui agminis gradiebantur, paulùm progreſſi, complexique in medio hoſtilem equitatum, effuſâ hinc atque hinc ſubitâ pilarum procellâ, reſtituère illicò prælium. Nuſquam tamen acrius obſtinatiuſque, quàm circum plauſtra commeatumque certabatur, collatis illuc immiſtiſque peditum equitumque viribus. Nam quantùm regij ſclopetarij vehicula manu ducentes (plauſtrarij enim primo in congreſſu plerique aufugerant) illa promouere ſatagebant, ac præfeſtinabant, tantùm hoſtes abſtractis vi loris, territiſque aut ſauciatis equis, eadem retrahebant. Itaque, nauis inſtar in portum remis incitatæ, atque inde vento reflante in vndas reiectæ, carri ductoreſque prorſum rurſum, fluituante pugna, agitabantur. Nec minorem vehiculis moram equites afferebant, quos Eſſexius addenſatos, ceu murum vltrà tendentibus obiectauerat. Sed haſtatorum virtus, penes quos fuit eo die victoriæ decus, obicem planè diſiecit. conſertæ enim connixæque Hiſpanorum cohortes, valida haſtarum impreſſione in equitatum incumbentes, diuiſo penetratoque agmine aperuere viam plauſtris: quibus in limitaneas ſepes, mira celeritate ſubductis, ipſi inter eas & Eſſexianos equites medij, compoſito agmine, conſtitère: dumque hoſtem præliando detinebant, vehicula Zurphaniam verſus feſtinabant. donec acceſſu auxiliarium ab vrbe copiarum, Verdugo ipſo ductore, mox alijs cum 1. Octob. Taſſio erumpentibus, inductus demum eſt Zutphaniam commeatus. Et Eſſexiani, quando nullum iam pugnæ pretium erat, ſimul aduentare Parmenſem nunciabant, paulatim abſceſſere.

capto eorum ductore.

Reſtituunt pugnam Hiſpani Vuallonesque:

Ac pugnatur acerrimè circum alimentorũ plauſtra

quæ demum Zutphaniam interuntur.

Parmensis in itinere de ſuorum ſucceſſu edoctus, atque adeò Zutphaniæ ſecurus, ire ipſe ſtatuit aduerſus auxiliarium Germanorum copias. Ad quorum iter explorandum quum iam multos præmiſiſſet, vt erat deliberato conſilio, quo illi cumque locorum eſſent, illuc progredi; audito, eos intra biduum triduumue Lingæ futuros, Lingam expeditionem indicit. aſſumptiſque ſecum mille ac ſexcentis equitibus, peditibuſque fermè totidem, Borcheloâ confeſtim abit: ac per Deldemum approperato, die noctuque curſu, Oldenſeliam aduolat, inde Northornum, poſtremò ad Amiſiam, iuſſis equitibus *Emba Fluuius* ſingulos pedites poſt ſe in equos accipere, tranſmiſſo in hunc modum amne, Lingam tenuit. Hic exploratorum indicio cognoſcit de numero deque conſilio Raitrum, eſſe illos in equis

EXPEDITIO contra auxiliares Germanos.

Vadit in eos Alexander.

eius copiæ,

& iter.

Explorat hoſtium numerum, & conſilia

Vu circi-

circiter duo millia, pedites haud multò tunc plures, ſed plures expectari: omnes tamen, audito Parmenſem ipſum aduenire, an porrò pergerent, addubitaſſe; præſertim iratos aduerſus Comitem Meurſium, quòd is certo die æra pollicitus, non ſubmiſsâ à Leiceſtrio pecuniâ, ſubduxiſſet repentè ſe, metu ne à deluſis minantibuſque detineretur. Hinc Alexandro in occaſiones intendenti viſum eſt, per hominem fidum ſibi, ac Raitris acceptum, clàm explorare eorum mentes, an ſe regijs turmis libenter aſſociarent: non tam quòd eâ ipſe militiâ magnoperè tunc egeret, quàm vt hoſti, ſi poſſet, abſtractas in patriam remitteret. Et res cecidit ex ſententia. Nam poſt auditum Alexandri nuncium, delegatis inde duobus, vt ipſi vocant, Raitemagiſtris, exceptiſque humaniter à Farneſio, de conditionibus cœptum eſt agi: conueniebatque inter eos, quum triſtibus iterum à Verdugo nuncijs admonetur, arcem in inſula ante Zutphaniam à Leiceſtrianis captam eſſe, eumdemque exitum munitioni trans Iſalam Taſſium pertimeſcere. Quamobrem intermiſſo haud grauatè negotio Germanos in præſens aggregandi, in eo inſtitit, idque cum eorum legatis tranſigere ſatis habuit, vt quem animum erga Auſtriacam Regis domum oſtendiſſent, eumdem quum primùm è Germania euocarentur, non mutatis, in quas conuenerant erat, conditionibus, retinerent. Sic ambo aureis torquibus Alexandri manu induti rediere ad ſuos: qui, quæ acta erant, conſenſu firmatis, conceſſere omnes in patrias domos. Et Alexander hoc inter 'm lætus, quòd ne ſtricto quidem ferro, eam hoſtibus cladem intuliſſet, vt eo die Leiceſtrius quatuor ſuorum millia deſiderauerit; ipſe quo venerat itinere, Borcheloam quàm celerrimè reuerſus eſt: relicto Vaſtio, qui aliquot carris frumento onerandis inſiſteret, nouam inde annonam Zutphaniæ illaturus.

1586

turbida in Leiceſtrium,

Inde cū eis amice agit,

ſpe abſtrahendi eos à fœderatis.

Alex. ad Reg. 10. Octobris

& abſtrahit;

inque patriam redire perſuadet,

Ipſe Zutphaniam ſtatim repetit.

VERVM hæc ipſa redeuntis Alexandri feſtinatio, vbi Leiceſtrio audita eſt, ſtimulus eidem fuit feſtinandæ aggreſſionis, qua caſtellum trans Iſalam Velauiæ obuerſum iam premebat, non ſine ſpe loci potiundi, cui ob captam inſulam, afferri ab vrbe ſubſidium ægrè poſſet. auctuſque peropportunè nouis Anglorum copijs, tantùm & tyronum robore, & veteranorum induſtria demum valuit, vt quamuis ſemel atque iterum à defenſoribus reiectus, tamen propugnaculum ad caſtelli latus adiunctum, tertiùm aggreſſus expugnauerit: mox & caſtellum ipſum, quod capta ea munitione defendi haud poterat, Taſſio cum præſidiarijs ſub noctem Zutphaniam abſcedente, in poteſtatem redegerit. Qua quidem in expugnatione. non ego præ-

Prius Zutphaniam Leiceſtrius aggreditur,

& expugnat eius propugnaculum,

mox & arcem ipſam:

1586 præterierim duorum militum in vtriſque partibus facinora, priſcis profectò æquanda, ſi nos, vt veterum admiratores ſumus, ita noſtrorum inuidi, certè incurioſi non eſſemus. Diſiecta propugnaculi, de quo dicebam, fronte, ardebat inter oppugnatores defenſoreſque ſæuius certamen. Defendebat eius partem Toletanus miles ex turma Verdugi. nomen haud proditum: vnde tota hominis gloria in patriæ nationiſque decus ceſſit. Hic prætentâ minaciter bipenni haſtâ, dum hoſtes aſcenſu arcet, infligitque in audaciores paſſim vulnera, ipſe non integer; grandiore hoſtis gladio in vertebram adacto, dextera ei manus obtruncatur. Retinuit is tamen haſtam manu altera: paulùmque ſe prælio ſubtraxit, non vt pluenti ſanguinem brachio fomentum quæreret, ſed vt hoſtibus malum adornans, haſtam mutilato brachio alligaret, adſtringeretque. Quo facto, ad pugnæ locum ſimilis furenti ſe ſe referens, brachium læuâ adiuuans ac moderans, tanta non dexteritate modò, quamquam ſine dextera, ſed vi etiam niſuque vibrare ac intorquere bipennem haſtam cœpit, vt non manu iam nutus vna, ſed auctus planè tertiâ videretur. perſtititque alios cædendo, aut ſauciando, alios inſolitâ ferociâ miniſque perterrendo: nec antè à prælio deſijt, quàm hoſtes, deſperato ex ea parte aſcenſu, ſimul & aliunde repulſi, irrita tunc quidem agreſſione diſceſſere. Eat ad poſteros huius quoque bellatoris fama cum Attilio Cæſaris milite, veterum præconijs decantato: qui nauali ad Maſſiliam prælio, abſciſsâ gladio dexterâ, quam puppi iniecerat, ymbone ſiniſtræ geſtamine tamdiu obuios egit, ac vultu terruit, dum nauem pulſis hoſtibus victor obtinuit. Nempè vterque miniſterium amputatæ manus virtute ſuppleuit: ſed ille vſum dexteræ amiſſæ in læuam tranſtulit, hic ne in amiſſa quidem relinquens percuſſori locum gloriandi, ſuam manui vim reſtituit, vulnuſque ipſum in hoſtem ferocius armauit. Vt profectò Toletanus non infra Romanum facti gloriâ, quandiu nomine carebit ſuo, in Attilij cognomentum adoptari meritò poſſit. Sed apud Anglos felicior militis virtus fuit. Redierat iam tertiùm ad eamdem munitionem oppugnandam Leiceſtrius: pluribuſque quàm antea muralibus machinis quatefactam, certatim hinc Angli Belgæque inuadere, inde Hiſpani Vualloneſque defendere conabantur. Ducebat Anglorum manipulum Eduardus Stanlæus; properuſque capti decus propugnaculi præripere manipularibus ſuis, partem ruinæ intrepidus aſcendebat. quum obuius hoſtis directâ in pectus haſtâ ſubeuntem transfixiſſe credebatur. Sed is inie-

Vu 2 ctâ

Alabarda

Val. lib. 3 Suet. & Plut. in Vit. Caſaris

Attilius Toletanus

Stanlæus

Facinus inſigne Toletani militis.

Eius cũ Cæſariano milite comparatio.

Par quoque factũ Angli Centurionis.

ctâ celeriter in haſtam manu, non modò ictum à pectore 1586 ſubmouit, ſed eâdem ambabus manibus apprehenſâ, vi ſumma niti cœpit, vt aut illam è manu hoſtis extorqueret, aut hoſtem ipſum pertinaciùs adhærentem haſtæ, ad ſe pertraheret. Contrà alter tanto validiùs contentiùſque renitebatur, quanto eripi ſibi telum impatientiùs ferebat. Tunc Eduardus, quoniam à concertatore, ſeu loco ſeu lacertis præualente, euinci ſe, attollique à terra ſentiebat, mutato ex occaſione conſilio, dum alter quantis maximè poteſt polletque viribus haſtam ad ſe trahit, ipſe aſtu vires eluſurus, laxato retrahendi conatu, eleuari ſe cum haſta ſinit, adiuuanſque niſum attrahentis hoſtis, ſaltu emicat in murum: tantumque ludificatis defenſoribus improuiſo illo aſcenſu terrorem iniecit, præſertim ſecutis ducem manipularibus, vt deſerto poſt leue prælium propugnaculo, in caſtellum aufugerint, atque inde Zutphaniam, non expectata, vti dicebam, aggreſſione ſe receperint. Eduardus autem complexu, ac laudibus exceptus à Leiceſtrio, creatuſque 600. *Flaren* non ſine donatiuo auratus eques, propugnaculi gloriam, nouâ ſcandendi machinâ ſuperati, à militum plauſu reportauit: docuitque, NON SEMPER virium contentione rem confici: eſſe interdum, vbi cedendo, atque obſecundando, altiùs aſſurgatur. Sic Leiceſtrius expugnatâ ante vrbem inſulâ, captiſque ac munitis quaquauerſùm caſtellis, non minus à ſe obſeſſam teneri Zutphaniam, quàm Bercam à Farneſio, gloriari poterat, ſi (quod hic cauerat Berchæ) noui rurſum commeatus ſubuectionem *Farneſius* arcuiſſet à Zutphania. Namque vbi Vaſtius multâ cum annonâ, aliquot poſt Alexandrum diebus, Borcheloam venit; iterum in vrbem commeatus, Alexandro ipſo ductore, pugnæ copiam hoſtibus offerente, ſed Leiceſtrio dum germanica deeſſent auxilia detrectante, inuectus eſt. In quo Fœderatorum Proceres, ciuitatumque Magiſtratus non ſine querimonijs conſilium Leiceſtrij admirabantur: quòd ad hæc accerſenda Germanorum robora, quorum acceſſu ſiſti potuerant eiuſmodi ſubuectiones in vrbem, ipſe animo nimis quàm lento ac vario fuiſſet: pecuniamque ad Germanos euocandos ab Ordinibus abundè numeratam, alios in vſus erogaſſet: adeò, vt multi ſuſpicarentur, in ſpeciem à Leiceſtrio quæſitos è Germania milites: *apud Reid. lib. 5.* nempè vereri illum nimia eius nationis ſtudia in Naſſauios, inque Holachium Germanum hominem, quem ipſe palàm auerſaretur; ideòque augeri exercitum germanicâ militiâ noluiſſe. Sed erumpebant aliunde complures Ordinum, ac in primis Hollandorum querelæ aduerſus regimen Leiceſtrij:

plauſum inde magnum ac donatiuum conſecuti.

Commeatus Zutphaniā rurſus inuehitur,

magnis Ordinum querelis in Leiceſtrium,

non accerſentem præſidia Germanorum.

Aliæ eorumdem querimoniæ aduerſus regimen Leiceſtrij,

quòd

1586 quòd in arces, atque in oppida Gubernatores contra patrium morem induceret: quòd locorum præfecturas, diſtracta in plures iuriſdictione, confunderet: quòd in Anglos ſuos, nullo prouincialium reſpectu, honorifica, & quæſtuoſa quæque tranſmitteret. neceſſarium propè malum, & cuique nationi, quæ ſe externorum dominationi ſubijciat, expectandum. Has porrò querimonias quum non modò iactari per Belgium, ſed etiam in Anglia, Reginæ ad aures admoueri Leiceſtrius planè ſciret; non omittebat ipſe, eiuſque aſſeclæ contraria in vulgus ſerere: ſubmiſſiſque ad Reginam litteris, Fœderatorum Proceres vti inconſtantes, intollerantesque externi regiminis inſimulare. Acciditque per eos dies aliquid, vnde accreſceret Leiceſtrio concepta pridem ſuſpicio, ne prouinciæ, Anglorum pertæſæ redire in gratiam cum Hiſpano cogitarent. Etenim paucis antè menſibus Stephanus Bathoreus Poloniæ Rex, bello ac pace inclytus, rogatu Alexandri, miſſo Chriſtophoro Gloshouio

& Leiceſtrij in illos.

Inde eius ſuſpicio, ne prouinciæ Regi reconcilientur.

24 Mart. nobili aulico à ſecretis, Hollandos Zelandoſque commonuerat, ne commercia nauium è Poloniæ regnis in Hiſpaniam, Luſitaniamque, & Galliam commeantium retardari paterentur.

Iuuit ſuſpicionem officiū Poloni Regis,

è Soc. Ieſu Per eam occaſionem, ſuaſu in primis Antonij Poſſeuini, magnæ apud Regem promeritæque authoritatis, viſum eſt Principi egregiè pio, eoſdem ad concordiam adhortari, litteris ſeorſim additis, per Staniſlaum Sobocium militarem nobilemque virum perferendis. Quarum partem litterarum (namque ad

conantis hanc reconciliationem Ordinibus perſuadere,

Stephanus Rex Parmenſem Principem exemplum earum Rex ipſe tranſmiſit) hìc ego attexere non grauabor. Poſtquàm enim priſtinam eorum felicitatem, præſentemque excuſſo Regis imperio calamitatem memoraſſet, quamquam dolere ſe dicit, quòd ſpe ceciderit, qua ſibi perſuaſerat, poſt captam Antuerpiam, prouincias ad obſequium, debitamque Principi ſuo obedientiam redituras; omittere tamen noluiſſe, quin eos hortaretur, ne diutiùs bellum protraherent, hæſurum haud dubiè ſemper intra eorum viſcera, ipſiſque, liberiſque, coniugibuſque, ac fortunis ſuis exitiabile futurum. Quod vbi multis diſſeruit, cauſam ſuſcepti conſilij ſui ſubijcit in hæc verba. *Quòd autem Gratitudines veſtras hortaremur, non curioſitas aliqua noſtra, vel quòd rebus alienis immiſcere nos velimus; verùm grauiſſima quædam cauſa nos impulerunt. Ac in primis, quòd etſi remotiore inter nos vicinitate disiuncti ſumus, humanum tamen, & ab officio Chriſtiano non alienum aut remotum eſſe iudicamus, rebus aliorum optimè conſultum velle, & de periculis eos præmonitos habere. tum quòd Gratitudinibus veſtris multarum rerum commercia noſtris cum homi-*

hiſce litteris.

hominibus intercedunt. denique quòd plurimùm totius Chriſtianæ 1586
Reipublicæ intereſſe arbitramur, ſedari inteſtinas iſtas turbas: neque Sereniſſimum Regem Catholicum, Principem potentiſſimum, ijs diſtineri, quominus vires ſuas contra Chriſtiani nominis hoſtes conuertat.

Cum hoc litterarum exemplo peculiarem epiſtolam Rex adiunxit, tradiditque Thomæ Saillio Poſſeuini aliquandiu comiti è Soc. Ieſu in Belgium redeunti, gratias Alexandro perhumaniter agens, quòd Balthaſſarem fratris ſui filium regia inuiſentem caſtra, vſumque militiæ è Farneſiana ſchola addiſcere cupientem, officioſè ſuſceperit: iuuenemque, quandiu in Belgio fuerit, eius fidei commendatum cupit.

Addit ad has litteras, alias ad Alexandrū pro fratris ſui filio,

Hæc autem, quæ agitabantur, Leiceſtrio comperta, quamquam à principio illum non magnoperè ſollicitum habuere, quod proceſſus inde nullos obſeruaret; perculere tamen additis ad eumdem mouendum lapidem aliunde machinis. arcanis ſiquidem è Germania litteris certior eſt factus, rogatum fuiſſe Cæſarem à multis Imperij Principibus, vt diſcordiarum incendio, inter Catholicum Regem, & Fœderatos Belgas in dies magis inardeſcenti, proximamque Germaniam ſenſim afflanti, aliquid remedij afferre dignaretur: & Cæſarem, deſignata iam legatione, decreuiſſe cum prouincijs agere, vt Principi ſuo reconciliatæ, finem aliquando imponerent eiuſmodi bello, quod tam multos Chriſtianæ Reipublicæ Principes damnosè inuolueret, cum magno Germaniæ Imperijque periculo, ſi fortè Hungariam, inter hæc vicina rerum turbamenta, communis hoſtis inuaderet.

Eamdem ſuſpicionem firmant

Leiceſtr.

audita Germanorum Principum conſilia:

Et decreta Cæſaris legatio ad Hollandos ſuper eâ concordia:

Quin etiam vbi Leiceſtrius comperit, non ſolùm legatos à Cæſare nominatos eſſe Salentinum Comitem Iſemburgenſem, & Othonem Bilantum Dominum Rederenſem, qui cum Parmenſi Belgarum Gubernatore, & cum Fœderatis prouincijs agitarent: & Coloniam, ſedem conuentui proponerent; ſed etiam prouincias congreſſus huiuſmodi præter morem non aſpernari; tunc vero Anglorum tædio id fieri ratus atque Leiceſtr. ad ineundam cum Hiſpano concordiam Belgas addicturos. animum ſibi perſuadens, Eliſabethæ aperuit omnia, ſatis hinc cauſæ nactum ſe eſſe arbitratus probandi apud illam conſilij ſui, ſi minus Belgis fidere, ac pleraſque arcium præfecturas Anglis tantummodò credere voluiſſet.

Ex quibus Leiceſtrius occaſionem captat accuſandi Ordines apud Reginam.

Verùm hæ Poloni Regis, ac Cæſaris curæ ſucceſſu caruere: & Angliæ Reginam parum illis motam accepi, non ſolùm quòd huiuſmodi legationes officioſè magis quàm anxie inſtitui à Principibus interpretaretur: & Hollandos Zelandoſque crederet, molares eſſe præduros ac prægraues, qui ab aqua niſi rapidè immiſſa non euo-

Sed Regis ac Cæſaris officia irrita fuere.

Et Angla nihil illis mota eſt.

1586 euoluantur; ſed etiam quòd alia tunc ei mens eſſet, vrgeretque domi maior in dies cura, indicto regni conuentu de Mariæ Scotorum Reginæ cauſa celebrando. Ad quem quum Leiceſtrius ante omnes euocaretur à Regina: ac ſatis iam expertus eſſet, poſt belli aduerſa, minus ſibi venerationis in Belgio exhiberi; occaſionem haud neglexit ſubtrahendi ſe paulliſper à Belgarum præſentia, apud quos (vt fermè VICTIS noua clades eſt aſpectus ſuorum quaſi exprobrantium) ſe ſignari oculis, factaque ſua ſermonibus euerberari, non vltrà ſuſtinebat. Itaque Hagæ in frequenti ſenatu, expoſitâ diſceſſus ſui cauſâ breuemque reditum, & validiora ab Reginæ liberalitate ſubſidia pollicitus, deligendum proponit, cui Gubernatoris vices, dum ipſe aberit, committantur. Ac præcipuos quoſque percurrens, Mauritio imparem ætatem obtendebat: Holachium bonum militiâ haud negabat, ſed faſtu immodicum, nec amicis quidem tolerandum: Meurſium præfecturis Geldriæ, Zutphaniæ, Tranſiſelaniæ, atque Vltraiecti oneratum implicitumque differebat. denique præter Anglos, homini Anglo placebat omninò nullus. Nec inter ſuos in Norritium, quamuis veterem patrium Tribunum, magnoperè inclinabat, pronior in Guillelmum Pelhamum, in Rolandum Iorcum, atque in Guillelmum Stanlæum, quos vt beneficijs affecerat, ita ſecurius inter beneficia ſua imperium deponebat. Verùm quum Anglorum nemini ſenatores belgæ accederent, placuit ab hiſpanis Belgij Gubernatoribus exemplum petere: quibus Belgio aut vitâ abeuntibus, Reipublicæ cura regio ſenatui credi conſueuerat, à quo prouinciæ, Regis nomine annuloque adminiſtrarentur; ita in eius qualicumque abſentis mora poſſe committi Rempublicam Ordinum ſenatui, qui cunctis in actis decretiſque, Leiceſtrij ſignum ac nomen vſurparet. Ita rebus compoſitis, Leiceſtrius, ſcriptis ad prouincias litteris de regimine per abſentiam ſui ſenatoribus relicto, in Angliam diſceſſit, Procerum nonnullis palàm offenſus, populo, cuius patrocinium præferebat, acceptior. Et Parmenſis Zutphaniâ iam profectus, quam commeatu ad quinque minimùm menſes ſuffecturo, & bis mille præſidiarijs contra vim hoſtium famemque communierat, ſæuiente iam hieme, Bruxellas abijt. Qua in vrbe ciues excepturi reducem, poſt aliquot iam menſes, Grauiæ, Venlonæ, Noueſij, aliarumque arcium munitionumque victorem, multa publicæ argumentaque gratulationis apparauerant. Sed nuncius paulò ante allatus de obitu Octauij Parmæ ac Placentiæ Ducis, luctu omnia corrupit.

gau-

Margin notes: Nouemb. Menſe — ſatis aliunde ſollicita. — Reuocatur Leiceſtrius in Angliam, — non inuitus. — Diſceſſum ſuum in Senatu pronũciat: — differtque de Gubernatore, qui abſentis vicem ſuſtineat. — Non probat niſi Anglum. — Sed nõ accedentibus ſenatoribus Belgis, — vicariũ regimen Senatui cõmittit, — & abit. — 26. Nouembris — & Alexãder Bruxellas redit, — feſto apparatu excipiendus.

Sed morte Patris gratulationem respuit.

gaudiorumque loco, milites triſtium ſecundorumque con- 1586
ſortes, lugubri pompa communionem doloris obtulere pro
alleuamento Imperatori ſuo. Ipſe autem, compoſitis de pa-

Deque ea docet Pontificem,

Alexand. Com. Anguiſc.

tris obitu litteris ad Pontificem Xyſtum per Comitem An-
guiſciolam, (quem ſuo noui Ducis nomine præſtare Ponti-

Cæſarem,

fici obedientiam voluit) & ad Rodulphum Cæſarem per So-
ragnæ Marchionem: & ad Philippum Regem per Comitem

Regem:

Io. Petr. Com. Nicell.

Nicellium perferendis; Regem ſupplex orauit, liceret vt ſibi

Atque ab hoc reditum in Italiam petit his de cauſis.

per clementiam eius in Italiam redire, reſque ſuas aliquando
reuiſere. *Ciuitatum illarum ſtatum, vt fermè nouum, atque à
turbidis ingenijs non ſatis adhuc firmum, valida regentis manu
opus habere. Octauij mentem periculoſo regimini parem fuiſſe:
quamquam nec aduerſus illum ſeditioſorum machinamenta ceſſaſſe.

Mortuus Febr. ante eiuſd. anni.

eo extincto, & Margarita Auſtriaca parente dominaque ante vi-
rum prærepta, ſupereſſe quidem liberos, ſed ætate experientiaque mi-

Ranut. & Odoard.

nores: & Cardinalem patruum, multa prudentia, at ſenio gra-
uem, vrbaniſque muneribus implicitum. Sibi decretum antea fuiſſe,

Alexand. Farneſius Cardinal.

inter ea armorum diſcrimina tamdiu ætatem agere, donec, vel cum
vitæ iactura, Belgium Regi ſuo reſtitueret, nunc, quando vnus ipſe
qui domus ſuæ priuatis præeſſe rebus publiciſque poſſit, à filijs, atque
à populis euocetur; æquum exiſtimare, ſeu Principem, ſeu patrem
ſe cogitet, ſuos vtique non deſerere, dummodò Maieſtas eius, cuius
imperio vitam ipſe ſuam filiorumque perpetuò mancipatam habet,*

Non impetrat,

ſuſceptum conſilium non abnuerit. Sed abnuit Rex: tribuſque hac
ſuper re epiſtolis, poſtquàm & conſolationem ob mortem
patris, & pro reportatis ea æſtate victorijs, gratias miſcuiſſet;

Rege ita reſpondente.

pr. Dec.

in vna earum, *Conſiderantem ſe*, ſcribit, *quanti referat, non omitti
ab eo prouinciam, quam in manibus habet, regique ſummo eum
Religionis regiarumque partium beneficio, indulgere illi reditum in
Italiam non poſſe. Nam quod ad ipſius domus ac populorum ne-
ceſſitates attineat, iubere illum omnem animo ſollicitudinem exuere:
quippe ſe non alio prorſus affectu curaque in res Farneſiorum, quàm
in ſuas (quando vti ſuas verè habeat) inſpecturum. Poſtremò
cogitare eum debere, ſi intra paucos dies vtroque parente orbatus
ipſe ſit, ſupereſſe ſe, qui eidem vtriuſque loco ſit futurus.*

MISSIONIS caſtrenſis auxilio Alexander auget militarem diſciplinam.

ALEXANDER, non deſperato in aliud tempus reditu in 1587
Italiam, interim audiendis populorum controuerſijs, firman-
dæque in primis militari diſciplinæ, quæ illi cura perpetuò
cordi erat, anni principium ſedulo impendit. Et habuit, vn-
de per eos dies de re caſtrenſi vnicè mereretur. Qui litte-
ras è Moſcouia ab Rege Battoreo ad Parmenſem Ducem

Author eius,

attulerat Thomas Saillius è Societate Ieſu, iuſſus ab Rege fue-

rat,

1587 rat, arcana quædam, haud tutò conſignanda litteris, cum eodem communicare. In eo iterato ſæpius congreſſu, quoniam viri prudentiam ac ſanctimoniam Dux mirificè probauerat, placuit eum deligere, apud quem animæ noxas, earum pœnitens expiaret. Habuitque exinde Saillium ad extremam vſque vitam conſcientiæ ſuæ moderatorem. Hinc aliqui ex aulæ bellique Proceribus, ſiue hominis ſuauitate capti, ſiue Ducis gratiam hac quoque imitatione captantes, eumdem ad ſacras confeſſiones adhibuere. Quin & per exercitum celebratus (namque ad gregarium quemque pari alacritate eius caritas, porrigebatur) expeti à multis ad hoc miniſterium cœptus eſt. Gratum id Alexandro, qui iampridem meditabatur ex eo religioſorum hominum ordine, certum aliquod inducere in caſtra ſubſidium animarum. Etenim nouerat, ſæpè adhibitos, cum magno præliantium ac præliorum bono, Societatis Ieſu Patres à Gubernatoribus Albano, ac Requeſenio. Viderat, *Io. Auſtr.* quanti eorum operam feciſſet Auſtriacus. expertus ipſe iam erat, illorum dexteritate, & quadam tractandi hominum animos peritia, multa in caſtris perſanata, quæ deſperatæ curationis habebantur. Acceſſit eiuſdem grauis abalienatio à Sacerdotum compluribus ex ijs, qui legionibus veluti curiones adiungi ſolent: quòd illorum aliquos hæreſi aſperſos, aſpergenteſque eâdem labe legionarios: non neminem ab hoſtibus pretio emptum, atque ad eos explorata tranſmittentem certò compererat. Igitur alijs in horum locum inductis, ad rem certius ſtabiliendam, egit cum Saillio, vt in eam operam ſocios ex ſuo ordine complures euocaret. Euocati ſunt è varijs Collegijs Sacerdotes omninò duodecim, ac totidem Sacerdotum adiutores, in quibus honeſti aliquot iuuenes eiuſdem Societatis candidati. Hoſce omnes in familiam ſuam Dux primùm admiſit, ac pro domeſticis habitos ære ſuo aliquandiù aluit, poſtea regijs libris illorum nomina inſcribi voluit militarem in modum: certiſque eleemoſynis (eæ fuerunt nummi aurei ducenti quinquaginta in ſingulos menſes) ad ſuſtentandam vitam, ſtipendiorum loco attributis, ſacrum manipulum legionibus immiſcuit. Factum & Philippus Rex magnoperè probauit, & ſecuti per Belgium Gubernatores pari omnes curâ tenuere: haud dubiè intelligentes, æquum non eſſe, abſque peculiari auxilio præteriri catholicos milites: qui, quòd nos ſuorum obiectu corporum defendant, plus alijs commerentur: quòdque inter quotidiana mortis pericula verſentur, præſentiore animæ ſubſidio opus habent. Atque hoc eſt, in quod

Marginal notes (left): *Cappellani* — *Caſar Palazzolus in milite Eccleſiaſtico*

Marginal notes (right): & occaſio. — Patres Societatis Ieſu adhibere ſtatuit Alex. ad hoc militũ auxilium: — exemplo præcedentium Gubernatorum, — & præſertim tali occaſione. — Euocat eos in caſtra, — ſuis primùm, — pòſt regijs alimẽtis ſuſtentandos. — Rex factum probat. — Munus ac labor eorum,

quod nouæ huic cohorti ſedulò incumbendum fuit, viris ad 1587 eam rem accuratè delectis, qui & firmitudine animi, & robore virium, & peritia linguarum, iuuando varijs è nationibus militi pares eſſent. Porrò in hunc modum diſtribui primùm cœpti. Saillius apud Ducem, alij partim in legiones ſparſi, partim in tormentorum ſtatione collocati: in itinere peculiaria illis plauſtra ad ſacram ac domeſticam ſupellectilem attributa: in caſtris ſuum eiſdem tabernaculum ſeorſim erectum, quò, quantum per publicas curas liceret, identidem conuenire poſſent. Idem autem omnibus vbique labor, inſinuare pietatem in caſtris, & cum Ducis induſtria in exercendis varias per artes militibus, concertare: vt diſciplinam quantum ille bellicam, tantum ipſi Chriſtianam exigerent: dumque ille militiæ legibus, ipſi Chriſti præceptionibus bellatores imbuerent: eodemque tempore Dei timorem insererent ijs, quos hoſtibus timendos Imperator efficeret. Sed nuſquam intentiùs hoc certamen exercebatur, quàm inſtante ad hoſtes expeditione: Tunc enim ordinum præfectis reficere cibo corpora, armare ferro exercitum, ſpe prædarum, & acceſſione gloriæ, animare ſuos ſatagentibus: iſti animarum inſtructores partes ſuas interim ducebant, eoſdem frequenti expiatione delictorum, tamquam depoſito onere expeditiores, & Diuini refectione Panis, hoc eſt immortalis armaturæ munimento tutiores, in prælium emittere; publicis antè concionibus, priuatis alloquijs, inſtitutis ſupplicationibus, atque alijs diuinæ iræ placamentis, cæleſtem pugnaturis opem polliceri. At verò quum motâ vtrinque acie, infeſtis ſignis concurrebatur: aut in mœnia obſeſſæ vrbis, factâ impreſſione, conſcendebatur: aut aduerſus inuadentem ſcandentemque hoſtem vrbs defendebatur; tunc ſacrorum horum militum conſtabat opera, & par operæ fructus. Sacerdotum adiutores obſeruatis qui ſaucij pugnam deſerere cogebantur, ad eos per furentes quaquauerſùm pilarum emiſſiones conferebant ſe, ac manu prehenſos, aut ſi incedere nequirent, in humeros ſublatos ad Sacerdotem deducebant: apud quem, accerſita medentium ope, corporis ſimul atque animæ plagis curatio intendebatur. Quòd ſi qui milites in ipſo pugnæ loco animam agerent, non deerant ex hoc Sacerdotum numero animoſiores, qui capitis ſui periculo alienæ ſaluti poſthabito, illuc per cæſorum cadauera proreperent, pugnantibuſque & cadentibus immiſti, morientibus in tempore adeſſent, illaque decretoriâ æternitatis horâ, delictorum veniam impertirent. vt quorum vitam ſua cuiuſque mili-

In caſtris, *In expeditionibus,* *In acie & pugna.* *Dux*

1587 militaris virtus, ac Imperatoris induſtria ex hoſtium manibus non ſeruauerat, horum animas culpis expiatas è tartarei prædonis ore ſubtraherent. digni coronâ tanto, quàm ciuica, illuſtriore, quanto ſeruaſſe ciuem non qua parte morti debitus eſt, ac breui moriturus, ſed qua immortalis, parque Cælitibus habetur; profectò præſtantius, nec paulò perennius beneficium eſt. Vt mirum non eſſet, ſi hæc Patrum caritas, vt amorem ijs venerationemque per exercitum conciliabat, ſic eiſdem aditum latius aperiret, vnde militaris licentia ſæpius repreſſa: rixæ, ac nationum certamina, (qualia inter armatos, & gloriabundos facilè conſeruntur) in hoſtium perniciem melius traducta: iniectus militibus ardor vlciſcendi contumelias in Dei Sanctorumque imagines ab hoſtili impietate inferri ſolitas. quin etiam per huiuſmodi occaſiones auctus in caſtris Sanctorum cultus, eorum nomina in expeditionum tutelam aſſumpta, Magnæ Matris imagines vexillis militaribus adiunctæ, atque adeò animati per ea milites, velut admiſſis in ſocietatem belli centuriatiſque Cælitibus. Hæc autem fouebat in primis Alexander, inuento ſuo quotidie lætior. Atque ex vberiore fructu, quem rei militari inde prouenire præſens agnoſcebat, ad expeditiones quoque maritimas adhibere ſacrum hunc ſalutaremque manipulum opportunè ſtatuit. Nec pòſt multo ad hiſpanæ claſſis aduentum traiecturus britannicum mare, quatuor ac viginti ex eodem ordine ſelectis, ac Dunquercanas in naues diſtributis, non leue inde ſubſidium nauigaturo in Angliam bello deſignauit. Et quamquam ea tunc belgicarum nauium tranſmiſſio effectu caruit, Parmenſis tamen Ducis conſilium tenuit, & exemplum valuit: donec poſt aliquot annos, adnitente Marchione Spinula, claro illo per Belgium armorum Duce, cura claſſiarios naualemque turbam in maritimis expeditionibus adiuuandi, Iſabellæ Archiducis ſolenni
1623 diplomate, Patribus Societatis demandata eſt. Sic terrâ marique bellum ſequi cœpere Patres, certa ſacrorum procuratione attributa. magnis quidem ipſorum laboribus, multis in vtroque bello diſcriminibus, campiſque ac maribus ſæpè numero eorumdem cruore conſperſis; ſed magno quoque caſtrorum claſſiumque bono, quorum felicitas non magis interdum armatis prælantium corporibus, quàm exoneratis animis, tanquam prægrauantium mercium iactu, comparata eſt. Sanè Aytonæ Marchio, prudens acceptuſque Belgarum populis Gubernator, quum in bellico ſuorum Senatu, multa in Hollandorum militia multi collaudarent, reſpondiſſe fertur;

Laborum fructus.

Ad maritima quoque deſignat eos Alexander:

& publico diplomate adhibentur,

non ſine magnis eorum diſcriminibus,

ſed pari cū emolumento.

Dictū magni viri ſuper hiſce miſſionibus.

Vtcumque illa ſe haberent, vna in re Hollandos ſuperari, 1587
miſſione caſtrenſi; ob quam vel ſolam ſperare ſe; Deum for- ex lib. 6. Imag. pr. Secul.
tunaturum Catholicorum arma. Atque hoc eſt celebre illud
in belgico exercitu militaris diſciplinæ additamentum.

Felices Alex. ſucceſſus.

In hvivs autem procuratione, nouum ingredienti annum Alexandro, vti dicere paulo ante incœperam, multa feliciter obuenere. Siquidem intra menſem arx Vuoua, caſtellum ac munitio apud Zutphaniam, atque vrbs Dauentria, in poteſtatem venere.

Vuoua arx deditur,

Et in Vuouam quidem arcem validè munitam haud procul à Bergis ad Somam, Marcantius Gallus, armorum eo loco præfectus, ſiue odio incitatus aduerſus Firminum Vuonæ Gubernatorem, à quo (vti rara fermè eſt inter militarem, ciuilemque præfecturas concordia) iampridem diſſidebat: ſiue allectus pecuniâ à Steenbergæ Præfecto, Alexandri nomine promiſsâ; Firmino abſente, præſidiarios à Steenberga milites induxit: ipſe eiuſque centuriæ duæ ad Regis ſe militiam tranſtulere, ſexdecim aureorum millibus donati: quam tamen ſummam reperta ibi annonæ armorumque copia exæquauit.

à præſidij præfecto. Bergh. opzom

deditionis cauſa,

& merces.

Dauentria.

At verò ex Dauentria, vrbe Tranſiſelaniæ principe, ac poſt Antuerpiam, atque Amſtelodamum, emporio totius Belgij celeberrimo, quantum regijs partibus acceſſit? Ouerissel Præerat vrbi cum præſidiarijs mille ac quadrigentis, Anglis fermè atque Hibernis, Guillelmus Stanlæus, nobilis Anglus, Comiti Leiceſtrio adeò carus, vt quamuis catholicum eſſe, ac Hiſpano Regi militaſſe Comes non ignoraret, tamen Dauentriam illi credere, diſſentientibus Fœderatorum pleriſque, non dubitauerit.

Præfectus eius Stanlæus

cum Taſſio agit de tradenda vrbe,

Is poſtquàm Taſſio Zutphaniæ Gubernatori conſilium reſtituendæ Regi Dauentriæ aperuiſſet, ſolâ, vt aiebat, conſcientiâ permotus; Taſſiuſque Parmenſi præſens indicaſſet; cum Taſſio conuènit, vt ſecum de remuneratione pretioue, quod prætérquàm à Deo, admiſſurus non erat, nequaquam ageretur: tantùm caueretur vrbi, quam Hiſpanus nulli ciuium noxius intraret; præſidiarijs verò, ſi qui Regis in partes ſecum tranſirent, illicò ſtipendia ſoluerentur.

hiſce conditionibus.

Intrat ea Taſſius,

Ita condicta nocte, apertâ ab Hibernis rei conſcijs portâ, Taſſius ac ſexcenti pedites, equiteſque quadringenti admiſſi ſunt: deductique velut amicam in vrbem, forum adeò pacato agmine tenuere, vt Magiſtratus, ac ciuium plerique, accitas à Stanlæo Hibernorum cohortes ad muniendam vrbem exiſtimarent. Sed vbi Taſſium agnouere, & captam vrbem; trepidos, ac fugam molientes ſiſtere Stanlæus Taſſiuſque iuſſerunt, ſecuros inductis copijs nihil hoſtile in quemquam parari, ſolùm quæ Regis ſint, repeti, atque

nulli ciuium noxius.

hac

1587 hac vnâ tantummodò cauſâ motum ſe ad dedendám vrbem Stanlæus adiunxit, non autem largitionibus, aut honorum titulis, proditorum pretijs: quæ, quamuis oblata, reſpuerit, vti aliena à maiorum ſuorum claritudine, vitâque ſuâ. nec queri quemquam poſſe, fidem ab ſe fractam; quando eam nulli Magiſtratuum obligatam haberet: & obſequij, quod vni Comiti Leiceſtrio addixerit, obligatione ſolutum ſe ab eodem, teſtes eſſe litteras; quas protulit Comitis manu exaratas. Sic ille ratione ſui reddita, non tamen perinde ab omnibus accepta, in Regis militiam tranſgreſſus cum præſidiariorum parte (fuere illi omninò ſexcenti) deditæ vrbis regimen aliquandiu tenuit, donec in Hiſpaniam ab Rege accitus eſt. Præmiſſis autem litteris Alexander commendauerat apprimè Regi inſolitam viri moderationem, addictumque Religioni ac Maieſtati eius animum, dum ſpoliatus licet ab irata Angliæ Regina ob Dauentriæ iacturam, fortunis ſanè non modicis: raptiſque inſuper in carcerem vxore filijſque, paratum ſe tamen oſtenderet, huiuſmodi occaſiones amplificandæ Religionis vitâ ipsâ mercari. ideòque Regem orauerat, ne permitteret, tantam animi magnitudinem inhonoratam regio in exercitu monſtrari: ſed quam ille facti ſui mercedem ab vnâ Dei manu expectauerit, huius interim pignus à manu Regis, æmula Diuinæ benignitatis acciperet: vt, ſi non hominis, certè virtutis, atque adeò exempli habita fuiſſe ratio videatur. Sic ille æquè magnanimus, dum manu inſtructa calamo, contra Regis ærarium pro virtute pugnat: ac dum armata gladio, pro regijs opibus decertat aduerſus hoſtem. Quo die Dauentria, eodem caſtellum apud Zutphaniam traditum eſt Taſſio à Rolando Iorco Eboracenſi: quem cum octingentis peditibus, & equitibus centum, loco impoſuerat Comes Leiceſtrius, vt ex ea munitione & Zutphaniæ immineret, & Velauiam tueretur. Addixerat hic quoque hiſpano Regi iampridem operam ſuam, ac Bruxellis ab Alexandro captis, in Antuerpienſi obſidione perquàm ſtrenuè arma tractauerat. Inde in Angliam reuerſus, regijs partibus magis relictis, quàm damnatis, Reginæ ob virtutem bellicam honorificè habitus, ac Leiceſtrio Belgium petenti inter militares comites additus eſt. mox arci ad Zutphaniam præfectus (contrà quàm agi cum refugis debuerat, qui ſecurius habentur immiſſi alijs, quàm impoſiti,) nactuſque occaſionem, cuiuſmodi aliquam circumſpectabat animo, ac Parmenſi iam ſignificauerat, cum Taſſio rem tranſegit. Atque vbi primùm audijt, Dauentriam veniſſe in Regis manus, ſparſo de

Margin notes:
- Stanlæus facti ſui rationem docet.
- poſt abit in Hiſpaniam,
- 31. April. litteris Alexandri commendatus.
- Alexand.
- Caſtellum apud Zutphaniam,
- Rolandus eius præfectus
- deſerit ſimulatoq; metu:

de induſtria inter ſuos rumore, creditoque aduentare victorem 1587 Taſſium cum Hibernis Regi adiunctis, ſimul præſidiarios Zutphanienſes erumpere; ſimulato metu fugam ſuaſit, ac primus arripuit, relicto propugnaculo, quod defenſoribus vacuum, ſed largo commeatu, ac maioribus aliquot æneiſque tormentis à Leiceſtrio communitum, Taſſius intrauit. Rolandus ad Farneſium profectus cum turmalibus ſuis, non diù catholico in exercitu militauit, veneno, vt aiunt, extinctus. Hi porrò complures coniunctique rerum felicium ſucceſſus tanto gratius Alexandro accidebant, quanto nullâ ſuorum iacturâ, nullâ caſtrorum aggerumque morâ aut impendio, nullis aggreſſionum ac præliorum periculis, traditâ repentè victoriâ fruebatur, quaſi hoc eſſet, relicta hereditate vno die impunè diteſcere, non per incerta & longa mercaturæ diſcrimina lucrum facere. Quamquam hoc quoque ſubitarium vincendi genus, vt ſua negotiatione plerunque non caret, ita non tam felicitati, quàm ſolertiæ Imperatoris accedit.

& ad Alexandrũ accedit;

poſtea extinguitur.

AVGEBAT Alexandro lætitiam, quòd, vt ad Regem ſcripſit, 6. Febr. prouideret animo, accepta hoſtibus damna magnam fore inter Anglos & Belgas materiam querelarum. Neque enim Belgas omiſſuros, quin, ſicut Angli poſt amiſſam Grauiam Belgarum nationi vecordiam dubiamque fidem, ſcriptis etiam libellis, obiecerunt, adeò vt Leiceſtrius dicere auditus ſit, Nullius ſe arcis ſecurum, cui Anglus non præeſſet; ſic Belgæ paria in præſentia referentes, Anglorum gentem perfidiæ ac proditionis inſimulent, ex quo ſperari poſſit, exaſperatos in hunc modum nationum animos in apertas breuì diſcordias erupturos. Nec diù diſtulere, quin erumperent. Etenim poſtquàm litteris è Belgio ad Reginam querulis, ad Leiceſtrium audacibus: ex Anglia reſponſionibus modò ambiguis, interdum aſperis, aliquandiù certatum eſſet: Ordinum Proceres præſenti iactura perculſi, & futurorum metu anxij, partem authoritatis Leiceſtrio abrogandam, ſibi, Comitique Mauritio aſtruendam, decreto ſanxere: allegatiſque ea de re ad Reginam, atque ad Leiceſtrium nuncijs, vtrumque ſubmiſsè rogauerunt, vt factum tanquam præſens vnicumque remedium opprimendis proditionum initijs, quæ paſſim deprehendebant, excuſatum vellent: veniret ipſe Leiceſtrius, haud dubiè conſilium ei, & cuicumque ſalus Reipublicæ cordi ſit, probatum iri. Verùm nec Regina æquo id animo accepit, quòd huiuſmodi remedium peti à prudentia ſua maluiſſet: & Leiceſtrius palàm offenſus, rediturum ſe in Belgium primò negauit: mutauit tamen po-

DISCORDIA inter Anglos & Belgas.

Se inuicem dubiæ fidei inſimulant;

Et apud Reginã Angliæ, litteris contendunt;

Belgæ abrogant Leiceſtrio authoritatem;

offenditque Reginam,

& maximè Leiceſtrium;

1587 poſtea ad amicos ſcribens, *Sibi quidem multis Procerum iniurijs irritato ſatis cauſa eſſe, Belgarum curam ab ſe reijciendi; tamen innocentis populi, ſibique cari commiſeratione motum redire decreuiſſe*. Quæ, aliaque in hanc ſententiam, ſicuti Leiceſtrio conciliabant populi ſtudia aduerſus Ordinum Magiſtratus; ita diuerſis Regina litteris quotidie fatigabatur: dum alij Leiceſtrij defendentes acta, culpam auertebant in Belgarum Proceres, qui regere ipſi ſe nequirent, & rectorem pati nollent. alij, quidquid domi atque inter arma peccatum eſſet, ambitioni ſuperbiæque Leiceſtrij, conſiliorum intollerantis adſcribebant. Itaque quum & in Belgio ſciſſis fœdè prouincijs, aut fauore, aut odio in Leiceſtrium inter primores ac populum certaretur: & in Anglia à Senatoribus aulicíſque variè attolleretur, deprimereturue Leiceſtrij regimen, Reginæ viſum eſt, in Belgium mittere Thomam Sachuillum Burchuſti Dominum, primarium Senatorem, qui diſsidiorum cauſis inquiſitis compoſitiſque, viam Leiceſtrio, ſi remittendus videretur, emolliret. Sed hic nonniſi poſt menſem ſoluit ex Anglia. Interim Eliſabetha, quæ dedecori ducebat ſibi Angloque nomini, res Belgarum, poſt ſuſceptum eorum patrocinium, domi militiæque in deterius quotidie verti, plures emiſſura in Belgium ac validiores copias, magnam pecuniæ ſummam in Regni conuentu popoſcerat. quam, quia ſignificatum ſibi fuit, nunquam è populis exigendam, ni ſententiæ in Mariam Reginam Scotorum latæ executionem imperaret; ipſa occaſionem inde feſtinandæ regiæ cædis aut habuit, aut quæſiuit. Quo id autem modo peractum ſit, quoniam ſuper Mariæ fine, miris partium hinc odijs, inde ſtudijs hodieque concertatur; ego ſecurâ inter infenſos & addictos narratione, in medio ponam, intermiſſo paulùm rerum ordine, non vt opus varietatibus diſtinguendo, amœna Lectoribus deuerticula conquiram, ſed vt facti memorabilis hiſtoria, quæ noſtro adnexa eſt operi, incorrupta ad poſteros fide, quoad per me liceat, extendatur.

Quem Belgarum alij defendunt:

alij accuſant.

Ad has cõtrouerſias componendas mittit Regina Senatore in Belgium:

& pecuniam poſcit a ſuis ad exercitum augendũ:

Tit. Liu. l. 9. id facere ſe nõ negat.

Et Profecto rara vnquam vel in tragicorum ſcenas Regina prodijt, quæ nobiliori gratiarum comitatu, in admirationem amoremque ſui: dein lugubriori ſpectaculo in commiſerationem & lacrymas theatra conuerterit. Nata eſt Maria Iacobo Stuarto, centeſimo quinto, vt Scoti numerant, Scotorum Rege. Ipſam quatuor Regnorum inſignia ornarunt: ſed forma, cui parem ea ætate fuiſſe nullam memorant, digna Europæ totius imperio habebatur. Æquabat decôri corporis

DE MARIAE Scotorũ Reginæ morte.

Vetus eius origo regia.

Scot. Gall. Angl. Hibern.

Regales tituli,

Forma.

Ingenium, porís ſpeciem verborum gratia, quam excellenti promptoque ingenio, non formæ, tanquam eius lenocinio captus, imputares. 1587

Religio. Sed ſuper omnia Religio fuit, & erga veteres ſacrorum ritus, Sedemque in primis Apoſtolicam reuerentia: vti eius addecebat heredem regni, in quo tres & octoginta Scotiæ Reges eâdem fidei conſtantiâ obſequioque in Chriſti Vicarium floruere.

Infans Regina. Septimo poſtquàm nata eſt die, regnare Maria cœpit, amiſſo patre, adeò ad cunas ipſas exornandas præfeſtinaſſe viſi ſunt regales tituli.

Coronatur. Octauo menſe diadema regni, ſceptrumque inter feſtas populorum acclamationes accepit.

Vxor expetitur à multis, Statimque coronas, & regias filiorum nuptias hinc Henricus Octauus Angliæ, inde Henricus Galliæ Secundus obtulere.

etiam armatis. Quin etiam ad haſce nuptias armata ſunt regna: Scoti graui propterea bello terrâ marique ab Anglo laceſsiti, à Gallo adiuti, à Legato Pontificis animati: qui Româ miſſus, ad Scotos, vt in auita religione perſiſterent, adhortandos; viſa regia infante, laudaſſe eos dicitur, quòd pro cæleſtiſſimæ indolis Principe aduerſus obſcena hæreticorum monſtra bellum gererent, relaturi non paulò plus ſolidioris gloriæ, vt aiebat, pro hac Helena, quàm pro græca relatum eſſet apud Troiam.

Legati Pontificij de ea præconiû. — Patriarcha Venet.

Galliæ Delfino deſpondetur, Deſponſa demum Franciſco, Henrici Regis filio, Galliæ Delfino, atque illuc armis traducta, inter nuptiarum ſolennia, Reginæ Scotiæ, atque Angliæ, atque Hiberniæ titulum aſſumpſit; Henrici ſoceri ſuaſu: quòd mortuâ per eos dies Mariâ Anglâ, Hiſpani Regis vxore, affirmaret Henricus, non ad Eliſabetham Henrici Octaui ſpuriam, ſed ad Mariam Stuartam, Iacobo Quinto Henrici nepote genitam, pertinere Angliæ regnum. Henr. II.

aſſumpto trium Regnorũ titulo. Retinuitque aliquandiù eam appellationem, mortuo ſocero, inaugurata conſecrataque Galliæ Regina.

Galliæ Regina conſecratur. Atque hinc duci cœpta ſunt fila funereæ illius telæ, quæ infelici ſternenda ſuggeſto, Mariæ ſupremis parabatur.

Aegrè fert Eliſabetha aſſumptum a Scota titulum Angliæ Reginæ: Etenim Eliſabetha ad Angliæ regnum aſſumpta, Stuartæ iampridem æmula inuidaque, vbi audijt, illam miſtis Angliæ, Galliæque inſignibus, vtriuſque regni Dominam appellari, vt fermè POSSESSORES malæ fidei timor poſſidet, verita ne per Gallorum potentiam attentaretur aliquid in Anglia,

Inde Scotiam turbat, turbandum ſibi Scotiæ regnum diſtrahendumque abſente Regina, exiſtimauit, occaſionem apprimè tunc nacta.

per Iacobũ Regis Scotiæ nothũ; Nam Iacobus Stuartus Iacobi Quinti nothus, catholicæ Religionis, ac monaſticæ familiæ deſertor, quum Morauiæ in Scotia Comitatum inſanè ambiens repulſam ab Regina ſorore paſſus eſſet, odio inflammatus præſidium ſibi quæſiuit ab hæreſi, vbique parata turban-

qui religionis deſertor, — Prior Monaſterij S. Andreæ — Maria Stuarta

turbantibus. Aggregatiſque ſibi, quos Caluinianâ licentiâ iam
allectos in Scotia, eoque Mariæ aduerſaturos intelligebat; ſa-
crum ordinem, quaſi meritò illum deſeruiſſet, inſectari, tem-
pla, ac cœnobia euertere: in opulentos Eccleſiæ reditus in-
uadere, ſacrâque inde pecuniâ multos Nobilium ineſcare:
demum impetrato à nimia ſororis facilitate Morauiæ Comi-
tatu, ſpes ſuas attollere: ac mortua Guiſia regni pro abſente
filia moderatrice, mortuoque poſtea Franciſco Galliæ Rege
eiuſdem marito; Scotiæ regimen ſibi polliceri, ac tractare cœ-
pit. Hinc illum & Angliæ Reginam facilè iunxit commune
in Mariam odium, & propria cuiuſque vtilitas. Ictoque fœde-
re aduerſus Catholicos, quibus dominantibus neque hæc diu
tueri ſe poſſe regnum, neque ille adepturum ſe aliquando ſpe-
rarent; vetus vtrobique Religio miſeris ſanè modis labefactata:
ac duo præſtantiſſima Europæ regna, vnâ hinc ſpuriâ inſtigan-
te, vnoque inde notho adnitente, à complexu Eccleſiæ, legi-
timæ matris, abſtracta ſunt. Et Maria quidem, cuius non minus
perculit animum Religionis in Scotia, quàm in Gallia mariti
Regis interitus, in Scotiam reuerſa nullum præſentius reme-
dium obijcere turbatoribus regni, quàm coniugium & ſpem
ſobolis, meliorum perſuaſione, decreuit. Quamobrem euul-
gato Mariæ conſilio, iamque varijs legationibus expetito cer-
tatim matrimonio, præſertim à Cæſare pro Archiduce Caro-
lo, atque à Philippo pro Carolo Hiſpaniæ Principe, interce-
dere protinus Angliæ Regina, perque Morauium Mariæ ſua-
dere, ne maritum extra inſulam quæreret, conata eſt. Nec
illa diſſentiebat, quæ iam animum adiecerat ad Liuiniæ Co-
mitis filium, Henricum Stuartum Darlæi Dynaſtam. Cauſa
huius conſilij fuerat, quòd Darlæus genitus ex Henrici Septi-
mi Angliæ Regis nepte, ſecundus heres Angliæ regni habe-
batur. ideòque reputauerat apud ſe Maria, poſſe illum, ſi ex
potentioribus Angliæ familijs vxorem duceret, Anglorum vi-
ribus ſubnixum ſibi aliquando negotium faceſſere ad ſucceſ-
19. ſionem. Accedebat decòra iuuenis ſpecies vndeuiginti annos
nati, par morum ſuauitas, & à Catholica Religione commen-
datio. Itaque feſtinauit accerſere illum ex Anglia, vbi cum
patre extorri à patria iampridem agebat: fruſtrà coniugium
improbante Eliſabetha, ac Darlæi loco Leiceſtrium Comitem
offerente. non vt Leiceſtrium Stuartæ iunctum vellet, hunc
enim deſpondiſſe iam ſibi Eliſabetha ferebatur; ſed (præter ea
quæ alibi memorauimus) vt, dum moras nectendo, alium alio
pelleret, nec alium, nec aliquem ad extremum induceret.

Maria Guiſia.

Regina Morauius

Maria Lenox

& hoſtis,

Regimen Scotiæ pro abſente Regina inuadit:

Iuncto fœdere cum Eliſabetha.

In vtroque regno religio cadit,

Redit propterea in Scotiam Maria,

& ſpargit noui coniugij famam ad terrendos hoſtes.

Multi illam expetunt:

ſed illa in Darlæū inclinat,

ob has cauſas.

Leiceſtriū offert maritum Eliſabetha:

callidè.

id quod ad firmandum, ſibi Angliæ ſceptrum ipſa referebat: & Morauij in primis intererat, ne Scotiæ & præſens regimen, & deuoratum ſpe regnum amitteret. Sed iam illa properato matrimonio, ac filio poſtmodùm aucta, quem Scotiæ atque Angliæ Regem vidimus, quantum ſollicitudinis Angliæ Reginæ Scotiſque rebellibus incuſſit, tanto ipſa validioribus inſidijs, ſtruente Morauio, inuoluta eſt; ſparſo in vulgus rumore, decreuiſſe illam, firmato iam prole regno, veterem ſacrorum cultum reſtituere, atque Eccleſiæ bona in plerosque Nobilium tranſlata, ab vſurpatoribus repetere. eòque à coniuratis proceſſum eſt, vt armis palàm ſumptis, mox, quoniam aperta vis improſperè ceſſerat, occultè diſcordijs inter Reginam Regemque iactis, ſed breui compoſitis: denique Darlæo Nobilium conſpiratione perfidè interempto, viduam Reginam in poteſtatem aliquando redegerint. Neque hîc ceſſatum. Nam Iacobus Epburnus Botuelij Comes, Scotici maris Præfectus, quem Morauius ad cædem Regis incitaſſe, eidemque promiſiſſe Reginæ nuptias eo conſilio ferebatur, vt inuidia regiæ cædis apud Mariam inextricabilius adhæreret, ſi ipſa cum mariti interfectore matrimonium contraxiſſet; hic inquam Botuelius poſtquam ijſdem authoribus, quibus ſcelus patrauerat, eſt abſolutus; armata militum manu Reginam Sterlino redeuntem inuaſit: ac nuptiarum promiſſa proferens publicis Procerum tabulis obſignata, ad coniugij aſſenſum adègit, non antè tamen, quàm ipſe operam ſuam pro Catholicæ Religionis inſtauratione cum Regina ſociandam, ſacramento multis coram obligaſſet. Hoc autem vbi à primarijs Caluinianæ factionis auditum, verſis in odium ſtudijs, concitaque plebe, Botuelius regiæ cædis author, Pontificius ſatelles, patriæ proditor vulgò proclamatur. & gliſcente rebellium armatorum numero, Regina quum ſe imparem ſubitæ inopinatæque aggreſſioni videret: ac ſperaret, elapſo Botuelio, tumultum facilè ſedatum iri, clàm illum emittit, conniuentibus hoſtium ducibus, quippè veritis, ne capto, vocatoque ad quæſtionem Botuelio, ipſi regiæ cædis ſocij renudarentur. Nec ideò quieuere: quin etiam Reginam, quæ reiecto multorum obſequio ad eius tutelam certatim confluentium, in rebellium caſtra ſponte proceſſerat, impacati aggrediuntur, captamque in priuatas primùm ædes, dein necis in maritum patratæ inſimulatam, in arcem quàm arctiſſimè cuſtodiendam inducunt. Hic Maria, quum à Morauio triſtiora in dies, ac ſuprema expectaret, fideli ſubditorum operâ virilem veſtem induta, ex arce fugam arripuit. Ac varios poſt

1587

Maria tamé Darlæo nubit, & filio augetur.

Iacobus VI.

Creſcunt turbamenta Regni,

hac Morauij arte.

Armis ac dolis agitur,

Darlæus Rex interficitur.

Ipſa cogitur nubere Botuelio Regis interfectori.

qui ſe religionis defenſorem Reginæ promittit.

Ex quo odium in Botuelium,

& eius fuga.

Regina in arcem captiua deducitur,

inde habitu mentita fugam arripit.

1587 caſus, commiſſumque ad eam retrahendam prælium, vbi ſe ab inſequentium inſidijs expeditam ad Regni fines vidit, incerta animi quò progrederetur, quum comitum alij Belgium petendum, alij Galliam ſuaderent; ipſa, cunctis magnoperè diſſuadentibus, Angliam antepoſuit. Mota dicitur ad hoc conſilium capeſſendum, recordatione promiſſæ opis ab Eliſabetha: quæ paucis antè annis, ſecti adamantis partem alteram Mariæ dono mittens adiecerat, *Si quando bipartita illius gemmæ ſymbolum remitteret in Angliam Maria, quibuſcumque circumuenta neceſſitatibus; ſtatim ſe eo monitore excitatam auxilium ei, quantum expectari à ſorore poſſet, allaturam*. Sed nimirum Facilivs ſectus adamas iterum coire, quàm diſſociati animi contentione religionis & regni, coaleſcere inter ſe poſſunt.

incerta quò ſe conferat,

Angliam antepoſuit,

Flor. Remund. l. 6. & alij

ob hanc cauſam.

Hac datæ fidei & hoſpitij teſſerâ ad Eliſabetham præmiſsâ, in Angliam ſecura pergebat. quum à militari Tribuno obuiàm facto, paulùm ſubſiſtere, Reginæ Eliſabethæ nomine, rogatur. Inde in Bortonum pagum deducta, appoſitiſque cuſtodibus cincta, tunc ſerò ſenſit, ac damnauit credulitatem ſuam: tantoque magis, quanto mox dicendam ad cauſam coram Eliſabetha de Darlæi cæde, qui Londini natus ad Reginam Angliæ pertinere videbatur, euocata eſt. Quod illa auerſata primùm, dein teſtata, Reginam ſe nulli mortalium, vni ſolùm Deo, & Chriſti Vicario ſubiectam; Legatos ſuos ad illud tribunal non tanquam ad iudicium, ſed ad colloquium emiſit. Ibi multis ſanè argumentis, & confeſſione famulorum Botuelij, qui ob eam cædem ſuſpendio necati Mariam inſontem inſciamque, populo coram, teſtati ſunt; (vti hôc idem poſtea Botuelius ipſe captus à Danis in quæſtione iurauit) Maria à ſuſpicione obiectæ cædis, omnium qui aderant iudicio, exempta eſt: immò in altero etiam conuentu ſuper eadem re indicto, reiecto in accuſatores, Mortonum in primis atque Morauium, crimine, propiùs ſupplicio fuere, qui ſupplicium intentauerant. Quamquam Mortonus ſupplicium diſtulit, non euaſit. ſiquidem aliquot pòſt annis, Darlæi cædis manifeſtus, ob idque iuſſu Regis Mariæ filij, ſecuri percuſſus, Mariæ innocentiæ teſtis fuit. Nec Morauius in hac Darleanæ cauſæ retractatione abijſſet impunis, niſi multo antè ab inimico interemptus, ſpiritum, quem patibulo debuerat, præfeſtinè reddidiſſet. Verùm primis hiſce ad Mariæ exitium fruſtrà tentatis, occaſiones dein aliæ non defuere. Pontificiæ Pij V. litteræ diro Eliſabetham anathemate ferientis, regnorumque iure ſpoliantis:

Maria in itinere ſiſtitur,

& vti rea euocatur ab Eliſabetha,

Legatis pro ſe miſsis,

Cãdenus & alij apud illum

innocens reperitur;

accuſatoribus non impunitis.

Idem & alij

Iacobus VI.

Noua accuſationis capita.

mota in illam in boreali Anglia nobilium arma: fama nuptiarum Mariæ cum Thoma Houuardo Nolfolciæ Duce: auditus Albani Ducis aduerſus Angliam belli apparatus in Belgio, atque inde tranſmiſſus in inſulam Marchio Vitellius: hæc ſimul omnia comperta, & tanquam ad Scotiæ Reginam liberandam, & in Angliæ imperium, oppreſſa Eliſabetha, ſuſtollendam, compoſita, nouum ei ſeueriuſque iudicium intenderunt. deportataque in arctiorem cuſtodiam, atque illuc miſſis ab Eliſabetha è prima nobilitate iudicibus, rationem eorum, quæ obiectabantur, afferre iuſſa eſt. Nec illa negauit, quæſitam à ſe libertatem ex ea cuſtodia, qua contra ius faſque, Regina nulli ſubdita, detinebatur. ob eamque rem imploraſſe ſe Romani Pontificis preces atque opem: litterarum autem, quas Pontifex in Reginam Eliſabetham emiſerit, ignaram ſe eſſe. non ſe reſpuiſſe vicina Ducis Albani arma, quibus ipſa in regnum ſuum, non in alienum ſtatueretur. non ſe repudiaſſe conſilium de nuptijs cum Norfolcio, nempè oblatum à Morauio Eliſabethæ arcanorum conſcio: non tamen vltra conſultationem proceſſum eſſe. poſtremò non ſe vlli miſcuiſſe conſpirationi nobilium, quamuis illi honorificum liberandæ Scotorum Reginæ titulum armis ſuis impoſuerint. Quæ aliaque in hanc ſententiam poſtquàm Maria diſſeruiſſet, ſcriptis ad Eliſabetham litteris, expoſitoque quàm indignè ſecum actum eſſet; orauit, vt aut permitteret ire ſe in Galliam ad cognatos Guiſios, à quibus ſperaret eam opem aduerſus rebelles ſuos, quam impetrare in Anglia à ſorore nequiuiſſet; aut certè non arceretur ab eius conſpectu colloquioque, apud quam ſuſpiciones omnes facilè purgaturam ſe non dubitaret. Sed non modò neutrum impetrauit, Duce ipſo Norfolcio ob eam cauſam ſecuri percuſſo, ſed nouis iterum ſuſpicionibus, nouis criminationibus Regina infelix appetita eſt. Nempè quo plures in libertatem eius intendebant, eo cauſam indeprecabilius aggrauabant: ac iuuandi ſtudio, altius nocebant. Venerat in Belgium Ioannes Auſtriacus Caroli Cæſaris filius, operâ in primis Gregorij XIII. qui miſertus indignam Mariæ ſortem, Philippo Regi author fuerat, vt in prouincias Gubernatore tunc vacuas fratrem induceret, qui & ob patris memoriam acceptus Belgarum populis eſſe, & ob propriam maritimis in bellis claritudinem ſuſcipere expeditionem in Angliam, ad liberandam Scotorum Reginam, non vana ſpe poſſet. Nec Auſtriacus quidquam omittebat, quo prouincias, quacumque ratione componeret: vt ſolutus omni per Belgium cura, ad Britannicam expeditionem

Margin notes: 1587 — Ad ea Mariæ reſponſio. — Ex aduentu Ioan. Auſtriaci in Belgium, — in Belgiũ — vid. lib. 8 & 9. Dec. primæ

1587 nem ſe ſe accingeret. Quum Orangius arcana expiſcatus, aperuit illa Eliſabethæ: addiditque, ſibi conſtare, Mariam Stuartam Pontificis Romani, Hiſpanique Regis communi conſilio, coniugem Auſtriaco deſtinatam eſſe. Id verò variè torſiſſe dicitur Eliſabethæ animum ambigentis conſultantiſque, ſatius ne foret, Mariam in Scotiam remittere, vexandamque rebellibus ſuis tradere, certè ab Anglia occaſiones armorum procul pellere: an potius cum Mariæ morte, cauſas pro captiua conſpirandi aliquando præcidere. Et quamquam in hanc partem ferebantur plerique conſulatores, ſeriò inculcantes, Maria incolumi nuſquam fore aut Reginæ, aut Religioni in Anglia ſecuritatem. eòque rem deueniſſe, vt diuerbium illud de duobus olim Principibus Conradino & Carolo, nunc duabus de Reginis vulgò vſurpetur, *Aut Scotam ab Angla, aut Anglam à Scota*; Reginæ tamen publicum dedecus apud ſe ſubinde reputanti viſum eſt, callidiore conſilio ſpargere in vulgus, reconciliatam ſe Mariæ, ac breuì cum ea relaxanda tranſacturam. Sic vtique ſperabat ſiſtere in præſens, ſi quæ à Belgio, aut aliunde prætentarentur: ſimul eiuſmodi conditiones Stuartæ imponere, quas illâ facilè aſpernante, res demum omnis in irritum caderet. Et ſanè, vbi audijt Maria, peti ex ſe inter alia, vt filium cum aliquot Scotiæ Proceribus obſidum loco in Angliam accerſeret: & ipſa antiquatæ iam per Angliam Scotiamque Romanæ Religioni nuncium remitteret; indignata reſpondit, conditiones vtcumque alias admiſſuram ſe: at mori potius, & ſi quid grauius eſt morte, pati velle, quàm aut filium, aut animam indignè proderet: auitam Religionem à tot retro Regibus progenitoribus ſuis ritè traditam & cordi & curæ ſibi perpetuò futuram. Finis colloquij fuit, mutatus anguſtiorque carcer, imminuta familia, aucti cuſtodes. Quippè implicito belgicis turbis Auſtriaco, mox & extincto, omnem à Belgio metum exuerat Eliſabetha. Sed propior illam ſollicitudo excepit domi. Coniurauere nobiles aliquot Angli, promptiſſimo eorum Antonio Babingtono: inſeque ſuſcepêre, Anglam de medio tollere, Scotam ſubſtituere, Catholicam Religionem regno reddere. Sed prodita detectaque conſpiratione; ac repertis coniuratorum ad Mariam litteris; illicò in quæſtionem ipſa poſtulatur. Septem & quadraginta viri partim è ſenatorio, partim è forenſi ordine ad cognoſcendam cauſam feſtinantur ab Eliſabetha. proferuntur coniuratorum ad Mariam litteræ: eius aulici duo, vti conſcij arguuntur: omnia contra nouiſſimum Eliſabethæ edictum attentata pronun-

Conrad. Sueuus
Carol. Andegau.

admonetur Eliſabetha de coniugio eius, & Mariæ.

Conſultat quid ſibi de Maria agendum.

necandam plerique cenſent, & ſuadent:

Illa tamen velut placata

reconciliationis conditiones proponit,

quas Maria vti indignas auerſatur.

Conſpiratur ab Anglis contra Eliſabetham.

Detegitur conſpiratio:

& in Mariam inquiritur:

nunciantur. At Maria tot inter cauſidicos & leguleios, queſta 1587
primùm,agi ſecum contra quàm cum Principibus ritè inunctis & conſecratis agi deceat. neque enim, quòd carcere attineretur, minus Reginam ſe, eoque liberam: neque Eliſabethæ, aut vlli mortalium, præter quàm Chriſti Vicario, ſubiectam eſſe. Tum defenſionem orſa, Inficiata non eſt, auditas ſibi aliquoties multorum aut Anglorum Scotorumque, aut externorum Principum curas pro ſe in libertatem aſſerenda ſuſceptas: ac pio illorum officio, pro quo laudem apud poſteros merebuntur, lætatam ſe fuiſſe: &, vt exitu non carerent eiuſmodi conatus, optaſſe. Id verò an cum Eliſabethæ vitæ diſcrimine quæſitum ſit, neque ſe conſciam fuiſſe, neque in talium conſpirationes operam ſuam, aut nomen aliquando commodaſſe. A Babingtono, alijſque poſtremò conſpiratis nullas ſe aduerſus Reginam litteras accepiſſe: quæque ad eos ſcriptæ dicuntur Mariæ nomine à Mariæ aulicis, dolo malo fictas eſſe: promptamque ſe, ſi illi in conſpectum veniant, mendacij redarguere. Ad extremum tacto dextera manu ſancti Euangelij codice, auerſum ſibi Deum precata eſt, ſi quidquam contra Reginæ vitam egiſſet, aut cogitaſſet. vna in re addidit agnoſcere ſe non innoxiam, calamitateſque, in quas inciderit, non immeritam: quòd indulgentior in apoſtatam monachum fuiſſet, quòdque poſt reditum è Gallia lenitate nimia, Dei, & Catholicæ Religionis hoſtes in Regno ſuo toleraſſet. Sed incaſſum defendebatur illa, quam iudices prædamnauerant. ſtatimque & ab Ordinum in Londinenſi vrbe conuentu Maria læſæ maieſtatis rea pronunciata eſt: & feſtinatâ legatione in Galliam, miſſus ab Eliſabetha libellus regiæ damnationis ad Henricum Regem: & Mariæ, quid à Regni Ordinibus decretum eſſet, Eliſabethæ litteris ſignificatum. Illa autem nihil inde conſternata, quin vultu placido, actis nuncio gratijs, Deum precata eſt, vt quam innocentem ſciret, fortem quoque, & in Catholica Religione, pro qua libens mortem oppeteret, conſtantem vellet.

Illa rationem ſui reddit: *vna in re confeſſa peccatum à ſe eſſe.* *Moraùius* *Parlamëtum* *Læſæ Maieſtatis rea pronunciatur:* *Hen. III.* *nihil inde territa, & ad Deũ verſa.*

INTEREA appulſus in Angliam multo comitatu Pomponius Bellieuræus ab Henrico Rege ad Eliſabetham allegatus cum reſponſis ad ſingula damnationis capita, magnis vrbem rumoribus impleuit, quaſi propediem ſecuturam Mariæ libertatem. Ferebaturque, in mandatis Bellieuræus habuiſſe, omnem operam adhibere Galli Regis, Galliæque vniuerſæ nomimine, vt Scotiæ Reginam imminenti periculo ſubtraheret. Quamquam Bernardinus Mendoza, Hiſpani Regis apud Henricum

Legatio è Gallia, *Londinũ* *vulgo pro Maria liberanda:* *alijs alia potior legationis cauſa*

1587 ricum Orator, vir aulæ Principum intelligens, affirmauit ad *creditur.*
22. *Dec.* 1586. Alexandrum ſcribens, Videri, Reginæ liberationem fuiſſe minimam cauſarum decretæ legationis. illa potius Regi curæ eſſe, legatoque impenſius iniuncta, vt Angliæ Reginam induceret
Rex Nauar. ad pacem Bearniæ, Condæique Principibus, & Turenæ Vicecomiti, pro ea qua erat apud illos authoritate, perſuadendam. ſimul vt de fœdere cum aliquibus Germaniæ regulis ineundo, Anglæ mentem exploraret, ac certi aliquid cum ea conficeret, quod confectum fuiſſe à Bellieuræo, ex aliquorum coniectu-
16. *Mart.* 1587. ra ſcripſit poſtea Alexander ad Regem. Sed ſiue Mariæ cauſam minus anxiè curauerit Galliæ Rex: ſiue potius illum, ne in eam curam totus atque armatus incumberet, inteſtina Galliæ bella retardauerint, certè ab eius legato non modò pro captiua Scotiæ Regina peractum eſt nihil, ſed hæc ipſa legatio (vt *obfuit certe ea legatio:*
cetera ad illum diem tentamenta) Mariæ in perniciem vertit, ac ſupremum ei fatum maturauit. Etenim poſt diſceſſum Bellieuræi, quum ex bimeſtri dilatione ſupplicij, nutare crederetur Eliſabethæ animus gallica legatione ſuſpenſus; ingens profectò ſollicitudo inuaſit cùm hæreſum antiſtites, tum aulæ *ſollicitis anxiiſque hæreticis,*
concilijque primores, Leiceſtrium, Cæcilium, Valſinganum, aliosque nonnullos, certum ſibi à Mariæ incolumitate, in *ob has cauſas.*
quam capitis ſententiam tulerant, infortunium metuentes. Quippè ſecum reputabant, poſt exceſſum Eliſabethæ, haud dubiè Stuartæ deberi Angliæ regnum, hac autem rerum potiente, de ſe pariter omnibus actum eſſe. nempè nouam fore
Maria Hiſp. Regis vxor. regni faciem, multò quam ſub alia Maria, nouo Euangelio infeſtiorem: adeſſe enim Scotæ altiores ſpiritus, & odium in hoſtes catholicæ Religionis longâ carceris iniuriâ proritatum. Inde ad Eliſabetham conuerſi eo quidem audacius, quo grata *& mortem eius vrgentibus,*
ſe offerre non ignorabant; queruntur, tot Procerum Senatorumque iudicium, ac regni totius votum tandiu prolatando *apud Reginam,*
contemni: *ea procraſtinatione nihil effici, niſi vt ad nouas excitandas impiorum coniurationes ſpatium extendatur. poſſe in adyta irrumpere, qui toties in veſtibulo fuerunt: nec ſemper aberrare, qui ſæpe iaculantur. Itaque liberaret ſeque & regnum ea ſollicitudine: pateretur Angliam vni parere, nam duo iam regni capita monſtrari. nec magis Eliſabetham Anglicanæ Eccleſiæ Principem ritè coli, quàm Maria ad aram confugere Catholicorum reliquias.* Neque *varias per artes*
hoc contenti, comitiorum, quæ tunc agebantur, opportunitate vtentes euincunt, vt ſubſidium, quod ad reparandum in Belgio bellum enixè petierat Eliſabetha, comitiorum decreto non exigeretur antè, quàm capitis ſententia in Scotiæ Regi-

nam

nam iampridem lata executioni mandaretur. Sic, & Leiceſtrio 1587
pecuniam ad delectum noui exercitus vrgente: & Eliſabetha
illam qualemcumque neceſſitatem ad explendam cupiditatem amplexante, Mariæ feſtinata mors eſt. Igitur Eliſabetha
poſtquàm videri poterat ex ſupplicij dilatione meruiſſe clementiæ laudem, & compulſa ad executionem imperandam declinaſſe inuidiam; iubet cum rea iuxta regij Senatus Ordinúmque
regni ſententiam agi, conficique de ſumendo ſupplicio mandatum, quod à Buchorſto ſupremo Angliæ Quæſtore, atque à Roberto Beſlæo à regni ſecretis, ad Mariam in Fodringanum oppidum, vbi illa attinebatur, perlatum eſt: vltimaque ei neceſſitas, Reginæ, & regni nomine, indicta. Nec imparatam, aut auerſam feralis nuncius inuenit. Hunc enim illa diuturni carceris exitum expectabat, haud inſcia, in Magnis Principum
iniurijs non incipi, vt deſiſtatur. Illud grauius accepit, quòd
euocatum ad ſe ſacerdotem, aulicum ſuum ab eleemoſynis,
vt apud illum animi noxas, vti conſueuerat, expiaret, aditu
excluſerint, multa in hæc priſcæ pietatis ſacramenta, ceu ſuperſtitionum inania ſuperaddentes: ipſamque ad huiuſmodi deliramenta Catholicorum, in eo ſaltem articulo deponenda, certatim cohortantes. Quos illa quum faceſſere ab ſe iuſſiſſet,
certos non aliâ ſe proceſſuram viâ, quàm quæ ab Apoſtolis,
ac Pontificibus Apoſtolorum ſucceſſoribus monſtrata eſſet:
proque ea mortem libenti animo ſubire; vſque adeò copioſè
atque conſtanter aduerſus nouiſſima apoſtatarum commenta diſſeruit, vt admiratus inter eos, qui cauſæ præerant, vir
ſanè primarius, continere ſe haud potuerit, quin palàm diceret, *Neceſſariò tollendam è medio fuiſſe illam, cuius vita timeri
poſſet, ne reformata religionis mors eſſet.* Ad quæ gaudio ipſa prægeſtiens (namque ſimilia his audierat ab ijs, qui ſibi nuncium
mortis attulerant) egiſſe dicitur Deo grates, quòd ad Religionem catholicam in ea inſula reſtituendam, inſtrumentum
haberetur. Hæc autem ad eum, quem dicebam modò, ſacerdotem Maria perſcribens, orat, vt ſe omni humano deſertam
auxilio, in illa noctium ſuprema non deſereret ipſe: ſed confitenti peccata ſua ſoli Deo, quando apud hominem confiteri
prohiberetur, veniam à Patre miſericordiarum impetraret.
Ac præterea compoſitis ad Eliſabetham Reginam, ad Henricum Galliæ Regem, ad alios litteris; commendatoque, inter
monita ad filium Regem anxiè tranſmiſſa, amore ac patrocinio catholicæ Religionis, pro qua mater occumberet, & in qua
maiores ſui Reges antè deceſſerant; in retractius cubiculum,
dimiſ-

Martis ſententia ad Mariam perfertur,

Theſaurarius, ſed poſtea.

quæ de Sacerdote ad confeſſioné non admiſſo dolet:

ſic impiè ipſi impij

& in ſacramentorum irriſores inuehitur.

Cantij Comes

Camden. in Eliſab.

Tum ſcriptis aliquot epiſtolis:

Hen. III.

commendataque filio Regi catholica Religione,

1587 dimiſſis etiam pleriſque fidelioribus ancillis, noctem illam precibus traductura ſe abdidit. Atque humi proſtrata ante Domini è cruce pendentis effigiem, act.s ſuppliciter gratijs per commemorationem beneficiorum, inter quæ mortem mox ſubeundam adnumerabat; Sacroſanctum Christi Domini corpus clàm apud ſe ſeruatum (poteſtate, quam Mariæ ob ſingularem in fide conſtantiam, ad hunc vſum indulſerat Pius Quintus) è ſuis ipſa manibus venerabunda ſuſcepit.

Georg. Conæus in vita, Florim. de bar. & alij

precibus ac ſumpto Chriſti corpore ſe ad mortem parat.

Hæc dum Fodringami agebantur, ferunt Londini eâdem ipſa nocte, quam Eliſabetha curis agitata inſomnem ducebat: matronam in eius conclaui dormientem, repentè ſpectris expergefactam exclamaſſe, *Videre ſe Mariam Stuartam capite obtruncari, mox & Dominam ſuam plecti eadem ſecuri*. Quibus clamoribus Eliſabetham, quæ ſimilibus quoque imaginibus diſtrahebatur, exterritam ſollicitè mandaſſe, aduolaret illicò nuncius Fodringamum, ac Mariæ ſupplicium differri ſuo nomine imperaret. Sed ſerò hæc parabantur, peracta iam, quatuor ante nuncij aduentum horis, Reginæ cæde. Etenim albeſcente vix dum die, feſtinantibus qui Mariam adſeruabant, atque admonentibus, cuncta parata iam eſſe ad vltimum illum actum; paucis ſuorum comitata, iuſſiſque (in queſtus enim & eiulatus eruperant) ne lætiſſimum ac triumphalem diem importuna lamentatione corrumperent; in aulam ſupplicij locum proceſſit, pretioſioribus veſtibus induta, piaculari corolla ad latus accincta, & crucifixi Domini ſignum vtrâque manu ſuſtollens. Ad eius aſpectum audiri totâ vbertim aulâ cœpere, quamuis premerentur, ſuſpiria, & ſingultus. Creuitque palàm comploratio, vbi illam conſpexere ferale pegma, impar ſanè Regiæ Maieſtati ſolium, aſcendentem, ſequente carnifice. Hoc è ſuggeſtu Maria ſolito lætior pulchriorque, (nam viſam omnibus perhibent mira decôri vultus ſpecie prænitentem: ſiue natiuam oris formam commiſeratio intendebat, ſeu vicinæ beatitudinis aliquis iam tum fulgor afflabat) conuerſa ad multitudinem orauit; qui inter eos adeſſent, Catholicæ Religionis cultores, vt ſecum in eo vitæ mortiſque confinio, preces conſociarent apud Deum: quem vt innocentiæ ſuæ cauſam ac teſtem adorabat, ita ab eodem veniam mortis ſuæ authoribus ex animo poſcebat. Poſtremò prouoluta in genua, poſtquàm ipſa ſibi velum è capite ſubmouit, & collum lacte candidius nudauit, crucifixum Dominum arctè complexa oſculataque, ceruices carnifici Reginæ ſubiecit. à quo tremebundo atque inhorreſcente, non

SOMNIO Matronæ

Reginæ Eliſabetha

exterrita Eliſabetha Regina,

Ex litteris Bern. Mendoz. ad Alex. 1. Mart.

ſupplicio differri mandat;

ſed ſerò;

Ipſa ad ſupplicij locum accedens cohibet ſuorum fletum.

ac ſolito lætior & pulchrior,

paucis circumſtantes allocuta,

inter preces, & crucifixi Domini oſcula,

Zz niſi

niſi poſt tertium vulnus, auertentibus oculos ab eo ſpectaculo etiam qui mortem eius concupierant, regium Mariæ caput, ſacras inter preces, amputatum eſt. Hunc exitum habuit Scotiæ Regina: magnum, ſi quod aliud, vtriuſque ſortis exemplum. Formâ, ingenio, regnis Scotiæ atque Galliæ, quæ adminiſtrauit, & quæ debebantur Angliæ, Hiberniæque titulis fortunatiſſimè cumulata. Sed verſa felicitate, à nothi fratris odio prodita, à Reginæ ſororis inuitatu decepta, ab hæreſi periclitante criminationibus circumuenta, à Magnatum Iudicumque priuatim ſibi præcauentium ſententijs oppreſſa, ab Eliſabetha amittendi regni metu damnata, nullo teſte coràm producto, ſine quo ex regni lege damnari ne priuatus quidem potuit, poſt viginti ferè annorum captiuitatem, poſt mutati ſexdecies carceris illuuiem, tanto vitæ ſpatio inter cuſtodum iniurias traducto, deſtituta omni inuiſentium ſolatio, præter aliquas Romanorum Pontificum litteras clàm illatas; regnis, libertate, vita, ſpoliata eſt carnificis manu.

1587

caput amputandum præbet.

Elogium eius,

Co. Moreau.

Reg. Eliſabeth.

AVDITA morte eius Eliſabetha, ad abolendam fuſi regij ſanguinis infamiam, ſimulato mærore, lugubria induit: & quaſi extortum ſibi capitale mandatum, & contra quàm ipſa iniunxiſſet, feſtinatum fuiſſet à ſecreti ſcrinij miniſtro; ſtatim reum illum agi, pecuniâque, & carcere mulctari voluit: multum irridentibus, qui eodem tempore Londini videbant, feſtis ignibus, campanarumque ſonitu, edi lætitiæ ſigna ob Mariæ cædem. ac poſtea in eiuſdem miniſtri Apologia, qua is nihil à ſe, niſi è Reginæ mente factum eſſe palàm teſtatus eſt, euolutam palliatæ fabulæ telam amplius agnouere. Certè Eliſabetha publicum non euitauit odium Europæ Principum, violatam in Mariæ ſupplicio Maieſtatem regiam ſuccenſentium inſulâque in ipſa auſos vidit, qui poſito ad tumulum lapide, facinus illud, *nefarium iudicium, barbaram & tyrannicam crudelitatem* notauere. Et Mariæ abſtulit illa quidem & regnum, & vitam: nempè res caducas, & breui auferendas; ſed redditum ei æuum in cælo beatum, & manſurum imperium, pro eiuſmodi iactura, creditum eſt. Sanè ſcribens ad Philippum Regem Parmenſis Dux Alexander, poſtquam dixiſſet, Mariæ finem vulgò lamentandum, ipſi ad immortalitatem gloriæ appetendum fuiſſe; affirmare non dubitauit, *Poſſe Scotiæ Reginam in martyrum numero, qui in Anglia fudère ſanguinem, meritò cenſeri. atque adeò in cælo degere coronà præcinctam, multo quàm quæ ei ablata eſſet in terris, pretioſiore.* Immò neque illo, neque vllo pòſt tempore defuere complura

LVCTVM ſimulat Eliſabetha,

& in feſtinatæ necis miniſtrum inquirit,

non ſine multorum riſu:

Dauiſonus Secretarius

& odio Principum:

& ſepulcrali execratione:

& iudicio de ea Alexandri Parmenſis,

cum litteris ad Regem.

23 Mart.

&

1587 & decòra ingenia, à quibus vario ſtyli genere, Mariæ laudes per omnem eius vitam, inque ipſa præſertim morte conſtantiſſimè pro Religionis patrocinio ſuſcepta, litteris commendatæ ſunt. Vt profectò horum ſcriptorum authoritas facilè præhaberi debeat vni Georgio Buccanano, (nam reliqui fermè ex hoc lutulento fonte turbidum hauſere) qui partim odio in Iacobum Regem Mariæ patrem, à quo propter hæreſim exulare iuſſus fuerat: partim ſpe inductus à Morauio, ſi hic regno potiretur, ſe in Scotiæ Patriarcham aſſumendum; ea aduerſus Mariam, deque Scotiæ regno ſcripſit, quæ & à regni Ordinibus damnata ſunt, & ipſe poſtea, vt nec in perfidia conſtans erat, coram Iacobo Rege Mariæ filio tanquam contumelioſè immeritoque concinnata reprehendit. Et ne hoc Iacobi gratiæ datum videretur ab homine commutabilis fidei, morti proximus, quum adulationi nulla merces, optaſſe dicitur tantum vitæ ac ſpiritus, quantum reuocare ac retractare, quæ emiſerat, maculaſque Mariæ falsò aſperſas, ſuo vtique ſanguine delere poſſet.

Pontifex Vrban. Card. Peron. Card. Bellarm. Flor. Ræmũ. debar Georg. Conæus in vita Mariæ Spondan. in Annal. & alij permulti, & heretici aliqui vt Gul. Vdall. in vit. Mar. Guliel. Cambd. in Eliſabetha

& plurium inſignium virorum præconijs de eius vita obituque,

Quidquid Buccananus in Mariam inſanierit,

qui tamen dicta ſcriptaque ſua retractauit.

IAM verò Eliſabetha poſt Mariæ cædem, pecuniâ regij ſanguinis authoramento, à populis acceptâ, Leiceſtrio mandauerat, vt milites in Belgium tranſmittendos tanto celerius contraheret, quanto aſſiduis inde nuncijs afferebatur, dominante per eas prouincias Parmenſi Duce, ſimul Oſtendæ, ſimul Bergis ad Somam, poſtremò & Velauiæ timeri. Et verò aggredi Oſtendam conſilium Alexandro fuerat: illucque iam præmiſerat Mottæum, hoſtium vires exploraturum. Sed à Regina, dum delectus habebatur, miſſo ex Anglia Rogerio Vuilliamo Norritij Vicario, qui ſe cum aliquot cohortibus Oſtendam protinus inferret, atque adeò munito nouis præſidiarijs loco, Alexander, mutato conſilio, de Sluſa obſidenda cogitare cœpit. Et quanquam in bellico ſenatu multos fuiſſe comperio, qui arcem illam propè inſuperabilem, & Antuerpiam alteram differerent: certè labores fore ſummos & diuturnos prædicerent. vti vera eos dixiſſe expertus inde Alexander, negauit poſtea ad Regem ſcribens, ſe in operoſiore ad eum diem obſidione laboraſſe; tamen & Flandrorum neceſſitates, qui maritimam illam oram à Sluſanis miſerè vexari querebantur: & continuata Alexandri in arcium expugnatione felicitas, ad eam expeditionem decernendam traxere demum omnium ſententias. Sluſa è quinque Flandriæ prouinciæ portubus, à mari aliquanto retractior, ſitum ſibi delegit propemodum inacceſſum. Munit illam à meridionali affluens oceano prælargus, atque olim

Bergopzom. *Sluis* *9. Aug.*

SLVSAE obſidio.

Eliſabetha Regina milites in Belgium mittit.

Conſultatur ab Alexandro de Sluſæ obſidione:

decernitur,

Situs eius,

à natura propè inacceſſus;

olim quingentarum nauium capax alueus: qui vbi Sluſam adit, in geminos canales ſeparatur: alter ad dexteram Iſendicam verſus, ad læuam alter Dammum ac Brugas iter flectit. 1587
Prior vix Sluſam deſerit, quum in alia atque in alia canalium diuerticula flexioneſque diſtractus, atque identidem in ſe reciprocus, Sluſenſem agrum ad oppidum vſque Ardenburgum, paruas in inſulas ſcindit. Poſterior, qui Sluſæ mœnia propiùs alluit, bifariam & ipſe diſcedit, pars Dammum gemino riuo rectà procurrit. pars non procul à Sluſa diuertens in plures canaliculos minutim ſpargitur: qui rurſum Ardemburgum verſus errabundi, primiſque ad dexteram alueis ſe ſe immiſcentes, tam multis varijſque meandris ac labyrinteis flexibus Sluſam quaquauersùm implicant, atque abſcondunt; vt profectò alicuius Theſei filo ad eam adeundam opus eſſe videatur. Accedit, quòd hæ tam multiplices aquarum ſparſiones ſicut mari ſubſidente ipſæ quoque ſubſidunt, atque in paludes ac ſtagna pigreſcunt: ſic eodem attollente ſe, auctæ inundanteſque omnem circà tractum alluuionibus integunt, atque hoſti vrbem aggreſſuro maris vndas obiectant. Nec minora hiſce naturæ munimentis, ars adiunxit. Nam, præter arcem ac munitiones vrbis, in inſulis, quibus aiebam frangi Sluſæ campos; propugnacula paſſim erexerant contra inundationes aggeribus ita ſepta, vt apertis ijs obijcibus, aquarum vis in hoſtes immitti facilè poſſet. Inter alia prægrandem arcem ante portam, quam Brugenſem vocant, inde venientibus obiecerant. ac in vtraque canalis magni parte, hinc quidem, Dammum verſus, caſtellum extruxerant, cui à S. Anna nomen; illinc autem per Caſſandiæ inſulam, quam idem canalis, & aliud à mari brachium contra Fliſſingam efficiunt, munitiones complures ſparſerant, quæ & aditum canalis, quo vrbs aditur, & eiuſdem canalis diuortium prope vrbem tuerentur. Huic porrò tam validè compacto corpori par animus ac vires inerant, Gubernator inquam Arnoldus Groneueltius, clarus militari laude Tribunus: & præſidiarij ex Anglis Belgiſque delecti mille ac ſeptingenti, præter eos, qui ſparſim per caſtella & ſtationes agitabant. Denique, ne quid ad loci ſecuritatem deeſſet, prompta habebantur externa ſubſidia, quæ partim à Fliſſinga Zelandiæ portu, breui interiectu in Caſſandiam aduehi licebat: partim ab Oſtenda ſubmitti, pedeſtres præſertim copiæ, tanto facilius poterant, quanto medio in itinere Sluſam inter atque Oſtendam, arx Blancheberga interiacebat, commeanteſque auxiliares exercitus defenſabat.

ab arte ſolerter communitus;

Dicchi

à præſidiarijs valide cuſtoditus;

& accipiendis externis auxilijs opportunus.

1587 *Marchio Vaſt.* ALEXANDER loci, hoſtiumque haud ignarus, principio ad diſtrahendas hoſtium vires, miſſo equitum Magiſtro Roſendaliam, quaſi Bergas ad Somam obſeſſurus, vbi audijt aduolaſſe illuc Comites Mauritium, & Holachium, tum ipſe Sluſam aggreſſurus, ante alia ſtatuit vrbi ſubſidium ab Oſtenda intercludere, iuſſo Carolo Mansfeldio cum aliquot Vuallonum ſignis Blanchebergam præcurrere, arcemque illam hoſti adimere. Qua in poteſtatem ante expectatum redacta, quippè præſidiarijs celeritate oppreſſis, protinus Alexander modico ſuorum comitatu, VI idus Iunias, Bruxellis Aloſtum abijt, ſequenti nocte Gandauum, ac poſtridie Brugas. quam in vrbem iuſſerat murales machinas viginti Gandauo tranſuehi: exercitum verò Ardeburgum, decretam armorum ſedem, conuenire. Hìc luſtratis copijs non pluribus peditum quatuor millibus & quingentis à principio, poſtea quinque millia exceſſere, & equitibus fermè ſeptingentis: (nam & cohortes aliquot turmaſque Vaſtius ſecum duxerat, & plures ad Rhenum continebat Altapennius: & deuictæ continenter vrbes ac prouinciæ non modicam ab exercitu partem quotidie ſubtrahebant ad locorum præſidia) ex his duo millia Mottæo tradidit, Duci ſtrenuo, ac maritimæ illius oræ peritiâ, ceteris prælato. mandauitque, à Dammo, vbi ille tunc erat, Sluſam peteret, verſus Annæum propugnaculum: eoque capto, inibi caſtra poneret; ipſe ad alteram partem, ex Ardemburgo reliquum exercitum moturus. Et Mottæus quidem Dammenſi vectus canali, ſubitaque exſcenſione, captâ ante ædem S. Annæ muniunculâ, mox facta à tormentis atque à milite impreſſione, caſtellum ipſum expugnauit, loco ad ſuorum caſtra, qui plerique Vuallones erant, attributo. At verò Alexander ex Ardemburgo, expectato dum deflueret mare, brachium eius ſeu canalem dexterum, qui Sluſa ad Iſendicam vergit, ingreſſus, in Oſtburgum modicam inſulam traiecit: inde inferiore alio brachio ſuperato, exercitum ex Hiſpanis Italiſque ac Germanis conſtantem in Catſandiam deportauit. Conſilium illi erat, captis eius inſulæ caſtellis, ad latus oſtij canalis caſtra figere: vt diſpoſitis hinc ex Catſandiæ inſula, inde ex S. Annæ continenti munitionibus, aditum Fliſſinganis auxilijs intercluderet. Sed quum tranſuerſarios per Catſandiam aggeres, ſuper quos, ſolo vbique ſtagnante, incedendum erat, ab hoſte interruptos paſſim offenderet: atque adeò niſi huiuſmodi ſecturæ obſtruerentur, tormenta tranſmitti haud poſſent; tantum in eo laboris ac moræ interiectum eſt, vt ſubſidiariæ hoſtium

naues.

Margin notes: *8. Iun.* (beside "præſidiarijs celeritate"); *Dammis medium inter Brugas & Sluſam* (beside "Duci ſtrenuo"); *Diecbi* (beside "ret. Sed quum").

Arma aliò Alexander intentat; ac ſtatim in Sluſam vertit. A præmiſſo Máſfeldio capitur Blancheberga. Ipſe luſtratum Brugis exercitum cum Mottæo partitur. Mottæi ſucceſſus, & Alexandri.

naues canalem ingreſſæ Sluſam aduolauerint. Groneueltius 1587
Interim naues à Zelandia enim Gubernator, intellecto Alexandri conſilio, ſtatim in proximam Zelandiam miſerat petitum à Fliſſingæ Præfecto Gulielmo Roſſelio ſubitam opem. Iſque naues vndeuiginti, 19.
annonam & militem Sluſæ inferunt. quot in promptu tunc erant, expedijt, annonæ bellique ſubſidia vehentes, ac milites omnino mille, pleroſque Anglos ductore Rogerio Vuilliamo, qui cum primoribus aliquot eius gentis ad famam obſeſſæ vrbis illuc Oſtendâ ſe tranſtulerat. Hæ autem naues magna exceptæ obſeſſorum gratulatione, auſæque poſt biduum, contemptis hoſtibus, alueum remetiri
In reditu pars earum tormentis ab Alexand. directis obruuntur, Fliſſingam petituræ, non eamdem fortunam expertæ ſunt omnes. Namque interim Alexander totâ fermè Catſandiâ potitus, tormentis ad inſulæ ripas collocatis prope Oſtenſe caſtellum poſtremò expugnatum, quatuor earum obruit, reliquas fuga ſubtraxit. Neque tamen ceſſatum à Fliſſinganis.
Redeunt aliæ audaciores, Poſtridiè vndecim eorum naues, partim bellicæ, partim onerariæ, non procul à canalis aditu apparuere, opperientes dum mare ſubcreſceret, quo ſe Sluſam incitarent. Quin etiam ex ijs ſeptem, non expectato æſtus acceſſu, nocte ventoque fretæ alueum iam ingrediebantur. ac licet deprehenſæ à tormentis in eam partem antea deportatis noxiè peterentur, à principio tamen non ſe hoſti ſubmittere, ſed, vt erant maio-
& tormentis pariter lacerantur. ribus minoribuſque tormentis inſtructæ, pugnam capeſſere tanto quidem obſtinatius, quanto proſpecta non procul nauigia, quæ Oſtendâ properabant, viciniori ſpe animos alebant. Deinde verò, quoniam ſingulis fermè ictibus diſcerpebantur, è claſſiarijs ſanè plures: hærentibuſque ſicco nauibus neque receptui, neque declinationi locus relinquebatur; pars ſe in aquas immittere, ac nantes ad ſuos tendere: multi, (namque æſtus maris appetebat) nauigia moliri, ac retrorſum vertere
Summo hiſpanorũ in eas ardore, connitebantur. Atque hîc iterum ſuorum militum ardorem ferociamque, non ſine admiratione, ſpectauit Alexander. Nam quum ei ad ſiſtendam, quam Fliſſingani parabant fugam, paucæ adeſſent rates, (captis videlicet ab hoſte earum pleriſque, dum Gandauo Sluſam peterent,) non defuere Hiſpanorum complures, qui aquas ingreſſi, nanteſque arreptis ore gladijs, cetera inermes, ac tantùm audaciâ ſuâ tecti, in hoſtem ſiue natatu fugientem, ſiue è nauibus eiaculantem impulerint
ac fortitudine plane mirabili, intrepidè ſe: naues ipſas, immiſſo terrore ſui, certatim inſcenderint: captaſque è bellicis duas, cum ſexdecim tormentis, multoque belli apparatu, & ex vectarijs annonariam vnam, reliquis in altum ab æſtu ſublatis, ad Alexandrum victores addu-

Nam prius idẽ viderat apud Couenſtenitẽ aggerem.

BIBLIOTECA NAZIONALE

Slusa cap

A. *Slusa urbs.* B. *Catsandia insula.*
C. *Parmensis Princ. eiusq milites cum castellorum præsidiarijs, cum paludibus, et amnibus præliantur.*
D. *Naues è Flissinga annonam et milites Slusæ inferunt.*
E. *Aliæ Flisingania naues ab hispanis natantibus inuaduntur.*
F. *Pons à Parmensi ad ostium canalis impositus.*

G. *Arx urbi proxima.* H. *Prop*
I. *Arx Tonellata.* K. *Capsa*
grauibus opplete fabricantur. L.
M. *Pugna inter Tonellarios, et Vu*
N. *Pugna inter arcis præsidiarios*
O. *Barlotta ad Vuallonum auxili*

...ta anno 1588.

...gnaculum ante arcem.

... ligneæ saccis terrâ

... Aggerè capsis compoſitus.

...llones.

...s, et Hiſpanos.

...m accurrit.

P. Mottæus in pugna grauissimè sauciatus.

Q. Parmensis Tonellatam tormentis quatit.

R. Propugnaculum ante arcem inuaditur hinc ab Hiſpanis, et Italis, inde ab Vuallonibus, et Germanis; et capitur.

S. Arcem incendunt, ac deserunt defensores.

T. Pons à Slusanis inuaditur cum incendiarijs nauibus.

V. Flissingana classis irrito conatu recedit.

1587 adduxerint. Video equidem, hæc ingentium animorum ac virium oſtenta multis fortaſſe plus admirationis allatura quàm fidei. Nam & qui præſens ea contemplatus litteris dein tradidit, attonitum hæſiſſe ſe ſcribit: affirmatque, multis ſe in Belgio, perque Europam bellis interfuiſſe, nuſquam tamen aut ſpectatum à ſe, aut in veterum ſcriptorum monumentis obſeruatum aliquid, quod militum horum planè aquatilium tam hìc in Sluſæ mari, quàm in Conueſteniana alluuione, audaciam adæquauerit. Sed NON raro videmus præſertim in bello, dominos vitæ fieri alienæ, qui fuerint contemptores ſuæ. Hæc quamquam feliciter eueniebant, conſiderabat tamen Alexander, ob aluei latitudinem, hoſtilibus nauigijs ægrè aditum præcludi, niſi obiectu aliquo pontis. Itaque è Catſandia tranſgreſſus in continentem ad Mottæi caſtra, inſpectoque multis in locis alueo, iuſſit non procul ab oſtio, adactis in aquas trabibus, adiunctiſque, quæ nuper Gandauo acceperat, quæque ex hoſtibus eripuerat, nauigijs pontem ſterni, obicem hoſtibus, ſuis tranſitum communicationemque. Tum Mottæo admonito, cum ſuis Vuallonibus Sluſæ ad Brugenſem portam aggeres admoueret: ipſe ex altera parte vrbem aggredi curæ ſuæ duxit. Quam in partem, regreſſus in Catſandiam, quum primùm Hiſpanos mouit, excepere illum, tranſmiſſo canali Iſindicam verſus flectente, ingentes ſanè difficultates, quales nec cum alijs ipſe militibus, nec milites alio ſub Duce facilè ſuperaſſent. Sæpè veluti nando in pleraſque inſulas enitebantur. ibi quamquam madidis feſſiſque, hoſtium munitiones expugnandæ occurrebant. non raro intercisis aggerum itineribus, inter paludes reſiſtebat agmen, dum viarum fracturæ exæquabantur. Acceſſit tanta tamque ſubita ciborum penuria primis illis diebus (nam poſtea abundè alimentorum fuit) vt milites euulſis vndecumque herbarum radicibus, calamiſque ſuper aggeres enaſcentibus, pellere famem cogerentur. Sed nihil æquè impeditum infeſtumque experiebantur, ac multiplices alluuiones. Namque intumeſcente mari, apertis ab hoſte aquarum ſeptis mergebantur inſulæ, militeſque pectore tenus inundabantur. Quam dum illi perniciem euitantes, aliam in inſulam feſtinabant, nouis ibi occurrentibus canalium riuis colluctandum erat. vixque inde ſatis expeditos alij rurſus atque alij coëuntes aluei comprehendebant implicabantque, ac pro obſeſſis ſurda quadam conſpiratione depugnabant. Vt ſanè, quæ hominum cum fluminibus prælia cecinit antiquiſſimus Poetarum, hic extra lyram, & fabulam

Paul. Rinaldus in comment.

Alexander ad claudendum nauibus aditum

in canali pontem extruit.

& aggreſſurus vrbem è Catſandia ſuos mouet,

difficultates paſſus inauditas.

Diecbi

Ho. Iliad. 21. de Achil. & Scaman. flum.

lam Alexander, eiuſque milites, experti ſunt. 1587

In inſulam prope Vrbem conſiſtunt Alexand. & Mottæus.

His demum longo circuitu ſuperatis, hinc Alexandri, inde Mottæi agmina, in conſpectu inſulæ, quæ vrbi adiacet, conſtitere. Nam ex duobus, queis adiri vrbs poterat locis, ab aqua & terra; alterum quidem arx præalta, & maris brachium defendebant: in altero autem, qui aggredientibus promptior erat, omnem muniendi curam adhibuerant oppidani. Munitioni ſitum præbuit, quam dicebam, inſula ante vrbem, campis ac Brugis obuerſa. Arcem in ea præualidam excitauerant, propugnaculis, foſſa, tormentis, ac militibus ſupra quingentos, pleriſque Anglis, communitam. & plures ſubmittere ex vſu poterat vrbs ponte inſulæ coniuncta. Proximam huic munitionem addiderant, vallo, & militibus magna ex parte transfugis Vuallonibus, inſtructam. quam, quia dolijs quamplurimis terrâ fartis, eius loricas armauerant, (quæ vinaria vaſa Hiſpanis tonelli dicuntur) Tonellatam appellauere. Vix in hanc inſulam appulſis, & communire ſe Hiſpanis, Vuallonibuſque ſeorſim aggreſſis, trecenti è Tonellata erumpentes, delecta ad pauorem intempeſta nocte, ſtationem Vuallonum inuadunt; excubijſque, mox & vicinioribus interemptis, alijs clamore excitatis, prælium committitur, initio timidius ab Vuallonibus, virium numerique hoſtium ignaris: poſtea Mottæi acceſſu, compertaque inuadentium paucitate, funduntur ac fugantur ad munitionis vſque vallum Tonellarij: Mottæo ipſo fugitantium tergis ante alios inſtante, donec pedo pila ſauciato, pugnâ illum abſiſtere vis doloris coegit. Hiſce autem eruptionibus quo crebrius Vuallones Hiſpanique petebantur, eo incitatius feſtinare munimenta vtrique ſatagebant. Sed, vt varia in parte munientes, diſpari ſorte vtebantur. Namque promotis non procul ab arcis foſſa Hiſpanorum aggeribus, Vuallones in primis adhuc ſuffoſſionibus hærebant nacti paluſtrem & reſtagnantem humum, quæ vix infra ſeſquipalmum aperiebatur, quum ſubſiliens aqua feſtinare non ſinebat opera tardè cohærentia, & ſtatim fluxa. Aduerſus hæc non parùm remedij petitum eſt à ligneis capſis, pedes duodecim longis, latis tribus: rotis quatuor inſtar curruum adiectis ad latera, ſed fronte quàm lateribus altiore ſolidioreque, ac feneſtellis ad tubos inſerendos aperta. quæ à cimbis in inſulam illatæ, tum à militibus promotæ, ac ſacculis terra grauibus firmatæ, aggerum loco ſtatuebantur: non tamen abſque multorum ſanguine, dum illi non intermiſſis irruptionibus turbare opera, hi tueri ac producere pari conſtantia nituntur. Sed longè

ab aqua à terra

Inſulam defendebant Arx,

& arci proxima munitio,

à tonellis dicta.

ex hac erumpentes Tonellarij inuadunt ſtationem Vuallonum;

ſed repelluntur.

Difficultas fodiendi ſoli

ſuperatur noua inuento:

quo tanquam aggere vtentes Vuallones.

1587 gè acrius, ac iuſta propemodùm acie poſtea certatum eſt. Nam quum feſtinatis demum acceſſibus, ante vallum Tonellatæ conſtitiſſent Vuallones, in eamque tormenta iam diſponerent; Tonellarij, acceptis ab vrbe auxilijs, non expectata oppugnatione, in hoſtes procurrunt: exceptiſque inſtructo agmine à Mottæo, qui curato vtcumque vulnere ad ſuos redierat, dum magnis vtrinque animis viribuſque pugna protrahitur, erumpentes Angli ex arce Tonellatæ proxima, (ita enim inter eos conuenerat) contra Hiſpanos in parte alia curantes tanto pronius feruntur, quanto eorum aliquos tranſiſſe ad Vuallonum ſubſidium obſeruauerant. ciebaturque duobus in locis anceps obſtinatumque prælium, Alexandro in hanc modò partem, modò in illam excurrente, & vtroſque, repræſentata veteri æmulatione, ad pugnam animante. Et fauit Vuallonum virtuti ſors. Nam Claudius Barlotta Vuallonum Tribunus, quem è Rheni cuſtodia euocauerat Alexander, in ipſo ardore certaminis cum aliquot cohortibus ſuperuènit: redintegratoque prælio, ſimul verſis Alexandri iuſſu in Tonellatam muralibus machinis; transfugæ ad Barlottæ nomen territi non ſuſtinentes recentium Vuallonum impetum, & munitioni ſuæ metuentes, effuſâ fugâ propugnaculum repetunt. nec ibi conſiſtere auſi, (namque frons eius facto hiatu diſceſſerat, parſque corruerat) deſertâ Tonellatâ, vicinam in arcem ſe ſe conijciunt. Cecidere ex his circiter ducenti, capti non pauci; ex victoribus deſiderati fermè quinquaginta, ſaucij permulti: quos inter, Mottæus dexterum brachium pilâ traiectus, ac Brugas curationis causâ delatus, non niſi ſecto brachio demum conualuit: conſolatus iacturam ſuam, quaſi abſciſſi brachij loco, Tonellata, quam ipſe hoſtium arci abſciderat, brachium ſibi glorioſius futurum eſſet. At vero Alexander, qui nihil ad viri optimè meriti curationem poſtea omiſit, impetratâ (quæ curatio non minor fuit) Regis ad eum epiſtolâ conſolationis ac ſpei plenâ; in Mottæi locum, dum ille abeſſet, Marchionem Renthiacum ſuffecit, iuſſum inſtare fabricandis nauigijs, quorum adiumento aggredi arcem ſtatuerat, præſertim Tonellatæ propugnaculo deſtitutam: non tamen deſtitutam animis & auxilijs, quibus ab vrbe acceptis, apparebat Anglos nequaquam ceſſuros, quamuis perculſi poſt amiſſam Tonellatam, confeſtim receptui ab irruptione cecinissent.

aggreſſionem adorant.

erumpunt in hos Tonellarij;

& Angli erumpunt ex arce in hiſpanos,

vtrobique acerrime pugnatur,

ſed nouis auxilijs fortè acceptis,

ſuperant Vuallones capta Tonellata.

Numerus vtrimque occiſorum, ſauciorumque:

inter quos Mottæus amiſſo brachio:

Iamque ad arcis oppugnationem parata erant omnia. Nam & ad propugnaculi foſſam aliquanto ab arce porrectioris, infeſtiorisque operibus obſidentium, Hiſpani Vuallonesque

ARCIS oppugnatio,

Aaa pro-

eius propugnaculi prius quatitur; productis certatim obſidionalibus vijs acceſſerant: & Manfeldius roſtrum eius quinque muralibus machinis iam decuſſerat; & Renthiacus nauigia duo conſtruxerat, tabulatis in medio erectis turrium inſtar è ſolida materia, atque ab ictu ſclopi maioris innoxia: incluſis in quamque turrim ſclopetarijs vicenis quinis, habito delectu. Igitur Alexandri iuſſu, propugnaculum per ruinas diſiectæ frontis inuaditur, hinc Hiſpanos atque Italos animantibus Aquilâ,& Capiſucco: inde Vuallones Germanoſque ducentibus Barlotta, Sterpinioque. Pugnatum primò magna vtrinque vi. deinde quum regij præualerent, Vuilliamus loci defenſor intercidi viam, quæ in arcem à propugnaculo ferebat, nouumque inter arcem & propugnaculum duci vallum iubet; Anglis, dum hæc fierent, pugnam ſtrenuè ſuſtinentibus. Quibus perfectis, retractoque in arcem milite, regij propugnaculo quidem potiti ſunt,ſed auulſo ab arce, quam ſimul intrare ſe putabant. Itaque nouo illis integroque labore aliud hoſtium vallum tranſeundum, foſſa alia ſuperanda, perque alias ruinas in arcem enitendum erat. Sed plurimum afferebat adiumenti captum propugnaculum, ex quo imminentes arci in defenſores collineabant. Denique admotæ à Renthiaco naues, quæ turribus ſuis proximam canali æquabant arcem, quum repentinis ictibus foderent Anglorum latera: ſimul à fronte Hiſpani vallum ſupergreſſi, aſcenſum intrepidè pararent; propè erat, vt arx eo die caperetur, niſi intercedentibus tenebris, à nocturna aggreſſione arcere milites viſum fuiſſet Alexandro, promiſſa in ſequentem diem illuſtriore victoria. quam tamen hoſtes vltrò conceſſere, inuitati à vicinæ vrbis, in quam ſe reciperent, opportunitate: non ſemper optanda Ducibus opportunitate. vt propterea huiuſmodi externæ munitiones ad munitam vrbem additæ, viſæ ſint multis anceps auxilij genus, ſuis ſæpius obfuturæ, dum minus conſtanter à propugnatoribus transfugium in tutiora reſpectantibus defenduntur. In hunc modum Angli rebus ſuis, quo loco eſſent, æſtimatis, ſub mediam noctem incenſis contubernijs arcem deſerunt: ac tranſmiſſo ponte, ſtatimque diſiecto, in vrbem confugiunt tam inſana trepidatione, vt telorum multum ac fabrilium inſtrumentorum præ feſtinatione reliquerint, nonnullis etiam Anglorum, præuertente fugam incendio,abſumptis. Cecidit in huius arcis expugnatione Sterpinius, fortis ac ſtrenuus Altapennij ſubtribunus: Marchio Renthiacus plumbea glande brachio accepta grauiter ſauciatus eſt. immò nec Alexander ipſe periculo planè caruit, dum Nerio

Marginalia (left): mox inuaditur; — & expugnatur, — Tum ad oppugnationem arcis ſe comparant. — Vallum tranſcendunt. — Præſidiarij opportunitate vicinæ vrbis, — in eam deſerta arce profugiunt.

Marginalia (right): 1587 — Approct Manfel. tormentmagiſt. — Rogerius Vuilliam Anglorũ ductor

1587 rio foſſoribus præfecto neſcio quid ex præſenti vſu mandat, *Io. Baptiſta Nerius Florentin.* ſub latus ſiniſtrum tranſuolante globo leuiter ictus. At milites cognita ex nocturno incendio ſubitâ inopinatâque hoſtium fugâ, magnis vtique curis ac periculis, in quæ ſe ſe ſub naſcentem diem comparabant, exempti; arcem læti ingrediuntur, mutua gratulatione geſtientes, quaſi iam finis laborioſæ expeditionis inſtaret, atque vrbis breui expugnandæ pignus accepiſſent. Et verò hanc perſuaſionem non regij modò exercitus fuiſſe, ſed aliorum quoque, audita Sluſanæ arcis amiſſione, comperio. Certè Henricum Galliæ Regem, quum ſuper menſam ea de re diſſereretur, non aliud protuliſſe iudicium, in litteris obſeruaui Mendozæ legati. Scribens enim ad Alexandrum, inter alia, Regem ait, dum publicè conuiuaretur, magnoperè laudaſſe victoriam captæ ad Sluſam arcis: addito, non dubitaſſe ſe, vbi primùm accepit, illam à Parmenſi Duce oppugnari, quin breui expugnaretur: vti nec de ſimili vrbis fato capta iam arce dubitare. At non hæc Angliæ Reginæ à principio mens & iudicium fuerat. Nam Groneneltius Gubernator, poſt aliquot dies, quàm clauſa vndique ab obſeſſoribus Sluſa fuit, miſſo ex vrbe homine nandi perquàm perito, auſoque per obſeſſos canales inobſeruatum meare, Reginam admonuerat de ſtatu vrbis, docueratque annonam ſibi tres intra menſes abundè ſuffecturam: contra vim autem aggreſſionemque, ſatis à loco munimentiſque, & à militum virtute cautum eſſe. Et illa donatum centum aureis nuncium tum quidem lætaremiſerat; at vbi de traiectis in inſulam ante Sluſam regijs copijs, deque arcis periculo audiuit, (capta nondum erat) increpitâ Leiceſtrij morâ, feſtinare illum, ſoluendæque obſidioni adhibere vim omnem ac celeritatem iuſſit.

Henr. III. — *17. Iun.*

Gratulatio militum arcem intrantium.

& Regis Galli iudicium.

& Angliæ Reginæ ſenſus

à principio lætantis,

poſtea Leiceſtriū ad opem impellentis.

DVCEBAT Leiceſtrius exercitum ſeptem peditum millium atque equitum ſexcentorum. Acceperatque à Regina librarum ſterlinæ monetæ decem millia ad ſtipendia militum, quæ ipſa Belgis in ſingulos annos erat pollicita. Vix autem ab inſula Anglia ſoluerat, quum audito, captam à Regijs arcem, quam inexpugnabile rebatur vrbi munimentum, anxius turbiduſque, feſtinata nauigatione, Oſtendam petijt. De cuius diſceſſu ex Anglia certior factus Alexander, quando animatos iam ſuos expugnatione arcis animaduertebat, eo pronius ſollicitandos putabat, *Vt inſtarent perterritis ac fugitantibus, ſuoque illos metu peruincerent. Quantum locorum circa vrbem amiſiſſent hoſtes, tantum eos amiſiſſe vrbis: nempè* ANIMAM *agere vrbem illam, cuius vires ac ſpiritus paulatim ab extremis munimentis, ad intimas tan-*

40. millia aureorū

Leiceſtrius accurrit

cum copijs & ſtipendio:

Alexand. ſuos ad oppugnationem vrbis animans,

quam cordis anguſtias retrahantur. Et opportunè aderat Diui Hiſpaniarum Patroni peruigilium, eiuſque fauſtis ſemper auſpicijs oppugnari vrbem tormentis quatuor ac viginti, partim è capta iam arce, partim ex inſulæ ora, imperauit. Nec planè ceſſauit ſecuta inde nocte, quo Sluſanos è mœnibus iaculantes interſiſteret diſtraheretque, dum pontem canali imponeret inter vrbem atque inſulam fluenti Dammum verſus. Erat hic ſuper nauibus, (pleitas vocant) Farneſij iuſſu ingenioque fabricatus, longitudine paſſuum quadringentorum, latitudine quantam ſeni milites pariter incedentes occuparent. latera eius aduerſus maiorum ictus tuborum, duplex lorica ceſpite interiecto ſtipata, ſolidè firmabat. ſuperadditum quoque tectum, quò ſe miles à plumbea tempeſtate ſubduceret. Nocte vna cum accedente die, ſternendo ponti inſumpta, (nullâ nauium, nonnullâ fabrorum cæde) commeare per illum milites, ac mœnibus admoueri ad inuadendum cœpere. Namque tormenta continenter exploſa mœnium partem, ſpatio centum circiter paſſuum, ac portam cum geminis turribus aperuerant. Ad hanc autem inſpiciendam, æſtimandamque murorum ſtragem, miſſos ab Alexandro Hiſpanos quinque ac viginti, cum Centurionibus Antonio Gomeſio & Ioanne Pacio, aggreſſus repente eſt Sluſanorum manipulus: conſertoque prælio, quamuis Centurionum altero interfecto, altero ſauciato, peruicere tamen Hiſpani: pulſiſque defenſoribus, turrium vnam ſubeuntes, in eius faſtigio, vnde in vrbem proſpectus, ſe ſe vtcumque muniere. Quin & Aquila Tribuno accurrente, propè erat, vt turris altera expugnaretur. Sed tormentis ab hoſte conuerſis in ſemirutas iam turres, ac Tribuno haud ſanè leuiter ſauciato, Hiſpani, ne parietum ruinâ obruerentur, vtrinque decedere coacti ſunt. Interea ſub primas tenebras obſeruari cœptum, ex edita vrbis arce attolli collucentes faces: earumque variato ſubinde numero poſituque ſignificari aliquid, ac per eiuſmodi igneos characteres admoneri haud dubiè Fliſſinganos de ſtatu ciuitatis. nam eodem tempore è Fliſſingæ portu conſimiles luminum notæ, atque ignium ductus proſpiciebantur. Aperuitque dies arcanum noctis. quum manè quantum maris inter Fliſſingam & Carſandiam patet, ſtratum hoſtium nauibus repentè apparuit. Eodem die trepidis nuncijs ab Iſendica, ac Blanchenberga certior fit Alexander, illic timeri nouum hoſtem è Zelandia, hic ab Oſtenda. Nec pòſt multò affertur, Comites Mauritium & Holachium, vaſtato flammis ferroque Campiniæ agro, admouiſſe copias Buſcoduco, fa-

eam quatere incipit;

& pontem, canali imponit.

Structura pontis,

Pons

per eum mœnibus accedunt

alicubi quatefactis.

Miſſos ad explorandum Sluſani inuadunt;

repelluntur interfecto tamen hiſpano Centurione;

Gomeſius occubuit

& Aquila Tribuno ſauciato,

Aquila

Luminum ſigna ex arce attollunt Sluſani

Reſpondent Fliſſingani per ſimiles notas:

& effectus apparuit.

ab Iſend.

à Blanch.

Præterea arma à Fœderatis aliò atque aliò inferuntur

Boldue

1587 facilè periclitaturo, niſi accurratur. Enimuerò ingens mæſtitia ac deſperatio Regios inceſſit, quaſi à meta, quam tanto cruore propemodum attigiſſent, iterum ad carceres, tot inſumptis fruſtrà laboribus, retraherentur. Quippè apparebat, hoſtium conſilium eſſe, aut auertere Alexandrum à Sluſæ obſidione: aut, ſi perſiſtat, eodem tempore Iſendicam aggredi ac Blanchenbergam: quæ videlicet arces, ad Sluſæ dexteram læuamque, caſtra Dammi & Catſandiæ defendentes, ſi caperentur; facilè poſſe aut expugnari caſtra, aut in horum defenſione Regios diſtineri, dum interim Zelandiæ naues, quæ ad oſtium canalis acceſſerant, cum auxilio ad vrbem ſecuræ peruaderent. Sed iam Alexander, quum primùm audijt, ſoluiſſe Leiceſtrium ex Anglia, nullâ interiectâ morâ ad Iſendicam quidem cum octingentis peditibus, ac loricatorum turmâ, Petrum Caetanum: ad Blanchenbergam autem cum trecentis ſclopetarijs equitibus, ac tribus peditum ſignis Comitem Arembergium immiſerat. Pontem verò in canalis aditu iam anteà fabricatum, pluribus tormentis, eiuſque capita validis vtrinque ſtationibus communierat. Plus ei curarum Buſcoduci diſcrimen afferebat. cuius in primis ſecuritati, vt conſuleret, euocandum ſibi duxit è Rheni finibus Altapennium: qui parte ſuorum ad Rheni tutelam relicta, parte ſecum ducta, obuiàm iret hoſtium conatibus. Sed dum Altapennius moratur, Loona ac Boxtela arces, Helmontium, Eindouia, aliaque per Brabantiam oppida pagique ad deditionem compulſa venere in Holachij manus.

hoc conſilio:

Quæ ab Alexan. præuiſa:

Corazze

atque ijs obuiam itum eſt;

& euocatus ad Buſcoduci defenſionem Altapennius.

Vrbs Geldria

GELDRIAE vrbis deditio Altapennio promiſſa

CAVSA morandi fuit, potiundæ Geldriæ ſpes Altapennio facta à Pattono Scoto, qui vrbem pro Schenchio Scotorum Tribunus adminiſtrabat. Hic Leiceſtrio infenſus ſæpius minato, ſe illum loco moturum: & recente in Schenchium irâ, quòd orto inter pocula iurgio, Schenchius in eum manus intendiſſet; ſtatuit huius iniuriam vlciſci, & illius minis anteuertere. Communicatoque conſilio de tradenda Regi vrbe cum Altapennio, qui è Rheno in Brabantiam illac contendebat; ſpondet, ſe illi proxima nocte, portarum vnam recluſurum. Sed tardiorem aliquanto reddebat Altapennium, recens in conſimili negotio diſcrimen Appij, cui pactus Vuanctendonchæ Gubernator, ſe oppidum arcemque traditurum, ſi reſtitutis bonis à Parmenſi Duce, in gratiam reciperetur; Appium ea pollicentem cum certo etiam pecuniæ additamento, in ſequentem noctem inuitauit. Nec diſtulere ad condictum tempus aut apparere Appius, aut prodire è porta Guber-

Pattonus

ab irritato loci Tribuno.

Leiceſtrij

Dubitat Altapennius,

App. de Comitibus.

exemplo Appij

à Gubernatore Vuachtendoachę decepti.

bernator. Sed hic ad cancellos progreſſus, quaſi demiſſo ponticulo Appium excepturus, contorta haſta in pectus militis, quem ceteris anteſtantem, inter eas tenebras Appium credidit, intra vrbem repente ſe clauſit: irrita tunc quidem Appij ſpe, ſed irritatis inde Regiorum armis, effectum eſt, vt expugnatâ poſt aliquot menſes Vuachtendochâ, eius loci victoria non iam cuiuſquam dolo, ſed Regiorum virtuti deberetur. 1587

A Manſfeldio vide lib.10.

Inde cautius ſe Tribuno committit;

Hoc documento cautior Altapennius, non antè ſe Pattono committendum putauit, quàm & eius animum altius explorasset, & adſcitos in ſocietatem facinoris fratrem eius, Scotorumque centurias comperiſſet. nam ab reliquis Geldriæ præſidiarijs Anglis & Geldris non magnoperè timebat, quos ob dilata ſtipendia ſegnes pro Leiceſtrio, & tam fide quàm ære vacuos fore ſperabat.

abeqque in vrbem ipſe ac milites inducuntur.

Ergo ſub mediam noctem cum duobus equitum ſignis, tribuſque peditum centurijs pergit deſignatam ad portam: reperitque egreſſum iam inde nullo comitatu Gubernatorem, qui ſe vrbemque Altapennio dedens, oſtendit patentem regijs militibus ſecurumque in vrbem aditum: tantùm admonitis rogatiſque, ne ciuium vitæ fortuniſque, vti conuenerat, graues eſſent. idque ſeruatum integra fide: armis in neminem diſtrictis, præter quam in Anglorum manum repugnare primò auſam, moxque deditam: reliquis præſidiarijs fugam per auerſam portam arripientibus, vis omnis prædantium in Schenchij ſupellectilem verſa eſt.

præda eaque permagna ſolum e Schenchij fortunis capta.

Feruntque tantam ibi repertam armorum, veſtium, vaſorumque, & militarium in primis equorum copiam, quarum ille prædarum pro conditorio Geldriam habebat; vt triginta aureorum millia, queis Pattonus, eiuſque frater, & Scoti præſidiarij, Parmenſis nomine donati ſunt, longiſſimè ſuperauerit. ſic vnius hominis offenſio & Leiceſtrium principe vrbe, & Schenchium opimis ſpolijs interuertit: docuitque, IMPORTVNE lædi eum, cuius fide opus habeas.

Vltio de Scotis alibi ſumpta ob iram proditæ à Scoto Geldriæ.

Nec ſatis remedij malo adhibitum eſt ab vltione de Scotis militibus ſumpta, quos Vuachtendonchæ in præſidio agentes, ad vnum omnes loci Gubernator, audita defectione, contrucidauit. ignarus, abalienata per eam ſæuitiam natione, complures Pattono ſimiles armari, qui hoſtilem induentes animum, non iam proditores inde ſe, ſed innoxij ſanguinis, ac læſæ patriæ vindices habituri eſſent. Interim Altapennius, adiectâ regijs partibus Geldriâ vrbe, cognominis prouinciæ capite, aſſertaque inde vicinarum vrbium locorumque ſecuritate; poſtquàm ciuilem eius bellicumque ſtatum vtcumque compoſuit, in Brabantiam, quò ad opem Buſcoduco

1587 duco ferendam euocabatur, intento curſu militem rapuit.

Moſa TRAIECTO amne ad Venlonam, excepere Altapennium copiæ Antuerpiâ ſubmiſſæ à Mondragonio, ductoribus Vuerpij Domino, & Emmanuele Vega, Vuallonum, Hiſpanorumque, & Stanlæo Hibernorum Præfectis. Quibus ad ſuos, quos ducebat è Rheno, adiunctis, exercitum numerauit trium millium ducentorumque peditum, & equitum mille. Cum hiſce copijs iter Helmontium celeriter intendens, oppidum ardere procul videt, ſubiecto ab hoſtibus igne, quum primùm aduentare Altapennium accepere. quin & deſertâ Eindouiâ, mox etiam Tilburgo, vires omnes tranſtulerant apud *Boldue* Engelam, arcem Buſcoduco proximam: quam plures iam dies Holachiani obſidebant aduerſus Fabium Reginam loci Gubernatorem, ſperantes ab huius expugnatione pendere Buſcoduci fatum. hinc verſa Holachij feſtinataque cura ad firmandam contra hoſtium conatus obſidionem. Et quoniam Engela hinc Moſam aſpicit, inde aſſidet Diſæ fluuio, qui ex Dom-*Aa* mela, & Aade Buſcoducum confluentibus ortus, in Moſam breui ſe tractu deuoluit; Holachius ſtrato ſuper Diſam ponte, armatiſque aliquot in Moſâ nauibus, atque auctis militum copijs, qui quatuor peditum millia exceſſere, paulùm infra mille equites erant, ſpem obſeſſis omnem præcidiſſe viſus eſt. At verò Altapennius animaduerſo Buſcoduci diſcrimine ab Engelæ ſtatu, quum primùm hoſtes in conſpectu habuit, pugnæ auidus, in hunc modum copias inſtruxit. Ductorem equitatus Appium præire cum parte equitum iuſſit, ſequi Hiberna Stanlæi ſigna immiſta Vuallonibus Vuerpij, medios ſtare Megæ Comitis Germanos, poſtremò agmen claudere *quam Vega ducebat* Bobadilliam legionem. Nec minus interitus animi Holachius ſuos in aciem eduxerat. compoſitoque ex Anglis Hollandiſque agmine, frontem eius curruum ac vehiculorum vallo ſepſit, terga fluuio ac ponte muniJt: &, ſi vallum perrumperetur, nauium à Diſa atque à Moſa ſubſidium, à quibus quaterentur hoſtium latera, deſtinauit. præterea ſeorſim ab alijs, quingentos ſclopetarios, pleroſque pedites qui pugnam inferrent, agmini præpoſuerat. Vix ſignum ab Altapennio datum, quum in hoſce anteſignanos prouolat Appius, ſuccedunt Hiberni, *Holachiani* Vuallonesque: atque, vt erant illi longè ab agmine progreſſi, antequam ab Holachio auxilium accederet, impares numero magna paſſim ſtrage ab Appij equitatu impunè ſternuntur. Sequitur felix pugnæ principium Altapennius: promotiſque Germanorum haſtis, inuadit perrumpitque vehiculo-

rum

PVGNA apud Engelam.

Altapennius ad defendendum Buſcoducum properat.

eius copiæ.

Holachius Engelam Buſcoduco proximam obſidet,

eius exercitus,

Altapennius ſuos inſtruit ad pugnā.

& ſuos Holachius,

Primum agmen Regij fundunt.

rum vallum. Sed vallum longè firmius obtulere illicò ſe 1587 denſato agmine Holachiani. Quippè nexi conſertique non excepere modò, ac repreſſere inuadentium impetum; ſed, niſi properè hiſpanam legionem Altapennius admonuiſſet, eius inclinatura iam acies videbatur. Verùm dum ipſe cum Hiſpanis in hoſtem vi tota illatus, prælium integrat, atque ante alios Dux idem ac miles præit, ſmerilli globo Moſanâ è naui emiſſo, collum traiectus, ex equo in terram ſubitò procidit: pallioque à Vega properè tectus, ne Ducis caſus militem conſternaret, vitæ dubius clàm inde Buſcoducum amotus eſt. Nec ideò, dum infortunium vulgò latuit, quidquam remiſit reſtituta iam pugna. Quinimmò regiarum partium ductores, poſt æquatum aliquandiu prælium, dolore iraque vires ac ferrum acuente, vſque adeò valuere, vt penetrato per obſtantium cædes agmine vltrà progreſſi, contempta, quæ non ſine multorum cæde, ingruebat è nauibus pilarum tempeſtate, ſubſidium Engelanam in arcem poſtremò intulerint. Verùm ſparſus per vtrumque exercitum proſtrati Altapennij rumor, attonito magis, quàm territo regio milite, Holachianos noua ad pugnam alacritate reuocauit. Non tamen Appium, Vuerpium, ac reliquos Duces animus aut ratio deſeruere: raptimque coëuntes, & quid in re trepida opus foret conſultantes, ſtatuunt, Appij conſilium ſecuti, progreſſos in eum locum milites, vbi ab infeſtis nauibus tutò eſſe non licebat, haud diutius continendos; ſed quando iam ſubſidium induxerint, quamprimùm inde reuocandos, ita tamen vt ſpeciem pugnantium, non recedentium hoſtibus præberent. Idque facturos, ſi ſeruatis ordinibus, promptis in hoſtem armis, pedem non faciem referrent. Receperuntque in ſe ſe, Appius quidem ſtatutis in fronte equitum turmis, primam hoſtium vim excipere, ac retundere: Vega autem legionarios ſuos, quibus pro abſente Bobadilla imperabat, prima in acie immiſtos equitibus continere. Paria his reliqui ordinum ductores vltrò polliciti, animanteſque regiminis quiſque ſui milites, tanto omnes ardore ferociaque prælium inſtaurant, vt non ſuſtinere, ſed inferre pugnam viderentur. Et verò patuit, quid poſſet aut concordia Ducum, (rara inter pares præſertim in bello virtus) aut multis collecta prælijs militum experientia. Nam & primores belli ſimul imperando, ſimul parendo, nec magis ſe ſuis militibus Duces, quam collegis ſuis milites ſe præſtando: & milites non expectatis Ducum imperijs, gnari ipſi per ſe quid in præſens vſui foret, nunc adden-

& vallum vehiculorum perrumpunt:

nihil cedentibus Holachianis,

Cadit Altapennius,

Superant tamen Regij,

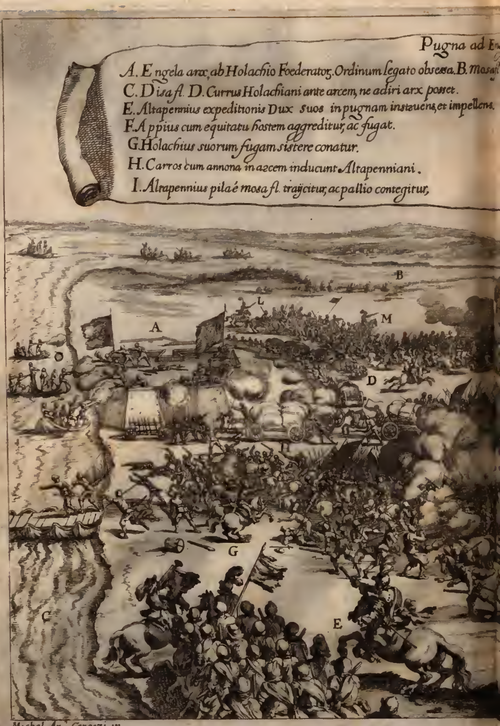
& Engelæ inferunt ſubſidium.

Tum de reuocando exercitu conſultant;

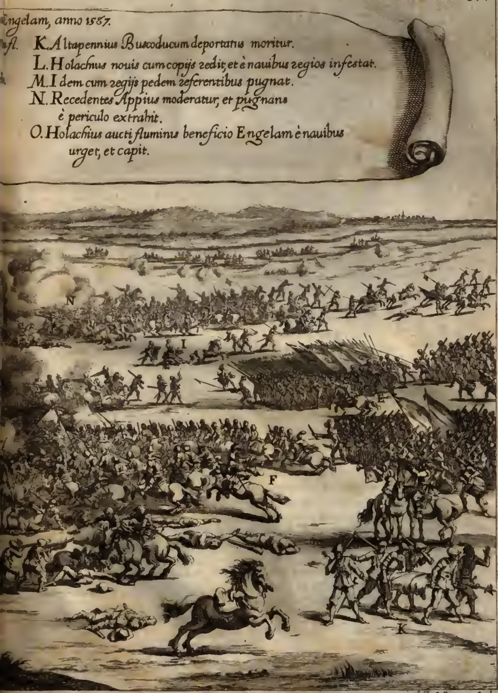
Reſtaurant pugnam;

& pugnantes recedunt;

magna Ducum, ac militum laude,

Michel. An.t Cergozi in.

Engelam, anno 1587.
...fl.
K. Altapennius Buscoducum deportatus moritur.
L. Holachius nouis cum copijs redit, et è nauibus regios infestat.
M. Idem cum regijs pedem referentibus pugnat.
N. Recedentes Appius moderatur, et pugnans
è periculo extrahit.
O. Holachius aucti fluminis beneficio Engelam è nauibus
urget, et capit.
N
I
E
F
K
fr.^o Collignon ſculp.

1587 addenſando ordines, nunc laxando: nunc pro cadente commilite, (namque indeſinenter à nauibus petebantur) integri obiectu locum explendo: ſemper autem pugnam regreſſumque miſcendo, vnumque altero occultando; eò tandem loci deuenere, vt Holachiani dum eos recedere non putant, ſenſerint receſſiſſe, atque extra ictum fulminantium nauigiorum peditatum omnem emigraſſe. Quin etiam, quoniam vis Holachij tota in Appij equites ferebatur, Hiſpani pedites aliarumque nationum, nouo ſe rurſum ordine inſtruentes, quaſi reſumpto in hoſtem impetu redituri; inhibuere inſequenti Holachio curſum, magnoperè admirato virtutem militum pugnaciter adeò ordinatèque, amiſſo Duce, recedentium: ſimul inſidias verito, quarum auxilio freti hoſtes maiora viribus auderent, eoſque, à quibus modò receſſerant, prouocarent. Itaque haud tentandam nouæ pugnæ aleam ratus, retro flexit, non amiſſa ſpe Engelam expugnandi, nouo quamuis ſubſidio firmatam. At regij milites ac Tribuni, vt in acie aduerſus hoſtem mirè concordes, ita poſt pugnam diuerſi incertique, cuius interea ductum imperiumque ſequerentur; ad Alexandrum mittunt, referentes quæ geſta eſſent: recuperata pleraque Campiniæ loca: in Engelanam arcem præſidium inductum: commiſſo prælio cæſos ex hoſtibus circiter nongentos, è victoribus vix ſeptuaginta deſideratos: ſed ob Altapennij infortunium non auſi ſunt triſtem nempè victoriam Alexandro gratulari. ſolùm orauere, vt, quoniam expeditionis Dux ſi non deſperata, quod verebantur, certè lenta curatione perdiù abfuturus erat ab exercitu, quam primùm aperiret, quem eius interim loco ijs copijs ipſe præficeret: quidque eiſdem agendum, ſi Sluſam redeundum non eſſet, iniungeret.

& Holachij admiratione,

qui ab obſidione diſcedit.

Nuncius victoriæ ad Alex.

Numerus vtrinque cæſorum,

Altapennius

At euulgata in Sluſæ caſtris Altapennij morte, (ſic enim primùm credita eſt) luxit eum exercitus ſupra priuati Ducis morem. mox audito illum viuere, lætiora ſperare cœperat: cuum nouiſſimè nunciato, quarto, poſtquàm Buſcoducum illatus fuerat, die occubuiſſe, milites quaſi perfuncti iam mærentium officio, mortem audiuere ſegnius, quàm mortis opinionem antè doluerant. Sed Alexander non aliam ſuorum iacturam ægrius tulit. Quippè à teneris eum annis in militiam & clientelam acceperat, commendatum ſibi non ſolùm à familia nunquam interruptæ in Regem parteſque fidei, (qua laude conſtantiæ non vtique infructuoſæ aut pœnitendæ, nulli Belgarum Proceres ante Barlamontios monſtrabantur) ſed maximè à propria adoleſcentis indole ſanè præferuida ac mar-

Luctus exercitus apud Sluſam, audita morte Altapennij:

lætitia ex contrario nuncio,

iterumque dolor certo iam obitu.

Præcipuus Alex. mœror.

& Elogium Altapennij.

martiali: quam maturè introſpectam primis militiæ rudimentis informandam ſibi ſumpſerat Alexander, alueratque in ſpem magni aliquando Ducis, collatis in eum prætoriarum cohortium, & Germanicæ legionis, & Geldrorum prouinciæ præfecturis. quas ille vt accuratius adminiſtraret, intentis in Farneſium oculis, inde ſingula intentandi, ac peragendi excipiebat exemplum, adeò vt, quum interdum aliqua nimis quàm audacter aggrederetur, hoc quoque inter imitamenta computaret. idque nec gratiam ei, aut opinionem apud Alexandrum imminuebat, ſua videlicet agnoſcentem: & lætum habebatur, ac plauſibile militari vulgo non aliam magis admirari fortitudinem ſolito, quàm quæ inter præcipitia pendeat, & in confinio temeritatis pedem figat. Quod tamen Altapennij iuuentæ, nimiùm certaminis auidæ, admouiſſe cauſam mortis creditum eſt. Quamquam quum non magis audacia obfuerit Altapennio, quàm cautio non profuerat Hiergio fratri ante annos octo in obſidione Traiectenſi pilâ ſimiliter enecato; profectò NON rectè ſemper contuleris in errata præliantium euenta præliorum plerunque fortuita: facilius affirmaueris, QVO die ſe militiæ quis addixit, eo primum die reum ſe omnium bellicorum ſucceſſuum obtuliſſe. 1587

Aegidius Hiergy Dom poſtea Com. Barlamont.

DE

DE BELLO BELGICO DECADIS SECVNDAE LIBER NONVS

ENGELA Holachio dedita.

INTERIM Alexander miſſo Florentio Floiono Barlamontij Comite, qui pro Altapennio fratre Geldriam, ac Rheni ripas curaret; non diſtulit, vti rogabatur, ſuis per Campiniam copijs extemplò conſulere, impoſito illis Marchione Vaſtio, cum mandatis, vt illico Buſcoducum peteret, ac tueretur aduerſus hoſtem. quem ſi fortè ad opem Sluſæ ferendam mouere inde conſpiceret, armis ſtrenuè obiectis iter intercluderet. Et Vaſtius quamquam illuc Sluſanis è caſtris aduolauit, reperit tamen Engelam obſidione preſſam ab Holachio iam reuerſo, ſuprema inter diſcrimina laborare. Defenderat illam ad eum diem pari animo ſucceſſuque cum Burgundorum manipulo Fabius Regina: donec Holachius aucti fluminis occaſionem nactus, apertis obijcibus, ad arcem armatis cum nauibus acceſſit. ex quibus (namque altius arce fluitabant naues) quum in defenſores continenti pilarum igniumque emiſſione fulminaret, militeſque ac domos iuxtà proſterneret; Fabius, omiſſa ſpe auxilij, cuius acceſſum inundatio ſubmouebat, non contemnendis conditionibus arcem dedit: tanta Holachij ac Fœderatorum gloriatione, vt quaſi ex ea iactura, regiorum animi & corda contabuiſſent, crepuiſſentque, euerſâ Engelâ, nouam inibi erectam arcem Moſæ propiorem, Crepicordium nominauerint. Quamquam ſuperioribus annis poſt captum ab Ordinibus Buſcoducum, ad eius vrbis præſidium, ſuper ruinis veteris Engelæ, Engelana rurſus munitio excitata eſt. Eodem tempore Vaſtius minore ſui pompa, & maiore hoſtium damno, non ſolùm Boxtelam arcem ijſdem ferè conditionibus deditam cœpit, ſed etiam Buſcoducenſem vrbem fame, hoc eſt acriore intus hoſte laborantem, frumento inducto, ab inteſtina illa obſidione liberauit. Pergebatque Vaſtius, Loonam haud dubiè rece-

1629 (margin, beside "quam ſuperioribus annis")

Vaſtius per campiniam copijs impoſitus

Engelam accurrit,

diu defenſam,

Sed Holachius auctu fluminis innundantis

arcendo acceſſum auxilij,

arcem obtinet, & aliam erectam Crepicordium nominant.

Vaſtius inducto in vrbem frumento,

pturus, quum reuocatus à Farneſio, iubetur cum Bobadillia 1587
Sluſam euocatur ab Alex.
legione Sluſam properare, quippè gliſcente hoſtium numero
ad ſoluendam vrbis obſidionem quotidiè confluentium.

Conſultatio Fœderatorum pro Sluſa.
CONVENERAT inter Leiceſtrium, & Mauritium, vt hic *Maurit.*
aſſumpto ſecum Præfecto Zelandici maris Iuſtino fratre, cum
Carolo Houuardo ſupremo Anglicanæ oræ mariſque Guber-
natore, claſſem ex Anglis ac Zelandis inſtructam apud aditum *Iuſt. nothus*
canalis, quà iter eſt Sluſam, continerent: ipſe copias ſuas Blan-
chembergam deportaret, eáque captâ pedeſtre inde prælium
obſidentium caſtris inferret. Et Leiceſtrius quidem eò appulſus,
Leiceſtrius Blanchembergam inuadit.
tanta celeritate ad Blanchembergam arcem quatuor Anglorum *Leiceſtrius*
millia è nauibus admouit, vt primos ſtatim cancellos ante
arcis portam, pulſis inde præſidiarijs, occupauerit. Et quam-
quam defendi arx diu poterat, eius tamen audito periculo
Solicitus de eius periculo Alexander
Alexander ex nuncio, qui teſtis capti veſtibuli excurrerat fe-
ſtinatus ab Arembergio, ſtetit parumper deliberabundus cum
ijs, qui aderant belli Ducibus, an immitteret illuc auxiliares
aliquot copias: quòd ex vna parte, ſubducto è caſtris ac ſtatio-
nibus milite, infringeretur obſidio, hoſteſque ad inuadenda
raris præſidiarijs loca inuitarentur: contrà ſi nihil extenuata ob-
ſidione perſtaret in caſtris miles, caputque ſuſceptæ rei vrgen-
do, cetera fortunæ permitterentur; expugnatâ Blanchembergâ,
fractoque illo maris clauſtro, atque adeò aperta hoſtibus ad
Sluſam viâ, defendi ex ea parte caſtra vix poſſent. Ergo libra-
tis vtrinque momentis, quum dilatis, quæ ab Arembergio in
Ire ipſe ſtatuit.
præſens petebantur, auxilijs, certa eſſet arcis amiſſio; viſum eſt,
HAVD ſapienter proſpici ſummæ rei, vbi à iactura partis inci-
pitur. nec ſibi gratam fore Sluſæ expugnationem addidit Ale-
xander, ſi captâ Blanchenbergâ audiret, Arembergium tam-
quam in triumpho per Hollandiam trahi à Leiceſtrio, aut Lei-
ceſtrianæ victoriæ teſtem in Angliam Reginæ ſubmitti. Itaque
ire ipſe ſtatuit, Sluſanæ obſidionis aliquanto ſecurior: namque
ac rebus apud Sluſam ordinatis,
aggeres, caſtella, ac reliquas munitiones paulò antè luſtraue-
rat: & intentiore cura canalis præſidium, vnde præcipuus ti-
mor ab hoſtili claſſe contra eius oſtium excubante, ex ſingulis
Hiſpanorum centurijs quinos elegerat grandiore tubo armatos,
ac ſtationarijs illic pontem ex vtraque ripa tuentibus immiſ-
cuerat, ceu neruos molliora corporis firmaturos. Igitur pro ſe,
relicto pro ſe Renthiaco,
impoſito vniuerſæ obſidioni Renthiaco: iuſſoque Vaſtio cum
parte equitatus circumire caſtrorum aggerumque terga; tre-
centos Vuallones leuiter armatos Blanchembergam verſus illi-
cò præmittit, ſequiturque mox ipſe cum parte Bobadilliæ le-
gionis,

1587 gionis, duobus Raitrum ſignis, ac prætoriâ turmâ: certus cum modicis hiſce copijs Leiceſtrium ad pugnam laceſſere, arcemque obſidione liberare. Haud multum viæ ab Ardemburgo confecerat, quum Leiceſtrius, audito Alexandri conſilio aduentuque, non explorato, quantus eſſet hoſtium exercitus, ſatis magnum ratus quemcumque duceret Alexander; à congreſſione abſtinuit, fugiens belli aleam comparationemque, nec interim ſe minorem hoſte habendum exiſtimans, quandiu inter ſe virium periculum non feciſſent. Itaque eâdem nocte retractis in naues militibus, à Blanchemberga Oſtendam verſus properè ſoluit pugnandi neceſſitatem anteuertens: quum tamen militum numero ſupra dimidium ſuperior foret. Adeò SOLA Ducis fama interdum bella profligat.

contra Leiceſtrium mouet,

qui non expectato hoſte diſcedit.

AT verò Sluſani aliquid interim auſuri per abſentiam Alexandri, Fliſſinganam claſſem admonuere, vt eâdem nocte, dum ipſi proximum vrbi pontem inuaderent, claſſis in pontem alterum oſtio canalis iniectum, impetum faceret. Et claſſis quidem fecit. ſimulque Sluſani incendiariam nauem, Antuerpianarum in morem attemperato cuniculo, conſpirante maris æſtu, incitauere in pontem. Sed Renthiaci prouiſu, ſoluta extemplò compage nauium, quibus pons inſiſtebat, viâque inimicæ naui rapido curſu vadenti patefactâ, nulli noxia cuniculi peſtis erupit. Nec feliciore ſucceſſu Fliſſingani, poſt impetitum eminus pontem multiplici flammarum iactu, reten- tata cominùs aggreſſione eumdem non inſtrenuè adorti, ſtrenuiore ſemper Hiſpanorum virtute reiecti ſunt. Vna demum Sluſanis eruptio, ea nocte, poſt incendiariam nauem fruſtrà emiſſam, fruſtrà non fuit. Etenim non procul à Brugenſi porta munitionem extexerant Hiſpani: eam egreſſi repentè oppidani, inter tenebras metumque ad defenſionem pontis accurrentium Hiſpanorum, raptim inuadunt; fugamque arripiente Centurione, cui locum defendendum tradiderat Aquiliæ legionis Inſtructor, munitione potiuntur, præſidij dedecore maiori, quàm clade. Sed breuì recuperata ſunt & locus, & decus. Namque Farneſius, cognito Leiceſtrij diſceſſu, reuerſuſque celeriter ad ſuos, quantum lætitiæ traxit ex defenſis validè pontibus, tantum doloris iræque ex amiſſa munitione concepit. Obuioque legionis Inſtructore. *Egregium tu quidem Centurionem*, inquit, *tanti momenti loco impoſuiſti*. Cui ille quum audacter reſpondiſſet, *Non alium ab ſe impoſitum, quàm ex ijs, quos eius Celſitudo legiſſet*; ad improuiſam liberamque reſponſionem paulùm reticuit, mitigatâque irâ, *Verè tu quidem*, ſubdidit;

Sluſani pontem vrbi proximum aggrediuntur,

incendiaria cum naui,

fruſtra,

& Fliſſingani pontem alterum,

pari ſucceſſu;

Amittitur munitio ignauia Hiſp. Centurionis,

Queritur Alex. ea de re cum inſtructore;

qui libere reſpondet;

& Alex. ciuiliter accipit reſponſum.

pontem

Sergente maggior.

dit : *& iſte, & reliqui in exercitu Centuriones à me ſunt, ſed alij iuſtitiæ, alij gratiæ ſuffragio creati ; ideòque non omnes æquè agnoſco meos .* Haud obſcurè ſignificans, eſſe aliquos inter militiæ præfectos, quibus non ſuo ipſe iudicio, ſed hiſpanæ aulæ commendatione regimen aliorum attribueret. Valuitque ea Alexandri vox, vt alius ex eadem legione Centurio, ſiue nationis ignominiâ perſtrictus, ſiue propriæ laudis ex aliena ignauia petendæ occaſionem nactus, onus in ſe ſuſceperit inuadendæ munitionis.

[& Centurio alter hiſpanus]

hortatuſque centuriam ad reportandam non minus ex ſuis; quàm ex hoſtibus expoſitam fortibus viris palmam, locum magno animo aggreſſus, hoſtes loco proturbauit, decus ſuis reſtituit, ſibi auxit.

[munitionem recuperat:]

Nec pòſt multo vtrâque turri in poteſtatem denuò redactâ, medioque murorum ſpatio inter turres ſuffoſſionibus ac tormentis quatefacto, expoſcebant iam milites aggreſſionem & pericula, pars tædio laborum, multi oſtentatione virtutis, plerique metu ne per deditionem prædâ fraudarentur.

[Aggreſſionem expoſcunt milites;]

Nec militum alacritatem fruſtraturus erat Imperator, quum Sluſæ Præfectus ac ciues, auditâ Leiceſtriani exercitus fugâ, ſpectato Fliſſinganæ claſſis irrito conatu, cuius etiam tum naues complures à canalis aditu recedentes videbant; eoque deſperatis aliunde auxilijs, ac intra lacera apertaque vrbis mœnia male tuti, deditionem obtulere.

[ſed deſperatis auxilijs,]

[atque apertâ multis in locis vrbe deditionem offerunt Sluſani.]

Et Alexander, comperto armari rursùs Angliam ad Sluſæ auxilium: ac breuì, vti ferebatur, viginti bellatorum millia inde ſolutura; veritus, ſi rei fama, licet in maius aucta, ad obſeſſos perueniret, ne illos tanti ſpes auxilij ad ſuſtinendam obſidionem aliquot inſuper dies, quod ſanè poterant, obfirmaret: atque adeò ne oblata tunc vltrò victoria, poſtea dubio ſucceſſu, certis periculis, multo vtique ſanguine eſſet emenda; colloquium facilè admiſit: eodemque die, qui fuit octauo idus Auguſti, [9. Aug.] acceptis ac datis obſidibus, hinc Caetano & Cæſio, [Petr. Caet. Nicol. Cæſ.] inde totidem ex Anglorum primoribus, intra horas omninò quatuor confecta deditio eſt.

[qui clementer accipiuntur ab Alex.]

datumque honori inexpugnabilis loci, defenſorumque virtutis, vt milites abirent cum ſua quiſque ſupellectili, explicatis vexillis, incenſis ſcloporum funiculis, ac reliquâ alienæ victoriæ pompâ: facili ad ea Farneſio, quippè expugnationi vrbium intento, & ſua victis ſolatia non inuidente.

[& dimittuntur liberaliter præſidiarij]

Immò Groneueltio Gubernatori ſubmiſsè petenti litteras, quæ apud Angliæ Reginam fidem facerent operæ in defendenda vrbe ab ſe militariter impenſæ, peramplas is tradidit cum perhonorifica teſtificatione regiminis eius.

[præcipuè Gubernator impetratis ab Alex. litteris;]

Fuere, qui egreſſi ſunt vrbe, ſub tredecim ſignis, præſidiarij paulùm

[Integri ex præſidiarijs abeuntibus,]

lùm

1587 lùm ſupra nongentos. præter ſaucios, qui fermè quadringenti ratibus duodecim ferebantur. Omnes extra canalem à Regijs deductos naues auxiliarium accepere. Cecidiſſe autem toto obſidionis tempore, ex Sluſanis fermè ſeptingentos proditum eſt: ex Regijs deſideratos infra ducentos & quinquaginta, ſaucios aliquanto plures omninò patuit. & ſaucij, mortui ex victis & ex victoribus,

Io: de Riuas Post hæc Alexander inductis ad vrbis arciſque præſidium nouem Hiſpanorum centurijs, deſignato Gubernatore Ioanne Riuio ſpectati animi conſilijque Centurione, quem ex Teneramundæ præfectura euocauit, ſubmiſſo in eius locum Centurione Chaſco, notæ pariter virtutis; egit ipſe, agique ab vniuerſo exercitu voluit, ſacrâ ſimul ac militari pompâ, grates Dei clementiæ, ob expeditionem illa militum paucitate perquàm arduam, optatum ad exitum, breui mora perductam. Et verò admiratos comperio vel ipſos qui vicere, potuiſſe à quinque peditum millibus, ac ſeptingentis equitibus obſideri vrbem tot caſtellis, inſulis, mari, ſeptam: tot paludibus, aggerumque obijcibus, eorumque ſecturis, atque alluuionibus inacceſſam. vt non minus profectò difficile videretur Sluſam inuenire, quàm vincere. Sufeciſſe tam modicas copias aduerſum eodem tempore coniuratas ad Sluſæ auxilium hinc Zelandiam Fliſſingana claſſe, inde Angliam Leiceſtriano exercitu, aliunde Friſiam atque Hollandiam Schenchianis Holachianiſque agminibus: atque ita ſuffeciſſe, vt, non modò hoſtium alios exſcenſionem aggreſſionemque auſos in naues reiecerint: alios deſperato impenetrabili caſtrorum acceſſu, quærere alibi obſidionis auocamenta compulerint; ſed vltrò etiam obuiàm auxiliaturis proceſſerint, eoſque terrore ſui, quo nil conficientius inter arma, fugauerint. Denique intra dies non amplius quinquaginta, erexiſſe periniquo loco, ac nouo more aggeres: expugnaſſe toties caſtella, arcemque in primis ante Sluſam, hoc eſt Sluſam alteram: ſeptis ac pontibus conſtrinxiſſe maris brachia: pugnaſſe cum fluminibus, hoſtium odia atque arma gerentibus: Sluſam ipſam multo præſidio validam minima inuadentium clade in poteſtatem reduxiſſe; profectò in Sluſenſi expeditione, ſi vnquam alias, intellectum eſt, Sapientia Imperatoris, ac virtute militum numerari exercitus, ac parari victorias. At verò Alexander poſtquàm Renthiaco ac Vaſtio mandauit, vt copias è Sluſenſi agro deductas, deſignata per loca diſtribuerent; & pontes atque opera circa vrbem excitata deponerent, ne hoſti ad Sluſam inuadendam inuitamento atque vſui forent; quod, dum hæc ſcribo, factum eſt

ex ligneis capſis (beside "re aggeres")

Alexander gratias Deo ſolenni pompa perſoluit, ob victoriam, ſpectata inuadentium paucitate, & difficultatibus inuadendi & hoſtium numero, & temporis breuitate, habitam merito maximam.

eſt ad Ariam in Arteſia, ijſdem munitionibus ab Hiſpanis 1587

Ipſe compoſitis Sluſæ rebus Bruxellas abit.

mox receptam, quibus fuerat à Gallis capta, Bruxellas redijt, ciuili bellicæque adminiſtrationi ex ea vrbe conſulturus.

DISCORDIA inter Fœderatos & Leiceſtrium.

Slvsae iacturam ſecuta eſt inter Leiceſtrium ac primarios Ordinum inſanabilis diſcordia: (conſuetum nempè malum, & ſecunda eorum, qui victi ſunt, clades) dum quiſque in alterum rei infelicis euentum referendo, acrius tunc factioſis concionibus, ac libellis, inter ſe decertabant, quàm antè cum hoſte conflixerant.

Huius querelæ;

Querebatur Leiceſtrius generatim de Ordinum deſidia inconſtantiaque, qui & bellum non pararent, & pacem non admitterent. Præcipuè verò ferebantur eius querelæ in Holachium, & in Iuſtini Naſſauij nauales ſocios. quòd ille deſtinatam Sluſæ opem intempeſtinè aliò deriuaſſet: hi quòd nauibus raro milite inſtructis auxilium liberandæ vrbis in ſpeciem oſtendiſſent: ideò è claſſiarijs vno in carcerem tracto, & queſtioni ſubiecto, nihil omittebat, quo Ordinum culpam malignè pecuniam militemque ſubmittentium palàm faceret.

Holachio

Et per Fœderatas prouincias turbæ:

Nec minore in ipſum, quamquam occultiùs ab Ordinum Proceribus regerebantur: turbis vſque adeò per Hollandiam in primis, Friſiamque gliſcentibus, vt renouatis veterum motibus diſcordiarum, vrbium aliquæ obedientiam Angliæ Reginæ, atque Leiceſtrio præſeferrent, eamque Comitis Mauritij, ac Senatorum imperijs præhaberent.

multis in Leiceſtrium inclinantibus,

Ex quo & Ordines permoti ſunt ad Leiceſtrij præfecturam circumſcripta poteſtate coarctandam: & Leiceſtrius irritatus ad eamdem præfecturam, quam ſpontè obtuliſſent, & nunc aduerſus pacta conuentaque repeterent, conſtabiliendam.

diminuta propterea eius authoritate ab Ordinibus,

ſic eluſum dictitans Archiducem Matthiam: ſic Ducem Alenconium coactum vim atque arma firmando imperio adhibere.

Inde acriores eius querimoniæ;

Et aderant Leiceſtrio validiora, quàm Alenconio, populorum ſtudia, ac profeſſoriæ potiſſimùm linguæ concionalium miniſtrorum, à quibus authoritatem Ordinum in Anglos transferre cupientibus, vltrò incitabatur, vt aliquid ſupra inane Præfecti nomen auderet.

Hæreticis

& ſuſcepta conſilia

idque in promptu fore, ſi vrbem ex primarijs aliquam, ſibi nouis conditionibus Leiceſtrius adiungeret, in qua potentiæ non vtique precariæ ſedem figeret. Nempè Alenconianum exemplum, licet euentu damnatum, probabatur tamen ab hominibus magis Alenconij deſignatione ac ſpe allectis, quàm fine deterritis: Vitio generis humani, tentata infeliciter ab alijs retentare non dubitantis: ſpectantiſque magis, quid illi facere potuerint, quàm quid fecerint. Igitur firmato conſilio, delectoque ad id Lugduno, vrbe Leiceſtrianæ factionis, res in

Leida

Lugduni inuadendi,

hunc

1587 hunc modum compoſita eſt; Vt peditum in vrbe Præfectus, quaſi litteris Leiceſtrij excedere Lugduno iuſſus, portæ inſiſtens tympano ſignum ederet: acclamatiſque Reginæ, ac Leiceſtrij nominibus, ſimul conſcia armatorum ciuium manus curiam inuaderet, ſimul equitum agmen haud procul à porta latentium, vrbem irrumperet: comprehenſoſque è Magiſtratibus eos, qui Ordinibus fauebant, venturo Leiceſtrio adſeruarent. Sed rarò latuit diu, quod ſparſum eſt in plures: ſemperque paucorum fuit ſilentium, & fides. Quamquam Lugdunenſium conſpirationem ſors magis aperuit, quàm perfidia. Etenim dum conſulendo tempus teritur, conſpiratorum vnus in carcerem priuatam ob cauſam abducitur. inde omnes, quaſi detecta conſpiratione perculſi, nec etiam poſtquam patuit, illum ære alieno grauem ob vetus debitum in ius vocatum, ſecuri quieuere, ſuſpicati eam callidè cauſam obtendi ad occultandam indicatæ iam conſpirationis conſcientiam. Itaque eorum vnus, vt præmia aut certè veniam feſtinato indicio præriperet, conſpirationem, & ſingulorum nomina edocuit Lugduni Magiſtratum. Statimque ijs, qui capi potuere, (nam plures euaſerant) in vincula pertractis, tribuſque publico capitis ſupplicio affectis, deſijt magis Lugduni tumultus, quàm ſecuritas redijt. Immò nec alijs in ciuitatibus ſuſpiciones factioneſque quidquam remittebant: furente inſuper Leiceſtrio, quòd talia de ſe iactarentur, ſumptumque de reis ſupplicium fuiſſet, inconſulto ſe. Quare quum plenis conuiciorum libellis perſtreperent omnia; quantoque illum effuſius inter initia præfecturæ in cælum extulerant apud Angliæ Reginam, tanto nunc eumdem emiſſum ex Anglia ad Belgij diſſidium, velut Orionis ſidus lucidum ſed procelloſum, licentius quererentur; Regina, amiſſa ſpe componendæ vltrà ciuilis diſcordiæ, nec ſatis probata Belgarum licentiâ aduerſus Leiceſtrium; ad ſe illum in Angliam reuocat, haud inuitum, quippè loci hominumque iam pertæſum; quemque non minus auertebant à Belgio indeclinabiles turbæ, famæque in dies decreſcentis, immò ipſius vitæ diſcrimina; quàm aula, & voluptates, & Reginæ fauor, in Angliam inuitabant. Quò is appulſus, compoſitis ad Ordines litteris iræ odijque manifeſtis, Belgicâ ſe præfecturâ tandem abdicauit. Sic nimirùm Gubernatores ab Ordinibus anxiè poſtulati, cum plauſu excepti, glorioſè regimen exorſi, euentu demum infauſto exire è Fœderatorum Belgio conſueuere. expertis iam tertiò eorum prouincijs, quantum præſidij in aſcititijs rectoribus, eiecto Domino, collocandum ſit. & externis Prin-

Nicolaus Maldaus — hoc aſtu, — Conſilium detegitur, — & conſpiratorum aliqui plectuntur: — creſcentibus turbis, — & reuocato in Angliam Leiceſtrio, — qui Belgij præfectura ſe denuum abdicat: — expertus ipſe cum prouincijs, — & prouinciæ cū ipſo, eamdem fortem quam Matthias & Alenconius.

Principibus pariter expertis, quàm non diuturnum ineatur cum iis fœdus, qui ſe tibi hactenus dedunt, tuum dum nomen ac vires hoſtibus obiectent: mox deficientem viribus, famâque vileſcentem abijciunt, ac fortunam, quam ſibi concilient, alibi quærunt. Et tamen offenſus nuper in Matthia fratre Rodulphus, offenſus poſt in fratre quoque Alenconio Henricus, offenſa nunc in Leiceſtrio Eliſabetha: nec minus irritati aduerſus horum tentamenta Fœderati Ordines; pari vtrinque diſſimulatione non modò nihil in ſe ſe hoſtiliter agitarunt, ſed Gallia, Britanniaque Fœderatorum arma inſuper adiuuerunt, non aliam opinor ob cauſam, niſi quia OFFENSAE deuorantur, vbi maiori, quod inſtat, malo occurrendum eſt. 1587

Quieſcit inter aliorum diſſidia Alex.

Et verò tempeſtas, quæ hoc tempore imminebat Angliæ regno, proniùs multo Reginam cum Fœderatis Ordinibus coniunxit. Id autem bellum, dum extra Belgium Hiſpania meditatur, ac Parmenſi Principi aliquid auocamenti à domeſticis tumultibus impertitur; me quoque (quaſi bellicorum diſcriminum particeps non tam calamo, quàm ferro accinctus Alexandrum, alioſque vtrinque Duces inter arma comitatus fuerim) iuuabit interea paulùm interquieſcere: atque à continuatis obſidionibus, ab hominum cædibus, à locorum excidijs, ad mitiora de pace conſilia, quæ molientibus hoc tempore magnis Europæ Principibus ſuſcepta ſunt, curas ſtylumque conuertere. Spectabat Alexander Ordinum Anglorumque diſcordias, vt multis videbatur, otioſus; quòd Fœderatorum prouincias inteſtinis factionibus diſtractas, ac minimè tunc quidem Fœderatas, per eam opportunitatem non inuaderet. Ille tamen belli gerendi percallidus, apud ſe reputans, quum partes ciuilibus diſcordijs confligunt, ex aggreſſione externa facilius coire, vireſque ſi non animos conſociare; ſpatium haud illibenter illis permittebat, quo ſuis ſe viribus attenuarent, attenuatiſque recenti ipſe cum milite ſuperueniret. Quamquàm ſatis negotij erat Alexandro, qui hoc tempore partim magnis de concordia legationibus audiendis, mittendiſque: partim apparando terra marique bello longè maximo, animum, atque operam adhiberet. Quæ porrò hæc concordia inter Hiſpanos, Angloſque, ac Belgas agitata, quæ eius prima conſilia, quæ media, quæque poſtrema fuerint: ſimul quanto Regnorum ac prouinciarum apparatu motum ſit bellum, quibus illatum viribus, quo geſtum euentu, ego in præſentia, ſeparato pacis bellique negotio, quamquam eodem tempore vtrumque ferbuit, ex authographis arcaniſque litterarum,

cum admiratione multorum

ſed non abſque conſilio:

nec ſine cura pacificationis,

& bellici apparatus:

Originali

com-

1587 complexus, multorum menſium opus, haud infructuosè memorabo. Agnoſcet vtique lector, quàm rarâ ſæpe concordiâ mentis ac frontis, magnos inter Principes de concordia diſſeratur.

DE PACIFICATIONE inter Philippũ Regem & Eliſabetham Reginam.

Et pacificationem quidem inter Philippum Regem, & Eliſabetham Angliæ Reginam Fœderatorum partes complexam, mercatores duo negotiandam ſuſcepere, Andreas Delous Belga, & Auguſtinus Grafigna Ligur: ille Antuerpiæ incola, hic Londini: vterque à mercatorum republica rogatus, vt pro eo, quem habebant, aditu in Parmenſis Ducis, Anglæque Reginæ aulas, de reſtituendo inter Anglos, Belgaſque commercio, propter prouincias armis Eliſabethæ palàm adiutas intermiſſo, ſermonem inducerent. Nec difficilis vtrique ingreſſus in rem fuit. Quippè conſtabat, Anglam de ſuſcepto pro Fœderatis bello non magnoperè lætam. & plerique eius regni Proceres haud ignari, quantum ex ſingulorum fortunis petendum eſſet ad eam armorum in Belgio continuationem, præſertim ſi quid in Angliam moueret ab Hiſpania Rex, pacem optabant. Hæc Ligur rimatus, adit primùm Vuillelmum Burghlæium, magnum ærarij Præfectum; tum Iacobum Croftum, Regiæ Cenſorem, Contrarotulatorem vocant, quos (vt fermè adminiſtratio pecuniæ tenaciores timidioreſque homines facit) alienos à belli ſumptibus intelligebat. Apud hos mercatorum querelas deponit: rogatque, vt pro ea, qua prævalerent gratiâ in Reginæ animo conſilioque, viam inirent aliquam componendæ pacis, reponendique commercij. Quumque illi pronum ad pacem Reginæ animum reſponderent: &, ſi mens eadem Parmenſi foret, poſſe aliquid confici non deſperarent; extemplò Ligur ad Deloum Antuerpiam contendit: reperitque, actum ab eo cum Parmenſi omninò ex ſententia. creuitque poſtea vtrique ſpes ex adeuentu prænobilis Dani, quem ſuper ea concordia Federicus Secundus Daniæ Rex allegauerat ad Alexandrum. Is enim audito, gratum Eliſabethæ futurum, ſi ad pacem ineundam inter Hiſpanum Regem, Fœderatoſque Belgas, atque adeò Reginam ipſam Fœderatis innexam, authoritatem ipſe ſuam atque operam adhiberet, cauſam libentiſſimè ſuſcepit, more Principum, qui arbitria regnorum ambiunt, componique vſquam aliquid, ſe non appellatis, ad contemptum ſui trahunt: compoſitaque in Hiſpaniam legatione, litteras ad Regem dedit, in quibus, (vt earum quàm longiſſimarum ſummam hîc attingam, laboriſque ac temporis compendium lectori faciam) poſt deploratas tot populorum calamitates, qui

Londra

Theſaurarius Iamys Crofti.

Caius Ranzouius 28. Oct. 1586.

1. April. 1586.

Initium eius à duobus mercatoribus,

qui negotiantur illam,

apud Angliæ proceres,

& apud Parmenſem Ducem.

Vrget eandem Danus Rex per legatum ad Alex.

ſed prius litteras ad Philippum Regem dedit,

quarum hæc ſumma.

qui ob reformatæ religionis ſtudium, patriâ, fortunis, vitâ 1587
miſerè ſpoliabantur: poſt obliquè perſtrictam Romanorum Pontificum potentiam, nimis iam Principibus ac regnis grauem: denique poſt excuſatam Angliæ Reginam auxilia Belgis ſubmittentem ex veteri ſibi fœdere coniunctis; in eo pluribus elaborat, vt perſuadeat, ſi Belgarum populis liberum Religionis arbitrium indulgeatur, haud dubiè ſperari poſſe & illos ad debitam Regi ſuo obedientiam alliciendos, & Angliæ Reginam, omiſſo eorum patrocinio, Regi ſimul reconciliandam. Additque poſtremò, ad eam rem miſſum à ſe nobilem fidumque aulicum, qui regias curas ſuas Maieſtati eius, & (ſi ex vſu viſum fuerit) Angliæ Reginæ, ad eam pacificationem liberaliter offerat. Ad hæc quid reſponſum à Catholico Rege fuerit, libet ex eius verbis agnoſcere, ſi tamen prius edixero, hoc regiarum litterarum exemplum, vt hîc à me proponetur vacuis alicubi ſpatijs interruptum, ſic ab Rege tranſmiſſum ad Parmenſem Ducem fuiſſe, & apud me eſſe. Cauſa haud mihi in promptu: niſi fortè ambigens Philippus, qua Danum appellatione, Maieſtatis ne, an regiæ Celſitudinis ſalutaret, quòd cum nollet honore aut pari exæquatum, aut minore offenſum; iuſſerit ſuum ad Dani epiſtolam reſponſum, cuius admonere quàm primùm neceſſe habebat Parmenſem Ducem, mitti ad hunc nullis interim appoſitis dignationum titulis, quos ipſe dein expenſos in Daniam ſcribens adiecturus eſſet. Vt vt fuerit, mihi ſatis erit, ſic vti rem comperi, in medium protuliſſe.

Guillelmus Vander Venſe

Philipp. Reg.

Altezza

ad Dania Reg.

Reſponſio Philippi Regis.

ſic autem ex hiſpano ſe habet. *Beneuolo animo, quem mihi Veſtra litteris ſuis prima Aprilis die exaratis oſtendit, reſpondeo* 1586
ipſe pari amore amicitiaque: ac lætabor, ſi in ijs, quæ ſe in poſterum offerent, occaſionibus, idem vterque continuemus. Doloris ſenſus ex magnis per Belgium meum motibus, diuturnaque rebellione; digna res eſt Veſtrâ, ac propria omnium Regum Principumque, quos ſubditorum à Dominis ſuis defectio, deteſtabili exemplo tangit omnes. Quòd non ego talium occaſionem illis præbuerim, clarius eſt, quàm vt diſputationi ſubijciam. Potuerint quidem à principio peruerſi quidam homines in fraudem miſeros populos impellere, eorumque ſimplicitate ad ſua interim commoda abuti; nunc certè tempus ſatis aperuit illorum artificium ac dolos. Et clementia, qua tam multos, qui ſe in viam debitæ obedientiæ reduxere, ego libens excepi; teſtis eſt locuples caritatis, qua cum illis ago: & ſimul pignus eſt inuitamentumque alijs, qui idem facere animum induxerint, nihil præterea, quod à me petant, opus habituri. Nam libertas Religionis, qua permiſſa componi poſſe omnia Veſtra pluribus incul-

1587 *inculcat, mihi ſanè proponi non debet. Si enim aliorum Principum mos inualuit, vt non alium patiantur ſuis in prouincijs ſacrorum cultum, niſi quem ipſi profitentur: idque ad Religionis, regnorumque conſeruationem pertinere arbitrantur, cur mihi non liceat, immò cur ego non debeam in meis prouincijs id agere pro vera germanaque Religione, quod alij pro falſis opinionibus ſuis non omittunt? Dummodò autem ex me non petatur, vt permittam aliquid aduerſus Catholicam fidem, atque obedientiam, quam ipſe meique ſubditi debemus Romanæ Eccleſiæ, noſtroque admodum Sancto Patri, qui in ea tanquam Chriſti Domini Vicarius inter homines praeſt: hoc inquam excepto, nihil à me ſubditi pro ſe petent aut cupient, quod aſſecuturi non ſint. Itaque quum ego non me menſurâ metiar diuerſa ab ea, qua quiſque conuenire ſibi putat, vt domi vtatur ſua; non dubito, quin cauſam, quam pro me eſſe nemo infitiari poteſt, Veſtra quoque adiudicatura ſit mihi, ac probatura nequaquam imputanda mihi, quæ ex hiſce bellis enaſcuntur mala, neque per me ſtare, quin ea protinus præcidantur. Quod ſi mei decepti tandiu populi reſumere quam debent obedientiam aliquando velint, experientur & ipſi veniam clementiamque, quam ad hunc diem experti ſunt omnes. Quod autem ad malam vicinitatem attinet, quam experior ab Anglia, omnes intelligunt, quanta eſſet cauſa, aut potius obligatio, vt alia mecum ratione ageretur. Et Veſtra iudicare per ſe poteſt, quàm leues ſine colores, quibus factorum ſuorum culpam obtegere, ac ſpeciem eis aliquam inducere connituntur. quum palàm ſit veterem concordiam eius regni cum Belgarum prouincijs, non eſſe intelligendam, ſi ſcitè intelligatur, niſi inter vtriuſque partis Principes, non autem vt inde ſeditionum prætextus ſubditis offeratur. Nihilominus tamen ob amicum animum, quo mihi perſuadeo Veſtram adduci ad hanc inter nos concordiam exoptandam; nolui aditum negotio claudere, cui aperiendo manum adhibuit tam bonus ſequeſter, ac frater. Itaque rem omnem Parmenſi Principi, meo cognato, mearumque belgicarum prouinciarum ſupremo Gubernatori committo, eique mando, vt, ſi aduerſa pars agere ex rationis præſcripto velit, à ratione ipſe non diſcedat. idque ſi fiat, facilè Veſtra animaduertet, æquum eſſe, vt inde incipiat correctio ac ſatiſfactio, vnde cæpit iniuria & offenſio. Hunc autem ordinem ſi illi tenere noluerint, tunc demum re ipſa cognoſcet, ab eis non tantum reuerentiæ haberi Veſtræ, quanti ego illam æſtimo, at diligo. In quo animi propoſito, vbicumque ſe dederit occaſio, bonum me & amicum, & fratrem perpetuò comperiet.* Cum harum exemplo litterarum ad Alexandrum miſſo, addidit Rex exemplum quoque litterarum Daniæ Regis, & monita inſuper ali-

qua,

qua, ex quorum vſu cum Dano per litteras, & in colloquio 1587 cum eius legato ſe gereret. Etenim Daniæ Rex certior factus è Philippi litteris, in Parmenſem Principem tranſigendi negotij poteſtatem eſſe collatam, allegato ad eum, vti dicebam, gentili ſuo, ea ipſa litteris ſuis compendio repetijt, quæ prolixè ad Regem ſcripſerat, *Magna*, ſicuti aiebat, *concepta ſpe fortunati exitus, quando ſibi cum eo Principe agendum eſſet. cuius prudentiam comitatemque præter militarem gloriam, omnium conſenſu nationum, celebrari paſſim audiret*. additque ad extremum, *Quoniam ſperaret Hiſpaniæ Regem in cauſa Religionis aliquid remiſſurum, paratum eſſe ſe, homines ad colloquium deligere, quum primùm conueniendi tempus locumque doceretur*, Cui Alexander, actis pro honorifica de ſe opinione gratijs, *Neque à ſe* reſpondit, *quidquam omiſſum, quandiu in Belgio fuerit, quominus oblatâ rebellibus gratiâ ad Regis Dominique ſui obedientiam illos reuocaret: neque in præſens Maieſtatis eius operam, quam beneficij loco ducebat, vllo modo aſpernaturum. Mitteret proinde quos & quando vellet; ſecuritatem loci non defuturam. modò ſibi perſuaderet, immotum Philippo Regi, Religionem à maioribus traditam ſarctam tectamque aduerſus nouitia concionalium hominum commenta perpetuò ſeruare; & æquiore illum animo paſſurum, iacturam prouinciarum facere, quàm eaſdem cum iactura Religionis obtinere*. Verùm Daniæ Rex, ſeu deſperato ſucceſſu, ſeu potius offenſus Fœderatis prouincijs, quòd eius legatus ab earum militibus captus, exutuſque litteris fuiſſet; non modò progreſſus vltrà non eſt in ſuſcepta alieni negotij cura, ſed ad propriam vlciſcendam iniuriam, retentis apud ſe Hollandorum nauibus, animum iramque vertit.

Inde Rex Danus ſuper eadem re ſcribit ad Alex,

Qui ſic reſpondet;

6. Non. 1586.

Phil. R.

Sed Rex non vltra progreſſus eſt,

At calebat interea, (nihil conceſſantibus Graſigna, atque Deloo) concordiæ ſpes ac propoſitum, inter Anglos ac regios Belgas, ſcriptis inde à Burghlæio, & Crofto, ad Perenottum Campinij Dominum, & ad Præſidem Richardottum: atque ab his ad illos peramicis litteris de rei componendæ via modoque; ſecutis ad hæc Reginæ ipſius, atque Alexandri conſimilibus litteris, promptum inuicem animum teſtantibus, operamque pariter pollicentibus. Sed, vt non mens & conſilium vtrimque par erat, & de pace agitantes, aliud à pace propoſitum habebant; ita negotium modò remittebat, modò, vt conducibile partibus, intendebatur. Nouiſſimâ ante Scotæ Reginæ mortem coniuratione, ſimul auctis de gallico in Londinenſi aula legato ſuſpicionibus: auditiſque eodem tempore infauſtis per Belgium proceſſibus armorum Angliæ;

Feruet pacificationis negotium;

ſcriptis ex Anglia in Belgium,

& hinc in Angliam litteris;

Feder. Campigni frater Card. Granuell.

vtrimque callidè;

Cauſæ cur pacificationem vrget Regina,

Albs Spineus

Regi-

1587 Regina intuta domi, foris ſpreta, vtrobique anxia, vrgendæ pacificationi accuratius intendit, quo & aliquem ſollicitudinis aculeum Gallorum animis incuteret, & curſum victoriarum Alexandri, ſpe pacis interſiſteret. Hinc eius ad Alexandrum ſolito blandiores litteræ, quibus illum ad legatos deligendos, locumque colloquij, ac tempus deſignandum inuitabat, nihil moratura, vt aiebat, quin eam controuerſiam, ſe inter, & fratrem Regem, tam æquo amicoque medio & conciliatore componeret. ſimul miſſis ad Fœderatas Belgarum prouincias bis terque nuncijs, litteriſque, eos hortata eſt, contra quàm aliàs factitauerat, ad colloquium cum Parmenſi de pace ineundum, communemque cauſam coniunctâ operâ pertractandam; teſtata, ſi contumacius ipſi abnuerent, ſe quidem à ſuſcepto de pacificatione conſilio non receſſuram. Nec alijs artibus Anglam petijt Alexander, quàm quibus ab eâ petebatur. Nam quum reſponſum ad Reginæ litteras aliquandiu diſtuliſſet; audito, agitandum in regni conuentu de Fœdere cum Gallis Germaniſque Proteſtantibus ſanciendo; nihil moratus componit ad eam litteras, actiſque gratijs, quòd tantum ſibi ab eius Maieſtate tribueretur, nullam fore in ſe conficiendæ rei moram affirmauit. Ideòque arbitrium loci, quò legati deſignandi conuenirent, ſe Maieſtati eius remittere, modò neutrius eſſet partis: ne, ſi alterius foret, obſides ea pars mittere (quod rem protraheret) cogeretur. id verò ſe honori eius, & celeritati pacificationis attribuere. Neque hoc conſenſus, idem litteris peragi voluit à Richardotto cum Burghlæio, & Crofto, atque alijs Regni Senatoribus, quos ab huiuſmodi Fœderibus quæ cum Gallis deſignabantur, tanquam belli apparatibus alienos non ignorabat. Et res vtrinque fluebant ex ſententia: quum hinc Sluſæ obſidium, illinc nauium Gaditano in portu incendium, ſpem omnem concordiæ propemodum perdidere. Etenim Reginæ de bellico per Hiſpaniam apparatu per ſollicitos nuncios recens admonitæ viſum eſt, in Hiſpaniæ littora Franciſcum Dracum, notum maritimis expeditionibus nomen, immittere, ad Hiſpanorum vires explorandas, & quidquid ex eo apparatu poſſet, corrumpendum. Sed antea feſtinatâ ad Alexandrum epiſtolâ peracriter de Rege conqueſta eſt. inter alia: *Haud latere ſe* ſcribens, *quæ in caput ſuum cudantur: gladiumque, qui ſibi cladem minitetur, prouidere. Sed non eſſe adeò abiectè ſe genitam, vt iniuriam ſibi à quoquam fieri ignauiter laturam ſit, aut inimici gratiam indignè ſit deprecatura. Singulis fermè hebdomadis, in publicis rerum Hiſpanicarum, quæ circumferuntur,* nun-

Marginalia (left): *8. Febr.* — *Hiſpan. Rex* — *27. Febr.* — *Cadix* — *5. April.* — *Ex Regina originali* — *Gazette*

Marginalia (right): per litteras ad Alex. — & ad Fœderatos Belgas, — & cauſa eur Alex. in eandem incumbit, — Reginæ reſpondens. — Dracum mittit in hiſpaniá Regina, — & ad Alex. ſcribit in hunc modum.

nuncijs, inque priuatis multorum inde in Angliam litteris. ſcriptum 1587
ab ſe legi, H o c *anno fore occaſum Angliæ. iamque Hiſpanos, venatoris illius perſimiles, qui membra lupi nondum capti liberaliter in amicos diuidebat. Angliæ Hiberniæque regna inter ſe eſſe partitos. Non tamen ob huiuſmodi minas, regium pectus ſuum aliqua ex parte concidere: immò ſpem habere, poſſe ſe adiutam ab ea, quam ſæpius experta eſſet, Dei manu, vanas haſce potentias infringere, digneque tueri regna, quæ à Deo, atque à natura tradita ſibi, hereditaria poſſideret.* addit tamen, *Non idcirco ſe à propoſito pacificanis amoueri, quam confici non alio libentius adminiſtro, quàm Parmenſi Principe peroptaret.* At Reginæ indignationem longè maior, quàm ipſa ſperauerat, clades extendit.

Dracus in Gaditana ora,

Namque Dracus (libet enim rem carptim breuiterque perſtringere ex ipſius Gaditanæ oræ Præfecti, Petri Caſtelli litteris, ad Antonium Gueuaram, generalem Beticæ Quæſtorem) miſſus, vti dicebam, ab Angliæ Regina cum ſeptem & viginti nauibus, magna electorum militum, & grandium tormentorum, igniumque miſſilium copia inſtructis, in Gaditanum fretum vela conuertit.

30. April 1587.

Andaluſia

multa Regis nauigia

Erant in Gadium portu nauigia permulta, pleraque (exceptis triremibus ſeptem) cum mercibus, & naurica ſupellectili, partim ex Indijs recens aducta, partim in Indias propediem nauigatura. In hæc nullo ho[m]inum metu, ac ſub portus propugnaculo ſecura, Dracus, qua erat audacia, fulminis inſtar incurrit. Primùmque Genuenſem nauem in Orientem mox ſoluturam, crebris laceram ictibus, ſubmergit.

aut ſubmergit,

tum naues quinque in nouam Hiſpaniam accinctas: ad hæc vrcas quatuor, (ſeptentrionalis nauigij genus eſt, formâ ac magnitudine parùm infra communes naues) quæ à Malaca paulò antè portum intrauerant, immiſſo igne ſuccendit.

aut ſuccendit,

Neque occurſu territus regiarum triremium: quòd eas minoribus tormentis armatas, atque adeò innoxiè iaculantes, ipſe maioribus machinis certiùs feriret: ſolùm retracta paulùm claſſe, ne à portus propugnaculo læderetur, extra naualia non procul ab Herculæo freto, ingentem Marchionis Sanctacrucij nauem inuadit, & cremat: biremem gallicam eodem incendio abſumit, alias fugat, capit alias, omnia terrore nominis ſui complet.

galeone

galeotta

aut mercibus onuſta abducit in Angliam,

ex viginti quatuor nauigijs, quæ aut incendit, aut ſubmerſit; ſex in Angliam abduxit mercibus onuſtâ, æſtimata mercium iactura, eodem Petro Caſtello rationes minutim ſubducente, centum ſeptuaginta duorum millium aureorum; quorum ſeptemdecim millia Regi, reliqua priuatis mercatoribus periere. Vix audita ſunt hæc in Belgio, quum ſimul adue-

1587 aduenere ex Anglia litteræ, ad Richardottum aliæ, aliæ ad
14. *Maij* Campinium, ad alios aliæ: quibus Drachi factum nequaquam
1587. Reginæ probatum fuiſſe, affirmabatur: *Miſſum quidem illum ad nauium numerum per Hiſpaniæ portus obſeruandum, & illarum coniunctionem impediendam; vbi tamen Regina ex vltima Parmenſi epiſtola ſolito propenſiorem eius ad pacificationem animum introſpexerit, tradito etiam ſibi arbitrio loci, quò legati conuenirent; illicò à ſe per celerem nuncium Draco imperatum, ne quem ex Regis Hiſpani portubus intraret, neue hoſtile aliquid per eius maria vſquam moueret. tantùm an vera eſſent, quæ de belli conſilio, deque apparatu claſſis euulgabantur, indagaret. Sed Reginæ mandatum Drachi feſtinatione præuentum. quem tamen, vt illa interminata eſt, non impunè, quum aduenerit, abiturum.* Horum certior factus Alexander, etſi quantum fidei habendum Anglæ Reginæ non ignorabat, tamen ne, ſi iniuriam agnoſceret, interſiſtere cogeretur pacificationis curſum, quem continuari, conſilium Regis eſſet; diſſimulandum in præſens exiſtimauit. *Anglorum litteræ factum excuſantium.*

29. *Maij* reſponderique à Richardotto voluit, *Hoſtile facinus apud Ga-*
Drach *des, malle Parmenſem Ducem à pirata latrocinijs aſſueto acceptum agnoſcere, quàm vltrà quærere: ideòque illum, nihil inde remiſſa priſtina voluntate, non aliud ad rem conficiendam, niſi Reginæ de loco ſententiam expectare.* Quæ eò tendebant; vt à nouo ſcilicet auxilio ex Anglia ſubmittendo Sluſanæ vrbi, quam obſidione aggreſſurus erat Alexander; Anglæ animum diſtraherent ſuſpenderentque. Et verò non niſi poſt obſeſſam clauſamque vrbem, intellectæ ſunt artes. creditúſque eſt Alexander voluiſſe obſidione eius vrbis, quæ præcipuo Reginæ præſidio tenebatur, vlciſci Gad tanam cladem. ſecutæque ſunt querelæ ab Anglicani ærarij Præfecto, atque ab aulæ regiæ Cenſore tranſmiſſæ, Eliſabethæ nomine, aduerſus Alexandrum: *Quòd is per occaſionem ineundæ pacis, Reginæ curas auertiſſet à Sluſæ præſidio. quam vrbem ab Anglo milite cuſtoditam nunquam illa ſibi perſuaſiſſet attentandam ab eo, qui tantum concordiæ ſtudium præſeferret. ſtare tamen Reginæ propoſitum vrgendæ pacificationis. quin immò breuì nominaturam, quos ad hanc rem deſignauit, legatos ſuos: proque eorum conuentu, aliquot loca ſignificaturam, ex quibus Dux Parmenſis eligeret, quem voluerit. Proceſſura hæc autem omnia multo ſecuriùs, ac tempeſtiuiùs, ſi Dux retractis à Sluſana obſidione copijs, intermiſſoque pauliſper armorum vſu, pacificator mallet eſſe, quàm hoſtis.* Senſit Alexander ad haſce demum inducias callidè referri tam citò placabilem Anglæ querimoniam. Nec recuſato, ad quem vocabatur, ludo, exceptam ſcitè pilam quam-

Reſponſum Belgarum.

Alex diſſimulat, vt ſecurius Sluſam obſideat.

Obſedit Sluſam menſe Iunio

Burghleius Croftus

Anglorum querelæ audita obſidione.

uis obliquè fallaciterque ſubmiſſam, eâdem arte remittendam 1587 putauit. Itaque haud aſpernatus oblatum de armorum ceſſatione negotium, vſui nempè ſibi futurum, quòd ſperaret, dum vltro citroque commearent nuncij litteræque; Reginam deſtinato ad ſoluendam Sluſæ obſidionem ſubſidio ſuperſeſſuram; Richardotto, Campinioque mandauit, Anglorum querelis vt reſponderent, *Ab Regina haud iure perſtringi Parmenſem Ducem: quaſi verò Regi non liceret è ſuis vrbibus pellere externum militem, quem mittere in alienas terras licere ſibi Regina exiſtimauerit. Ad eius autem vrbis obſidionem motum eſſe Ducem non aliunde, quàm à Sluſanis ipſis, quos aſſiduè per Flandriæ maritima prædabundos omittere non potuiſſet, quin ceu feras, ne impunè perrumperent, intra ſuorum clauſtra murorum coërceret. præſertim quum ad hoc & Flandrorum querimoniæ vrgerent, & ſubmiſſa ab ijs ſtipendia inuitarent. Armorum vſum, inconſulto Rege intermittere, haud integrum Parmenſi eſſe: in Hiſpaniam illum iam ſuper ea re litteras dediſſe. Interim venturis ex Anglia legatis non modò ſecuritatem viarum, ſed honorificos vbique occurſus, ac debita Reginæ obſequia per Regis prouincias allaturum.* Et tamen quum & Alexander Sluſam premeret, mox etiam caperet: & Angla poſt dilatam aliquandiu Sluſæ opem induciarum ſpe, miſſis illuc nouis armatorum copijs hoſtem ageret; calebat nihilominus vtrinque negotium pacificationis: & armorum iniuriæ mutuò illatæ acceptæque neutros ab oſtentatione concordiæ retardabant. Adeò vtriuſque partis intererat, diſſimulare, ſe decipi.

Belgarum reſponſio.

LEGATI ex Anglia de pace.

Et iam ab Anglia ſoluerant legati Henricus Comes Derbiæ, eques Georgianæ periſcelidis, & Guilelmus Broocus Cobhamus quinque Cantij portuum præfectus, & Iacobus Croftus Regiæ Cenſor, cum duobus legum peritis Valentino Dalo, & Ioanne Rogerſio. qui Oſtendam appulſi, nobilem è ſuo comitatu virum Brugas miſere, gratias Parmenſi agentes, quòd qui ex ipſis per belgicos hiſpanorum portus iter fecerant, eos non ſecurè modò, ſed etiam magnificè ac ſplendidè vbique locorum excepiſſet. ſubmiſſo ſtatim nobili aulico ab Alexandro, gratulatum eorum aduentum, addito ſub famuli veſte bellicæ rei machinatore, qui per eam occaſionem, Oſtendæ munitiones contemplaretur. At Fœderatæ prouinciæ quamuis à principio deſtinauiſſent Philippum Marnixium Aldegundium, qui conuentui pro Ordinibus intereſſet, tamen poſtea mutarunt, firmato animo de pace cum Hiſpano non agere. Interea magna in planitie inter Oſtendam, ac Neoportum figi explicarique tentoria iuſſerat Alexander: atque in hunc locum, vti medium

Gartiera

officia vtrimque.

non ſine aliquo militari aſtu.

Ingegnero

Legatus à Fœderatis nullus.

Locus colloquij.

inter

1587 inter Regis Ordinumque vrbes, Anglos inuitauit; allegatis illuc Regis nomine ac ſuo, Comite Arembergio aurei Velleris equite, Perenotto Campinij Domino, Richardotto Arteſiæ Præſide, cum Maſio Brabentini fiſci Præfecto, & Garnerio à Secretis, qui ab Oſtendâ egreſſos Anglos, obuiàm facti è Brugis, in tentoria ſuperbè ornata deduxere. Hîc poſtquam à belgica nobilitate ſalutati, mox regia excepti lautitia ſunt, in tabernaculum ſeorſim ab alijs negotium prægustaturi conuenere. Extabat in campi medio perquàm amplum auguſtumque tabernaculum, ad colloquium legatorum: circùm, minora tendebantur, legatorum comitibus, Belgarumque, & Anglorum Proceribus attributa. Procul hinc atque inde, ab Oſtendæ quidem latere, ſeptem peditum ſigna Chiliarchus Anglus in belli ſpeciem explicauerat. Neoportum autem verſus, aliquanto plura Mottæus, inſtructis militarem ad pompam cohortibus, continebat. Duo in hoc congreſſu acta. Inſpectæ primùm expenſæque vtrinque legatorum de pace agendi facultates. Et quamuis Regiorum litteræ à Parmenſi tantummodò ſubſcriptæ, acceptæ tamen ſunt, quòd tranſlatam in eum à Rege poteſtatem comperiſſent. Poſtea de vrbe conuentui deſignanda agitatum. Quumque Angli Oſtendam præferrent, Regij omninò reſpuerent, adeò vt Londinum potius in Angliam ituros ſe dicerent, quàm Oſtendam, aut in alia rebellium loca; ceſſere non grauatè Angli, & Burburgum Hiſpanarum partium oppidum, Caleto vicinum, vnde breuior in Angliam nuncijs via, delegerunt, nullis petitis obſidibus, ſed freti, vti dixere, Alexandri fide. Quò ſub medium Maij menſis quum veniſſent, illicò apparuit, conuentum fore diuturnum. Nam quum Rex perſuaſum haberet, metu inductum ab Eliſabetha de pace colloquium, Alexander tamdiu moram trahere diſceptando iuſſus erat, dum de claſſe Vliſſipone compoſita, atque aduentante admoneretur. Et Reginæ non minus quàm Hiſpano cordi erat hæc mora: quòd ſperaret terendo dies per huiuſmodi congreſſus, ſe tantum temporis inſumpturam, donec elapſa nauigandi opportunitate, maritimis Hiſpanorum armis peti Anglia eo quidem anno minimè poſſet. Hinc primo in conuentu vocauere in dubium Angli, quas admiſerant Regiorum facultates, iuſſi videlicet à Regina non acquieſcere, niſi litteræ, ſubſcripto Hiſpani Regis nomine, proferrentur. Quibus poſt dies aliquot prolatis, agi de conditionibus cœptum eſt. Atque inter alia, hæc præcipuè petiuere Angli, Vt ante pacem, induciæ Belgis, Angliſque, & Hiſpanis commu-

Fiſcale

28. April.

Colonello

Londra

Liſbona

Legati ab regijs partibus.

Vtrique conueniunt,

tentorijs ſuperbe ornatis,

& militariter munitis.

Burburgi conueniunt legati.

à quibus de Induſtria protrahitur colloquiũ.

Propoſita ab Anglis.

Induciæ ante pacem:

miſſio externorũ ex Belgio: nes decernerentur: vt è Belgio emitterentur externi milites, 1587
Belgis graues, finitimis ſuſpecti: vt Religionis arbitrium Fœderatis prouincijs indulgeretur. *libertas conſcientiæ in prouincijs Fœderatis.* Quibus reſponſum à Regijs comperi in hunc modum. Nimis quàm amplè ceſſationem armorum peti. nec Reginam debere ſollicitam pro illis eſſe, *Reſponſio belgarum.* qui continuata rebellione, arma Regis quotidiè prouocent. ſe tamen in oppidis, quæ Regina per Belgium pignoris loco poſſideat, inducias, manente colloquio, non ægrè pacturos. *Oſtenda Berga ad Somam, Fliſſinga, Briela* Externorum miſſionem ſæpius conceſſam, ſemper exitialem regijs partibus extitiſſe: & armatis circà Gallis, Anglíſque, & Hollandis, par non eſſe, tam fido Hiſpanorum præſidio Regem exarmari. Denique Religionem ſuis in prouincijs, prouincijs ipſis cariorem Regi eſſe, ac perpetuò futuram. nec æquum videri, pro Belgis hæreticis Reginam petere, quod pro Anglis Catholicis ipſa peti nolit. *Propoſita à Belgis,* In nouiſſimo colloquio, de reſtituendis Regi portubus oppidiſque, quæ in Eliſabethæ manus tradiderant Belgæ, diſputatum eſt. *reſtitutio oppidorum.* Affirmabant Angli, ſi pax ſanciretur, Reginam haud recuſaturam, quod poſcebatur; *Reſponſio Anglorum.* modò ei pecunia ab Ordinibus debita rependeretur ab Rege. At illi negabant, huiuſmodi ſummas aſſenſu Regis *Hiſpani* mutuas ab ea datas: *Diſceptatio de pecunia belgis mutuo data.* &, ſi rationes ſubducerentur, quantam vim auri fore, quod ex Regina repoſci poſſet ob Regis impendia, ex quo illa rebelles Belgarum populos fouerit? Hæc agitantes legatos fama vicinæ hiſpanæ claſſis, ac tubarum pæne tormentorumque fragor exterruit: *Sed ad famam hiſpanæ claſsis dirempto colloquio.* auerſiſque aliò mentibus conuentum, poſt trium menſium concertationem, repentè diſſoluit. Reuerſis in patriam Anglis, *redeunt in Angliam legati:* vnum ex eis actum *Iacobus Croftus* in carcerem Reginæ iuſſu accepi, quòd mandatorum limites *vno eorum punito ab Regina,* ſuper reſtituendis portubus tranſilijſſet: ſiue is verè tranſilierit, ſeu potius Eliſabetha imbecillitatis confeſſionem verita, ſi in eas conditiones, quæ reiectæ fuerant, deſcendiſſet, culpam in Legatum transferri voluerit. Ego certè in arcanis ex Anglia litteris legi, Reginam ſuper ea locorum reſtitutione, adhibitis in conſilium Leiceſtrio, Valſingamo, & Amicio Pouuletto, quum hi Bergas quidem ad Somam, atque Oſtendam, non autem Brielam, neque Fliſſingam reddendas percenſerent, reſpondiſſe, Certum ſibi eſſe, ſi pacis interſit, omnia pariter Hiſpano reſtituere. Ex quo reſponſo proueniſſe legati facilitatem conijci poteſt. Sed inuſitatum non eſt, vt Principes errata ſua, miniſtrorum pœnâ, ſi è re fuerit, tegant: bis interim errantes, dum peccant ipſi, & alios pro ſe puniunt.

BELLVM Anglicum.

IAM verò, vt expeditionem Britannicam propius aggrediar, ad

1588 ad quam reſpexiſſe creditus eſt, qui hunc annum octogeſi-
mum octauum fore ingenti calamitate memorabilem,& mun- prædictum à cronologicis,
di climatericum, ſcripſit vno ferè ſæculo ante hoc bellum,
Io.Regiomont. 1479 Regiomontanus. Conſilium in Angliam conuertendi arma,
quæ hoc demum tempore mota ſunt, agitaſſe animo Philip-
pum Regem ab anno vſque octogeſimo tertio, in eius ad Ale- deſtinatum ab Rege,
xandrum litteris comperio: in quibus mandat, quàm accura-
tè confici deſcriptionem portuum, caſtellorum, fluminum,
Angliæ mariſque tractuum, quibus aditur & munitur inſula, atque hac peculiari cura.
ad ſe tranſmitti. Quod ab Alexandro per homines locorum
Ingegnero gnaros, addito Centurione Plato, militari artchitecto peractum
eſt, eodem Plato cum deſcriptione pòſt in Hiſpaniam profe-
cto. Etenim multa Regis indignationem ſtimulabant aduerſus Cauſæ quæ Regem ad illud impulere.
Angliæ Reginam, tanto quidem acriore ſenſu, quanto pro
dum Philippus Angliæ Rex erat. beneficijs, proque vita ipſa, quam ei bis terque ſe dediſſe Rex
affirmabat, dum conſpirationum inſimulatam, è carcere, ca-
pitalique iudicio liberauerat; pro his alijſque promeritis alias
ſuper alias accepiſſe ſe indeſinenter iniurias agnoſcebat. Vide- Prima cauſa,
Rex rat ſtatim ab initio Principem Orangium, ac Belgarum popu-
los, conſilio, pecunia, milite, ad defectionem ab illa concita-
tos: Indiarum prouincias à Draco, à Conditio, ab alijs eius ſecunda,
emiſſarijs vexatas ac direptas: regiam pecuniam interuerſam,
ac naues in Anglia retentas: Antonium pro Luſitaniæ Rege tertia,
habitum, atque in Hiſpanos armatum: Alenconium ſpe nu- quarta,
ptiarum in Angliam allectum, atque inde in Belgium ad ca- quinta,
piendam Brabantiæ coronam inſtructum. Ad hæc, atque ad
horum ſimilia, quæ vtcumque Rex diſſimulauerat, vltionem-
que diſtulerat: vbi nouiſſimè (nempè quo tempore Parmenſis
virtute Ducis pleriſque prouincijs obedientiæ reſtitutis, reli-
quæ ſecuturæ ſperabantur) ſenſit, ab Angla hoſtem profeſſa, ſexta,
ſuſceptum Belgarum patrocinium, & tanquam denunciato
palàm bello, immiſſum magnis cum auxilijs Leiceſtrium, ac
populos in defectione contumaciaque armatos; enimuerò plus
nimio coargui patientiam ſuam ratus, ſtatuit feminæ auda-
ciam aliquando compeſcere. Acceſſit inuitamentum à Ponti- ſeptima cauſa, adhortatio Pontificis,
Xyſt.V. fice Xyſto: qui Eliſabetham atrocioribus quotidie modis in
Religionem catholicam ſæuientem, poſtquàm cæleſtibus ar-
mis fruſtrà corripuerat, vim bellumque inſuper obiecturus,
Philippum Regem hortatus fuerat, vt pro ſuo, quo inter Prin-
cipes gloriaretur, Catholico nomine: proque vetere in eam
inſulam caritate, cuius ipſe regnum adminiſtraſſet, ad expedi-
tionem ſe accingeret, qua & priuatos regnorum ſuorum, &
publi-

1588

Henr. Guſmanus

8. Iul. 1587

10. Nou. 1587

qui grande ſubſidiũ offert ad hoc bellum:

publicas Religionis iniurias vltum iret. Additque præterea Pontifex, haud ſe bellicorum onerum immunem velle: ſed (vti Comiti Oliuario legato pollicitus eſt, atque hic Regi aperuit, Rex autem Alexandrum aliquanto pòſt admonuit) quum primùm ſibi nunciaretur, regium militem in inſulam intuliſſe pedem, ſe illicò ad belli continuationem decies centena nummum aureorum millia ſoluturum. Quod magis Xyſti magnanimitatem oſtendit, quàm belli ſubſidium fuit. quippè, vt partem huius ſummæ aliquam Pontifex elargiretur ante præfinitum hoc tempus, nullis adduci potuit aut Hiſpani legati, aut Cæſij Comitis à Parmenſi Duce propterea Romam miſſi, perſuaſionibus. In eo autem gratificari Catholico Regi non omiſit, quòd eius rogatu, Cardinalem creauit Gulielmum Alanum Lincaſtrienſem, virum de Religione, deque Anglia præclarè meritum: qui oblatam à Gregorio Tertiodecimo purpuram, raro modeſtiæ exemplo, ſubterfugerat. At nunc accipere id honoris Xyſtus Alanum voluit, quòd, vti Catholicus auebat, deſignaret hominem, velut alterum Polum, Angliæ legatum; ideòque ad Regem ſcribens, monet, vt quoniam ex ea creatione in Britannici belli conſilium Romæ penetratum ſit, claſſem educere quàm primùm feſtinet, ne vulgata per inſulam expeditione, Catholici durius illic interea diuexentur.

& legatum deſignat Gulielmum Alanum:

Reginaldus Polus Card.

7. Auguſti 1587

Igitur Rex firmato in bellum animo, ante omnes Parmenſi Duci conſilium ſuum aperit, eumque expeditionis Ducem inſtituit, addito qui rem maritimam cum imperio regeret, Aluaro Baſſano Sanctæ Crucis Marchione. Erat hic Oceani Præfectus, maritimis expiditionibus ea tempeſtate percelebris: ac nuper ad Tertias inſulas, nauali pugna aduerſus Antonium Luſitanum, magnis Gallorum Anglorumque viribus bella reparantem, bis victor. Huic Rex comparandæ claſſis per Hiſpaniam, Luſitaniamque: & Alexandro cogendi in Belgio exercitus, quem adiumento hiſpanæ claſſis in Angliam traijceret, partes attribuit: vtrique magnoperè admonito, vt cauerent, ne deſtinata ad hoſtes emanarent. Farneſius actis oblato pro munere gratijs, laudauit apprimè conſilium tam pij glorioſique belli, cui ſperaret (niſi eiuſdem inſulæ delicta præpedierint) adfuturas non minus in cælo auxiliares eorum copias, quorum ſanguis pro Religione per Angliam fuſus quotidie clamet ante Deum; quàm eorum, qui fortunarum patriæque iactura poſt fidem habitâ, varias in terras profugi, votis precibúſque pugnaturi ſint. Nec omiſit Maieſtati eius expendendum indicare, quoniam tanti apparatus belli clàm haberi neutiquam

Rex expeditionis Ducem Alexandrum, & claſſis præfectum Sanctacrucium nominat:

Alexandri monitum Regi tranſmiſſum.

1588 tiquam poſſet, Eliſabetham facilè ſuſpicaturam, quippè ſui conſciam, id molis in Angliam obuerti: ideòque ſibi præ ceteris adiuncturam finitimas Gallorum vires in Auſtriacæ domus perniciem vltrò coëuntium. quum autem ab aliquot menſibus per gallicum cælum nubes aliquæ attolli ciuilium diſcordiarum grauidæ cernantur, ac ſigna vicinæ tempeſtatis prænotentur; optimum factu videri, ſi non antè ab Hiſpania moueantur arma, quàm, confligere inter ſe Gallis incipientibus, ſecurus ex hac parte catholicus miles Angliam aggrediatur. Rex probato Alexandri conſilio, quantùm gerendi belli certus qua data opportunitate, tantùm de ordine adminiſtrandi ſollicitus, quoniam commodùm aderant in aula Ioannes Baptiſta Platus, quem Rex acciuerat, ſuper Angliæ deſcriptione ab eo aliqua percontaturus: & Gulielmus Stanlæus, qui poſt traditam Parmenſi Dauentriam, vt antè retulimus, in Hiſpaniam venerat, ab Rege honorificè habitus, atque vti miles belli ſciens,& notæ iam fidei, in conſilium adhibitus eſt. Vtrumque de ratione incœptandi huiuſce belli priuatim conſulere, vno tantùm Sanctacrucio præſente opportunum duxit. Ac Stanlæus quidem, ante Angliæ aggreſſionem, petendam Hiberniam cenſuit. *Mare illic portuoſum eſſe: captoque Vaterfordio munitoque, poſſe aut vicinam obiectamque Angliam tutò inuadi, quippè parato illo portu ad receptum hiſpanæ claſſi: aut ſi in Hiberniam progredi libeat, inſulam armis obtineri poſſe. Quindecim annis ſe apud Hibernos arma geſtaſſe, exploratos ſibi locorum ſitus, armatorum vires, incolarum ingenia. eſſe Hibernorum pleroſque, veterum ſacrorum perquàm retinentes, omnes ferè Anglorum imperium moreſque pertæſos, eoque perfacilè partibus adiungendos. Denique in ſe recipere,* (quod etiam Parmenſi Duci ipſe promiſerat, libelloque tradito explicauerat) *ſi ſibi millia ſex veteranorum militum: ſi arma, totidem hominibus armandis: ſi puluis bellicus, ſi annona tres in menſes tribuerentur, ſe in Maieſtatis eius manus inſulam adducturum. Qua adducta, habituras hiſpanas claſſes portuum commoda, & claſſiarijs alimenta: ſuppeditaturam inſulam equites non contemnendos, pedites nunquam ſex millibus pauciores, egregiè omnes exercitos, atque aduerſus Anglorum nationem in primis animatos: &, quod caput eſt, petitam inde hiſpanis viribus Angliam, fruſtrà, capta Hibernia, reluctaturam. Nimirum vt vrbes expugnatis ſuburbijs, ſic regnum, ſi adiacentia ſubtrahas, non diu ſtare.* At verò Platus, etſi quæ dicta à Stanlæo fuerant, non improbabat, plus tamen momenti in Scotia Angliæ contermina reponebat. *Multa in eo regno coqui. veniſſe, dum diſceſſum è Belgio*

Rex conſultat de ratione adminiſtrandi belli.

Stanlæus cenſet, Hiberniam prius inuadendam:

& ſe offert.

Hibern.

Platus prius Scotiam aggrediendam.

gio ipſe parabat, ad Parmenſem Ducem Scotorum Chiliarchum Gulielmum Simplium, iuuenem egregiè pium, audentemque, atque alios cum eo è primaria nobilitate, auxilium à Duce poſtulantes, ac magna, aduerſus Angliæ Reginam conſpirantibus iam multis, pollicentes, non ſine ſpe, Regem ipſum ad vltionem matris attrahendum. Id ante omnia, ſuo quidem iudicio, perurgendum: neque prius Angliam, quàm Scotorum armis implicitam, hiſpanis nauibus inuadendam, incæpta aggreſſione ab inſula Vecti: Obiacere illam Angliæ, breui euripo interfluente, veluti munimentum tutelamque duorum portuum, qui præcipui in continenti Britanniæ numerentur. Munitam quidem præſertim à natura inſulam eſſe: quam olim cepiſſe, gloriæ datum ſit Veſpaſiano tunc Claudij Cæſaris legato. tamen quomodo in poteſtatem redigi queat, monſtratum eſſe Parmenſi Duci à Ioanne Vuercelleio nobili Anglo. qui vti vetus loci incola, detecturum ſe ſpopondit ſitum ſibi vnicè obſeruatum, quò appelli naues, intrarique inſula, atque intra ſpatium viginti quatuor horarum obtineri poſſit. Ad hæc autem, ne quid ſubeſſe fraudis exiſtimetur, Hiſpanis offerre ſe Anglum & loci indicem, & fidei obſidem. Hæc fatus, Vectem inſulam in Angliæ delineatione, commentariumque ſuper ea re Parmenſis iuſſu accuratè confectum Regi conſiderandum obtulit. Nihil horum Sanctacrucio diſplicebat, tantùm inſtabat, vt expenderentur omnia, circumſpectèque educeretur ea claſſis, in qua hiſpani vires imperij veherentur. ac propterea exiſtimabat, portum prius aliquem ſiue in Hibernia, ſiue, quod mallet, in Hollanda Zelandiaue, pertentandum: eoque capto, atque adeò tecta à tergo claſſe, expeditionem ſecurè proſequendam. Cum Sanctacrucij ſententia mirè congruebat Alexandri reſponſum, qui multis ab Rege de ea expeditione conſultus, compoſitâ per eos dies epiſtolâ, Maieſtati eius inter alia ſedulò reputandum reſcripſerat, Britannicum mare fœdis horrendiſque tempeſtatibus obnoxium, cæciſque ſyrtibus inſidioſum eſſe: atque adeò temerè in hæc diſcrimina hiſpanam claſſem immitti, ſi non prius ei receptus in portum aliquis contra maris aduerſa ſtatuatur. Atqui nullam eſſe tàm in regijs prouincijs, quàm in reliquo Belgio ſtationem tantæ claſſis, quantam apparari par eſt, omninò capacem, præter Fliſſingam. Huc igitur vertenda primùm arma: atque hoc portu in poteſtatem redacto, tum vero aduerſus tempeſtatem ventorumque minas, prompto claſſi perfugio, prudenter ac tutò nauigandum. In qua deinde ſententia tanto firmiùs inhæſit, quanto poſt captam Sluſam, faciliùs expugnari Fliſſinganum portum ſibi perſuadebat. Itaque Regem ſcriptis rurſum

[Right margin: *1588* · *Colonello* · *Vectis* · *Porteſmonth, & Hampton* · *Suet. in Veſpaſiano* · *1. Auguſti 1587*]

[Left margin: Sanctacrucius portum aliquem prius capiendum: · idem ſenſit Alex. · portumque Fliſſingæ proponit,]

1588 rurſum litteris, obnixè rogauit, vt attentandæ Fliſſingæ ſpa-
15. Sept. 1587 tium ſibi permitteret, antequàm in ea maria hiſpana claſſis, ſtationis incerta proueheretur. polliceri ſe Maieſtati eius, diuina fretum ope, multò quàm Sluſam celerius portu poti-
Fliſſinga turum. Sperabat autem Alexander, vt ex eius litteris conijcio, ſi Fliſſingam cepiſſet, perſuaſurum ſe Regi, vt claſſem, mutato ordine, ad reliquum Belgium peruincendum conuerteret: vnde Anglia Batauorum munimento nudata certius adiri, atque expugnari poſſet. Nempè quod ſæpè incaſſum petierat à Rege, vt conatum ſemel omnem perdomandis prouincijs adhiberet, eum nunc adhibitum, ſed in Angliam deſtinatum, detorquere in Belgium ſatagebat. Sed Rex paſſurus hauderat ampliorem moram, quòd, vt ei reſpondit, & turbatæ iam res in Gallia, & minor è Germania metus raris inde militum euocationibus, & auerſa aliò Turcarum arma, opportunum expeditioni tempus omninò præſcriberent. Vrgebatque deliberatum iam bellum indigna Scotorum Reginæ cædes: cuius vltionem ad Principes pertinere omnes Rex aiebat, quorum ſcilicet omnium violata in eo ſcelere Maieſtas videretur. Itaque de ijs, quæ hinc à Stanlæo, inde à Plato, ac Sanctacrucio proponebantur, ſententiam Rex ſuam prolaturus, negauit, nouos ſibi hoſtes in Hibernia quærendos: & apud eam inſulam, aut alibi portum armis capere, ex quo gradus fieret in Angliam, lentum eſſe negotium. quantumque moræ protraheretur, tantum ſpatij ad inſtruendam defenſionem hoſtibus indulgeri. Ideòque Sanctacrucium, vt feſtinaret, neue nimia circumſpectione, belli opportunitatem corrumperet, ſeriò admonuit. Conſilium fouendi Scotorum arma, Alexandri
18. Octob. 1587 prudentiæ permiſit: mandauitque ad eum ſcribens, *Ne propterea intermitteret, quem cœperat, hominum armorumque apparatum: ſed audito, ſolui è Luſitania claſſem, inſtructum ipſe procinctumque in Belgio exercitum haberet. ſic enim ex compoſito rem, Deo duce, adminiſtrandam, vt Sanctacrucio in conſpectu Angliæ claſſem continente, ipſe milites ſuos paratis iam ratibus impoſitos, ſiue in Vectem inſulam, ſiue quò monſtraretur, feſtinatò tranſmitteret. Interim Sanctacrucij partes fore, claſſe in omnem belli occaſionem intenta, traijcientes Belgas eò vſque defendere, dum illos ab hoſtili, quæ ſe opponeret, claſſe, tutos appulſoſque conſpiceret.*

obliquè aliud ſperans.

Sed Rex à temporis opportunitate,

& à Scotorum Reginæ cæde permotus

non probat conſultorum cunctationem,

aperitque ſententiam ſuam Alexandro ſcribens,

ALEXANDER accepta Regis deliberatione, curas inde omnes ſollicitando militum delectui, fabricandis ratibus, fouendis externorum motibus, ordinando pro ſe abſente prouinciarum regimini, tanto proniùs intendit, quanto per eam

Status Regij exercitus. occaſionem Hiſpanas præſertim atque Italicas legiones, quas 1588
ſupra modum attenuatas iampridem querebatur, ſuppleturum
ſe copioſiùs aliquando ſperaret. Erant ei legiones Hiſpanorum
tres, Italorum duæ, præter alias aliarum nationum. Hiſpana
Hiſpanæ legiones tres; Chriſtophori Mondragonij in centurijs viginti ſeptem, paulùm
ſupra mille ac ducentos milites numerabat: ex quibus fermè
trecenti in præſidijs agitabant, nongenti caſtra ſequebantur.
Ioannis Aquilæ legio in viginti quatuor centurias diſtributa,
milites non plures mille ac ducentis recenſebat: à quibus
quingentos abſtraxerant præſidia, ſeptingenti in campo militabant.
Franciſci Bobadillæ legionem centuriæ vna & viginti,
milites mille ac nongenti conficiebant: omnes ſub ſignis, nulli
Italicæ duæ; li in præſidijs erant. At legiones Italicæ Gaſtonis Spinulæ, & *Spin. Comes Bruay Capiſuc. Marchio Podycatini*
Camilli Capiſucchi eò decreuerant, vt in centurijs ſeptendecim
vix mille ac ſexcentos ſimul explerent. quorum trecentis
ad præſidia ſepoſitis, ſexcentos ad prælia ſuccinctos Spinula ducebat.
Capiſucchi milites infra ſeptingentos, in octo centurias
Ad has Italicas ſupplendas, contracti, omnes armis campeſtribus attinebantur. Has ergo
ſuppleturus legiones Alexander, ac nouas, vti cum Rege ſtatuerat,
additurus, ad legenda per Italiam minimum quatuor
mittitur in Italiam Blaſius Capiſuccus, hominum millia, Blaſium Capiſuccum lanceariorum turmæ *Marchio Monterij*
ductorem, virum militiæ impigrum interritumque illuc iam
allegauerat, cum litteris ad Xyſtum Pontificem, ad Genuenſium
Rempublicam, atque ad Vrbinatium Ducem, Regis nomine
oratos, vt ſuis in prouincijs delectus haberi ne grauarentur.
mandaueratque eidem, vt ex patentibus Centurionum
legendorum litteris, aliquas honoris cauſâ Pontifici, ac
Duci offerret, vt, ſi illis videretur, Centuriones arbitratu ſuo *Dux Vrbin.*
dicerent. nam Reſpublica quadringentos & quinquaginta è
Corſica centuriandos Fliſco iam permiſerat: tanta, vbique locorum, *Reſp. Gen.*
alacritate accurrentium ad danda belgicæ militiæ nomina,
vt centuriæ, quas non plures tredecim ſcribi mandatum
erat, omnes deſtinatum trecentorum peditum numerum
Lecti milites; facilè exceſſerint. Certè centuria Syllæ Barignani quadringentos *Syll. Piſauren. Ces. Rom.*
ac triginta, Celſi Celſij quingentos ac octoginta tres, Marchionis
Rangonij ſexcentos & quatuordecim numerauere.
Luſtrantur in Inſubria; Luſtratos autem in Inſubria à prouinciæ Gubernatore Carolo *8. Iul. 1587*
Terranouæ Duce, & à Blaſio Capiſucco, repertoſque omnes
cum Corſis paulùm ſupra quinque millia, Blaſius in Belgium
Additur his legio Neapolitana, Spine llo Tribuno; duxit, nullo ſub tribuno, quippè ſupplendis Camilli Capiſucchi,
& Gaſtonis Spinulæ legionibus deſtinabantur. At Neapolitano
in Regno, iuſſu Regis, à Prorege, Mirandæ Comite,
accu-

1588 accuratè delecta quatuor peditum millia Tribunum ducto-
remque habuere Carolum Spinellum, expertæ ſæpius inter ar- *Spinello Tribuno.*
ma virtutis. Nam & in Neapolitano bello aduerſus Guiſium Du-
cem, honorarius miles: & in nauali ad Echinadas prælio, dua-
rum triremium ductor: & in Luſitana expeditione, trium pe-
ditum millium Tribunus, ſtrenuè vbique rem geſſerat. Vt me-
ritò illum, eiuſque legionis Centuriones viginti, ex Neapoli-
tana omnes nobilitate, magnoperè laudauerit commendaue-
10. Iul. ritque Prorex ad Alexandrum ſcribens: nec laudes ſupra vir-
1587 tutem reperit Alexander. legionemque ipſam quum primùm
ſpectauit inſigni veſtium armorumque cultu perornatam, ſicut
videri ſibi legionem theatralem, certamini accinctam ludicro,
feſtiuè tunc dixit: ita illam poſtea in martis campo, armis de-
cretorijs pugnacem ac victricem ſæpius expertus eſt. Ad Hiſ- *Ad gubernandas hiſpanas, quæ legerentur, legiones,*
panorum autem delectum, quorum ſex millia Rex promiſe-
rat ab Hiſpania, iampridem ſecreuerat Alexander in Belgio
ex veteranis ſigniferis, octodecim: eoſque in Hiſpaniam du- *mittit Alex. veteranos ſigniferos in hiſpaniam:*
cendos tradiderat Ioanni Moræo equiti Hieroſolymitano: qui
eum bellatorum manipulum Regi offerret, oraretque, vt ſua
illos voce centurionatus munere Rex honeſtaret, certus ſuam
quemque centuriam ita ſibi conſcripturum, vt non alijs con-
quiſitoribus opportunius Hiſpani ad belgicam militiam legi
30. Maij poſſint. Et Rex haud grauatè admiſſis, è militari ſingulorum *quos Rex conſtituit Centuriones.*
1587 aſpectu, vultuque, qui cicatricibus inſignis & merita prode-
ret, & promerenda promitteret, fortes ſanè viros interpreta-
tus, omnes illicò Centuriones verbis honorificis creauit: de-
lectatus inſuper eorum reſponſo, quoniam comiter interro-
ganti, Num aliquid ab ſe peterent, reſpondère omnes, *Nihil* *Dignum eorum dictum.*
aliud, niſi vt in Belgium remitteret ſub Parmenſi Duce tamdiu
militaturos, dum reliquum vitæ pro Religione ac Rege profunderent.
Hiſce autem Centurionibus Antonium Zunigam Rex impo-
poſuit belgicæ militiæ apprimè gnarum: qui collecta tria ferè
Hiſpanorum millia ſub octodecim ſignis in Belgium deporta-
uit, veteranis ibi legionibus admiſcenda. Secuti ſunt horum
3000. diſceſſum Catalani fermè totidem: quorum pleroſque ex illius *Sequitur hos legio Catalana.*
prouinciæ exulibus veniâ donatis Aloyſius Queralta, nobilis &
ipſe Catalanus, Regis iuſſu conſcripſit, ductor idem & Tribu-
nus ſuæ legionis: quam, quia ſemihiſpanâ linguâ Catalani lo-
querentur, legionem Vuallonum Hiſpaniæ, militari ioco, no-
Andreæ minarunt. Non pòſt multo ex Germania peditum tria millia,
Card. Auſtriaci cum quatuor Raitrum turmis attulit Carolus Auſtriacus Bur- *Vnam quòque ducit ex Germ. Car. Auſtriacus;*
frater gautij Marchio: quem magnoperè cupientem Farneſianâ mi-

 litiâ

litiâ erudiri, in Belgium inuitauerat præmonitus Alexander. 1588
& è Burgundia quadringentos pedites, ſupplementum ſuæ legionis euocauerat Marcus Rye Marchio Varambonius, & in Vuallonum prouincijs, & in reliquo Belgio idem factitabant Chiliarchi, ductoreſque omnes, ſuam quiſque centuriam, turmam quiſque ſuam nouo complemento, Alexandri iuſſu firmantes. Strepebant paſſim vrbes agrique tympanorum ſonitu, & conquiſitorum delectibus cuncta feruebant. Eodem tempore miles ab Hiſpaniæ prouincijs, miles à Pontificijs terris, à Neapolitano regno, ab Inſubria, à Corſica, à Germania, à Burgundia, à pleriſque Europæ partibus in Belgium properabat. Publicæ quaquàuerſum viæ, planè militares, euntium centuriarum, manipulorumque frequentiâ terebantur. Cum mari facilè comparares Belgium, ad quod vndique locorum tam varia nationum agmina, tanquam amnium nomina confluebant. Neque ordinarij tantùm milites, mediæue nobilitatis, ſed viri ſanè ſummates, ac Dynaſtæ quotidiè in Belgium feſtinabant. Aduenere ab Hiſpania Rodericus de Silua Paſtranæ Dux, & Ioannes Mendoza Marchio Inoioſæ: à Gallia frater Haumalæ Ducis Philippus Lotharingus, (quem priuata vlciſcendi Guiſij ſanguinis causâ permotum ad Britannicam expeditionem, ſcribit ad Alexandrum Bernardinus Mendoza) ab Italia Ioannes Mediceus Magni Etruriæ Ducis frater: à Germania Carolus Archiducis Ferdinandi filius: à Sabaudia Amadeus Ducis frater: à Sicilia Octauius Aragonius Terranouæ Ducis filius, & Ferrantes à Boſco Aragonius Miſilmeni Ducis frater: & ab vſque Africa Mauri Regis filius. quos honorificè appellatos, ſingulis quemque litteris Parmenſi Duci commendat ab hiſpania Rex. præter alios complures multa generis claritudine præcellentes. Vt meritò Carolus Coloma in hiſpana de Belgarum tumultibus hiſtoria, neget, quemquam recordari, primariam adeò, ſplendidamque nobilitatem in belgica militia conſpectam eſſe, ex quo Carolus Cæſar regna imperiumque depoſuit. Hæc porrò militia in hunc modum aucta, (vt ſpeciem eius ſummatim ob oculos ponam) pedites circiter quadraginta millia, equites tribus millibus aliquanto pauciores: hos turmis viginti ac duabus, illos legionibus vna & viginti comprehenſos numerauit. Italicas tres Camillus Capiſuccus, Gaſto Spinula, & Carolus Spinellus Tribuni rexere. E quatuor hiſpanicis, Mondragoniam quidem, quòd Præfectus Antuerpianæ arcis Mondragonius attineretur Antuerpiæ, Sancio Martinio Leuæ tradidit Alexander. Quòd autem Ioannes Aquila ex vulnere ad Sluſam accepto grauiter

[Margin notes: & ſupplementum ducit e Burgundia Varambonius, | & aliæ ſupplentur aliunde; | magno vndique accurſu; | præſertim primariæ nobilitatis. | Regina Scotiae ex Guiſia matre. | 9 Auguſti | Lib. 1. | Cenſus regiæ militiæ | Italicæ legiones tres, | Hiſpanæ quatuor,]

1588 uiter laboraret, eius legioni Ioannem Manriquum de Lara, Ducis Naiaræ filium impoſuit. vti Bobadilliam, abſente Franciſco Bobadilla, Emmanueli Vegæ Capiuaccæ iampridem attribuerat. Quartam verò Catalanam Aloyſius Queralta, quam

Colonelli duxerat, obtinebat. At legiones Germanicæ quinque, Chiliarcos ſuos haud mutatos habuere Ioannem Manriquum, Ferrantem Gonzagam, Comites Arembergium, & Barlamontium, & Carolum Auſtriacum Burgautij Marchionem. Vuallonicæ quoque ſeptem manſere omnes ſub veteribus Ducibus, Emmanuele Marchione Renthiaco, Comitibus Boſſuuio, & Octauio Mansfeldio, Mottæo, Barbanſonio, Balanſonio, & qui Farneſiam Alexandri ducebat, Vuerpio. Poſtremò Burgundicam, & Hibernicam Marchio Varambonius, & Gulielmus Stanlæus adminiſtrabant. At verò regendis equitum turmis, ad veteres earum ductores vnde viginti, tres Alexander adiunxit,

Germanicæ quinque, Vuallonicæ ſex, Burgundica & Hibernica duæ. Equitum turmæ.

Fauara Luſitanus Fauaræ in Sicilia Marchionem, Octauium Aragonium Terranouæ filium, & Aloyſium Borgiam Ducis Gandiæ fratrem, ſub eodem equitum magiſtro Marchione Vaſtio. Ex his porrò

triginta millia militibus pedites tricies mille, equites mille atque octingentos deſcripſit, qui ſe in Angliam traiecturum ſequerentur. Et Belgio aduerſus domeſticum hoſtem decies mille pedites, equiteſque mille, præter affixos locis præſidiarios deſtinauit. delecto, qui ſupremi prouinciarum Gubernatoris, armorumque Ducis ſuſtineret interea vices, Petro Erneſto Comite Manſ-

Nauigaturi in Angliam. Commoraturi in Belgio. Horum ſupremus Gubernator pro Farneſio,

Grandi di Spagna feldio, viro tam inter milites belgas, quàm inter Magnates Hiſpaniæ, atque inter aurei Velleris equites, omnium antiquiſſimo. Eius caſtrenſem præfecturam Valentino Pardiæo

Campi Magiſter Mottæ Domino, quem ſecum ducturus erat, attribuit. Manſfeldio autem ſi quid humanitus interim accidiſſet, in eius lo-

6. Dec. 1587 cum ſcripſit ad Regem ſuffici poſſe Carolum Lignyum Arembergij Comitem, non malâ, vti ſperabat, aliorum Procerum gratiâ: præſertim quum Dux Areſchotus in Germaniam ad comitia iter meditaretur, & Marchio Renthiacus iam ſe ad expeditionem Anglicam, vti maris Præfectus, accingeret. Hæc dum ille ordinabat, eodem tempore nauigia Antuerpiæ, Neoporti, Dunquerchæ certatim parabantur. Ad eam rem cædi Alexander imperauerat ſiluas Vuaſiani tractus, fabricarique naues, tanta celeritate, vt non illæ manibus hominum fabrefactæ, ſed arbores ipſæ in naues momento conuerſæ viderentur. Erant onerariæ ferè omnes, ac planis carinis perquam amplæ, quibus equi virique tranſueherentur, imponerentur arma ac tela, obſidionales machinæ, futiles pontes, quæque alia

& huic ex occaſione ſubſtituendus, Materiam ad naues Alexander parat.

aut

aut traijcendo amni, aut ſtruendo vallo, aut oppugnandæ arci- 1588
& nauales fabros,
ex vſu habentur. Ob eam cauſam accuratè conduxerat à Bre-
ma, atque Hamburgo nauicularios quamplurimos: maximè
autem à Liguria, operâ Petri Mendozæ, hiſpani apud eam
Hic frater erat Io. Manriqui Germanor. Chiliarchi
Rempublicam legati, nauales fabros, ædificandi nauigia, &
& viam nauibus,
gubernandi iuxtà peritos. Simul quoniam naues varijs in locis
fabricabantur, vt omnes traduci ad Flandricum littus, vnde
ſoluendum erat in Angliam, tutò expeditèque poſſent, luſtra-
uit ipſe amnes, laxauit eorum ripas, & alicubi nouos alueos,
inductis aliunde riuis, aperuit.

De Scotorum Rege.
Nec ideò ab incæpto pridem cum Scotis negotio ceſſabatur.
Fluctuabat iamdù miſerum in modum Scotia varijs factionum
Regni ſtatus,
vndis, Eliſabethâ Reginâ in fretum illud ab Anglia ventos tem-
peſtateſque concitante. Alios noui Euangelij inducendi vani-
tas, alios veteris retinendi conſtantia: multos Mariæ Reginæ
diuturnus indignuſque carcer, ciuilibus inter ſe turbis armiſ-
que ſæpè committebant. Rex ipſe hinc atque hinc diſtraheba-
tur; donec audito matris ſupplicio, veritus (quod ei multi occine-
Rex de vlciſcenda matris cæde cogitat:
bant) ne, quæ matrem ſuſtuliſſet, & filium tolleret; excitari ali-
quando, & quidem implacabiliter in Angliam viſus eſt. Inde
nobiles complures, quod de Regina liberanda conſilium inie-
& nobiles pro eodem
rant, id de vlciſcenda reſumentes, implorandum ſibi ab Hiſpano
auxilium condixere, Guilelmo Simplio Scotorum Chiliarco, &
Mortono Comite tranſactoribus, atque adminiſtris. Quos Ber-
nardinus Mendoza (namque ad hunc notum ſibi hominem
Pariſios ſe contulerant) libenter amplexus, litteris inſtructos
confugiunt ad Alexandrum;
ad Parmenſem Ducem allegauit. Et Parmenſis, re cum Phi-
lippo Rege communicata, quanto id opportunius accidebat
deſtinatæ in Angliam expeditioni, tanto liberaliorem illis ab
qui operam ſuam offert,
Rege, atque ab ſe opem pollicitus, additâ præſertim pecuniâ,
& ſpe maiori facta, in Scotiam remiſit, cum mandatis Simplio
traditis, ſalutaret ſuo nomine ſocios: atque, vt in ſuſcepti con-
ſilij conſtantia perſiſterent, animaret; moneretque ſedulò, ne
arma ad Angliæ fines admouerent antè, quàm portu, quem
deſignauerant, potirentur. Quin compoſitas ad ipſum Scoto-
rum Regem litteras Simplio dedit, quas, ſi ex re videretur,
& ad Scotorum Regem litteras componit,
Regi traderet. In ijs (vt ſententiam hìc referam) *Aduenisse ad*
ſe nuper aiebat *Simplium Chiliarcum: ac nomine multorum Scotiæ*
nobilium, qui ad vlciſcendas tum Mariæ cædem, tum iniuriam vni-
uerſæ Scotorum genti factam, conſpirauerant, auxilium petiſſe. Eo-
rum poſtulata libenter ab ſe audita, quòd exiſtimaret, perquàm
gratum ei futurum, ſocios habere tam piæ glorioſæque, atque expe-

1588 *ſtate ab omnibus vltionis. Ideòque ſe & obtuliſſe in eam rem non grauatè operam ſuam, & eodem ſemper animo futurum in ijs, quæ ad Regiam eius amplitudinem dignitatemque ſpectauerint. Cetera ex Chiliarcho intellecturum*. Sic ille, nulla addita aut commendatione catholicæ Religionis, aut ſpe ſucceſſionis ad Angliæ

10. *Maij* *Originale* Regnum. Et Rex admiſſo perhonorificè Simplio, egit per litteras, quarum authographum apud me eſt, gratias Parmenſi Duci, cuius humanitati adſtrictum ſe in perpetuum profitebatur. Ea porrò, de quibus Simplius egerit, gratiſſima ſibi accidiſſe: nec illibenter acquieturum ſe omnibus, quæ idem de habito colloquio, ineundoque conſilio relaturus ſit. quibus ſi fortè contraria à quoquam referatur, ne fides ab Duce habeatur, ad extremum rogat. Et verò credibile eſt, oblatam à Parmenſi operam Regi gratam accidiſſe: nempè vltionem ille animo premebat, dumtaxat incertus, peteret ne auxilium aduerſus Reginam à Daniæ Rege, cuius filiam ambibat vxorem, an potius componeret ſe cum Hiſpano virium prævalido, & Anglis infenſo. A quo quum vltrò nunc inuitaretur, conditionem haud aſpernari v ſus eſt. Niſi fortè ſuſpensè ſcribebat illa Rex in euentum ſcilicet intentus, & huc, aut illuc ſe demum delaturus, vnde ſpes potentiæ maior affulſiſſet. Etenim eodem tempore ab Angliæ Regina, & à Parmenſi Duce, Regis animus oppugnabatur. gratas Regi, facile vſuro Alex opera.

Anglia Regina NON ceſſabat illa litteris, legationibuſque placare iuuenem Regem, & communione periculi in partes attrahere, ſubinde admonens, caueret ſibi à conſilijs Hiſpanorum, quibus decretum eſſet, poſt diuictam Angliam, continenti operâ Scotiam ſubiugare. nec maius ab Hiſpano beneficium Scoto expectandum, quàm quod Vlyſſi promiſiſſe dicitur Polyphemus, nempè vt ceteris deuoratis, vltimus ipſe deglutiretur. Nec diu reluctatus eſt Rex, & hæreſi innutritus à puero, & circumſeſſus ab Reginæ emiſſarijs crebrò in aurem inſuſſurantibus, Reputaret apud ſe, conducibilius eſſe rebus ſuis, Eliſabetham quàm Philippum regnum Angliæ obtinere. illâ defunctâ, regnum ei ante omnes iure deberi: at Hiſpano armorum vi Angliam acquirente, ſpem ſucceſſionis perinde omnibus præcludi. Itaque remittente paulatim, quem ceperat, maternæ vltionis impetu, cum Regina in gratiam rediјt. immò Comite Mortono in carcerem coniecto, & conſpiratione euaneſcente, Reginæ ſe aduerſus Hiſpanos adiunxit. Compos ergo voti Eliſabetha, Scoto in partes attracto, longiùs ſpes iecit. Et, quoniam per Hiſpanorum cunctationem licebat, properatis lega- Sed Angliæ Regina varijs illum artibus auertere conatur: & auertit, & ſibi contra hiſpanum adiungit.

Tum ab aliis Principibus opem poſcit.

Ipſum Turcarum Principem ſollicitat.

legationibus in Galliam, Daniam, Germaniamque, amicitiam renouauit, neceſſitatem expoſuit, auxilium flagitauit. 1588 Quin etiam, vti comperio, miſſus ab eadem Conſtantinopolim is, qui paucis antè annis, fœderis inter Turcarum Imperatorem, & Angliæ Reginam miniſter fuerat, ſupplicem libellum obtulit (libelli exemplum & Pragâ à Guilielmo de Sancto Clemente, & Venetijs à Ioanne de Tornoza, hiſpanæ in ea vrbe nationis Conſule, miſſum eſt ad Alexandrum) in quo Turcam orabat, ne deſertam vellet in eo diſcrimine Reginam: ſed quando illum Deus feciſſet omnis humanæ potentiæ ſummum, ad delendos idololatras, (tales præ Turcis ipſe Catholicos habebat) vteretur ea, qua vnicè præſtaret, magnitudine virium: ac immiſſis in Hiſpaniæ regna triremibus minimùm ſexaginta, terrore ſui nominis absterreret hoſtem, qui auxilio fretus aliorum Principum, (eius in primis, qui Deus terreſtris ab illis creditur, coliturque) Britanniam nunc inuadit, mox ipſum Turcarum imperium inſatiabiliter inuaſurus. Nec minus anxiè cum Fœderatis Belgis ad commune periculum propulſandum Regina tranſegit. contentiones inter eos, Angloſque quotidie inualeſcentes, Belgis æquior diremit: quæque à Comite Mauritio, atque à Magiſtratibus aduerſus Leiceſtrium rogabatur, liberaliter indulſit. claſſe hiſpanica ſi peterentur Hollandi, naues, arma, militem prælargè promiſit. ſi inuaderetur Anglia, parem ab illis opem, maximè aduerſus Parmenſis apparatum, pro fœdere atque amicitia popoſcit. Nec Belgæ auxilium diſtulere, viginti bellicis nauibus in Angliam directis, claſſe quam inſtruere iam cœperant, apud ſe retenta: cuius cum parte Scaldim ſe inſeſſuros, ne Antuerpiâ naues in mare Parmenſis educeret, polliciti ſunt. Sic illa foris. At domi, propiore nempè curâ, milites toto lectos regno contrahit: naues quàm multas poteſt, Carolo Houuardo rei maritimæ Præfecto, eiuſque vicario Franciſco Draco comparandas, regendaſque committit. peditum equitumque ad terreſtre bellum Comiti Leiceſtrio ſummum per inſulam imperium attribuit. Henricum Seimerum cum peculiari claſſe Hollandicis nauibus iungenda, Flandricam oram, ne inde Parmenſis egrederetur, circum ire iubet. alias demum copias ad regiæ vrbis, ſuique cuſtodiam, Huſdono duce priuatim ſeponit. Poſtremò cauendum ſibi, ac regno, per id maximè tempus exiſtimauit à Catholicorum nobilitate: qui, vt in magna erant apud omnes exiſtimatione, ita momenti plurimum allaturos Hiſpanorum partibus ſuſpicabatur. Et licet eorum permulti ſtudium operamque

Legat. apud Caſ.

Pontif. Rom.

Cum fœderatis prouincijs tranſigit.

In Anglia milites ac Duces parat.

Admiralius

Londra

A catholicis nobilibus præcauet.

ramque

1588 ramque ſuam Reginæ aduerſus externorum aggreſſiones offer-
rent: ſiue ſpe conciliandi cathol:co nomini Eliſabethæ ani-
mum, ſiue inſita abalienatione à peregrinis moribus, domi-
nationeque; illa tamen præcipuum quemque, perdurante ea
belli tempeſtate, partim in cuſtodiam, partim in exilium
amandauit: TVTIVS arbitrata, vincire manus, ne nocere poſ-
ſint: quàm promereri animos, vt iuuare velint.

SED nuſquam impenſius, quàm per Hiſpaniæ regna con- CLASSIS hiſpana,
ſtruendæ claſſi inſudabatur: Europâ vniuersâ in expectatio-
nem tanti apparatus erectâ. Et ſanè nec Hiſpania quidquam
operoſius in maritimis expeditionibus aliquando elaboraſſe,
nec ſuperbius aliquid Oceanus vidiſſe ferebatur. Duo in pri- eius apparatus,
mis nauium genera admirationi erant, quæ quòd vſitatum ad
eam diem modum excederent, quaſi tunc primùm immiſſa præſertim nauium tum quæ Galeaſſæ dicuntur:
mari viſa ſunt. Alterum earum, quæ velis ac remis aguntur,
Galeazze ſed reliquis triremibus tertià omninò parte longiores, latioreſ-
que. Non enim ſolùm præalta proræ puppiſque propugnacula
multo milite ac tormentis armauerant, ſed maximè coſtas ac
latera, ſingulos inter ſcalmos ac remigum tranſtra, ſingul:s tor-
mentis ita in orbem inſtruxerant, vt quòcumque ſe nauigium
obuerteret, æquè noxium fulminaret. ex quo fiebat, vt, quum
hæc remigum ſcamna, ob interiecta tormenta multò hîc latiùs,
quàm in ceteris triremibus inter ſe diſtarent; ob hanc inter-
ſcalmiorum magnitudinem, longiore forma nauigium ex-
tenderetur. Quamobrem ſicuti veteres ſcriptores diſtinguere à
Galere communibus nauigijs triremes conſueuere, eas longarum no-
mine appellantes: ſic ab ipſis nauibus longis, hoc genus nauium,
quæ propter immanem hanc formam Galeaſſæ vulgo dicun-
tur, longiorum appellatione diſtinguere non incongruum
fuerit. Tales in Naupactæa pugna à Venetis primùm inductæ,
victoriam Chriſtianæ Reipublicæ perpetuò memorabilem pe-
perere. Alterum genus erat earum nauium, quæ non niſi tum earum quæ Galeones.
Galeoni ventis ad velorum remigium laborantibus impelluntur. quæ,
quoniam cum nauibus ſolùm veliferis ita rotunditate formæ
conuenirent, vt tamen à triremibus aliquid longitudinis ha-
berent, & vtraſque mole ſuperarent, nominari Galeones cœ-
ptæ ſunt. ego ingentes Gaulos, (ſic enim genus nauigij non
Feſtus planè rotundi dictum apud veteres lego) libentius appellabo.
& alij niſi fortè oppida pelago innatantia appellari quis mal.t, ſi &
populum oppido parem intra ea tecta, pluribus diſtincta con-
tignationibus habitantem: & arces defendendæ vrbi validas,
è prora puppique ſurgentes inſpexerit. Sed nihil æquæ huiuſce

nauigij magnitudinem firmitatemque oſtendebat, ac gran- 1588
dium pondera tormentorum. caſtella, fori, ad roſtrum, ad
clauum, infra ſupraque tabulata, & quidem duplici ord ne, ,
tormentis in hoſtem minantibus armabantur. Profectò non
denſior hiſpidiorque ſentibus ſuis hiſtrix aduerſus circumla-
trantes canes inſtruitur, quum in ſe ſe conglobata cutem in-
tendit, & aculeos eiaculatur; quàm crebra hæc tormentis &
minax moles, ita ſuis vndique miſſilibus communiebatur, vt
vndecumque inferentem ſe hoſtem, promptis quaquàuerſum
emiſſionibus, abſterrere poſſet. Harum porrò, atque aliarum
nauium, militumque in eis numerum, ſcio variè à ſcriptori-
bus euulgatum. Ego ſatis habuero, indicem hîc referre miſ-
ſum ex ipſa claſſe, paulo ante pugnam ad Alexandrum. Eius
Summa nauigiorum, ſumma hæc erat. *Conſtat vniuerſa claſſis nauibus magnis centum*
ac triginta quinque; partim triremibus ordinarijs, aut extra ordinem Galeazze
longioribus: partìm rotundis ſolita magnitudinis, aut Gaulis prater Galeoni
ſolitum ingentibus, & ex ijs, quatuor longè vaſtiſſimis. reliqua mi-
nores fermè quadraginta, pleraque oneraria ſunt vectoriaque, & ma-
& militum; *iorum additamenta. In his impoſita legiones Hiſpanorum quinque,*
Tribunis Didaco Pimentello, Auguſtino Mexia, Alphonſo Luzono,
Nicolao de Inſula, & Franciſco Toletanò, cum militibus octode-
cim millibus, & octingentis quinquaginta ſeptem, Ad hac nautæ na-
ualeſque ſocij ſeptem millia, & quadringenti quadraginta nouem.
Praterea Dynaſta Proceresque hiſpani ducenti, atque viginti. Mi-
lites voluntarij trecenti quinquaginta quatuor, cum horum famulis Venturieri
ſeruitijſque ſexcentis vigintiquatuor. Denique ex religioſis familijs
Sacerdotes, quique aut ad ægros curandos, aut ad militum licentiam
manus iniectione coercendam, aut ad alia claſſis miniſteria adhiberi
numerus omniū; *ſolent, ſexcenti ſexaginta nouem. Atque adeò in claſſe nauigant ho-*
mines viginti octo millia, ac ducenti nonaginta tres. De bellicis
tormentis, machiniſque, & commeatu, nulla hîc mentio. ſed
horum apparatus quantus fuerit, ex magnitudine claſſis conij-
cere cuique promptum eſt. Nec defuere ſcriptores, qui ex li-
bello, quem Mantuæ Carpetanorum editum vidiſſe ſe dicunt, Madrid
tormenta, pilas, bellici pulueris dolia, plumbi pondo: ac, (præ-
terea, quæ miles quiſque geſtabat arma) ſclopos maiores mi-
noreſque, haſtas, bipennes, aliaque id genus tela, quæ arman-
dis in Anglia inſularibus ſufficerent, abundè numerauerint.
quin & alimentorum ad ſenum menſium annonam, appoſitâ
ſingulorum copiâ menſurâque, nimis quàm minutè percen-
ſuerint. Illud conſtat, rarò vnquam Hiſpanos expeditionem
frequentiore nobilitate, ſpeque victoriæ alacriore ſuſcepiſſe.

ideò-

1588 ideòque perpaucis in claſſem admiſſis ex alijs nationibus, facti gloriam hiſpano nomini eos quæſiuiſſe creditum eſt. Nec temerè ſperaſſe id decus poterat ea claſſis Sanctacrucio Imperatore: qui cùm ſæpè ex alijs maritimis hoſtibus, tum recente victoria ad Helenæ promontorium ex Eduardo Drachi fratris filio, Angliſque nauibus, Vliſſipone triumphauerat. Verùm dum is naualem apparatum in ea vrbe diſponit, audito aduentare hiſpana cum indico auro nauigia, iuſſus à Rege cum parte nauium obuiàm illis ire, ac ſecuritatem viæ præſtare, reuerſus incolumi gaza, paulò pòſt moritur: tanto maiore quidem dolore Philippi Regis, quanto dediſſe cauſam mortis Rex ipſe ferebatur. Nam Sanctacrucius adornandæ claſſi Vliſſipone inſiſtens, quoniam multa in delectu militum, multa in nautarum miniſterio requirebat, minus ob eam moram probabatur aliquibus, qui aut imperitiâ feſtinabant, aut Regis obſecundare deſiderio ſatagebant. Qua de viri cunctatione, litteris Alphonſi Leuæ, præferuido iuuenis ingenio, ſed ignaro ſollicitari à ſe fatum ſuum, Rex admonitus, vbi in conſpectu illum habuit non perinde ac ſolebat exceptum, *Malè tu quidem*, inquit, *pro beneuolentia in te mea, mihi gratiam rependis*. Nec pluribus opus fuit, vt inde domum abiens ex mœrore de vita decederet. Adeò SAEPENVMERO homines inter vulnera inuictos erectoſque, vnius verbi punctincula facilè proſternit: quaſi iſtis pro corde ſit honor, quo læſo viuere non ſuſtineant. Iam parem orbæ claſſi Gubernatorem, nec promptum Regi tunc erat inuenire, nec diu per otium quærere permittebat neceſſitas feſtinandi. Igitur Alphonſum Perefium Guſmanum Medinæ Sidoniæ Ducem, militiæ quidem haud ita peritum, ſed clarum genere, diuitijſque per Hiſpaniæ regna præpollentem, pro Sanctacrucio Rex ſubſtituit, claſſe non aſpernante, ferreo Duci aureum ſuffectum: quòd & primarij milites ampliorem ſui vſum à nouo inexpertoque Imperatore ſibi promitterent: & reliqui pecunioſum Ducem tanquam obſidem acciperent ſtipendij non defuturi. Accedebat multorum, ac in primis Io. Martinij Recaldi vniuerſæ claſſis legati, & Michaelis Ocquendi Cantabricis nauibus præfecti in re nauali peritia: quorum operâ Sidonius, prudens ipſe, & conſiliantibus paratus, vti poſſet.

Liſbona

Sanctacrucius claſſis Præfectus,

moritur,

tali occaſione.

Nam in ea expeditione obijt

Subſtituit Medinæ Sidoniæ Dux.

Recald. Cantaber

Ocquen. Cantaber

REBVS in hunc modum compoſitis, poſt ſacratum ſolenni precationum ritu, acceptumque imperatorium vexillum, placuit ab Vliſſiponenſi moniali, ſanctitatis tunc famâ percelebri, poſtea impoſturæ damnata, eamdem bene precandi cæremoniam expoſcere: nimio videlicet ſtudio pietatis haud piè,

Imperatorium vexillum accipit Sidonius:

certè omine non bono. ſiquidem paulo poſtquàm ſoluit è por-
A claſſis ſoluit, tu regia claſſis, ante promontorium, cui Finis terræ nomen, 1588
ſtatimque tempeſtate diſtrahitur. coorta horribili fœdaque tempeſtate, ita diſtractæ conflictatæ- *19 Iun.*
que ſunt naues, vt alijs aliò ventorum vi delatis, vix tertia è
tanto numero pars Corunnam Gallæciæ portum vtcumque
Contendens in eius partem Anglus tenuerit. Quem in locum ferunt, Anglici maris Præfectum, *Carol.*
audito Hiſpanorum infortunio, armatas illicò naues, ſecundo *Houuard*
vſum vento direxiſſe, vt hoſtem collectis nondum viribus la-
borantem in ipſa ſtatione conficeret. Aderatque iam in con-
vento repellitur. ſpectu hiſpanæ oræ, quum reflantis impetu venti retractus in *Camdenus in*
Angliam, ſequi vela votis contrarijs euntia compulſus eſt. Et *Eliſabetha l 3.*
hiſpanæ interea naues, remiſſa tempeſtate ad Corunnæ portum,
atque ad reliqua Gallæci maris hoſpitia reuerſæ, ſuppletis e Co-
Recollecta claſſis in Angliam pergit. runnæ præſidio claſſiarijs in ea iactatione deſideratis, magno
intrepidoque omnes animo reſumpta nauigatione in Angliam
contenderunt. De claſſis mora, occaſioneque morandi, deque
ſecuta eiuſdem alacri velificatione admonitus à Sidonio pri-
mùm, mox ab Rege Farneſius, confeſtim ad Mendozam le-
gatum Pariſios ſcribit: vt de aduentu regiæ claſſis, deque occul- *20. Iul.*
tato hactenus conſilio hiſpani ac belgici apparatus, Philippi
De ea Galliæ Regem admonet Alex. Regis nomine ac ſuo, edoceat Henricum Galliæ Regem. Sic
enim Regem mandaſſe, vt ſuſceptæ expeditionis propoſitum, *Reg Hiſp.*
antequàm ſolueret ab Hiſpania claſſis, quam maximè poſſet,
cælatum haberet: ac, poſtquàm ſoluiſſet, primò id aperiret Hen-
rico, ne quid fortè ille in ſe cudi, improbis in aurem obgan-
nientibus, ſuſpectaret. Et verò licet deſtinari bello Angliam
Variæ opiniones quo tendat hæc claſſis. plerique conſentirent, aliqui tamen ingenij vanitate, quaſi di-
uerſa à vulgo differere, ſolitariæ reconditæque prudentiæ ſit,
aliò atque aliò rem trahebant. Multi conſultiùs vnde cauſam
offenſionis, illuc belli metum aſſignabant. Hollandi, quòd
Reginam Anglam viderent tantoperè in pacificationem præter
ſolitum perſuadendam incumbere: quòdque clàm exploraſ-
ſent, Parmenſem Ducem, poſt Sluſæ victoriam, in Fliſſingam
Zelandiamque vertiſſe animum, idque cum Rege conſilium
communicaſſe; profectò ab hiſpana claſſe haud immeritò ſibi
metuebant. Erant, qui crederent, & Rex credi volebat, illam
nauium magnitudinem, in Occidentalem Indiam parari, re-
cuperandis per ea loca munitionibus oppidiſque ab Anglo cap-
tis, eâdemque operâ Oceano à prædatorijs paſſim nauigijs li-
berando. Denique nec Gallus Hiſpani apparatum ſine cura
ſpectabat, veritus, ne ad fœdus, quod in Gallia concipi vide-
bat, adiuuandum, eæ armorum vires ab Hiſpania Belgioque
diri-

1588 dirigerentur, ſumpto à Caleti expugnatione principio. Et fouebat huiuſmodi deſignationes Alexander, quo magis Reginæ animum ſuper Angliæ videlicet aggreſſione ſuſpenſum haberet. Immò quum magnâ ephippiorum, frenorumque copiâ Namurci expoſitâ, ex artificibus ipſis intellectum eſſet, ad equos in Angliam deportandos illâ confici; iuſſit pleraque venalia proponi: ſpargique in vulgus, mutato iam conſilio, equeſtri illa ſupellectili opus vltrà non eſſe. Sed ſimulationem deponere coactus eſt: vbi ex Moroſino Centurione, quem in Hiſpaniam ad Sidonium ſalutandum, atque ad ſtatum regiæ claſſis inſpiciendum miſerat, audiuit, claſſem non procul abeſſe. tunc enim Brugis reuerſus, Angliæ legatis, qui ad hoc vſque tempus diſceptando colludendoque Burburgi ſubſtiterant, honorificè dimiſſis: ac militibus, vbicumque locorum erant, eductis, perque maritimam oram, quæ apud Grauelingam, Dunquercham, ac Neoportum contra Britanniam latè panditur, diſtributis; haud dubiè oſtendit, quam denique in partem ingens ea machina obuerteretur.

& Alexander cõſilium occultat:

Franc. Moroſinus Mediolanen.

quod aperit vicina iam claſſe

IAMQVE velis non minus Hiſpanorum ſpe, quàm vento tumidis, Armonicæ cornu prætervecta claſſis, videndam ſpeculatorijs Anglorum nauigijs, æſtimandamque ſe præbuit. Speciem ingentis vrbis Oceano ſpatiantis obiectam ſibi retulere ij, quibus primùm inſpecta eſt: cuius ceu mœnia duplici circumducta ambitu præaltæ denſatæque triremium longiorum puppes ac proræ componerent: interiectæ his per interualla vaſtæ Gaulorum moles, ſuperbas in turres & caſtella conſurgerent: & Prætoria in medio ceteris excelſior, Regiam hiſpani Xerſis attolleret. Sed ea mox ſpecie vario velorum flexu diſtractâ, æquatâ fronte, mare inter vtramque Britanniam ingreſſa, in conſpectum venit Anglicarum nauium, quæ tunc ſe ad Plimutham, Cornubiæ extremæque Angliæ portum colligebant. Erant illæ ferè centum, numero ac mole longè infra hiſpanas. Et Auſter Africus in proras ac faciem grauiter incumbens ægrè illas nec ſatis compoſitè deduci è portu ſinebat: vnde Houuardo ac Draco Ducibus timor improſperi certaminis, ſi inuaderentur. Sed eos metu liberauit hiſpanæ claſſis præteruectio. Nam Sidonius in Canalis ingreſſu (ſic Angliæ fretum vocant nautæ) antequàm progrederetur, aduocato in Prætoriam bellico ſenatu, iuſſa Regis aperuit. Ea erant, Vt regia claſſis canalem inuecta, vltrà in eas fauces tenderet, qua inter Caletum & Dorouernium in paucarum tranſuectionem horarum ſe ſe coarctat Oceanus: ibique munitâ contra vim hoſtium viâ,

Bertagna

Claſsis primum ab Anglis viſa,

Galeazze

mira ſpecie.

Galeoni

Dux Medina Sidon.

Anglica & Gallica ſeu Bertagna

Claſsis Anglorũ,

Cornuallia

non ſatis compoſita ad prælium.

Inde opportunitas inuadendi.

Calet & Douer portus Galliæ, Angliæq.

Sed inſpectæ Regis litteræ negant,

via, Parmenſi Duci cum exercitu è Belgij portubus tranſmittenti adiungeret copias: quæ ſimul iunctæ, ſuperato Thamiſis oſtio, contra Londinum exponerentur, à Parmenſi ducendæ. Turbauit ea denunciatio pleroſque Procerum pugnandi auidos, & paratos. Nec omiſit libera oratione Recaldus admonere Ducem, *Videret, ne importuno in verba Regis obſequio, Regis cauſa proderetur. Si rectà Plimutham peterent, quò ſecundus Auſter inuitat & vela planè compellit, profectò non dubitare ſe, quin qualeſcumque hoſtium naues, inopinata tantæ claſſis impreſſione fundantur ac profligentur: certè ita diſtineantur, vt dum illuc ab Anglis vndique locorum accurritur, ac tota belli moles ad Plimutham conuertitur, extenuatis alibi præſidijs, interea Parmenſi Duci liber in Angliam traijciendi aditus pateſiat. Atque hoc & Regem ipſum, ſi præſens adeſſet, pro ſua ſapientia imperaturum: & Regis adminiſtros velut imperatum interpretari par eſſe. Nam ſi in terreſtri expeditione non rarò Ducibus permittitur, vt iuſſa Principis ad incerta præliorum flectant ac temperent: in mari, vbi ſæpius cum ventis, ac tempeſtatibus, quàm cum hoſte luctandum, quid certi in tanto fortuitorum concurſu præſcribi, ac mandari poſſe? Denique mandatis obtemperari ſatis, ſi vincatur nam cladium rationem exigi: victoribus præmia à Principe, ab alijs gloriam rependi.* Sed non ideo Recaldus Duci perſuaſit, affirmanti, *In ea quidem cum Parmenſi coniunctione copiarum, impoſitum ſibi ab Rege munus mandatis regijs obſequendi, non relictum ſuper ijs arbitrium conſultandi. Nec ſibi tantum tribuere, vt quod Ducibus expertæ bello virtutis, ac felicitatis, id ſibi in prima expeditione permitti à Principe ſtatim velit. An, ſi forte pugna ſecùs ceſſerit, eumdem ſibi ſperandum veniæ locum, quem plurium palmarum Imperatores aliquando meruerint? Pugnæ ardorem, ac præripiendæ victoriæ cupiditatem, quam tantopere præ ſe milites ferant, non niſi paucas intra horas, hoc eſt ad Vectem vſque inſulam differri. eam prætervectis, acceptoque inibi de Parmenſis apparatu, certiore nuncio, tunc ſe præliandi, ac vincendi copiam tanto auſpicatius facturum, quanto non tam ab ſe, quàm ab Rege ipſo, cuius imperio paruerint, pugnæ ſignum excepturi ſint.* Hæc fatus, diſponi aciem, extenſamque directa fronte claſſem, in cornua paulùm contrahi lunarique iubet. Cornu ſiniſtrum Angliæ littoribus obuerſum Petro Valdeſio Bæticarum nauium ductori: dextrum Galliam reſpiciens, Michaeli Ocquendo, mare ſæpius experto attribuit: ipſe vocato in Prætoriam Didaco Floro Valdeſio veteri duce, media ſe in acie locat: poſt ſe Recaldum legatum, qui terga defenderet, non longo ab reliqua claſſe interuallo, ſeponit. In hunc modum inſtructos, vbi à Plimutha deflectere, con-

Margin notes: 1588 — *Anglia fluu.* — Suadet tamen pugnam legatus. — Immotus ad hæc Sidonius reſpondet. — ac diſpoſita acie Anglos præterit. — *P. Vald. Aſtur* — *Di. Flor. Vald. Aſtur*

1588 contra, quàm Angli ſibi perſuaſerant, ac præternauigare proſpicit, qui Anglorum claſſi præerat Houuardus, ſolutus haud leui cura, inſequi abeuntes ſtatuit: partituſque cum Draco claſſem, Hiſpanos duabus à Plimutha leucis aggreditur. Et Sidonius, quamquam progrediendi conſilium ceperat, obuerſis illicò in hoſtem proris, pugnam magno animo capeſſit. Certatum vtrinque ardentius, quàm perſeuerantius. Nam & Hiſpanis ventus atram è ſulphureo puluere in ora nubem ingerens, auferebat oculorum vſum: & Angli haud ab re veriti, ne, ſi propiùs pugnam conſererent, impulſu concuſſuque hoſtilium machinarum peſſum ipſi darentur; eminus, ac per interualla dimicare ſatius habebant. Vna legati ſubprætoria nauis, proxima periculo fuit: quippè procul à claſſe præliantem, primæque pilarum tempeſtati fortiter occurrentem Dracus ipſe cum expeditis celocibus aſſiduè fulminantibus fatigabat. Sed admotæ illuc ingens Sidonij Prætoria, longiorque Alphonſi Leuæ nauis tamdiu hoſtem abſterruère, dum legati nauigium ad reliquam claſſem multis acceptis illatiſque vulneribus ſe recepit. At inſecuta nocte, caſu, an dolo libratoris belgæ, indignati, quòd ab hiſpano Centurione proditor eſſet appellatus, quaſi malignè in prælio tormenta direxiſſet, Ocquendi Cantabrica nauis repentè conflagrare cœpit, dumque reſtinguendo igni Valdeſius Gaulo vectus accurrit, cæca in nocte, ac procelloſo mari, eius malo antennis Cantabricæ implicito diffractoque; nauigium inter eas tenebras à prætervecta iam claſſe inobſeruatum, ac derelictum, Draco inſequenti oppugnantique in prædam ceſſit: Valdeſius cum aliquot nobilibus in Angliam, veluti cœptæ iam victoriæ libamentum, Reginæ miſſus eſt. Nec diſpar Cantabricæ fatum fuit, niſi quòd Ocquendo ipſo, & pleriſque claſſiariorum, & regiâ pecuniâ (nam in ea Quæſtor regius vehebatur) alias in naues properè tranſlatis, quidquid ex Cantabrica igni ſuperfuit, paucis cum nautis mutilatis ac peruſtis, in Anglorum poteſtatem venit. Triſtius adhuc Nicolai de Inſula Tribuni naufragium fuit apud gallicam Gratiæ ſtationem, quò ventorum violentia deiectam, quam ipſe ducebat, indicam nauem dum ab Anglis impigrè defendit; antennâ in caput incidente proſtratus interijt: ſecuto Ducem interitu nauis, non tamen antè, quàm ad littus pleroſque militum incolumes eieciſſet. Hæc vti geſta erant ſcribens Sidonius ad Parmenſem, quem ſingulis ferè diebus è ſua prætoria per alios aliosque de ſtatu claſsis admonebat, decreuiſſe ſe ait, Vectem inſulam pertentare, vt ſtationem haberet aliquam, quò

Angli inſequuntur.

Hiſpani proras conuertunt:

& pugnant.

Recald.

Nauium aliquot hiſpanarum infortunia.

Galeazza

Bombardiere

Petr. Valdes

Haure de Gratie

Carol. Coloma l. 1.

2 Auguſti

Rod. Tellus & Io. Gil. & Petr. de Leon

quò naues à iactatione ſubduceret: ideòque enixè orare, vt ad 1588
ſe mitteret quàm celerrimè vaſa aliquot bellici pulueris, pilas
quæ in promptu eſſent plumbeas ferreaſque, atque in primis,
nonnullos loci callidos naucleros. Quibus è Neoporto quàm
citiſſimè acceptis, iamque Vectem adnauigans, obuium inde *4 Auguſti*
Pugna alia grauiorque, habuit agmen Londinenſium nauium, quæ ad inſulæ præſi-
dium mittebantur: inſequente ſimul à tergo Houuardi ac Dra- *Vectis*
chi claſſe. Ergo præſenti magnoque vtrinque animo; Hiſpanis
Anglisque ad pugnam instructis, primùm de præripiendo in-
uicem vento, cum eoque conſpirando, certamen fuit. quo ab
Anglis ob nauigiorum velocitatem denique prærepto, atque
in partes attracto, quanto hi alacrius iniere pugnam, tanto in-
fenſius Hiſpani ſtimulante ira, aggreſſi ſunt hoſtem. ſenſitque
primam ab Hiſpanis emiſsionem Anglica nauis momento ſub-
merſa. Quin & diuiſa bifariàm claſſe, parte in Londinenſes in-
uecta, parte in reliquas Anglorum naues incumbente, quo ſe
comparatio vtriuſque claſsis, cumque vertebant immanes illæ caſtellorum moles, illuc minas
ac terrorem latè ſpargebant. Nempè & militum numero, & nu-
mero ac robore ingentium machinarum, & maiorum mino-
Præſtant in nonnullis Hiſpani; rumque tormentorum copiâ, longè præſtabat hiſpana claſsis: à
Ducis nautarumque experientia, à nauium forma, à pugnæ loco
In alijs Angli, deſtituebatur. Inde ei vbique cura, ferreis iniectis manibus, ne- *Hiſpanã*
xiſquæ nauigijs ad prælium nulla ſpe fugæ conſerendum, hoſtes
cogere. Contrà, naues Anglorum minores impareſque, vita-
re illud ſtatariæ pugnæ genus: &, qua erant agilitate, inter præ-
graues ac tardas Hiſpanorum machinas, mobilia roſtra cir-
cumflectere, partemque in omnem impetum capere: & tan-
quam in equeſtri certamine, ſic remis quaſi habenis vti: idque
ſedulò agere, vt nunc à tergo, nunc à lateribus incurrentes
agmen hoſtile diſtraherent, auulſaſque ab agmine circumſiſte-
rent, ac vaſtas, ictuumque capaces, globo non aberrante, cer-
& horum melior conditio, tius impeterent. Sed nihil eos æquè iuuabat ac pugnæ locus,
cæcis identidem ſyrtibus breuibuſque inſidioſus, atque ob la-
tentes arenæ cumulos prope littorum oras, maioribus vtique
nauigijs inacceſſus. Quò tamen leues Angli expeditique, diſplo- *Bancos vocant.*
ſione facta, innocuo per ſyrtes receſſu auolabant, Hiſpanis ad
Sidonius Alexandrum conſulit: ignota vada, ſi inſequerentur, adhæſuris. Hinc Sidonius re-
mittente ob noctem prælio, ad Parmenſem Ducem properè
allegat aulicum à ſecretis, cui mandatis aliquot inſtructo fidem *Hieron. de Arzeo*
haberi epiſtolâ ſuâ voluit. In mandatis poſtulata hæc erant. *5 Auguſti*
Primum vt Parmenſis edoceret, quam in partem ſubducen-
dam eſſe claſſem in eo freto periclitantem exiſtimaret. ad hæc

vt

1588 vt veniret ipſe, cum quo ſperaret omnia in promptu futura: *Filipotes* aut certè Fleibotas minimùm quadraginta militariter inſtructas expediret; quæ vti leuia commodaque loco nauigia, ſimilibus Anglorum nauibus opponi queant. poſtremò vt, quoniam *ſex menſes* ex nautica plurium menſium annona; paucorum dierum ſupereſſet, eaque ferè corrupta; ſignificaret ipſe, vnde in Belgio ſuppeditari regiæ claſſi poſſent hæc cibaria: nam aduehere ab Hiſpania ſerum eſſe. (& annonam poſcit.) Ad ea Parmenſis, ſibi quidem, reſpondit viſum ſemper fuiſſe, ante expeditionem de portu cogitare ſiue in Belgio, ſiue alibi, modò alicubi capiendo: idque ab ſe Regi ſignificatum. (Reſpondet ad ea Alex.) iam nihil ſupereſſe quod adderet, niſi vt è Regis mandato, atque in re præſenti Dux ipſe conſilium caperet. Quod ad aduentum ſuum attineret, moram in ſe militeque ſuo tranſmiſſionis ac prælij cupientiſſimo, nullam fore, modò patefactâ, ſubmoto hoſtium obice, tranſmittendi via. Neque Fleibotas ſibi eſſe, vti Dux credere videbatur, armatas, & ad pugnandum inſtructas, ſed tantummodo tranſportando militi accommodatas. quamquàm vel ſi militares illæ forent, tamen haud poſſe Batauorum nauibus circà excubantibus eas opponi, ſine acceſſu hiſpanæ claſſis. Idque quo teſtatius eſſet, aduocatis ad ſe Marchione Renthiaco maris Præfecto, ac præcipuis quibuſque nauarchis, ſuper ea tranſmiſſione ſententiam exquiſiuiſſe, ipſo coram aulico Sidonij Ducis: affirmatumque ab omnibus, ſatis ſuperque facturæ muneri ſuo ea nauigia, ſi mari; & quidem tempeſtatibus non agitato, & hoſtibus non obſeſſo, deportarent exercitum. Denique annonam, de qua etiam perſcriptum fuerat ab Rege, Regiæ claſſi non defuturam. Hæc antequam reſponſa Sidonius acciperet, Vectem inſulam, vento æquiore quàm hoſte, præteruectus, aderat in conſpectu Caleti. (Sidonius Alexandrum iterum ſollicitat.) Ibi iactis anchoris, feſtinato ad Farneſium *Veedor.* nuncio Georgio Manriquo, vniuerſæ claſsis Inſpectore, de aduentu ſuo admonitum orat, vt ſecum poſtridie ante Grauelingam futuro, coniungere belgicas copias vltrà non differat.

IAMQVE Alexander Brugis profectus erat Neoportum: in quem locum pleraſque naues per amnes, perque ductas alicubi foſſas, conuenire iuſſerat. (Qui poſt mutatum aliquoties conſilium in educendis nauibus,) Nam quæ Antuerpiæ fabricabantur, quum ægrè inde per Scaldim deduci poſſent in vicinum mare, hoſtium caſtellis Lilloo ac Lieſenſuco, fluuium vtrinque claudentibus: ac *Iuſtin. nothus fil. Princ. Orang.* Iuſtino Naſſauio Præfecto Zelandicæ oræ, Scaldim cum claſſe nuper ingreſſo; eas aduerſo flumine Antuerpiâ Gandauum impelli mandauerat, & Gandauo per alueum *Saxum Gandau.* cataractæ Gandauenſis, Iſendichæ admoueri. Neque hinc in

mare, quod poterat, deferri voluerat, metu Fliſsingani portus, 1588
ante quem tranſuehi neceſſe erat: ſed canali ad hanc rem Iſendica Sluſam extructo, vt è Sluſano portu ſe mari committerent, ac Fliſsingenſium ſecuræ Neoportum contenderent, primò deſignauerat. Sed poſtea veritus, ne non ſatis conſultum eſſet nauibus, quamuis extra Fliſsingæ ictum retractis, ſi quidem Flandricum mare ad Oſtendam, ac Neoportum obſideri Hollandis poterat, & obſidendum Anglorum claſſe inaudierat: atque adeò iter Sluſa Neoportum infeſtum pariter futurum; mutato conſilio ſtatuerat, vitato mari, per interiora
denique nouum per alueum, Belgij, viam nauibus aperire. Itaque ingenti ſanè opere, ac celeritate mirabili: (namque foſſoribus, quos ſecum ducturus erat in Angliam, abundabat, iiſque die ipſe noctuque imminebat) foſſam remorum velorumque capacem ab extructo iam
eas Neoportum & Dunquercam adducit; Sluſæ canali Neoportum vſque perduxerat. In hunc igitur, atque in proximum Dunquerchæ portum nauibus iam appulſis, vniuerſus nauigationi deſtinatus exercitus conuenit, imminutus ille quidem, quippè de eo plurimum detraxerat lues latè graſſata, & multorum fuga. certè ex militia, quam ab Italia duxerat Blaſius Capiſuccus, tertias omninò duas interiiſſe dolet ad Regem poſtea ſcribens Alexander. Suppleuit tamen aliun- 19. Aug.
& exercitum ſupplet de, numerauitque nauigaturos milites, viginti ſex millia peditum, præter equites mille. ex quibus quatuor erant Hiſpanorum millia, Germanorum nouem, Vuallonum octo, tria Italorum, Burgundorum mille, totidem Hibernorum Scotorumque. Porrò ſupra numerum erat alacritas omnium, & cupido
mire alacrem; in Angliam traiiciendi. Multi, præſertim ex Hiſpanis, ſuam qualemcumque ſupellectilem, & gregarios equulos vili vendiderant pretio, diuturnam in Anglia moram cogitantes, & Ronzini
meliora ſibi ex inſulæ opulentia promittentes. Ita diſpoſitis animatiſque militibus: ad eorumque ſalutarem opem additis è miſsione caſtrenſi Patribus Societatis quatuor ac viginti, conſcenſionem in naues Alexander imperauit. conſcenderuntque eo die ac ſequentis diei parte, Neoporti (facili ad littus ac- 7. Aug.
ceſſu nauium, ſine vlla ferè ſcapharum neceſsitate) homines circiter quatuordecim millia, preſsi adeò confertique, nam
eius pars naues conſcendit Neoporti; paucarum fretum horarum tranſmittendum erat, vt (ſicuti viros ego nobiles de ſe, deque commilitonibus ſuis dicentes audiui) iniecti in eas rates, compoſitique viderentur homines, non aliter quàm in frumentarias naues congeri ſaccos ſtiparique mos eſt: lætis tamen omnes, atque exultantibus animis vocibuſque, ſoluendi ſignum expectabant. Et biduo intra eas nauium Marchio Lantes & Io. Baptiſta Gottifredus Romani

1588 uium anguſtias expectaſſe, non leuia ſanè incommoda alacriter perferentes, ijdem mihi narrare ſoliti ſunt. Nec minus Dunquerchæ, appulſus illuc poſtridie Alexander, pro reliquo exercitu, cum quo ipſe tranſmiſſurus erat, nauigationem ordinabat; quum ſubitò, primùm ex Antonij Leuæ Aſculani Principis, tum ex aliorum atque aliorum aduentu cognoſcit inopinatum hiſpanæ claſsis infortunium.

altera Dunquerchæ ad nauigationem diſponitur.

Horum multa ſcribit Alexand. ad Regem ex Relationibus Princip. Aſculani & aliorũ

10. Aug.

NAVFRAGIVM hiſp. claſſis.

DECREVERAT Sidonius claſſem Flandrico littori eatenus admouere, dum interpoſitus inter hoſtium naues, atque oram Flandricam, tegeret ipſe ſiniſter Farneſianas copias, ad dexteram è Dunquerca & Neoporto, verſus oſtium Thamiſis ſoluturas. Ergo quoniam in conſpectum Caleti iam aderat, iactis, vti dicebam, anchoris nuncium à Parmenſi de accinctis ad tranſmiſsionem Belgarum copijs expectabat; vt eo audito, Dunquercam, quantum per hoſtes licuiſſet, accederet. Sed tale conſilium exigua quidem res, ac planè ludicra, non diſtraxit modò, ſed infauſtum cladis principium claſsi fuit. Dracus, qui & ipſe in anchoris ſtabat inter Vectem & Caletum, potius ne partem aliquam quietis Hiſpano ſineret, quàm quòd tantam inde peſtem erupturam animo caperet; naues octo ſeponit ex ijs quæ hoſtium ictibus laceræ ac fatiſcentes, prælio habiles minus videbantur. Eas ceu ſenſum vltionis habituras, in Hiſpanos, à quibus plagas acceperant, armat. Multo nitro, ac præpingui bitumine, ſulphuratiſque ramorum faſcibus, atque alijs ignium alimentis abundè complet: impoſitis, qui eas regerent, nautarum audaciſsimis. Illi tantò ſecurius in hoſtilem claſſem euntes, quanto altiùs fraudem tegebat intempeſta nox; quum propiùs acceſſere, naues ſuccendunt, deſeruntque æſtui ventoque perferendas. At Hiſpani, vbi octona illa incendia, quaſi è mari repentè nata, in ſe minaciter inuehi conſpicantur, perculſi ſubito ſpectaculo; &, quoniam eorum multi in Antuerpiana obſidione militauerant, rati non ſimplex illud incendium eſſe, ſed feralia intra eas machinas condi tonitrua fulminaque, quibus vniuerſa claſſis ineuitabili ſtrage momentò deleretur, Antuerpianos ignes, Antuerpianam peſtem, turbati conclamant. Tum verò ingens tota claſſe trepidatio, diſſonæque voces non vnum idemque iubentium. Alij obuiàm malo celeriter eundum, & quid ludibrium illud flammarum occultaret, explorandum. Alij quidquid id eſſet, vncis atque harpagonibus ad littus, vbi ſe ſe innoxiè frangeret, attrahendum. Plerique, vociferante in primis Serrano Centurione, Antuerpienſium nauium cladem experto, aperiendam

Sidonius in anchoris expectat Alexandri nuncium.

Interim Dracus naues aliquot ignibus armat,

& in claſſem hiſp. immittit.

Terrentur Hiſpani memores Antuerpienſium nauium.

Matthæus Serap.

1588

& ſublatis anchoris perniciem declinaturos

atrox tempeſtas inuadit;

ac diſtrahit;

& Angli diſsipatos adoriuntur.

Pugnatur;

Hugo frater Marchionis Aytonæ

Galeazza

cæditur Moncada,

Alexand. ad Regem 10. Aug.

& nauis capitur;

Car. Coloma lib. 8 & Gul. Camden. lib 3. & alij Reidan. lib. 8.

eadem ſors Toletani nauis,

ipſo tamen ſaluo;

Galeone

victoribus & naui ſubmerſis;

Pimentellus, & nauis

potius flammis venientibus latè viam inter naues: exitialemque dolum, quem grauido rates vtero non dubiè ferrent, quàm longiſſimè tranſmittendum. Nec cunctatus vltrà Sidonius, attolli anchoras iubet, ſatius habens in Oceani aperta delatum, liberè cum hoſte decernere, quàm ignoto illi ardentium nauium diſcrimini, dubio ſcilicet euentu, claſſem ignauiter obijcere. Vix anchoras ſuſtulerant, anchorarijs aliquarum nauium rudentibus præ feſtinatione præciſis; quum crebreſcere furialem in modum tempeſtas cœpit: ſcindi conflictu nubium, diráque tractim luce conflagrare cælum: ſequi intumeſcentis modò, modò ſubſidentis pelagi ferales minæ: nauium pleræque longius quàm ad declinandum inane illud formidati incendij terriculum opus erat, in altum abduci ventorum vi; nonnullæ mutuo illiſu frangi, & vaſto in præceps hiatu ſorberi; aliæ Aquilone Cauroque perfurentibus, in Flandricæ oræ vada ſyrteſque compelli, ſimul agnoſcere Angli, aduerſus Hiſpanorum potentiam ventos adeſſe ſibi commilitones, auxiliareſque, inde ab occaſione audaciores, raram diſſipatamque mari claſſem mane conſpicati, leuibus ipſi nauigijs adoriri. Nec animus inter hæc aduerſa Hiſpano defuit. conglobatique Dux ipſe Sidonius, & Recaldus, & Hugo Moncada, & legionum Tribuni Pimentellus ac Toletanus, alijque nonnulli, tamdiu in aggreſſoribus repellendis ſtrenuè laborarunt, dum recrudeſcens ventorum violentia iterum alios aliò diſtraxit afflixitque. Nauis longior Neapolitani agminis, excuſſo gubernaculo clauda mutilaque, ad Caletanum littus eiecta eſt; circumſeſſamque à magno nauium numero, plano alueo per ea vada tutò meantium, defendit illam diu ingenti fortitudine Moncada Præfectus. ſed pilâ letaliter in fronte traiecto, peremptiſque ſecum ſocijs, prædâ, & paucis claſſiariorum facilè potiti Angli; nauem, eiuſque tormenta Caletani portus Gubernator iuris ſui fecit. Diſpari exitu Luſitanum Gaulum Toletani, (vnum è quatuor in ea claſſe vaſtiſsimis) circa Fliſsingam, arenæ impactum Hollandorum claſsis inuaſit: ac poſt acrem pugnam, multis iam ictibus fatiſcentem, Fliſsinganum in portum abduxit, ſaluo Toletano, & Hiſpanorum pleriſque ſcaphâ in terram appulſis: at non ſaluis, qui nauem victores intrauerant. nam dum ſe vino optimæ videlicet notæ in ea reperto auidè ingurgitant, nullâ curâ exonerandæ ſentinæ multis in locis apertæ, ſupergreſſum mare nauem homineſque momentò hauſit. At Pimentellus ſimilem magnitudine indicam nauem continenti vndarum verberatione alliſuque iam fractam,

quum

1588 quum horas fermè ſex, aduerſus quinque ac viginti Hollando-
Iidem ſerè & alij rum nauigia, non ſine hoſtium admiratione & clade tenuiſſet,
demum pleriſque ſuorum coram ſe cadentibus ſuperſtes ipſe, *in manus hoſtium veniunt.*
Alex. ad Regem 10. Aug. ſe ſuæque qualiſcumque nauis exuuias, cum aliquot nobilibus
Hiſpanis, hoſti dedidit.

Horvm, aliorumque iacturâ cum ingenti mærore Alexander auditâ, vario curarum æſtu fluctuare, impotenti ſimilis, *Alexander dolore ex iactura*
viſus eſt. Modò impetu abreptus compellere in naues milites, quos Dunquerchæ præſtò eſſe mandauerat: modò euocare, ac Dunquercanis adiungere, qui Neoporti iam conſcenderant: tum indicere ſequentem diem, quo ſimul omnes ad quodcumque diſcrimen è portu ſoluerent, *varie agitur.* adeò deliberatè, vt Centurionem imperia detrectantem, ac pericula obijcientem, manu
Reidan. lib. 8. ſua confodiſſe rumor fuerit, modò deſiſtens, reputare ſecum temeritatem ſuam, ſi illud veteranæ militiæ robur, florem illum Europæ nobilitatis, modicis adeò immunitiſque exceptum ratibus furenti Oceano committeret, excubantibus contrà Hollandorum, Anglorumque claſsibus, nec expectato hiſpanæ claſsis, quæ viam communiret, acceſſu. Itaque iuſſa contrarijs iuſsis abrumpens (quamquam ſoluiſſe iam Hiſpanos
Idem ibi. Hibernoſque omnino mille pugnamque fortiter auſos, ad vnum omnes perijſſe, ſunt qui ſcribant) ſuperſedendum ſibi putauit à conſcenſione Dunquerchæ ordinata. Immò & Neoporti in naues ingreſsis, biduoque intra ea vehicula conſiſtentibus, exſcenſionem imperauit, *Sidonius cum ſuperſtite claſſe* expectaturus certius aliquid de Sidonij conſilio. namque illum agitaſſe de reditu in Hiſpaniam, recens à claſſe nuncius afferebat. Et verò poſtquàm Sidonius vidit, præcidi ſibi modum, copias ſuas cum Farneſianis coniungendi: nam nec ipſe admouere illuc claſſem poterat, quin arenoſos in Zelandiæ cumulos allideretur; (furente enim Cauro, vti tunc maximè perſurebat, in eius oræ vada breuiaque compelluntur naues) nec Farneſio perſuadebatur, vt milites ſuos educeret, quamdiù Flandricum mare ab Anglorum Hollandorumque claſsibus obſeſſum non liberaretur; haud vltrà tempeſtati obluctaturus, nec in ſupremum obiecturus exitium, quæ ſupererat, claſſem, Hiſpaniam repetendi conſilium cepit. *in hiſpaniam iter inſtituit:* Ergo directis in Septentrionalem Oceanum proris, ne ſe in Caleti anguſtias ac vada rurſus inducrent, per Scotiam, perque Orcades, perque Hebrides, immenſo ſanè marium tractu, vniuerſam Britanniam Hiberniamque circumuecti, haud facile dictu eſt (neque enim altum tenere nautis licebat, præſertim non ita locorum peritis) quàm crebris horrendiſque *crebris conflictatus naufragijs, ac iacturis ſuorum; præſertim*

tem-

tempeſtatibus, ac naufragijs, conflictati ſint. Ad Hiberniæ 1588 littora decem omninò naues ſolutis compagibus periere, ſubmerſo inter alios Alphonſo Leua, Sicularum triremium nobili ſtrenuoque Duce: capto Alphonſo Luzono, legionis Neapolitanæ magni animi Tribuno, atque in Angliam cum alijs multis ſatis hoſtiliter habitis, abducto. Humanius cum ijs actum, quibus ad maritimas Scotiæ, atque Noruergiæ oras impulſis, liberum in Hiſpaniam iter præſtitum eſt. Michaël Ocquendus vix Cantabricum Sancti Sebaſtiani portum attigit: & Ioannes Martinius Recaldus portum Corunniæ nondum intrauerat, quum vterque ex laboribus, ac mœrore, non leui iacturâ hiſpanicæ militiæ, interiere. Medinæ Sidoniæ Dux ad Sanctandreanum veteris Caſtellæ portum appulſus cum paucis nauibus, ijſque ſaucijs mutilatiſque, & velut in magno naufragio collectis malè cohærentibus tabulis, vt erat animo æger pariter & corpore, domum, permiſſu Regis, curationis causâ conceſſit. Omnium porrò inire cenſum amiſſarum nauium hominumque haud ſperauerim, quum eos, qui interfuere, abſurdè variantes, & quaſi eiuſdem vi tempeſtatis in diuerſa distractos, animaduertam. Ex vniuerſa centum ac triginta quinque nauium claſſe, (præter onerarias) duas & triginta aut captas ab hoſte, aut tempeſtate ſubmerſas. ex hominibus viginti octo millibus ac ducentis nonaginta, deſideratos decem circiter millia partim in pugna cæſos, alios ab Anglis, aut ab Hollandis, captos, non paucos morbo aſſumptos, memorant hiſpani ſcriptores. Angli verò, Hollandique, immodicè diſcrepantes, vix decem hominum millia ſuperfuiſſe cladi: duodeuiginti millia deſideratos: naues ferè octoginta variè amiſſas, in Hiſpaniam ne ſexaginta quidem reuerſas affirmant. Sed imminuerint iacturam, vt libet, auxerintue ſcriptores; cladem certè magnam pronunciauit Hiſpania, dum publico inuoluta luctu, retrahenda Regis edicto fuit: vtque olim Romæ, poſt infelix cannenſe prælium, ſenatus conſulto, intra triginta dies contracta eſt comploratio; ita imponi per Hiſpaniam oportuit aliquem iuſtitij modum atratis lugentium familijs. Vnum ea tempeſtas, quæ cælum ac mare permiſcuit, Regis hiſpani pectus adeò non perculit, vt ne acceſſiſſe quidem ad illud viſa ſit. Rem mihi certò exploratam hic agnoſcere, noſtræ ætatis intererit; ne magna exempla è priſcis ſemper annalibus repetamus: quaſi verò præclara quæque facere, dos temporum ſit non perſonarum. Aduenerat in aulam ſtatim ab accepta clade nuncius prægreſſus redeuntem claſſem, quum ante Regis cubiculum

Leuæ;

Luzoni;

Legio Hiſpanorum ex præſidijs regni Neapolitani

Ocquendi.

Recaldi;

Ipſe æger domum abit,

Numerus amiſſarum nauium hominumque,

Ant. Herrera lib. 4 hiſtor. & alij 18. mil.

In publico Hiſpaniæ luctu.

Ex relatione Chriſtophori de Mora

lum

1588 lum inambulantes Chriſtophorus de Mora, & Ioannes Idiaqueſius, veteres aulici, carique ante alios animo Principis, nuncium ſubitò circumſiſtunt, quid apportet, anxiè ſciſcitantes: auditâque hominum nauiumque iacturâ; conſternatis, & vter eorum Regi cladem aperiret ambigentibus, ſumit eas Mora in ſe partes, facilè concedente Idiaqueſio. ingreſſuſque cubiculum, Regem litteras ſcribentem reperit, interrogatuſque, quid eſſet noui, non ſatis proſpera afferri de claſſe quum reſpondiſſet, inducitur nuncius, ex quo clade prolixius audita, ſtante Rex vultu, *Ego verò*, inquit, *ago ex animo gratias Diuinæ Maieſtati, cuius à liberali manu tantum potentiæ viriumque circumdatum mihi video, vt aliam rurſus in mare claſſem educere non dubiè poſſim. Neque multum referre arbitror, quòd aqua decurrens aliquando intercipiatur, dummodo fons ex quo fluxerit, ſaluus ſit.* His dictis, calamum reſumit, & eâdem, qua cœperat, tranquillitate vultus ad ſcribendum redit. Enimuero hæſit Mora attonito ſimilis ad eum aſpectum, reuerſuſque ad Idiaqueſium ſollicitè expectantem, exquirentemque, quo mœroris ſenſu Rex plagam accepiſſet, ſubridens, *Rex*, inquit, *totum hoc infortunium nihili facit, nec ego pluris quàm ipſe*. Tum quæ audierat, videratque, magna vtriuſque admiratione denarrauit. Scio reſponſum hoc Regis viſum fuiſſe nonnullis ſtoicæ cuiuſdam indolentiæ imitamentum: cuiuſmodi ſpeciem Philippus adamare ſolitus videbatur, veluti rebus humanis altius impoſitus, ab iiſque, quæ mortales vexant, infortuniis inacceſſus. Verùm hanc ipſam firmitudinem mentis, vel in ſpeciem vt libet inconcuſſæ, tam facilè præſeferre; tantùmque imperare animo ſuo potuiſſe, vt in maxima clade, in tanto opum impendio, in ſumma ſuorum conſternatione, æmulorum lætitiâ, hoſtium triumpho; nihil inde in ſe motum, turbatumque nihil, ſeu verbis ſeu fronte protulerit; profectò aut ſolidè armatum fuiſſe oportuit animum illum, ex quo, tela tam validè coniecta, nullo vulnere inflicto, reſilirent: aut nimis quàm potentem, arbitrumque ſui, qui quos vellet affectus, æquè vultu promeret, ac ſub præcordiis premeret, nulli quantumuis repentinæ malorum aggreſſioni ſubiectus, nuſquam imparatus. Certè Octauianum Cæſarem, ad nuncium Varianæ cladis, adeò conſternatum legimus, vt per continuos menſes barbâ capilloque ſubmiſſo, caput interdum foribus illideret; reddique ſibi cæſas iam legiones mota videlicet mente, vociferaretur. Quum Rex hiſpanus, quo die certior de clade eſt factus, quinquaginta auri millia ad ſauciorum, & egentium militum, nautarumque curationem,

Mora poſita Luſitaniæ Prorex

Regis hiſpani voces,

factumque;

Aulicorum ſuper his admiratio:

& aliorum varia interpretatio:

quæ non imminuit conſtantiam Regis,

Suet. in vita.

cum Cæſaris facto comparatam,

Largitio eiuſdem in reduces.

nem, ac ſolatium, attribuerit. compoſitáque, quæ nunc extat, 1588 epiſtola ad ſacros per Hiſpaniam Antiſtites, eos cohortatus ſit, ad grates Diuino Numini, ſolenni ad aram ſacrificio perſoluendas, ob eam, quam eius bonitati ſeruare viſum erat, claſſis partem. Vt glorioſior profectò Philippus fuerit ab hac conſtantia, quàm fuiſſet ab Anglicana victoria: quando illam ſui demum milites ei peperiſſent, hanc ipſe ſibi lauream, dux & miles impoſuit. At longè diuerſa per Angliam, perque fœderatas prouincias, rerum facies erat, tanto effuſiore vbique lætitia, quanto ſe periculo propiores intellexerant. Regina triumphali curru inter vexilla deuictorum hoſtium ad templum vecta ſuſpendiſſe dicitur Hiſpanorum ſpolia, actis ſimul gratijs ob rem proſperè geſtam propitio, vt ſibi videbatur, præſentique Deo: quem tamen dum maximè amicum ſibi perſuadere voluit, tunc maximè iratum habuit, permiſſa videlicet abuti proſpero illo ſucceſſu ad hæreſim ſtabiliendam, cuius ab ſe, regnoque ſuo iugum, per ipſam cladem excuſſiſſe poterat, magno ſuo, ſuorumque bono victa. præſertim quum in hac quantacumque victoria, neque magnam Angli gloriandi materiam venti tempeſtateſque reliquiſſent: neque ideò ſe magis pios venditare potuerint, quia fortunatiores fuere. niſi fortè Saracenorum, Turcarumque perfidiam Chriſtianæ Religioni præhabendam putarent, quòd collectas multo Chriſtianorum apparatu vires illi tam ſæpè ſecundis prælijs profligauerint.

ac pietas in Deū.

Elogium ei debitum.

Reginæ Angliæ triumphus.

DE

DE BELLO BELGICO DECADIS SECVNDAE LIBER DECIMVS.

IAm verò Parmenſem Ducem, etſi audito diſſipatæ claſſis infortunio, ingens mæror excepit, præciſa ſibi occaſione deportandi in Angliam belgici exercitus, penes quem inſulæ inuadendæ onus, & deuictæ decus, futurum erat; haud tamen minus angebat hominis animum erepta ſimul ſpes, quam auidè conceperat, poſt britannicam expeditionem, fœderatas, quæ ſupererant in Belgio, prouincias, illo victricis adiumento claſſis, aliquando debellandi. Acceſſit & alia priuatim cura à ſiniſtro rumore, quo aſpergi ſe parte aliqua culpæ ob eam cladem paſſim audiebat. Is primùm rumor emanauit, ſicuti comperio, ab eorum nonnullis, qui miſſi ab Duce Sidonio ad ſollicitandum Farneſium, obſeruantes Belgarum nauigia nec tormentis armata, nec è portu ſolutura, vti videbatur, niſi poſt multos dies ad conſcenſionem videlicet inſumendos; quæ viderant, Sidonio retulere. inde per claſſem indignatio, ac poſtea è reuerſis in Hiſpaniam claſſiarijs, de ſucceſſu multa dum narrant, non defuere, qui affirmarent, (vt inuidiæ onus in alios deponere vſitatum eſt: & MORTVI partus nulla ſe matrem libenter agnoſcit) incuriâ Parmenſis Ducis effectum eſſe, vt Belgarum exercitus opportunè deportari, iungique ad Hiſpanorum naues nequiuerit. quòd ſi, vti Sidonius vrgebat, iuncti eſſent, victoriam in manu futuram procul dubio fuiſſe. De huiuſmodi querelis, multis in vrbibus, perque aulas principum virorum variè diſſeri

15. Octob. perfertur ad Alexandrum. Præcipuè verò litteris Octauij Lalattæ, qui erat ei à negotijs per Inſubriam, admonetur, multa Mediolani, inque aula Terranouæ Ducis, prouinciæ Præfecti, de ſucceſſu claſſis, non ſine Parmenſis aliqua ſugillatione diſceptari: motumque inde Pyrrhum Marchionem Maluetium non omiſiſſe cum Gubernatore conqueri, quòd eius in domo

Alexandri dolor ex amiſſa occaſione Anglicæ victoriæ:

& ex erepta ſpe belgij citius debellandi:

& ex ſiniſtro de ſe rumore.

Primi ſparſere illum in claſſe:

poſtea in hiſpania:

inde alibi:

Admonetur Alexander de ſe ſiniſtre diſſeri,

in Inſubria,

1588

pauci aliquot homines prælicenter adeò de tanto Principe obloquerentur. Præterea in Mediolanenſi arce mirè altercatos ea ſuper re nobiles aliquot Italos, Hiſpanoſque: atque his ad extremum ratione adactis, vt faterentur, culpam aliò trasferendam, præſertim in Hiſpaniæ conſilium, à quo de portu, in quem ſe reciperet claſſis, præcautum non fuiſſet; ceſſatum à contentione aliquantiſper eſſe. ſed rurſum ſermones alios, non quidem ita palàm, at indignius audiri cœptos. Quippè in ſecretioribus aliquorum litteris ſignificari, Farneſium dubiæ in ea expeditione fidei viſum multis fuiſſe, quaſi cum Angliæ Regina colluderet, ac magna animo volueret, quæ ſub ipſum Philippi Regis exceſſum, tanto fretus exercitu, perficeret: ideòque bellum, quod profligare poſſet, in eam opportunitatem attemperatè protrahere. His adhuc grauiora Parmenſi aperit ab Vrbe Roma patruus Cardinalis. Nam legiſſe ſe ſcribit in arcanis è Gallia relationibus, deliberatum fuiſſe, amouere illum è Belgio, atque in Hiſpaniam ea in naui deducere, quam conſcenſurus erat, vt in Angliam traijceret: eodemque tempore Rodericum de Silua Paſtranæ Ducem Belgio Gubernatorem imponere. ſed re detecta, traiectionem varijs ab eo nominibus eluſam eſſe. Additque, Venetijs ſibi ſignificatum, proximum Philippi Regis morbum, quamuis vulgò ignoratum, tamen haud procul à ſupremis fuiſſe: (more videlicet Principum, in quorum ægritudines non penetratur, niſi aut poſtquàm conualuere, aut dum efferuntur.) inde ſollicitudinem hiſpana in aula multis iniectam, ne decedente Rege, Belgium turbaretur. Parmenſis Ducis potentiam exceſſiſſe miniſtri modum: cinctum illum magnis exercitibus veteranis, victoribus, obſequentibus: Europæ nobilitatem belgicis in caſtris collectam ab vnius pendere nutu: & adeſſe illi imperatorias artes, quibus nobilitatem iuxtà, ac multitudinem regat; hoſtibus ipſis nihil in eo diſplicere, præter hiſpani Gubernatoris nomen. quòd ſi iſti ab accerſendis ſibi Dominis nunc è Germania, nunc è Gallia, modò ex Anglia feſſi iam, atque externorum pertæſi, oculos conijciant in Parmenſem Ducem, eumque ob belgam matrem, auumque belgam, belgici ſanguinis Principem conſiderent, quanta eum moderatione futurum, vt oblatum ſibi principatum, quem pro amiſſo Luſitaniæ regno computare poſſit, recuſandum putet? Itaque in Hiſpania decretum, non expectato Philippi Regis fine, anteuertendum occaſioni: dumque integra & Regis auctoritas, & Parmenſis in auunculum reuerentia, maturè illum Belgio ſubtrahendum. Hæc ſcribens Farne-

& in alijs eiuſdem litteris

In Gallia;

Alexand. Farneſ. Cardinal.

Venetijs;

in hiſpana aula.

In qua multus ſermo de nimia Alex. potentia,

Mathias, & Alenconius & Leiceſt.

Margarit. Auſtriaca Parmenſ. Dux. Carol. V. Imperat.

1588 Farneſius Cardinalis adiungit, ſe ea ſecurius enarraſſe, quòd æſtimatis & loco vnde prouenirent, & rerum ipſa repugnantia; intelligeret, meras eſſe fabulas, & commenta eorum, quibus ægrè ſit, Belgium Principi ſuo reſtitui: id quod, niſi Parmenſis inde amoueatur, breui futurum timeant. Et vero rem tetigiſſe Cardinalem, legatus Mendoza demonſtrauit, ipſa famæ origine planè comperta. ſic enim ille Parmenſi ſcribit. *Nobiles Anglos, qui cum Eliſabetha Reginæ legato Pariſios venerant, in multorum aures inſuſurraſſe, Parmenſem Ducem ex compoſito nihil mouiſſe aduerſus Angliæ Reginam, nec in poſterum quidquam moturum. addere verò ipſum Angliæ legatum, conſtare ſibi, Philippum Regem decreuiſſe Farneſium è Belgio remouere: atque in huius decreti arcanum hoc modo penetratum eſſe. In naui, quæ captiua in Angliam prima eſt abducta, repertum eſſe faſciculum litterarum, quibus ad Reginam allatis, illam in vnis earum legiſſe, ſcriptum mandatumque ab Rege, vt quum primùm Dux Parmenſis nauem conſcendiſſet in Angliam traiecturus, illico per Belgium renunciaretur prouinciarum Gubernator Paſtranæ Dux, idque Parmenſi à Regina præfeſtinato nuncio indicatum.* Atque ex his omnibus, quæ hactenus multis è locis, ne quid omitterem retuli, totam recordiri ſeriem ſermonum de Parmenſi Duce: originemque ac proceſſum, compoſitumque quaſi fabulæ corpus æſtimare licet. Non ſubmiſſam à Farneſio ſuorum militum opem, quam Sidonius expoſcebat, Hiſpanorum aliqui culpæ ei verterunt, vt imprompto imparatoque; idque & eorum captiui in Anglia, & ſimul in Hiſpania multi iactarunt. & in alias quoque terras pertulit fama. Nec deerant, qui crederent. Quod tamen quia profectum à Parmenſis indiligentia deſidiaque ſibi perſuadere non poſſent, qui virum præferuidum ac belli fulmen nouerant; aliam ſubeſſe cauſam huic qualicumque culpæ interpretati ſunt. Et vacuum hunc, expoſitumque interpretantibus locum primi occupauere Angli: qui ab Regina in Belgium de pace miſſi ad Alexandrum, Caleti in reditu cum loci Gubernatore diſſerentes de trimeſtri irritoque Burburgenſi congreſſu, (ne nihil effeciſſe viderentur) affirmarunt, operâ quidem ſuâ perſuaſam fuiſſe Parmenſi cum Regina concordiam, eamque fuiſſe procul dubio ſecuturam, ſi non Hiſpanus deliberato pridem conſilio bellum maluiſſet. Quum verò ijdem poſtea cognouere, ſecutis in britannico freto claſſium certaminibus, Parmenſem ſuis cum Belgis non interfuiſſe, omiſſionem illam auxilij, quam Hiſpani in Anglia captiui tarditatem Farneſij incuſabant, ipſi in tacitam eius cum Regina conſenſionem, quaſi

Cardinalis Farneſij de his iudicium.

Et legati Mendozæ litteræ.

Apud Reg. Gall. 30. Aug.

Horum omnium origo, progreſſuſque.

ita legat. Mendoz. ad Alex.

Angli Deputati

operæ ſuæ pretium, retulerunt. idque Angliæ legatus Pariſijs 1588
confirmauit, addiditque commentum illud regiarum littera-
rum, quarum metu traiectionem in Angliam Parmenſis inter-
turbaſſet. Quod ſanè commentum ab Angliæ Regina profectum
diſponendo Parmenſis animo ad quod parabatur innitamen-
tum, mox ſubijciam. Hi porrò ab Anglis rumores, qui quo
auidius arriperentur, occultius ſpargebantur, in Hiſpaniam
delati, peperere quos dicebam ſermones aliquorum, qui ſiue
publica de re ſolliciti, ſiue Alexandri gloriæ infenſi, nimiam
eius potentiam è Belgio remouendam, ante Regis obitum, in
aula diſſerebant: eademque in alias prouincias, ſed nouis ſuſpi-
cionibus aucta, nempè ex conſueta interpretandi licentia, per-
uulgarunt. Ex quibus denique fontibus fluxere illa, quæ dein
Venetijs, Roma, atque alijs è locis in hanc ſententiam perlata
paulò antè memorauimus: pronis ad talia ſcilicet ſcribenda
pleriſque eorum, qui quæ atrociora, & ſecretiora ſunt, ea vti
veriora, in lucem ſe proferre gloriantur, neglectis quæ expoſi-
ta & in medio patent; furum effractorumque perſimiles, aper-
ta prætereuntium, obſignata atque abſtruſa rimantium. Sed
Alexander his ſermonibus parum motus, Alexandrum tam multis litterarum ſpiculis appetitum parùm
inde motum, parùmque de huiuſmodi ſuſpicionibus amolien-
dis ſollicitum, ego quidem in eius ad Regem regioſque mini-
ſtros litteris obſeruare me memini. Credo, quod Regis animi
certus, apud alios defenſionem dedignaretur: nec ignoraret,
ALIQVA contemptu melius refelli. & moles huiuſmodi nul-
lo fundamento ſurgentes, quo in maius excreſcunt, eo per ſe ſe
Solùm de nauibus ac militibus tanquam ad expeditionem imparatis, ſic ad Regem ſcribit. pronius nemine impellente corruere. Solùm in eo, quo carpi
ſe primùm ſenſerat, tanquàm expeditioni promptas non ha-
buerit naues, haud omiſit pauca dicere, & quidem obliquè,
ac non turbatè, nec anxiè. Namque in epiſtola, qua Regem 29. Aug.
conſolatur ob claſſis infortunium Chriſtianæ Reipublicæ, cui
arma illa militabant, communiter dolendum; ſibi eo præterea
nomine deplorandum ſcribit, quòd poſt ſuſceptos tam mul-
tos multorumque menſium labores, aggredi ad deſtinata, &
egregiam, ſi vnquam aliàs, eius Maieſtati nauare operam non
licuerit: præſertim quum mirè alacres, atque accinctos naui-
gationi milites haberet. quorum alij conſcenſis iam nauibus
Neoporti, auidiſſimè ſignum expectarent: alij Dunquerchæ
non quidem naues ingreſſi, ſed ad nuncium liberi ab hoſte
maris tam facilè conſcenſuri eſſent, quàm conſcendiſſent Neo-
porti: vbi die vix amplius vno, homines quatuordecim millia
in nauibus diſtribuerit. In quo deceptos fuiſſe, qui conſide-

ratis

1588 ratis Dunquerchæ nauibus, non ad pugnam armatis, nec ingreſſo milite ad nauigandum expeditis, imparatum videlicet itineri belgicum exercitum euulgarunt. quum tamen & ante traijciendi opportunitatem ſtipati in nauibus milites contineri fruſtrà, eorumque cum detrimento, non debuerint, vt ipſe Neoporti expertus erat: & quotieſcumque ſoluendi neceſſitas nunciaretur, compelli tunc milites in naues facilè poſſe, conſcenſio ad Neoportum oſtendiſſet. Neque oportuiſſe, naues, quæ ſolùm ad deportandum exercitum armis hiſpanæ claſſis iam ſecurum deſtinarentur, formâ aliâ fabricari, aut inſtrui tormentis bellicis, ac reliquis prœliaribus armamentis: aucto interim ſine cauſa ſumptu, qui propterea inſtructæ in Hiſpania claſſi prælargè impenſus fuerat, vt ad inermium tutelam nauium belgicarum is ſatis eſſet. Sic enim diuiſas fuiſſe partes, inter maritimum Hiſpanorum, ac terreſtrem Belgarum, exercitus: vt hic è portubus antè non ſolueret, quàm ille tutum ab hoſtibus mare ad oſtium vſque Thamiſis præſtitiſſet: ſicuti Maieſtas eius ex ſuarum litterarum exemplis, quæ mittebantur, recognoſcere id poterat. (quo certius enim ſua Regi mandata ad memoriam reuocaret, miſit ad eum Alexander exempla litterarum, quibus hæc ipſa munerum diuiſio cum Sanctacrucio primùm, poſtea cum Sidonio accuratè ſeruanda præſcribebatur.) Quum verò, ſubdit Alexander, regiæ claſſi nunquam licuerit, hanc belgicis copijs traiectionem aſſerere: inſuper autem circa Neoportum, atque Dunquercam, Hollandorum Anglorumque perſtarent claſſes, in ſoluturos è Flandriæ portubus intentæ; profectò non debuiſſe ſe in depoſcendis periculis alioqui non ſegnem, tantum lectiſſimorum militum, tot veteranorum legiones, fragilibus adeò nauigijs impoſitos certum in diſcrimen dare. Itaque non dubitare ſe, in eo britannicæ expeditionis negotio quin & Maieſtatis eius imperio, & ſuo Ducis officio ſatisfecerit. Ad hæc autem quid reſponſi ab Rege datum, quoue ſenſu ab eo accepta, quæ de Parmenſi Duce circumferebantur, mox alia complexus opportunius expediam. *Reſponſum Regis paulo poſt additur.* Nam ſecutum eſt aliquid ſub hoſce dies, quod dum nouas ſuſpiciones cumulando, pluribus fabulam implicare nexibus videbatur, ad nodi caput attingendum certius aperuit viam.

Originali Rem ego, vti ex litterarum cùm exemplis tùm authographis legi, paucis euoluam.

AGEBAT cum Centurione Baroccio bellicorum operum architecto, de obſidione Bergarum ad Somam, ſuo ſub tentorio Alexander: quum ingreſſus illuc Præſes Richardottus, *DE ALEX: inuitato ad Belgij principatum.* *Ingegnero*

aduе-

aduenisse ait Antuerpiâ Genuenſem nomine Ioannem Iaco- 1858
bum Fliſcum cum litteris ab Anglia, quas quia gratas eius Celſitudini futuras affirmaret, admitti cupiebat. Admiſſus, Baroccio coram & Richardotto, litteras offert. aperit Alexander: nomen, vti aſſolet, ſcriptum in calce nullum videt. conuerſuſque ad Fliſcum, *Qua tu fiducia*, inquit, *hoc genus ad me litterarum? Quia*, is ſubdidit, *qui eas ab Anglia ſcripſit Horatius Pallauicinus, peculiari mihi epiſtola ſignificauit, ne vererer, litteras* 31. Aug.
ſuas, quamuis anonymas dare. negotium in ijs contineri, quod & Parmenſi Duci perquàm acceptum, & mihi perutile futurum eſſet. Redit ad litteras: interque legendum, mutari aſpectu, ac ſubinde ſubſiſtere conſpiciebatur: donec ad finem vſque perlectas excandeſcens irâ proijcit ad terram. O ſceleſtum exclamans, ò impudentem. mox efferueſcente acriùs ſanguine, ſurgit impetu è ſella, ſtrictoque pugione Fliſcum arripit, haud dubiè iugulaturus. Sed apud ſe reputans, ſatius fore, hominem ſeruari, vt ex eo quæſtioni ſubiecto, rei ſeries eliceretur, abſtinuit: addiditque minaci vultu; *Si coram me Pallauicinum hìc haberem, cui præſens reſpondere poſſem, reſponſum profectò darem, quale ipſe commeritus eſt. & te, ſi gnarum negotij crederem, quod hiſce litteris includitur, illico ad ſupplicium rapi iuberem.* Tum regreſſus ad eas iterum legendas, quum, nihil reſidente ira, ij, qui adſtabant, attoniti ignarique quid tandem illud eſſet, placare vtcumque animum eius, ſedareque pauliſper attentarent; litteras ipſas vtrique inſpiciendas tradit, quo intelligerent, an ſibi ſatis cauſæ foret excandeſcendi. Earum hæc erat fermè ſententia. *Quoniam ex Hiſpanis in Anglia captiuis cognitum ſit, Proceres regiæ claſſis de eius Celſitudine conqueri: ac pro certo habeatur, illos acerrimè depoſituros huiuſmodi querelas apud Regem; properea intereſſe plurimum, vt eius Celſitudo apud ſe ſedulò reputet, quales demum motus in aula Regis ijdem concitaturi ſint ex huiuſce cladis occaſione, atque adeò quanta inde iactura propriæ exiſtimationis, commodorumque ſit ei prouentura. Itaque ſi, ſublimes inter cogitationes ſuas, ipſa ſecum expenderit hunc rerum ſtatum, ſeque præſentibus accommodauerit, ea nempè audiendo admittendoque media, quæ conducibilia viſa fuerint; dubitandum profectò non eſſe, quin condicta conſiliorum communicatione congreſſuque, via iniri queat aliqua, vnde effectus exiſtant, quos præſens opportunitas in manus tradit. Hunc autem congreſſum Bononiæ in Gallia haberi commodè poſſe. In quem locum, ſi eius Celſitudini videbitur aliquem deſtinare mentis ſuæ conſcium atque interpretem, conuenturum illuc harum ſcriptorem litterarum, aut eius loco alium rei gnarum fidumque. Quod ſi tam* *fortu-*

Litteras anonymas cum ſtomacho legit.

Excandeſcit in latorem earum.

acrius in authorem.

Legendas præſentibus præbet.

1588 *fortunatè ſibi contingerit, vt eius Celſitudini perſuadeat, quanto plu-*
ra in Belgarum prouincijs ſperare poſſit aliunde, quàm à Philippi
Regis manu, mirificè gauiſurum ſe, quòd hac ſignificatione, quantum
eius Celſitudini cupiat, aperuerit. Lectis cum ſtomacho itaque
litteris, iuſſit Alexander amoueri Fliſcum, & quæſtione adhi- Litteras & quæſtionem de earum latore,
bita rem ab eo excuti. Quin & Richardottum, Barocciumque,
quæ legerint audierintque, iudicio atteſtari voluit, tum cogni-
tionem omnem iure habitam in bellico tribunali à generali iu-
Ferdinandus Salinas 29. Sept. dicialium cauſarum Quæſitore, ac litteras ipſas ad ſe atque ad
Fliſcum ab Anglia perſcriptas properatò miſit ad Regem. adie- ad Regem mittit:
citque in eâdem, qua hæc mittebat, epiſtola: Peracta à ſe quàm
celeriter hæc omnia, quòd ſciret in huiuſmodi cauſis non lice-
re homini honeſto, ſuique ſimili paulùm interquieſcere, aut
per incuriam quidquam omittere, quod Principi protinus non
aperiat.

Ipse interea animo ſecum euoluere, quæ mens, quodue DE HORATIO Pallauicino:
conſilium, aut quæ ſpes Pallauicino fuerit, ad tantum facino-
ris pertentandum. Degebat hic à multis iam annis in Anglia,
priſcæ inter ſuos nobilitatis: atque opum copiâ per inſulam
notiſſimum nomen. Inde ei gratia apud Reginam, quæ pecu- Gratia eius apud Reginam ob ſubſidium ei præbere ſolitum,
nioſi hominis auro ad ſubita quæque liberaliter vtebatur. Et
ipſe libentius ſubminiſtrabat hæc arma, quoties in Hiſpanos,
quos apprimè oderat, inferenda eſſent. Ante annos fermè ſe-
ptem, obſidionem Cameracenſem, qua premebat vrbem Prin-
1581 ceps Alexander, ſoluit Dux Alenconius, grandi pecunia, quam
à Regina Eliſabetha acceperat, & hæc à Pallauicino. Quinque præſertim contra hiſpanos.
Gulielm. Camden. in Eliſab. lib. 2. pôſt annis, Henrico Nauarræo Regi, aduerſum Guiſianos, diu-
turnum Regina ſubſidium è Pallauicini gaza ſuppeditauit.
Nec pôſt multo, ad exercitum in Germania pro eodem Nauar-
ræo, ſed Reginæ pecuniâ, colligendum, vim auri magnam
eundem contuliſſe compertum eſt. Quin hoc naualis belli
tempore, inter alios Angliæ Proceres, ipſe quoque operam
ſuam Reginæ obtulit aduerſus Hiſpanorum claſſem, atque ære Hinc coniectura, ſubmiſſum illum fuiſſe à Regina ad pertentandum Alexandrum,
ſuo naues in prælium eduxit. Ex quo conijci non abſurdè poteſt
audax illud inuitamentum, quo is Parmenſem Ducem eſt ag-
greſſus, ab Angliæ Regina fuiſſe, vſa eo ſcilicet miniſtro, quem
ſciret Hiſpanis infenſum, atque adeò partes eiuſmodi impigrè
acturum. Immò veriſimile duxerim, figmentum illud littera- antea diſpoſitum rumore de litteris in claſſe repertis.
rum, quas ipſa tanquam in nauibus repertas cum Alexandro
communicaſſe dicebatur, huc videlicet ſpectaſſe, vt ad eius rei
qualemcumque famam, abalienatum per hæc ab Rege Ale-
xandri animum, facilius ad quod mox inuitaretur, attraheret.

Id

Id porrò ſi ex voto proueniret, Farneſiuſque Belgio potiretur 1588
Reginæ ratiocinatio, (quod ſucceſſurum Regina ſibi perſuadebat ob Ducis felicitatem, militumque in eum ſtudia & populorum beneuolentiam) ad Alexandrum aut imponendum Belgio, quantum ademptura m ſe & Hiſpano dominationis, & ſibi à vicino præpotentéque Rege ſollicitudinis? Quòd ſi Parmenſis oblatam noui imperij occaſionem obſtinatius auerſaretur, non ideò tamen nihil actum eſſe. ſperabat enim ad nuncium vel reiecti Principatus, altè feriendum Hiſpani Regis animum, & laudaturum fortaſſe præſentem Alexandri fidem, ſed ſimul de fidei conſtantia dubitaturum: atque adeò acturum cum eò exinde cautius, ſubſidijs ab Hiſpania parcius ſubmiſſis, extenuatâque in Belgij adminiſtratione, potentiâ. Quas ille artes ſi multis antè annis in Auſtriacum fratrem, ob vanum planè rumuſculum oblatæ belgicæ dominationis, inclementer exercuit; an omiſſurum in præſentia, ne eaſdem artes in ſororis filium tam apertè ad aſſerendas ſibi prouincias incitatum, ſenior iam, atque in dies ſuſpicioſior, imperijque tenacior, non adhibeat? *Rex hiſp.* Hanc porrò authoritatis ac potentiæ detractionem, tanquam diffidentiæ argumentum tanto Parmenſem Ducem grauiùs paſſurum, quanto, ob recens fidei ſuæ meritum, maiora vtique ſigna confidentiæ, & caritatis ab auunculo expectauerit, quibus fraudatum aut non diù retenturum, quam fruſtrà habitam videat neglectamque modeſtiam: aut è prouincia, cui decorè iam præeſſe non liceat, facili ad veniam Rege, diſceſſurum. aut è Belgio denique remouendum. Remoto autem inde Farneſio, quem vnum, fatalem expugnando Belgio Imperatorem, Fœderati ipſi dictitent, reſumpturas haud dubiè prouincias, ad excutiendum è ceruicibus iugum, priſtinos animos vireſque: atque adeò nouis ex integro renaſcentibus bellis, nimiam Hiſpanorum potentiam, nuſquam reperto aut curarum, aut impendiorum fine, paulatim attritum iri. Sic Angliæ Regina ſperaſſe credita eſt, Vtcumque ea oblati Belgij tentatio demum cederet, ſe certè telo ancipiti armatam, graue hiſpano Regi vulnus inflicturam. Sed caſſo Neutrum côficit, nempè ictu vibratum eſt telum. Nam ex vna parte, immotus ad eam aggreſſionem Farneſius, vſque adeò fœdum abominatus eſt facinus, vt hominis audaciam animo reputans, ac deſtante Alexandri fide: liberabundus, an ſimulato pauliſper aſſenſu, admiſſoque Bononiæ colloquio, inde captum ad ſe adduci iuberet; abiecerit illicò eiuſmodi cogitationem, quaſi illam proditoris perſonam vel ad paucos dies induere, indignum enimuerò ſe vitaque ſua, &, vt ad Regem ſcripſit, culpæ penè proximum exiſtimauerit. præſertim, vt ad eumdem addidit, quòd Bononienſis 29. Sept.

collo-

1588 colloquij ſpecies apud ignaros quid ſub ea lateret, ſiniſtris vtique interpretationibus eſſet obnoxia. Ex altera parte Rex, perſpecta Alexandri fide conſtantiaque, tanto eum carius amauit: *Et aucta in illum Regis beneuolentia.*
17. Octob. teſtatus id ad eum epiſtolâ, quam ego iiſdem, quibus ab Rege ſcripta eſt verbis, latinè hìc reddere opportunum duxi. ea ab Hiſpano ſic habet. *Litteras manu tua exaratas III. Kal. Octo-*
29. Sept. 15. Octob. *bris, ego Idibus huius menſis accepi. Quæ abs te in eis ſcribuntur, luculenter oſtendunt candorem pectoris tui, ex quo illa proueniunt. Profectò audacia, quam mihi narras, magna fuit, ac modis vſurpata perquàm indignis, ſed eius nimirum proprijs, vnde illa eſt. Hominem ludificatum capere, haud ab re fuiſſet, cauſam tamen, ob quam abſtinueris, laudo. Quamquam non erat, quod tu propterea de ſiniſtra tui fama vererere. In quo ipſe verba non inſumam, vt in re certiſſima, qualis eſt ſecuritas, quam ego ex te, tuque ex me habemus, argumentis quamplurimis ex tua meaque parte confirmatam. Denique nec poſſum ego mihimetipſi magis confidere, quàm tibi ſemper confiſus ſum: nec tu optare potes, aut petere, vt pluris ego te faciam, quàm adhuc feci. Proinde omni te ſollicitudine liberum volo. Cordi autem erit Deo efficere, ne tam praua tentamenta mercede aliquando ſua careant.* Neque his contentus, poſt adſcriptum diem locumque extremæ, vti fieri ſolet, epiſtolæ, manu Rex ſua (nam epiſtolam manu Ioannis Idiaqueſij, cui rerum cura belgicarum præcipuè incumbebat, exarauerat) hæc addidit. *Pro certò habeas, mihi perſuaſum eſſe nihil abs te hactenus omiſſum, quo mihi per omnia penitus ſatisfaceres. Quin etiam confido, ſi addi potuiſſet aliquid ad hanc ſatisfactionem, id te mea cauſa fuiſſe facturum vt adderes.*

his litteris oſtenſa.

Additamentum Regis pro Anglica expeditione.

17. Octob. Similia his ad Alexandrum, peculiari ſeorſim epiſtola ſcribens Idiaqueſius, *Affirmaſſe ſibi Regem* ait, *adeò cumulatè ſatisfactum ſibi ab eo, cùm in alijs rebus ad Britannicam expeditionem ſpectantibus, tum in iſta temerarij hominis tentatione, vt quid cumulatius cuperet ab eius Maieſtate Dux ipſe Parmenſis profectò non habeat. Vnum addidiſſe Regem, In mentem ſibi veniſſe, num ſatius viſum eſſet, ſimulare aliquandiu cum illo conſpirationem, vt dum liberius aperitur cum Anglis commercium, ac dum vltro citroque commeantes nuncij, per occaſionem redimendi detentos Fliſſingæ Hiſpanos, minus ſuſpiciosè excipiuntur ab Anglis Fliſſingæ præſidiarijs, clam obſeruaretur, an ij præſidiarij poſſent arte aliqua decipi, atque vrbs capi: hunc verò futurum fuiſſe parem dolum, quo eludi doloſa iſta natio mereretur. Id autem iniunctum ſibi fuiſſe ab Rege, vt ad eum ſuo nomine ſcriberet, eumque, ſi locus ſimulationi ſupereſſet, ad hoc idem retentandum hortaretur.* Verùm eò res proceſſerat, permiſſo abire iam Fliſco, vt reſumi huiuſmodi conſpirationum irritamenta non

Idem de vtroque confirmat Idiaqueſius.

Alexandri gaudium ex hoc Regis ſenſu,

liceret. At Alexandri gaudium ex hoc tam honorifico Regis 1588
de ſe iudicio, ſuper alias eiuſdem litteras ſimili tenore compo-

& ex hoc poſtea eiuſdem Regis argumento,

ſitas, ſanè perquàm cumulatum fuit. Creuitque in dies, nouis
argumentis regij erga illum animi fiduciæque. Præſertim poſt-
quàm tradita ei in manus ſemel atque iterum gallica expeditio-
ne, qua nullam Rex ardentius aliquando ſuſceperat: atque
adeò aucto nouis legionibus eius imperio; palàm fuit, quàm
ex vano aliqui in Hiſpania diſſertabundi, vt ante memoraui, de
nimia Farneſij potentia tanquam Regi iam ſuſpecta dubitaſſe

& ex aliorum litteris,

ferebantur. Interim ipſe præter alia, quæ ab Hiſpania, Italiaque
in eamdem cum Rege ſententiam ad ſe ſcribi quotidiè vide-

Alexand. Farneſ.

bat: nouiſſimè ex litteris patrui Cardinalis acceperat, Xyſtum

& ex Pontificis iudicio de britannico ſucceſſu,

Henric. Guſman.

Pontificem, audientibus Oliuario legato, atque aliquot Pur-
puratis, poſtquàm militarem eius virtutem copioſè commen-
daſſet, acriter inuectum in eos fuiſſe, qui culpâ illum inuolue-
re ob britannicum ſucceſſum temerè conarentur. Et verò ſi

Gloriæ cupiditas, qua flagrabat Alexander,

quis eam conſideret gloriæ cupiditatem, qua, ſi quiſquam ali-
quando mortalium, flagrabat Alexander: ſi parem huic cupi-
ditati magnitudinem famæ, quæ ab expugnato, inque liberta-
tem catholicæ Religionis aſſerto prænobili Europæ regno, ante

& opportunitas conſequendæ,

oculos ei obuerſabatur: ſi huius adipiſcendæ laureæ opportu-
nitatem, quam à claſſe poſt Hiſpanorum memoriam inſtructiſ-
ſima ſibi videbat offerri; (ſuo enim tantummodò ductu im-
perioque gerenda res erat in Anglia) profectò facilè inducet
animum vt credat, nihil ab eo prætermiſſum, quo tam glorio-

perſuadent nihil ab eo prætermiſſum.

ſæ palmæ occaſionem, vitâ ipsâ mercandam, totus arriperet;
atque ad belgica deuictarum prouinciarum nomina, titulum
quoque britannici triumphatoris adiungeret. Præſertim quum
ex ea victoria ſperaret, breuì ſecuturam reliqui Belgij expugna-
tionem; atque adeò ſe, poſt belgicum Leonem, herculeo ſanè
labore perdomitum, ſpolium herculeo non impar induturum.

Cauſæ, vnde hæc expeditio non ſucceſſerit.

Sed mihi in ſucceſſum maritimæ huius expeditionis animum
intendenti, non vni imputanda cauſæ infelicitas eius videri ſo-
let. Multum ad illam contulit triennij propè ſpatium ador-

Prima cauſa,

nandæ claſſi, (inſita genti cunctatione) dilatatum: & Anglis,
ne imparati opprimerentur, (quod facilè euenißet) indultum.

ſecunda,

Præterea quantum à principio dilatione, tantum poſtea feſti-
natione peccatum eſt, illato in hoſtem bello, ante prouiſum

tertia,

bellatoribus aliquod in tempeſtate perfugium. Nec parum claſ-
ſi obfuit nautarum imperitia, vti obfuturam Alanum Cardi-
nalem ſubueritum accepi. Adhibitus enim ab Rege in conſi-
lium, cùm multa ſuper britannico bello ſcitè prudenterque
diſſe-

1588 diſſeruit, cum illud in primis admonuit, miniſteria nautarum, à quibus victoriæ ſpes veheretur, hominibus, niſi locorum peritiſſimis Rex ne committeret. Id effecturum, ſi Anglos ceteris præhaberet, quippè inter eos fluctus ſyrteſque genitos, atque adeò natali ſalo, patrijſque ventis, ac tempeſtatibus ſuis aſſuetos, ſeque inuicem ſæpius expertos. tales ab ſe, ſi delectum ſibi permitteret, non paucos, & quidem religione catholicos, ac fidos offerri poſſe. Sed Rege haud tutum rato, claſſem in Angliam bellum importantem, Anglis credere, Alani conſilium fruſtrà fuit. Quod ille viro ſibi amiciſſimo grauiſſimoque (à quo id ego audiui) dum non ſine lacrymis narraret, miſerari magis quàm damnare ſolitus erat Regis quamuis ſapientiſſimi conditionem; cui ex vna parte, vtilem multorum operam in loco adhibere, ſuſpicio non permitteret: ex altera, ſuſpicionem ne vnquam deponeret, aliquoties in fraudem inducto prudentia ſuaderet. Ad hæc peccatum eſſe ante Plimutham, Hiſpani ipſi ſenſere, dum nimiâ Sidonius obedientiâ, ne mandatorum Regis religionem violaret, occaſionem opprimendæ in portu hoſtilis claſſis elabi è manibus paſſus ſit. Quamquam haud me fugit, Sidonij factum non perinde omnibus, qui in claſſe tunc erant, improbatum eſſe, cognita perſeuera iuſſione Regis, quem videlicet apprimè tenacem eorum, quæ mandaſſet, haud ignorabant. Ac fortè veniebat illis in mentem id, quod in Hiſpania occultis aliquorum ſermonibus ſparſum fuerat: quodque à Veneto apud Regem legato Reipublicæ ſuæ ſcriptum ferunt; in eo, quod primùm Mantuæ Carpetanorum habitum eſt, conſilio, poſt acceptum naualis victoriæ nuncium, incuſatum fuiſſe Ioannem Auſtriacum, quòd contra quàm ei imperatum fuiſſe à Rege dicebatur, commiſſo prælio, collectas ea in claſſe Chriſtianæ Reipublicæ vires in caſum dubij euentus obiectaſſet: nec defuiſſe in illo cætu, qui laudibus in cælum ferens priſcos olim Duces, qui filiorum ſanguine romanas ſecures imbuiſſent, quòd contra edicta cum hoſte pugnaſſent; reuocandam in Hiſpania huiuſce exempli ſeueritatem affirmauerit. & tamen Auſtriacum & victorem, & fratrem fuiſſe. quid Sidonio cogitandum, ſi, neglecto Regis imperio, pugnam ante præſcriptum tempus infeliciter attentaſſet? nam manere hodieque illam, quam barbaro olim Duci amicus memorabat conſuetudinem Regum, Vt caſus aduerſos hominibus tribuant, ſecundos felicitati ſuæ. Sed nulla certior eius infortunij cauſa fuit, quàm, quæ minus caueri humana vi potuit, tempeſtas tam atrox ac pertinax, vt ſicuti nulla vnquam claſſis imperio-

Mutius Vitelleſcus Generalis Soc. IESV

quarta.

Gratian. lib. 5. de bello Cyprian.

Madrid

T. Manlius apud Liu. lib. 8. & alios

A. Poſtumius apud Valerium Max. & alios

Datames, Pandates apud Aemil. Prob in vita.

quinta,

ſius, ac formidabilius calcauit britannicum mare, ita nega- 1588
uerint Angli, obſeruatum à ſe, Oceanum ſuum in nauium aliquando perniciem truculentius, atque implacabilius inſurrexiſſe. Ex quo factum, vt Hiſpani non modò non adiungi tegendis Belgarum copijs, promota ad eos claſſe, nequiuerint: ſed ipſi ventorum rabie huc illucque raptati, ac naufragijs paſſim obruti, omiſſa ſpe videlicet omni britannicæ victoriæ, cedere ad extremum non tam hoſtium virtuti, qui eo ſucceſſu lætari magis, quàm gloriari potuere, quàm ventis tempeſtatibuſque Anglorum loco prælianṫibus, coacti ſint: Deo (ſi eius reuerenter interpretari conſilia fas eſt) ita permittente, vt magna hæc identidem exempla humanam potentiam ſuæ imbecillitatis admoneant: ſimulque id boni inter hæc mala è Britannia colligatur; vt ex eo loco, vnde referre victoriam hiſpanis armis in præſens inconceſſum fuit, alias interim palmas ſuo coëmptas ſanguine quotidie referant fortiſſimi aduerſus hæreſim bellatores: habeatque Religio illum terrarum angulum ſepoſitum ſibi, ceu Martyrum ſeminarium.

Fructus ex britannico ſucceſſu.

BERGARVM obſidio.

HISPANAE claſſis infortunio mutare conſilia coactus Alexander, ne tam florentibus cinctus copijs, rei benè gerendæ occaſiones amitteret, dum pars adhuc aliqua militaris anni ſupereſſet; ſtatuit exercitum britannico bello deſtinatum varias in expeditiones trifariàm diſtribuere: partem in Geldria ad retentandum Vuactendoncham Comiti Mansfeldio committere, addito cum ſuis Germanis, Burgautio Marchione: partem cum reliqua Neapolitana legione, ad Erneſtum Colonienſem Antiſtitem pro Bonna laborantem allegare: ceteros Hiſpanorum pleroſque apud ſe aggrediendis in extrema Brabantia Bergis ad Somam, attinere. Stimulabant illum ad Bergarum aggreſſionem vicina Bergis oppida, aſſiduis Bergenſium excurſionibus prædiſque vexata. Et ipſe, quòd ea vrbs Anglorum præſidijs, Morgano eorum Chiliarcho teneretur, auebat Reginæ lætitiam, loci iacturâ, interturbare. Ergo quoniam ex inſula Thola certior erat ad Bergas acceſſio, partes imponit inuadendæ inſulæ Marchioni Reuthiaco, à quo fruſtrà tentatâ, vrbem ipſam, Tholâ omiſsâ, obſidere parat. Defendebatur illa, præter alias munitiones, caſtello inter vrbem & Scaldim: quod niſi in poteſtatem redigeretur, incaſſum petebatur vrbs. Hæc expendenti Alexandro litteræ ab anglo milite arcanæ perferuntur. Res ita ſe habebat. Cum Hiſpano, qui captiuus Bergis attinebatur, amicitiam contraxerat Anglorum par. quorum alter caſtello, de quo dicebam, Centurionis loco præerat. Huic,

In tres expeditiones deſignat exercitum Alexander.

Obſidionis Bergenſis cauſæ.

Colonellus

Ad Vrbem obſidendam contendit Renthiacus.

De caſtello ante Vrbem hiſpanis tradendo agit Anglus ſubcenturio.

Petr. de Luque

1588 Huic, vt caſtellum Parmenſi traderet, perſuadere non leuium ſpe præmiorum Hiſpanus adnitebatur. Nec ille abnuebat. Dumque de ratione rei ordinandæ quaſi deliberabundus paulùm hæret, interim quæ cum Hiſpano agitauerat, aperit omnia Peregrino Vuillogbeio, qui tunc anglis militibus pro Leiceſtrio imperabat. Laudatur fides: animatur vt pergat, tanto quidem impenſius, quanto ſperari poſſet, Gulielmum Stan- *Sic Alex. ſcribit ad Regem 30. Octob.* læum, quem Angli poſt traditam Dauentriam implacabiliter oderant, eodem cum alijs laqueo irretiendum. nam Parmenſem Ducem facilè vſurum eius miniſterio, quippè hominis angli, atque huiuſmodi machinationibus aſſueti. Sed irritus ſpei fuit: Stanlæo ad id operis nequaquàm adhibito. Facinus igitur vbi in ſe recepit ſubcenturio, litteras ea de re per Anglorum alterum conſilij conſcium, ad Parmenſem mittit Hiſpanus, additque venturum ſubcenturionem ipſum, ac deſtinata coràm firmaturum. Nec poſt multo aduènit, confirmauitque, pauca pactus in præſens, plura ſub rem peractam accepturus. Sanè commodum erat Alexandro ea ratione potiri loco, *Dubitat de eius fide Alexander,* quem vicinitate Vrbis, amniſque tutum, vi expugnare perquàm tardum prouidebat, præſertim appetente iam hieme. De Angli tamen fide ſubueritus, præſente Renthiaco expeditionis duce; ita rem compoſuit: vt lacunas, per quas adeundum neceſ- *& cautè ordinat aggreſſores;* ſariò caſtellum erat, exploraret ante Didacus-Eſcouarius Centurio, Leuiæ legionis Inſtructor. idemque explorato acceſſu, *Alphonſ. Mendoz. & Greg. Ortiz, & Hurtad. Mendoz.* cum tribus delectis Centurionibus, & militibus centum, præiret ductore Anglo ſubcenturionis ſocio, ac ſubcenturione agmen ſubſequente, vt facilè in poteſtate eſſet. poſt hanc centuriam, in tumulo ante lacunas cum parte legionis ſuæ conſiſteret Sancius Leua Tribunus: à quo non procul abeſſet Renthiacus ipſe, cum armatis omnino mille, pleriſque Italis, & Vuallonibus: eo conſilio, vt fallentibus fidem Anglis, recedentem Eſcouarium Leua tutaretur, & Leuæ Renthiacus auxilio foret. Sic ille ſuos ad ancipitem euentum præmunibat, haud ignarus, IN capillatam fronte occaſionem non inijciendam manum, niſi armatam; ne ſorte venenatis morſibus anguinei capillamenti, quale geſtant proditores, improuidè capiaris. Decreta nocte ſiſtit ſe Renthiaco Anglus ſubcenturio; &, quo ſibi plus fidei habeatur in ducendo agmine, nam ſocius qui duceret non comparuit, vinciri ſe iubet. Vinctus, ſed liberiore perfidia, ac traditus Eſcouario, lacunas cum centu- *Anglus illos ducit ad caſtellum;* ria hiſpana tranſmittit. caſtello vicinus ſeligit Eſcouarius ex audacioribus homines triginta, qui cum Anglo ingrediantur.

cum

cum his ad cancellos præſtructos caſtelli portæ vbi acceſſit Anglus, prætulitque notum præſidiarijs conuentumque ſignum, cancelli protinus aperiuntur. Quindecim ſilentio intrant: dumque porta vt pandatur expectant, occluſis repentè cancellis, in eos, qui admiſſi erant, quique propiùs aderant, pilarum tempeſtas effundi cœpit. Et Eſcouarius quidem, proditione animaduerſa, ſuos non ita cancellis admotos reuocabat quàm minimâ recedentium iacturâ. quum à Leuæ legionarijs inopinatò turbatum eſt. Inſinuauerant ſe in hanc legionem honorarij complures, quorum vt aliquanto laxior eſt in bello licentia, ſic anceps eſt auxilij genus, vti de Elephantis in acie adhibendis dictum legimus. nempe quanto hi mole, atque ferocia: & illi authoritate, atque fiducia præſtant alijs; tanto interdum minus quàm alij in rectorum poteſtate nutuque ſunt, in vtramque partem violentiores. Ab his emiſſa voce, contra quàm ex diſciplina militari caueri ſolet: *Irrumperent, captam iam munitionem*; extemplo complures, mota legionis parte, præcipiti illuc gradu per cœnum, perque paluſtrem eum tractum inferuntur, cancellos effringunt, incredibilique contemptu hoſtium, ac mutua certantium cæde, ſubire munitionem vi contendunt. Sed præſidiarij, quibus præuiſa ac parata erant omnia, è vallo, ex aggeribus, ex vrbe ipſa, non incerta emiſſione iaculabantur. ideoque Renthiaco, ac Leua receptum ſollicitè, quantum poterant, anxièque iubentibus; poſt editum magnæ potiùs quàm tempeſtiuè fortitudinis documentum, ceſsère demum Regij, maiorem aliquanto cladem paſſi ab aquis in reditu, quàm in aggreſſione ab hoſtibus. Nam & æſtus maris per aggerum ſciſſuras erumpentis, obſeruata pridem vada confundebat: & nox illunis horridaque, conſilij iuxta ac viæ confuſionem cumulabat. Itaque, vti narrabat Comes Belgioioſus, qui honorarios inter aggreſſores vlterius & ipſe proceſſerat, cæcæ aliquos voragines hauſere: nonnulli pigro luctantes infoſſique luto, à valentioribus extracti, atque in humeros ſubducti ſunt: omnes tamen plus omninò diſcriminis inter eas anguſtias, quàm iacturæ ad extremum ſenſere: & niſi iacturam auxiſſet mors Nobilium nonnullorum, nimis quàm auidè memorabili aliquo facinore inclareſcere properantium, clades nullo habita loco fuiſſet. nam cæſos ab hoſte, præter eos, qui primi cancellos intrarunt non plures quàm viginti, vulneratoſque omninò quindecim, pro certò numerarunt qui interfuere. Sed pro numero conditio amiſſorum fuit. E tribus Centurionibus agmini præmiſſis ſolus Alphonſus Men-

Marginalia: 1588 — & prodit. — Recedunt proditi. — Alij ignari pergunt. — Elephan. — Honorarij — ac pugnant, — non ſine aliqua iactura, — iactura maiore in reditu. — I. Iacobus Balbianus Comes Belgioioſus — & Alex. ad Reg. 30. Octob.

1588 Mendoza, ſed fracto dextero brachio euaſit: Ioannes Hurtadus Mendoza pugnando cecidit: Gregorius Ortizius in hoſtium poteſtatem venit; Leuam Tribunum, dum recedentibus inſtat, pilâ ictum inualidumque, ſui milites diſcrimini ſubtraxere. capti ſtrenuè præliantes Ioannes Mendoza, Marchio Inoioſæ, & Innicus Gueuara, Ognatæ Comes: quorum illum Gubernatorem Inſubriæ, hunc legatum ad Vrbanum Octauum Romæ vidimus. At verò Anglus ſubcenturio in eo cœptæ iam pugnæ tumultu elapſus è manu hiſpani militis, quem ſcilicet maior tunc ſui premebat cura; poſt Bergenſium qualeſcumque plauſus, contulit ſe ad Angliæ Reginam, ſeruati pretium loci petiturus. Et illa quidem haud grauatè aliqua cum pecunia donauit, addidiſſe tamen dicitur, Abiret in domum ſuam, non oblituram ſe illum euocare, quoties ſibi opus homine foret, cui perſona proditoris imponenda eſſet. Alexander interea, quoniam inſiſtere Bergarum oppugnationi per hiemis inclementiam in ijs paluſtribus locis non vltrà licebat; ne tamen liberos iam ſe, irrita aggreſſione, iactarent hoſtes, non euocauit inde militem antè, quàm excitatis aliquot in Bergenſi tractu munitionibus valido cum præſidio, frenum procurſionibus Bergenſium imponeret: atque adeò vicinorum poſtulatis, quorum causâ expeditionem ſuſceperat, non planè fructu carentibus ſatisfaceret. In hæc incumbentem, copiaſque aliò alias in hiberna ſeparantem, nuncius expugnatæ à regio exercitu Bonnæ opportunus exhilarauit.

Cenſus eorum.

Proditor ab Anglorum Regina pretium nauatæ operæ poſcit.

Carol. Coloma lib. 1.

Reginæ reſponſum.

Alexand. aggreſſionem ſoluit,

excitatis prius munitionibus ad Bergenſes frenandos.

VRBEM hanc Septemuir Auguſtalis, Erneſtus Colonienſis Antiſtes, auxiliaribus potiſſimùm armis Alexandri, eiectis ex ea, vti iam memorauimus, Truchſeſianis, ante annos fermè quatuor, recuperauerat. Sed eamdem militari aſtu Martini Schenchij ſub exitum anni ſuperioris amiſerat. Etenim Schenchius, homo inquies, & occaſioni temporique inſidiari ſolitus, obſeruato, Parmenſem Ducem britannica implicitum expeditione, illuc omnes & milites, & curas cogere; peropportunum duxit, in Geldria, aut in Colonienſi agro, quas ille prouincias, arce perquàm valida nuper excitata ad Rheni diuortium, infeſtas habebat, audentius aliquid attentare. placuitque Bonnam inuadere, quòd & honeſtiorem præferre titulum poſſet recúperandi eam Truchſeſio, cuius ſe militem ferebat: & præterea ſciret, non ita extinctas in ea vrbe reliquias Truchſeſianarum partium, vt ſcintillæ identidem aliquæ ex compreſſo illo incendio non erumperent. Igitur eductis è Berca ad Rhenum ducentis fermè peditibus, ac paulò pluribus facilè aggregatis

BONNA à Schenchio expugnata.

occaſio obſidendi.

Schench. Sch[illegible]

Rimberch

Schenchius Bonnæ ad portam improuiſus accedit.

gatis

1588 ac ſecutam ciuium direptionem expilationemque, curæ Schenchio fuit, munire vrbem aduectâ ex agris annonâ, auctis præſidijs, atque excitatis in aduerſa Rheni ripa aliquot propugnaculis, quibus ſe contra Septemuirum Colonienſem, quem recuperandæ vrbi omnia tentaturum prouidebat, inſtrueret.

Et Schenchius munit.

Et verò Colonienſis non damno ſolùm Bonnæ in præſens amiſſæ, ſed metu etiam Coloniæ, ne breuì amitteretur, meritò ſollicitus, ad conſuetam Parmenſis opem properè confugit. ſecutæque eodem tempore Bauariæ Ducis litteræ, quibus is Erneſtum fratrem, eiuſque Colonienſem tum Eccleſiam, tum prouinciam, experto ſæpius Farneſij patrocinio commendabat. Nec pòſt multo miſſus ab eodem Septemuiro aulicus Alexandro expoſuit, tam magnum per ea loca terrorem Schenchij nominis iniectum, vt è re præſenti exiſtimauerint Septemuiri, & Cliuiæ Ducis adminiſtri, inducias aliquot menſium inter ipſum Colonienſem, & Shenchium paciſci: ad eamque rem non aliud, quàm aſſenſum eius Celſitudinis expectari.

BONNA ab Alexandri militibus recuperata.

Colonienſis opē ab Alex. poſcit;

paciſci cū Schenchio cogitat.

10 Mart. Erat Erneſti conſilium, (vt à ſe deprehenſum ſcribit ad Regem Alexander) totius huiuſce belli onus imponere demum Regi, quem pro certo habebat, ne Schenchius à Colonienſibus per inducias ſecurus in regias prouincias arma conuerteret, in ſe potius vno ſuſcepturum belli molem: atque adeò, pro ea, quæ eſt ei potentia, profligatis hoſtibus, breuì omnia compoſiturum. Id verò conſilij deteſtatus Alexander, Neque Regem, neque ſe talibus inducijs Septemuiro indecoris, Colonienſi prouinciæ exitioſis aſſenſuros vnquam eſſe, aulico reſpondit. compoſitiſque in eamdem ſententiam litteris ad ipſum, atque ad fratrem Bauariæ Ducem, hortatus eſt, ne ſe huiuſmodi pactionibus implicarent, quæ nec Regi, nec ipſis, ſed tantùm Proteſtantibus hæreticis forent conducibiles. quamquam, quod ad Regis prouincias attineret ſatis firmatas aduerſus finitimorum hoſtium conatus, haud magnoperè illis pertimeſcendum. vt autem ſuis Rex ſignis auſpicijſque Bonnam obſideat, hoc eſt in Imperij limites arma inferat; quum id ſine Cæſaris offenſione, ſine magnis Germaniæ Principum querimonijs tentari non poſſit, ab ipſo non expectandum. non tamen omiſſurum, (vti ad eam diem non omiſit) milite, pecuniaque partes Colonienſis Eccleſiæ tueri, non minore cura impenſaque, quàm ſi ipſe in ſe Bonnenſe bellum recepiſſet: modò id Colonienſis Septemuiri nomine, ac præſentia, quibuſque poteſt, copijs adminiſtretur. Licet autem belgicam tunc omnem militiam, ſubdit Alexander, magnæ inſtantique expeditioni accinctam

Regi

Retrahit illum ab hoc conſilio Alexander,

& milites promittit,

ſed militaturos ſub ſignis Electoris.

habebet; tamen excerpturum ſe inde tantum auxiliarium equitum peditumque, quantum Schenchij progreſſibus, & quas in Rheni ripa extruit, munitionibus occurratur. Interim optimum factu videri, ſi Erneſtus ipſe, quum Colonienſe bellum ad Religionis, atque ad Imperij tranquillitatem iuxtà pertineat, Romani Pontificis, ac Cæſaris imploraret opem: ille, vt tantum pecuniæ ab vrbe ſubmitteret, quantum contrahi vna ſaltem Germanorum legio, ac trimeſtri ſpatio ali poſſet: hic, vt ſi minus alia in re, certè imperatorio edicto Schenchium ſocioſque proſcriberet. Eodemque tempore Gulielmum à Sancto Clemente, hiſpanum legatum apud Cæſarem admonuit, vt vrgeret eam proſcriptionem, magnum vtique momentum ad nonnullos Germaniæ Principes ab aperta Schenchij defenſione deterrendos: & ad hiſpani Regis arma hoc quoque nomine cohoneſtanda. Simul & Romam Comiti Oliuario legato ſcripſit, vt ſtatu Colonienſis Eccleſiæ Pontifici repræſentato, ab eo eliceret & litteras & ſubſidium, quo perculſus ac iacens Erneſti animus ſubleuaretur. Neque his contentus, Blaſio Capiſucco, mandauit, vt cum ſua lanceariorum turma, ac trecentis Vuallonibus, addita equitatus parte Grauinæ Ducis, per Agrippinenſem prouinciam, ac præcipuè per Bonnenſem agrum infeſtis ſignis excurreret, hoſtemque, dum Bonnæ aliunde conſuleretur, à locorum præda atque incendijs abſterreret. Quod ille, præuiâ ſui famâ, quæ multa per eos Rheni tractus, ſtrenuè ac feliciter peregit, illatis modò in hanc partem, modò in illam aut armis, aut armorum metu e paucis ad prælium prodeuntibus, pluribus occurſum euitantibus: ipſo vnum hoc dolente, non fuiſſe, quos vinceret. Rebus ita præmiſſis, Alexander aduocato ad ſe Areſcoti Ducis filio Carolo Croyo, Chimaci oppidi in Hannonia Principi, Bonnenſem expeditionem committit, attributis ei ex Belgarum nobilium equitatu turmis ſex, quas à Præfectorum vicarijs regebantur: totidem equitum leuiter armatorum ſignis, Cordubâ ductore, ac recens ſcripta Lotharinga legione, Chiliarcho Sanblemontio. Præterea iuſſo Io. Baptiſta Taiſio è Friſia Bonnam petere, & Chimacio afferre cohortes aliquot Friſiorum, & conſilium ſuum. Horum aduentu firmatus animo Septemuir, vt quamprimùm cum hiſce copijs, & quos habebat apud ſe, Vuallonibus obſideretur vrbs, abſente tunc Schenchio, Chimacium vrgebat. Nam Schenchius congreſſum Capiſucchi vitabundus, & explorato Alexandri propoſito maiora Septemuiro ſubſidia deſtinantis; ad Caſimirum excurrerat, militem commeatumque petiturus,

relicto,

Margin notes (left):
Cur[illegible] à Pontifice ſubſidium;
& ab Imperatore edictum contra Sc[illegible]ium.
& præmiſſis illuc [illegible] exer[illegible]
[illegible] Chimaci in expeditio[illegible]

Margin notes (right):
1588
Xyſtus V.
Rodulph. Imp.
Temnsi
Io. Cordub.
Blaſ. Capiſuc.

1588 relicto, qui Bonnæ interim moderaretur, Othone Podliſio nobili Dynaſta, cum præſidiarijs fermè ter millibus, veteranis pleriſque, ac prædarum ſpe Schenchium iampridem ſecutis. Nec diſtulit Chimacius poſitis castris aggeres vrbi circumducere: licet Taſſius magnoperè contenderet, vt obſidio à Transrhenanis prius caſtellis, vnde in vrbem auxilia, inciperetur. Crederes illum infortunij ſui præſcium abhorruiſſe ſupremam fatalis loci obſidionem. Etenim Chimacio aggreſſionem vrbis ante reditum Schenchij opportuniorem affirmanti ceſſit demum Taſſius: atque oppugnationem, quam poſtridie decreuerant, ordinaturus, dum noctu foſſam ac muros, qua erat ſui fiducia ex longa felicitate collecta, propiùs contemplatur, pilâ à puero lixa è foſſæ margine in eum clàm directa, icto capite ſtatim occubuit. Adeò NIHIL tam firmum, cui non ſit periculum ab inualido. Corpus intra vrbem attractum, & mox redemptum Coloniam deportatum eſt, ſummâ militum ſacrorumque pompâ, ac planè ſupra militaris Tribuni modum, ſed non ſupra bellicam viri virtutem, qua & ipſe multis partis victorijs, Regis per Belgium partes animosè defendit, & gentiles eius Auſtriacæ domui per Hiſpaniam G rmaniamque, operam ſuam Principibus acceptam perpetuo addixere. Nos certè, poſterique omnes, Taſſiorum genti non parùm hoc nomine debemus, quòd aucto per eos firmatoque tranſmittendarum commercio litterarum, diſpoſitis ex eorum deſignatione, certa per interualla, tabellariorum curſorumque ſtationibus, publicum factum eſt obuiumque commodum, quod antea rarum, ac tantummodò potentiorum non ſine magnis impenſis proprium fuerat. Vt meritò ipſi à Cæſaribus, atque ab Regibus hiſpanis iure poteſtateque in perpetuarios hoſce nuncios acceptа, ampliſſimam præfecturam, quæ tantam ſocietatis humanæ partem amplectitur, ſoli per Auſtriacas prouincias adminiſtrent. Taſſij mortem ſenſit, pro eo ac debuit, Alexander: præſertim audito, Schenchium nouis cum auxilijs in Palatini prouincia contractis, Bonnam intraſſe: ac præterea Erneſti Vuallones fermè ſexcentos iuſſu, vt ipſi aiebant, Colonienſium, caſtris abijſſe: fruſtrà conato Chimacio Principe, oblatis etiam regijs ſtipendijs diſceſſionem ſiſtere. Quo intentius Alexander Bonnenſe bellum complexus, Verdugo Friſiæ Præfecto per litteras mandat, vt Bonnam ipſe ſe transferat: Carolum Spinellum, cum duodecim è ſua legione ſignis, eòdem immittit, mox ſecuturo Chiliarcho Echembergio cum ſuis Germanis, & cum aliquot tormentis Coquela Mottææ legionis ſubtribuno,

Bagazhone · *Poſte* · *Corrieri*

qui caſtra circa Bonnam ponit.

Muros vrbis perluſtrans Taſſius occiditur;

Eius funus;

& Taſſiorum familiæ inuentum,

Alexander ad Bonnæ obſidionem mittit Verdugum;

& Spinellum cum parte ſuæ legionis,

& alios,

quem pro Taſſio præeſſe Friſijs cohortibus imperauit. Verdugus poſtquàm Bonnam attigit, inſpectis hoſtium ac ſuorum munitionibus, author Chimacio fuit, vt omiſſa tunc vrbis aggreſſione, (quod etiam Taſſius antè cenſuerat) vis transferretur omnis aduerſus arcem ac propugnacula, quæ in altera Rheni ripa è Bonnæ regione Schenchius extruxerat, indeque Rheni dominus ſubſidia in vrbem facilè tranſmittebat. Ergo Lotharinga legione cum parte equitum circa Bonnam relicta, reliqui trans Rhenum cum Verdugo deducti ſunt. & paucos intra dies, è tribus hoſtium munitionibus, duæ in Chimacij Principis manus venere. Sed tertia, quæ longè ante alias & mole, & defenſorum virtute præſtabat, diu regios tenuit fatigauitque, crebris ex ea nec improſperis eruptionibus. Ad quas reprimendas, poſt obiecta hinc atque hinc gemina ex aduerſo caſtella, decreta eſt eius oppugnatio: ac primæ aggrediendi partes legioni Neapolitanæ attributæ ſunt, ſecundæ Echembergianis. inter Neapolitanos primum à Spinello Tribuno locum centuriæ ſuæ Alexander de Montibus impetrauit, iuſſus, non ante auditum inuadendi ſignum, ſuos quamcumque ob cauſam promouere. Iamque propugnaculi angulum tormenta decuſſerant, latuſque penetrauerant, rareſcentibus inibi defenſoribus. præſertim quòd in eamdem partem ex Bonnenſi ripa colubrinis tribus ad auertendos à defenſione præſidiarios, Chimachij iuſſu, Samblemontius fulminabat. Quod dum Neapolitani intenti ſigno conſpicantur, nec tamen (ſigno videlicet inaudito) ſe mouent; mirati, qui ponè adſtabant Germani, cur ſtratâ ad inuadendum viâ, illi pedem non inferrent, concito gradu præcurrunt ipſi, aſcenſumque primi moliuntur. Id verò indignè ferens Montius, nec paſſurus præripi ſibi locum, ſuos eòdem impellit; ac dum vtrique præpropera feſtinatione nitibundi ruinas ſubeunt, deque ſuis magis, quàm de hoſte referre victoriam, gliſcente æmulatione iraque, contendunt; defenſores, ſumptis per eam occaſionem animis, pugnam redintegrant, ſcandenteſque non irritis in confertos ictibus, loco proturbant, ac referre pedem cogunt: relicta, vt in re triſti ſolet, nonnulla inter nationes offenſione: ac præcipuâ Spinelli querelâ aduerſus Montium, pugnam contra quam imperatum eſſet, aggreſſum. quamquam & hunc iniuria loci à Germanis prærepti, & Germanos occaſio rei benè gerendæ vtcumque tegebant: maximè apud nouitium belli Ducem, qui nondum expertus obedientiam militum, ſeueriore documento periculum facere authoritatis ſuæ ſubterfugeret. Poſt hunc

Margin notes:
1588
Ab vrbe transfertur obſidio trans Rhenum.
Ibi munitio hoſtilis inuaditur,
non ſeruato præſcripto inuadentibus ordine,
inde irrita aggreſſio:
& inter aggreſſores diſſidia.
Alexand. de Mont.
Chimacius

A. Bonna urbs
B. Rhenus fl.
C. Carol. Croyus Chimaci Princ. expeditionis Dux.
D. Verdugus Friſiæ Gub. ad obſidionem Bonnenſem.
E. Spinellus Trib. cum 12. ſignis ad eandem expeditionē.
F. Echembergius Chiliarca cum Germanis.
G. Samblemontius Chiliarca cum Lotharingis.
H. Corduba cum equitatu hiſpano.
I. Arx
L. Chimacius
M. Regij
N.

pta anno 1588.
um.
reſsionem ordinans.
greſsi, et reiecti.
dam aggrediendam
vsti.
O. Spinellus Neapolitanos eòdem mouens.
P. Regij potiuntur ala, et arcem ingrediuntur.
Q. Tassius urbem circumiens occiditur.
R. Dedita urbe ratibus emittuntur præsidiarij.
S. Septemuir Coloniensis cum victore exercitu urbem intrat.
C
D
E
I
L
N
O
P
Q
R

1588 hunc improſperæ oppugnationis euentum, omiſſis in præſens huiuſmodi tentamentis, admoueri propiùs aggeres, ac ſuffoſſionibus agi, Chimacius imperauit. Et iam Germani ad arcis alam (ſic propugnaculum appellabant, quod ab arce longius aliquanto prominebat) feſtinatis operibus tam propè acceſſerant, vt colloquia cum defenſoribus (fortè illi quoque Germani erant) facilè miſcerent. quumque huiuſmodi ſermonum commercia ſæpius intercederent, (contra quàm periti ac fidi locorum præfecti permittere conſueuere, non ignari, per inermes quoque congreſſus expugnari armatorum arces) præſidiarij ſeu territi, ſeu corrupti Echembergianis alam conceſſere. quæ vbi in poteſtatem venit, defenſores, amiſſo liberiore per reliquam arcem commeandi vſu, atque adeò depoſitâ in dies magis magiſque ferociâ, de ea tradenda colloquium petiere. traditâque, atque habiti à Chimacio militariter, acceptis per Rhenum cimbis, vſque in Hollandiæ limitem deducti ſunt. At Schenchius, ante arcis amiſſionem, veritus, ne alæ iactura ſecum traheret & coniunctæ huius arcis, & aliquando Bonnæ diſcrimen, additis loco præſidiarijs, ipſe in Angliam properè tranſmiſerat, Reginam oraturus, vt vrbem diuturna obſidione laborantem, ne præda Hiſpano fieret, in ſuam fidem patrociniumque ſuſciperet. Sed occupatis Anglorum animis armiſque comparandæ nouæ claſſi ad inuadenda hiſpaniæ regna, ideòque Reginæ non auditus ad Caſimirum rurſus excurrit, inde confeſtim repetens Bonnam; reperit non modò amiſſam Tranſrhenanam arcem, ſed etiam traductis inde copijs, nouiſque è Belgio additis, multo grauiorem vrbi obſidionem intendi. Etenim Alexander, octo reliquas legionis Neapolitanæ centurias, ſeptem Vuallonum ſub Claudio Barlotta, & aliquot præterea turmas cum ipſo Georgio Baſta equitatus vniuerſi Commiſſario, Bonnam immiſerat: eorumque acceſſu Chimacius nouis operibus vrbem circumuallabat, caſtellis receptibuſque certa per interualla ex caſtrenſi diſciplina excitatis. Videns itaque Schenchius nec promptum ſibi tentare vrbis aditum, nec, ſi aditus pateret, tutum vrbe includi; ſtatuit opperiri à Caſimiro copias, cum queis & faciliorem ingreſſum, & in vrbe ſecuritatem ſibi pollicebatur. Sed fraudatus hac quoque ſpe, paucioribus quàm animo conceperat Caſimirianis, eoque aggredi caſtra nequaquam auſis, ira curiſque agitatus, conſilium Noueſij obſidendi cum ijs, quos tunc habebat, & quos ſperabat, militibus continuò capit, ſi fortè eo iniecto metu, auertere illuc à Bonna Chimacium poſſet. Sed non propterea inde auerſo, quippè Noue-

Felicius per ſuffoſſiones res geritur.

deditur propugnaculum,

Arce

& arx ipſa.

Interim Schenchius ad petendam opem in Angliam,

& ad Caſimirum excurrit.

& Chimacius nouis è Belgio copijs auctus,

nouis operibus vrbem circumuallat.

Forti

Retirate

Schenchius ad auertendum à Bonna Chimacium,

Noueſium obſidet.

non auertit; Noueſij ſecuro, Bonnæ inſtabatur. Et quamquam nihil interea pro Schenchio Gubernator Podliſius omittebat, validis eruptionibus modò in Neapolitanos, ſæpius in Lotharingos inceſſendo, tamen promotis ſemper aggeribus, vrbi ſolita nationum æmulatione propinquabatur. Primi omnium ad foſſæ labrum feſtinatis operibus acceſſere Neapolitani: nihilque territi ſiue à furnulis, ſub foſſæ margine occultatis, atque improuisò incenſis: ſiue à cryptis ima intra mœnia latentibus, ac impunè iaculantibus; iam ramorum faſces ceſpiteſque, & ſi quæ obcæcando exæquandoque hiatui præſtò erant, proijcere in foſſam incœptabant. Itaque multi iam ciuium militumque, quòd defenſionem creſcentibus quotidie oppugnatorum viribus imparem viderent, (ſi modo tacitus tunc quoque cum hoſte conſenſus non interceſſit) de vrbe Erneſto reddenda agitare aggreſsi ſunt. Idque vt inculpati facere crederentur, ac neceſsitatem dedendæ vrbis imponerent ſibi aliunde quàm à metu: alimenta, quorum perparcus ad eam diem vſus, laxè inde profusèque diſtrahere, atque ad ſuſtinendam famam, famem accerſere vltrò cœpere. Acceſſit & illud rei ematurandæ inuitamentum. Per eos dies Chimacio Principi nunciatur, Petrum Erneſtum Comitem Mansfeldium à Parmenſi Duce Bonnam mitti, incertum, auxiliarem, an Præfectum. & dubitari potuit, aliòne Parmenſis Chimacium deſtinaſſet, aptioremque accelerandæ expugnationi Mansfeldium prætuliſſet; an potius eo nuncio ſtimulare Chimacium voluerit, ne Bonnenſis victoriæ decus præcipi ſibi ab alio pateretur. Namque Mansfeldius iter illud nimis quàm lentè moderans, iuſſus id facere videbatur. niſi fortè veritus ipſe Chimacij Principis offenſionem, moras conſultò nectebat. Et ſanè valuit id ad victoriæ celeritatem. Etenim ex vna parte Bonnenſes, audito aduentare nouis, vt ferebant, cum auxilijs Mansfeldium, quantum imminui ſpem defendendæ vrbis ſentiebant, tantum ſibi properandum exiſtimabant cum Chimacio paciſci, à quo conditiones vtique molliores accepturos ſe, quàm à Mansfeldio ſeuerioris ingenij Duce ſperabant. Ex altera parte Chimacius vrgere oppugnationem, tormenta diſponere, locum, ordinem, horam aggreſſoribus attribuere, quantoque remiſſius defenſores ſpe pactionis agebant, tanto ipſe intentius omnia feſtinare. Sed iam à Podliſio Gubernatore, atque à Bonnenſi magiſtratu aderant legati de vrbis deditione tranſacturi: firmatiſque conditionibus, poſtridie milites incolumitatem corporum bonorumque pactos, non tamen compoſito agmine, nec explicatis ſignis,

1588

Margin notes (left): Appropinquatur vrbi, — magna cum laude Neapolitanæ legionis; — Ciues de dedenda vrbe cogitant, — quaſi à fame compulſi, — & nuncius aduenientis Mansfeldij — verè Bonnenſes terret, — & Chimacium ſollicitat, — ac deditionem feſtinat:

Margin notes (right): *Caſematte* — *Verdugus lib. 6. Alphonſ. Vaſquez in coment. & Carol. Coloma lib. 2.*

gnis,

1588 gnis, neque fumantibus ſcloporum funiculis, Bonnâ egreſſos partim Bercam, complures Vuactendoncham vſque comitatæ ſunt tres ex Neapolitana Spinelli legione centuriæ: Caracciolo, Afflictoque Centurionibus ex eadem legione datis ad ſecuritatem obſidibus. Eodem die, qui fuit IV. Kalendas Octobris, Colonienſis Septemuir Erneſtus, medius inter Chimacium Principem, & Verdugum Friſiæ Præfectum, Bonnam, à Truchſeſiana inde factione bis eiectus, bis regijs armis reſtitutus, intrauit.

Cola Maria Carac. Federicus Afflict.

Verdug. in comment. lib. 6. 28. Sept.

In deditam vrbem Colonienſis ingreditur.

VVACTENDONCHAE obſidio

ALEXANDER audita Bonnæ recuperatione, iuſſit Chimacium Principem pleraſque copias Comiti Mansfeldio tradere, relicto Ioanne Corduba, qui cum ſua lancearìorum turma, & aliquot peditum ſignis Erneſto adeſſet: Mansfeldio autem mandauit è loco vbi tunc foret, Venlonam peteret, atque inde cum Marchione Burgautio mox affuturo coniunctus, Vuactendoncham, Geldrorum oppidum, modicum illud quidem, ſed omni tunc Geldriæ infeſtiſſimum, repens inuaderet. Eam expeditionem ſucceſſu ancipitem multa reddebant: loci munitio, auctum modò ex Bonnenſibus præſidium, & ſuper hæc, paluſtres circùm campi aquis per hiemem obtinentibus omnia, propemodùm inacceſſi: cuiuſmodi oppidorum ſitus viſuntur multi apud Belgas, ſolitos ad ædificandum ſeligere magis loca, vnde hoſtem propulſent, quàm vbi vitam producant. Hæc Vuactendonchæ inuadendæ difficultas deterrebat è bellicis Conſiliarijs haud ſanè paucos. Et Verdugus ipſe, antequàm ad ſuam præfecturam diſcederet, Mansfeldium admonuerat, vt cogitaret, quam arcem, qua ve anni tempeſtate aggrederetur: ſubuereri enim ſe, quiſquis eam expeditionem Parmenſi perſuaſerat, ne aut rei militaris ignarus, aut inuidus Alexandri gloriæ foret: reſpondente ad ea Mansfeldio, tanto ſe mandata libentius executurum, quanto plus laudis ex difficiliore victoria ſperaret, innixus Alexandri iudicio, atque fortunæ. Prima Comiti cura fuit, caſtris procul à Vuactendoncha diſpoſitis ac vijs, vnde auxiliorum acceſſus ad oppidum, milite præſeptis; in duobus, quos aliquantum extare, tumulis obſeruauit, propugnacula duo planiformia excitare, atque obſidionalibus machinis è Geldria, atque Venlona proximè deportatis, caſtra receptuſque communire. quum nihil conceſſarent interea defenſores, Lancteiro loci Præfecto, per crebras eruptiones turbare opera, & in caſtra vſque pertendere, ac ſpecimen ſui ex hoſtium contemptu præbere. Et verò præbebant. Nam vt aſſueti loco vliginoſo ſtagnantique, certius occulta voraginum euita-

Vaſquez in Comment.

Mansfeldio commiſſa ab Alex.

Eam vti arduam

multi diſſuadebant,

Verdugus inprimis.

Friſia

Ipſe tamen perſtat:

& caſtra ponit,

piatte forme

ſæpe tiens vali de ab obſeſſis.

euitabant, atque agilius ſe ſe tenaci è cœno expediebant. Sed, 1588
cadentibus quamquam multis è Manſfeldianis, propugnacula ſurgebant, ac ſupra mœnium altitudinem attollebantur: illatiſque in ea, ſumma celeritate tormentis, (nam celeritatem vicinæ timor hiemis intendebat) impeti turres, & quati ſumma domorum cœpta ſunt. Sed nihil æquè defenſores abſterrebat, ac ingentes globi ex ære fuſi, excauatique, ingeſto intus ſulphureo puluere, aliaque inextinguibili materia conferti: qui è grandibus excuſſi in ſublime mortarijs, ſcintillantibus è tenui foramine funiculis attemperatæ longitudinis, vbi in tecta, quò deſtinabantur, ex alto graues inciderent, pondere ea peſſum dabant: ſimul incenſi ipſi diffractique, vicina quæque contumaci aduerſus aquam incendio corripiebant. Hoc pilarum genus, vnde aucta dein vidimus & granata, & ollas, & conſimiles peſtes, in quibus morti componendis ingenium efferauimus; excogitaſſe dicitur, paucis fermè diebus ante Vuactendonchæ obſidium, Venlonenſis artifex, vrbis vtique ſuæ malo. Nam quum Venlonæ ciues Cliuienſem Ducem epulis excepiſſent, placuit, oblectando Principi, recentis artificij periculum facere. Itaque vno ex hiſce globis in altum expulſo, poſtquàm præceps ac minax rediens faſtigio domus incubuit, perfractoque lacunari interiora penetrauit, fuſo ex vna in aliam domum incendio, paucas intra horas, duæ minimùm tertiæ partes vrbis, tardis præ ignis rapiditate remedijs, conflagrarunt. Scio eſſe qui ſcribat, ante hoc tempus vno alteroue menſe, Bergis ad Somam ſimile quid, nec diſſimili exitu ab Iralo tentatum fuiſſe, qui fœderatis Ordinibus, ad quos transfugerat, pollicitus ſit, fabricaturum ſe vaſa globoſque è ferro excauatos aut è lapide, qui in obſeſſas vrbes librati accenſique, ac plura in fragmina, velut in acinos, diſſultantes, quidquid ſparſim contigiſſent, pertinaciter inflammarent. Sed hic è ſcintilla in materiam ab ſe paratam forte incidente correptus, ac ſerpente igne membratim excruciatus peremptuſque, an quod promiſerat, præſtare potuiſſet, incertum reliquit. Harum autem inuento Venlonenſium machinarum vtens opportunè Manſfeldius, quàm inopinatam, tàm profectò ineuitabilem tectorum atque hominum inferebat oppido cladem: adeò, vt eiecti è domibus paſſim procumbentibus habitatores, nec tamen per vias & in aperto tuti à procella deſilientium supernè globorum, aut à contactu ſequentium vbique flammarum, id remedij ſolùm haberent, ſi ſe in loca ſubterranea, cryptaſque, & intimos humi receſſus abderent, furentemque tempeſtatem vtcumque ſubter-

Vrbem tormentis infeſtat,

præſertim nouo pilarum genere,

Bombæ

Earum inuentor

Thuan. lib. 89. & alij

patriæ ſuæ noxius,

Inuentionem eſt qui ad alium referat,

Reidan. lib. 8.

cum inuentoris nece.

Strages domorum ab hiſce machinis

miſeret oppidanos,

1588 ſubterfugeret. Hæc verò pernicies quoniam maximè petebat oppidanos, qui ſe ſuis ſpoliari ſedibus, ac ſenſim eripi ſibi patriam videbant; facilè eos commouit, coniunxitque, vt conuentum vnà Lancteirum Gubernatorem ſedulò vrgerent; Conſideraret, quo res loco redacta iam eſſet: deſtrui paulatim omnia: namque ex oppido quantum ſupereſſe? profectò ſi hoſtis pergeret, quid vltrà ipſi defenderent non habituros, niſi ſi ſub terras aliam ſibi conderent, vt iam cœperant, Vuactendoncam. Nec falſa Gubernator audiebat. Sed, vt ei decus proprium, quàm damnum alienum potius erat, negauit admiſſurum ſe aliquid indignum ſe, præfecturâque ſuâ: *cauſam & ciuium, & militum communem eſſe: immò ſi ipſi parietum ac ſaxorum ruinam tantoperè ſentirent, meminiſſent militem alienis commodis libertatique ſanguinem ac vitam commodare. Nihil adhuc omiſſum, factumue à ſe, quod pœnitendum, aut excuſandum haberet. alterum iam menſem vigilantiâ ſuâ, ac militum fortitudine, arceri à muris hoſtem. quod ſequitur, anni tempore, pro ſe militibuſque calum, atque hiemem pugnatura. Hac Mansfeldium cura metuque ſubactum, non virium fiducia, aut ſpe victoriæ inductum propiùs nunc opera mœnibus admouiſſe, oppugnatione in poſterum diem, vt fertur, indicta: nempe vt, quando properanti noſtrum in auxilium hiemi nimbis ac tempeſtatibus armatæ cedendum videt, expertus prius omnia, extremiſque prætentatis, honeſtius recedat. Sed vt neque hoc ipſum ei contingat ex ſententia, cum delectis bellatoribus progreſſurum ſe obuiàm, effecturumque, vt ante à militum virtute, quàm à temporum neceſſitate fugatum ſe videat.* Hæc fatus, hortatuſque deinde ſuos ad ſubmouendum foſſæ imminentem hoſtem; vix dum manè diluxit, quum accinctos ad prælium, quòd infauſtè illi caſurum erat, educit. Tranſierat iam iniecto ponte Mansfeldius cum exercitus parte Neram amnem, qui ante oppidum tenui fluens aqua non tenue munimentum foſſæ admouet: ac directis è duplici ſuggeſtu muralibus tormentis, queis dum propugnaculum Neræ obuerſum aperiretur, milites paratis iam ponticulis cratibuſque foſſam ingreſſi in oppidum penetrarent, omnia ad oppugnationem adornauerat. quum Lancteirus, propugnatorum promptiſſimis ſecum eductis, hoſtium partem, qui iam flumen tranſmiſerant, ante foſſæ marginem improuiſus aggreditur. Senſit Mansfeldius ſuorum periculum: diſſimulatoque magis, quàm contempto, conuerſus ad eos, *En prodiere*, inquit, *ex incenſis latibulis ſuis extractæ demum feræ. Non hæc militaris eruptio eſt, ſed fuga ex vrbana conflagratione malè ſuperſtitum. vltimus hic eſt morientium conatus, ac breues minæ,*

ad ſuadendam Gubernatori deditionem.

qui eos ad conſtantiam hortatur;

& eum delectis præſidiariis erumpit.

in Mansfeldianos aggreſſionem adornantes,

confirmat eos Mansfeldius,

non pluris vtique facienda, quàm anguium, quum ſecto corpore 1588
Pugnatur;
poſtremùm caudâ ferociunt. Simul hæc dicebat, ſimul alios trans amnem feſtinare gradum imperabat. Pugnabaturque ab vtraque parte quàm acerrimè. Et principio quidem apud Mansfeldianos, non expectata eruptione, plus cædis erat, ſed damni
dubiè primùm;
tamen minus, ſuperante numero: deinde verò vbi Lancterus è pugna, quam inter primos ſtrenuè ciebat, ſauciatus exceſſit, vertere demum terga præſidiarij, fortiſſimis ſuorum amiſſis,
pòſt, cæſo Gubernatore, fugantur.
coacti ſunt. Hæc porrò clades, ac deſperatio Anglici auxilij, quod è Gertrudisberga Norritius adducere conabatur, milites adegit, & oppidanos in ſententia firmauit, vt miſſis ad Manſfeldium oratoribus, de loci deditione tranſigerent. Et quamuis
& deditio ſuccedit.
præſidiarij primò conditiones abnuerent, (nam Bonnenſibus immiſti durius tractabantur) ceſſere tamen, præſertim deditionem vrgentibus oppidanis; & ſine armis ac ſignis, permiſſis tantummodò ſarcinis cuique ſuis, ſub exitum Decembris emiſſi ſunt. Mansfeldius autem lætus captâ nunc armis à ſe Vuactendoncâ, quam antea dolo fruſtrà tentauerat, & quam propè inſuperabilem multi canebant, poſtquàm præſidij parte è
Alphonſ. Vaſquez. in comment.
Alexander cum victoriæ nuncio, Mansfeldium Regi commendat.
Grauia educti locum munijt, Bruxellas ad Alexandrum reuerſus eſt. qui ſuper ea victoria Regi ſcribens, Comitem eidem, impensè commendat, dilaudatque, quòd homo id ætatis in perdifficili adeò expeditione ad exitum feliciter adducenda, labores omnino nullos vel cum vitæ diſcrimine ſubterfugerit. Quæ epiſtolæ *verba ſatis oſtendunt*, non à Carolo Mansfeldio, quod multi ſcribunt, ſed ab Erneſto patre captam fuiſſe Vuactendoncam.
30. Decembris

GERTRVDISBERGAE deditio.
HAEC dum obſideretur, magno præſidiariorum tumultu agitabatur Sangertrudisberga, oppidum ad Meruam fluuium, ſeu potius mare, ſitum: piſcatu opulentum, & hoſtium iniurijs naturâ in primis, ac manu ſubtractum adeò, vt à multis inter arces Belgarum inexpugnabiles adnumeretur. inde lis vetus
Diuæ Gertrudis mons
Lis de eius dominio,
inter Batauos ac Brabantinos, prouinciæ quemque ſuæ Gertrudisbergam aſſerentes: ac ſolitos olim, illos quidem ad poſſeſſionem retinendam, hos vero ad recuperandam, ſacramento adigere Principes ſuos. Acceſſerant noua vrbi munimenta ab
Guicciardinus in deſcript. Belgij
Munitio.
Orangio Principe, qui hanc ſibi veluti clauem aperiundæ Brabantiæ ſepoſuerat. Erat loci præſidium ſub Ioanne Vingefeldio nobili Anglo, mille ac quingentorum peditum, equitumque trecentorum, ex quibus non pauciores ſeptingentis numera-
Angli præſidiarij Com. Mauritio infenſi,
bantur Angli: qui ob poſtremas inter Leiceſtrium Ordineſque diſſenſiones, ac diſtractas propterea Fœderatorum prouincias,

etiam

1588 etiam poſt qualemcumque reconciliationem, inuiſi ſuſpectique Hollandis habebantur, præcipuè Comiti Mauritio, qui vt Gertrudisbergæ Dominus, atque adeò vrbi ſuæ timens, ſtatuerat poſtquàm ſibi in locum patris adſcito belli ſumma tradita erat, illo Anglorum præſidio Gertrudisbergam, & ſe, tali denique metu liberare. Gubernabat vicinam huic oppido Bredam vetus Centurio, Spinulæque legionis Instructor Odoardus Lanceauecchia: quem inter, & Anglorum militum nonnullos familiaritas intercedebat. Hic quoniam Mauritij conſilium penetrauerat, vtendum ſibi occaſione putauit ad Anglos non ſatis ex ſe pacatos, ab Ordinibus abſtrahendos, ac partibus conciliandos. detectoque illis, quid Mauritius moliretur, facilè renouauit veterem in Ordines iram. Igitur Angli miſſis, qui debita dudum ſtipendia ab Ordinibus minaciter efflagitarent, teſtati ſunt, ſi diutius æra differrentur, ſe ſibi ex ſubmiſſo mulctatoque oppido abundè ſoluturos. oppidanos interea diuexare, portoria interuertere, præternauigantes vi ſiſtere, prædas abducere, cuncta hoſtium ritu agere. Mauritius, diſſimulata offenſione, complacare militum animos per Norritium, perque alios primarum partium apud Anglos, & egreſſuris quina offerri ſtipendia ex denis, quæ debebantur, primùm inſtitit. Sed quum illi ne vnciam quidem ex vniuerſa ſumma remiſſuros ſe, neque ex vrbe veluti eiectos, pedem elaturos ſuperbè reſponderent; omiſſa diſſimulatione, armis domare contumaciam, Ordinum decreto, iubetur: comparatoque rapim exercitu quatuor circiter millium armatorum, (plures poſtea conuenere) partim nauibus è Dortrecto, partim campeſtri apparatu ad Dongam flumen, obſidione oppidum cingit. ſua videlicet oppugnaturus impendio multo, quæ longè minore ſumptu ſolutis ſtipendijs recepiſſet. Intendebat ad hæc Alexander, & vt cœpta Gertrudenſium militum firmaret, opportunum habuit, compoſitis ad eos litteris, præſens aduerſus Hollandorum conatus auxilium polliceri. Sed nuncijs litteriſque nulli aditus ad obſeſſos patebant. quippè non ſolùm factitias vias inter humiles ſeſſileſque campos, ad ſiccum iter, aggerum more, attolli ſolitas, munitionibus occupauerant: ſed etiam à mari continuâ nauium coronâ, & à terra caſtrenſi ambitu ita cuncta obſepſerant, acceſſus vt omnes & commercia Gertrudenſibus intercluſa viderentur. Sed inuenere illi exitum, neceſſitate monſtrante. Nam quum anguſtius quotidiè premerentur, eoque collatis anxiè capitibus ſententijſque, opus ſibi Parmenſis ope conficerent; tres obtulere ſe milites perferendis Bredam litte-

Gaſto Spin. Odoard. ex Alexandria. — ac ſollicitati à Bredæ Gubernatore,

hoſtilem animum erga Fœderatos oſtendunt.

Mauritius poſt mollia remedia,

Mauritius — arma parat,

& vrbem Angloſque obſidet,

Alexander opem illis pollicetur,

Dietbl — obſeſſi à Mauritio, Bredam ad Gubernatorem mittunt,

litteris ad Præfectum Lanceauecchiam, delectaque nocte inter 1588
imbrium ac tonitruum fragores fallendis auribus oculiſque percommodâ, demiſsi è mœnibus, natanteſque, nec niſi ſerò, poſtquàm extrà ictum erant, intellecti, Bredam incolumes peruenere. Ibi aduentus ſui ſigno, vti inter eos conuenerat, facibus dato è Bredana turri, acceptoque conſimili ex obſeſſa ciuitate reſponſo, illico à Lanceauecchia ad Parmenſem Ducem Bruxellas immiſsi ſunt. Quò profecti, quid commilitonibus ſuis decretum eſſet, Farneſio expoſuere. *Multa ſibi ſtipendia ab Hollandis deberi: eorum loco verba primùm reddita, deinde minas & probra ingeſta, poſtremò arma & obſidiam illata: ſed non terrorem propterea iniectum; neque ſe ea de cauſa quaſi ſupplices ad hiſpana arma, quæ hactenus non inſtrenuè impugnauerint, confugiſſe. ſatis ſibi animorum, ſatis virium eſſe, quibus minæ & conatus obſidentium fruſtrentur. Sed quoniam experti iam ſint, nunquam ſatis cautum iri inter ſuſpectos ac ſuſpectantes, idcirco omiſſo inſida reconciliationis conſilio, tutiora cogitaſſe, ac decreuiſſe, ſe vrbemque in eius manus committere, quem nemo adhuc hoſtium fuerit, qui vt armatus non timuerit, ita victus non amauerit. Neque de ſe queri Hollandos meritò poſſe, quòd commiſſam ſibi vrbem Hiſpano permiſerint, quando ipſi dum eam Hiſpano rapuere, aliis idem ab exemplo facere commonſtrarunt.* Ad ea Alexander poſtquàm accipere ſe reſpondit, quam Regis vrbem Regi reſtituerent, ad obſidionem paucos adhuc dies eâdem, qua cœperant, conſtantiâ ſuſtinendam animauit, pollicitus acceſſurum quamprimùm ſe, reiectoque ante muros hoſte, nauatam ab obſeſsis militibus, operam non infra eorum opinionem ac vota remuneraturum. Ita dimiſſis nuncijs, protinus euocatam è vicinis locis præſidiorum partem, eiſque adiunctas Bobadilliam Arembergiamque legiones, Bredam, ductore ipſo Arembergio præmiſit. Simul, quoniam à Valentino Mottæ Domino, noua oblata occaſione, ad Oſtendam retentandam vrgebatur; ſigna aliquot peditum ex Sancij Leuæ, ac Ferrantis Gonzagæ legionibus, cum turmis equitum Nicolai Cæſij, ad eam expeditionem Mottæo permiſit, non tam quòd ei ſucceſſuram ex ſententia ſperaret, vti non ſucceſsit, quàm vt hoſtium copias diſpararet, ne nouis auxilijs in Gertrudenſem obſidionem validius conuenirent. Namque de obſeſſorum fide conſtantiaque ſollicitus, ac veritus ne fortè illi, vbi ſe liberos obſidione viderent, mutato repentè conſilio, aut vrbem in Angliæ Reginæ nomen aſſererent, aut Hollandis reconciliati obſequium reſumerent; decreuerat quibus armis opem Gertrudenſibus ferebat, iiſdem ſi fallerent, vi ad deditionem eos adigere, vrbemque ex eorum

Inde Bruxellas contendunt.

Alexandro deditionem vrbis offerunt;

Alexander ad eos obſidione liberandos.

copias legit.

& alias copias Oſtendam immittit,

ad auertendos aliò fœderatos.

Angli

1589 manibus extorquere, idcircò & hoſtium vires aliò diſtrahi cupiebat, & ſuas, quibus ipſe præſens intereſſet, augeri voluit.

AT VERO Mauritius, audito præmiſſas à Parmenſi Duce copias Bredam aduentare, oppugnationem ſollicitè feſtinauit, euerberatiſque continenti tormentorum impetu mœnibus, curante à mari Petro Vanderdoſto, rei maritimæ per Hollandiam præfecti legato, & à terra Villerſio caſtrorum præfecto, in ipſo propemodum conatu aggrediendi, aggreſſionem interſiſtere coactus eſt; adeò oppugnantium multi crebra ineuitabilique pilarum tempeſtate è mœnibus ſternebantur, interfecto præſertim Villerſio, cum aliquot belli Ducibus, grauiterque ſaucio, præter complures alios, Vanderdoſto. Itaque omiſſa in præſens oppugnatione, communire caſtrenſem aggerem aduerſus externa ſubſidia perſeuerauit, conſilium inde inuadendi hoſtem opportunius feliciuſque capturus. Sed hoc ipſum conſilium fama aduentantis Alexandri interturbauit. Etenim is, vt præmiſſam Gertrudenſibus opem præſentiâ vrgeret ſuâ, quamquàm ægro iampridem corpore, aſſumptis aliquot turmis, cum Paſtranæ Duce, Petro Caetano, Caroloque Mansfeldio, Bruxellis continuò Liram abijt, atque altero die Bredam adductus, iuſſit multo igne è turri elato, & crebro feſtoque ſonitu tormentorum, aduentum ſuum obſeſſis Gertrudenſibus ſignificari. inde exploratis obſidentium conſilijs, & caſtrorum ſitu operibuſque, poſtridie hoſtem in ipſis munitionibus aggredi conſtituit. Sed Mauritius ab inſolito obſeſſorum gaudio, atque ab exploratoribus certior factus, congredi cum Parmenſi Duce non ſuſtinuit, impar ipſe militum numero, ac veritus, ne eodem tempore eruptione Gertrudenſium, & regiorum aggreſſione, medius interciperetur. Quamobrem ſignis ſub primam noctis vigiliam ſilentio motis, Ramsdoncam proximum pagum petijt, ac poſtero die milite nauibus impoſito, Dordrectum ſe recepit, nouis è vicina vrbe promiſſis, atque oſtentata claſſe animos Gertrudenſium ſtimulaturus. Securiora cum ijſdem è Breda Parmenſis agitabat, miſſo ad illos Odoardo Lanceauecchia, vt pulſis iam hoſtibus, promiſſorum memores quamprimùm ad ſe certos homines, qui de deditione transigerent, Bredam allegarent. Allegati, poſt conſcriptas vtrinque conditiones, quarum præcipua fuit, vt denûm menſium ſtipendia militibus ſoluerentur, redire Gertrudisbergam iuſſi ſunt, efficereque, vt à Præfectis militum, atque à Magiſtratu firmarentur pacta conuentaque.

VERVM reuerſi ad ſuos legati cum Odoardo, & Ferdinando Sali-

Marginalia (left): Viceadmiralius — Alexand.

Marginalia (right): Mauritius oppidum aggreditur, — infeliciter: — & audito aduentu Alexandri — recedit. — Angli legatos ad Alexandrum mittunt, — ſcribuntur deditionis capita: — Sed Anglorum multi mutuo cōſilio,

Salina, ſupremo iudicialium cauſarum per exercitum Quæſi- 1589
tore, aliam profectò ciuitatis faciem repererunt. Nam & crebris fœderatorum Ordinum legationibus, & priuatis Anglorum procerum litteris, & ſuper hæc prælargis à Mauritio promiſſis allecti iam militum multi non palam modò nutabant ipſi, ſed etiam ſocios ad vetus ſacramentum in Ordinum Mauritijque nomina repetendum certatim vrgebant. Contrà alij, & equites maximè, infidam cum Hollando reconciliationem affirmabant, & iniurias redituras metuebant: præterea datam Bredæ Præfecto dexteram, iram victoris Alexandri, ac vindicem eius exercitum memorabant. Ac primò quidem, quaſi in ſenatu, ſententijs diſſidebant: mox iurgijs incaleſcentes, perfidiamque alteri alteris obiectantes, neutra pars falsò, arma rapere, in partes furiosè diſcedere, & gliſcente hinc atque inde conglobantium ſe numero, gemina iam acies videri, ac prælium expectari. Et prælium ſequebatur, ſed accurrentes Odoardus & Salinas, ille prò veteri amicitia orando obiurgandoque, hic pro ea quam haberet rei componendæ poteſtate, abundè ſuprà quàm conuentum erat, offerendo: vterque minas vltionemque à deluſo Parmenſi Duce intentando, furentium denique impetum continuerunt: partemque, vnde tumultus occœperat, timore haud vano tardarunt. Iuuit opportunè vox, incertum vnde emiſſa, ac ſtatim credita, Adeſſe Alexandrum ad portas, promiſſam liberatamque vrbem amico vel populabundo agmine, prout ipſi Gertrudenſes eligerent, intraturum. Sedatis ergo ſeu metu, ſeu quæſtus auiditate diſcordantium animis; addito ad conditiones, vt quina ſtipendia donatiui loco militibus impertirentur, præter dena iam conuenta: ac præterea, ne Hiſpani, neue Itali (quod ciuitas magnoperè metuebat) ad præſidium loco imponerentur; acta Bredam miſſa ſunt ad Alexandrum; qui firmatis iam omnibus, inde abiens cum Carolo Mansfeldio, cum quingentis Vuallonibus, & cum parte legionis italicæ Camilli Capiſucchi, præter aliquot turmas Georgij Baſtæ, Gertrudisbergam acceſſit, obuio cum clauibus Magiſtratu. tum egredientibus præſidiarijs accepto ære, intrauit ipſe poſt præmiſſos Vuallones, Italis ante portas cuſtodiæ 10 April.
relictis, equitibuſque mœnia obequitare iuſſis.

ad Mauritium inclinant. *alij perſtant;* *Lanuacerebia* *tumultuantur,* *atque arma expediunt.* *ſedantur.* *& Alexander egredientibus Anglis, vrbem ingreditur.*

TVRBAE repente natæ.

Parva interim res, quidquid ad eum diem actum fuerat, penè perdidit. Id ego, vti ipſe Parmenſis Ioanni Idiaqueſio in 1. Maij 1589
Hiſpaniam fusè perſcripſit, paucis contraham. Remanſerant in vrbe ex Anglis pedites circiter quadringenti, ac turmæ equitum duæ, vehicula opperientes, quibus impoſitâ ſupellecti

1589 ctili Bredam peterent, ibi Regis in militiam, vti poſtulauerant, adſcribendi. Hos Alexander dum componeret, Odoardo, quem Præfectum loci deſignauerat, imperauit, ne vrbem ingredi quemquam ſineret Italorum aut Hiſpanorum, niſi ex aulæ belliuc Proceribus vno, alteroue, ad ſummum quàm pauciſſimis: ne fortè plurium conſpectus externorum, ciues offenderet, quaſi conditiones violarentur. Nec poſt multo Paſtranæ Dux, viſendæ vrbis cupidus, cum aliquot Hiſpanorum comitatu ad portam accedit. Opponit ſe illi Centurio foris excubantium Italorum. ſed agnitum, nihil moratus intromittit. Verùm comites ſecum trahere paranti reſtitit illicò, qui cum globo militum illuc venerat Odoardus, negans patère illis aditum in vrbem: ita ſibi à Parmenſi, ne quemquam admitteret, ſeuerè mandatum. Tum is toruè hominem intuens, Quaſi verò, inquit, in hiſce mandatis non excipiantur mei ſimiles. Nec ideò abſiſtebat alter, affirmans, ſibi quidem imperia maiorum exequenda, non interpretanda: innuenſque militibus, vt oſtium occluderent, abibat. Hic verò Dux offenſæ impatiens, impulſis vi foribus, comitem vnum, & alterum, & reliquos manu prehenſos ſecum attrahit: mox Odoardum aſſecutus non procul à foro, ſtricto gladio, in hominem vadit. Ille, vetus miles, defenſione contentus, facilè repellebat Dynaſtæ hiſpani furibundos magis ictus, quàm timendos. Quum inſerentibus ſe pugnæ hinc comitibus Ducis, inde Odoardi militibus, ſimul Anglorum accurſu manipulatim à foro; innumeri extemplò fulſere gladij, ignari, quem peterent, aut cui accurrerent. Donec tumultu audito, compertâque causâ, prouolans illuc cum Mansfeldio Alexander, nimiam armorum confidentiam increpuit, inhibuitque: retraxit in forum Anglos, Vuallones in mœnia, vnde iam feſtinabant, protinus remiſit. Tum apud ſe reputans, quàm propè factum ſit, vt inter eas turbas, in eaque armatorum licentia, vir ſanè primarius, atque inter hiſpaniæ Magnates Regi apprimè carus, à gregario quopiam milite concideretur? quanto cum Regis mœrore, & querimonia? atque adeò quanto apud eumdem cum gratiæ famæque periculo? Nec minus animo verſabat horrebatque diſcrimen vrbis ac ſui, ſi per eam inteſtinæ diſcordiæ opportunitatem, vicina Mauritij claſſis in conſpectum ſe dediſſet, pronis ad accipiendum veterem dominum Gertrudenſibus hæreticis fermè omnibus, eoque catholicorum regimen auerſantibus. & præterea ſi, qui emiſſi, (nec procul aberant) præſidiarij, ad noui tumultus famam ſtatim reduces, conſilia ac vires cum Anglorum agmi-

Gertrudiberg. — *Paſtrana* — *Odoardus* — *Paſtrana*

Externos arceri vrbis aditu iubet Alexander.

Paſtranæ Duci comites ſuos introducturo

reſiſtit Gubernator.

Ille vi ſuos intromittit.

& Gubernatorem aggreditur,

multis hinc atque hinc arma ſtringentibus.

Dirimit pugnam Alexander;

& conſiderato periculo tam Paſtranæ Ducis,

quam vrbis,

& ſui,

agmine adhuc in vrbe ſubſiſtentium conſociaſſent, (id quod de 1589 hiſce hominibus venalem fidem huc illucque flectentibus dubitari potuit) quo ſe modo infida in vrbe concluſum cum paucis Vuallonibus atque Italorum cohortibus defendiſſet? Proinde in eos commotus, quorum videlicet, hinc indeflexa ſeueritate, inde intempeſtiuè vſurpata nobilitatis prærogatiua, in ea pericula publicam rem priuatamque tam propè coniectam vidiſſet; ſtatuit id non abſque publica aliqua ſignificatione prætcrire. præſertim quòd pertinere ad exemplum intelligeret, ſi aggregandæ Anglorum cohortes edocerentur, nullum vtique laxamentum diſciplinæ, quæ læſa nonnihil ab Hiſpani Ducis licentia videri poterat, catholico in exercitu impunè permitti.

& detrimento diſciplinæ militaris;

Placuitque, quo mollius ageretur, Mansfeldium & Caetanum Parmenſis nomine ſignificare Paſtranæ Duci, vt ſe Bredam conferret, ibique ſubſiſteret tantiſper domi, dum illuc ipſe, compoſitis Gertrudisbergæ rebus, adueniret. Et Odoardo, vt Bredam reuerſus certo ſe loco contineret, imperauit. Quò poſtquàm venit Alexander, admiſit qua ſolebat antea comitate Paſtranæ Ducem, audiuitque haud grauatè facta excuſantem, affirmantemque: Nihil ſe per contemptum, aut per contumaciam attentaſſe; ſed hominis inurbanitate coactum fuiſſe, vt vltra morem modeſtiæ ſuæ progrederetur. Ad quæ Farneſius tantùm addidit, Odoardum, militem quàm aulicum meliorem eſſe: id tamen ei non magnoperè vitio tribuendum: immò belli Ducibus curandum, ne per iſthæc molliora mandatorum interpretamenta, vis obedientiæ militaris eneruetur. Tum iuſſo Odoardo Ducem ſubmiſsè adire: exceptoque ab eo perhumaniter, compoſita res eſt.

Paſtranam Bredæ attinet,

eoque humaniter audito:

Alexand

iuſſoque Gubernatore P[illegible]ranam ſubmiſsè adire, ſem plane componit

Sed ante hæc, componendo Gertrudisbergæ ſtatui operam adiecerat. creauit è numero catholicorum, quos pauciſſimos repererat, magiſtratus: aduocauit ad res ſacras ordinandas Antiſtitem Buſcoducenſem: addidit vrbis præſidio ſeptem præterea cohortes Vuallonum, ſub vetere centurione Monceauo: ciuitatem Odoardo Lanceauecchiæ commiſit, qui & huius & Bredæ præfecturas, dum aliud ſtatueret, adminiſtraret: denique Mansfeldio imperauit, contra Heuſdam, caſtellum excitaret, quod ſimul præſidio foret Gertrudisbergæ, ſimul excurſiones ab Heuſda in Buſcoduci confinia cohiberet. ipſe autem ductis ſecum duabus Anglorum turmis regiæ militiæ adſcriptis, (nam pedites ex eadem natione ad Stanleum Chiliarchum miſcendos eius legionarijs immiſerat; opportuna ſemper eorum, qui ab hoſtium caſtris tranſeunt, diſtractione) Bruxellas reuerſus eſt, Regi gratulatus aper-

compoſito prius Gertrudisbergæ ſtatu ciuili ſacroque.

Bolduc

Tum gratulatus Regi ex hac victoria apertam in Hollandiam viam.

1589 apertas iam in Hollandiam fores, vnde liberior ingreſſus in hoſtium abdita, Deo duce, ſperari queat. Sed non hæc ideò victoria imminuit Alexandro morbum, quo pridem ex aqua intercute laborare cœperat. Acceſſerat & febris in reditu contracta, quum Diliam traijciens, ſubſidente ponticulo, cum equo prolapſus, & aquis coopertus, deponere madidas veſtes Bruxellas vſque contempſit. Itaque medicorum conſilio ad Spadanas aquas apud Tungros profecturus, militiæ per Brabantiam hibernanti Carolum Comitem Manſfeldium præfecit: & ne per abſentiam ſuam interea ceſſaretur, iubet illum Heuſdam, & vicinas arces, aſſumptis ad ea, quibus opus ſit, copijs attentare. Sed raro abſente Duce, manſit in caſtris è nationum præſertim varietate conſtantibus idem tenor diſciplinæ. Non eſt exercitus ex eo genere machinarum, quas multiplici rotarum ſerie mobiles ſi mane temperaueris, nullo per reliquum diem moderante, ipſæ ſe ordinatè circumagunt, æqua horarum partitione, ac pulſu. Solarium eſt, quod, niſi ſol adſit, ac perpetuò præſens vmbras dirigat, nulli eſt vſui. Et ſanè ſenſit Imperatoris abſentiam exercitus eius.

æger Bruxellas redit.

Inde ad Spadanas aquas iturus

partem exercitus Manſfeldio committit.

Horologium

MANSFELDIVS obſidere Heuſdam eminus aggreſſus, captis Herpta, & Hæmertio Heuſdæ proximis, parabat obſidionem contrahere, aditumque externis auxilijs intercludere: quum ſpe allectus à Bommelienſi ſiue Bommeliam potiundi, dum partem militum eò transfert, vtrique intentus, neutram obtinuit: proditione hîc detecta punitaque, illic extenuata obſidione, atque adeò commeatu ab hoſtibus in vrbem facilè comportato. Iacturam tamen vtcumque poſtea reparauit. Nam conuento apud Spadanos fontes Alexandro, eiuſque imperio, auctus Sancij Leuæ, & Ioannis Manriqui, & Franciſci Bobadillæ Legionibus: (quarum mediam Didacus Auila Calderonus, poſtremam Emmanuel Vega Capiuacca, Centuriones primarij, Tribunis abſentibus, moderabantur) Bommelianam inſulam intrauit: & Brachela, & Roſſemio in poteſtatem redactis, caſtra poſuit ad Hedelam arcem prope Moſæ ripam contra Crepicordium, ſitu magis opereque, quàm præſidiarijs fermè quingentis, ac præfecto Sidemburgio munitam. Huius ad foſſam promoto Manſfeldius aggere, petitaque incaſſùm deditione, tormentis furere ab aurora ad occidentem vſque diem perſeuerauit: concuſſaque, mox & alicubi diſiecta iam arce, Sidemburgius, ac milites non expectandam aggreſſionem decreuere, miſſo propterea in muros ad petendum colloquium tympaniſta, quo per contemptum pilâ traiecto non

Manſfeldius arces aliquot capit.

Bommel & Heuſ.

Menſe Iunio

& nouis auctus copijs

Bommelianam inſulam intrat.

Hedel

HEDELAM obſidet,

oppugnat,

colloquium non admittit.

in deditionem arbitrio ſuo accipit.

ſatis militariter ab hiſpano iaculatore: nec ideò ceſſantes pileis ſuper haſtas impoſitis, magniſque clamoribus deditionem offerre; accepti ſunt arbitrio victoris: ac dedita arce, relictiſque armis ac vexillis, eodem die dimiſſi ſunt.

Militum Hedela abeuntiū cædes.

Hiſpanos ad prædam ſparſos

aſtu reuocat Mansfeldius.

Sed mutuo errore,

ACCIDITQVE inter hæc aliquid perquàm indignum, decorique hiſpanæ militiæ inſuetum. Ex hiſpanis legionarijs, qui dum Hedela quæreretur, certis ſtationibus continebantur, poſtquàm viderunt arcem dedi, complures tanquam ſoluti eâ cura, ſtationes ac ſigna deſerere, ac vicina in loca reſpicere cœperunt, ſpe alicuius prædæ, ac, per abſentiam Imperatoris, minore à Tribunis metu. Id vero Mansfeldius ægrè ferens, præſertim egredientibus tunc ab Hedela præſidiarijs, ac diſciplinam regij exercitus famâ exinde minorem æſtimaturis; iubet, quando à Centurionibus reuocare militem conantibus parùm proficiebatur, in remotiore caſtrorum parte tympana tubaſque repentè occanere, ſubitaque ad arma conclamari: quaſi adeſſet hoſtis, qui noua in arcem auxilia inueheret, aut in aliquot è ſparſis ac palantibus improuiſus incurreret. Creditum id militibus, quoniam in aduerſa Vahalis ripa hoſtem paulo ante conſpexerant. Sed idem armorum ſignum, quod Hiſpanos extemplo reuocauit conglobauitque, præſidiarios Hedela abeuntes ceu veritos, ne in ſe illud claſſicum cecinissent, ſuamque in necem redirent Hiſpani, in fugam huc atque illuc ignaros trepidoſque diſtraxit. At ea ipſa fuga quaſi manifeſtos retentatæ aggreſſionis argueret, in ipſorum perniciem Hiſpanos incitauit. Et accendit cupidinem vltionis ipſe aſpectus inſulæ, in qua eædem legiones ante quatuor annos aquis obſeſſæ, enectæque frigore; hoſtibus ludibrio, & tantùm non prædæ fuerant. directis itaque ſclopis, aut ſtrictis gladijs inermes atque innoxios inuadunt, tantâ vtique inclementiâ, & aduerſus imperantes contumaciâ, vt imbuti miſerorum ſanguine, niſi trucidatis propemodùm omnibus (nam è quingentis vix triginta ſuperfuiſſe ipſi tradunt hiſpani ſcriptores) ſiſti ab inſana illa cæde nequiuerint. At vbi reſedit inconſultus furor, quamquam turbidos & adhuc minaces, ſubijt vltro facti pudor, & aperta erga Mansfeldij commentum indignatio. Grauius tamen ſuper eo facinore Comes ipſe Mansfeldius, ac Tribunus Leua, cuius à legionarijs ea cædes occœperat, diſcordarunt, in verba prouecti tanto ex vna parte irreuerentius, quanto ex altera imperioſius. Profuit tamen præſentia Antonij Leuæ Aſculani Principis, & Roderici de Sylua Paſtranæ Ducis, qui in belgio Regis exercitu inter honorarios haſtatos, auſpicari ſub Parmenſi Duce militiam, non vtique duxerant infra digna-

& loci aſpectu incitantur hiſpani ad perniciem militum abeuntium.

ſequitur cædes:

Carol. Coloma lib. 2. Alphonſus Vaſquez in comment. & alij

& contentio inter Mansfeldium & Leuam;

Leua Mansfeld.

1589 dignationem Magnatum hiſpanorum. Horum authoritate contentio palàm deſijt, offenſio manſit in occulto. Sed hic vtcumque latens & indigeſtus humor torſit adeò corpus hoc regij exercitus, vt paulo pòſt ſummum in diſcrimen adduxerit. Nimirum non magis (ex effatis medicorum) in ſemicurato purgationibus corpore letales plerumque morbos pariunt humorum reliquiæ: quàm diſſenſiones in ſpeciem cohibitæ, ſed magna adhuc ex parte in præcordijs belli Ducum pertinaciter abditæ, exercitum omnem non modò ad præclara quælibet audenda ſegnem inualidumque reddunt, ſed interdum etiam ijs obnoxium cladibus exponunt, quas voto potius quàm gladio intuliſſet hoſtis. Offenſionem Leuæ facilè excepere milites ſui, amore in Tribunum, ac veteri odio in Mansfeldium, velut hiſpanis, vt ipſi aiebant, infenſum, & inſitâ Mansfeldiæ familiæ ſuperbiâ durius imperantem. Decreuerat hic in extrema ad Occidentem inſula Bommeliana munitionem excitare, quam hoſtium caſtello obijceret, & inibi tranſmiſſo Vahali aditum in Hollandiam pateſaceret: vti monſtratum ſibi, iniunctumque fuerat è Parmenſi Duce, in hoſtium latibula vndecunque vias excogitante. Et res haud caritura ſucceſſu videbatur, niſi importuna Hiſpanorum ſeditio interceſſiſſet. Etenim poſtquàm innotuit, in ea adhuc inſula, ex Mansfeldij deſignatione perſiſtendum, ac pòſt in alteram inde inſulam tranſnatandum, turbari Leuianis in caſtris cœptum eſt. Ac primùm, quum è conſpectu Præfectorum aberant, clàm multi conuenire, ac ſecreta colloquia miſcere: tum, vbi mens eadem omnibus apparebat, palàm per ſtationes, perque contubernia, Comitis deſignationem, & funeſtæ memoriæ locum auerſari. *Quid enim*, aiebant, *an exciderat animo* (& erant permulti, qui commeminerant) *quanto in diſcrimine paucis antè annis Hiſpanorum arma, decus, vita, atque adeò Regis ac Religionis cauſa, eàdem in inſula, hoſtibus circà inſultantibus verſata ſint. At eoſdem nunc hoſtes per Vahalis ac Moſæ ripas pugnæ intentos ab ſe aſpici: & eamdem obſidionem, inundantibus, appetente iam hieme, fluminibus timeri poſſe. An expectandum, vt iterum intra hæc ſepta temerè concluſis, iterum ab imbrium auctu, à fame, à gelu extrema paſſuris, nouo cælum miraculo opem ferat? Fuerit Mansfeldij temeritatis, in has ſemel paludes hiſpani robur exercitus ad hibernandum proieciſſe. nunc autem ſtoliditatis noſtræ futurum, ſi eidem militiam hanc eluuionibus rurſum obruere deſtinâti pareatur.* Sic illi conceptas animo turbas loci aſpectu, & periculorum prouiſu incendebant. Sed egeſtas magna, & pecuniæ ſpes abundè ſupplendæ, præter vetus odium

Margin notes (in order): componitur contentio, — nos offenſio, — Mansfeld. — Mansfeldio munitionem excitaturo — obſiſtunt Leuiani — Mansfeld. — In ſeditionem acti. — Veræ huius ſeditionis cauſæ.

in Mansfeldium, tumultuandi cauſæ militibus erant: præſens 1589
timor ab inſula, occaſionem admouebat, additâ ob Alexandri
Hibernantes hiſpani, abſentiam, audendi libertate. Etenim anni ſuperioris hieme,
hiſpanæ legiones, quæ Liræ, quæque Mechliniæ hibernabant,
otij aliquid à bello nactæ, præliares curas (more gentis armis
aſſuetæ) in ludrica certamina commutauerant. mox laſciuien-
ob ludrica ſpectacula, tes, omiſſis durioribus militiæ meditamentis, ad voluptaria
conuerſi, amatorijs ornati ſymbolis, nunc Maurorum, nunc
Turcarum, nunc Indorum habitu, ſub oculis nobilium femi-
narum huiuſmodi ſpectaculis geſtientium apparuerant. Inde
gliſcente inter cohortes æmulatione pomparum, multi à mer-
catoribus interpoſitu fidei, nam pecunia defecerat, varias ve-
& immodicos ſumptus, ſtimentorum formas, equorumque phaleras coëmentes: com-
plures ipſa, quæ debebantur, ſtipendia negotiatoribus oppi-
ad pauperiem & æs alienum redacti, gnorantes, aut à ditioribus Præfectis mutuam pecuniam ſu-
mentes; breui in magno ſpectantium gaudio, ipſi ære alieno
graues eò deuenerant, vt amiſſa cum re etiam fide apud ca-
ſtrenſes annonarios tabernarioſque, nihil accepturos ſe ab eis, *Viuandieri*
remedium à ſtipendijs & prædis meditantur. niſi præſentibus nummis, exinde ſperarent. Hac porrò ſollicitu-
dine anxij circumſpectare animo cœperant, qua ratione aut
debita ſibi plurium annorum ſtipendia ſemel extorquerent
omnia; aut opulentum in oppidum irrumpentes, (vt ab eadem
natione factum eſſe, capto olim Aloſto, recordabantur eorum
aliqui) ſtipendia ſibi prælargè perſoluerent. Ergo an deſtinata
exequerentur in præſentia, oblata vti dicebam occaſione, agi-
tare ferociter inſtitere Leuæ legionarij. Nam Bobadillianos &
Manriquianos, quamuis par propè cauſa horum eſſet, Subtri-
buni Emmanuel Vega Capiuacca, & Didacus Auila Caldero-
nus turbidis Leuianorum conſilijs ſubductos, obſequij conſtan-
tes habuere: ſiue amore ac reuerentia erga Parmenſem Du-
inde Leuia legio tumultuari, cem, ſiue æmulatione ac ſimultate inter ipſos ac Leuam, qua-
ſi gratiam ſibi ac legionibus ſuis apud Ducem ac Regem,
comparatione ſeditioſorum cumulaturi. At Leuiani, quos
non ſolùm peculiare in Mansfeldium incendebat odium, ſed
& veteris prærogatiua legionis extollebat, & magna vtique no-
mina Aſculani Principis, & Paſtranæ Ducis in eadem legione
militantium, ſecuros, (vtcumque res caderet) animabant;
quamprimùm peragere, quæ deſignauerant, properarunt. Vi-
clam incipit per hæc principia: ſæque contubernijs affixæ, aut collectæ ex humo ſchedulæ, in
quarum alijs, *Regi vita, & crux malè rem gerentibus*, acclama-
batur. legebatur in alijs epiſtolæ in morem, *Parmenſi Duci mi-*
lites ſui. In exercitu tuo ſcito eſſe, qui pernicioſis Comitem conſilijs *Mansfeld.*

pro-

1589 *prodant*. Reperta & vna tribus cum verbis, *Totum, idque in auro.* Quæ, vti ſeditionis claſſicum, dum Leua Tribunus, eiuſque
Sergente mag. Inſtructor Eſcouarius deteſtati, deprehendendis authoribus intendunt, conſpirati non vltrà diſtulere. Erat vetus hæc legio vnius ac triginta centuriarum. harum octo alibi in præſidijs agebant, tres ac viginti hic militabant. Ex his centuriæ octo-
30. Aug. decim, nam quinque immotæ tunc quidem ſtetere; ſub primam noctis vigiliam, è contubernijs quaſi ſigno dato raptim *mox palàm* exſiliunt, contemptiſque Præfectorum pleriſque, (aliqui conniuebant) apud ſedem armorum conueniunt, ſigna ac centurias miſcent, magnoque tympanorum ac vocum ſtrepitu ad ar- *tympanorum ac vocum ſtrepitu,*
Subtribunus ma conclamant. Primus Didacus Auila, atque Inſtructor Ortizius hoſtem rati, legionem ſuam, quæ non procul aberat, *Accurrunt aliæ legiones:* protinus educunt, ordinantque. Accurrit & Comes Mansfeldius cum Vuallonum manipulo: *& Mansfeldius,* mox quoque Vega, qui longius inde Bobadillianos continebat, cum parte ſuorum feſtinauit. At poſtquàm nulli apparebant hoſtes, præter Leuianos,
Armorum platea qui occupato infeſtis armis militari foro, diſſoniſque vocibus nunc Malum regimen, peioreſque conſultores deuouebant; nunc Aurum & diſceſſum ex inſula efflagitabant, Comes hactenus prodire auſus, inter Manriqu anos, quos ei promptus *ſed hic non ſatis à vi ſecurus recedit.* animi Auila circumdederat, quò hæc turbamenta ſpectarent, opperiebatur. Obſederat vetus hæc legio forum: callem qui è foro in Hedelenſem arcem, Mansfeldij ſedem, recta ferebat, obtinebant Manriquiani: quorum agmini addiderant ſe, Eſcouario ductore, centuriæ quinque è Leuianis: infrà compoſito pariter agmine Bobadilliani conſtabant. Belli facies erat, & ad pugnam diſpoſitæ hoſtium acies videbantur. Nec ſanè mitio-
Leua rem hoſtili ſpecie aggreſſionem Leuiani præferebant, Tribuno *Repellitur Leua Tribunus,* ipſo, qui placandis ſuis inſiſtebat, truci clamore ab ſe reiecto: Patribus Societatis, qui apud eos ſacra procurabant, & reliquis à Mansfeldio vltrò citròque commeantibus, non modò ſurda obſtinatione repulſis, ſed etiam miſſis ex ſua legione audacio- *& alij tumultum compoſituri.* ribus, qui & diſſociatas centurias ad ſe reducerent, & ex alijs legionibus in partem conſpirationis, quos poſſent, attraherent. Et verò è diſſociatis plurimi transfugium parabant, niſi Centuriones ſui, & fideliores quique militum, nudatis gladijs, additis Manriquianorum minis, fugam vtcumque repreſſiſſent. Tranſiere tamen ex eis non pauci, & ex alijs legionibus nonnulli; quibus aucti Leuiani, intumeſcente motu, ac reno- *creſcit ſeditio,* uatis repentè ſucclamationibus, ſubitoque tympanorum pulſu, & multa ſcloporum, ſed innoxia exploſione, in Manriquianos

ferun-

feruntur: incertum, (nullo enim duce, nec ſatis firmis conſi- 1589
In Manſfeldium feruntur:
lijs agitabantur) an vt Manſfeldium peterent, conſtringerentque: an vt reliquos ex ſuis centurijs ad ſe inde pertraherent, aliosque, quos vtràque in legione eſſe complures cœpta non aſpernentes opinabantur, ſibi adiungerent, miſcerentque: idque ſi obtinerent, tum ſublatis ſignis inſulâ excederent, aliumque pro Manſfeldio Ducem, dum Parmenſis admoneretur,
ſed terrentur aliarum legionum armis:
eligerent. Verùm vbi denſatis in fronte militibus, prætentis cum haſtis expectari ſe à Manriqui legione, atque à tergo inſtare Bobadillianos infeſtis ſignis animaduertunt; ſiſtunt immoti gradum, quanto à ſpe decepti magis, tanto minus inferre vim auſi. non ceſſantibus interea hinc Tribuno Leua, ipſoque Aſculano Principe, mox & Paſtranæ quoque Duce: inde præcipuis aliarum legionum Præfectis, quibuſque aut gratia
& bonorum alloquijs:
apud commilites, aut honeſti cura inerat, adire conſpiratos, inſerere ſe in ferociorum manipulos, illis hiſpanæ militiæ dedecus, illis ſpretum in Manſfeldio Alexandri Ducis imperium, inque Alexandro ſpretam auunculi Regis Maieſtatem ante oculos ponere: ad éamque notam, quam ſuo nomini inuſtum irent, obſequio præcauendam, adhortari, ac miſto precibus
& religioſorum adhortationibus.
terrore compellere. Idem Societatis vrgere Patres, hoſtium non procul excubantium admonentes, qui ſi fortè per eam occaſionem ingruerent, verendum eſſe, ne Deus talibus offenſus, inobſequentium arma minimè proſperaret. Donec poſt inſumptum inter haſce turbas plerumque noctis, lux in ſuis quemque contubernijs, ad centurias ac ſigna retractos reperit Leuianos. Crederes, quidquid modò turbatum diſcordijs, quidquid clamoribus, atque armorum minis attentatum, nocturnum ſom-
Denique ſedantur, mira factorum diſſimulatione:
nium fuiſſe, tanta in caſtris inerat quies, factorumque diſſimulatio: planè vt ex ipſis tumultus incentoribus non defuerint, qui, vt ſe culpæ immunes oſtentarent, etiam præmia nauatæ operæ in complacandis ſociorum animis petere auderent. Sed agniti à Leua, eorumque primarij octo comprehenſi, re
ſed octo ex illis plectuntur a Tribuno,
cum Manſfeldio Comite communicata, quinque ex his procul à turba obſtricto collo, tres addito palàm ſuſpendio, necati ſunt: nullo inter hæc motu legionis, ceu peiora pertimeſcentis: & eandem ob cauſam feſtinante ſupplicium Leua, ac, ne
Manſfeldio permittente,
quid atrocius in ſuos ſtatueretur, occupante: ſimul & Manſfeldio facilè illis qualemcumque animaduerſionem permittente, nempè vt nullâ ab ſe pœnâ reis impoſitâ, integras querelas ſuas Parmenſi deferendas reſeruaret. Interim conſilio habito, viſum eſt Comiti, omiſſa in præſens, quam deſigna- Manſfeld.

uerat,

1589 uerat, expeditione in finitima Hollandiæ loca, non vltrà experiri militum animos, quos triſti adhuc ſilentio,vultuque turbidos, non apparebat, factæ ne conſpirationis, an potius infectæ mæror tangeret. Itaque reuocatis, quæ apud Heuſdam ſupererant, copijs: atque arcibus, quas Bommeliana in inſula ceperat, aut erexerat, ſexcentorum Vuallonum præſidio firmatis, ſub Grobbendonchio & Moſquetterio Centurionibus, tranſmiſſo apud Roſſemium amne Moſa, exercitum circa Grauiam deportauit. Hic dum Parmenſis imperium à Spadanis aquis expectat, clàm habitam de Bommeliana conſpiratione, eiuſque authoribus & conſilijs quæſtionem ad illum mittit: qui iam ab Ortizio primùm, pòſt ab alijs de nocturno illo tumultu certior factus, ingenti cura ſollicitus, amplius ſuper eo motu inquiri, ſeque diligenter edoceri mandat. Comperitque ex teſtificatione multorum, atque ex eorum, qui pœnas iam dederant, confeſſione, Leuianorum tentamentum manifeſtariam ſeditionem fuiſſe. Namque eos palàm recuſaſſe in Bommeliana ſubſiſtere, aut inde aliam in inſulam progredi: inter eos conueniſſe, ne cuiquam in poſterum, niſi ex ſua natione parèrent: neuè ſtipendiorum ſummam admitterent, niſi cum aureæ monetæ incremento, poſtulato inſuper diuturnæ militiæ donatiuo. His inter alia compertis, audit nondum ſatis quieſcere apud Grauiam Leuianos: timendumque, ne in alias ſenſim legiones proſerperet malum. Et ipſe, qui eam præ omnibus legionem caram habebat, quippè longâ militiâ, & multâ fortium factorum gloriâ præſtantem; quod tamen iam pridem obſeruaret, ſuperbire in dies militem, arroganti oſtentatione laborum: atque inde multa ſibi ſuper alios attribuere, laxiore cura diſciplinæ; vereri cœperat, ne ea aliquando licentia in perniciem verteret, commiliteſque illuſtri exemplo pelliceret, ne puderet ſequi. Nunc quando eò ventum eſſet, occurrere inualeſcenti malo quamprimùm ſtatuit, remedio aliquanto acriore ancipitique; ſed GRAVES morbos vel temerarijs medicamentis interdum curari non ignorabat. Diſſoluendam ſibi propoſuit contumacem legionem, ſic vt militibus eius alijs aliò diſparatis, tumultuandi confidentiam, quæ in conſenſu ſe ſe vnà reſpicientium inerat, opportunè ſubtraheret: atque hunc fluminis tumorem agris agricoliſque minitantem, multiplici in riuos ſparſione comprimeret. Id verò vt & motu quàm minimo perageret, & legionis, quantum fieri poterat, honori conſuleret, quaſi expeditionem aliquam in Flandriam meditaretur,
9. Nou. feſtinatis litteris è Tungris, vbi æger adhuc degebat, Leuæ Tribu-

qui ſuſceptam expeditionem omittens,

exercitum Grauiam deportat.

& habitam de Leuianis quæſtionem mittit ad Alex.

qui rebus excuſſis

& metu grauioris mali,

diſſoluere legionem ſtatuit.

Ac primùm ſcribit ad Leuam Tribunum ſimulata expeditione.

Tribuno mandat, omiſſa apud Grauiam ſtatione, quamprimùm legionem nauibus impoſitam, per amnem Moſam Namurcum deportet: inde apud Tiletum, oppidum inter Gandauum, Brugas, & Cortracum; cum Valentino Mottæ Domino ſe coniungat, ibi audituros, quid factu circa ea loca opus ſit. Simul Mottæo, & Caetano præcipit, ille vt cum aliquot cohortibus, hic cum quatuor equitum ſignis eòdem conueniant: ſcilicet ad expeditionis opinionem eo apparatu ſuadendam, &, ſi quid fortè à Leuianis turbaretur, prompto illo peditum equitumque auxilio ſedandum. Eodem tempore Ioanni Baptiſtæ Taſſio vniuerſi exercitus Inſpectori ſcribens, aperit quid conſilij ceperit ſuper veteri legione ſupprimenda: iniungitque Tiletum ſe conferat, traditiſque litteris ſuis Leuæ Tribuno, ac ſingulis Centurionibus, curet pro ſua prudentia, vt ea militum diſtractio nullis tardatum cuiuſquam turbis exitum ſortiatur. eâ gratiâ delectam à ſe Flandriæ partem, arcibus frequentem, ac portubus fida cuſtodia communitis: vt & inter præſidiarias eorum locorum centurias valde attenuatas legio diſtribui proximè queat: &, ſi fortè imperata facere recuſent, non adeò liberum aufugiendi aditum reperiant. At verò Taſſius, ſiue ſponte ſua, ſiue ſuaſu Aſculani Principis pro Leuà gentili ſuo laborantis, antequàm mandata exequeretur, Parmenſi Duci ſignificandum putauit: *Quanti operis ea res foret. vnam illam eſſe legionem veluti ſeminarium, in quod noui ab Hiſpania milites tranſmitti conſueuerint: vt in eo veterum bellatorum conſortio, militaribus præceptis in ſpem & ipſi veteranæ aliquando virtutis adoleſcant. An verò vniuerſus Regis exercitus eâ diſciplinæ iacturâ plectendus ſit, eius ſapientiæ expendendum relinquere.* Addidit ad ſuas Taſſius, Paſtranæ Ducis, & Principis Aſculani epiſtolas, queis illi orabant, ne florentiſſimam quot in Belgio tunc eſſent, quotque fuiſſent aliquando legionum, tali dehoneſtamento notatam vellet: ſed potius animaduerſione in pauciores contracta, ceteros ſibi ac Regi, liberali veniâ deuinciret. Sed nihil inde motus Alexander, Taſſio quidem, *Illam ipſam ſibi cauſam eſſe* reſpondit *diſtrahendæ legionis, ne tyrones in ea ſchola ad contumaciam erudiri perſeuerent. Nec defuturam in regio exercitu legionem, in qua bellicæ virtutis pariter ac militaris obſequij tyrocinium ponatur.* Paſtranæ verò & Aſculano Dynaſtis aſſeueranter affirmauit, *Verti in eo cauſam Regis, regijque exercitus ſecuritatem. Motum legionis non ſimplicem ſtipendiorum efflagitationem fuiſſe, in quo tamen modeſtiæ fines excedendi non fuerant: ſed imperij neglectum, ac militiæ detrectationem. id quod ex ſeniorum* mili-

Margin notes:

1589

Tielt

tum ad alios.

Sed conſilium aperit Taſſio Inſpectori,

Veedor generalis qui poſtea legatus apud Reg. Galliæ.

Taſſius pro legione deprecatus,

13. Octob.

Idem orant Paſtranæ, & Aſculanus,

Alexander reſpondet Taſſio,

& Paſtranæ, & Aſculano,

1589 *militum confeſſione, nunquam de hiſpana natione ad hanc diem auditum. Ideòque ſpectare ad ipſos, quibus præ ceteris Hiſpaniæ Magnatibus, commoda Regis amplitudinemque cordi eſſe non dubitat, ſuſceptum conſilium non modò æqui facere, ſed etiam authoritate ſua prouehere, Nam quod ad decus legionis pertineat, curatum à ſe, vt nulla pœnæ mentione imperetur illis hæc diuiſio, ſed vt neceſſaria ſupplendis Flandriæ præſidijs raro iampridem milite firmatis. Et quamuis illos, in ſpeciem hac diei, re vera puniri ſe, haud dubiè intellecturos, & par eſſe, vt intelligant; tamen quum hæc deliberatio neque verbo intimetur velut culpa reis: neque ſcripto, vti mos eſt, in tabulas tanquam pœna referatur; nihil, quod quidem extet in poſterum, fortiſſimæ legionis honori detractum iri. detractum autem, ſi intelligeretur, eſſe qui pro impetranda illis venia, quæ culpam arguere nimirum ſolet, tantopere laborarent.* Abijt ego Taſſius Tiletum, reperitque eò acceſſiſſe iam Leuam. ac poſt luſtratam Alexandri nomine legionem, ac peculiares aliquos in ea milites ære præ alijs donatos, Leuæ tradit Alexandri litteras. In ijs contibebatur, *Viſum è publico præſentique bono eſſe, legionem eius alijs ſub ſignis per Flandriæ præſertim præſidia diſtribuere. Id ſe Regis nomine imperare: ſperareque pro eius erga regiam Maieſtatem reuerentia obſequioque, enixè curaturum, vt ſedato quàm maximè compoſitoque milite peragatur. Quibus autem arcibus, quibuſue legionibus attribuendus quiſque ſit, noluiſſe ſe præſcribere, eius prudentiæ permiſiße. deligeret ipſe, ac diſtribueret. tantùm Centurionibus & peculiari munere in exercitu fungentibus arbitrium loci deligendi reſeruaret: vti in litteris ad Centuriones* (quas Taſſius eodem tempore ſingulis tradidit) *ſignificabatur.* Perculſus inopinata denunciatione Leua, perculſa pariter legio, omneſque ceu fulmine attoniti hæſere aliquantiſper, variè animum exprimente vultu, nunc demiſſo, nunc minaci, modò in obſequium verſo, rurſum parendi ambiguo, aut etiam contumaciæ propiore. donec exemplo ſuo, obedientiæ modeſtiæque legionem Tribunus admouit. Nam poſtquàm Taſſio reſpondit, Promptum ſe & Ducis Parmenſis imperio ſtatim obſequi, & eidem obſequio legionem addicere; euocato ad ſe centuriæ ſuæ ſignifero, is erat Petrus Sarmentus, quem poſtea Tribunum habuit regnum Neapolitanum: *Age*, inquit, *& vexillum demitte, complicaque, non amplius bellicos in vſus veteri legioni præferendum.* Paruit is, detracto velo ex haſta, haſtâque fractâ. Sequuti exemplum reliqui ſigniferi, non tamen omnes æquè prompti. Aliqui non tenuere præ dedecore lacrymas, quique toties vulnera ſiccis oculis velut aliena tolerauerant, nunc penetranti altius

Taſſius Alexandri litteras tradit Leuæ Trib.

Earum ſumma.

Offitiali

Rem ita geſtam Taſſius Alexand. ſcribit 30 Octobr. 1589.

Leuianos parendi ambiguos in obſequio firmat Leua

voce,

& exemplo.

Varius legionis ſenſus.

1589
ſolo inter ſuſpiria & gemitus ſuccumbebant. Alios longius abripuit dolor. iuſſi vexillum deponere, diſcerpsère manibus velum, haſtile in fruſta concidere, quaſi iam religione ſoluti in ijs ſignis Principem venerandi: atque adeò non paſſuri ex tam glorioſis victoriarum inſtrumentis vel minimam ignominiæ particulam ſupereſſe. Fuere ſpectaculo aliquæ ſimul centuriæ, quarum & Signiferi demiſſis tractiſque ſolo ſignorum velis: & Centuriones haſtulis præfecturæ inſignibus humi afflictis, aut *Ginette* fractis: & Inſtructores bipennium haſtarum ſpiculis terræ in- *Alabarde* uerſis: & tympaniſtæ, fiſtulatoreſque lugubri legionem ſono *Piffari* velut extinctam depoſitamque, emortuali pompa complorabant. Sed iam inſtante partitione, acrior cura ſucceſſit circumſpectantibus, quem quiſque ſibi locum deligeret, aut ſors imponeret. Aderant in hac legione, cuius centuriæ, vt aiebam, octo in præſidijs alibi degebant, milites omnino mille ac ſeptingenti. ex hoc numero ij, quibus arbitrium ſedis eligendæ datum fuerat, Gandauenſem arcem præoptarunt. Maiores minoreſque ſclopetarios, qui ex Alexandri præſcripto non niſi per Flandriam diſtribuendi erant, à Taſſio atque à Leua permiſſum eſt eorum Centurionibus, vt ipſi diſtribuerent. Pars itaque Neoportum, multi Dunquercam, alij Sluſam, nonnulli ad propugnaculum cataractæ Gandauenſis, plures Teneramundam miſſi ſunt, haſtati ferè omnes, ac præcipui quique, in caſtra, Bobadillianis Manr quianiſque miſcendi tranſiere. Miſerationem inter hæc mouit militum affecta ætate manipulus: qui varijs è centurijs circa Taſſium conglobati, lamentabili voce alleuamentum aliquod militiæ precabantur. Nudauerant aliqui pectora cicatricibus aperta: oſtendebant alij capitum canitiem, & terga ſenio recurua: nonnulli etiam ora pandebant vacua dentibus inſpectanda: omnes attritæ defectæque viribus ætati aliquem Antuerpiana in arce locum orabant, in quo ſemeſa membra, artuſque caſtrorum laboribus inutiles, remotâ à prælijs ſtatione reponerent. Non erat Antuerpia inter eas ſedes, ad quas eligendi arbitrium ſe extenderet, Taſſius tamen tam æqua veteranorum poſtulata, certus de Alexandri erga milites clementia, non reiecit. Sic alijs aliò ſparſim abeuntibus, tanquam partibus ſenſim commorientibus, vetus legio finiuit. Rexerat illam diu Chriſtophorus Mondragonius, Caroli V. miles: cui ad arcis Antuerpianæ præfecturam admoto Sancius Martinus Leua ſucceſſit, relictâ equitum lancearioꝛum turmâ. Sub vtroque Tribuno ſumma quæque milites patrauerant, ac rarò ſine illis victor Alexander: quod ipſe ſingulari in eos beneuolentia, & fre-

Margin notes: Diſtribuitur legio, (beside "bant. Sed iam inſtante"); aliis aliò miſſis; (beside "per Flandriam"); *Sas de Gant.* (beside "ad propugnaculum"); Miſerabilis aliquorum aſpectus, (beside "dam miſſi ſunt"); & preces; (beside "vacua dentibus"); Elogium legionis. (beside "partibus ſenſim")

1589 frequenti commendatione cùm in litteris ad Regem, tùm in quotidianis colloquijs teſtabatur: vnde legioni ſuperbia, factorumque iactantia: mox licentia, & diſciplinæ laxamentum: & poſt hæc, dedignatio parendi, & contumacia. At Leuam nullâ ſuorum culpa implicitum retinere apud ſe ad belli conſilia: & præcipuos quoſque incorruptæ fidei Centuriones in nouam, quam deſignabat animo legionem, transſcribere ſtatuit Alexander, miſſo in Hiſpaniam Præſide Richardotto, qui magnis de rebus agere cum Rège iuſſus, expoſuit etiam veteris legionis ſucceſſum, eius ſupprimendæ neceſſitatem, & nouæ inſti-
30 Mart. 1590. tuendæ conſilium. quæ quum Rex & facta probaſſet, & eius arbitrio facienda permiſiſſet; vti ſcriptis ad eum litteris declarauit; Alexander, qui è Tungris confirmata valetudine iam redierat, vniuerſam Hiſpanorum militiam recenſuit. Ea tunc erat ſex ferè millium armatorum, ſub ſignis octo & ſexaginta: quæ legionibus duabus, ac præterea centurijs quatuordecim nulli legioni addictis continebantur. Ex hiſce liberis centurijs, atque ex hiſpanæ claſſis militibus, qui ex Anglia Scotiaque, partim pretio redempti, partim tempeſtatibus ad Galliæ littora delati, inde in Belgium recens appulerant, legionem tertiam compoſuit, duobus hominum millibus conſtantem, quem ad numerum reliquas duas æquè reduxit. ſuperfuitque tantum adhuc militum, quantum ſupplendis locorum præſidijs opus fuit. Tribunum autem nouæ legioni, in magna expectatione multorum, præfecit Alphonſum Idiaqueſium, iuuenem quidem illum, quique ad id muneris paucos militiæ annos, ſed longum, inter regios miniſtros, patris obſequium, probatamque Regi in intima regnorum cura fidelem operam afferebat: nec tamen ipſe præter patris merita, carebat proprijs, in turmæ præfectura cum laude ſpectatus, & maiora promittens. Addidit ei Alexander pleroſque è Leuianis Centurionibus diuturnâ militiâ probatis, & nullius noxæ in ſuorum ſeditione compertis. Et quoniam reliquæ duæ legiones ſine Tribunis iam diu regebantur, pro Didaco Auila Calderono, qui Ioannis Manrique Tribuni partes ſuſtinebat, ad Cortraci præfecturam translato, Tribunum nominauit Antonium Zunicam S. Iacobi equitem, qui pedeſtres copias ab Hiſpania ante duos annos in Belgium adduxerat, militem egregiè fortem, & capiendis animo conſilijs, & manu expediendis æquè promptum. Legioni verò Bobadillææ non alium Tribunum impoſuit, quàm qui eam pro Franciſco Bobadilla in Hiſpania commorante, accuratè prudenterque gubernauerat, Emanuel Vega Capiuaca.

Hiſpanorum militum recenſet Alexander.

Legionem tertiam componit.

eius Tribunū nominat,

Ioannes Idiaqueſius

& Tribunos aliarum duarum:

ca. Denique ne Sancius Leua ab omni vacuus munere appareret, vir alioqui claris ortus parentibus, & qui non modò multa domus ſuæ merita, & fratrum res fortiter geſtas, obitaſque mortes; ſed etiam ſtrenuam operam ſuam, & fuſum pro Rege ſanguinem, haud vanus prædicatione memorare poſſet: idcircò, vti multa cum hominis laude ad Regem ſcribit, apud ſe illum honorificè habere ſtatuit, conſilio prudentiâque Maieſtati eius inſeruientem: donec oblata occaſione, ad præliares iterum curas reuocandus videretur. Sic ille magnanimitatis ſuæ non oblitus, militari diſciplinæ inuigilabat. Nam quem, fortè ſubmittendum cenſebat, eum prorſus extinctum, & iniecta humo, ne aſſurgat, tumulatum velle, impotentis animi, & nimium ſibi metuentis arbitrabatur. 1589 10. Iuni. 1590. Alexand.

Leuam vero apud ſe honorificè habet.

At ego, dum rerum magis, ne eas diſtraherem, quàm temporum rationem habui, nonageſimum in annum tranſgreſſus ſum. A quo vt pedem retrò feram, multa me admonent, actæ locorum ipſorumque prædatorum prædæ, orta ſuper his legionum diſceptatio, impenſa ab hoſte humanitatis officia, fortuiti magnorum militiæ Ducum obitus, pugnæ expugnationeſque, atque alia memoratu digna, quæ ſibi annus repetit octogeſimus nonus. Ex legione Bobadillia apud Manſfeldium agente, vna Thenis centuria manſerat ad præſidium contuberniorum. Exploratâ horum militum paucitate, cohortes aliquot, quæ Bergis ad Somam nuper egreſſæ, prædatum huc atque illuc diſcurrebant, coniunctis peditibus circiter quadringentis, & vnâ equitum turmâ, (tenebris, & inexpectata aggreſſione pro maiore numero ſuffecturis) noctu Thenas accedunt, aſcenſuque ſcalarum vrbem ingreſſi, nullo tunc in ea parte mœnium excubitore, in forum ſilentio contendunt, vbi ſtatio erat militum non amplius quadraginta; nam reliqui cum Centurione Maſco, alibi per vrbem, plerique morbo aut vlneribus inualidi decumbebant. Stationarij in re ſubita, præſenti tamen animo, loco erumpentes, poſtquàm ſublatas ſibi ab hoſte vident haſtas ante ſtationis domum diſpoſitas, arma ab ira mutuati, ſtrictis alij gladijs, alij è ſtatione iaculantes, ſubeuntem hoſtem non modò ſtationis aditu prohibent, ſed Maſco cum ſuorum manipulo accurrente, in imum vſque forum ſubmouent. Quin etiam, interempto in pugna Centurione, ex iactura ferocius irritati, hortante Ioanne Morali ſtationis decurione, rurſum erumpunt, & confertos in hoſtes rapidè illati, cæſiſque eorum multis, interque alios Hollando expeditionis ductore, ſtationem indomiti re-

STATIO Hiſpanorum Thenenſis à Bergenſibus inuaditur.

Maio Menſe 1589. Tilemont Bergbopzom

Pugnatur.

Chriſtophorus Maſcus

Caporale

pe-

1589 petunt: fremente circùm hoſte, quòd ſeſquihoræ iam ſpatio ab hominibus paucis in vnam domum quadringentis militibus aditus intercluderetur. Donec iuſſu galli Centurionis, qui ſubierat Hollandi locum, iniecto vndique in ſtationem igne, arſere Hiſpanorum aliqui, alij haud ignauè morituri, decurione præeunte, in hoſtium ſe ſe globos inijciunt, editaque multorum ſtrage, experimento fuere, morientium morſus animantium letales eſſe. Ex nonaginta Hiſpanis ſex cum decurione ſupererant. in quos abſtineri arma, ac viuos abduci Gallus imperauit: decurionem verò ſaucium iacentemque miſeratus, captuſque admiratione virtutis eius ſociorumque, deportari illum in vicinam domum voluit, nam ſtatio conflagrabat, ac benigno alloquio conſolatus, crumenam auro plenam curationis causâ in ſinum coniecit. Tum collecta iam omni, quæ per ea contubernia ſeruabatur Centurionum militumque ſupellectili Bobadilliæ legionis, aliâque multâ per domos prædâ, non vltrà Thenis ſubſiſtere auſi ſunt, metu partim à ciuibus, quos non iam noctis horror, & incerti hoſtis terror incluſos contineret: partim ab auxilijs facilè ſuperuenturis. itaque relicta confeſtim vrbe victores actis ante ſe captiuis abſcedebant.

Stationis domus à Bergenſibus incenditur.

Stationarij non inulti exduntur.

Victores cum captiuis & præda abeunt.

QVVM fortè eo ipſo tempore è Gertrudisbergenſi expeditione redibat Bartholomæus Toralua, ducebatque centuriam ſuam Manriquiæ legionis Areſcotum: ac viſo agnitoque hoſte, animatis ad pugnam ſuis, poſtremum agmen infeſtus aggreditur. Nec pugna diù prædatores tenuit. Primi, ſpoliorum magis quàm ſociorum decoriſque curâ, fugam protinus capeſſunt: alij abiectis ſarcinis, primos ſequuntur: reliqui prædâ onuſti, dum ſe remque, diuiſa mente, defendentes, nunc arma in hoſtem, nunc oculos ad fugam vertunt, eoque non toti pugnant, facilè in Hiſpanorum poteſtatem ipſi ac præda deueniunt. Quamquam intentis ad rapienda ſpolia, liberandoſque commilites Hiſpanis, pauci hoſtium cæſi, plerique elapſi ſunt. Non poſt multo quàm Areſcotum cum præda ingreſſi erant Hiſpani, Emmanuel Vega legionis Bobadilliæ ductor, eiuſque centuriones, qui Thenas ad hibernandum attributas iam redierant, audito ex liberatis ſocijs, proſpero Toraluæ ſucceſſu; gratulatum ei victoriam mittentes orauere, vt res ſibi ablatas, quando amicas in manus venerant, ad ſe remittere ne grauarentur. At Toralua, rapta ex hoſte ea ſpolia reſpondebat: nec poſſe à ſe fraudari eo quæſtu milites ſuos, quos ipſe ob eam quoque cauſam in pugnæ diſcrimen adduxerat. præterea ſpatium elapſum iam eſſe viginti quatuor horarum, intra quas re-

Sed ab alijs hiſpanis forte obuijs

præda ſpoliantur.

Lis ſuper ea præda,

inter priores dominos,

& nouos poſſeſſores,

peti-

Petere ablata, iure belli, domino liceat. itaque contenti ſocijs, 1589
quos remiſerat, manere ea bona æquis poſſeſſoribus paterentur. His tamen Vega nequaquam acquieſcens, compoſitis litteris ad Alexandrum Tungris agentem, rogat ſuo ac ſuorum Centurionum nomine, velit iubeatque, bona legionis, veſtem pecuniam, vaſa, quæque alia apud Toraluam detinerentur, notis iam dominis quamprimùm reddi: neque permittat, ſe ſuoſque non minus hoſtilia à Toraluæ militibus, quàm ab hoſtibus pati. Alexander, nam Toraluæ quoque litteris fatigabatur, controuerſiam Quæſitori vniuerſi exercitus diſceptandam, ac dirimendam permiſit. *Auditor generalis* Ille autem, quòd videret magnis ab vtraque legione ſtudijs contendi, cauſam, quam vni addicere ſine alterius offenſione non poſſet, procraſtinando ſuſtentabat, ſperans à ſubita aliqua expeditione, vti mox euênit, aliò ſtudia curaſque militum auertenda. *Poſſeſſores præualent.* interea dum bona apud Toraluam manere paſſus eſt, ei profectò cauſam, ſurda quadam definitione adiudicauit: magnis inde Vegæ, eiuſque Centurionum querimonijs, Toraluæ tenacitatem inurbanitatemque aſſiduè perſtringentium. quas ille voces facilè tranſmittebat condonabatque, memor ALEATORI poſt iacturam permitti, vt chartulas luſorias diſcerpat. *Toralua* Sed quam inter Hiſpanos, ac ſocios humanitatem Vega non reperit, eam hoc ipſo tempore in hoſte hollando expertus eſt. *& domini inſignem experiuntur in hoſte liberalitatem.* E ſpolijs, quæ Thenis ablata ſunt, viginti quatuor vexilla intra arcam obuoluta prædones aſportauerant Bergas ad Somam. Ea res angebat ſummoperè Vegam, ne vnquam hoſtes quaſi in prælio rapta Bobadilliæ legioni ſigna monſtrare gloriarique poſſent. Itaque auſus ad Bergarum Gubernatorem litteras dare, petita prius ab Alexandro facultate, (ne quid cum hoſte commercij haberet, inconſulto Duce) orat, vt vexilla, quæ delata Bergas inaudierat, pro ſua humanitate remittere Thenas vellet, certus non eſſe iſta Bobadilliana ſigna: huius enim legionis ſigna cum Parmenſi Duce in Gertrudisbergenſi expeditione tunc fuiſſe: ſed quæ nunc repeterentur, Parmenſem in Britannico bello primùm erigenda explicandaque deſtinaſſe. Quæ deſtinatio quoniam effectu caruerit, reſeruata eius imperio fuiſſe in aliam, quæ ſe offerret, expeditionem. ceterùm huiuſmodi vexilla quum expoſita non fuerint, nihil habere militaris, nihilque pretij, præter ſericum velum. id autem ipſum recipere, ſe ac Centuriones ſuos magni beneficij loco habituros. Gubernator, præter omnium ſpem, quaſi oſtenſurus, Hollandum non alijs vtique ſignis gloriari, quàm quæ hoſtibus in acie vi-

1589 ctis reportare ſit ſolitus; arcam ipſam cum vexillis Emmanueli protinus remiſit. quin etiam ex iiſdem ſpolijs cratèrem, guttumque, & concham ex argento (& hæc fortè Emmanuelis vaſa fuerant) raro inter hoſtes exemplo liberalitatis adiecit. Quod tamen additamentum & ſi magni quidem Emmanuel æſtimauit, præſertim vt Toraluæ tenacitati beneficentiam hoſtis obijceret: at reducem cum vexillis famam, cuius iacturam feciſſe verebatur, omni auro argentoque cariorem habuit. Inualeſcat vtinam hoc certaminis genus inter hoſtes: vt collatis in hunc modum ſignis, ſpolijſque receptis, effuſa potius liberalitate, quàm ſanguine, pro victoria concertetur.

BLIENBECHAE obſidio.

Erneſtus Bauarus Elector Imp.

SVB HOC tempus Parmenſis à Septemuiro Colonienſi, qui Tungros venerat, & à Verdugo Friſiæ Gubernatore auxilium rogatus; quòd hic à Gulielmo Naſſauio, captis aliquot arcibus: ille ab Adolpho Niuenariæ & Meurſæ Comite, atque à Martino Schenchio, è Berca omnia circùm loca infeſtantibus premebantur; ad hunc quidem, Marcum de Rie Varambonij Marchionem; ad illum autem, Pattonum Scotum Chiliarchum protinus immiſit. Varambonius ſuſcepta peralacriter expeditione in Bercam, Geldriæ, prouinciæ ſuæ finitimam & infeſtam, inſtructus tribus ferè millibus peditum è varijs nationibus, & quadrigentis equitibus ductore Appio de Comitibus Beccam petijt turrim in Rheni ripa, vnde Schenchius tranſmittere amnem, ac Bercam comportare commeatum ſolitus erat. eâque captâ, exercitum admouit ad Bliembecanum caſtrum, quod inter Moſam & Rhenum, ſitu opereque ac milite validum, vnum in ea prouincia Schenchius obtinebat. Quo intentiorem curam ad eius obſidium attulit Varambonius, iuſſo cum parte equitatus Appio itinerum aditus obſidere: aggeribus ſumma celeritate circumductis, tormentiſque trifariam diſpoſitis, atque indeſinenter exploſis. Sed poſtquàm parùm damni mœnibus inferebatur; quòd pilæ terreno haurirentur, ſuffoſſionibus tentare arcem viſum eſt. Ac dum pontem è dolijs fabrefactum Plati machinatoris ingenio, foſſæ imponere milites conniteuntur, ſubita defenſorum eruptione, ipſo loci Gubernatore præeunte, magnis vtrinque animis pugna committitur, non modica hinc atque hinc cæde. Et quamquam Bliembecani denique reiecti ſunt, letaliter ſaucio Gubernatore, atque intra paucos dies extincto, mors tamen Plati, qui tribus glandibus è maiore tubo appetitus occubuit, non leui exercitum damno, nec impari dolore Alexandrum affecit: qui idcirco ad Regem ſcribens, diuturnam eius vtilemque operam,

Rinberc.

Colonello

Becca prius capitur.

deinde Blienbeca oppugnatur.

eius Gubernator cadit.

& ex Regijs Platus:

10. Iun.

atque

atque obita ſæpenumero pericula accuratè commemorat, vul- 1589
nera ipſa enumerans, quorum nouiſſimum illud, ſeptimum
quem Regi laudat, eſſet, dum Regi manu atque ingenio militat. oratque propte-
rea, vt annuum reditum, quo is nuper à Maieſtate eius dona-
tus, nondum acceperat, in filium transferre dignaretur. id &
& filium cōmendat Alexander. futurum alijs inuitamento, & ſe velut beneficium ſibi vnicè
collatum ab regia manu habiturum. Sic Alexander prompta
erga milites ſuos caritate, eorumdem in ſe ſtudia amorem-
que prouocabat. vt mirum non eſſet, dum ipſe militibus, ceu
membris ſuis proſpiciendo, verè caput ſe præſtabat: ſi illi, vti
membra ſe gererent, quæ pro ſui defenſione capitis libenter
opponerent. At Bliembechæ, poſt Gubernatoris obitum, mili-
tum præfecti qui ſupererant, ortâ diſcordiâ, metuque ob ela-
tum à Varambonio terreum tumulum, ex quo continuis, nec
fallentibus tormentorum emiſſionibus, tecta habitatoreſque
Deditur Blienbeca, petebantur; progreſſi ad colloquium, pactique, vt armati, nec
ſine ſupellectili, relictis tantummodo vexillis abirent; arcem 24. *Ian.*
Varambonio dedidere. Ferunt in hac obſidione inter præſidia-
Femina virum mentita inter cæſos reperta, rios interfectos, dum ſpoliarentur, feminam multis confoſſam
vulneribus repertam eſſe: mirantibus, qui robur eius, & fero-
ciam in ſubeundis periculis, quorum ſigna cicatricoſo præfere-
bat in vultu, ſæpius inter pugnandum experti erant. planè vt
fuiſſe mulierem, non niſi poſt mortem agnoſci potuerit.

Capta, munitaque Bliembeca, ad obſidium Berchæ ad
Rhenum, quod erat expeditionis caput, cum exercitu Varam-
Schenchius Bliembechæ auxiliaturus fugatur. bonius contendebat; quum audito, Schenchium de arce ſua *Blienbeca*
ſollicitum, ad eam liberandam cum aliquot cohortibus aduen-
tare, iubet extemplo Neapolitanam legionem obuiàm illi pro-
cedere, cœptoque prælio, dum ipſe ſuccederet, diſtinere ho-
ſtem. Quod tanta legionis celeritate peractum, vt ſuperueniens
Varambonius, fuſum iam illum fugatumque compererit. In-
de nihil moratus iter proſequitur, eo quidem feſtinantius, quo
ad opem Berchæ importandam properare Merurſius: & paulò
pòſt ſecuturus Schenchius nouis auctus militibus ferebantur.
Idem redit. Nec falsò: niſi, quòd Schenchius explorato, ſigna aliqua Re-
giorum Groningam petere, mutato conſilio, venientibus oc-
currere, atque vlciſci acceptam cladem quamprimùm decreuit. *Blienbeca*
Erant Regij, Vuallones fermè ſeptingenti, Pattono Chiliar- *amiſſa*
cho, turmæque lanceariorum duæ, atque vna ſclopetariorum,
ductore Ioanne Contrera Gamarra: quas copias cum pecunia, *Qui po-*
& Pattoni copias aggreditur. & militari ſupellectili, Verdugo Friſiæ Præfecto mittebat Ale- *ſtesCom-*
xander. Schenchius compendio viarum vſus, Pattono in Lip- *miſſarius*
gener.

pienſi

1589 pienſi campo improuiſus anteuertit. iniectaque pugnandi neceſſitate, ſigna conferuntur, dubio primùm euentu, ſed ſaucio, pòſt etiam capto Contrera, captiſque lanceariorum ſigniferis, quum prius in hoſtes confregiſſent velorum haſtilia; Pattonus præcipuè trepidus, ne & ipſe in Schenchij poteſtatem veniret, cum quo priuatas inimicitias gerebat, fugam arripuit, Lippiam amnem pernici equo tranſuectus. eadem equorum velocitas omnes ferè turmales texit; peditum complures cæſi, & cum pecunia ſupellex amiſſa. Non tamen Schenchio eâ frui victoriâ diu licuit.

eaſque fundit,

& commeatu potitur

Nimega IAM PRIDEM is intercipiendo Neomago animum intenderat: nunc ſucceſſu lætus, & acceſſu militum firmatus rem aggreditur. Nauigijs aliquot per Vahalim, cuius in ſiniſtra ripa aſſidet Neomagum, noctu præmiſſis, ac certum vrbis aditum tentare iuſſis, ipſe maiore armatarum nauium apparatu ſubſequitur. Et primi, quamuis à ciuibus detecti, irrupère tamen, domumque amni obiectam inuadentes, Schenchium cum ſocijs opperiebantur. Qui vbi aduenere, portas alij Cliuiam, alij Antoniam aggrediuntur, accurrentibus partes in omnes (iam enim illuceſcebat) præſidiarijs, ciuibuſque. Tribus in locis obſtinatiſſimè pugnabatur. Nam & fractis cancellis in forum peruenerat Schenchius: & Antoniam quatiebant alij: & primi adhuc domum, quam inſederant, defendebant. Quatuor propemodum horas Neomagi fatum pependerat, ter amiſſo, ter recuperato foro. Sed, vt REPENTINAE irruptiones vim omnem in impetu habent, earumque ſi non figitur mucro, retunditur; remittebat paulatim ille inuadentium conatus, eductiſque, & in eos directis aliquot maioribus tormentis, Schenchianos in multa ſuorum cæde ſpes victoriæ deſerebat: ſolùm metus à Schenchio, quem hoſte ferociorem formidabant, ne fugam apertè capeſſerent, continebat. Sed affluentibus magis magiſque non militibus modò, ac ciuibus, ſed feminis etiam, pueriſque, è feneſtris, è tectis tela omnis generis contorquentibus; impares iam Schenchiani effuſè portas repetere, ipſe fugientibus implicitus tanquam à refluente amne retrorſum agi, omnes curſum ad naues præcipites intendere. Hic verò multo maxima ſtrages fuit. Non enim ſolùm ab inſequentium ciuium agminibus in fuga cædebantur, ſed etiam dum naues cæca feſtinatione conſcenderent onerarentque, aut ſimul omnes prægrauante multitudine hauriebantur: aut, ne haurirentur, contis ac remis, ab ijs, qui iam primi occupauerant, non pauci in Vahalim proturbabantur: multi non expectatis nauigijs

NEOMAGVM Schenchius tentat,

in vrbem penetrat:

pugnatur vario euentu.

Schenchiani fugantur ex vrb

eorum ad Vahalim cædes:

in aquas ſe proijcientes, deprimentibus armis mergebantur. nec alios, abiectis armis, nandi peritia iuuabat, quin ictibus è ripa deſtinatis figerentur. Schenchius irâ furens, ac frendens, poſtquàm neque in conſcendendis nauibus, ſuorum certamen ſiſtere, atque ordinare valuit, nonnullis ſua manu propterea interemptis, dum conſulere ipſe ſibi ad extremum parat, in pontonem inſiliens nimio multorum pondere dehiſcentem, momento abſorptus eſt. Homo mirè pugnax ac ferox, quique per ancipitia fortunam libentius prouocabat: planè vt ſua illi vitia famulari viderentur. temeritas impunè ei ſæpe numero fuit, interdum & in gloriam vertit. Arma nunquam accuratius tractabat, quàm quum effuſè potus, ac vino amens: immò ebrietate ipsâ, quæ reſignare ac aperire occulta quæque conſueuit, illum ad arcana occultanda vti ſolitum ferunt. Ad ingenij triſtitiam, qua nunquam riſiſſe dicebatur, tantum iracundiæ interdum addebat, vt milites veluti mancipia pulſaret atque transfigeret; & tamen raro alius ſuis carior fuit, nempè quos aſſiduè prædarum ſpe alebat, & verò prælargè ditabat. Laborum patientia admirationi erat. vbi aut neceſſitas cogeret; aut ſpes allíceret, affixus equo dies noctéſque traducere, in equo cibum, in equo ſomnum capere, prorſus habitare in equo conſueuerat. Ceterùm infamiâ laborauit mutatæ toties fidei ab regijs partibus ad fœderatarum Ordines prouinciarum, ab Ordinibus ad regia iterum caſtra his tertiùm deſertis in Truchſeſij militiam tranſcriptus, ac poſtremò Ordinibus redditus, ac neutris vnquam partibus ſatis acceptus, dum nemo ſuum niſi in dies numerare volaticum hominem poſſet, cuius videlicet non pes, ſed penna teneretur. Corpus eius inter cadauera, quibus conſtratum flumen erat, (neque enim quingentis pauciores ſubmerſos ferunt) repertum ab ijs, qui ad ſpoliandos hoſtes certatim ex vrbe proueniebant, magnâ Neomagenſium lætitiâ ſpectatum eſt, ferociam & minas in vultu retinens, & adhuc timendum: mox lætitiâ in vltionem verſâ, amputatum caput, ſectumque partes in quatuor corpus, ex totidem turribus, atque ex vna portarum vrbis aliquandiu pependère: dum Varambonij iuſſu inde remota, ac duobus pòſt annis à Mauritio Comite ſepulcro militari illata ſunt. Schenchij morte nihil à ſuſcepto conſilio Berchæ liberandæ retardatus Adolphus Meurſæ Comes: quin potius Schenchianis auctus militibus, qui ſe ei addiderant omnes, copias quas poſſet maximas per Geldriam, cui pro Ordinibus præerat, comparabat, vt Bercam re frumentaria laborantem, inducto commeatu ſubleuaret:

1589

Fruſtra eos retinente Schenchio,

qui demum mergitur.

Elogium eius.

Reidan. l. 8.

Elector. Imperij exauthoratus

Meurſius cum commeatu Bercam ad Rhenum properat.

1589 ret: plurimum referre arbitratus, teneri à Fœderatis eiuſmodi arcem, ex qua vicinæ Geldrorum vrbes, quæ ferè omnes regiarum partium erant, vexari aſſiduè, & aliquando recuperari poſſent. Profectus itaque Harnemium, quò conuenturos milites opperiebatur, dum arma in eam expeditionem, ac vaſa bellici pulueris in milites diſtribuendi, vnum in locum extrahi iubet; oblatum à quodam talium operum artifice grandius Pyloclaſtrum experiri, ſe multiſque coram, voluit: tormentoque portæ affixo, fortè ſcintilla in adſtantia pulueris vaſa deſilijt, ac protinus excuſſis vibratiſque parietibus, nonnullos repentina vis ignium inflammauit, aliquos relabentium tectorum ruina contriuit, Comes ipſe dirè ambuſtus poſtridie extinctus eſt, non modicâ iacturâ partium, quas tamen ille aſſidua magis quàm felici armorum tractatione aduerſus Hiſpanos tenaciſſimè defendebat, eorum odio quàm damno clarior. Huius, & Schenchij continuata paucos intra dies infortunia quum Berchæ audita ſunt, adêgere præſidiarios ac ciues longa obſidione ac fame preſſos, vt animum inducerent ad deſerendam tandem aliquando defenſionem vrbis, quam Superis inuitis, atque ipſis contrarijs elementis, propugnare videbantur: ſiquidem ex ijs Ducibus, vnde ſubſidium ſperabatur, alter igne, aquis alter infeliciter perijſſet. Iamque colloquium ab hoſte petituri erant, quum feſtinatis ab Holachio litteris, nouis inſtructos copijs annonarios currus aduentare nunciatur. Ducebant hoc ſubſidium cum ter millibus ac quingentis peditibus, & equitibus quadringentis, Comes Oberſtenius, & Verius Anglus Chiliarchi, quos pro Meurſio, & Schenchio fœderati Ordines ſuppoſuerant. In Alpenſem agrum peruenerant, quum Varambonius, qui non inde procul aberat, per expeditum nuncium, à Comite Mansfeldio apud Grauiam agente, aliquot Hiſpanorum cohortes in auxilium popoſcit: rogatoque inſuper Comite ipſo, vt præſentiâ ſuâ victoriam firmaret, addidiſſe fertur, Veniret nullo de pugna dirigenda contentionis metu. paratum ſe, imperia ex illius ore capeſſere, eaque inter haſtatos milites libenter exequi. Nec quidquam diſtulit Comes Manſfeldius: ac præmiſſis ſex centurijs Hiſpanorum, ductore Toralua, etiam ſe venturum promiſit. Erant Varambonio milites ferè hoſtium pares: quorum Italos mille è Spinellia legione Alexander de Montibus tunc ducebat: Burgundi ſub ipſo Marchione paulùm ſupra octingentos numerabantur: Hiſpanos ferè quingentos adduxerat iam Toralua: & equites auctos ad octingentos Appius regebat. Cum hiſce copijs Varambonius

Meurſius — Harnemij copias luſtrat,

Pettardo — Nouum mortarij genus experturus

igne corripitur

8. Octobr. 1589. — & comburitur;

Interim Berchēſes ob famem ad deditionem inclinant;

Suſtinent illos noua Ordinum auxilia.

Carol. Mansfeld.

Quibus ſe opponit Varambonius,

cum hiſce copijs,

Varambon.

non longè à Berca ſelegerat munieratque tumulum, propter 1589
quem ducturi commeatum credebantur hoſtes. Sed hoſtibus *App. de Comitibus*
aliâ incedentibus viâ, impeditiore illa quidem, eoque Regijs
improuiſá; protinus occurrere cum turmis Appium, ac diſtinere venientes iubet. auditoque, propè iam eſſe Manſeldium, *Federicus Villaſ.*
Cum quibus pugnat loco non ſatis æquo: (ſic enim præmiſſus ab eo hiſpanus Centurio Villaſecca nunciabat) Spinellianos illuc feſtinare imperat, eòdemque ipſe cum reliquis mouet. Appius iter ſilua obſitum, atque autumnalibus aquis inexplicabile tandem emenſus, Anglis, qui primo in agmine apparuere, obtulerat ſe. & quamuis alicubi dehiſcente ſolo inſtabilis fluctuaret, omnia tamen infra equitatus ſui vires arbitratus, acceſſu præſertim Neapolitanæ legionis, pugnam capeſſit, animosè magis, quàm feliciter: non ſolùm dum paluſtri humo, ac minus equitabili certatum eſt, ſed etiam poſtquàm inde egreſſus, æquiorem nactus eſt campum. Nam neque facilè ordinare incompoſitas à via turmas licuit, vrgente hoſte: & Neapolitanæ cohortes loci iniquitate primùm turbatæ, parùm præſtare mutuam equitibus opem valebant. *ac fortius quàm felicius.* Et tamen admirationi dicuntur hoſtibus fuiſſe, adeò per medias haſtas Germanorum, quorum orbem agmini curruum circumdederant, bis ad currus vſque, ſaucij ſauciantesque peruenere. Nec minus ſtrenuè aduerſus agmen Oberſtenij pugnabant Hiſpani, Burgundique, Varambonio nunc Dacis, nunc militis partes intrepidè ſuprema inter diſcrimina ſuſtinente. Seſquihoram, *hora vna cum dimidia* ſpe auxilij, ſuſtentata eſt à Regijs pugna: donec audito, venire armatos ab obſeſſa ciuitate Berchenſes commeatum excepturos; Varambonius, quando ſubſidiarij à Manſeldio milites *Decedunt non ſine cæde Varamboniani.* non apparebant, paulatim receptui ad eum, quem munierat tumulum, ſignum dedit, inſequente hoſte, ac fortiſſimos quoſque, qui pugnam poſtremi ciebant, paſſim cædente. *Sed nouis auxilijs aucti redeunt,* Nec multum inde ceſſerant, quum ecce turma equitum, qui venienti Manſfeldio præibant, ex vicino ſcloporum fragore cœptam iam pugnam interpretati, addenſato gradu, recedentibus adiunxere illicò ſe, vnàque omnes in pugnam redeuntes, terga vertere coegerunt hoſtem. *commeatus tamen in vrbem inducitur.* qui, feſtinantibus inter hæc curribus, contentus alimenta obſeſſis inferre, vrbe ſe commeatumque concluſit: *Cæſorum vtrinque numerus.* deſideratis non pluribus quinquaginta ex ſuis, ex Regijs facilè ſupra quadringentos, prima tamen cum laude Neapolitanæ legionis, & cohortium Hiſpanarum. *militum aliquorum laus* ex illa Ferdinandus Spinellus Ziri Marchio, & Ioannes Antonius Caraſa, & Alphonſus Palaganus Centuriones: ex his Centuriones *Ex Hiſp.* totidem Didacus Guerra, & Coſmus Puialtes, & Bernardinus

To-

Berca ad Rhenum capt
A. Berca urbs. B. Carri annonam obseſſæ urbi deferentes.
C. Anglorum subsidium carros comitantium, Verio ductore.
D. Appius equitum præfectus in Anglos mouens.
E. Spinelliani ſegionarij in eosdem feruntur.
F. Varambonius dux expeditionis cum Hispanis, Burgundisq.
Oberstenij agmen aggreditur.
G. Varambonij penè capti periculum.
H. Signifer uexillo inuolutus occumbit.

a anno 1589.
. Berchenses erumpunt ex urbe ad auxilium ſuorum.
. Varamboniani pedem referunt.
. Iidem nouo hispanorum subsidio in pugnam redeunt.
hostesq; fugant. M. Carri interea urbem intrant.
. Carolus Manſfeldius aduenieus Bercam arctius obsidet.
. Præsidiarij, dedita urbe, militariter abeunt.
. Septemuir Ernestus cum Manſfeldio, et uictore
cum exercitu Bercam intrat.
K
B
C
A
M
O
P
N
G
H

1589 Toletanus, ſtrenuè dimicantes obiere. præter ſigniferos ſep-
Eques Aragon. tem, & equites complures; inter quos Ioannes Coloma, poſt raptum è ſigniferi manu hoſtile vexillum, ipſumque ſignife-rum interemptum, pilâ traiectus, tantoque magis vexillum amplexus, illo inuolutus occubuit. At Spina Centurio Neapolitanus, letaliter ſaucius: & Corellius Hiſpanus eques, viginti
Thomas Spina & duobus vulneribus perfoſſus, poſtquàm deficiens ſanguis, non animus, vtrumque proſtrauit; ille à pugna retractus, poſt
Hieron. Corell. breuem medelam, rurſus arma & pericula popoſcit: hic inter cadauera ſpirans adhuc repertus, ſublatuſque, quamquam maiore mortis parte in corpus recepta, tamen ex inſperato conualuit, auctamque ex priuata vltione ferociam in bellum attulit. Nec ſua in hoc conflictu caruere commendatione Duces partium. *maximè Ducum vtriuſque partis.* Nam Varambonius, nullo formidato diſcrimine, manu exemploque pertinaciter adeò pugnæ inſtitit, vt ſemel ab hoſtium, in quos ſe coniecerat, manipulo circumuentum iam ad deditionem cogerent, niſi properè haſtati aliquot Hiſpani accurrentes captiuitati Ducem exemiſſent. Verius autem commeatum & per iter hoſti inexpectatum deduxit, & loco potiore defendit, & ipsâ fugâ ad celeritatem vſus in vrbem feſtinan- *Improſperam hanc pugnam Mansfeldio alij tribuunt.*
Coloma lib. 2. ter inuexit. Scio ſuper hac pugna variè traditum à Scriptoribus: quum alii improſperum eius exitum Comiti Mansfeldio attribuerint, qui non magnoperè laborandum ſibi exiſtimauerit in eius acceleratione ſubſidij, ex quo partæ victoriæ decus penes Ducem expeditionis futurum eſſet. nempè Marchioni iam tum offenſus, quum Geldriæ præfecturam, ſe poſthabito,
Reidan. lib. 8. Vaſq. in Cõment. Eques Rinald. in Relation. in illum contulit Alexander. Alij ipſum potius Varambonium *alij Varambonſo.* accuſant, qui gloriæ auidus ne partem victoriæ cum Mansfeldio communicatam haberet, præuertere aduentum eius, dato in pugnam milite, feſtinauerit. Ego neutrum affirmare promptum habeo: quum in litteris, quas de hac expeditione Farneſius ad Regem accuratè ſcribit, neque Mansfeldium, neque
6. Nou. Varambonium defuiſſe muneri ſuo diſertè conteſtetur. Sed *Alexander nimio ardori militum.* quum in iiſdem litteris non obſcurè carpat nimium ardorem militum ad vires potius oſtentandas, vt ipſe loquitur, quàm quòd imperatum id fuiſſet; facilè crediderim, ſui confidentiâ, & hoſtium contemptu, à præmiſſis ad pugnam militibus peccatum eſſe. id quod ſæpius euènit maiorem expertis hoſtem, quia contempſerint, vt minorem. Nec ideò expugnandæ Berchæ omiſſa ſpes eſt reputantibus, quæ inducta erant paucorum denique dierum alimenta, auxiſſe magis ductoribus gloriam, quàm ſedaſſe obſeſſis famem. Aduenerat iam in caſtra Mans-

feldius,

Manſfeldius exercitum accipit a Varambonio,

in Geldriam euocato.

ſfeldius, eique tradiderat Varambonius vicarium exercitus ſui 1589 regimen, euocatus ipſe in Geldriam ab Alexandro: qui, quòd obſidionem paulò diuturniorem vereretur, tandiu abeſſe illum nolebat à præfectura ſua hoſtium inſidijs tunc expoſita. Accedebat metus, ne fortè, non coëuntibus animis, diuerſi arma tractarent. malum, quod in bello non rarò videmus, quoties aliqui, publica re priuatis ſimultatibus poſthabita, non iam Principi ſuo, ſed, ſurdo quodam transfugio, hoſti militant. vnde ſæpius acceptas ex inopinato clades, & non plura medicorum diſſidio funera, quàm corruptas diſcordiâ Ducum victorias computamus. Sed quam præcauerat in caſtris diſcordiam Alexander, exceperant eam in vrbibus, exercebantque permulti, inſito, vti aſſolet, ſtudio nationum, aut aſſumpto ſemel partium patrocinio. Namque audito, miſſum ab Alexandro Mansfeldium pro Varambonio, hinc Belgæ, inde Burgundi, quique alterutris fauebant, Germanorum, Hiſpanorumque non pauci, Alexandri factum aut laudantes, ac breue iam Berchæ obſidium, celeremque victoriam: aut carpentes, ac diuturnam in caſtris moram, turpemque diſceſſum affirmatè pronunciantes, mordicus inter ſe tanquam in acie concertabant. negotium videlicet otioſorum, vmbraticis hiſce pugnis de ſumma rerum in circulis decernentium. Sed iam Mansfeldius, antequàm accepiſſet continuandæ obſidionis partes, dum Bercam peteret, copias ſuas Rheſam Rheno imminentem admouit, apud quam validum proxima æſtate caſtellum Schenchius fabricauerat, ijs qui Bercam verſus, eo loco Rhenum tranſmitterent, opportunum. Hanc circumuallare arcem Comes aggreſſus, quarto die murorum parte machinis labefacta, miſſo tympaniſta deditionem defenſoribus imperauit. Et illi, poſt mortem Schenchij, animis fracti, & foſsâ multo iam rudere complanatâ, haud vltrà morati tradidere arcem, cum armis exeuntes, relictis tamen vexillis, omnique, quo arx abundè inſtructa erat, bellico apparatu. Arci tria Germanorum ſigna ex legione Egmontij impoſuit, vexilla ad Alexandrum miſit: lætus, quòd, non modò illum Rheni traiectum clauſiſſet hoſtibus, ſed etiam regijs exercitibus Tranſiſelaniam aut Friſiam petentibus è Reſa Anholſtum, ex hoc Breefordium, hinc Grollam, iter commerciumque ſecurius, tanquam per regiarum partium loca, vnius ferè horæ ſpatio inter ſe diſtantia, aperuiſſet. Hinc nullo tardatus hoſtium occurſu Bercam progreſſus, acceptoque armorum imperio, ac firmata nouis aggeribus & caſtellis obſidione, non ſe inde receſſurum, niſi vrbe fame, aut ferro domita, Berchenſibus

Geldria

Sed ante Mansfeldius Rheſam inuaſerat,

ac cœpit,

Inde Bercam aggreſſus

fame illam premit

1589 ſibus denunciandum curauit. Nec iactatas ex vano minas breui intellectum eſt. Nam bis reiectis, qui annonam inferre tentauerant, iam ciuitas alimentorum inopiâ laborabat, ac vitiatis fœdo cibatu corporibus, morbi latè gliſcebant, & funera ſequebantur: non ſine querimonijs plurimorum, quibus ſicuti curæ non erat, quis Bercam Dominus obtineret, ita fruſtrà arceri ac vinci aiebant Hiſpanum, dum interea ſub Hollando victore, fame ipſi commoriebantur. Notum id Comiti ex ijs, qui quotidiè ex vrbe profugiebant: quorum multos redire vi compulſos, iubebat obſeſſos admonere, ne ſe falli ſinerent inani ſpe auxiliorum, remedium miſeriarum, ſi ſe reddere Principi ſuo feſtinarent, in ipſorum manu ſitum eſſe. ſin cunctarentur, præſentibus calamitatibus populationem, & excidium vrbis acceſſura ex arbitrio victoris. Hinc adiecto ad famem hoc quoque metu, Gubernator, ac Magiſtratus, quoniam tumultuari ciuitas videbatur, compoſitis litteris ad Comites Mauritium, atque Holachium, quo res loco eſſet exponunt, addentes, niſi intra menſem ſubueniatur, famem hoſtibus aperturam Berchæ portas. At illi iam pertæſi nimios ſumptus in eius vrbis auxilium, quæ longè poſita defendi ægrè demum poſſet; reſpondent, Nouum apud Regios armorum apparatum, qui ſub gallicæ expeditionis nomine timendum eſſet, ne in Hollandiam deſtinaretur, non permittere, vt aliò miles, & pecunia diſtrahantur, proinde res ſuas ipſi componerent: &, quando iam longa obſidione, fidei ac famæ ſatisfecerint, neceſsitati in præſens cederent, conditionibuſque, quæ fortes viros deceant, cum hoſte tranſigerent. Tunc verò ſtatim delecti, profectique ex vrbe legati ad Comitem Mansfeldium, & ad Septemuirum Colonienſem, qui in caſtris aderat, deditionem obtulere, conditionibus non pœnitendis: impetrato, ne pecuniâ plecterentur ciues, neue armis ſpoliati emitterentur milites, quorum alterum ciuitati ad inopiam redactæ Septemuir indulſit: in altero Comes imitandam ſibi duxit Imperatoris ſui facilitatem, dicere ſoliti, PARVM referre, quàm ſplendidè armis induti, modò arcibus exuti abirent hoſtes. Abierunt autem militari, vti optauere, pompa circiter mille (ex duobus nempè millibus, qui vrbem intrauerant) & hi quidem ægrè ſuperſtites, ac fame enerues adeò fluxique, vt mirum eſſet, tantam armorum curam fuiſſe illis, qui vix artus, ne dum arma, ſuſtinere poſſent. Eodemque tempore Septemuir Erneſtus cum Carolo Comite Mansfeldio, ac victore cum exercitu Bercam ingreſſus, recepta hac vna, quæ ſupererat, vrbe

Mansfeld.

Simon Dorib

Dux Parmen.

& minis non vanis nuncijſque erret.

Gubernator de Ciuitatis ſtatu admonet Ordinum duces;

quibus deditionem non abnuentibus,

cum Mansfeldio gratis conditionibus paciſcitur,

Et Septemuir in vrbem receptus,

vrbe, in omnem Colonienſis imperij poſſeſſionem inductus 1590 eſt. Quod ille, quoniam regijs armis acceptum referebat, nihil prius habuit, quàm vt honorifica legatione gratias Parmenſi Duci ageret, cuius beneficio Bonnâ bis captâ, ex pugnato Noueſiò, domitâ ad extremum Bercâ, reliquiſque per Agrippinenſes fines arcibus atque oppidis, Farneſiani militis virtute ac ſanguine recuperatis; nunc demum ſe Colonienſem Antiſtitem, Imperijque Septemuirum agnoſceret.

honorifica legatione gratias agit Alexandro:

Et Alexander, Erneſti litteris in Hiſpaniam miſſis, gratulatus eſt Regi non ſolùm ampliſſimæ gloriæ acceſſionem, aſſerto in libertatem felicibus eius armis, repoſitoque in priſtinum ſtatum amiciſſimo Principe; ſed etiam eâdem operâ partam belgicis prouincijs ſecuritatem, Geldriæque in primis ab hoſtium illic dominantium incurſibus conſultum. Itaque conſideranti ſibi res belgicas, haud temerè videri, finem aliquando inſtare diuturni grauiſſimique belli. Iam Moſam, quanta eſſet, captis circà vrbibus, Principi ſuo fluere: Rhenum aut partium amicis adiunctum, aut hoſtibus abſtractum: mare receptis in Flandria portubus nauigationibus apertum: Belgium, quàm longè protenditur à primis contra Britannicum mare Flandris, ad extremos vſque Friſios, regijs armis ſecurè percurri. ſolos adhuc Zelandos, Hollandoſque, (*ad horum enim limitem ſubmotas rebellium vires,*) indomitâ pertinaciâ bellum gerere. ſed vtriſque moram ac frenum iniectum, illis à Sluſa Fliſſingæ portui obuerſa, his à Gertrudisberga Dordrecto cominus infeſta. Atque adeò monſtratâ in Zelandiam viâ, & Hollandiâ penetrari cæptâ, ſperari poſſit, hiſce quoque prouincijs ad obſequium denique pertractis, breui Belgium omne Deo, Regique ſuo reſtitutum iri. Sic Alexander in procinctu omnia, & tanquam ex facili finienda promittebat: quo Regem, vt ego quidem interpretor, allectum non vana ſpe pacandi aliquando prouincias, à propoſito gallicæ expeditionis, vti Belgio minimè conducibilis, retardaret. nihil hiſce tamen litteris aſſecutus, niſi vt Rex & belli fine per Belgium gauderet, & bellum poſſe in Galliam ſimul importari non deſperaret. minus fortè ſecum reputans, ſolem ipſum, quamuis ditione imperioque complectatur vniuerſa, ad alterum hemiſphærium non transferre lucem, quin alterum tenebris inuadendum relinquat. Sed potentiæ Rex ſuæ, virtutique Alexandri omnia tribuebat.

qui miſſis in Hiſpaniam Septemuiri Litteris,

Regi gratulatur abſolutum Colonienſe bellum,

& partam inde magnam Belgij ſecuritatem.

Simul quo loco res belgica ſit, Regi commemorat

Zeland.

Holland.

vt eum finiendi belli ſpe allectú

à gallica expeditione remoueat.

Rex

IN-

INDEX
RERVM ET SENTENTIARVM QVAE SECVNDA DECADE CONTINENTVR.

A.

A ſt. 375.
Abbas S. Bernardi mittitur ad Arteſiæ conuentum ab Archiduce, 32.
Abbas Guadagnus allegatur ad Alexandrum à Galliæ Rege, 146.
Abbas S. Petri Haſnanienſis, vide Iacobus Freyus.
Abbates SS. Gertrudis & Marollæ, in Colonienſi conuentu, 73. *Regi reconciliantur*, 85. *ab Vuallonibus non admittuntur inter regios Senatores*, 115.
Abbas Grimanus, vide Antonius Grimanus.
Abbas S. Vedaſti, vide Ioannes Saracinus.
Acatius Ierra Centurio, 207.
Achilles Comes Triſſinus, 176.
Acoſta, vide Hernandus.
Adolphus Goorius Iuriſconſultus, in Colonienſi conuentu, 73.
Adolphus Mecbercbenius in Arteſiæ conuentu, 32. *& in Colonienſi*, 73. *diffidet à Treslongo*, 245.
Adolphus Solmenſis Niuenariæ, & Meurſæ Comes Truchſeſio arma & pecuniam offert, 202. *Geldriæ Præfectus pro fœderatis*, 211. 214. *Holachio poſtponitur*, 214. *arcem prope Grauiam quatit*, 244. *vincitur à Verdugo*, 293. *Schencbio Regis partes deſerenti adiungitur*. 294. *pugnans aduerſus Taſſium vincitur*, 294. *Neomagum retentat*, 294. *Noueſium capit ac diripit*, 316. *Meurſam amittit*, 330. *de eo ſubſtituendo in Leiceſtrÿ locum agitur*, 343. *ad ferendam Berchæ opem ſe accingit*, 472. 474. *Harnemÿ copias luſtrat*, 475. *Petardi machinam dum experitur, combuſtus moritur*, 475.
Adrianus Gomicurtius allegatur ad Cæſarem ab Alexandro, 34. *Cæſari proponit induciarum remedium*, 71. *eiuſdem laus*, 72. *ad Arteſiæ conuentum*, 104. *Traiecti Gubernator eligitur ab Alexandro*, 111. *ab eodem in Luſitaniam allegatur*, 123. *Regi commendatur pro Heſdini Præfectura*, 255. *imponitur diſceptationi Gandauenſium legatorum*, 208. *& Antuerpienſium*, 275.
Adrianus Milanus Iuriſconſultus, in Colonienſi conuentu, 73.
Adrianus Noyelus Roſſignolius conſulto Regius, 10.
Adrianus Ogniacenſis Vileuarllius, vide Villeruallius.
Aegidius Comes Barlamontius generalis tormentorum Præfectus, 10. *conſultor regius*, 10. *offert ſe Alexandro ad liberandam ab obſidione Dauentriam*, 12. *agit cum Vuallonum legatis*, 39. *diſceptationi ſuper eorum reconciliatione imponitur*, 40. *eius ſententia de Traiecto obſidendo*, 49. 69. *occiditur*, 91. *elogium eius*, 91.
Afflictus, vide Federicus.
Aggæus Albada Iuriſconſultus, in Colonienſi conuentu, 73.
Agger, vide Diccus.
Agnes Mansfeldia, 200. *Coloniam aduenit*, 200. *Truchſeſio Septemuiro in ſpeculo repræſentatur*, 200. *ab eo adamatur*, 201. *in vxorem ab eodem ducitur*, 201. *eumdem in Hollandiam comitatur*, 204.
Aiax Cæſius in obſidione Traiecti occiditur 154.
Aybarnes, vide Petrus.
Aytonæ Marchionis dictum de miſſione caſtrenſi, 347.
Alanus, vide Gulielmus.
Albanus, vide Ferdinandus Toletanus.
Aldegundius, vide Philippus Marnixius.

Aldenarda vrbs, 167. *aſtu acceditur ad eius obſidionem*, 167. *circumcingitur*, 168. *ciuium eruptio*, 172. *vrbs deditur*, 174. *mulctatur*, 174. *Gandauenſibus ad colloquium proponitur*, 306.

Alexander Comes Anguiſciola, ad Xiſtum Quintum, 344.

Alexander Aquauiua Aragonius ab Rege commendatus, 204.

Alexander Comes Beuilaqua, in Conueſtenia pugna, 266. *perilcitatur in Scaldi*, 273.

Alexander Caualca à Traiectenſibus in Moſam immergitur, 53.

Alexander Farneſius Cardinalis Nepoti pecuniam ſubminiſtrat, 77. *eum monet de oblocutionibus in eumdem ſparſis*, 426. *eius iudicium de huiuſmodi calumnijs*, 434.

Alexander Farneſius Belgij Præfecturam capit, 1. *eius tunc copiæ & caſtra*, 5. *auctum exercitum luſtrat*, 9. 18. *conſultat quam in partem arma inferat*, 10. *Traiectum aggredi proponit*, 11. *Namurcum exercitum mouet*, 12. *ſpargit per Traiectenſem agrum*, 14. *Ruram amnem traijcit*, 17. *pontem Moſæ imponit*, 17. *exercitus partem poſt ſoluta ſtipendia dimittit*, 18. *Contra Raitres Caſimirianos contendis*, 19. *permittit eis reditum in patriam*. 21. *de Rurgerbouto inuadendo conſultat*, 22. *inuadit*, 23. *capit*, 24. *Exercitum circa Traiectum diſtribuit*, 45. 47. *ipſe in Peterſemio locum capit*. 47. *acceſſum hoſtibus ab aquis arcet, & à terra caſtellis excitatis*, 47. *ad ea excitanda primus ligone molitur humum*, 48. *Conſultat*, 49. *aggreſſionem ordinat*, 50. *vrbem quatere incipit*, 51. *miris vrbem cuniculis inuadit*, 51. *& inde. Ad aggreſſionem generalem milites diſtribuit*, 53. *aggreſſores alloquitur*, 55. *aggreſſoribus ſe miſcere ſtatuit*, 59. *retinetur à ſuis*, 59. *& à Rege per litteras commonetur*, 59. 60. *Traiectum circumuallat*, 62. *circumuallationis deſcriptionem ad Regem mittit*, 63. *Planiformem molem contra Parmam conſtruit*, 87. *caduceatorem præmittit ad deditionem ſuadendam*, 92. *febri corripitur*, 92. *vrbem expugnat*. 93. *miſerabilem eius depopulationem edicto coercet*, 97. *nuncios victoriæ alios aliò deſtinat*, 97. *morbo ingraueſcente Regio Senatui adminiſtrationem cedit*, 98. *delirans mire diuinat*, 98. *pro mortuo euulgatur*, 98. *conualeſcit*, 98. *triumphans vrbem ingreditur*, 99.

Terranouam legatum præmonet de ſtatu rerum, 67. *eius de inducijs ſenſus*, 68. *Gomicurtium allegat ad Cæſarem*, 3... *mittit ſuos ad Colonienſem conuentum*, 73. *articulos ſibi à Terranoua miſſos reprobat*. 82. *eius prædictio de Colonienſi pacificatione comprobatur*, 85. *Buſcoducum ad deditionem adiuuat*, 99.

In Vuallonum reconciliationem incumbit, 27. *& inde. reconciliat*, 31. *& inde. eorum legatos accipit*, 37. 39. *cum ijſdem agit de conditionibus reconciliationis*, 40. *eorum prouincias Regi adiungit*, 102. *legatos ad Vuallonum conuentum mittit*, 104. *conatur in eo Hiſpanos retinere in Belgio*, 104. *non impetrat*, 104. *reconciliationem conficit*, 109. *aſſumit regimen prouinciarum Vuallonum*, 114. *cum ijs agit de nouo conſtando exercitu*, 106. 115. *Ipſe reditum in Italiam ab Rege petit*, 105. 122. 374. *negas Rex, ibidem*.

De Hiſpanorum externorumque militum miſſione conſultat. 107. *Indicem expenſarum exercitus mittit ad Regem*. 108. *& domus ſuæ*, 108. *Namurcum contendit ad externos dimittendos*, 112. *in eorum miſſione liberalitas eius, præſertim apud Regem*, 113. *non aquieſcit regimini cum matre diuidendo*, 120. *& inde. facultatem petit abeundi è Belgio*, 122. *non impetrat*, 122. *diſceſſus per Belgium euulgatur*, 122. *Præfectus Belgij confirmatur*, 124. *ab Heſio inſidijs petitur*, 126. *eius ſupplicium differt*, 127. *punit*, 127. *Mansfeldium & Rubaſium diſcordes diſparat*. 132. *Condeum capit*, 133. *edictum aduerſus Orangium proponit*, 135. *Leodienſem Epiſcopatum in Erneſtum transferri curat*, 136. *colloquium eius cum legato Gallo*, 140. 145. 146. *conſultat de pugna aduerſus Aleneonium*, 141.

De Tornaco obſidendo conſultat, 145. *obſidet*, 147. 150. 153. 155. *capit*, 157. *ab exercitu primum, poſt à populo Sereniſſimi appellatione ſalutatur*, 158. *Sedem ſibi Tornaci deligit*, 159.

De reditu Hiſpanorum agit cum Vuallonibus,164. præcipuos quoſque eorum in ſuam ſententiam trahit, 165. 166. & negotium conficit reditus Hiſpanorum,167. Aldenardam obſidet, 167. audax eius facinus in ſeditione comprimenda, 171. atrox eiuſdem periculum & conſtantia, 172. 173. Aldenardam capit, 174. Hiſpanos in Belgium redeuntes excipit, 175. Italos quoque, 175. Gallis Alenconianis occurrit,176. pugnat cum eis ad S.Vuinocum, 177. & ad Gandauum. 180. ſollicitat prouincias Fœderatas ad reconciliationem, 188. cum Alenconio tranſigere ſtudet, 189. vim parat, 191. pugnat ad Steembergam cum Bironio, 193. & inde. Vincit illum ac fugat, 194. 196.

Legationem accipit ab Rege Galliæ, 145. 146. Dunquercam obſidet, 195. & capit, 196. capit & Neoportum, 196. Bergas ad Sanctum Vuinocum, Dixmudam, Meninam & alias arces ſubigit, 196. pecuniam rogat Regem per Richardottum, 197. Flandriam victorijs excurrit, 198. 199. Ipras infeſtat, 198. 205. & fame premit, 205. in poteſtatem redigit, 208. Colonienſibus ſubminiſtrat belli duces.199. 200. & addit peditatum equitatumque. 202. tres primas Flandriæ vrbes aggreditur,204. augetur ab Italia militibus,204. Gandauum fame vexat, 205. & inde. cum Gandauenſibus varie agit, 207 & inde. Gandaui deditionem accipit, 232. Brugas aggreditur, 207. in poteſtatem redegit, 207. & inde. Teneramundam obſidet, 227. capit, 229. Bruxellas premit. 342. capit,243. capit & Neomagum,243.

Conſultat ſuper Antuerpiæ obſidione, 220. perſuadet obſidendam,221. quibus cum copijs,219. Ad claudendum Scaldim de ponte cogitat,226. materiam ad eum parat,230. irridetur, 230. ille tamen pontem extruit, 231. & inde. Ponti flottas præponit, 238. Parmam foſſam molitur,239. exploratorem innoxiè admittit,dimittitque,240. mortuus creditur, 252. ſuos animat, 253. pontem reparat, 253. ad humanda ſuorum cadauera incumbit, 254. caſtella & aggeres per ripas munit, 255. præcipuè Couenſtenium aggerem, 255. 256. in eo pugnat, 266 & inde. Arces aliquot circa Antuerpiam expugnat, 275. Antuerpienſium animos benignitate ſibi conciliat,276. De Antuerpiæ deditione cum legatis agit, 277. & inde. Torquem aurei velleris ab Rege miſſum accipit,283. triumphans vrbem ingreditur,285 & inde. Templum adit ad agendas B.V. grates, 286. cenam ſuper ponte militibus exhibet, 288. regimen vrbis ordinat,289. ſtipendia militibus diſtribuit, & premia illis impetrat ab Rege,289.290. De Arcis reſtitutione agit, 292. illam reſtituit, 297. 393.

Mechliniam ad deditionem cogit, 276. Grauiam obſidet, 305 & inde. In poteſtatem accipit, 311. Venlonam obſidet, 311. & inde. capit,315. Colonienſi Septemuiro auxiliatur, 316 & inde. Noueſium obſidet, 318. & inde. expugnat, 326. Pontificia dona, quæ accipere diſtulerat, 318. accipit in caſtris Noueſianis,329. Beream ad Rhenum laxa obſidione cingit,330.331. Meurſam & alias arces circa Bercam capit, 330.

Ad Zutphaniam periclitantem accurrit, 334. illam cum commeatu ingreditur, 334. nouum ſubſidium immittit, 335. & inde. cõmeatum Zutphaniæ rurſus inuehit, 340. Contra Germanos Leiceſtrij auxiliares contendit,337. Bruxellas redit.343. reditum in Italiam petit ab Rege ob [illegible]que parentis obitum, 344. non impetrat, 344. Miſſionem caſtrenſem inſtituit, 344. & inde. Dauentriam, & alias arces in poteſtatem redigit, 348. Eius ſenſus circa Mariæ Scotiæ Reginæ necem.362. Sluſam obſidet, 363. & inde. expugnat. 362. Regem Scotiæ ad matris vltionem animat, 406. In pacem inter Hiſpaniæ Regem & Eliſabetham Angliæ Reginam incumbit, 387. & inde.

Anglicanæ expeditionis Dux nominatur ab Rege, 398.401. ſententiam ſuam ſuper ea Regi aperit, 400. intendit in eam expeditionem, 401. & inde. Capiſuccum ad colligendum militem in Italiam mittit, 402. & alios in Hiſpaniam, 403. eius mœror ob claſſis hiſpanæ infortunium, 421. querelæ in eum ob claſſis iacturam, 425. & inde. eius reſponſio, 428. Regis de ijſdem rumo-

pumoribus ſenſus, 433. & Xyſti Pontificis, 434. Sollicitatur ad inuadendum Belgij principatum, 429. & inde. Bergenſem obſidionem parat, 436. & inde. obſidionem ſoluit., 439. Colonienſi Septemuiro ſubſidium deſignat, 441. ad eum pro Bonnenſi expeditione Chimacium cum exercitu mittit, 442. vrbem expugnat, 446. Vuactendonchæ expeditioni Mansſeldium imponit, 447. eumque cum victoriæ nuncio Regi commendat, 430. Gertrudis bergam in deditionem accipit, 453. Oſtendam copias immittit, 452. Aeger Bruxellas redit, 457. Mansſeldium exercitus præficit iturus ad aquas Spadanas, 457. Leuianam legionem diſſoluere ſtatuit, 463. diſſoluit, 464. & inde. Hiſpanam militiam recenſet, 467. tertiam legionem componit, 467. Opem Verdugo in Friſiam immitit, 471 & Colonienſi Septemuiro, 471. miſſo Varambonij Marchione, 471. Captis Blienbeca, 472. & Berca ad Rhenum, 479. 480. Regem de abſoluto Colonienſi bello, deque ſtatu Belgij edocet, 480.

Caritas eius & liberalitas in milites, 60. 113. 289. Eiuſdem pericula ad Tornacum, 148. 151. ad Aldenardam, 171. 172. ad Antuerpiam, 249. 250. ad Noueſium, 322.

Alexander de Montibus Centurio Neapolitanus, in Bonnenſi aggreſſione. 444. ſuos ad aggreſſionem impellit, 444. cum Tribuno diſſidet, 444. in Berchenſi obſidione, 475.

Alexander Sfortia Comes in Belgium venit, 175. idem in Conueſtenia pugna, 266.

Alexander Torellus, in Antuerpienſi obſidione, 260.

Allocutio, vide Concio.

Aloyſia Gaſparis Colignij filia Orangij vxor, 197.

Aloyſius Borgia Ducis Gandiæ frater præficitur equitum turmæ, 405.

Aloyſius Queralta Catalanæ legionis Tribunus, & ductor, 403.

Aloyſius Toletanus Centurio, in Antuerpiæ obſidione, 226.

Alonſus Garzia, in Traiectenſi obſidione, 93.

Aloſtum vrbs, 11. ab Auxij Domino Orangio promittitur, 125. Alexandro deditur, 199. periclitatur, 331.

Alpenſe caſtrum capitur ab Alexandro, 330. 475.

Alphonſus Aualus, 314.

Alphonſus Caſtilius Centurio occiditur in Traiectenſi aggreſſione. 59.

Alphonſus Idiaqueſius legioni hiſp. Tribunus imponitur ab Alexandro, 467.

Alphonſus Leua, 411. 415. Dux Sicularum nauium in hiſpana claſſe, 415. ſubmergitur, 422.

Alphonſus Luzonus hiſp. Tribunus in regia claſſe, 410. capitur, 422. in Angliam abducitur, 422.

Alphonſus Mendoza Centurio in expeditione Bergenſi, 437. vulneratur. 438.

Alphonſus Meſa Gaditanus primus Noueſij muros conſcendit, 323. donatur ab Alexandro, 324.

Alphonſus Palaganus Neapol. Centurio pugnans occumbit, 476.

Alphonſus Perea hiſp. Centurio, in obſidione Traiectenſi, 51.

Alphonſus Percſius Guſmanus Medinæ Sidoniæ Dux pro Marchione Sanctacrucio defuncto claſſi præficitur 411. imperatorium vexillum accipit, 411. Vliſipone ſoluit, ac tempeſtate agitatur, 412. collecta claſſe in Angli[illegible], 412. ſuadetur ad pugnam, 414. non perſuadetur, 414. pugnat, 415. 420. Alexandrum conſulit, 416. 417. in Caleti conſpectum venit, 417. reditum in Hiſpaniam parat cum ſuperſtite claſſe, 421. ad Santandreanum portum appellit, 422. domum æger ſe confert, 422. reprehenditur ob non commiſſam à principio pugnam, 435. defenditur, ibidem.

Alphonſus de Solis Manzanum transfugam capit, 95.

Alphonſus à Sotomaiori ad pecuniam petendam allegatur in Hiſpaniam. 104.

Alphonſus Vaſquez hiſp. legionis inſtructor, 172. in pugna ad Steembergam, 194. in Antuerpienſi obſidione, 251. in Bommeliano diſcrimine, 297. ſocio vexillum ab Anglis abſtractum reſtituit, 308.

Alphonſus Vega Centurio, ad Varusſeldium, 336.

Altempſius, vide Annibal.

Altapennius, vide Claudius Barlamontius.

Altercatio, vide Diſſidium, Diſcordia.

Alua-

Aluardus, vide Franciſcus Aguillarius.

Aluarus Baſſanus Marchio Sanctaecrucius Oceani Præfectus, 398. *Claſſis in Angliam Imperator*, 398. *in conſultatione cum Rege ſuper Anglicana expeditione*, 399.400. *vrgetur à Rege ad diſceſſum*, 401. 411. *moritur*, 411. *cauſa mortis*, 411. *eius nauis à Draco crematur*, 392.

Amadæus Sabaudi Ducis frater in Belgium aduenit, 404.

Ambianum, 140.

Ambroſius Landrianus Viluordiæ Præfectus, 242. *Antuerpienſem agrum, & Mechliniæ ſuburbia depopulatur*, 275.

Amicius Pouulettus Anglus, 396.

Amiſia flu. 337.

Andegauum, 9.

Andreas Ayala allegatur ab Alexandro in Hiſpaniam, 25.

Andreas Delous, 387. *de pace agit inter Hiſpanum Regem, & Angliæ Reginam*, 387. *& inde*.

Andreas Heſſelius Antuerpienſium legatus ad Alexandrum, 277.

Angeloti, genus monetæ Anglicanæ, 9.

S.Andreas Burgundiæ Tutelaris, 157. *Tornaco fatalis eius feſtum*, 159.

Angliæ bellum prædictum à Chronologis, 396. *inſula ab Hiſpaniæ Rege deſcribi iubetur*, 397.

Angli Grauelingæ præſidiarij agunt de dedenda vrbe cum Valſingamo, 43. *ijdem exauthorati emittuntur*, 44. *præcurrunt ad Traiecti obſidendi præſidium*, 46. *Grauelingam ingreſſuri obtruncantur*, 154. 155. *ad Alexandrum ſe transferunt*, 176. *pro Rege militantes cæduntur*, 195. *in Leiceſtrij exercitu*, 304.332. *ſuſpecti Fœderatis habentur*, 341.350. *in Leiceſtrij auxilium veniunt*, 307. *vnius inſigne facinus*, 339. *ad Regis partes tranſeunt*, 349. *ad opem Sluſæ ferendam mittuntur*, 366. *pugnam ſuſtinent*, 369. *obſides dantur Alexandro à Sluſanis*, 282. *inſulam prope Sluſam defendunt*, 368. *pro Sluſa variè pugnant*, 369. *Sangertrudisbergæ præſidiarij à Fœderatis alieni ſollicitantur ad Regis partes*, 451. *à Mauritio obſeſſi Alexandri opem implorant*, 451.453. *tumultuantur*, 454. *Gertrudisberga egrediuntur*, 454. *& Alexandro ſe adiungunt*, 454. *Angli conſiliarij Reginæ queruntur de Alexandro*, 393. *vide obſidionem Sluſenſem*.

Anguiſciola, vide Alexander.

Anholtius, vide Iacobus Bronchorſtius.

Anholſtum, 478.

S.Anna arx. 364.365. *& inde*.

Annibal Altempſius Tribunus Germanorum in Burgundia contra Alenconianos, 5. *eos è Burgundia eijcit*, 6. *ad Alexandrum venit*, 9. *Vuertam expugnat*, 19. *eius baſtati aduerſus Raitres*, 19. *in Traiecti obſidione*, 54. *eius legioni debitum ſtipendium*, 256. *tumultus eiuſdem legionis*, 260. *ſtipendia eidem ſoluuntur*, 267. *pugnans ſauciatur ad Varusfeldium*, 336.

Antonius Babingthonus Anglus, caput coniurationis in Eliſabetham Reginam, 357.

Antonius Goignij Dominus Conſultor Regij Senatus, 220. *Bruxellis præficitur*, 243.

Antonius Gomeſius Centurio Hiſp. 372. *occiditur*, 372.

Antonius Grenettus Vuerpij Dominus præficitur arci aduerſus Ipras, 198.205.208. 209. *Antuerpiani præſidij præfectus*, 291. *ad Engelam*, 375. *& inde*.

Antonius Grimannus Abbas legatus ad Alexandrum, 318. *offert*, Alexandro *Pontificia dona*, 330.

Antonius Gueuara, 392.

Antonius Haymanus à Gandauenſibus allegatur ad Alexandrum, 206.

Antonius Hauſtius, 104.

Antonius Leua Aſculi Princeps, 419. *miles honorarius in exercitu Regis*, 458.460. *contentionem inter Mansfeldium & Leuam componit*, 458. *ſedare tumultuantem legionem ſtudet*, 462. Alexandrum *orat pro ſeditioſa legione*, 464. *regiæ claſſis infortunium eidem nunciat*, 419.

Antonius Luſitanus ab Regina Angliæ pro Rege habetur, ac in Hiſpaniam armatur, 397. *vincitur*. 498.

Antonius Mentouatus pugnans cadit in aggreſſione Traiecti, 57.

Antonius Oliuera equitum Commiſſ. 9. *præmittitur ab Alexandro Dauentriam*, 12. *Burgerboutum obſidet*, 23. *expugnat*, 24. 100. *præficitur à Rege equitatui in Belgium tendenti*, 175. *Rubaſij Vicarius aduerſus*

uerſus Alenconianos . 178. aduerſus Bironium 192. pugnam reſtituit aduerſus eumdem, 194. Rupelmundam in poteſtatem accipit, 198. Vuettræum occupat, 205. 206. conſultat de Antuerpia obſidenda. 220. commercium præcidit inter Gandauum & Antuerpiam, 223. commeatum à Gandauenſibus interceptum recuperat, 228. Gandauum premit, 233. Gandauenſi præſidio præficitur, 234.

Antonius Pacius hiſp. Centurio, 320. pugnans occiditur, 320.

Antonius Perenottus Card. Granuellanus proponitur ab Alexandro Leodij Epiſcopus, 136.

Antonius Pereſius, 28.

Antonius Poſſeuinus Soc. Ieſu, 341.

M. Antonius Simonetta Italus primus aſcendit Traiecti mœnia, 55. occiditur, 56.

Antonius Timmermanus Dominicanus, 162. 164.

Antonius Trancoſus hiſp. Centurio ſcandit Traiectenſem molem, 52. pugnans obit, 53.

Antonius Zuniga præficitur ab Rege hiſpanis in Belgium ducendis, 403. Trib. Maurique legionis nominatur ab Alexandro, 467.

Antuerpia vrbs ſubigenda deligitur ab Alenconio. 182. inuaditur à Gallis. 185. pugnatur in ea, 185. hæc inuaſio cum hiſpanica comparatur, 186.
Obſidio eius quam magna, 219. quibus cum copijs ab Alexandro cœpta, 219. quam tuta vrbs à Scaldi fluuio, 222. & à vicinis vrbibus, 223. harum commercio ab Alexandro priuatur, 223. defenſionem parat, 224. munitionibus & propugnaculis ſpoliatur, 224. 225. ponte claudi incipit, 230. 231. & inde, 237. 238. adiuuatur à Zelandica claſſe, 246. naues parat in pontis ruinam, 246. 247. 259. admirabilis earum effectus 246. 247. 259. Inundatione ſe parat defendere, 257. Couenſtenium aggerem claſſe oppugnat, 258. 263. meſſe, & arcibus amiſſis, 275. opem è Gallia ſperat. 276. de eius deditione agitur; 277. & inde. deditionis capita, 282. ſuſpenditur eorum admiſſio, 283. demum deditur, 277. 284. & inde. Vrbis apparatus in excipiendo victore, 284. eius præſidium amouetur, 285. nouum imponitur, 285. & Magiſtratus Catholicus ſubſtituitur, 289. eius arcis reparatio Alexandro permittitur, 292.

Anus Neoportum prodere molitur. 206. & ſuſpenditur, 206.

Appius de Comitibus Ducis Polorum frater in Belgium venit, 175. equitum ſclopetariorum ductor in pugna ad Steembergam, 194 Zutphaniam percurrit, 219. Grauiam ab Alexandro præmittitur, 309. Schenchium ab ingreſſu Venlonæ arcet. 313. eumdem vincit, 313. in Vuactendonchæ deditione decipitur, 373. 374. pugnat ad Engelam, aduerſus Holachium, 375. in ſe ſuſcipit reuocandum exercitum, 375. pugnat ad Blienbeecam, 471. Beccam capit, 371. ad Bercam pugnat, 476.

Apologia Dauiſoni. 362. Orangij. 135.

Aquauiua, vide Alexander.

Aquila, vide Ioannes.

Aragonius, vide Carolus, Petrus.

Arauſienſis Principatus Orangij in Gallia. 135.

Ardenburgum opp. 364. 365.

Arembergius Comes, vide Io. Lignyus, & Carolus Lignyus,

Arentalium ab Alenconio captum. 426.

Areſchotum opp. 17. 469.

Areſchetus, vide Philippus Croyus.

Arluſium munitio capitur ab Alenconio. 143.

Armanus Bironius ductor militum in Belgium pro Alenconio, 176. 192. arces aliquot obtinet, 192. Roſendalia diſcedit, 192. Steembergam ſe recipit, 192. erumpit, & regios ſpolijs intentos inuadit, & fugat, 193. naues & diſceſſum parat, 194. victus fugit, 194.

Armeronga Geldriæ pagus, 293.

Arnoldus Groneueltius Sluſæ Gubernator, 364 vrbem defendit, 365. 366. 371. dedit, 382.

Arſenus pagus, 312.

Arteſia ſeparat ſe à Fœderatis, 4. eius præfectura relinquitur à Caprio, 28. demandatur Melunio Vicecomiti Gandauenſi à Fœderatis, 28. ad Ordinum partes ſequendas ſollicitatur, 29. Caprio à Rege reſtituitur, 30. Vicecomiti offertur. 31. eique demandatur, 31. in eam conuentus inditur, 32. eius exemplum ſequitur Fladria Gallicana, 36. Regi reconciliatur, 44. eius nobi-

nobiles Alexandro ſe offerunt, 165. 166. *defenditur à Marchione Renthiaco*, 219.
Articuli pacificationis Colonienſis proponuntur, refutantur, mutantur, noui conduntur à Fœderatorum legatis, atque à regijs, 76. 78.80. *& inde. Inter Angliæ Reginam & Hiſpaniæ Regem propoſiti*, 395. *& inde. vide propria nomina locorum deditorum*.
Aſcanius Paſſerus Senogallienſis in pugna capitur, 139.
Aſculanus Princeps, vide Antonius Leua.
Aſſumptionis B. V. dies fœlix hiſpanis, 228.
Attilius Cæſaris miles, 339.
Attilius Comes Martinengus Centurio, 19.
Audomarum, 36.
Auenionenſis ſtratagemma ad inuadendam Montenſem vrbem, 7. *ſuſpectus habetur Alexandro*, 8.
Auguſtinus Igniqueſius Tribunus legionis hiſp. mittitur in Belgium, 199. *eius legio obſidet Vuillebrouchum*, 223.
Auguſtinus Graſigna ligur pacificationem agitat inter Hiſpanum & Anglam, 387. *Antuerpiam ſe transfert*, 387. *concordiæ incumbit*, 388.
Auguſtinus Mexia Lancearioru m ductor, 193. *Tribunus* [illegible] 410.
Auguſtinus Romanus Centurio hiſpanus, 270.
Auguſtinus Schiaffinatus Mediolanſis cæditur in Traiecti aggreſſione, 57.
Auila Calderonus, vide Didacus.
Auſtriacus, vide Carolus, Ioannes.
Auxij Dominus deficit à Rege, 125. *Licberchemium ſe recipit*, 126.
Axela oppidum in Flandria Alexandro deditur, 198. *à Comite Mauritio capitur*, 331.

Sententia ad A, ſpectantes.

ADVERSIS *cum fluctibus colluctantes, quidquid offertur, ne hauriantur, arripiunt.*

Non creditur aggreſſurus, qui non ſit ſuperior.

Plerumque fit, vt quam pauci ardua aggrediuntur, tam dein multi aggreſſos imitentur.

Turpe eſt non animaduertere, eadem te arte petendum, qua prouocaueris.

Aleatori poſt iacturam permittitur, vt chartulas luſorias diſcerpat.

B

BAijlius Rennebergij à Secretis, 101.
Balanius, vide Io. Monlucius.
Balanſonius Burgundorum equitum Præfectus ab Alenconianis capitur, 178. *Vellenſem arcem expugnat*, 312. *Dux Vuallonicæ legionis*, 405.
Baldaſſar Bathoreus filius fratris Regis Poloniæ, 342.
Baldaſſar Girardus, 211. *Sclopeto Orangium ſauciat*, 212. *imperterrito animo cruciatur; & occiditur*, 212.
Balduinus Gaurius Inebij Dominus Cameraci Gubernator pro Fœderatis, 2. *arcem urbemque Alenconio promittit* 3. 126. *Alenconium in Belgium euocat*, 139. *præfectura arcis Cameracenſis ſpoliatur ab Alenconio*, 143. *occiditur*. 143.
Baldaſſar Hortigoſa hiſpanus Centurio, 308.
Balfourius Scotorum pro Fœderatis Tribunus 225. 262. 263.
Balionus, vide Achilles.
Banhomius, vide Io. Franciſcus.
Bapalma arx, 173. [illegible]
Barbanſonius, Dux Vuallonicæ legionis, 405.
Barbouius, vide Barnabas.
Barignanus, vide Sylla.
Barlamontius, vide Aegidius, & Florentius Floionus.
Barlotta, vide Claudius.
Barnabas Barbouius Mediolanenſis in Traiectenſi obſidione, 312. *& in Venlonæ expeditione*, 332. *Venlonæ ab Alexandro præficitur*, 315.
Baroccius, vide Propertius.
Bartolomeus Toralua hiſp. Centurio, 265. 268. *primus Couenſtenij aggeris munitionem inſcendit*, 269. *ſaucius honore premioque ab Alexandro donatur*, 269. *prædatores vincit, & præda ſpoliat*, 469. *his eius ſuper ijs ſpolijs cum Vega*, 469. *præmittitur ad opem ferendam Varambonio*, 475.
Baſſanus, vide Aluarus.
Batemburgi munitio ante Grauiam capitur ab

ab Anglis, 306. recuperatur à Manſfeldio, 311.
Baſſignij Dominus, 298.
Bathoreus, vide Stephanus.
Bauariæ Dux, 441.
Bearniæ Princeps, 359.
Beeca in Friſia, 471. capitur ab Appio de Comitibus, 471.
Beilius Vltraiectinus Cherpenſis opp. Gubernator ſuſpenditur, 14. obſeruatio in eius obitu, 14.
Bellagardus Gallus, 140.
Bellieuræus, vide Pomponius.
Belgarum Prouinciæ tres in fide regiarum partium perſiſtunt. 1. totidem Regi reconciliantur, 35. 36. & inde. 44. 281. Belgæ quæ loca ad habitandum eligant, 192. ab aſſidua cum mari pugna erudiuntur ad bellum, 193. eorum principatus offertur Alenconio, 136. & Angliæ Reginæ, 300. & Regi Galliæ, 216. & Duci Alexandro, 429.
Bellomontium opp. Areſchoti Ducis, 37.
Bellum Anglicanum, 396. & inde. Colonienſe, 200. & inde. Iuliacenſe, 440. Luſitanicum, 204.
Bencius, vide Carolus.
Bentiuolus, vide Hippolytus.
Beraſteus nobilis Arteſiæ, 26.
Berca amnis, 158.
Berca vrbs ad Rhenum ſiue Rinberca, 189. 330. 340. obſidetur, 331. ſuccuritur à Fœderatis, 476. fame premitur, 478. deditur, 479. captæ delineatio, 477.
Berchemius Brabantiæ pagus, 285.
Berendrechtus eiuſdem pagus, 224.
Berga ad Somam à Gallis capta, 189. 224. obſidetur à regijs, 363. fruſtra, 365. eius Gubernator arcam cum vexillis, Vegæ petenti remittit, 470.
Berga ad S. Vuinocum. 26. ad Vuallonum partes accedit, 26. 27. pugna ad eius pontem, 177. in Alexandri poteſtatem venit, 196.
Bergenſis Comitis filij ad Regis partes accedunt, 294. pugnant ſtrenue, 294.
Bernardinus Mendoza legatus hiſpanus in Anglia, 8. 28. Alexandro detegit dolum Angliæ Reginæ contra Grauelingam, 43. legatus in Gallia, 215. cum Rege agit, ne legatos Fœderatorum admittat, 215. Alexandro aperit Bellieuræi legationem in Angliam, 359. Sempleum ac Mortonum ad Alexandrum allegat, 406. Alexandrum admonet de querelis in eum illatis, 427.
Bernardinus Merodius Rumenæ Dominus, 73
Bernardinus Toletanus hiſpan. Centurio pugnans occiditur, 477.
Bertrandus Salignacus legatus Galliæ Regis in Anglia, 160.
Bertoldus Farneſius Dynaſta, 60.
Beſſeuia Vicus, 17.
Beuera Flandriæ pagus Alexandri ſedes, 224. 236. 283.
Beuilaqua, vide Alexander.
Bica equitum ductor pontem occupat ſuper Mandra, 116. in Lanuæ caſtra irrumpit, 116. Lanuam capit, 116. Alenconio moram injicit, 142.
Bilantius, vide Otho.
Billæus Electoris Colonienſis Conſiliarius, 322.
Billius, vide Gaſpar Robleus.
Bilzius Dux Germanorum equitum, 108.
Bipontinus Dux pro Truchſeſio, 202.
Biranius, vide Armannus.
Blamchenberga ... occupatur à Carolo Manſfeldio, 365. timetur ei à Leiceſtrio, 372. 373. inuaditur ab eo, 380. Liberatur ab Alexandro, 381.
Blangeluallius, vide Philippus de Chetblet.
Blaſius Capiſuccus Monterij Marchio in Belgium venit, 200. inſigne eius facinus in Pictanienſi obſidione, 200. militaris eius virtus à Pio V. laudatur, 200. & ab Alexandro, à quo immittitur ad opem ferendam Electori Colonienſi 200. Zutphaniam percurrit cum equitum turmis, 219. Bonnenſem agrum contra Schenckium defendit, 442. legendis per Italiam militibus atque in Belgium ducendis ab Alexandro præficitur, 402. Ducit, ac luſtrat, 403.
Bliembecanum caſtrum regijs partibus addicitur, 32. 101. obſidetur à Varambonio, 471. capitur, 472.
Blochuſia arx Mechliniæ à Rhentiaco capitur, 276.
Blocherſis aggeris ſitus, 235.
Bloemus Cherpenſis opp. præfectus ſuſpendi iubetur à Beilio, 14.

Bloe-

Bloeſila ſt. 181.
Bloſius, vide Gulielmus.
Bobadilla, vide Franciſcus.
Bocholtum opp. 334.
Bodinus, vide Ioannes.
Bolſius Germanorum Centurio Traiecti moritur, 94.
*Bommelia inſula,*295.*ab Holachio aquis obſidetur,* 295.*& inde. Cœleſti ope liberatur,* 297.*in ea hiſpanorum legio,*297.*à Manſfeldio eius aliquot arces capiuntur,* 457.
*Bonna opp.*202. *obſidetur à Regijs,* 202. *defenditur à Carolo Truchſeſio,*202.*Septemuiro Colonienſi traditur à militibus,* 203. *ſollicitatur ab Holachio ad deditionem,* 318. *à Schenchio occupatur,*440.*& inde. recuperatur à regijs,* 441.*& inde. vſque ad* 447.
Bonhomius, vide Io. Franciſcus.
Bonniuettus Gallus, 163. *ab Alenconio præmittitur ad expugnandam Eyndouiam,* 184.
Boorna pagus, 35.
Borburgum ſedes legatorum Anglorum, 395.
Borcheloa à Verdugo munitur, 333.
Borchius pagus, 224. *munitur contra hiſpanos,* 235.
Borgia, vide Aloyſius, Ioannes.
Bortonus pagus in Anglia, 355.
Bos, Fabula Pariſijs data, 42.
Boſſignÿ Dominus, 298.
Boſſuuium opp. 6.
Boſſuuius Comes, vide Maximilianus Henninius.
Boſſuuius Comes Vuallonum ductor, 405.
Botuelius, vide Iacobus Epburnus.
Bouchemium arx, 130. *oppugnatur,* 130. *Alexandri Ducibus deditur,* 130. *doloſè,* 131.
*Bourſius, Vuallonibus adiungitur,*37.*pugnat inter primos in Tornaci aggreſſione,* 153. *cæditur,* 153.
Boxtela arx Holachio deditur, 373. *recuperatur à Vaſtio,* 379.
Boxumum prope Leouardiam, 299.
Brabantia Angliæ Reginæ offertur, 20. *terretur ob Traiectum expugnatum,* 99.223.
Brachela capitur à Manſfeldio, 457.
Breda vrbs, 18. *inuaditur à regijs,* 138. *capitur,* 139.
Brendelius Dux equitum Germanorum, 108.
Brederodius Grauiæ militiæ præfectus moritur, 311.
Brila capitur à Treslongo, 245. *à Fœd. Angliæ Reginæ pignori traditur,* 301.
Broeſortium, 181.334.478.
*Bronchorſtium expugnatur ab Alenconio,*180.
Bronchorſtius, vide Iacobus.
Broocus, vide Gulielmus.
Bruela opp. prope Coloniam, 201.
Brugæ vrbs ab Alenconio tentatur, 184. *fruſtra,*188. *aggredi eas deſignat Alexander,* 204. *aggreditur.* 207. *& inde.*
*Brugenſes Catholici ad Regis partes accedere conantur,*101. *opem Ipris ferre moliuntur,* 205. *fruſtra, ibi. legatos ad Alexandrum pro deditione mittunt,* 207. *deditionis capita accipiunt,* 208. *Areſchotum Gubernatorem admittunt,* 209. *Alexandrum ad ſe inuitant excipiuntque,* 209.
Bruxellæ armis attentantur ab Alexandro, 223. *obſidentur,* 223. *fame laborant,*242. *dedunt ſe Alexandro,* 243.
Buccananus, vide Georgius.
Bucho Ayta S.Bauonis Præpoſitus, in Colonienſi conuentu, 73. *Regi reconciliatur,* 85.
Bucquenium, 190.
Burchorſtus Angliæ Quæſitor, 360.
Bucquoius, vide Maximilianus Vauxÿ Dominus.
Bulingerus Hiſtoricus, 129.
Buranus Comes Orangÿ filius detinetur in Hiſpania, 66.78.
Burgerhoutus pagus ſedes exercitus Fœderatorum, 22. *obſidetur à regijs,* 22. *inuaditur,* 23. *capitur ab Alexandro,* 23.
Burburgum opp. 395.
Burgleius, vide Vuillelmus.
Burgundi in Traiecti obſidione cæduntur, 69. *eorum numerus in regio exercitu,*108. *circum Traiecti mœnia diſcurrunt,* 110. *Belgio dimittuntur,* 113. *in Tornaci præſidia,* 159. *in Noueſij obſidione,*319. *eorum cenſus,*404.
Buſcoducum vrbs recuſat Raitres excipere, 20. *Regi deditur,* 99. *opem ab Alexandro aduerſus Fœd. expoſcit,* 99. *à Fœderatis obſidetur,* 240.*& inde. ab Altapennio ſeruatur,* 241. *à Vaſtio ſuccurritur,* 379.
Buſcoducenſes pacificationis Colonienſis articulos

culos admittunt, 84. Caluinianos eijciunt, 99. Hiſp. ab obſidione liberos eimbis excipiunt, 298. propterea donantur ab Alexandro, 299.

Sententiæ ad B, ſpectantes.

BEllum *hoc quoque nomine ira Dei eſt, quòd ſæpe in eo neceſſitate peccatur.*
Beneficio *ſuo commendationem à difficultate aliqui captant.*

C

C*Abrera turmæ ſubpræfectus, 178.*
Caduceator nomine Alexandri Traiecti deditionem poſcit, 92. reijcitur, ibidem.
Cecilius Anglus, 332. 359.
Ceſar Daualus Vaſtij Marchio, 204.
Ceſar Guidiccionus Lucenſis Eques Hierol. primus Noueſij muros conſcendit, 323. gemmeam ſpicam dono accipit ab Alexandro, 324.
Ceſar Comes Pepulus, 175.
Ceſar Comes Vineiguerra, 401.
Caetanus, vide Petrus.
Ceſius, vide Aiax, Nicolaus.
Caius Ranzouius Danus ab Rege Daniæ allegatus ad Alexandrum, 387.
Caletum portus Angliæ. 413.
Callous pagus. 227. 235.
Caluiniani Floyecum & Vuallones cædunt, 26. Antuerpiæ Catholicorum ſupplicationem turbant, 36. Buſcoduci eijciuntur à Catholicis, 99.
Cameracum urbs, 126. 132. terretur à Rubaſio excurſionibus & fame, 132. 133. Alenconium excipit, 143. & inde. Mediceæ Reginæ relictum, 215.
Cameraceſium caſtrum capitur ab Aleneonio, 143. Alexandro deditur, 180.
Camillus Capiſuecus Podij Catini Marchio, 57. in nauali bello miles honorarius, 204. in Tunetana expeditione nobilium in puppi præfectus, 204. in Belgio Italorum Tribunus, 204. eius ſententia de inuadenda Antuerpia in bellico Senatu, 220. 221. eius caſtra, 224. 252. 253. 256. geſta eius in Conueſtenio aggere, 264. & inde. in Couenſteniana pugna primus hoſtile vallum ſubit, 268. 269. & ab Alexandro & à Rege honoratus, 269. 306. Mochemum excurrit, 306. in Noueſiana obſidione & pugna, 319. 320. & inde. In Sluſenſi expeditione, 370. legionis eius vexilliferi, 244. eiuſdem legionis cenſus, 402. 404.
Camillus Mannellus Italus ſignifer vexillum primus extollit in muros Traiecti, 89. torque & Vuallonum Centurionatu donatus ab Alexandro, 89.
Camillus Marchio à Monte primus Italicæ in exercitu belgico legionis Tribunus, 175. 204. in pugna ad Engelmunſterum, 116. in Condæi expeditione, 113. Italorum ductor, 175. aduerſus Alenconium, 178. in bellico conſilio ad Antuerpiam, 220. eius caſtra, 224. propugnaculum in Couenſtenio aggere conſtruit & defendit, 256. 263. caſtellum D. Georgij tuetur, 263. 266. Raitrum aduentum explorat, 334. eius merita Regi ab Alexandro repræſentantur, 290. cum Spinello diſſidet, 444.
Camillus Sacchinus Inſtructor Vuallonum Alapennij legionis, 24.
Camillus Schiaffinatus Mediolan. Subcenturio in pugna occumbit, 19.
Camuſius Dinquerchæ Gubernator, 195. arcem Alexandro tradit, 196.
Campinius, vide Fredericus Perenottus.
Canalis, vide Foſſa.
Canonici Antuerpienſes urbe emittuntur à Caluinianis, 37. Colonienſes aduerſus Archiepiſcopum Gebhardum, 202.
Cantij Comes Iudex in cauſa Scotiæ Reginæ, 360. eius de Regina dictum, 360.
Capiuacca, vide Emmanuel Vega.
Caprius, vide Odoardus Borneuillius.
Capſæ ligneæ aggerum loco, 368.
Carantamaula Antuerp. nauigium, 261.
Carandoletus equitum ductor, 158.
Carlotta Borbonia Mompenſerij filia Orangij uxor, 164.
Carolus Andegauenſis Princeps, 4. 357.
Carolus Aragonius Terrauouæ Dux allegatus ab Hiſp. Rege ad Cæſarem, 10. 60. eius pro conuentu Colonienſi inſtructio, 60. & inde. Præmonetur ab Alexandro, 67. & inde. Agit cum Cæſare, 69. 70. 73. acta eius in Colonienſi conuentu, 75. & inde vſque ad, 83. laus & commendatio eiuſdem in ea legatione, 86. Buſcoducum ad deditio-

adiu-

adiuuat, 99. *Rennebergium ad Regis partes attrahit*, 102. *Inſubriæ Gubernator Italos luſtrat*, 402.

Carolus Audax Dux Burgundiæ ad Noueſium, 316. 329.

Carolus Auſtrius Hiſpaniæ Princeps uxorem optat Scotiæ Reginam, 353.

Carolus Auſtrius Archidux ad nuptias Angliæ Reginæ aſpirat, 160. & *ad Scotiæ Reginæ*, 353.

Carolus Auſtrius Burgautij Marchio ductor Germanorum in Belgio, 404. 405. *Manſfeldio additur*, 436.

Carolus Bencius in aggreſſione Traiecti pugnans occumbit, 57.

Carolus Cauantes hiſp. Centurio in aggreſſione Traiecti cadit, 57.

Carolus Coloma hiſpan. in Belgium iturus ab Idiaqueſio præmonetur, 289. 404.

Carolus Croyus Marchio Hauræus, 29. 32.

Carolus Croyus Chimacij Princeps, in Coloniæ ſupplicatione, 74. *Brugarum pro Fœd. Gubernator*, 207. *ad partes Regis inducitur*, 207. & *inde. Alexandri comes in ingreſſu Antuerpiæ*, 286. *in pontis cena*, 288. *præficitur Bonnenſi expeditioni*, 442. *Bonnam obſidet*, 443. & *inde. capit*, 446. *Manſfeldio copias tradit*, 447.

Carolus Fuggerus Germanorum Tribunus. 54. *eius legio ſtipendij partem recuſat*, 113. *Lucemburgenſem prouinciam vexat*, 119.

Carolus Gatta Orbatellum defendit à gallica claſſe. 100.

Carolus Gaurius Friſni Dominus ad Regis partes accedit, 37. *Bredæ captiuus*, 138.

Carolus Giſtellius Proueni Dominus præficitur præſidio Mechliniæ, 277.

Carolus Houuardus maris anglici Præfectus Oranglo coniungitur, 380. *contra hiſp. claſſem eligitur*, 408. *tendit ad eam inuadendam*, 412. 413, *pugnat cum Hiſpana claſſe*, 415. & *inde*.

Carolus Lignyus Arembergij Comes, 348. *ad Aldenardam periclitatur*, 173. *ductor copiarum ad Electorem ſubmiſſarum*, 202. *periclitatur in Scaldi*, 273. *in Antuerpiæ obſidione*, 271. 273. 286. 291. *in obſidione Noueſij*, 319. *Blanchembergam munit*, 373. 380. *allegatur ad pacificationem cum Anglis*, 395. *deſignatur totius Belgij Gubernator pro Manſfeldio*, 405. *præmittitur ad liberandam Gertrudisbergam ab obſidione*, 452.

Carolus Longeuallius Bucquoi Comes muneribus patris donatur, 151. *euocatus poſtea à Cæſare in Germaniam*, 151.

Carolus à Luna Lancearior um equitum ductor, 193. 205.

Carolus Manſfeldius Agnetis frater pro Truchſeſio, 202.

Carolus Manſfeldius Petri Erneſti filius, in obſidione Antuerpiæ, 224. *Teneramundam obſidet*, 227. *Viluordiam capit*, 242. *præficitur pontis defenſioni*, 253. 256. 266. *immittitur ab Alexandro aduerſus Antuerp. naues, eaſque capit*, 273. *magnum nauigium Antuerpienſium ad Alexandrum adducit*, 273. 274. *comes Alexandri*, 286. 288. *fruſtra Bobadillianis obſeſſis opem molitur*, 295. 296. *Hiſpanos deſerere curat Buſcoducum*, 298. *Grauiam obſidet*, 305. 306. 312. & *inde. Megam & Batemburgum capit*, 312. *Arſenum tendit*, 312. *expugnat*, 312. *in Noueſij obſidione*, 319. *Blanchembergam capit*, 365 *Gertrudisbergam adit*, 453. *Paſtranæ Duci mandata Alexandri exponit*, 456. *præficitur militiæ per Brabantiam*, 457. *arces aliquot apud Bommeliam capit*, 457. & *Hedelam*, 457. 458. *Hiſp. in prædam ſparſos aſtu reuocat*, 458. *cum Trib. Leua contendit*, 458. *ſeditione hiſpana legionis laborat*, 459. & *inde. exercitum Grauiam deportat*, 463. *Varambonio auxilium mittit*, 475. *male audit ob dilatum auxilium*, 476. *Reſam capit*, 478. *Bercam arcem obſides*, 478. *capit*, 479. 480.

Carolus Meneſus equitum ductor aduerſus Bironium, 193. *occiditur*, 194.

Carolus V. Imperator, 159. *eodem die naſcitur, coronatur*, & *victor*, 239. *Antuerpiam ingreditur*. 286.

Carolus Spinellus honorarius miles in Neapolitano bello, 403. *ductor triremium in nauali prælio*, 403. *in Luſitana expeditione Trib. militum, ibid. ductor Neapol. legionis in Belgium*, 403. *Alexandro commendatur à Neapolitano Prorege*, 403. *eius legio luſtratur*, 404. & *pars eius ad Bonnenſe bellum immittitur*, 443. & *pugnat*, 444

Spinelli querelæ aduerſus Centurionem ſuum, 444. altera pars legionis eodem immittitur, 445. eius legio ad Bercam pugnat, 475. 476.
Carolus Comes Sanuitalis, 175.
Carolus Truchſeſius Gebbardi Electoris Colonienſis frater, 202. Bonnam defendit, 203. terretur ſiniſtro omine, 203. à ciuibus vinctus Erneſto Electori traditur, à quo captiuus Bonnam ducitur, 203.
Carolus Viſenhouius allegatur à Gandauenſibus ad Alexandrum, 206.
Caſcus, vide Ioannes.
Casletum opp. 36.
Caſtaneus, vide Io. Baptiſta.
Caſtelletum arx, 139.
Caſtellum in Berchæ inſula, 331. & in Delle, 225. aduerſus Ipras, 198. ad Liſam fl. 180. in Moſæ ripa, 314. plura ſuper Scaldis ripis, 226. 227. 255. & in aggere Couenſtenio, 256. ad Gandauum, 206. ad Iſalam, 338. ad Sluſam, 366. & circa Traiectum, 47. 48. & prope Zutphaniam, 338. 349. Alia vide nominibus locorum.
Catalanorum, legio 403.
Cataracta Dunquerchæ, 195. Gandauenſis, vulgo Gandaui ſaxum, 190. 198. Teneræ fluuij, 227. Buſcoducenſis portæ, 241. ad Nienzilam, 149.
Catharina Medicæa Galliæ Regina pro Alenconio, 5. cum Angliæ Regina pro eodem, 160. aliud tentat, 160. pro eodem Alenconio cum Rege filio, 176. dubitat an offendat Hiſpanum Regem, 217. Cameraci dominium ſibi vindicat, 217.
Catharina Hiſpani Regis filia Sabaudo Duci nupta, 234.
Catſandia inſula apud Sluſam, 365. 366.
Celſus Celſius Centurio Italorum, 402.
Cena ſuper Antuerp. ponte, 288.
Cercampus Arteſiæ cœnobium, 72.
Cherpen opp. 14.
Chiappinus Marchio Vitellius, 290. in Angliam ab Albano tranſmiſſus, 356.
Chimacium opp. in Hannonia, 207.
Chriſtophorus Aſſonuillius Conſultor regius, 33.
Chriſtophorus Glosbouius à Secretis Poloniæ Regis, 341.
Chriſtophorus Maſcus Centurio, Thenis pugnans occiditur, 468.
Chriſtophorus de Mora aperit Regi cladem hiſpanæ claſſis, 423. admiratio, & dictum eius de Regis conſtantia, ibidem.
Chriſtophorus Mondragonius Tribunus Cherpenam & Herculanum capit, 14. & Stralam, 15. in obſidione Traiectenſi, 47. & inde. allegatur ab Alexandro ad Regem, 97. hiſpanorum parti in Belgium tendentium præficitur, 175. aduerſus Alenconium, 178. ad Dunquercam, 192. 195. in bellico Senatu ad Antuerpiam, 220 res in ea obſidione, 223. 224. 225. 227. 252. 266. 307. Arcis Antuerpianæ reparationi præficitur, 293. in Grauiæ obſidione, 305. 307. 313. in obſidione Nouſiſij, 319. 332. ad Hulſtam, 332. ad Engelam, 375.
Chrequius Ariam Alenconio tradere meditatur, 126.
Chuentus Centurio Traiecti pugnans occumbit, 53.
Ciacconus, vide Ioannes.
Ciamplitæ Comes Burgundiæ Præfectus eques aurei velleris creatur, 330.
Cincius Capiſuccus Trib. militum in nauali claſſe, 204.
Circuli doliares in obſidione Traiecti, 56. & Grauiæ, 310.
Ciſtæ, 50. 88.
Claſſis Anglorum, 413. pugnàt cum hiſpana, 415. & inde.
Claſſis Fœd. ad Oſtendæ auxilium, 196. ad Antuerpiæ pontem, 257. in Couenſtenium aggerem, 257. 258. 261. & inde. eius clades, 271. in Bommelia contra Hiſpanos, 295. ad Sluſam, 280. 281.
Claſſis hiſp. paratur, 409. eius numerus, 410. & vires, 416. ſoluit Vliſſipone ac diſtrahitur, 412. recollecta in Angliam contendit, 412. Angliæ canalem ingreditur, 413. diſponitur ad pugnam, 415. pugnat, ibidem. eius nauium infortunia, 415. & inde. 420. & inde.
Claſſis Parmenſis Belgica, 417. & inde.
Claſſis Zelandiæ, 245. 246. 248. 364. & inde. vide Claſſis Fœderatorum.
Claudia Galliæ Regis filia, 218.
Claudius Barlamontius Altapennius ad Burgerhoutum, 23. 24. 39. agit cum Vuallonum lega-

lega-

legatis, 39. 40. Carolomontij Gubernator pro fratre defuncto, 91. Bredam tentat, 138. potitur, 139. Alenconio opponi iubetur, 143. Eyndouiam recuperat, 152. 181. Steembergam expugnat, 196. Buſcoducum ſeruat, 241. 242. Catholicos Neomagenſes adiuuat, 244. Neomagum intrat, 244. eòdem immittitur, 293. Alexandri comes, 286. euocatur è Noueſio ad Grauiæ opem, 309. Venlonam obſidet, 312. in Noueſij expugnatione, 327. ad Rheni cuſtodiam, 365. ad Buſcoduci defenſionem, 373. Geldriam vrbem tentat, 373. in eam inducitur ac potitur, 373. properat ad defendendum Buſcoducum, 375. apud Engelam copias inſtruit aduerſus Holachium, 375. pugnat, 365. cadit, 376. exercitus fletus euulgata eius morte, 377. & Alexandri mæror, 377. eius elogium, 377.
Claudius Barlotta Centurio, ad Noueſium. 323 Vuallonum ductor præficitur arcibus & ponti impoſito ſuper Rheno, 333. ad Sluſæ obſidionem pugnam inſtaurat, 369. arcem aggreditur, 370. Bonnam immittitur ab Alexandro, 445.
Claudius Comes [illegible] pugnans aduerſus Raitros ſauciatur, 19. conualeſcit & arma repetit, 19.
Claudius Lanoius Mottriæ Dominus Traiecti Gubernator, 59.
Clauis aurea Alexandro donatur in Antuerpiæ ingreſſu, 286.
Cliuiæ Iuliacique Dux, vide Ioannes.
Cloetus, vide Fredericus.
Cluſa arx, 180.
Cœnobium Gaiſenſe prope Venlonam, 333. D. Michaelis Antuerpiæ, 163. 182. Teutonicorum equitum Traiecti, 48. Vaucellenſe, 141. Vallisgratiæ, 319. Veteruerde, 305. Sangisleniÿ, 144. Cercampi Arteſiæ, 72.
Collegium Niuellenſe Canonicarum Virginum, 132. Traiectenſe Societatis Ieſu. 112. Tornacenſe eiuſdem Soc. 209.
Colonia Agrippina excurſionibus infeſtatur, 316. 318. eius Eccleſiæ ſtatus, 317. eligitur ſedes ad pacificationem, 342.
Colonienſes opem ab Alexandro accipiunt aduerſus Truchſeſium, 200. queruntur de eius mutata religione, 201. alium Archiepiſcopum eligunt, 202. arma parant aduerſus Truchſeſium, 202
Colonienſe bellum, & eius occaſio, 200. & inde. 316. & inde.
Columna Antuerpiæ erecta Alexandro, 286.
Commeatus in Alexandri caſtra miſſus intercipitur à Gandauenſibus, 229. recuperatur ab Oliuera, 229. Bercham inferendus oppugnatur, 475. inuaditur, 476. inſertur Zutphaniam ab Alexandro, 334. & à Vaſtio, 337. 340. & inde. Bruxellis inferendus intercipitur, 242.
De Comitibus, vide Appius.
Comius Atrebatenſis, 233.
Comperatio Alexandri Farneſij & Iulij Cæſaris, 239. eiuſdem Alexandri & Macedonis, 254. Hiſp. & Gallorum Antuerpiam inuadentium, 186. Toletani militis cum Cæſariano, 339. Octauiani Cæſaris cum Hiſp. Rege, 423.
Concilium bellicum, vide Conſultatio.
Concilium Status, 33. 49. 105.
Conceptionis B. V. effigies reperta in inſula Bommelia, 297. admirandum eius auxilium, 298. eius nominis Societas inſtituitur, 298.
Concio ſiue allocutio Aldegundij Antuerpiæ obſidionem ſuadentis, 230. vrb. in Alexandro dedentis, 277.
Alexandri ad Conſultores in Traiecti obſidione. 11. ad Tribunum Mauritij Saxonis Ducis, 20. ad Conſultores de inuadendo Burgerhouto, 22. ad Vuallonum legatos, 39. ad Traiecti aggreſſores 55. ad Figueroæ nuncium in Traiecti obſidione, 59. ad Tribunos in ſeditione militum, 110. ad Mansfeldium aliosque Tribunos Tornacum obſidentes, 152. ad Rubaſium ad Regis partes attrahendum, 166. ad Mirabellum Galliæ Regis legatum, 195. ad Conſultores de Anterpia obſidenda, 221. ad Couenſteniÿ defenſores, 279. ad milites in Antuerpiæ ingreſſu, 287. ad Sluſæ aggreſſores, 371.
Anglorum dehortantium Reginam à patrocinio Fœderatorum, 300. 359. Barlamontij ad Alexandrum de aggreſſione Traiecti, 49. Bodini Alenconium animantis, 183. Capiſucchi offerentis ſe ſuoſque ad opem ferendam, 264. Conſultorum ad Alexan-

Alexandrum in arcium aliquarum aggreſſione, 11. 12. Coudenhouij *ad Lalinium ad Regis partes attrahendum*, 102. Leonini *ad Regem Galliæ contra Hiſpanos*, 216. Lancteiri *Vuuatendonchæ ciues animantis*, 459. Leuianæ *legionis in ſeditionem verſæ*, 459. Liesſueltij *ad Fæderatos reconciliationem cum Rege ſuadentis*, 214. Mendozæ *hiſp. legati ad Galliæ Regem contra Fæderatorum legatos*, 215. Manſfeldij *in conſultatione de Traiecto obſidendo*, 11. *ad Couenſtenij defenſores*, 267. Orangij *ad Fæder. pro deponendo Rege hiſp.* 134. Plati *ad hiſp. Regem, Scotiæ aggreſſionem proponentis*, 399. Galliæ Regis *ad Fæd. legatos*, 218. Recaldi *Sidonium ad pugnam hortantis*, 414. Septemuiri *Colonienſis ab Alexandro opem poſcentis*, 317. Serbellonij *ad Alexandrum de pecunia*, 107. Stanlæi *ad hiſp. Regem, Hiberniæ aggreſſionem proponentis*, 399. Tapinij *ad Traiecti præſidiarios*, 54. Terranouæ *ad Conciliatores in Colonienſi Conuentu*, 78. Vedaſtini *legati pro Vuallonibus*, 38. Verdugi *ad Alexandrum moram Zutphaniæ diſſuadentis*, 335. Vuallonis *ſeditioſi militis*, 290.

Condeum *opp.* 9. 133.

Confeſſarius Alexandri, 345. *Iaurengij*, 162. *Scotiæ Reginæ*, 360.

Coniugium Alenconij & Angliæ Reginæ agitatur, 17. 159. *& inde. eiuſdem Leiceſtrij*, 302. 303. *Franciſci Galliæ Delphini & Stuartæ Reginæ*, 252. *eiuſdem & Henrici Stuarti*, 253. *eiuſdem & Iacobi Bottueli*, 254. *Sabaudiæ Ducis & Catharinæ hiſp. Regis filiæ*, 234.

Coniuratio Anglorum in Eliſabetham Regi, 357. *Heſij, Chrequij, & Inchij in Alexandrum*, 126. *vide Seditio, Proditio.*

Conuiuium legatis Vuallonum exhibitum, 39. *eligitur ad diſceptandum*, 40. *legatis Anglorum apparatum*, 395. *vide Cena.*

Conradus Marchio Malaſpina pugnans obit in obſidione Traiecti, 56.

Conradinus Sueuus, 357.

Conſaluus de Caſtro Centurio, 308.

Conſaluus Gironus Inſtructor Pacianæ legionis, 180. 308.

Conſultatio Alexandri, 10. 11. 22. 33. 107. 132. 141. 145. 188. 220. 331. 363. Ducum *Altapennij*, 140. 176. 376. Eliſabethæ *Angliæ Reginæ*, 351. Fœderatorum, 18. 84. 135. 214. 240. 246. 380. Hiſpani *Regis de Angliæ inuaſione*, 399. Leiceſtrij, 332. Mansfeldij, 264. Sidonij, 413. Vuallonum, 26. *Vide Conuentus.*

Contentio, vide Diſſidium, Diſcordia.

Contrera Zappata Vicarius, 100.

Contradiccus agger, 255. *& inde.* 268. *& inde.*

Conuentus Arteſiæ, 32. *impugnatur ab Archiduce Matthia*, 32. *Colonienſis indicitur*, 73. *& inde. diſſoluitur*, 84. *Fæderatorum Antuerpiæ*, 34. *Vuallonum Prouinciarum*, 104. *& inde.*

Coquela Mottæi Vicarius, 443.

Corbes inter tormenta, 50. *earum compoſitio*, 50.

Corelius, vide Hieronymus.

Cornelia Lalinia Rennebergij ſoror, 102.

Corona ab Vuallonibus collo geſtatur, 25.

Coronarij milites, 25. 26.

Corporis Chriſti D. N. ſupplicatio, 29. 74. *Antuerpiæ interturbatur*, 36.

Corſici milites, 402.

Corruacum opp. 114. 173.

Coruera, vide Petrus.

Coruinus, vide Matthæus.

Corunna portus Gallæciæ, 412.

Coſmus Comes Maſius Alexandri à ſecretis, 95. *Antuerpienſibus perſuadet arcis reparationem*, 292.

Coſmus Puialtes hiſp. Centurio pugnans occiditur, 477.

Coudenhouius, vide Iacobus.

Cou nſtenia villa, 255.

Couenſtenius agger caſtellis ab Alexandro munitur, 255. *duplici claſſe à Fæd. inuaditur*, 257. 258. 261. 263. *rumpitur à foſſoribus*, 263. *occupatur eius pars*, 262. *& munitur*, 263. *defenditur*, 268. *& inde.*

Couordia opp. capitur à Schenchio, 130. *recuperatur à Rennebergio*, 130.

Crater argenteus & guttus remittitur ab Hollando ad Vegam hiſp. 470. 471. *aureus dono mittitur Buſcoducenſibus*, 299.

Crepicordium arx, 379.

Creſcius, vide Georgius.

Crypta cæca, 46. 87. 88.

Croyus, vide Carolus Chimaci Princeps, Carolus

rolus

rolus Marchio Hauræus, *Philippus Areſchoti Dux*, *Ioannes Rheuſij Comes*.

Cultus B.V. MARIAE Antuerpiæ reſtituitur, 286. *augetur ab Hiſpanis*, 297. *& in exercitu*, 347.

Cunicularÿ Traiectenſis dolus, 62.

Cuniculus in Dauentriæ obſidione, 13. *in obſidione Traiecti*, 46. 51. 52. 58. *& inde. eius ſtructura*, 52. *in Tornaci obſidione*, 150. 156. *fabricatur in nauibus ab Antuerpianis*, 247. 259. *& à Sluſanis*, 381. *Noueſij*, 328.

Sententiæ ad C, ſpectantes.

Calliditas *ad extremum ſe ipſam perditum it, & magnam veneni ſui partem bibit*.

Nemo adeò intractabilis eſt, cui ſuum denique manubrium non ſit, quo capi, *ac teneri poſſit*.

Facile captiui *tranſeunt animo in eas partes, vnde nequeunt expedire corpus*.

Familiare eſt hominibus, ſupra vires humanas credere, quidquid ſupra captum *illorum ſit*.

Non ſemper virium contentione res conficitur: eſt interdum, vbi cedendo [illegible] *obſecundando altius aſſurgatur*.

Gliſcit in arbitrantium cœtu *contumacia*.

Obſequentes ſinguli, contumaces *vniuerſi*.

Commercia *ſocietas alit*.

Tutum non eſt, ingenia odÿs innutrita, nouo conciliata *beneficio, velut delinitam lactis hauſtu viperam in ſinum admittere*.

Conſilia *omnia, & præcipuè bellica tandiu tuta, quandiu tecta*.

Tunc offertur abſque neceſſitatis ſuſpicione concordia, *cum à ſuperiore offertur*.

Multum in bello refert, vt conſilÿ *actor ſit, qui author fuerit*.

Hoſtium conſilia *niſi aurea claue, non reſerantur*.

Quæ conſerta *ſunt, ſi diſtrahi cœpere, ac plura labi, labant omnia*.

Non raro videmus præſertim in bello Dominos vitæ fieri alienę, qui fuerint contemptores ſuę.

Aliqua contemptu *melius refelluntur*.

Non ſemper ingentes belli copiæ *expetendæ non magis, quam ingentia corpora magnis plerunque morbis obnoxia, carius ali ſolita, motuque tardiora, & accipiendo vulneri latius porrecta*.

Spes, & cupido credulos *homines facit*.

D.

Dalemium *arx in Brabantia*, 192.

Dalus, vide Valentinus.

Damma opp. 365. 373.

Danus, vide Steno.

Darleus, vide Henricus Stuartus.

Daualus, vide Alphonſus, Cæſar, Ferdinandus.

Dauentria obſidetur à Rennebergio, 12. *defenditur à Polwilerÿ legato*, 12. *deditur Rennebergio*, 12. *recuperatur à Taſſio*, 348.

Dauiſonus Angliæ Reginæ Secretarius, 362.

Deditio Aldenardæ, 174. *Antuerpiæ*, 277. 284. *Berchæ*, 479. *Blienbeca*, 472. *Bonnę*, 203. 439. 446. *Bouchemÿ*, 130. *arcium in Brabantia*, 457. *Brugarum*, 208. *Bruxellarum*, 243. *Buſcoduci*, 99. *Condęi*, 134. *Cameraceſi*, 180. *Cluſę*, 180. *Dauentrię*, 348. *Dunquerchę*, 195. *Engelę*, 379. *Gandaui*, 232. 233. *Geldrię*, 373. *Gertrudisbergæ*, 450. *Grauię*, 311. *Groningę*, 129. *Hedelę & arcium in Bommelia*, 457. 458. *Iprarum*, 208. *Mechlinię*, 276. *Niuellarum*, 133. *Neomagi*, 243. *Neoporti*, 190. *Ninouę*, 180. *Sluſę*, 382. *Teneramundę*, 229. *Tornaci*, 157. *Vuactendouchę*, 450. *Venlonę*, 315. *Vuouę*, 348. *& aliarum arcium in Flandria*, 198. 226. *Vide plura ſuis locis*.

Dela inſula, 224. *à Rubaſio capitur*, 225.

Delous, vide Andreas.

Delphinus, vide Flaminius.

Delſzila opp. 130.

Delphinas Aruernorum Princeps, 176.

Delphi in Hollandia, 212.

Demetrius Baſta, 290.

Denneterius Chimacum tradere tentat Alenconio, 207. *capitur ab Alexandro*, 207. *Domino ſuo Chimacio Principi reconciliationem cum Rege perſuadet*, 207.

Depoſitio Regis è Belgÿ Principatu, 134. 136.

Derbiæ Comes, vide Henricus.

Deſpaus, vide Guerraus.
Dieeus quid Belgis ſit, 255. 306.
Dictum Alexandri, 266. Angli, 360. Antuerpienſis de aurea pecude, 283 Areſchoti Ducis de Alexandro, 144. Chriſtophori Morę de Rege, 423. Orangij de Vuallonibus, 147. Hiſpani de Alexandro, 172. Aytonę de Miſſione caſtrenſi, 347. Signiferorum de Alexandro, 403. de Reginis Anglię Scotięque, 357.
Didacus Auila Calderonus Manriquę legionis ductor, 460. 461. Cortraco pręficitur, 467.
Didacus Eſtouarius Mondragonię legionis Inſtructor Antuerpiam pręmittitur, 284. allegatur ad Bobadillam, 299. pręit inuadentibus arcem Bergarum, 437. proditur 437. & inde.
Didacus Flores Centurio pugnans oeeiditur, 308.
Didacus Florus Valdeſius in hiſp. claſſe, 414.
Didacus Guerra hiſp. Centurio pugnans eadit, 477.
Didacus Hurtadus Mendoza Centurio hiſp. in aggreſſione Traiecti moritur, 59.
Didacus Ortizius hiſp. Centurio in Traiectenſi obſidione occumbis, 58. mirum de eo cunieuli vi ſublato, 58. 59.
Didaeus Pimentellus hiſp. Tribunus in Claſſe in Anglos. 410. nauim defendit ab Hollandis, 420. Anglis ſe dedit, 420. 421.
Dieſtemium arx, 17. defeeit ab hiſpanis, 125. eapitur à Gallis, 189.
Dilia ſl. 186. 223.
Dynaſtæ in Belgium confluentes, 404. Hiſpanis in claſſe contra Anglos, 410.
Dionyſius Templeus Niuellarum victor, 132 capitur à Mansfeldio, commutaturque cum Glimeſio, Niuellæque Domina, 133. Bruxellas Alexandro dedit, 243.
Diſa ſl. 375.
Diſeordia inter Anglos & Belgas, 350. inter Belgas, 3. inter Brabantinos & Batauos, 450. inter Bruxellenſes, 243. in caſtris Alexandri, 77. inter Fœderatos & Leiceſtrium, 384. & inde. inter Guidicionum & Meſam, 323. inter Hiſp. in aggreſſione Grauiæ, 307. inter Hiſpanos Duces, 470 inter Petrum Mansfeldiū & Gonzagam, 94. & inter Petrum Mansfeldium & Ruboſtum, 131. inter Carolum Mansfeldium & Leuam, 458. inter Marcantium & Firminum, 348. inter Mechlinienſes, & præſidiarios, 276. inter Neomagenſes, 244. inter Reginas Angliæ, Scotiæque, 352. inter Regem Reginamque Seotiæ, 354. inter Schenchium & Pattonum, 373. inter Spinellum Trib. & Montium Cent. 444. inter Toraluam & Vegam, 469. inter Treſlongum & Meetcherebium, 245. inter Vuallones & Germanos, 98.
Dixmuda vrbs capitur à Gallis, 188. recuperatur ab Alexandro, 196.
Doignius, vide Franeiſcus.
Dolus Aldegundij & Antuerp. 282. Alenconij, 9. Angli militis, 437. Areſchoti, 144. Bouchemij abeuntium, 130. Eſpinoiæ, 157. fœminæ, 206. Holachij, 128. Mansfeldij, 58. Militum, 154. Orangij, 160. Paſchaſij, 43. Puellæ ad Stenouicum, 181. Scoti, 177. Traiectenſis fuſſoris, 62. Turcarum, 63. Valſingami, 43. Vuaclendonchæ, 373.
Dominicus Laytona Luſitanus, 60.
Dominicus Rapetus, 133.
Dommela ſl. 375.
Dona pontificia ad Alexandrum mittuntur, 318. 329. 330. alia dona. vide ſuis locis.
Donga ſl. 451.
Dordreehtum, 297. 451. 453. 480.
Doria, vide Io. Hieronymus.
Dorouernium portus Angliæ, 413.
Dorpius Ziriczeæ Præfectus, 68.
Dracus, vide Franciſcus.
Droſſardus quid, 101.
Duartus Princeps Luſitanus, 60.
Dudlem, vide Ioannes.
Duisburgum opp. 333.
Dunæ quid, 193.
Dunquercha ab Orangio Anglię Reginæ offertur, 20. 182. deſignata ad occupandum ab Alenconio, 182. capitur, 188. obſidetur ab Alexandro, 195. deditur, 195. 196.

Sententiæ ad E, ſpectantes.

INuiſum eſt obſidentibus vrbem deditionis nomen.
Prodere vrbem dicendus eſt, quiſquis vrbem impari animo ſuſcipit defendendam.

Sua quiſque acrius defendit, *quàm raptor inuadit aliena*.
Deſertor *rarò fortiter finit*.
Diſſociati *animi contentione religionis, & regni, raro coaleſcere inter ſe poſſunt*.
Quędā non fiunt, quin ſimul fieri doceantur.
Animi dum ſuſpenſi hærent, perloui pulſu huc illuc transferuntur, non minus quàm quidquid pendet, verſatile eſt.
Veterano Duci *repentinus magis, quàm improuiſus occurrit hoſtis*.
Non plura medicorum diſſidio funera, quàm corruptæ diſcordia *Ducum victoriæ numerantur*.
Prima expeditione Dux *æſtimatur, nec magis ex inſpectis cuiuſque in ortu ſideribus tenorem vitæ præcinunt coniectores, quàm ex fortuna primùm prodeuntis in aciem Imperatoris, reliqua curſum militiæ præſentiunt hoſtes*.

E

Echelous pagus, 198.
Echembergius Chiliarcus Germanorum, 443, 445.
Echius equitum ductor, [illegible].
Echta pagus, 17.
Edictum Alexandri *pro Raitris*, 21. *pro Traiecto*, 97. Angliæ *Reginæ in Vuallones*, 43. Cæſareum, 203. *in hæreticos*, 66. *proſcriptionis Schenchij*, 442. Hiſp. *Regis proſcriptionis Orangij*, 135. Vuallonum *in hæreticos*, 26.
Edmundus Northumbriæ Dux, 301.
Eduardus Stanleus Anglorum ductor ad Zutphaniam, 339. *eques creatur*, 340.
Egmontius, vide Philippus.
Eyndouia, 18. *ab Altapennio oppugnatur*, 152. *à Boniuetto gallo præoccupatur*, 184. *recuperatur à Mansfeldio*, 192. *Holachio deditur*, 373.
Elbertus Leoninus Geldriæ Cancellarius, Orator pro Fœd. allegatur in Galliam, 215. *Regem alloquitur*, 216.
Electores Imperij, vide Septemuiri.
S. Eligij pagus, 83.
Eliſabetha Angliæ Regina Belgis offenſa, 6. 8. 20. *Vuallonibus irata*, 43. *erga Alenconium prona*, 160. *nupturam ſe ei oſtendit*, 161. *Fœd. legatos admittit*, 300. *opem ijs pollicetur*, 301. *eorum principatum recuſat*, 301. *ſpem coniugij facit Leiceſtrio*, 302. *de eo querelas non libenter audit*, 340. 342. 350. *offenditur ob titulum Principatus*, 304. *Leiceſtrium reuocat*, 349. 384. *Conuentum indicit pro Scotię Regina*, 351. *pecuniam exigit in Belgarum auxilium*, 341. 363. *odium eius in Scotiæ Reginam*, 252. *& inde. Damnat eam morti*, 358. *differri ſupplicium fruſtra iubet*, 361. *Luctum ſimulat*, 362. *milites in Belgium mittit*, 363. *& opem Sluſæ*, 371. *agit de pacificatione cum Hiſpano*, 387. 390. 391. *& inde. Dracum in Hiſpaniam mittit*, 391. *Scotiam, eiuſque Regem auertit ab Hiſpanis*, 407. *ad defendam inſulam contra Hiſpanos ſe parat*, 407. 408. *& inde. Triumphat de hiſpana claſſe*, 424. *Alexandrum reddi ſuſpectum curat apud Regem*, 431. 432. *eius reſponſum ad Hiſpanorum proditorem*, 439.
Elmontius Buſcoduci Pręfectus, 241.
Elogium Altapennij, 377. *Barlamontij*, 91. *Bellij*, 251. *Hiſp. Regis*, 423. *Leuię legionis*, 466. *Orangij*, 212. *Rubaſij*, 251. *Scotię Reginę*, 362. *Schenchij*, 474. *Taſſij*, 443.
[illegible] *Luſitani filius in Leiceſtrij caſtris*, 332.
Emmanuel Lalinius Montinij Dominus pro Leiceſtrio, 3 *Fœderatis offenſus*, 4. *abſtrahitur à Fœderatorum partibus*, 25. 26. *ad Regis partes accedit*, 26. *allegatur ad Arteſię conuentum*, 32. *eius cum regijs acta*, 36. *hiſp. timet*, 42. *Cortracum recuperat*, 114. *inſidias Alexandro paratas detegit*, 126. *Bouchemium capit*, 130. *& Condęum*, 133. *ſuſpectus Alexandro*, 145. *in Tornaci aggreſſione*, 152. 153. *ſauciatur*, 154. *periculum eius conuiuantis cum Alex. apud Aldenardam*, 173. *allegatur ad tentandam reconciliationem cum Fœd. delegatis*, 189. 208. *ad obſidendam Dunquercam immittitur*, 192. *obſidet*, 195. *Renthiaci Marchionis appellatione decoratur*, 195. *Hannoniam & Arteſiam defendit aduerſus Gallos*, 219. *Mechlinienſi expeditioni pręficitur*, 277. *conſiliorum*? *Alexandri*. 286. *militibus in ponte Scaldis cenantibus inſeruit*, 288. *conatur ſeditioſos ſedare*, 291. *ſubſtituitur pro*

Mottao ſauciato, 369. *& ipſe ſauciatur*, 370. *preficitur Sluſa expeditioni*, 380. *ductor Vualloniæ legionis*, 405. *maris præfectus in belgica claſſe*, 405. 417. *Bergas ad Somam obſidet*, 436. *& inde*.

Emmanuel Vega Capiuacca Centurio hiſpan. pugnat ad Engelam, 375. 376. *præficitur Bobadilliæ legioni*, 405. 467. *legionem obedientem retinet*, 460. 461. *lis eius ſuper ſpolijs cum Toralua*, 469. *vexilla ab Hollando Bergarum Gubernatore obtinet*, 470.

Enplaum caſtrum apud inſulam Bommeliam, 295. 297.

Enbyſius, vide Ioannes.

Engela arx obſidetur ab Holachio, 375. *à Regijs munitur*, 375. *Holachio deditur*, 379. *pugnæ apud illam delineatio*, 376.

Engelmunſterum caſtrum obſidetur à Lanua, 115. *pugnæ ibi commiſſæ delineatio*, 116.

Epirotæ equites, 107. 114. 128. 291. 335. 336.

Epiſcopus, Atrebatenſis, 29. *Brugenſis*, 20. 209. *Buſcoducenſis*, 456. *Cameracenſis*, 143. 284. *Colonienſis*, 73. 202. 318. 319. *Friſingenſis*, 136. *Herbipolenſis*, 73. *Leodienſis*, 113. *Mechlinienſis*, 234. 243. 277. 289. *Nazarenus*, 5. *Roſſanus*, 14. *Ruremundanus*, 139. 315. *Treuirenſis*, 73.

Epiſtolæ vide Litteræ.

Equeſtris decurſio, 234. 330.

Equites aurei velleris creati ab Alex. 330.

Erneſtus Bauarus Friſingæ & Leodij Epiſcopus, 136. *poſtea Colonienſis Archiepiſcopus & Elector Imperij*, 262. *arma parat aduerſus Truchſeſium*, 202. *triumphans Bonnam ingreditur*, 203. *opem in Meurſium expoſcit ab Alexandro*, 316. 317. 318. *conſternatus Bauariam cogitat*, 318. *animatur*, 318. 319. *in Noueſij obſidione*, 321. *& inde. Nouæſium victor inducitur*, 330. 333. *Bonnam amittit*, 440. *opem ab Alexandro poſcit*, 441. *accipit*, 441. *& inde. Bonnam ingreditur recuperatam*, 447. *Tungros ad Alexandrum abit*, 471. *premitur à Meurſio & Schenckio*, 471. *à Farneſiano milite iuuatur*, 471. *recuperat Berçam, & reliquas arces*, 480.

Erſta fl. 318.

Excluſa arx ab Alenconio capitur, 143.

Eſcouarius, vide Didacus.

Eſpellium in Geldria, 180.

Eſpinoi Princeps, vide Petrus Melunius.

Eſtepa, 25.

Eſſexius Comes, vide Robertus.

Eſtrellius, vide Franciſcus Diuionius Eſtrellæ Dominus.

Euſtachius Iumelius, 104.

Exercitus Regius, *eius numerus*, 5. *augetur*, 6. Malecontentorum, 7. 174. 199. 204. 402. 403. *luſtratur*, 9. 18. 365. *pars eius dimittitur*, 18. 112. 113. *cenſus eius*, 404. 405. Alenconianus, 328. 331. Anglorum, 332. 335. 371. Fœderatorum *numerus* 22. 140. *decreſcit*, 6. 55. 375. Turcarum *Imperatoris numerus*, 63. *vide Expugnatio, Fœderati, pugna, & propria Ducum nomina.*

Expeditio Alexandri *Aldenardenſis*, 167. *Antuerpienſis*, 221 *Berchenſis*, 330. *contra Germanos*, 337. *Nouæſiana*, 316. *Sluſenſis*, 363. *Tornacenſis*, 146. 147. *Venlonenſis*, 311. Arembergij *Gertrudisbergenſis*, 450. Auſtriaci *Anglicana*, 356. *Tunetana*, 204. Chimaci *Bonnenſis*, 439. 442. Coruini *Lirenſis*, 17?. Drachi *Hiſpanienſis*, 3?1. Fœderatorum *Buſcoducenſis*, 240. *& in arces ad Scaldim*, 240. 245. 257. 262. *Nouæſiana*, 445. *Zutphanienſis*, 333. Gonzagæ *in Raitres*, 19. Hiſp. Regis *Luſitanica*, 77. 103. Hiſpanæ claſſis *in Angliam*, 409. Leiceſtrij *Belgica*, 331. 350. *Nouæſiana*, 332. *Zutphanienſis*, 333. 338. Mansfeldij *Bouchemienſis*, 130. *Grauiana*, 305. *Niuellenſis*, 132. *Vuachtendoncana*, 436. 447. Montinij *Condæana*, 133. *Venlonenſis*, 311. Mottæi *Dunquercana*, 195. *Oſtendæ*, 2?4. 452. Pattoni *in Naſſauium*, 471. Rubaſij *Cameracenſis*, 132. *Engelmunſterenſis*, 115. Renthiaci *Bergenſis*, 236. *Mechlinienſis*, 277. Septemuiri *Colonienſis in Truchſeſium*, 202. Taſſij *Stenouicenſis*, 181. *Zutphanienſis*, 197. Varambonij *Berchenſis contra Meurſium*, 475. Vaſtij *Aldenardenſis*, 167. *Zutphanienſis*, 335. *vide propria locorum nomina.*

Explorator ab Aldegundio Antuerpiam miſſus, 240.

Expugnatio à Fœderatis *Axelæ*, 331. *Bonnæ*,

næ, 440. *Broncborſtij*, 180. *Eſpellij*, 180. *Cortraci, Mechliniæ, & Ninouæ*, 114. & *plurium in Dela locorum*, 225. *à* Regijs *Aldenardæ*, 174. *Antuerpiæ*, 277. 284. *Axelæ*, 198. 332. *Berchæ*, 479. *Blanchembergæ*, 365. *Blienbecæ*, 472. *Bonnæ*, 203. 446. *Bredæ*, 138. *Cameracenſij*, 180. *Cataractæ Gandauenſis*, 198. & *Cherpenſis caſtri*, 14. *Cluſæ*, 180. *Condæ opp.* 133. *Delæ inſulæ*, 225. *Dunquerchæ*, 195. *Eyndouiæ*, 18. 184. 192. *Engelæ*, 379. *Gaesbecei*, 180. *Grauiæ*, 311. *Hedelæ & aliarum ibidem arcium*, 457. *Herculani opp.* 14. *Lieſenſuchi*, 225. 246. *Mechliniæ*, 277. *Meurſiæ*, 330. *Neoporti*, 196. *Ninouæ*, 180. *Noueſij*, 326. *Reſæ*, 478. *Sluſæ*, 382. *Steembergæ*, 196. *Stenouici*, 181. *Teneramundæ*, 229. *Tornaci*, 157. *Traiecti*, 93. *Venlonæ*, 315. *Vuactendonchæ*, 450. *Vuertæ*, 19. *Vuouæ*, 348. *Vuillenbrouchi*, 100. & *aliarum arcium in Flandria, in Colonienſi ditione, circa Delam inſulam, & alibi ſuis locis. Vide Deditio, Expeditio, Pugna, &c.*

Sententiæ ad F. ſpectantes.

P*Ercupidus* emptor *faſtidioſum venditorem facit.*

Magiſter eſt hodiernus, heſternus error.

Errorem *ſuum amantes iuuat non agnoſcere errantium Ducem.*

Vna interdum clade ammiſſis fortibus viris, tanquam ſuccisis neruis, reliquus exercitus *vigore inde omni, viribuſque deſtituitur.*

Peritia Ducum, & virtute militum congeminantur exercitus.

Facilius plerumque expugnatur, quod ſua munitione nunquam creditur oppugnandum.

Res in exitu *æſtimantur, & cum abeunt ex oculis, tunc videntur.*

F

F*Abius Farneſius honorariorum militum ductor in aggreſſione Traiecti*, 55. *Traiectum aggreditur*, 56. *ſauciatur*, 57. *ſemiuiuus extrahitur à pugna*, 60. *mortuus lugetur ab Alexandro*, 60.

Fabius Gatta Vuillebroucum occupat, 100.

Fabius Matalonius Louanium ab Alenconianis defendit, 180.

Fabius Myrtus Nuncius Apoſtolicus in Gallia, 5.

Fabius Regina defenſam diu Engelam Holachio dedit, 375. 379.

Fabri foſſores, 48. *è Leodio petuntur*, 62. nauales, *ad Couenſtenium*, 263. *è Brema aduocantur ad naues extruendas*, 406. & *è Liguria*, 406.

Fabula Pariſijs edita ſuper reconciliatione Vuallonum, 42.

Facinus Alexandri, 171. Angliæ *Reginæ*, 43. Angli *Centurionis*, 339. Antuerpienſium *hæreticorum*, 84. 85. Bergenſium *fratrum*, 294. Caluiuianorum, 37. 182. Capiſucchi, 200. Girardi, 211. Hiſpani *equitis*, 114. *Iaurengij*, 162. *Quatuor* Italorum, 169. Mulieris *Venlonenſis*, 312. Noueſianorum, 322. 323. Orangij, 234. Riuij, 229. Teneramundanorum, 228. Toletani *militis*, 339. Valſingami, 43. Vuactendochæ *Gubernatoris*, 373.

Famauſius Mechliniæ Gubernator Alexandro vrbem dedit, 277.

Fame[illegible] *eius prouerbium*, 180. *regij exercitus ad Sluſam*, [illegible].

Farneſium opp. 60.

Fauchembergius Comes prætorianorum militum præfectus, 38. 39.

Fauara Marchio turmæ equitum præfectus, 405.

Federicus Aſſlictus Centurio obſes Bonnenſibus datur, 447.

Federicus Comitis Bergenſis filius aduerſus Meurſum, 294.

Federicus Secundus Daniæ Rex in concordiam inter Angliæ Reginam & Hiſp. Regem intendit, 387. & *inde. Fœderatis offenditur*, 390.

Federicus D. Marollæ Abbas, 73. 85. 115. *vide Abbates*

Federicus Iambellus Italus Hiſpaniam adit, 247. *ſpretus Antuerpiam ad Fœderatos ſe transfert*, 247. *inuentor bellicarum machinarum*, 247. & *inde. eius Socij*, 257. 259. 260.

Federicus Perenottus Campinij Dominus Granuella-

nuellani Card. frater, Gandaui captiuus pro regijs laborat, 205. 209. in carcerem traditur, 210. inde educitur, 233. Gandauo ab Alexandro præficitur, 234. Antuerpiæ imponitur, 289. Antuerp. arcis reparationem perſuadet, 292. agit de concordia per litteras cum Angliæ Regina, 390. 393. 394 395.

Federicus è Saxoniæ Ducibus, 331. in Berchę obſidione, 331.

Federicus Villaſecca biſp. Centurio, 476.

Felix Peuchnerus Centurio, 322.

Fœmina virum mentita inter cæſos reperitur, 472. Traiectenſium ſeminarum opera in urbis defenſione, 54. 56. & Senenſium in urbis ſua, 54. cæduntur, 94. eas mentiti viri, 7. Venlonenſium ferocia, 312.

Ferdinandus Bauariæ Ducis frater Coloniam exercitum ducit, 202.

Ferdinandus Daualus Vaſtij Marchio in Antuerpienſi ponte periclitatur, 250. 252. Vniuerſo equitatui præficitur ab Alexandro, 255. Antuerpiæ ſuburbia depopulatur, 275. pro Manſeldio exercitui imponitur, 285. inſeruit in cena ſuper ponte, 288. præmittitur ad obſidendum Noueſium, 318. præficitur Zutphaniæ expeditioni, 335. in ea pugnat inter primos, 336. ſuperatis hoſtibus annonam Zutphaniam introducit, 337. 340. Roſendaliam præmittitur, 365. copijs per Campiniam præficitur, 379. Buſcoduco annonam inducit, 379.

Ferdinandus Lopeſius imponitur Gubernator Cherpenſi oppido, 14.

Ferdinandus Salinas generalis auditor regij exercitus, 431. Anglos diſſidentes componit, 454.

Ferdinandus Spinellus Ziri Marchio, pugnans occumbit, 476.

Ferdinandus Toletanus Tribunus in obſidione Traiecti, 54.

Ferdinandus Truchſeſius Colonienſis Septemuiri frater Buſcoduci occiditur, 241.

Ferrantes à Boſco Aragonius Miſilmeri Ducis frater, 404.

Ferrantes Farneſius Parmæ Epiſcopus, 61.

Ferrantes Gonzaga ductor Germanicæ legionis, 405.

Ferrantes Spinula Antuerpiam captiuus ducitur, 263.

Ferreoli equites germani, 108.

Feruacius, vide Gulielmus.

Ferumius Noorti Præfectus, 225.

Feſtum S. Andreæ Tornaco fatale, 159.

Figueroa, vide Lopeſius.

Finis belli nauigium Antuerpienſium immittitur in pontem, 261. 273. & inde.

Firminus Vuoua Gubernator, 348.

Flaminius Delphinus Romanus in aggreſſione Traiecti honorarius miles, 57. Vicarius pontificij exercitus in Hungaria, 57.

Flaminius Garnerius, 191.

Flandria è ſeptemdecim Belgij prouincijs, 99. 198. 223.

Fleibotæ naues, 417.

Fleuus Lacus, 223.

Fliſeus, vide Ioannes, Iacobus.

Fliſſinga Zelandiæ portus, 301. 401.

Floyecus nobilis Arteſiæ, 26. cæſus, 26.

Florentius Floionus Barlamontij Comitis frater Namurco præficitur, 91. Geldriæ imponitur, 379. ductor Germanicæ legionis, 405.

Florentius Vanderhaer, 104.

Flottæ ponti Antuerp. oppoſitæ, 238. 246. 249.

Fœderati Ordines, eorum ſtatus, 1. 5. opem accipiunt à Caſimiro. 4. Alençonium euocant, 4. eorum militum numerus, 5. pro ijs agit Caſimirus apud Anglam, 9. 20. eorum peditum numerus, 22. deſeruntur ab Vuallonibus, 25. inuitantur ad reconciliationem, 34. 35. 42. obſeruantiam Catholicæ Religionis Regi & Cæſari promittunt, 64. ad pacem inclinare videntur, 65. arbitrum Cæſarem eligunt, 65. 73. legatos ad Colonienſem conuentũ mittunt, 73. eorum acta in eo conuentu, 76. & inde. Regem Belgij principatu deponunt, 135. & inde. Alenconium euocant. 136. 210. Sanctos eiurant, 137. cum Alenconio reconciliantur, 191. 210. Mauritiũ Orangio parenti ſubſtituunt, 214. conſultant de aduocando externo auxilio, 214. dubitant cui prouinciarum imperium deferant, 215. Galliæ Regem præferunt, 215. nihil obtinent in Gallia, 218. 257. Angliæ Reginæ offerunt belgicũ principatum, 300. & inde. impetrant Ducem & copias, 301. Leiceſtrium excipiunt, 303. diſſidium inter eos & Leiceſtrium, 340. 350. 384. A Poloniæ Rege ad reconciliationem cum Rege animantur, 341. & à Cæſare,

ſare, 342. eorum Senatus ſuſcipit regimen pro Leiceſtrio, 343. diſſident cum Anglis, 350. abrogant Leiceſtrio authoritatem, 350. diſſident inter ſe, 384. 386. & inde. Recuſant agere de pace cum Rege, 394. ineunt fœdus cum Angliæ Regina, 408. Reliqua vide in nominibus locorum, quæ ipſi ceperint, aut amiſerint. & in Deditio, Expeditio, Expugnatio, & alibi.

Foſſa Bruxellenſis, 223. Druſiana, 333. Farneſiana ſiue Parma, 236, alia Farneſiana ſeu Sluſenſis, 418.

Foſſores pugnant intra cuniculum, 27. 120. ad aggerem Cauenſtenium, 263. vide Dolus & Fabri.

Folles in cuniculis, 51.

Franciſcus Aguillarius Aluaradus hiſp. Centurio, 57. Dunquerchæ Gubernator, 196.

Franciſcus Arrighettus honorarius miles pugnans occiditur, 57.

Franciſcus Bobadilla Tribunus, 199. in Bommelia inſula, 295. obſidetur aquis ab Holachio, 295. effigiem B. V. à milite repertam adorat, 297. liberatur, 298. 306. in Noueſij obſidione, 319.

Franciſcus Borbonius Aruernia Delphinus, 161. Dux in exercitu Alenconij, [illegible]

Franciſcus Diuionius Eſtrellæ Dominus Eſpinoi Vicarius, 147. 153. Tornaci deditionem Raſſinghemio offert, 157.

Franciſcus Dognies Beaumontij Dominus in conuentu Colonienſi, 73. & Arteſia, 104.

Franciſcus Dracus explorat bellicum apparatum hiſpanorum, 391. eorum naues diſſipat, 392. armatur in Hiſpanam claſſem, 408. cum ea pugnat, 415. & inde.

Franciſcus Guillama aulicus Alexandri, 113.

Franciſcus Galliæ Delphinus, 352.

Franciſcus Gualtherius, 104.

Franciſcus Lanus caſtrorum pro Ordinibus præfectus Burgerhoutum munit, 22. Vuallonum pagos vaſtat, 35. Traiecti gubernator intrare obſeſſam vrbem prohibetur, 45. Ninouam capit, 114. Engelmunſterum obſidet, 115. pugnans capitur, 116. eius virtus & fortuna, 116. captiuus ducitur ad Alexandrum, 117. cum Egmontio commutatur, 118. Alexandrum ab obſidione Aldenardæ deterrere conatur, 167. 168. militum per Flandriam præfectus, 168. eius ad Orangium litteræ de Alexandro, 174. 190. & mœror de filio Tilinio à regijs capto, 236.

Franciſcus Leodienſis mirè ſeruatus in pontis Antuerpienſis fractura, 251.

Franciſcus Monteſdoca hiſp. in Traiecti obſidione, 49. eius vrbis Gubernator deſignatur, 97.

Franciſcus Moroſinus Centurio, 413.

Franciſcus Pepinus ductor Vuallonum, 25.

Franciſcus Pontius Mirabellus allegatur ad Fœderatos, 194. & ad Alexandrum, 194.

Franciſcus è Saxonum Ducibus ductor equitum in exercitu regio, 9. 20. 23. & inde.

Franciſcus Toletanus hiſp. Tribunus, 108. 410. 420.

Franciſcus Turrius de Viuero hiſp. Centurio pugnat ad Cauenſtenium, 266. ad Grauiam 310. ſauciatur, 311.

Franciſcus Valdeſius Trib. Hiſpanorum, Ruram traijcit, 17. Vuertam capit, 18. ad Burgerhoutum, 23. 24. ad Traiectum, 54.

Franciſcus Verdugus Groningam ab Alexandro mittitur, 149. Friſiæ præficitur, 149. Locbemum obſidet, 181. Meurſium fugat & munitionem expugnat, 293. pugnat cum Naſſauio, 299. in Noueſij caſtr. 331. in inſula [illegible] circa Bercheloam, 333. apud Zutphaniam, 333. 335. 337. in Bonnenſi bello, 443. cum Septemuiro Colonienſi Bonnam ingreditur, 447. Manſfeldio diſſuadet aggreſſionem Vuachtendonchæ, 447. opem ab Alexandro petit aduerſus Naſſauium, 471.

Franciſcus Hercules Valeſius Alenconij Dux titulum Defenſoris Belgarum aſſumit 1. ad Poloniæ Regnum adſpirat, 1. Margaritam ſororem in Belgium præmittit, 2. Belgas ſibi conciliat, 3. euocatur ab Vuallonibus, 4. excipitur in Hannonia, 9. ceteris præfertur à Fœderatis, 6. ſuſpectus Malecontentis, 6. Montes per dolum occupare tentat, 8. ad Angliæ Reginæ nuptias aſpirat, 8. 83. in Galliam ab [illegible] 9. ab Orangio proponitur ad Belgij principatum, 134. eligitur Belgij princeps, 136. à Cameracenſibus euocatur, 139. ſuos præmittit, 139. venit ipſe, 140. triumphans Cameracum ingreditur, 143. Cameraci Dominus inauguratur, 143. loca aliquot expugnat, 143. in

Gal.

Galliam redire cogitat, 144. ſpe nuptiarum Angliam adit, 159. regie excipitur à Regina, 160. in Galliam remittitur, 160. aſtutè reuocatur ab Regina, 160. ſponſus certo creditur, 161. abit ex Anglia, 161. magno apparatu Antuerpiam ingreditur, 162. Brabantiæ Dux ſalutatur, 162. legationes ab vrbibus Fœd. excipit, 162. diem natalitium celebrat, 162. periclitatur, 163 abſoluitur à ſuſpicione facinoris, 163. Hollandiam atque Zelandiam Orangio cedit, 163. ad ſoluendam Aldenardæ obſidionem accurrit, 173. pugnat cum Regijs ad Gandauum, 178. 179. & inde. Flandriæ Comes ſalutatur, 179. loca aliquot capit in Geldria, 180. Louanium tentat, 180. infeliciter, 180. copijs augetur è Gallia, 182. Kalendarium Greg. in Belgio acceptari curat, 182. inuitatur ad Brabantiæ principatum ſibi armis aſſerendum, 182. aſſentitur, 184. Flandriæ vrbium inuaſiones diſtribuit, 184. ſibi Antuerpiam ſeponit, 184. inuadit, 185. magna ſuorum cæde, 186. 187. tranſigere cum Alexandro per Tribunum aſtu tentat, 189. 190. reconciliationem tentat, 191. Dunquercam ſe recipit, 191. in Galliam abit, 196. reuocatur ferè à Fœderatis in Belgium, 210. moritur, 210 eius elogium, 210. eiuſdem inſignia Antuerpiæ deijciuntur, 284.
Franconates Flandriæ membrum, 207. Regi reconciliantur, 208.
Fraus, vide Dolus.
Fridericus Bergenſis Comitis filius, 294.
Fridericus Borchius Aldenardæ Gubernator, 168.
Fridericus Cloetus Noueſij Gubernator, 316. vrbem munit, 319. erumpit in obſeſſores, 320. 322. ſauciatur, 324. deditionem vrbis offert, 325. ab Hiſpanis expetitur ad mortem, 326. ſtrangulatus ſuſpenditur è feneſtra, 326.
Fridericus è Saxoniæ Ducibus, 202.
Friſia terretur ob Traiecti caſum, 99. nutat vaſtaturque, 101. Regi addicitur, 103. timet, 111. firmatur, 130. Verdugo committitur, 149. & Groningæ magiſtratui, 149. Gulielmo Naſſauio traditur à Fœd. adminiſtranda, 214.
Fronsbergius, vide Georgius.
Fuggerus, vide Carolus.
Funquius, vide Ioannes.
Furiæ Anglicanæ, 114.
Furnuli in Traiecti obſidione, 46, 51, 89. & Tornaci, 156. Noueſij, 328.
Frodringamum opp. in Anglia, 360.

Sententiæ ad F, ſpectantes.

FAlſis ex vero fides peti ſolet.
Sola Ducis fama interdum bella profligat.
Superat metum fames, *quæ nec imperantes audit, nec ſupplicium ſe ipſa maius nouit.*
Facile ignem concipiunt, quæ paulo ante extinctæ ſunt faces.
Mora eſt omnium, feſtinatio *ſingulorum.*
Nemo fortium *ſegnes amat.*
Facilè deſerimus, quos à fortuna *deſerendos ſubtimemus.*
Fulmen *ipſis, quibus conceptum eſt, nubibus haud parcit.*

G

GAditanus portus, 392. 393.
Gaesbecum arx, 180.
Gaiſenſe cœnobium, vide Cœnobium.
Galeaſſæ, 409. 410.
Galeones, 409. 410.
Galli è Burgundia reiecti, 5. Traiecti præſidiarij, 45. 46. immittuntur in Belgium, 139. 182. arma illis adimuntur Antuerpiæ, 163. 185. Vuinociberga ſe muniunt, 177. pugnant & fugantur, 177. ad Gandauum pugnant, 178. Louanium aggrediuntur, 180. & Antuerpiam, 185. ex qua cum cæde repelluntur, 185. & inde.
Gambaloita, vide Ludouicus.
Gamboa, vide Ioannes.
Gandauum Alexandri armis terretur, 204. ad famem redigitur, 205. inuitatur ad obedientiam Regis, 205. arctius ab Alexandro premitur, 205. oblatas conditiones reijcit, 210. fame domitum deditionem offert, 232. ſe demum dedit, 233.
Gandauenſes Areſchoti Ducem in cuſtodiam tradunt, 3. Caſimirum ſibi Guber. eligunt, 4. pacem ab Alexandro flagitant, 205. legatos ad eum mittunt, 206. 207. opem à Fœd.

Fœderatis accipiunt, 210. Catholicos eÿciunt, & Alexandri conditiones, 210. eius commeatum intercipiunt, 229. vrbem eiuſdem arbitrio dedunt, 232. 233.
Garda Gallorum Tribunus, 138.
Garnerius à Secretis, 243. 395.
Garſias Olinera Vicarius Antonÿ Olinera Fœderatos victores vincit, 100. gloriam & premium refert, 100.
Garſias Toletanus, 193.
Gaſpar Anaſtrus mercator Iaurenginm ad Orangÿ cædem inducit, 162. agnoſcitur author occiſionis, 164.
Gaſparinus Lucenſis, cohortis ductor, 225.
Gaſpar Ortizius Instructor legionis, 51.
Gaſpar Robleus Luſitanus Billÿ Dominus equitum ductor, 9. conſultor regius, 10. 33. Dauentriam immittitur liberandam, 12. epulum parat Vuallonum legatis, 40. in Traiecti aggreſſione, 59. immittitur ab Alexandro ad dirimendam Germanorum & Vuallonum pugnam, 98. in Tornaci obſidione, 154. ſauciatur, 154. aduerſus Bironium immittitur, 192. pugnam reſtituit ad Steembergam, 194. in bellica Antuerpiæ conſultatione, 220. cum Mondragonio ripas Scaldicas [illegible] Tilinium Lanuæ filium capit, 235. in fractura pontis occumbit, 251. elogium eius, 251. cadauer poſtea repertum Antuerpiæ ſepelitur, 255.
Gaſpar Schetzius Grobbendonckÿ Dominus in Colonienſi conuentu, 73. Regi reconciliatur, 85. præfectus arcis in Bommelia, 463.
Gaſto Spinula allegatur ad Terranouam, 77. oculum amittit in Eyndouiæ expugnatione, 152. Tribunus Italicæ legionis, 204. Noueſium oppugnat, 319. cenſus eius legionis, 402. 404.
Gatta Dominus, vide Carolus, Fabius.
Gaudentius Signifer, 325.
Gauena, magni luparÿ munus, 151.
Gauera arx, Egmontÿ Principatus, 168.
Gauli ſeu Galeones, 409.
Gaurius, vide Carolus.
Gebhardus Truchſeſius Coloniæ Archiepiſcopus Elector Imperÿ preſagit ſuam dignitatem, 203. ad Colonienſem conuentum abit, 73. 74. Agnetis Mansfeldiæ amore inſanit, 200. & inde. Eiurata Catholica religione nuptias celebrat cum Agnete, 201. Archiepiſcopatu & Septemuiratu exauthoratur, 202. arma parat aduerſus Erneſtum electum Archiepiſcopum, 202. & inde. ad Holachium fugit, 203. & ad Orangium, 203. Orangÿ funus comitatur, 212. & Leiceſtrÿ arma. 332.
Gemblacum, 5.
Gemmenicus, vide Vernerus.
Geldria prouincia gubernatur pro Fœd. à Bergenſi Comite, 211. Meurſio traditur à Fœd. 214. vrbs firmatur nouo præſidio à Schenckio, 312. Altapennio traditur, 373. prede Schenckÿ conditorium, 374.
Genapum, 101.
Georgius Baſta Epirota, 114. Commiſſarius Generalis Equitatus, 115. 178. in conſultatione Antuerp. 220. agrum Antuerpienſem tuetur, 223. 253. ad Antuerpiæ pontem, 253. ad Burgerhoutum, 285. ad Grauiam, 306. ad Bonnam, 445.
Georgius Buccananus, 363.
Georgius Cariſca ductor turmæ Lanceariorum, 116.
Georgius Creſcius Epirotarum ductor, 337.
Georgius Fronsbergius Germanicæ legionis Tribunus, 18. ad Burgerhouti aggreſſionem, 22. ad aggreſſionem Traiecti, 54. debita eius copÿs ſtipendia, 108.
Georgius Lalinius Villæ Dominus Rennebergÿ Comes Dauentriam obſidet, 12. in poteſtatem redigit, 12 Friſiæ ac Tranſiſelaniæ præfectus, 101. attrahitur ad Regis partes, 102. 103. & inde. Senator eligitur, 115. Groningæ à Fœderatis obſidetur, 127. confligit cum Orangianis, 128. Groningæ moritur, 149.
Georgius Manriquus, 417.
Giorgius Rinaldinus Vicecentinus Centurio, 152.
Georgius Schenckius ſub Carolo V. Groningam victor ingreſſus, 129.
Georgius Veſtemdorpius, 104.
Gerardus Gronsbeckius Card. Leodÿ Epiſcopus, 136.
Germani in Belgium adducti, 9. in Alexandri exercitu luſtrantur, 18. Dauentriam dedunt, 12. in Traiecti oppugnatione, 54. 57. 58. eorum ſeditio, 77. 109. 110 111 118. 118. ſtipendia & reditum in patriam poſcunt, 106. 107. in patriam abeunt, 113.

113. 114. accepta parte ſtipendiorum abeunt è Belgio, 119. 171. Antuerpianæ arci imponuntur, 293. inde remouentur, 293. ad Noueſium, 319. Leiceſtrio minus grati, 340.
Gertrudisberga opp. 450. ab Anglis tenetur, 450. obſidetur à Mauritio, 451. offertur, Alexandro ab Anglis, 453. inuaditur à Mauritio, 453. iuuatur ab Alexandro, 453. eidem deditur, 464.
Gilbertus Ventadurij Ducis filius, 140.
Girardus, vide Baldaſſar.
S. Giſliſij pagus, 236.
Glimeſius Niuellarum Gubernator, 132.
Globi ex ære fuſi epiſtolas deferentes, 129. 130. 448. eorum inuentor, 448.
Glosbouius, vide Chriſtophorus.
Goignij Dominus, vide Antonius.
Gomeſius, vide Antonius,
Gomicurtius, vide Adrianus,
Gonzaga, vide Ferrantes, Octauius.
Gonzalus Caſtrius Centurio hiſp. 265.
Gorcomum vrbs, 297.
Graſigna, vide Auguſtinus.
Granata, pilarum genus, 448.
Granuellanus Cardinalis, vide Antonius.
Grauelinga defenditur, 24. ab Anglis dolo tentatur, 42. eius proditio Mendozæ detegitur, 43. eius periculum à proditione, 154. & inde.
Grauia opp. obſidetur, 305. ab Hemertio præfecto munitur, 305. à Mansfeldio caſtellis cingitur, 306. opem accipit ab Holachio, 309. quatitur, 310. defenditur, 310. deditur, 311. expugnationis delineatio, 306.
Gregorius XIII. Pontif. Nuncium mittit ad Colonienſem conuentum, 74. Traiectenſis Collegij fundationem comprobat, 265. Kalendarium proponit, 182. Coloniæ Archiepiſcopum reducere conatur, 201. excommunicat, 202. Io. Auſtriacum euocari in Belgium curat, 356. & cum Scotiæ Regina coniungi, 356. Terranouæ Ducis operam probat eius filio Cardinali creato, 86.
Gregorius Ortizius Centurio hiſp. in Couenſteinij aggere, 257. in Bergarum aggreſſione 437. capitur 439.
Greyterus Friſiæ Conſiliarius, 101.
Grimaldus, vide Iulius Cæſar.
Grimannus, vide Antonius,
Grobbendonckij Dominus, vide Gaſpar.
Groneueltius Sluſæ Gubernator opem poſcit à Fliſſingæ Præfecto, 366. 371. vrbem Alexandro dedit, 382.
Groninga vrbs, 106. 127. 128. 129.
Guadagnus Abbas, 146. vide Abbas.
Guerraus Deſpeus legatus hiſp. Regis in Anglia, 302. 303.
Gueuara, vide Antonius, Innicus.
Guidiccionus, vide Cæſar.
Guillelmus Vanderuuenſis Danus in Hiſpaniam allegatur, 388.
Guilfoldius Io. Dudlæi filius, 301.
Guiſius Dux, 141.
Guiſij Borbonijs infenſi, 211.
Guillelmus à S. Clemente Hiſp. Regis legatus apud Cæſarem, 317. 442.
Gulielmus Alanus Anglus purpuram oblatam ſubterfugit, 398. poſt admittit, 398. eius conſilium de maritima expeditione, 399.
Gulielmus Bauariæ Dux Electoris Colonienſis frater, 202. 317.
Gulielmus Comes Bergenſis accedit ad Regis partes cum filijs, 211. Geldriæ præfecturam relinquit, 211.
Gulielmus Bloſius Treslongi Dominus, Zelandici maris præfectus, 224. querelæ Zelandorum de eius cunctatione, 245. ad Regis partes inuitatur, 245. exuitur maris præfectura, 245. in Hollandiam ſe recipit, 246.
Gulielmus Broocus Cobhamus Anglus, Cantij quinque portuum præfectus, 394.
Gulielmus Feruacius Cameracum præmittitur, 139. 140. in Antuerpiæ aggreſſione capitur, 185.
Gulielmus Hornanus Heſij Dominus, 4. Hiſpanos timet, 42. legiones tradere Alenconio molitur, 126. & necem Alexandro, 126. detegitur, 126. capitur à Rubaſio, 126. reus à Iudicibus pronunciatur, 127. opem poſcit à Margarita Alexandri Matre, 127. necatur, 127.
Gulielmus Lumeius Comes à Marcha, 245.
Gulielmus Merodius Duffle Dominus, 277.
Gulielmus Naſſauius Orangij Princeps Areſchoto Duci offenſus, 6. & Motteo, 7. Vuallones attrahere laborat, 27. eorum reconciliationem diſturbare conatur, 27. & inde. creditur author mortis Com. Boſſuuij, 27.

Grauelingam intercipere conatur, 43. 46. Traiectum ab obſidione liberare tentat, 63. doloſè petit pacificationem, 64. 65. vnius è quatuor factionibus author, 66. Belgium turbat, 125. agitat de Rege deponendo, 134. Alenconium proponit, 134. proſcribitur à Rege, 135. Regi reſpondet, 135. laborat pro Matthia Archiduce ad Leodij Epiſcopatum, 136. Bredam amittit, 138. Alenconium inuitat ad proſequendam victoriam, 143. Alexandrum Tornacum obſidentem irridet, 147. Alenconium Brabantiæ Ducem primus ſalutat, 162. ſauciatur, 163. conualeſcit, 164. Hollandiæ & Zelandiæ donationem impetrat ab Alenconio, 163. Alenconium Flandriæ Comitem inaugurari ſtudet, 179. curat Alenconium reconciliari Fœderatis, 191. occiditur, 211. eius funus & pompa, 212. eius elogium, 212.

Gulielmus Comes Naſſauius Friſiæ pro Fœd. Gubernator contra Verdugum, 149. 150. 181. 214. 299 Zutphaniam obſidet, 333. arces aliquot capit in Friſia, 471.

Gulielmus Pelhamus, vide Vuilhelmus Pelhamus.

Gulielmus Roſſelius Fliſſingæ præfectus opem Sluſam immittit, 366.

Gulielmus Simplæus Scotus Tribunus Liram Alexandro tradit, 176. 177. 400. 406.

Gulielmus Stanleus Leiceſtrio charus, 343. Dauentriæ præfectus, 348. Taſſio vrbem tradit, 348. euocatur in Hiſpaniam, 349. pugnat ad Lugelam, 375. ab Rege conſulitur de Angliæ inuaſione, 399. Hibernæ legionis præfectus, 375.

Gulielmus de V. ſſeur Valhuonij Dominus, 30 in Arteſiæ conuentu pro Rege, 32. in fœdere ad S. Elgium, 36. Vuallonum legatorum comes, 38. diſceptator ſuper Vuallonum reconciliatione, 40.

Guſmanus, vide Henricus Oliuarius Comes.

H

HAdrianus Gomicurtius, vide Adrianus.

Hæretici eijciuntur ex Arteſia, 26. & Buſcoduco, 99. 101. Traiecti deditionem turbant, 90. timent ob ſauciatum Orangium. 163, Truchſeſio coniugium ſuadent, 201. ad tempus tolerati, 209. 242. 282. Gandaui præualent, 210. Scotiæ Reginæ mortem accellerant, 359. Tornacum confugiunt, 146. cum Cæſare queruntur de Colonienſi ſeptemuiro, 317.

Haga Comitis vrbs, 304.

Hainus fl. 144.

Halenius Tribunus, 36.

Hallenſe opp. 197.

Hannonia ſeparat ſe Fœderatis, 4. Regi reconciliatur, 42. 44. 104. 111, vide Vuallones.

Hannoium arx, 25.

Hanſiatici mercatores, 275.

Hardemberga pagus, 127.

Harlebecus pagus, 176.

Harlinga arx, 102.

Harnemium, 475.

Haſſeletum opp. diripitur, 181.

Hattonus Angliæ Cancellarius, 303.

Haulterius Valacriæ Gubernator Couenſtenium aggreditur, 262. repellitur, 263. cæditur, 271.

Hauræus Marchio, vide Carolus Croyus.

Hedela arx, 457. obſidetur deditúrque Manſfeldio, 457. eius præſidium cæditur, 458.

Helmontiū opp. capitur ab Altapennio, 352. recuperatur ab Holachio, 373. inceditur 375

Hemertius Gratiæ pro Fœd. præfectus 305. vrbem Alexandro dedit, ſuo capite plectitur, 311.

Hemertium arx, 457.

Henninus, vide Maximilianus.

Henricus Derbiæ Comes, 394.

Henricus Octaus Angliæ Rex, 146. 159.

Henricus Secundus Galliæ Rex, 352.

Henricus Tertius Galliæ Rex, 1. 5. 6. præfertur Angliæ Reginæ à Fœd. 214. rogatur ne legatos Fœd. admittat, 215. admittit, 216. fluctuat, 218. opem Fœder. negat, 218. Alexandrum laudat, 371. admonetur de hiſp. claſſe, 412. eam timet, 412.

Henricus Luſitaniæ Rex, 60.

Henricus Guſmanus Oliuarij Comes legatus hiſp. ad Pontif. 398. 434. 442.

Henricus Seimerus, 408.

Henricus Stuartus Leuiniæ Comitis filius Darlei Dominus, 353. Scotiæ Reginæ maritus, 353. interficitur, 354.

Herbipolenſis Epiſcopus in conuentu Colonienſi.

nienſi, 73. in ſupplicatione Corporis Chriſti, 74.
Herculanum opp. Mondragonio deditur, 14.
Hercules Magnus Centurio allegatur, ab Alexandro in Italiam, 97.
Hedelenſis arx, 461.
Herentalis, 226.
Hermannus Bergenſis Comitis filius, 294. 300.
Hermannus Richius, 73.
Heruandus Acoſta Centurio, 190.
Heruandus de Isla cohortis ductor, 225.
Heruandus Tellus Centurio, 310. 311.
Herpena, 295.
Herpta arx, 457.
Heſius, vide Gulielmus Hornius.
Heuergemius pagus, 231.
Heuſda arx, 457.
Hibernia inuadenda proponitur, 399.
Hiberni in Leiceſtrij exercitu, 332. eorum ductor, 332. arma, 332. Dauentriæ præſidiarij regijs portam aperiunt, 348. pro regijs partibus pugnant, 375.
Hieronymus Arzeus Sidonij à Secretis, 416.
Hieronymus Corellius Hiſp. ſaucius mire conualeſcit, 477.
Hieronymus à Marra pugnans occumbit, 154.
Hieronymus Ruix Segura Centurio, 206. 210
Hieronymus Vega Hiſp. inſtructor in vexilli defenſione occiditur, 308.
Hippolytus Marchio Bentiuolus à Rege commendatur, 204. pugnat in Conenſteinij defenſione, 266. periclitatur in Scaldi, 273.
Hiſpani ab Vuallonibus Belgio emitti proponuntur in reconciliatione, 42. Alexandro obſiſtente, 42. 104. eorum emiſſio admittitur ab Rege, 42. Peterſemium ijs diripiendum permittitur, 47. Alexandrum ſella Traiectum vehunt, 99. dimittuntur è Belgio, 112. Regi commendantur ab Alexandro, 113. per Italiam diſtribuuntur, 114. reuocari ab Vuallonibus deſiderantur, 144. 164. proponitur eorum reditus Alexandro, 165. redeunt, 175. reuerſi ferocius pugnant, 179. comparantur Gallis in inuaſione Antuerpiæ, 186. noua eorum copia in Belgium immittuntur, 199. 403. contendunt cum Italis de primo in pugna loco, 265. & inter ſe de eadem prærogatiua, 307. 310. pantes hoſtem fugientem inſequuntur, 270 eorum pompa in honorem Alexandri ſuper ponte exhibita, 287. cena eorum in ponte, 288. in Bommelia inſula aquis ab Holachio obſidentur, 290. 295. & inde. Effigiem B.V. ibi repertam adorant, 297. & inde. duo eorum ex captiuis comburuntur Nouesij, 323. mira eorum ad Sluſam audacia, 366. eorum cenſus, & Tribuni mutantur, 404. 405. eorum numerus & Tribuni, 410. eorundem naufragium, 419. & inde. In deditos ad Hedelam ſæuiunt, 458. eorum legio in ſeditionem concitatur, 459. ſedantur, 462. plectuntur ex ijs aliqui, 462. & legio diſſoluitur, 463. & inde. quidam eorum Thenis comburuntur, 469. Reliquas Hiſpanorum res geſtas vide in expeditio, legio, pugna, & propria locorum & hominum nomina.
Hochſtrata opp. 138. 194.
Holachius, vide Philippus.
Hollandia Angliæ Reginæ offertur, 20. eius præfectura Orangij filio ab Rege offerenda, 66. ab Alenconio cum Zelandia in feudum promittitur Orangio, 136. 163.
Holdemarca arx, 299.
Horatius Farneſius, 195.
Horatius Pallauicinus, 430. 431.
Hortigoſa, vide Baldaſſar.
Houuardus, vide Carolus.
Hedela arx, 456. 463.
Hugo Moncada Præfectus in claſſe pugnat, 420. occiditur, 420.
Hulſta vrbs, 332.
Humana Dux, 6.
Huſdonus Anglus militiæ præfectus, 408.
Hurtadus, vide Didacus.
Hurtadus Mendoza Centurio in Bergarum obſidione, 437.

Sententiæ ad H. ſpectantes.

PArum refert, quàm ſplendidè armis induti, modo arcibus exuti abeant hoſtes.

Sæpenumero homines inter vulnera inuictos, erectoſque, vnius verbi puncticula facilè proſternit, quaſi iſtis pro corde ſit honor, quo læſo viuere non ſuſtineant.

Nihil in hoſtibus vel ſemiuictis tutò deſpicitur.

Ia.

I

Iacobus Bronchorſtius Anholtij, & Bredefortij Dynaſta Tribunus Germanorum, 181. pila traijcitur, 181.
Iacobus Coudenbouius Rennebegium ad Regis partes attrahit, 101. pro eo copias parat 128. pugnat, 128.
Iacobus Croſtus Anglus Regius Cenſor, 387. aſſumitur ad pacificationem conficiendam, 387. 390. 391. ab Regina allegatur ſuper ea ad Alexandrum, 394. reuerſus in carcerem conijcitur, 396.
Iacobus de Croyx, 104.
Iacobus Epburnus Botuelij Comes Scotici maris præfectus, 354. Reginæ Mariæ coniux, 354. patriæ proditor proclamatur, 354. à Danis necatur, 355.
Iacobus Froyus Abbas S. Petri, 104.
Iacobus Iacobius Antuerpianæ oræ præfectus pugnat in Couenſtenio aggere, 262. occiditur, 271.
Iacobus Stuartus Scotiæ Rex de vlciſcenda matris cæde cogitat, 406. hæſitat, 406. oppugnatur ab Alexandro & Eliſabetha, 406 expugnatur ab Eliſabetha, [illegible] coniungitur cum ea aduerſus Hiſpanos, 407.
Iacobus Stuartus Nothus Iacobi V. religionem deſerit, 352. Scotiæ regimen inuadit, 352. 354. Morauiæ Comitatum ambit & primò repellitur, 352. hæreticorum præſidium quærit, 353. Morauiæ Comitatum impetrat, 353. inſidias Reginæ ſtruit, 354. interficitur, 355.
Iacobus Treuirenſis Archiepiſcopus Elector Imperij in Colonienſi conuentu, 73.
Iana Graia Henrici Angliæ regis proneptis, 301. Regina publicatur, 301. necatur, 301.
Idiaqueſius, vide Alphonſus, Ioannes.
Ierra, vide Acatius.
Igniqueſius, vide Auguſtinus.
Imagines Sanctorum eraduntur à Fœderatis, 237. Haſſeleti à Stenouicanis inſanè deluduntur, 181. eorum malo, 181. 182. vexillis à regijs militibus adiunguntur, 347. 419.
Imago B. V. Concepte in Bommelia inſula reperta, 297. & inde.
Incendium Noueſij, 327. & inde. agreſtium caſarum, 309. ſtationis Thenenſis, 469. Veteruerdæ, 305. couturberniorum ad Sluſam, 370.
Inchius, vide Balduinus Gaurius.
Index expenſarum regij exercitus, 108. & domus Alexandri, 108.
Induciæ in Colonienſi conuentu petuntur à Fœderatis, 64. & à Cæſaris internuncio, 68. negantur ab Alexandro, 68. 69. & à Terranoua, 70. Cæſar eas cupit, 72. de ijs ſæpe in eo conuentu, 71. 72. 81. 82. 83. à Noueſianis petuntur, 322. & ab Anglis legatis, 395.
Innicus Gueuara Ognatæ Comes, 439.
Inoioſæ Marchio, vide Io. Mendoza.
Inſidiæ Alexandro ab Hæſio tenduntur, 126. & Vaſtio ab Eſſexiæ Comite, 336. & Appio de Comitibus à Vuachtendonchę Gubernatore, 373. Antuerpienſibus & Mechlinienſibus ab Regijs, 242. Gallis Cameracum tendentibus, 142.
Inſtructio legationis duplex ab Rege Terranouæ tradita, 65. 67.
Inſula Bommelia, 295. Berchenſis, 331. Caſſandica, 365. 366. & inde. Dela, 224. 246. in Moſæ ripa prope Venlonam, 313. Noueſiana, 319. Thola, 436 Vectis, 415.
Inſulæ [illegible] à Lanua tentantur, 115. opem aduerſus Tornacenſes Alexandro afferunt, 145.
Ioannellus Taurengius Cantaber Orangium ſclopo aggreditur, 162. occiditur, 163.
Io. ab Aquila hiſp. legionis Tribunus in Couenſtenio aggere, 265. eius cum Capiſucco generoſa contentio, 265. 266. 268. hibernat propè Buſcoducum, 295. 296. ad Grauiam pugnat, 306. contendit pro loci prerogatiua, 307. ad Noueſium, 319. ad Sluſam, 370. ſauciatur, 372. cenſus eius legionis, 404.
Io Auſtriacus Caroli V. filius Gubernator Belgij, 1. 3. 28. 204. 356. 435.
Io. Bloſius Treslongus Zelandiæ oræ Præfectus, 240. 245.
Io. Bodinus Alenconio perſuadet Antuerpiæ inuaſionem, 183. 187.
Io. Borgia Orator hiſp. apud Cæſarem, 64. 69. 70.
Io. Caſcus Centurio altercatur cum Aquila de primo in pugna loco, 306. Teneramundæ præficitur, 382.

Io. Caſtilius, 309.

Io. Caſimirus Palatini Septemuiri filius, 1. *Dux eligitur à Gandauenſibus*, 4. *ab Alenconio alienus*, 4. *Angliam adit*, 9. *mora eius in Anglia*, 20. *eques creatur ab Regina*, 20. *in Belgium redit*, 22. *inde in Germaniam*, 22. *ſtat pro Truchſeſio*, 202. *in Germaniam redit*, 202. *inſequente Arembergio*, 202.

Io. Ciaeconus hiſpan. Centurio pugnat, 320. *Noueſium captus abducitur*, 320.

Io. Cliuiæ Iuliæque Dux, 330. 441. 448.

Io. Coceus Præfectus nauium Antuerpienſium occiditur, 235.

Io. Coloma hiſp. ſignifer pugnans occumbit, 477.

Io. Contreras Gamarra ductor equitum in Lippienſi pugna capitur, 472. 473.

Io. Corduba equitum ductor apud Bonnam, 442. *Colonienſi Electori adeſſe iubetur*, 447.

Io. Croyus Reuſij Comes, conſultor regius, 10. 15. *in obſidione Traiecti Vuallonum ductor*, 54. 113.

Io. Dudleus Northumbriæ Dux, 301.

Io. Enbyſius Gandauenſibus pacem ſuadet, 205. *Orangio ſuſpectus*, 205. *vrbis deditionem tranſigit cum Alexandro*, 206. *conſulatu exuitur à Gandauenſibus*, 207. *libertati redditur*, 207. *capite damnatur*, 210.

Io. Funquius Conſultor regius, 33. *mittitur ad Colonienſem conuentum*, 73. *curator rerum belgicarum apud Regem*, 118. 224.

Io. Gamboa, 114. *ductor Igniqueſiæ legionis Teneramundæ cataractam occupat*, 227. *in Couenſtenio pugnat*, 256. 257. 262. 264.

Io. Hurtadus Mendoza hiſp. Centurio Bergarum caſtellum inuadit, 437. *pugnans cadit*, 439.

Io. Idiaqueſius rerum Belgicarum in Hiſpania præfectus, 105. 118. *eius dictum de Alexandro*, 289. *litteræ ad eundem*, 106. 423. 433. & *Alexandri ad illum*, 454.

Io. Leuermannus in Colonienſi conuentu 73.

Io. Lignyus Comes Arembergij, 149.

Io. Lindanus S. Gertrudis Abbas, vide *Abbates*.

Io. Lindanus Ruremundæ Epiſcopus ſacra Bredæ reſtituit, 139.

Io. Manriquus germanæ legionis Tribunus, 405. *contra Truchſeſium*, 202. *in pontis ruina*, 253. *in Couenſtenio*, 266. *in Noueſij aggreſſione*, 319.

Io. Manriquus de Lara in Antuerpiæ ponte, 288. *præficitur pro Aquila hiſp. legioni*, 404.

Io. Martinus Recaldus hiſp. claſſis legatus, 411. *Sidonio pugnam ſuadet*, 412. *pugnat*, 420. *moritur*, 422.

Io. Medices frater Etruriæ Ducis in Belgium venit, 404.

Io. Mendoza Marchio Inoioſæ in Belgium venit, 404. *pugnans capitur*, 439.

Io. Monlucius Gallus Ballanij Dominus præmittitur Cameracum, 139. *Rubaſianos vincit*, 139. *Cameracum ingreditur*, 143. *in Galliam redit*, 140. *præficitur arci Cameracenſi ab Alenconio*, 143.

Io. Moralis Decurio hiſp. Thenis pugnans fauciatur, 468. *donatus à Gallo dimittitur*, 469.

Io. Moreus Eques Hieroſolym. 403.

Io. Naſſauius Orangij frater Geldriæ pro Fœderatis Gubernator, 27. *mittitur ad liberandum ab obſidione Traiectum*, 63. *reuocatus Coloniam immittitur*, 78. 202.

Io. Noyelius Roſſignolij Dominus aulæ Alexandri Magiſter, 37. 39. *ad Arteſiæ conuentum*, 104.

Io. Norcarmius Sellæ Dominus in Arteſiæ conuentu, 32. *in fœdere cum Vuallonibus*, 36. 38. 40.

Io. Norritius Anglus Trib. pro Fœderatis, 22. *Mechliniam capit ac diripit*, 114. *litteras intra globos inſertas ad Stenouicenſes obſeſſos mittit*, 129. *in Groningenſi agro pugnat cum Verdugo*, 149. *vincitur*, 150. & *manum amittit*, 150. *Lochemo opem affert*, 181. *præmittitur à Leiceſtrio in Belgium*, 304. *hiſpanos fugat*, 307. *præfectus peditum in exercitu Leiceſtrij*, 332. *Zutphaniam obſidet*, 333.

Io. Pacius Centurio. 372 *fauciatur*, 372.

Io. Dux Bipontinus Truchſeſio opem affert, 202.

Io. Palatinus Septemuir pro Truchſeſio, 202.

Io. Pettinius Trib. Lieſenſuchum munit, 224. *à Rubaſio confoditur*, 225.

Io. Quignionus hiſp. ſignifer in aggreſſione Traiecti, 57.

Io.

Io. Regiomontanus bellum Anglicanum prædicit, 397.
Io. Richardotus Arteſiæ Senatus Pręfectus in Hiſpaniam allegatur, 197. 467. redit, 199. ad Gandauenſes, 207. pręficitur diſceptationi legatorum Brugenſium, 208. & Gandauenſium, 233. & Bruxellenſium, 243. & Antuerpienſium, 280. Antuerpiam pręmittitur, 284. in pacificatione inter Regem & Anglam, 390. 393. 394. 395. 429.
Io. Riuius Centurio hiſp. ſauciatur in Teneramunda aggreſſione, 229. pręficitur Teneramundæ, 229. poſtea Sluſæ, 383.
Io. Rogerſius Anglus legumperitus, 394.
Io. S. Gertrudis, vide Abbas.
Io. Saracenus Abbas S. Vedaſti allegatur ad Alexandrum, 37. 38. & inde. ad Arteſiæ conuentum, 104. allegatur in Hiſpaniam, 167. 174.
Io. Sconhouius allegatur ad Alexandrum, 277.
Io. Tornozza hiſpanæ nationis Conſul Venetijs, 408.
Io. Vargas Mexia Prolegatus hiſp. in Gallia, 7. conſilia Alenconij Alexandro aperit, 9.
Io. Vendeuillius Iuriſconſultus in reconciliatione Vuallonum, 104.
Io. Verdugus hiſp. Centurio in Couenſtenio, 257.
Io. Villerſius Vltraiecti Præfectus cum Taſſio pugnat, 294. capitur, emiturque à Verdugo, 294. redimitur à ſuis, ibidem.
Io. Vingefeldius Anglus Sangertrudisbergæ pręfectus, 450.
Io. Vercellcius Anglus offert ſe Alexandro ad Vectim inuadendam, 400.
Io. Antonius Caraſa Neapol. Centurio pugnans occumbit, 476.
Io. Baptiſta Apranus Centurio delectus ad Couenſtenij opem, 265.
S. Io. Baptiſta inuocatus ab Alexandro, 91.
Io. Baptiſta Caſtaneus Archiepiſcopus Roſſanus Nuncius Pont. in Colonienſi conuentu, 73. 74. 80.
Io. Baptiſta Gottifredus, 418.
Io. Baptiſta Marchio à Monte Gonzagę Mag. Equites Vicarius, 9. Louanij Gubernator Rubaſij Mag. Equit. Vicarius, 115. in Raitres incidens pugnat, eoſque vincit, 16. 17. Germanos abeuntes comitatur, 21. vias circa Erentalium obſidet, 45. ad Marquoium pagum, 133.
Io. Baptiſta Nerius Florentinus Præfectus foſſorum, 371.
Io. Baptiſta Platus Mediolan. machinator bellicus, 10. caſtella circa Traiectum extruit, 48. & cuniculos, 52. ad Marquoium pagum, 133. ad Tornacum, 154. pontem Scaldi imponit ad Gandauum, 206. loca ad Vuetteram munit, 223. pontem ſuper Scaldim ad Antuerpiam ſabricat, 226. & inde. Pontis depoſiti materiem dono accipit ab Alexandro, 288. cum Angliæ locorum deſcriptione allegatur in Hiſpaniam, 397. in conſultatione adhibitus à Rege, 399. in Blienbechæ obſidione occiditur, 471.
Io. Baptiſta Taſſius immittitur ad dirimendam Germanorum & Vuallonum pugnam, 98. Verdugi Subtribunus pugnat contra Norritium, 150. Stenouicum capit, 182. & Zutphaniam, 197. pugnat aduerſus Meurſium, 294. vincit, 294. pugnat contra Danum eumque capit, 299. in Noueſij obſidione, 322. Zutphaniæ pręfectus, 331. 333. 338. Caſtellum trans Iſalam deſerit, 338. Dauentriam ingreditur à Stanleo admiſſus, 348. à Iorco caſtellum apud Zutphaniam obtinet, 349. in Bonnæ obſidione, 442. urbem [illegible] occiditur, 443. eius corpus Colouiam deportatur, 443. eius funus & Taſſiæ familiæ inuentum, 443.
Io. Baptiſta Taſſius Conſultor Regius, 10. 33. Orator hiſp. apud Galliæ Regem, 141.
Io. Baptiſta Taſſius Inſpectorgeneralis Regij exercitus in Belgio, 199. 464. iubetur Tiletumire, 464. laborat pro legione Leuiana, 464. eius diſſoluendæ miniſter, 465. 466.
Io. Franciſcus Bonhomius Epiſcopus Vercellenſis Pontificis nuncius in Truchſeſij cauſa, 201. Erneſtum Colonienſem Electorem animat, 318. cum Alexandro dona Pontificis accipiente agit, 330.
Io. Frãciſcus Tuccius Eques S. Stephani, Centurio pugnas ad Steembergam, 194. 247. mirum dic eo ad Antuerp. pontem, 251.
Io. Hieronymus Doria Alexandro ab Rege commendatus, 204.
Io. Iacobus Balbianus Comes Belgioioſæ, honorarius miles in obſidione Bergenſi, 438.

Io.

Io.Iacobus Fliſcls, 430.431.
Io.Paulus Caporalis Italus in Aldenardę obſidione miræ audaciæ miles, 170.
Io.Paulus Ferrarius in Aldenardæ obſidione memorabilis, 170.
Io. Petrus Comes Nicellius Pręfectus ſtabuli Alexandri in Hiſpaniam allegatur, 158. 344. *ductor prętorianæ cohortis eiuſdem*, 286.
Io.Vincentius Vitellius, 175.
Iorcus, vide Rolandus.
Ioſeph Cerdan Centurio moritur, 309.
Ipræ obiectu caſtellorum infeſtantur, 198. *fame premuntur*, 204. *deduntur*, 208. & *inde*.
Iſabella Hiſp. Regis filia, 289.
Iſelæ fl. pons imponitur, 333.
Iſembuigenſis Comes, vide Salentinus.
Iſendica, 364.372.
Iſenghemium à Marquetio attentatur, 115.
Iſla, vide Hernandus.
Itali cum Hiſpanis emittuntur è Belgio, 113. *Regi commendatur*, 113.114. *aliqui retinentur*, 115. *exoptantur*, 164. *redeunt*, 175. *nouę ab Italia eorum copiæ*, 204. *ad Antuerpiam*, 260. *contendunt cum hiſpanis de primo in pugnæ loco*, 265. *non admittuntur ab Antuerpianis ad præſidium urbis*, 280.286. *primi in Noueſij muros conſcendunt*, 323.326. *deliguntur per Italiam aliæ eorum copiæ in Belgium ducendæ*, 402.446. *Reliquas eorum res geſtas, vide Deditio, Expugnatio, Expeditio, & propria locorum & hominum nomina*.
Iuliacenſis Dux allegatur ad Colonienſem conuentum, 73.
Iulianus Claragius ductor equitum Buſcoducum intrat, 240. *cæditur*, 241.
Iulius Cæſar Grimaldus Centurio pugnans cæditur, 321.
Iuſtinus Naſſauius Orangij Nothus Zelandicis nauibus pręficitur, 246. *Scaldim cum cum claſſe percurrit*, 257.417. *cum Holachio Couenſtenium aggreditur*, 262. *Mauritio fratri iungitur*, 380.
Iuſtus Villerſius Bouchemium dedit, 130. *doloſè*, 131. *Cameracum ſe recipit*, 131. *caſtrorum pręfectus Gertrudisbergam obſidet*, 453. *interficitur*, 453.

Sententiæ ad I, ſpectantes.

N*On magis cordi in homine, quàm* Imperatori *in exercitu, nouiſſimum mori datum eſt*.
Raro impunitas *fruſtrà proponitur, & plerumque ſpe veniæ ſcelera diſparantur*.
Solitaria non incendunt infortunia.
Iniuriam *aliqui putant finem accipiendi*.
Repentinæ irruptiones *vim omnem in impetu habent; earumque ſi non figitur mucro, retunditur*.
Inſidiæ *quo magis in aperto fiunt, eo minus creduntur poſſe fieri, pręſertim ab hoſtibus timeri in luce iam deſitis*.
Inuidia *ad fœlicitatem unicè intenta, ad merita cæcutit*,
Contentius inuidiam *à ſe remouent, qui ſegnius euitarunt*.
Nihil tam firmum, cui vel ab inualido *non ſit periculum ab inualido*.
Nonnunquam plus virium addit ira *quàm demit plaga*.

L.

L*Anceauecchia, vide Odoardus*.
Lancteirus Vuactendonchę pręfectus eam defendit, 447. *erumpit in obſeſſores*, 449. *ſaucius è pugna extrahitur*, 450.
Landreſium arx, 190.
Landrianus, vide Ambroſius.
Landus, vide Claudius, Octauius.
Lalinius, vide Emmanuel, Georgius, Philippus.
Lauallus Gallus in exercitu Alenconij, 140.
Leganes Marchio Inſubriæ Gubernator in obſidione Taurinenſi, 130.
Legatio Alexandri *ad Artiſię conuentum*, 32. *ad conuentum Anglorum*, 395. *ad Cęſarem*, 71. 344. *ad Hiſp. Regem*, 97.113. 123.344. *ad Xyſtum Pont*. 344.
Angliæ *Reginę ad Gallię Regem*, 358. *in Belgium*, 394.395. *ad varios Principes*, 407.408.
Antuerpienſium *ad Alexandrum*, 277.
Brugenſium *ad Alexandrum*, 207.
Cæſaris *ad Alexandrum*, 68.69.342. *ad* Colo-

Colonienſem conuentum, 73. *ad Fœderatos*, 342.
Dani *Regis ad Alexandrum*, 387. *ad Hiſp. Regem*, 388.
Fœderatorum *ad Angliæ Reginam*, 300. *ad Colonienſem conuentum*, 73. *ad Galliæ Regem*, 214.
Franconatum *ad Alexandrum*, 207.
Galliæ *Regis ad Alexandrum*, 140. 145. 146. 194. *ad Angliæ Reginam*, 160. 358. *ad Hiſp. Regem*, 145. *ad Fœderatos*, 194.
Gandauenſium *ad Alexandrum*, 207. 233.
Iuliacenſis *Ducis ad Colonienſem conuentum*, 73.
Poloni *Regis ad Alexandrum*, 341. *ad Fœderatos*, 341.
Pontificis *Xyſti ad Alexandrum*, 318. *in Angliam*, 398. *ad Colonienſem conuentum*, 74. *ad Scotos*, 357.
Scotiæ *Reginæ ad Angliæ conuentum*, 355.
Scotorum *ad Alexandrum*, 400 406.
Septemuiri *Colonienſis ad Alexandrum*, 479.
Vuallonum *ad Alexandrum*, 37. 105. *ad Arteſiæ conuentum*, 32 104.
Vide Littera, & propria mittentium, & miſſorum nomina.
Legionum cenſus, Italicæ, *Capiſucchi*, 404. *Spinelli*, 404. *Spinulæ*, 404.
Hiſpanæ. *Aquilæ*, 404. *Bobadillæ*, 405. *Mondragonij*, 404. *Queraltæ*, 405. *Valdeſij*, 17.
Germanicæ. *Arembergij*, 405. *Barlamontij*, 405. *Bergautij*, 405. *Gonzagæ*, 405. *Manriqui*, 405.
Burgundica. *Varambonij*, 405.
Hibernica. *Stanlei*, 405.
Vuallonicæ. *Balanſonij*, 405. *Barbanſonij*, 405. *Boſſuuij*, 405. *Oct. Manſeldij*, 405. *Mottæ*, 405. *Renthiaci*, 405.
Leiceſtrius, vide Robertus.
Leo Lazarus Haller ductor pretorianæ turmæ, 286.
Leoninus, vide Elbertus.
Leouardia arx, 102.
Leua, vide Sancius.
Leuermannus, vide Ioannes.
Leuia opp. 16. 17.
Libertas Religionis à Fœd. in Colonienſi conuentu petitur, 35. *negatur ab Hiſp. Rege*, 35. *ab Aldegundio in Antuerpiæ deditione expetitur*, 281. *de ea reſponſum Regis*, 280. *proponitur à Rege Daniæ*, 388. *reſponſum Hiſp. Regis*, 388. *& Alexandri reſponſum*, 390. *proponitur ab Anglis*, 396. *non admittitur à Regijs*, 396. *proponitur à legatis Fœd. in Colonienſi conuentu*, 76. *Hiſp. Regis de ea ſententia*, 80.
Lichercbium opp. Fœderatis traditum, 126.
Liequius, vide Philippus Ruourtus.
Lieſenſuchum arx excitata à Fœd. 222. *defenditur à Pettinio*, 224. *expugnatur à Rubaſio*, 225. *recuperatur à Fœderatis*, 244. 246.
Lieſueltius Brabantiæ Cancellarius Gallicam legationem recuſat, 214. *ſuadet reconciliationem cum Rege*, 214.
Lignyus, vide Carolus, Ioannes.
Lilloum arx in ora Brabantiæ excitata, 224. *defenditur à Tilinio, ibidem. inuaditur à Mondragonio*, 225. *fruſtra*, 226.
Limburgum prouincia Regi fida, 1.
Lindanus, vide Ioannes, Villelmus.
Linga opp. 335. 337.
Lippia fl. 473.
Lira vrbs à Simplao Alexandro traditur, 177.
Lis, vide Diſcordia.
Liſa fl. 176.
Litteræ Alexandri *ad Angliæ Reginam*, 391. *ad Fœd. Antuerpiæ*, 34. *pro Raitris*, 21. *ad Daniæ Regem*, 390. *ad Card. Granuellanum*, 120. 121. 166. *ad Hiſp. Regem*, 17. 54. 110. 117. 119. 125. 141. 144. 146. 155. 158. 167. 177. 179. 180. 185. 188. 209. 234. 258. 299. 311. 337. 338. 359. 362. 363. 400. 401. 405. 421. 428. 432. 437. 438. 450. 467. *ad Idiaqueſium*, 142. 454. *ad Leuam Trib.* 463. 465. *ad Octauium Ducem Parmen.* 5. 17. 62. *ad Taſſium exercitus Inſpectorem*, 464. *ad Scotiæ Regem*, 406. *ad Terranouæ Ducem*, 42. 67. 82.
Angliæ *Reginæ ad Alexandrum*, 391. *ad eumdem*, 391.
Anglorum *ad Regios miniſtros*, 393. *ad Alexandrum*, 393.
Anonymi *ad Alexandrum*, 430.
Archiducis *Matthiæ ad Arteſios*, 29. *ad Colonienſem conuentum*, 83. *ad Fœderatos*,

ros, 136. *ad Vuallones*, 32.
Belgarum *ad Anglos*, 393. 394.
Bernardini *Mendozæ Hiſp. legati ad Alexandrum*, 8. 20. 176. 359. 361. 371. 427.
Cardinalis *Farneſij ad Alexandrum*, 426.
Dani *Regis ad Hiſp. Regem*, 387. *ad Alexandrum*, 390.
Fœderatorum *ad Cæſarem*, 64. *ad Colonienſem conuentum*, 83.
Granuellani *Card. ad Alexandrum*, 233. 289.
Guitij *Ducis ad Alexandrum*, 141.
Hiſpani *Regis ad Alexandrum*, 60. 80. 106. 113. 123. 254. 280. 289. 311. 344. 361. 395. 399. 401. 428. 433. *ad Arteſios*, 30. *ad Daniæ Regem*, 388. 395. *ad Margaritam. Parmenſem Duc.* 123. *ad Motteum*, 25. *ad Terranouæ Ducem*, 80.
Horatij *Pallauicini ad Alex.* 430.
Idiaquesij *ad Alexandrum*, 106. 433.
Lalatæ *ad Alexandrum*, 425. Lanuæ *ad Orangium*, 174. Luſitani *Regis ad Alexandrum*, 60.
Margaritæ *Guber. ad Regem*, 120. 122.
Poloni *Regis ad Fœderatos*, 341. *ad Alexandrum*, 342.
Oliuarij *Comitis ad Regem*, 398.
Pontificis *Xyſti ad Hiſpan. Regem*, 398.
Richardotti *ad Anglos*, 393. 394.
Taſſij *legati ad Alexandrum*, 15. 141. 176. 199. Taſſij *Inſpectoris exercitus ad Alexandrum*, 464. 465.
Vargæ *legati ad Alexandrum*, 4. 8.
Vide propria ſcribentium nomina.
Liuia fl. 205.
Lochemum opp. obſidetur à Verdugo, 181.
Longueuallius, vide Maximilianus.
Loona arx Brabantiæ Holacbio deditur, 373.
Lopeſius, vide Petrus.
Lopeſius Figueroa Tribunus Hiſp. 23. *in aggreſſione Burgerhouti*, 24. *in Traiecti obſidione*, 47. 48. 54. 199.
Lotharingus, vide Philippus.
Louanium vrbs tentatur ab Alenconio, 180. *defenditur à Matalonio Præfecto*, 180.
Lucas Maximus Romanus Alexandro commendatus ab Rege, & ab Octauio Duce, 204.
Lucemburgum Regi fidum, 1. *Luceburgenſes de præſidiarijs queruntur*, 131.
Ludi equeſtres, 234. 330. *militum*, 460.
Ludouicus Cambien opifex Gandauenſis, 231.
Ludouicus XI. Galliæ Rex templum ornat S. Seruatio, 46.
Ludouicus Barlamontius Cameraci Archiepiſcop. proponitur ab Alexandro ad Leodij Epiſcopatum, 136. *Cameraco expellitur*, 143. 284.
Ludouicus Gambaloita Centurio in Couenſtenio, 265.
Ludouicus Melzius Eques Hieroſolym. 332. *ſemilunam ante Venlonam primus aggreditur*, 314. *ſauciatur, ibidem. Italicæ legionis, & equitatus vniuerſi Vicarius de Venloua bis meretur, ibidem.*
Ludouicus Motmorantius Beurſij Dominus Vuallonicæ legionis ductor, 244. *Oſtendam inuadit*, 244. *pugnans occiditur*, 245.
Ludouicus Naſſauius Orangij Principis frater, 149.
Ludouicus Marchio Rangonus, 175. *in Tornaci aggreſſione*, 153. *Centurio Italorum*, 402.
Ludouicus Saxoniæ Semptemuir, 202.
Ludouicus Vicecomes in Traiecti obſidione pugnans ſauciatur, 58.
Lugdunum Batauorum tentatur à Leiceſtrio, 384. *conſpirantibus ciuibus*, 384. *deteguntur eius conſpiratores*, 385.
Luna, vide Carolus.
Luque, vide Petrus.

Sententiæ ad L, ſpectantes.

I*Mportunè* Læditur *is, cuius fide opus habeas.*

M

Macchiauellus, vide Vincentius.
Macedonici exercitus tripudium, 288.
Magdalenius, vide Marcus.
Malaſpina, vide Conradus.
Malecontentorum factio ſeparat ſe à Fœd. 4. 25. *cum Flandris & Gandauenſibus pugnat*, 4. 26. *euocat Alenconium è Gallia*, 4. *excipit*, 5. *eorum geſtamen & nomen*, 25. *ad Regis obedientiam inuitatur ab Alexandro*, 26. *& inde, Vide Vuallones.*

Man-

Mandra fl. 115.
Manſfeldius, vide Carolus, Octauius, Petrus Erneſtus.
Manriquius, vide Georgius, Ioannes,
Mantua Carp. taurorum, 410. 435.
Manſuettius pro Motteo pugnat cum Lanua. 36.
Manuynus Aubermontius Audomari Præfectus, 25. 36. *ad Aldendelam oculum amittit,* 173. *eidem præficitur,* 174. *regias partes prænaues,* 205.
Manzanus Centurio hiſpanorum deſertor in obſidione Traiecti, 50. 57. *captus confoditur ab Hiſpanis,* 95.
Marcha opp. in Famina, 12.
Marcantius Gallus Vuouam arcem Alexandro dedit, 348.
Marcoſanius Samblemontij frater, Germanorum ductor in obſidione Tornaci, 154.
Marcus Antonius Simonetta honorarius miles primus Traiecti muros ſcandit, 55. *necatur,* 56.
Marcus Magdalenus Centurio in Coloniensi bello, 200. *& in Couenſtenij defenſione,* 265.
Marcus de Riè Varambonij Marchio Burgundorum Tribunus in Tornaci aggreſſione, 153. *ſauciatur,* 154. *ad Dunquercam,* 195. *Noruergemium obſidet,* 233. *Gandauum fame premit,* 233. *in Antuerpiana victoria,* 286. 288. *in Nouesij obſidione.* 319. *nouas copias in Belgium ducit,* 404. *opem affert Verdugo in Friſiam.* 471. *Bercam capit,* 471. *& Buenbecam,* 471. *Schenchium fugat,* 472. *cum Anglis intrepide certat,* 475. *eius improſpera pugna variè attribuitur,* 476. 477.
Margarita Parmenſis, Gubernatrix Belgij declarata ab Rege Namurcum aduenit, 118. *magna Belgarum lætitia,* 118. *pœnitet illam admiſſi regiminis,* 119. *animatur ab Alexandro, qui tamen diuiſionem regiminis inter ſe & matrem non admittit.* 120. *& inde. Ipſa Regi ſcribit ſententiam ſuam,* 120. *Reditum in Italiam non impetrat,* 123. *impetrat tandem,* 124. *prima Antuerpianæ arcis deſignatrix,* 393. *moritur,* 344.
Margarita Lignya Comitis Lalinij vxor, 2. 165.
Margarita Valeſia vxor Henrici Nauarræi Regis, Belgium adit, 1. 2. 3. *Belgas gallicis partibus conciliat,* 3. *in Galliam redit,* 3.
Mariaua arx, 230.
S. Maria Virgo, ſub eius patrocinio ſuſcipitur ab Alexandro Antuerpiæ obſidio, 222. *dedicatur ei caſtellum Scaldici pontis,* 227. *inuaditur Teneramunda ſub eius tutela,* 228. *cultus eius Antuerpiæ reſtituitur,* 286. *Effigies eius in Bommelia reperitur,* 297. *Hiſpanos liberat,* 297. *Tuccium periclitantem adiuuat,* 251.
Maria Hungariæ Regina, 20.
Maria Memorantia, 157.
Maria Stuarta Scotiæ Regina, 351. *vxor expetitur à multis,* 352. 353. *à Pontificio nuncio commendatur,* 352. *Galliæ Delphino deſpondetur,* 352. *vidua inScotiam redit,* 353. *Darleo nubit, filioque augetur,* 354. *maritus interficitur, & ipſa attinetur,* 354. *Botuelio nubere cogitur,* 354. *in arcem captiua deducitur.* 354. *fugit,* 354. *Angliam petit,* 355. *ſiſtitur in itinere,* 355. *vti rea euocatur ab Regina Eliſabetha,* 355. *& inde. rea pronunciatur læſæ Maieſtatis,* 358. *eius damnationis libellus mittitur ad Galliæ Regem,* 358. *& inde. inuehitur in Sacrorum irriſores,* 360. *ſcribit ad multos,* 360. *ad mortem ſe piè parat,* 360. *capite plectitur,* 361. *ſero iubetur differri eius cædes,* 361. *eius elogium,* 362. *& Alexandri de ea iudicium,* 362. *& multorum præconia,* 363.
Marius Biragus Trib. gallicæ legionis, 189. 190. 191.
Marius Carduinus Tribun. Italis, præficitur Belgium adeuntibus, 175. *moritur,* 204.
Marius Comes Martinengus Centurio pugnans ſauciatur, 294. *Zutphaniam cum carris alimentorum intrat,* 334.
Marquettius Lanuæ Vicarius ad Engelmunſterum pugnat, 115. *ad Iſinghemium,* 116. *capitur cum Lanua à Rubaſianis,* 116. *Iprarum Gubernator Alexandro traditur,* 208.
Marquoius pagus. 132.
Martinengus, vide Marius.
Martinius, vide Sancius Leua.
Martinus Delrius Soc. Ieſu, 270.
Martinus Schenchius pro regijs partibus, 101.

pugnat aduerſus Holachium, 128. vincit, 129. in Friſia, 149. capitur à Fœderatis, 61. Regis partes deſerit, 293. pugnans vincitur à Taſſio, 294. Veteruerdam cœnobium expugnat, 305. pro Venlona laborat, 312. Geldriam percurrit, 312. tentat Venlonam ingredi, 312. fruſtra, 313. Vuaſtendoncham ſe recipit, 315. eius ſpolia Venlonæ in regios victores diſtribuuntur, 315. Bercam ingreditur, firmatque, 331. Meurſam amittit, 330. eius ſupellex in prædam cedit, 374. Bonnam aggreditur, 493. arcem excitat ad Rhenum, 439. Pettardum ad Bonnam primus adhibet, 440. vrbem expugnat, 440. diripit ac munit, 441. proſcribitur à Cæſare, 442. ad opem Bonnæ petendam in Angliam confugit, 445. & ad Caſimirum, 445. Noueſium fruſtra obſidet, 445. Bonnam amittit, 446. fugatur à Neapolitanis, 471. 472. Pattonum vincit, 473. Neomagum tentat, ingrediturque, 473. fugatur ex vrbe, 473. ſuos fruſtra à fuga retinere conatur, 474. mergitur, 474. eius elogium, 474.
Maſius, vide Coſmus.
Maſius Brabantini Fiſci Præfectus, 395.
Mater ob famem venenū filijs propinat, 242.
Matthias Archidux pro Fœderatis Belgij Gubernator, 1. 4. indignatur ob Alenconium euocandū à Fœderatis, 6. conatur reconciliationem Vuallonum cum Rege impedire, 29. 32 Antuerpiæ in templo ab hæreticis includitur, 36. offenſus abire cogitat Antuerpia, 37. non probatur à Rege eius confirmatio in Belgij regimine, 65. 81. Belgij magiſtratu ſe abdicat, 136. proponitur ab Orangio Leodienſis Epiſcopus, 135. 136. abit in Germaniam, 137.
S. Matthiæ Apoſtoli dies Carolo V. fauſtus ab Alexandro & à militibus celebratur, 239.
Matthias Coruinus Tiphernas Centurio cum Monlucio pugnat, 139. cum Simpleo Liram occupat, 177.
Matthæus Moulartius Atrebatenſis Epiſcopus ad reconciliandos Vuallones adhibetur, 29. 31. immittitur ad Arteſiæ conuentum, 29. 32. 36. 38. eligitur diſceptator in Vuallonum reconciliatione, 40.
Matthæus Serranus Centurio in hiſp. claſſe, 419.
Mauri Regis filius in Belgium aduenit, 404.
Mauritius Naſſauius Orangij Principis filius 163. patris funus comitatur, 212. patri ſubſtituitur, 214. Axelam capit, 331. 332. Vlſtam fruſtra tentat, 332. à Liceſtrio impar Belgij regimini ob ætatem habetur, 343. Campiniæ agrum vaſtat, 372. copias Buſcoduco admouet, 393. tentat Sluſæ ſuccurrere, 380. arma parat aduerſus Anglos Gertrudſbergæ præſidiarios, 451. oppidum aggreditur, 453. recedit, 453. Dordrectum ſe recipit, 453.
Mauritius è Saxoniæ Ducibus Raitrum ductor pro Caſimiro, 20. cum Alexandro paciſci ſtudet pro reditu in Germaniam, 20. ob fratris gratiam reditum impetrat, 21. 22.
Maximilianus Cæſar Tornacum ingreditur, 159.
Maximilianus Hennius Boſſuij Comes non ſine ſuſpicione veneni extinguitur, 27. eius munia Caprio offeruntur, 27. moriens Orangium auerſatur, 28.
Maximilianus Longeuallius Vauxi Dominus in obſidione Traiecti, 61, 62. in Coloniæ conuentu, 73. in Tornaci obſidione moritur, inſignitus ante titulo Bucquoij Comitatus, 151. eius merita Regi ab Alexandro repræſentantur, 151.
Maximilianus Vitanus, 104.
Maximus, vide Lucas.
Mechlinia, 18. opem ab Alexandro poſcit, 99. capitur à Norritio, diripiturque, 114. ab Alexandro tentatur, 277. ab eodem capitur, 277. eius victoriæ nuncium offert Regi Alexander pro reſtituta Placentiæ arce, 277.
Mechlinienſes ad Regem tranſeunt, 99. timent à præſidiarijs, 111. Bruxellenſibus auxiliaturi cæduntur, 242. ſuburbia eorum vaſtantur, 275. Archiepiſcopum recipiunt, 277.
Mediceus. vide Ioannes, Petrus.
Medicea Galliæ Regina, vide Catharina.
Mega oppid. 306. 311.
Meganus Comes, 72. 375.
Melſenius Vicus, 224.
Mendoza, vide Bernardinus, Ioannes, Petrus.
Meneſius Centurio pugnans occumbit, 194.
Menina opp. occupatur ab Vuallonibus, 25.

à Pe-

à Pepino promittitur Regijs, 26. & *à Montinio*, 36. *Malcontentorum ſedes*, 167. *opem ab Alenarda implorat*, 167. *occupatur ab Alexandro*, 196.
Mercatorum baſilica, 185.
Mercatores timent Hiſp. Regem, 135. *contendunt inſerre cibaria Antuerpiam*, 232. *pacem flagitant*, 275.
Merua fl. 450.
Meſa, vide Alphonſus.
Meurſia opp. capitur ab Alexandro, 330.
Meurſius, vide Alphonſus Solmenſis.
Mexia, vide Auguſtinus.
Michael Benittus Centurio hiſp. in Couenſtenio. 256. *ſauciatur*, & *eius ſtationarij interficiuntur*, 257.
Michael Cardona Centurio in Couenſtenio, 265. *pugnans accumbit*, 308.
Michael Ocquendus in hiſpana claſſe, 411. 414. *eius nauis flagrat*, 415. *capitur*, 415. *ipſe in reditu occumbit*, 422.
Midelburgum opp. 198.
Mirandæ Comes Prorex Neapolit. legionem in Belgium mittit, 402.
Miſſio caſtrenſis, 344. & *inde*.
Moera fl. 236.
Monceanus ductor legionis Rennebergij in Norritium, 150. *præficitur* [illegible] *Gertrudisbergæ præſidiariis*, 456.
Monducetus Galli Regis legatus in Belgio, 1. 2.
Monmorini Dominus, vide Belliaureus.
Montinius, vide Emmanuel Lalinius.
Montes, vrbs Hannoniæ, Alenconium recipiunt, 4. 5. *ab eo timent*, 9. *capiendæ vrbis ſtratagemma*, 7. 8. 9. *quæruntur de Lalinio*, 144.
Mons Hunnorum circa Traiectum, 47.
Moraiuius, vide Iacobus Stuartus.
Morganus, vide Thomas.
Morcſinus, vide Franciſcus.
Mortagnius præfectus Teneramundæ pro Ribouio vrbem defendit, 228.
Mortonus Comes Scotus, 355. 407.
Moſa fl. 5. 17. 21. 23. 295. 305. 306. 309. 315. 463.
Moſquetterius Centurio præfectus arcis in Bommelia, 463.
Mottæus, vide Valentinus Pardiæus.
Munſterum vrbs, 335.

Sententiæ ad M, ſpectantes.

M*Ortui partus nulla ſe* matrem *libenter agnoſcit*.
Aegrius miles *ſuſtinet ſe ſuis poſthaberi, quàm ab hoſte vinci*.
Miles *externus, quùm ſemper ciuitatibus eſſe grauis ſolet, tum recens victis, tanquam fortunam ſuam è proximo reſpectantibus grauiſſimus eſt*.
Quo die ſe militiæ *quis addixit, eo primùm de reum ſe omnium bellicorum ſucceſſuum obtulit*.
Fidelis miniſtri *partes ſunt, ſi qua ex animaduerſionibus, ac repulſis timentur odia, in ſe transferre: obiectuque ſui, Principem tegere ab inuidia: illi beneficentiæ materiam, illi gratias ſeponere*.
Quæ modum *excedunt ſpeciem magis, quàm vſum habent*.
In ipſa multitudine *pauci demum ſunt illi, qui bella conficiant, vti ex haſta quantumuis oblonga, palmus tamen ferreæ cuſpidis plagam facit*.
Fiducia multitudinis & *mutuus reſpectus, in pugna vel timidos attinet*.
Graues morbi *vel temerarijs medicamentis curantur*.
Erroris confeſſio eſt, mutanda *feciſſe*.

N

N*Amurcum Regi fidum*, 1. *vrbs*, 5. 118. 119.
Naſſauius, vide Gulielmus, Ioannes, Iuſtinus, Mauritius.
Nauarræus Rex, 2. 217. 431.
Naues Anglicanæ *in Hiſpanos*, 380. 391. 392. 414. 415. 416. 419.
Antuerpienſes *in pontis perniciem*, 230. 246. *earum inuentor & ſtructura, & effectus*, 247. 248. 249. 259. 260. 261. 273. *in Couenſtenij aggeris ruinam*, 258. 261. 262. & *inde*.
Fliſſinganæ *ad Sluſam*, 380. 381.
Fœderatorũ *ad Bommeliam inſulam*, 295 *in Couenſtenium*, 261. *ad Engelam*, 375. *ad Grauelingam*, 43. *ad Grauiam*, 309. & *inde ad Sluſam*, 366. 367. 370. 372. 380. 381. 417.

Hiſpanæ ad pontem ſuper Moſam efficiendum, 47. 235. 237. 238. 246. 312. in Flandriæ portubus aduerſus Anglos, 415. 417. 418. ad Gades, 391. 392. aliquarum in Hiſpana claſſe magn. taſo, 409. ad Venlonam, 313. 314. ad Noueſium, 319. Sluſanæ incendiaria, 381.
Nauis cum caniculo delineatio, 247. Reliqua, vide in Claſſis, Flottæ.
Nauium tranſitus delineatio, 235.
Naufragium hiſp. claſſis non procul ab Hiſpania, 412. & in mari Anglicano, 419. & inde.
Nauis pagus, 140.
Neapolitani, & eorum legio, 402. in Belgium veniunt, 403. ad Bonnam præmittuntur, 443. 444. in eius obſidione pugnant, 445. & inde. Schenchium fugant, 446. 472. pugnant ſtrenuè ad Bercam, 475. 476.
Necherſpolia arx deditur, 277.
Neomagum vrbs Geldriæ in poteſtatem Altapennij venit, 243. 244. tentatur à Meurſio, 293. inuaditur à Schenchio, 473.
Neoportum Angliæ Reginæ offertur, 20. tentatur à Gallis, 188. 196. capitur ab Alexandro, 196. aſtu tentatur Fœderatis, 206.
Nera fl. 449.
Nerius, vide Io. Baptiſta.
Nicellius, vide Io. Petrus.
Nicolaus Baſta Ep[...]rota ductor turmæ lancea[r]iorum aduerſus Lanuam, 116. cum Gallorum turma victor pugnat prope Camer[ac]um, 140. immittitur ad opem fer[en]dam Colonienſibus, 200. Regi ab Alexandro commendatur, 290.
Nicolaus Comes Ceſius prætorianæ turmæ Lancea[r]iorum ductor ad E[n]gelam, 116. cum Monlucio pugnans re[pe]l[li]tur, 139. fugientes reprimit ad Steemberg[a]m, 194. Herentalio potitur, 226. Alexan[dr]o comes. 252. 286. auxiliatur ad Venl[o]nam, 313. obſes Sluſanis datur. 382. pecuniam à Pontifice petit nomine Alexandri, 398.
Nicolaus de Inſula Hiſpanæ legionis in claſſe Trib. 410. occiditur, 415.
Nicolaus Maldæus militum Lugdunenſium Præfectus Leiceſtrio fauet, 385.
Nicolaus Maria Caracciolus Centurio obſes Bonnenſibus datur, 447.
Nienzila munitio prope Groningam, 149.
Nimoua arx capitur à Lanua, 114. recuperatur ab Alexandro. 180.
Niuellæ [ur]bs Hannoniæ propoſita ad inuadendum, 132. capta à Fœderatis, 133. recuperatur à Mansfeldio, 133.
Nivenarius, vide Aldolphus Solmerſis.
Nobiles Angli coniurant aduerſus Eliſabetham Reginam, 357. deteguntur, 357. Arteſij & Hannonij Hiſpanos timent, 42. 164. 165. Scoti Eccleſiaſtica bona occupant, 355. detenti in Alexandri aula, [4]08. quàm multi in Belgium vnà confluxerint, 404.
Noſrius, vide Petrus.
Noyellus, vide Ioannes.
Norcamius, vide Ioannes, Iuſtus.
Norritius, vide Ioannes.
Northorna pagus, 149.
Noortum in Dela inſula à Rubaſio occupatur, 225.
Noueſium vrbs Electoris Colonienſis, 316. intercipitur ac diripitur ab Holachio, 316. Truchſeſij partibus addicitur, 316. munitur, 318. 319. obſidetur ab Alexandro, 319. & inde. expugnatur & diripitur, 326. 327. & inde. Incenditur, 327. incendij cauſa & auctores, 328. pars vrbis ſeruatur cuſtoditum op[e], 329. obſidetur à Schenchio, 445. expugnationis eius delineatio, 327.
Noueſiani de[d]i[tionem] r[ecu]ſa[n]t Colonienſ[iu]m [ope]rum, 316. 318. In Alexandrum de conditionibus a[d] e[xe]rcitum explodunt, 322. excuſatio eorum irr[i]detur, 323. colloquium ſuper d[e]ditione petunt, & irridentur à Regijs, 325. magna vrbis & hominum cæde vincuntur, 326. 327. occiſorum numerus, 329.
Nunc[i]us P[o]ntificis apud Galliæ Regem, 5. apud Colonienſem Septemuirum, 73. 201. allegatur ad Alexandrum, 318. 330. ad Scotos, 351.

Sententiæ ad N, ſpectantes.

IN nobili pectore generoſi ſpiritus torpent magis, quàm non ſint; inuecta vero neceſſitate expergiſcuntur.
Docent plerunque, quæ nocent.
Tutius eſt vincire manus, ne nocere poſſint: quàm promereri animos, vt iuuare velint.
[In]ter tenebras etiam nudi teguntur.

Oberſte-

O

OBerſtein us Comes ad Bercam pugnat, 475. annonam Berebæ infert, 476.
Obygnius in Tornaci aggreſſione Vuallonum Tribunus, 153.
Obſides ad Sluſam, 382. ad Bonnam, 447. vide propria locorum obſeſſorum nomina.
Obſidio Aldenarde, 167. Antuerpiæ, 219. Bercha ad Rhenum, 331. 478. Bergarum ad Soma, 2, 436. Blanchembergæ, 380. Blienbechæ, 471. Bonnæ, 202. 439. 441. Dauentriæ, 12. 348. Dunquerchæ, 192. 195. Engelæ, 375. Grauiæ, 305. Lochemi, 181. Nouefſij, 316. 445. Oſtendæ, 244. 452. Stenouuci, 129. Sluſæ. 363. Taurini, 129. Tenramundæ, 227. Tornaci, 146. Traiecti, 45. 63. Vuacthendonchæ, 447. Venlonæ, 311. Zutphaniæ, 333. Vide Deditio, Expeditio, & propria locorum nomina.
Octauius Aragonius Terranouæ Ducis filius, 404. ductor equitum turmæ, 405.
Octauianus Cæſar, 423.
Octauius Dux Parmenſis, 284. moritur, 343.
Octauius G… ga … ſit … 9. conſultor bellicus & regius, 10. 33. Rattrum … rmis occurrit, 19. & vincit, 19. 23. exercitum ad … tarum capita tuetur, 23. Traiectum auxiliaturis opponitur, 50. diſſidiū eius cum Mansfeldio, 94. Alexandrum ingredientem Traiectum comitatur, 99. Hiſpanos Belgio abeuntes ducit in Italiam, 114.
Octauius Lalata, 425.
Octauius Comes Landus allegatur ab Alexandro in Hiſpaniam, 104. 105.
Octauius Mansfeldius Dux Vuallonicæ Legionis ad Noueſium, 319. 405.
Octauius Piccolomineus Amalphitanus Dux, 265.
Octauius Vogbera Italus mirè audax in Aldenardæ propugnaculo, 169. occiditur, 170.
Odettus Tilinius Lanuæ ſitus ad Engelmunſterum, 116. ad Cameracum pugnans fugatur, 197. Lillot deſenſionem ſuſcipit, 224. defendit, 225. feliciter in Scaldi pugnat, 235. caſtellum excitat, 235. Hollandos aditurus capitur à Billio, 235. in Tornacenſem arcem abducitur, 236. excipitur in Antuerpiæ conditionibus, 282.
Odoardus Borneuillius Caprij Dominus Fœderatis infenſus, 4. Arteſiæ moderator hæreticos pellere ſtudet è prouincia, 26. attrahere illum laborat Orangius, 27. oblata munia ab Orangio recuſat, 28. amouetur Arteſiæ præfectura à Vicecomite Gandauenſi, 29. reſtituitur ab Rege, 30. cedit Præfecturam Vicecomiti, 31. immittitur ad Arteſiæ conuentum, 32. intereſt fœderi, 36. allegatur ab Vuallonibus ad Alexandrum, 37.
Odoardus Lanceauecchia Lirani præſidij præfectus commeatum Mechlinenſium intercipit, 242. Bredæ Gubernator ſollicitat Anglos aduerſus Mauritium, 451. 452. 453. diſſidentes Gertrudisbergenſes ſedare ſtudet, 454. Gertrudisbergæ præficitur, 455. Paſtranæ Duci vrbem inuiſuro obſiſtit, 455 eum eo digladiatur, 455. eidem reconciliatur, 456.
Oſtenſe caſtellum in inſula Catſandiæ, 366.
Oldenſalia arx capitur à Rennebergio, 130.
Oliuarius, vide Henricus Guſmanus.
Oquendus, vide Michael.
Orangius, vide Ioannes, Gulielmus, Mauritium.
Oratio, vide Concio.
Orator, vide Legatio, & nomina propria Legatorum.
Ordamus pagus, 227.
Ordines, vide Fœderati.
Ortſchotum opp. 19.
Orpheus Gallianus Liechcrebæ Gubernator Aloſtum occupat, 199.
Ortizius, vide Gaſpar.
Oſtburgum inſula prope Sluſam occupatur ab Alexandro, 365.
Oſtenda à Gallis ſe defendit, 188. adiuuatur à Fœderatis, 196. cum Neoporto conuenit, 206. pars eius à Mottæo occupatur, 244. ab eodem rurſus tentatur, 452. munitur. à Vuilliamo, 363. 364. eius munitiones obſeruantur ab Regio machinatore, 394. proponitur ab Anglis ad agendam pacem, 395
Oſualdus Comitis Bergenſis filius aduerſus Meurſium ſtrenuè pugnat, 294. caſu occiditur, 299.

Otho

Otho Bilantus Dominus Redarenſis allegatur à Cæſare ad Alexandrum, 342.
Otho Podliſius Bonnæ pro Schenchio abſente moderator, 443. eius legati agunt cum Chimacio de vrbis deditione, 446.
Otho Schuazembergius Cæſaris Internuncius apud Fœd. ad Alexandrum allegatur, 68. 69. Alexandrum apud Cæſarem accuſat, 68. in Colonienſi conuentu pro Cæſare, 73. 74. Regi ſe addicit, 85.

Sententiæ ad O, ſpectantes.

IN capillatam fronte occaſionem non inÿcienda manus, niſi armata; ne fortè venenatis morſibus anguinei capillamenti, quale geſtant proditores, improuidè capiaris.

Facilè trepidant oculi non ſtantibus animis.

Offenſæ deuorantur, vbi maiori, quod inſtat, malo occurrendum eſt.

Humana omnia opinione conſtant.

Opportunitas rebus etiam minimis pretium addit.

P

PAcificatio, Colonienſis inter Hiſpan. Regem & Fœderatos, 64.73.& inde. Gandauenſis, 41. 65. Inter Hiſpaniæ Regem & Angliæ Reginam, 387. & inde.
Pacecus, vide Petrus.
Pacius, vide Antonius, Ioannes, Petrus.
Padilia, vide Petrus.
Palata caſtellum in Couenſtenio, 256. 257. 264. 266. Victoria poſtea appellatum, 268.
Palatinus, vide Ioannes.
Paluetius pagus, 142.
Pamela Aldenardæ pars, 167.
Pamelius Præſes, 280. 281.
Pardiæus, vide Valentinus.
Parma foſſa Farneſiana, 236. 285.
Parma Traiecti propugnaculum, 87. 88. 89. 90.
Paſchaſius Belga prodere Grauelingam tentat, 43.
Paſſerus, vide Aſcanius.
Paſtranæ Dux, vide Rodericus de Silua.
Pattonus Scotus Geldriæ vrbis pro Schenchio Gubernator Altapennio vrbem tradit, 373. 374. immittitur ab Alexandro ad opem ferendam Colonienſi Septemuiro, 471. in pugna cum Schenchio fugatur, 473.
Patriarcha Venetus allegatur in Scotiam à Summo Pontifice, 352.
Paulus eques Rinaldus, 367.
Pecunia. eius difficultas in Belgio, 103. 104. 107. ab Rege in Belgium mittitur, 18. 109. 199. militibus ſoluitur, 109. 119. contracta ab Alexandro erogatur militibus, 77. offerenda Orangio, 66. ſoluta Traiecti præſidiarios ſedat, 125. Alexandro offertur à Valencenatibus, 130. & ab Inſulanis aduerſus Tornacenſes, 145. in milites diſtribuitur ab Alexandro ſoluta à Tornacenſibus, 158. & ab Aldenardenſibus, 174. & ab Antuerpianis, 282. & à Teneramundanis, 229. ab Rege in reducem claſſem, 423. debita legionibus, 108. vide Stipendia. Soluitur ab Rege Galliæ Alenconio, 9. & promittitur eidem, 176. Caſimiro ſolui ſolita in menſes à Fœderatis, 18. Repetitur mutuo data Fœderatis ab Angliæ Regina, 18. exigitur ab eadem, 351. 363. offertur ab ipſa Fœderatis, 371. Alenconio ſoluta, 162. 431. & Reginæ Angliæ, 431. & Nauarreo Regi, 431.
Pedroſſa Centurio, 149.
Pepulus, vide Cæſar.
Perea, vide Alphonſus.
Peregrinus Vuillogbeins Anglorum Dux pro Leiceſtrio ad Bergas, 437.
Perenottus, vide Antonius, Federicos.
Pereſius, vide Alphonſus Guſmanus.
Perla portus, 236. 285.
Perticæ frumentariæ in Traiectenſi aggreſſione, 56.
Peterſemium caſtrum, 47. diripitur, 47.
Petrus Aybarnes hiſp. inſtructor, 323.
Petrus Aldobrandinus Margaritæ Parmenſis aulicus, 120. 122.
Petrus Aragonius Terranouæ Ducis filius in Colonienſi ſupplicatione, 74. allegatur in Hiſpaniam ad ſubſidium petendum, 108.
Petrus Arcautus, 7.
Petrus Bardus, 152.
Petrus Caetanus Sermonetæ Ducis filius in Belgium venit, 175. pontem Antuerpienſem

ſem defendit, 249. 250. in eius ruina ſauciatur, 252. Antuerpiam ingreditur eum Alexandro, 286. militibus cenantibus miniſtrat, 288. immittitur ad premuniendam Inſindicam 373. Sluſanis obſes datur, 382. Bredam adit, 453. Tiletum cum equitatu immittitur, 464.

Petrus Caſtellus Gaditanæ oræ Præfectus, 392

Petrus à Caſtro Antuerpiam ad res conſtabiliendas præmittitur, 284.

Petrus Corteuilla allegatur ad Alexandrum à Gandauenſibus, 233.

Petrus Coruera Centurio occupat Veteruerdam, 305. ſtrenue pugnat, 305. vulneratus capitur, 306.

Petrus Lopeſius Vrquizius ductor hiſpanæ cohortis, 58.

Petrus de Luque hiſp. apud Bergas captiuus, 436.

Petrus Erneſtus Comes Mansfeldius Caſtrorũ Præfectus, 9. Conſultor vtriuſque Senatus, 10. 33. 220. agit eum Vuallonum legatis, 38. 39. 40. allegatur ad eorum conuentum 104. oppugnationem Traiecti ordinat, 48. & reliqua ad Traiectum ſpectantia, 51. 94. 99. Margaritæ Ducis Parmenſis reditum exoptat, 122. Buchemium recuperat, 130. non probans conditiones eius cum Vuillerſio pacta, 131. diſſidet cum Gonzaga, 94. & cum Rubaſio, 130. Niuellas in deditionem accipit, 132. 133. cunieuliriys ad Tornacum præeſt, 150. in Aldenardæ obſidione Alexandrum à periculo auertere laborat, 173. præficitur Brabantinæ oræ in Antuerpienſi obſidione, 223. caſtra eius apud Stabruchum, 224. 256. Laborantibus regijs conſultat de ope afferenda, 264. ſuos ad pugnam hortatur ac mouet, 267. eius manibus vellus aureum accipit Dux Parmenſis, 284. Supremus Belgij Gubernator deſignatur ab Alexandro in Angliam tranſmiſſuro, 405. ad Bonnam deſtinatur, 446. Vuactendoncam obſidet, 447. capit, 450. Regi ab Alexandro commendatur, 450.

Petrus Mediceus Magni Etruriæ Ducis frater, 174. 399.

Petrus Melunius Eſpinoi Princeps Hannoniæ Siniſcalcus, 28. 127. 133. Tornaci Gubernator hæreticos recipit, 147. animatur ab Orangio, 147. Tornaco ſuccurrere tentat, 148. eius Principatus & bona Rubaſio fratri attribuuntur, 127. 251.

Petrus Mendoza Centurio hiſp. cæditur in Traiectenſi obſidione, 53.

Petrus Mendoza Hiſp. Regis Legatus apud Genuenſem Remp. 406.

Petrus Comes Niellus, vide Io. Petrus.

Petrus Comes Noſrius honorarius miles Traiecti muros primus aggreditur, 55. occiditur, 56.

Petrus Pacius Hiſpanorum ductor in Belgium redeuntium, 175. pugnat apud Gandauum, 178. & apud Steembergam, 192. 193. in obſidione Antuerpienſi, 220. 223. occiditur in obſidione Teneramundæ, 228. Hiſpanis in Couenſtenio pugnantibus apparet, 269.

Petrus Paccus Centurio hiſp. occiditur in obſidione Traiecti, 59.

Petrus Padillia Centurio hiſp. apud Lilloum occumbit, 226.

Petrus Ramirez occiditur, 309.

Petrus Sarmentus ſignifer Leuæ legionis, 465.

Petrus Taſſius equitum ductor, 15. aduerſus Raitres, 23. ad Traiectum, 59. aduerſus Norritium, 150. ductor Hiſpanorum in Belgium redeuntium, & vniuerſi exercitus Inſpector, 299. necatur in Teneramundæ obſidione, 228.

Petrus Toletanus ductor ſclopetariorum, 15. Moſam traijcit ac Raitres cædit, 16.

Petrus Valdeſius in hiſpana claſſe Beticarum nauium ductor, 414. 415. càpitur & in Angliam abducitur, 415.

Petrus Vanderdoſtus Hollandici maris Præfectus Gertrudisbergam oppugnat. 453. ſauciatur, 453.

Petrus de Vos, 233.

Petrus Zuniga cæditur in Traiectenſi aggreſſione, 56.

Pettardum, 440. 475. eius inuentor, 440.

Pettinius, vide Ioannes.

Peuchnerus, vide Felix.

Philippa Chriſtina Eſpinoi Principis vxor Tornaci Gubernatrix, 147. vrbem munit, 153. fungitur officio Ducis, 153. 157. Tornaco abiens pretioſa quæque eiuium aſportat, 157.

Philippea, ſiue S. Philippi arx, 227. 230. 283.

Phi-

Philippus II. Hiſpaniæ Rex. ſenſus eius in prima Alexandri expeditione, 11. Terranouam deſignat ad Colonienſem conuentum, 10. 65. Arteſiæ præfecturam Caprio reſtituit 30. poſtea Vicecomiti Gandauenſi, 31. Terranouam Coloniam allegat, 65. 73. Pacificationis arbitrum eligit Cæſarem, 65. 73. eius ſenſus de pace, 65. 288. & de Catholicæ Religionis obſeruantia, 80. 280. 288. Terranouam remuneratur, 86. externorum è Belgio emiſſionem admittit, 104. 105. mos eius reſpondendi in re dubia, 117. Margaritam Alexandri matrem Gubernatricem in Belgium mittit, 118. inde reuocat, 124. Alexandrum Gubernatorem confirmat, 124. rumor eius mortis, 125. Belgij Principatu deponitur à Fœderatis, 134. 137. Orangium proſcribit, 135. milites in Belgium mittit, 174. 199. 403. affert opem Colonienſibus, 199. Placentinam arcem Alexandro reſtituit, 277. eius lætitia ob captam Antuerpiam, 289. Angliam inuadere decernit, 397. & inde. Sanctacrucium Præfectum eligit, 411. poſtea Medinam Sidoniæ, 411. eius mandata inſpiciuntur in claſſe, 413. eius conſtantia audito claſſis infortunio, 422. & pietas in reduces claſſiarios, 423. & in Deum, 424. meditatur Gallicam expeditionem, 480. 481. Vide Litteræ, Religio.

Philippus de Chetblet Blangeluallius, 30.

Philippus Croyus Arſchoti Dux, Flandriæ Præfectus in cuſtodiam traditur à Gandauenſibus, 3. 5. Alenconio inſtruit, 8. in Colonienſi conuentu pro Fœderatis legatorum princeps, 73. 74. & inde. Regi reconciliatur, 85. eius dictum in Alexandrum, 144. in Antuerpiæ ingreſſu, 286. in militum cena ſuper ponte, 288. præoccupat Denneterij conſilium, 207. Brugarum deditionem cum Chimacio filio tranſigit, 207. 209. ad Comitia in Germaniam, 405.

Philippus Comes Egmontius ad Vuallonum partes accedit, 37. hiſpanos timet, 42. captiuus apud Oranglum, 163. comes Alexandri, 286.

Philippus Comes Holachius obſeſſi Traiecti liberationem deſperat, 63. 64. Groningam obſidet, 127. cum Schenchio pugnat, 128. improſpere, 128. illuditur, 128. vincitur ad Burtangas, 130. 152. aduerſus Verdugum opem Lochemo affert, 181. Orangium defunctum comitatur, 212. Mauritio Legatus additur, 214. Buſcoducum aggreditur, 240. intrat, 241. eius milites eijciuntur, 241. ductor claſſis aduerſus Couenſtenium, 257. 258. Couenſtenium retentat, 262. 263. 264. Hiſpanos apud Bommeliam aquis obſidet, 295. & inde. ad Grauiam pugnat, 306. & inde. Inimicitias cum Leiceſtrio gerit, 340. Campiniæ agrum vaſtat & Buſcoducum tentat, 372. 373. Engelam obſidet, 375. & inde

Philippus Comes Lalinius Hannoniæ Gubernator in Gallos propenſus, 2. 165. Hannoniam Alenconio promittit, 4. illum excipit, 5. 8. ad Vuallonum partes accedit, 37. ad Arteſiæ conuentum, 104. inter regios conſiliarios aſcribitur, 115. timet reditum externorum in Belgium, 165. acceptat illum & Alexandro proponit, 165.

Philippus Lotharingius Humalæ Ducis frater in Belgio, 404.

Philippus Marnixius à monte S. Aldegundis allegatur ad accerſendum Alenconium è Gallia, 136. comitatur eum in Angliam, 161. de eius matrimonio ſcribit ad Fœderatos, 161. 163. allegatur ad Colonienſem conuentum à Fœderatis, 83. Antuerpiæ conſul, 224. irridet Alexandri pontem, 239. poſtea admiratur, 239. Antuerpienſem claſſem ducit ad Couenſtenium, 262. ciuitatem ſpe auxilij ſuſtentat, 275. adit doloſè Alexandrum, 276. cum eo agit de conditionibus in Antuerpiæ deditione, 277. eius oratio ad Alexandrum, 277. erga eum mire afficitur, 281. inuiſus propterea Fœderatis, 282. deſignatur ad agendam pacem cum Hiſpanis, 394.

Philippus Gulielmus Naſſauius Orangij filius, 214.

Philippus Pleſſij Dominus à Nauarræo Anterpiam allegatus, 184.

Philippus Recourtus Licquij Dominus Cameraco pellitur ab Inchio, 2. contra Fœderatos pugnat ad Mechliniam, 100. Louanij Gubernator, 111. 119. mox Tornaci, 159. cum Germanis agit, 119. eius filius occiditur in Aldenardæ obſidione, 173. regius conſultor, 220. Blochuſium capit, 277.

Antuer-

Antuerpiam præmittitur, 285. ad Noueſium, 319.
Philippus Sidnæus venienti in Belgium Leiceſtrio præmittitur, 304. Fliſſingæ Gubernator, 332. Zutphaniam obſidet, 333. turmæ ductor pugnat ad Varusfeldium, & occiditur, 336.
Philippus de Stauele Glaionij Dominus cæſus in Tornacenſi oppugnatione, 154.
Philippopolis, 177.
Pictauienſis obſidio, vide obſidio.
Piccolomineus, vide Octauius, Siluius.
Pioppus Comes in Tornacenſi aggreſſione occiditur, 154.
Pilarum genus vulgo Bombæ, 446.
Pimentellus, vide Didacus.
Piraſcus Alexandri aulicus, 77.
Pirrhus Marchio Maluetius, 425.
Piſtolettus Gatteſcus ad Tornacum pugnat, 153. militiæ Tornacenſis præfectus, 159.
Pius V. 200. 361.
Placentina arx Alexandro ab Rege reſtituitur, 277.
Platiformis moles, 55. 57.
Platus, vide Io. Baptiſta.
Pl ſſi s, vide Philippus.
Plimuthi Angliæ portus, 4[illegible]
Podlſius Bonnæ Gubernator Chimacio vrbem dedit, 443. 446.
Poluillerius Germanorum Chiliarchus, 5. 6. 12. 13. 110. eius legionis licentia, 18.
Pombrochius copiarum ductor ad S. Quintinum: 303.
Pompa Alexandro exhibita à militibus in ingreſſu Traiecti, 99. & in Scaldico ponte, 287. comparata cum Macedonum militum lætitia, 288. vide Triumphus, Victoria.
Pompeius B..rdus equitum turmæ ductor Bredam intercipit, 138. Tornacum inter primos aggreditur, 153. pugnans occiditur, 154.
Pomponius Bellieuræus ab Galliæ Rege allegatur ad Alexandrum, 140. 145. 146. in Hiſpaniam iter tendit, 146. in Angliam allegatur, 358. pro Scotiæ Regina, 359.
Pons ad Diſam, 375. ad Iſalam, 333. ad Mandram, 115. ad Moſam, 17. 21. 23. 47. 306. 313. 375. ad Neram, 449. ad Rhenum, 333. ad Ruram, 17. ad Scaldim, 206. 226. 238. 249. 253. eius veſtigij ſeu planæ delineatio, 231. eiuſdem iam perfecti delineatio, 238. & fracti delineatio, 250. pons ad Sluſæ canalem, 367. 372. ad Tornacum, 147. ad Vuectræum pagum, 206.
Popeldorſum opp. 440.
Populatio Bredæ, 139. Mechliniæ, 114. Noueſij, 327. Oſtendæ, 244. Peterſemij, 47. Thenarum, 469. Traiecti, 94. 96. 97. Vide propria locorum nomina.
Poſſeuinus, vide Antonius.
Pouulettus Amicius, 396.
Pranus, vide Io. Baptiſta.
Præda ex Antuerpienſibus & Mechlinienſibus, 242. ex Breda, 139. ex Brugenſibus, 205. ex Condæo, 133. ex Couenſtenio aggere, 271, ex Fœderatis, 100. ex Gaditano portu, 292. ex Geldria, 374. ex Thenis, 469. ex Tornaco, 157. ex Traiecto, 94. 96. ex Venlona, 315.
Præſtonius cum turma equitum Tornaco auxilium affert, 155. excubias decipit, 155. vrbem intrat, 155. deditionem ſuadet, 156.
Principatus Belgij Alexandro offertur, 429.
Proditio, vide Dolus, Deditio, & propria proditorum locorum nomina.
Promontorium finis terræ, 412.
Propugnaculum ad Aldenardam, 169. S. Annæ ad Sluſam, [illegible]. Antonianum in inſula Dela, 225. 246. ad Bonnam, 444. 445. Sanctæ Barbaræ in Couenſtenio, 256. S. Crucis in eodem aggere, 256. 258. Georgianum, 267. Sancti Iacobi, ibidem. ad Dunquercam, 195. ad Grauiam, 306. Paliſa in Couenſtenio, 256. 257. 264. Sancti Petri in Scaldis aggere, 266. Sancti Sebaſtiani in ſciſſura aggeris, 225. ad Stabruchum, 256. ad Sluſam, 370. ad Teneramundam, 227. ad Tornacum, 147. ad Traiectum, 49. 87. 88. 89. ad Vuactendoncam, 447. ad Venlonam, 313. ad Zutphaniam, 339. Alia vide in proprijs locorum nominibus.
Propertius Baroccius militaris machinator in regio exercitu, 10. in obſidione Traiectenſi, 48. ſauciatur in Tornaci obſidione, 154. Pontis ſuper Scaldim fabricator, 226. 238. Flottarum inuentor, 238. Antuerpiam præmittitur, 284. Pontis materia donatur, 288. Noueſij inſulam explorat, 320. 429.

f Pro-

Prouenus, *vide Carolus Giſtellius.*

Prunæus allegatus ad Alexandrum à Gandauenſibus, 233.

Pugna ad Aldenardam, 173. *Gallorum Antuerpiæ*, 185. *circa illam in Scaldi*, 225. 226. *& in eius inundatis campis*, 224. 225. 235. *ad Armerongam apud Bruxellas*, 242. *ad Burgerboutum pagum*, 24. *ad Bergas ad Somam*, 438. *ad S. Vuinocum*, 177. 475. 476. *Bredæ*, 139. *ad Buſcoducum*, 241. *in Bergenſium campis*, 26. *ad Bliembecam*, 16. 416. 473. *in Colonienſi agro*, 202. *in Couenſtenio*, 257. 263. 267. *ad Cameracum*, 139. 140. 147. *ad Condæum opp.* 133. *Hiſpanæ claſſis*, 414. 416. 420. *ad Dauentriam in cuniculis*, 13. *ad Eindouiam*, 19. *ad Engelam*, 375. *ad Engelmunſterum*, 115. 116. *in Friſia*, 149. 293. 299. *ad Gandauum*, 178. *ad Gertrudisbergam*, 455. *ad Grauiam*, 307. *in Groningenſi agro*, 149. 150. *ad Hardembergam*, 127. *ad Ipras*, 205. *ad Leuiam opp.* 16. *ad Leiſenſuchum*, 225. *ad Lilloum*, 225. 226. *ad Louaniũ*, 180 *ad Neomagum*, 293. 473. *ad Noueſium*, 324. *ad Oſtendam*, 244. 245. *ad Sluſam*, 369. *ad Steembergam*, 193. *ad Teneramundam*, 228. *Thenis*, 468. *ad Tornacum*, 150. *& in eius cuniculis*, 352. *ad Traiectum*, 51. 89. *& in eiuſdem cuniculis*, 118. *ad Vuactendoncam*, 450. *ad Varusfeldium*, 336. *ad Venlonam*, 313. *ad Veteruerdam*, 305. *ad Viluordiam*, 342. *ad Vailleubroucum*, 100. *ad Zutphaniam*, 336. 338. *Vide Bellum, Expeditio, & propria Ducum, & locorum nomina.*

Pyloclaſtrum, vide Pettardum.

Sententiæ ad P, ſpectantes.

Læſa ſæpius ſuorum patientia *nocentius furit, quàm hoſtium odia.*

Paupertas *indemnes, atque adeò protectiores facit.*

Peccatum *pro diſciplina eſt.*

Pecunia *ſiue deſit, ſiue ſuppetat, ſeditioſa res eſt.*

Iuuit interdum ignorare pericula, *quæ non ſuperaret, ſi quis noſſet.*

Crebra inter pericula *metus exuitur periclitandi.*

Experientia compertum, nihil eſſe vilius. aduerſus inuadentes, prædatore *milite.*

Non rectè ſemper contuleris in errata præliantium euenta præliorum *plerumque fortuita.*

Nulla larua totum Principem *tegit, &* Soles *etiam iſti quum deficiunt, tunc maxime ſpectatores habent.*

Magnum temporis reique compendium plerumque fit, ſi cum Principe *tranſigant diſceptantes.*

Non raro fit, vt Principes *vbi omnia in vnum congeſſere, beneficia ſua in eo reformident.*

In magnis Principum *iniurijs non incipitur, vt deſiſtatur.*

Spectat ad exemplum, ſi ſubditi, exuta Dei, ac Principis *ſui obedientia, honorificè ab alijs Principibus excipiantur, ac propemodum inuitentur.*

Poſſeſſores *malæ fidei timor poſſidet.*

Non ſemper intenditur potentia, *dum extenditur.*

Interdum Principes *errata ſua, miniſtrorum pœna, ſi è re fuerit, tegunt: bis interim errantes, dum peccant ipſi, & alios pro ſe puniunt.*

Q

Veralta, vide Antonius, Aloyſius.

Quercetum opp. 127. 190.

Querelæ Alexandri *in Regem*, 121. 122. Anglorum *de Alexandro*, 391. Belgarum *ob diſceſſum Alexandri*, 122. Fœderatorum *legatorum in Colonienſi conuentu*, 75. *in Leiceſtrium*, 340. Leiceſtrij *in Fœderatos*, 341. *Vide propria hominum nomina.*

Quignionus, vide Ioannes.

S. Quirini corpus Noueſij comburitur à Caluinianis, 329.

R

Aitres in regio exercitu, 9. *ad Blinbecanum caſtrum à Toletano cæduntur*, 15. *& à Montio ad Leuiam opp.* 16. *dimittuntur ab Alexandro*, 18. *Oriſchotum ſe recipiunt*, 19. *& Turnboutum*, 19. 20. *ſecuritate itineris accepta in pa-*

patriam abeunt, 21. & inde. Stipendia minaciter efflagitant, 77. eorum numerus in regio exercitu, 107. ab untium amor in Alexandrum, 113. euocantur ab Leiceſtrio è Germania, 334. contra eos tendit Alexander, 337. irati in Meurſium, 338. donati ab Alexandro in Germaniam redeunt, 338. vide Germani.
Ralda Friſiæ Conſiliarius in eiurando Rege moritur, 137.
Rameca portus Zelandiæ, 301.
Ramingucrius nobilis Arteſiæ ſeparat ſe à Fœderatis, 4. 26.
Ramſdonca pagus, 453.
Rangonus Marchio, vide Ludouicus.
Ranzouius, vide Caius.
Raſſinghemius inter Senatores adlectus, 115. in Tornaci obſidione, 157. ad agendum de pace miſſus, 189.
Recaldus, vide Io. Martinez.
Reginaldus Polus Cardinalis, 398.
Religio Catholica in Anglia & Scotia cadit, 353. eius obſeruantia Cæſari promittitur à Fœderatis, 64. quæſtio ſuper ea ſeruanda in Colonienſi conuentu, 76. 78. 80. 81. 83. Antuerpia [illegible], 26. 37. Regis de ea ſententia, 80. 280. [illegible] libertas poſtulatur ab Aldegundio in deditione Antuerpiæ, 281. eius patrocinium in Anglia promittitur Hiſpaniæ legato à Leiceſtrio, 303. Eius reſtitutionem vide in proprijs captorum locorum nominibus.
Reliquiæ Sanctorum comburuntur Noueſij, 329.
Rennebergius, vide Georgius Lalinius.
Renthiacus, vide Emmanuel Lalinius.
Reſa munitio capitur à Manſfeldio, 478.
Reuſius Comes, vide Ioannes Croyus.
Richardottus, vide Ioannes.
Richeburgum opp. 31.
Riebius, vide Hermannus.
Ribouius Teneramundæ præfectus hæreticis Gandaui fauet, 209. 228.
Rinberca, vide Berca ad Rhenum.
Rineſeldius ductor Germanorum haſtatorum ad Hardembergam, 129.
Riſtaldus Centurio in Noueſiana deditione, 325.
Riuius, vide Ioannes.
Robertus Beslæus. 360.
Robertus Comes Eſſexiæ Magiſter Equitum in exercitu Leiceſtrij, 332. inſidias Vaſtio tendit, 336. pugnat cum Vaſtio ad Varuſſeldium, 336. & inde.
Robertus Comes Leiceſtrius. varia eius, Patriſque fortuna, 301. 302. & inde. Gubernator in Belgium deſtinatur, 301. maritus offertur Scotiæ Reginæ ab Eliſabetha, 302. 353. ludificatur ſpe nuptiarum cum Eliſabetha, 160. eius potentia apud illam, 302. 303. in Belgium venit, 301. excipitur magno apparatu, 304. Supremus Belgij Gubernator inauguratur à Fœderatis 304. Grauiam defendere conatur, 305. Hemertium Grauiæ Gubernatorem plectit, 311. auxilium Noueſio parat, 332. exercitum ad Arnemium luſtrat, 332. & Noueſium verſus mouet, 332. ad Zutphaniam obſidendam tendit, 333. Duisburgum capit, 333. Raitris priuatur, 338. arcem prope Zutphaniam expugnat, 338. pugnam detractat apud Zutphaniam, 340. ſuſpectus Fœderatis, 340. reuocatur in Angliam, 345. cauſam diſceſſus ſui Fœderatis exponit, 345. Ordinum Senatui regimen committit, 345. Belgio abit in Angliam, 345. eius dictum de Belgarum fide, 350. [illegible] eius authoritas à Fœderatis, 350. indignatur [illegible] in Belgium dubitat, 350. accuſatur apud Reginam, 351. iubetur in Belgium eum nouis copijs redire, 350. 363. immittitur ad Sluſæ obſidionem ſoluendam, 371. Oſtendam petit, 371. Blancbembergam aggreditur, 380. pugnam detractat, 381. diffidet à Fœderatis, 384. Lugdunum per inſidias intercipere molitur, 384. detegitur, 382. reuocatur in Angliam, 385. Belgij præfectura ſe abdicat, 385. in conſilio ab Regina adhibetur, 396. præficitur ab Regina terreſtribus copijs aduerſus claſſem hiſpanam, 408. mors eius, 303.
Robertus Melunius Vicecomes Gandauenſis, poſtea Marchio Rubaſius Arteſiæ præficitur pro Fœderatis, 28. Arteſiam attrahere conatur ad Ordinum partes, 29. emollitur ab Atrebatenſi Epiſcopo, 29. à Fœderatis recedit, 31. Arteſiæ præficitur ab Rege, 31. mittitur ad Arteſiæ conuentum, 32. 104. firmatur ab Alexandro in Regis partibus

tibus oblato Marchionatus titulo, 35. 36. in Senatum legitur, 115. Magiſter equitum creatur, 115. Lannam vincit, & capit ad Engelmuſterum, 116. Alexandri diſceſſum è Belgio improbat, 122. Heſſij inſidias Alexandro detegit, 126. ad Bouchemium pugnat, 131. Diffidet cum Mansfeldio, 131. præficitur expeditioni Cameracenſi, 130. 132. Alenconianis moram iniicit, 142. ſuſpectus Alexandro, 145. 155. ad reditum Hiſpanorum mouetur Alexandri colloquio, 166. 167. Aldenardam obſidet, 167. in conuiuij periculo apud Aldenardam, 173. ab Hiſpanis in Belgium redeuntibus Magiſter equitum ſalutatur, 175. immittitur in Alenconianos, 178. intendit in reconciliationem prouinciarum, 189. pugnat aduerſus Bironium, 192. in Antuerpiana obſidione Scaldi ripis in Flandriæ parte præficitur, 223. 224. Delam inſulam & eius arces capit, 225. & vniuerſa Flandriæ ripa potitur, 225. 227. 249. in pontis ruina moritur, 251. eius elogium, 251.

Rodericus de Silua Paſtranæ Dux in Belgium venit, 404. Bredam cum Alexandro adit, 453. Gertrudisbergam ingreſſurus cum loci Gubernatore contendit, 455. contentio componitur, 455. miles honorarius in Leuæ legione, 460. Mansfeldium & Leuam Tribunos componit, 458. ſeditionem Leuianorum ſedare ſtudet, 462. diſſolutioni legionis intercedere conatur, 464. rumor de eo in Alexandri locum ſubſtituendo, 426.

Rodericus Zappata Hiſpanorum equitum ductor, 100.

Rodulphus Cæſar, 27. indignatur ob nuncium non admiſſum & tabellarium ſpoliatum, 68. 69. Inducias inter Fæderatos & Regios cupit, 69. 70. 72. Arbiter Colonienſis pacificationis eligitur, 63. 73. indignatur aduerſus Truchſeſium, 202. milites eius imperiali edicto terret, 203. offenditur ob Matthiam fratrem male in Belgio habitum, 214. 386.

Rodulphus Balionius in Belgium venit, 175.

Rogerius Veronicus Vuallonum ductor Loebemum obſidet, 181. Hanboltio Dynaſtæ mortuo Vicarius ſubſtituitur, 181. & ad opem ferendam Colonienſibus immittitur ab Alexandro, 200.

Rogerius Vuilliamus Norritij Vicarius Oſtendam immittitur, 363. annonam & milites Sluſam infert, 366. Sluſam munit defenditque, 370.

Rogerſius, vide Ioannes.

Rolandus Iorcus Anglus Leiceſtrio carus, 343. caſtellum prope Zutphaniam Taſſio tradit, 349. veneno extinguitur, 350.

Roſſanus, vide Io. Baptiſta Caſtaneus.

Roſſelius, vide Gulielmus.

Roſſemum arx in Bommelia capitur à Mansfeldio, 457.

Roſſignolius, vide Io. Noyellus.

Rubaſius, vide Robertus Melunius.

Rubaſius pagus, 155.

Rupela fl. 223. Rupella vrbs, 46. 168.

Rupelmunda Alexandro traditur à Vuaſſiæ Gubernatore, 198.

Rura fl. traiicitur ab Alexandro, 17.

Ruremunda vrbs, 17.

Sententiæ ad R, ſpectantes.

QVos reges, niſi proſternas, à te repulſos adiunges ex aduerſo ſtantibus.

Vitium eſt generis humani, vt tentata infeliciter ab alijs retentare non dubitent.

Regem quaſi elegerint diligunt, qui regi ab eo voluere.

S

SAbis fl. 5.

Sacerdotes Antuerpia eiiciuntur, 137.

Saſtinga munitio, 224. 225. 235.

Salentinus Comes Iſemburgij, exercitus ductor aduerſus Truchſeſium, 202. à Cæſare ad Fæderatos allegatur, 342.

Saluagus Matalonius Centurio ad Venlonam pugnat, 15. ad Vuinocibergam pugnans caeditur, 178.

Samblemontius Raitrum ductor pro Rege, 9. 108. Chiliarchus Lotharingæ legionis in Bonnenſi expeditione, 442. 443.

Sancius Beltramus Centurio hiſp. in obſidione Traiecti, 53.

Sancius Martinius Leua turmæ ductor aduerſus Bironium, 193. inſeruit militibus ceuantibus, 288. præficitur Mondragonij legionis

ab

ab Alexandro, 404. pugnat ad Bergas ad Somam, 437. ſauciatur, 439. diſſidet à Manſfeldio, 458. componitur, 459. eius legionis ſeditio, 459. placare eam ſtudet, 461. ex ea aliquos plectit, 462. iubetur Namurcum legionem deportare, 463. & eam diſſoluere, 465, legionem parendi ambiguam firmat, 465. apud Alexandrum honorificè retinetur, 468.
Sancius de Solis Centurio ad Grauiam pugnat 310. cadit, 311.
Sancolombanus, vide Vinciguerra.
A Sancto Clemente, vide Guillelmus.
Sanctacrucius, vide Aluarus Baſſanus.
Sanctacrucis propugnaculum, 356. 357. 358.
Sancti eiurantur à Fœderatis, 128. 137.
Sangertrudisberga opp. ad Moeram, 450. eius præſidiarij ſuſpecti Hollandis, 450. obſidetur à Mauritio, 451. eius præſidiarij ad Alexandri opem confugiunt, 451. vrbem ei offerunt, 452. vrbs inuaditur à Mauritio, 453. paciſcitur deditionem, 453. admittit præſidium regium, 454. turba in ea nata, 454. 455. & inde.
Sangiorgius, vide Vido.
Sangislenium opp. 144.
Scaldis fl. 222. 235. ponte imp[illegible] clauditur, 238. à Fœderatis in vallem deuoluitur, 256
Schameus dux in Alenconij exercitu, 327. in pugna ad Cameracũ capitur à Rubaſio, 139
Schedulæ ſeditionis indices, 460.
Schenchius, vide Martinus.
Schiaffinatus, vide Auguſtinus, Camillus.
Schinſchans arx excitatur à Schenchio, 439.
Scipio Campius bellicus machinator, 10. Leodij occumbit, 62.
Schuartzembergius, vide Otho.
Scotia ab Angla Regina turbatur, 352. Religionem Catholicam deſerit, 353. inuadenda Hiſpano Regi proponitur à Plato, 399. 400.
Scoti Traiectum confugiunt, 46. Geldriam vrbem Alexandro dedunt, 373. Vuaſtendoncha trucidantur, 374. Ipræ præſidiarij ad regias partes tranſeunt, 209. Herentalij præſidiarij amouentur ab Antuerpienſibus, 226. nobiles Alexandri opem implorant, 406.
Scotinus præſtigiator Truchſeſſio familiaris, 200.
Sebaſtianus Tapinius Lotharingius pro Lanua Traiectum gubernat, 46. vrbem munit, 46. in obſeſſores erumpit, 49. præſidiarios ad defenſionem hortatur, 54. 59. ſauciatur, 90. iterum ſaucius extrahitur à pugna, 92. Vuiecæ deditionem diſſuadet, 94. captus ad Alexandrum ducitur, 96. in Limburgenſem arcem amotus occumbit, 96.
Seditio Germanorum ad Traiectum, 77. 109. 110. 111. 125. eorumdem Namurci, 118. & ante Aldenardam, 171. Hiſpanorum, 459. & inde. Vuallonum Traiecti, 125. apud Stabruchum, 290. & inde.
Vide diſſidium, tumultus.
Segura, vide Hieronymus Ruiz.
Sellius, vide Ioannes.
Seimorus, vide Henricus.
Semiberij Dominus aulicus Alenconij, 8. 160.
Senatus bellicus, regius, vide Concilium, Conſultatio.
Senſetus fl. 142.
Septemuiri Imperij in Colonienſi conuentu, 73. queruntur apud Cæſarem, 317. Coloniam adeunt, 73. ſuſtinent ibi perſonam Cæſaris, 73. eorum acta in eo conuentu, 77. & inde. Conuentum diſſoluunt, 84.
Sepulcralis execratio, 362.
Serranus, vide Matthæus.
Serbellonius, vide Gabriel.
Serclaſius Centurio, 192. 193.
S. Seruatius Epiſcopus, Traiecti Patronus, 45. eius templum ornatur à Galliæ Rege, 46.
Sfortia, vide Alexander.
Sichemium ad Fœderatos tranſit, 125. capitur à Manſfeldio, 192.
Sidemburgius Præfectus Hedelæ arcis, 457.
Sidnæus, vide Philippus.
Sidonius, vide Alphonſus Pereſius.
Signifer hiſpanus Alexandrum à Scaldico ponte remouet, 249. 250.
Signiferi in Hiſpaniam ab Alexandro miſſi à Rege Centuriones creantur, 403.
Vide propria cuiuſque nomina.
Sylla Barignanus Piſaurenſis Centurio, 402.
Siluius Piccolomineus Centurio, Italicæ legionis Inſtructor pugnat in Couenſtenio, 265. 268. in obſidione Noueſij fugam ſuorum ſiſtit, 321. pro Noueſianis intercedit apud Alexandrum, 325.

Simo-

Simonetta, vide Antonius, vel Marcus Antonius.
Simon Dorth Berche Gubernator, 479. vrbem dedit, 479.
Simon Padillia Centurio in Couenſteniÿ defenſione occiditur, 262.
Simpleus, vide Guilelmus.
Syxtus V. dona ad Alexandrum mittit, 318. 330. Hiſp. Regem ſollicitat ad Anglicanam expeditionem, 397. & opem ad eam promittit, 398. Alexandrum laudat, 434. rogatur ad auxilium Electori ferendum, 442
Slebenburgum expugnatur à Naſſauio, 299.
Sluſa, 363. obſidetur ab Alexandro, 364. & inde. deditur, 382. Anglorum querelæ de eius obſidione, 393. expugnationis eius delineatio, 367.
Sobocius, vide Stanislaus.
Societatis Ieſu Collegium Traiecti ab Alexandro fundatur, 112. eius Patres Catbolicam Religionem inſtaurant, 139. 289. eorum reditus inter conditiones in Antuerpiæ deditione comprebenditur, 282. 289. adhibentur ad militum auxilium ab Alexandro, 345. in Hiſpana claſſe imponuntur, 418. in ſedanda ſeditione Lenianorum laborant, 461. 462. vide Miſſio Caſtrenſis.
Sodalitas Conceptionis B. V. ab Hiſpanis instituitur, 297.
Solis, vide Sancius.
Somnium matronæ de Scotiæ Reginæ cæde, 361. & Eliſabetha, 361.
Soragnæ Marchio allegatur ab Alexandro ad Cæſarem, 344.
Sottomaior, vide Alphonſus.
Spinellus, vide Carolus.
Spinula, vide Ferrantes, Gaſto.
Stabruchus pagus in Brabantia, 224. 264 267.
Stachembrochius Bredæ Præfectus pugnam parat, 138. elabitur, 139.
Stanislaus Sobocius nobilis Polonus, 341.
Stanlæus, vide Guilelmus.
Stauria arx in Friſia, 102. 299.
Steccata, vide pons Scaldi impoſitus.
Stecchena Vuaſſiæ pagus, 236.
Steemberga arx, 192. eius ſitus & munitio, 192. pugna apud illam, 193. & inde. expugnatur ab Altapennio, 196. pugnæ apud illum delineatio, 193.
Steno Danus Naſſauiÿ Vicarius pugnat ad Stauriam, 299. vincitur, 299.
Stenouicum fruſtra à Renneburgio obſidetur, 129. attentatur à Taſſio, 181. & expugnatur, 182.
Stenouicanorum impietas, 182.
Stephanus Bathoreus Rex Poloniæ, 341. ſuadet Fœderatis reconciliationem cum Rege, 341. Nepotem Alexandro commendat, 342
Sterlina, genus monetæ Angliæ, 371.
Sterlinum vrbs Scotiæ, 354.
Sterpinius Altapenniÿ ſubtribunus ad Sluſam pugnat, 370. occiditur, 370.
Stipendium, menſtruum regiÿ exercitus, 108. debitum aliquibus legionibus, 108. pendi Alexandro ſolitum ab Rege, & à parentibus, 108. exercitui ab Rege debitum, 108. 109. vide Deditio, Index, Pecunia, Seditio.
Strala arx Mondragonio deditur, 15.
Stratagemma Alexandro monſtratum, 7. & ab eodem ſpretum, 7. acceptum Alenconio, 9. Dauentrienſium in cuniculis, 13. & Traiectenſium, 51. 119. Puellæ ad Stenouicum, 181. vide Dolus.
Stuarta, vide Maria.
Stuartus, vide Henricus, Iacobus.
Stuperus militum ductor vincitur à Mondragonio, 15.
Suartzemburgius Heerlenſis Traiecti Gubernator, 46. ignotus cæditur, 95.
Sueciæ Rex ad nuptias Angliæ Reginæ aſpirat, 160.
Sumptus, vide pecunia; Stipendium.
Supplicatio Antuerpiæ. 36. Atrebati, 29. Coloniæ, 74.

Sententiæ ad S, ſpectantes.

SCelus ſceleri viam emollit.
Pro ſemiuicto habetur quiſque ſemiſomnis inuaditur.
Non ſolent homines capi, niſi ſpe aliquid ante momorderint.
Diuina ſe dextera libens adiungit ſupplicum pietati, vbi ſuperborum impietas vindicanda eſt.
Adæquandum eſt neceſſitati ſubſidium, ne ſi abundet, effundatur.
Nunquam ſatis cauetur inter ſuſpectos & ſuſpectantes.

Ta-

T.

Tabellarius mira referens, 159. *Caſareus litteris ſpoliatus à Regijs*, 70. *eius authoritas per Belgium*, 71. *eius muneris inuentio*, 443.
Tapinius, *vide Sebaſtianus*.
Taſſius, vide Io.Baptiſta,Petrus.
Tellus, vide Hernandus.
Templaus, vide Dionyſius.
*Tenera fl.*227.229.
Teneramunda proponitur obſidenda, 11. *ab Alenconianis capitur*, 182.188. 191. *obſidetur ab Alexandro*, 227. & *inde.capitur*, 229.
Tenſinus bellicarum machinarum ſcriptor, 440.
Terranoua, *vide Carolus Aragonius*, & *Petrus*.
Terræmotus in Belgio, 135.
Tertia inſulæ. 199.
Teruentum arx, 225.
Teſſera publica ſecuritatis, 82. *Teſſera militaris hoſt detecta*, 155. *prohibita ab Alexandro*, 156.
Thamiſis fl. 414.
Thenæ opp. à Bergenſibus occupatur, 468. *eius ſtationarij cæduntur*, 468. *arripitur à Fœderatis*, 469 & *inde*.
Theodoricum caſtrum, 210.
Theodorus Comes Triuultius, 314.
Thola inſula, 436.
Thomas Epirotarum ductor in pugna ad Hardembergam, 127. 129.
Thomas Houuardus Anglus Norfolciæ Dux, 356. *ſecuri percutitur*, 356.
Thomas Morganus Anglus turmæ ductor, 149. *legionis Anglæ præfectus*, 235. *cum Aldegundio in aggreſſione Couenſtenij*, 262. *munitionem in eo extruit*, 263. *Bercam ad Rhenum intrat*, 331. *Bergarum ad Somam præfectus*, 436.
Thomas Sabaudus Princeps, 130.
Thomas Sachuillius Burcuſti Dominus, 351.
Thomas Saillius Soc. Ieſu allegatur ab Rege Polon. ad Alexand. 342. *à quo confeſſarius eligitur*, 344. *author miſſionis caſtrēſis*, 345.
Thomas Spina Centurio Neapolitanus, 477.
Tibulgum arx deſcritur, 375.
Tiletum opp. 464.
Toletanus, vide Aloyſius, Franciſcus.
Toletani militis facinus, 339. *comparatur cum Cæſaris milite, ibidem*.
Toncllata arx, 368.
Toralua, vide Bartholomæus.
Torellus, vide Alexander.
Tornaeum vrbs, 145. *de eo obſidendo conſultatur*, 145. *obſidetur*, 146. 150. & *inde*. *ſubſidium à Preſtonio accipit*, 155. *eius deditio prædicitur à caupone*, 159. *de deditione agitur*, 156. *deditur*, 157. *dedentium dolus*, 157. *mulctatur*, 158. *munitur ab Alexandro*, 159. *mira de die, quo captum eſt*, 159. *expugnationis eius delineatio*, 147.
Tornhautum opp. 138.
Tornozza, vide Ioannes.
Toureſij Dominus, 197.
Traiectum vrbs. de ea conſultatio, 11.18. *loci munitio*, 45. 46. & *inde*. *obſidetur*, 47. *eius præſidiarij erumpunt in obſeſſores*, 48. 49. *oppugnatur*, 50. 51. 53. & *inde*. *mutata aggrediendi ratione circumdatur ab Alexandro*, 62. 63. *deſperat auxilium conantium liberationem*, 64. *rurſus oppugnatur*, 88.89. & *inde*. *munitiones reparantur*, 90. *expugnantur*, 91.92. *inſtauratur vltimum perfugium*, 92. *expugnatur*, 92. *vrbs intratur*, 93. *diripitur*, 95.96. & *inde*. *in eam Alexander ingreſſus*, 98.99. *eius expugnatio Belgium terret*, 99. *inuadi à ſextroſis Germanis deſtinatur*, 109. *ſtatus eius componitur*, 111. *eius obſidionis delineatio*, 56. & *expugnationis*, 89.
Tranſiſelania terretur ob Traiectum expugnatum, 99. *Regi addicitur*, 103.
Treslongus, vide Io.Bloſius.
Tripudium Macedonicæ exercitus, 288.
Triſſinus, vide Achilles.
Triumphus Alexandri ingredientis Traiectū 99. & *Tornaeum*, 158. & *Antuerpiam*, 284.285. militum *Hiſp.* & *Italorum in Scaldico ponte*, 287. Angliæ Reginæ *de Hiſp.claſſe*, 424. Electoris *Bonnam intrantis*, 203.447. & militum *Alexandri Macedonis collatus cum militibus Farneſianis*, 288.
Tuccius, vide Io. Franciſcus.
Turrius, de Viuero, vide Franciſcus.
Tumulus Rubæſio componitur ab Alexandro, 254.

Tu-

Tumultus ortus Antuerpiæ, 36. 14. 244. *in Frſia*, 101. *in caſtris regijs*, 77. 111. *Gertrudisbergæ*, 454. *vide Diſcordia, Seditio*.
Turenæ Vicecomes Cameracum præmittitur, 140. 142. *capitur à Boſſuxio*, 142. 190.
Turnboutum opp. 19. *excultum ab Hungariæ Regina ad delitias*, 20.

Sententiæ ad T, ſpectantes.

F*Acilè veniunt in poteſtatem alienam*, *qui præ.* timore *ſemel exiere de ſua.*
Minorem ſe fatetur quiſquis timet.
Plus plerumque timendum *ab vno, quem læſeris, quàm ſperandum à multis, quorum commodo inſeruieris.*
Metu *anxijs omnia in portenta vertuntur.*
Nihil æque ex omnibus timetur, *atque id, quod primum omnium timeri cœptum eſt.*
Quiſquis à ſuis transfugit, *nouis ſemper argumentis peracti ſemel ſceleris opus habet, quo ſe conſtanter improbum perſuadeat.*

V

V*Abalis fl.* 295. 473.
Valachi [illegible] *ad Polonorum Ducem*, 63. *detecti plectuntur*, 63.
Valdeſius, vide Franciſcus.
Valencena premitur à Fœderatis, 130.
Valencenates articulos pacificationis Colonienſis admittunt, 84.
Valentinus Dalus Iuriſperitus Anglus, 394.
Valentinus Pardieus Motta Dominus, Grauelingæ Guber. Orangio infenſus, 4. *orditur reconciliationem Vuallonum*, 24. *Vuallones ab Orangio ſeparat*, 25. *ab Rege cohoneſtatur*, 25. *mittitur ad Arteſiæ conuentum*, 32. *cum Montinio pro Rege paciſcitur*, 36. *Grauelingæ Gubernator vrbem dolo oppugnatam defendit*, 43. 154. *apud Aldenardam conuiuans cum Alexandro periclitatur*, 172. *Dunquercam obſidet*, 192. 196. *Conſultor in Antuerpiæ obſidione*, 220. *Oſtendam aggreditur*, 244. 245. 363. *eandem retentat*, 452. *propugnaculum excitat in Couenſtenio*, 256. *immittitur ad expeditionem Mechlinienſem*, 277. *exercitum cum Alexandro partitus Sluſam obſidet*, 365. *eius ſucceſſus*, 365. 367. 368. *pugnat, & ſauciatus abſiſtit*, 369. *iterum pugnat*, 369 *& Brugas ſauciatus defertur*, 369. *conſultantibus de pace legatis aſſiſtit cum inſtructis copijs*, 395. *ductor Vuallonicæ legionis*, 405. *deſignatus pro Mansfeldio caſtrorum præfectus*, 405. *Tiletum adire iubetur cum legione*, 464.
Valliſgratiæ Cœnobium, vide Cœnobium.
Valſingamus ſecretioris ſcrinij Præfectus dolum orditur aduerſus Grauelingam, 43. *Reginæ Scotiæ cædem accelerat*, 359. *eius in conſultatione ſententia de Belgij portubus*, 396.
Vandemburgius Præſes, 320. *ad eum legati Antuerpienſes mittuntur*, 280. *Antuerpiam præmittitur ad conſtabiliendas conditiones*, 284.
Vanderuenſis, vide Gulielmus.
Vanderoſtius, vide Petrus.
Varambonius, vide Marcus de Riè.
Vargas, vide Ioannes.
Varouxius Grauelingam intercipere conatur, 154.
Varusfeldius pagus, 335. 336.
Vaſquez, vide Alphonſus.
Vaſtius. vide Alphonſus Daualus, Cæſar Daualus, Ferdinandus.
Vaterfordium Hiberniæ portus, 399.
Vaucellenſe cœnobium, 140.
Vauxij Dominus, vide Maximilianus.
Vactena, 36.
Vuactendonca opp. munitur à Schenchio, 312. *eius Gubernator inſidias Appio molitur*, 373. *obſidetur à Mansfeldio*, 447. *deditur*, 450.
Vuaccana, 36. 116.
Vualhuonij Dominus, 208. *vide Gulielmus de Vuaſſeur.*
Vuaſia, 198. 224. 332.
Vuallones Gandauenſibus ſe opponunt, 4. *tertiam Malecontentorum factionem componunt*, 4. *Alenconium euocant è Gallia*, 4. *eorum reconciliatio cum Rege*, 24. *& inde. Fidei defenſores & milites à Pater noſter dicuntur*, 254. *ſollicitantur ab Alexandro & ab Orangio*, 27. *legatos ad Arteſiæ conuentum mittunt*, 32. 104. *& inde. Regi reconciliantur*, 35. 105. *legationem ad*

Alexan-

Alexandrum mittunt, 37. & inde. reconciliationem ſtabiliunt, 42. 105. eorum prouinciarum regimen initur ab Alexandro. 114. de Alexandro queruntur, 111. 130. & de Lalinio, 144. pugnant ad Tornacum, 152. & inde. timent Alenconium creatum Principem Fœderatorum, 104. externorum auxilium exoptant, 164. tumultuantur, 290. & inde. Pugnant in obſidione Sluſæ, 368. eorum legiones in Belgica militia, 405. vide Expeditio, Pugna, & propria obſeſſorum locorum nomina.

Vuſterenſis munitio, 229.

Vuerpius, vide Antonius de Grinet.

Vuerta opp. Hornani Comitis à Valdeſio obſidetur, 17. expugnatur ab Altempſio, 19.

Vucstraus pagus, 205.

Vuicca, 47. 94.

Vuilebechius pagus Geldriæ, 15.

Vuilleubrouckus pagus, 100. occupatur à Gatta, 100. 223. caput Bruxellenſis nauigationis, 242.

Vuillelmus Burghlaius Anglus ærarij Præfectus, 387.

Vuillelmus Iuliæ Cliuiæque Dux, 73. 84.

Vuillelmus Lindanus Ruremundæ Epiſcopus, 315.

Vuillelmus Pelhamus præfectus caſtrorum in exercitu Leiceſtrij, 332. Leiceſtrio carus, 340.

Vuillerius Vltraiecti præfectus pugnat ad Armerongam, 294. capitur, 294.

Vuillerſius, vide Iuſtus.

Vuilliamus, vide Rogerius.

Vuillogbeius, vide Peregrinus.

Vuinociberga ad Vuallonum partes accedit, 26. capitur à Fœderatis, 164. recuperatur ab Alexandro, 196. pugna apud illam, 177.

Vuladiſlaus Poloni Regis filius, dux Polonorum aduerſus Turcas, 63.

Vuoua arx Alexandro deditur. 3;8.

Vurna arx Alexandro ſe dedit, 196.

Vedaſtinus Abbas, vide Io. Saracinus.

Vega, vide Alphonſus, Emmanuel, Hieronymus.

Vellenſis arx à Barbouio expugnatur, 312.

Vellus aureum ſuſcipitur ab Alexandro, 282. & ab eo traditur Vaſtio, & Ciamplittæ, 330.

Velauia opp. 333. 349. 363.

Venenum à matre filijs propinatur, 242.

Venlona opp. 15. eius munitio, & bellicoſi ciues, 305. & mulieres, 305. obſidetur, 312. deditur, 315.

Ventadurius Cameracum præmittitur, 142. captiuus elabitur, 142.

Verbechius vicus, 236.

Verdugus, vide Franciſcus.

Verius Anglus Chiliarchus ad Bercam pugnat, 475. 476.

Vernerus Geimmenicus, 73.

Veronicus, vide Rogerius.

Verouicus, 176.

Veſteloum arx à Rubaſio capitur, 192.

Veteruerda cœnobium occupatur à Coruera, 305. inuaditur à Sebenchio, 305. comburitur, 305.

Vexillum Regis elatum in muros Traiecti, 214. & Noueſij, 496. cauſa mortis victori illud ventilanti, 399. hiſpani militis [illegible] raptum, 308. rapitur ex hoſte & in eo inuolutus raptor occumbit, 477. multa Thenis ablata à Bergenſibus remittuntur, 469.

Vectis Angliæ inſula, 415. 417.

Vicecomes Bruxollenſis innoxius in ruina Scaldici pontis, 251. Gandauenſis, vide Robertus Melunius. Turenius, vide Turenæ Vicecom.

Victoria Caſtellum in Couenſtenio, 268.

Victoria ſpargit attenuatque vincentium numerum, 198. non ſemper æquitati cauſæ reſpondet, 224. eius nuncius deluſus, 128. 263. vna alterius firmamentum, 99. Vide Deditio, Expugnatio, Obſidio, Pugna, & victorum locorum nomina.

Victorius Antonotius in Couenſtenio aggere, 269.

Vido Comes Sangeorgius, 49. in obſidione Traiecti pugnans interficitur, 58. 59.

Vidrus fl. Tranſiſulaniæ, 128.

Vierſeuia arx, 192.

Vigiliæ Tornaci decipiuntur, 155. mutatur earum vſus, 156.

Villeruaſtius ad partes Regis accedit, 37. 104.

Viltius equitum ductor, 9.

Viluordia opp. 191. 242.

Vincentius Machiauellus honorarius miles in obſidione Traiecti pugnans interimitur, 57.

Vinciguerra Comes Sancolombanus, 175.
Viſenbouius, vide Carolus.
Viſetum opp. 14. 68.
Vitellius, vide Chiappinus, Io. Vincentius.
Vlſtum arx Alexandro ſe dedit, 198.
Volſangus Prengerus Raitrum ductor, 150.
Vorboteoſium caſtellum, 230.
Vormeſelia ab Alexandro occupatur, 176.
Vrbanus Scarembergius Alexandri à Secretis in Colonienſi conuentu, 73.
Vrbini Dux, 402.
Vrcæ genus nauis, 392.

Sententiæ ad V, ſpectantes,

N*Omen quomodocumque* victoris *non erubeſcendum.*
Alia victoria *ad tuendam victoriam opus eſt.*
Victoria *quo plura victis eripit, eo magis ſpargit extenuatque victores.*
Victorias *ægrius incipias, quàm continues.*
Victis *noua clades eſt aſpectus ſuorum quaſi exprobrantium.*
Neceſſe eſt, vt mediocritatem humanæ virtuti *præſcriptam excedat, quiſquis homine maior habendus ſit.*
Victi *rarò victores amant.*
Tunc veris lacrymis defletur clades publica, vbi cum domeſtico *funere coniuncta eſt.*
Proprio ex vſu quæque præbabentur: nec fœdera, ſocietateſue res alia ſtringit, aut laxat magis, quam vtilitas.
Animam agit Vrbs *illa, cuius vires, ac ſpiritus paulatim ab extremis munimentis ad intimas tanquam cordis anguſtias retrahuntur.*

X

X*Yſtus, vide Syxtus.*

Z

Z*Elandiæ aliquot loca Angliæ Reginæ offeruntur*, 20. *& ab Hiſpano Rege Orangij filio*, 66. *Orangio in feudum promittitur ab Alenconio*, 136. 163. *eius claſſis in Antuerpiæ obſidione*, 245. 246. 256. 258. 261. 262.
Zuniga, vide Antonius.
Zutphania vrbs Taſſio deditur, 197. *obſidetur à Leiceſtrio*, 333. 338. *opem ab Alexandro accipit*, 334. *poſtea à Vaſtio*, 337. 340.

VOCES
ALIQVOT MILITARES
in hoc opere vſurpatæ.

ALabarda) *Bipennis haſta.*

Approcci) *Obſidionales acceſſus. Obſidionales viæ, obliquo ductu ad foſſores militeſque tegendos. Operum appropinquationes, ſinuato itinere ad declinanda hoſtium tela.*

Auditor generale) *Militarium cauſarum generalis Quæſitor.*

Baracche) *Caſtrenſia tuguria.*

Batteria, luogo) *Suggeſtus tormentarius, Tormentorum ſedes.*

Breccia) *Mœnium ruina. Rudere complanata foſſa.*

Cannoni da batteria) *Tormenta obſidionalia.*

Caporale) *Decurio.*

Caſe matte) *Cæca crypta. Ima cryptæ ad latera propugnaculorum.*

Colonnello) *Chiliarcus. Tribunus.*

Commiſſario generale della Caualleria) *Commiſſorum in equeſtri militia curator. Equitum commiſſarius.*

Compagnia di Caualli volante) *Expedita leuis armaturæ turma.*

Contramina) *Contrarius cuniculus. Tranſuerſus meatus.*

Contraſcarpa) *Foſſæ pars mœnibus aduerſa.*

Cornetta) *Equeſtre vexillum.*

Cornetta del Generale) *Labarum. Imperatorium vexillum.*

Corpo di guardia) *Militum ſtatio.*

Cortina) *Interiecti muri lorica.*

Caualiere) *Tumulus mœnibus impoſitus.*

Caualli da bagaglio) *Equi ſarcinarij.*

Gabbionate) *Lorica viminea. Corbes. Corbium ſeu ciſtarum obiectus.*

Galeazze) *Naues longiores.*

Galeoni) *Ingentes Gauli.*

Gioſtre) *Decurſiones ludicræ. Voluptuaria præliorum ſimulacra.*

Guardie) *Stationarij:*

Ingegnero) *Machinator bellicus. A bellicis machinamentis. Machinali ſcientia clarus.*

Mezzaluna) *Semilunare muuimentum.*

Moſchetti) *Maiores ſclopi. Tubi furcillis librari ſoliti.*

Moſchettieri) *Maiores ſclopetarij. Sclopetarij furcillis tubos librantes.*

Orlo della foſſa) *Foſſæ labrum, vel margo.*

Parapetto) *Lorica poſt circitorum viam*

Pettardo) *Pyloclaſtrum.*

Petto à botta di Moſchetto) *Thorax ſolidus fiduſque contra ictum maioris ſclopi. Thorax ab ictu ſclopi maioris innoxius.*

Piattaforma) *Planiforme propugnaculum.*

Piſtola) *Fiſtula ferrea.*

Poluere d'archibugio) *Puluis bellicus.*

Punta del baloardo) *Roſtrum propugnaculi.*

Ridotti) *Receptacula.*

Rinforzi) *Subſidia. Subſidiariæ copiæ.*

Ritirate) *Interni receptus. Perſugia ſecundaria.*

Riuellino) *Portæ munimentum. Moles portæ præſtructa. Propugnaculum pau-*

lùm à mœnibus abiunctum.

Ronda) *Circitor.*

Saluocondotto) *Fides publica. Aſſertitia littera. Liberi commeatus teſſera.*

Scarpa della muraglia) *Ima muri decliuitas, vel curuatura. Murus à ſummo leuiter inflexus.*

Seminella). *Ducta humi pulueris linea,*

Sergente d'vna Compagnia) *Inſtructor centuriæ.*

Sergente d'vn terzo) *Legionis inſtructor.*

Sortite cieche) *Inopinatæ eruptiones.*

Tenente della Caualleria) *Equitum legatus.*

Terrapieno) *Terrea munitio. Locus humo congeſtitia firmatus.*

Trauerſe) *Tranſuerſa ſepimenta.*

Trincea) *Agger militaris. Foſſa è terra aggeſtu in alterum labrum altior ac munitior.*

Trincea intorno à gli alloggiamenti) *Caſtrenſe vallum, vel ſeptum.*

Trincea intorno al luogo aſſediato) *Sepes militaris.* Vedi Approcci.

Truppa di Caualli) *Equitum globus. Equitum manus. Parua equitum turma.*

Truppetta) *Paruula equitum manus, vel turma.*

Venturieri) *Honorarij bellatores.*

Venute) *Itinerum aditus.*

Vettouaglia) *Res cibaria.*

Viſitator generale) *Inſpector vniuerſi exercitus.*

Viuandieri) *Mercatores annonarij, Mercatores caſtrenſes.*

PRI-

PRIVILEGIVM PONTIFICIVM

INNOCENTIVS

PAPA DECIMVS

Ad futuram rei memoriam.

CVM, ſicut dilectus filius Famianus Strada Presbiter Societatis IESV Nobis nuper exponi fecit, ipſe Librum vnum, Decas Secunda Hiſtoriæ Belgicæ, inſcriptum typis mandari curauerit, vereatur autem, ne idem Liber ab alijs ſine ea, qua par eſt diligentia, ac cum mendis inprimatur, idcirco Nos deſuper prouidere, ipſumque Famianum ſpecialibus fauoribus & gratijs proſequi volentes, & à quibuſuis excommunicationis ſuſpenſionis & interdicti, alijſque Eccleſiaſticis ſententijs, cenſuris, & pœnis à Iure, vel ab homine quauis occaſione vel cauſa latis, ſi quibus quomodolibet innodatus exiſtit, ad effectum præſentium dumtaxat conſequendum, harum ſerie abſoluentes & abſolutum fore cenſentes ſupplicationibus illius nomine Nobis ſuper hoc humiliter porrectis inclinati; eidem Famiano, vt quinquennio proximo à primaua dicti Libri (dummodo antea à dilecto filio Magiſtro Sacri Palatij Apoſtolici approbatus ſit) impreſſione computando durante: Nemo tam in Vrbe, & vniuerſo Statu Eccleſiaſtico immediatè vel mediatè nobis ſubiecto, quam extra Statum huiuſmodi Librum prædictum quocumque idiomate, ſine ſpeciali prædicti Famiani, vel ab eo cauſam habentium licentia imprimere, aut ab alio, vel alijs impreſſum vendere, ſeu venalem habere, vel proponere poſſit, Apoſtolica auctoritate tenore præſentium concedimus, & indulgemus. Inhibentes propterea vniuerſis & ſingulis vtriuſque ſexus Chriſtifidelibus, præſertim Librorum impreſſoribus, & Bibliopolis ſub excommunicationis latæ ſententiæ pœna, & quoad perſonas Nobis & Apoſtolicæ Sedi ſubiectas etiam quingentorum ducatorum auri de Camera, & amiſſionis librorum, & typorum omnium, pro vna Cameræ noſtræ Apoſtolicæ, & altera partibus accuſatori & Iudici exequenti irremiſſibiliter applican. & eo ipſo abſque vlla declaratione incurren. pœnis, ne dicto quinquennio durante librum prædictum, aut aliquam eius partem, tam in Vrbe & reliquo Statu Eccleſiaſtico prædictis, quam extra dictum Statum ſine huiuſmodi licentia imprimere, aut ab alijs impreſſum vendere, ſeu venalem habere, aut proponere quoquomodo audeant ſeu præſumant. Mandantes propterea Venerabilibus fratribus Patriarchis, Archiepiſcopis, Epiſcopis, ac quibuſcumque locorum Ordinarijs, necnon dilectis filijs noſtris, &

Apoſto-

Apoſtolicæ Sedis de Latere Legatis, ſeu eorum Vicelegatis aut Præſidentibus, Gubernatoribus, Prætoribus, & alijs Iuſtitiæ Miniſtris Prouinciarum, Ciuitatem, Terrarum, & locorum Status noſtri Eccleſiaſtici prædicti, quatenus dicto Famiano, & ab eo cauſam haben. huiuſmodi in præmiſſis efficacis defenſionis præſidio aſſiſtentes, quandocumque ab eodem Famiano, ſeu alijs prædictis fuerint requiſiti pœnas prædictas contra quoſcumque inobedientes irremiſſibiliter exequantur. Non obſtantibus Conſtitutionibus, & Ordinationibus Apoſtolicis, ac quibuſuis Statutis, & conſuetudinibus, etiam iuramento, confirmatione Apoſtolica, vel quauis firmitate alia roboratis, priuilegijs quoque indultis, & litteris Apoſtolicis in contrarium præmiſſorum quomodolibet conceſſis, confirmatis, & approbatis, cæteriſque contrarijs quibuſcumque. Volumus autem, quod præſentium tranſumptis etiam in ipſo libro impreſſis manu alicuius Notarij publici ſubſcriptis, & ſigillo alicuius perſonæ in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutæ munitis, eadem prorſus vbique fides adhibeatur, quæ adhiberetur præſentibus, ſi forent exhibitæ, vel oſtenſæ. Datum Romæ apud S. Mariam Maiorem ſub Annulo Piſcatoris Die xxjv. Octobris MDCXLVII. Pontificatus Noſtri Anno Quarto.

M. A. Maraldus.

[library stamp]

SVM-

SVMMA PRIVILEGII
CAESAREI

FERDINANDI III. Imperatoris authoritate cautum eſt, ne quis intra Sacri Imperij Regnorumque ac Dominiorum eius hereditariorum fines, imprimat, aut vendat Secundam Decadem de Bello Belgico P. Famiani Stradæ Societatis IESV, per quinquennium, abſque authoris facultate: ſub pœnis, quæ in Cæſareis Litteris continentur datis iij. Septembris MDCXLVI.

Summa Priuilegij Regij

LVDOVICI XIV. Galliæ & Nauarræ Regis, authoritate idem ſancitum eſt intra totidem annos per eius Regnum ac loca alia regiæ ditioni ſubiecta, vti in eiuſdem Litteris latius patet datis j. Martij MDCXLVII.

IDem quoque per Neapolitanum Regnum cautum eſt authoritate Ducis de Arcos Neapolitani Proregis, vt in eius Litteris datis xxx. Nouembris MDCXLVII.

HOC idem authoritate Comeſtabilis Caſtellæ, Inſubriæ Gubernatoris cautum eſt per Mediolanenſem Ducatum, vti conſtat ex eiuſdem Litteris datis iv. Februarij MDCXLVII.

RE.

REGESTVM

✠ A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.
Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Sſ Tt Vu Xx Yy Zz.
Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff Ggg Hhh Iii Kkk Lll Mmm Nnn Ooo.
a b c d e f g.

Omnes ſunt duerniones, præter ✠ quæ eſt ternio.

R O M Æ,
Ex Typographia Hæredum Franciſci Corbelletti. M D C X L VII.

SVPERIORVM PERMISSV.